

କବି " ବିଶ୍ଵନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ବିରଚିତ

ସିଦ୍ଧିର ରାମାୟଣ

କଟକ, କୋହ୍ଲୋର ପ୍ରେସ
ପ୍ରଣବ ଚନ୍ଦ୍ର ଶର୍ମା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦ୍ଵାରା

ପୁରୀପଦ୍ୟ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ଆଦ୍ୟକାଣ୍ଡ		ଆରଣ୍ୟକ କାଣ୍ଡ	
ମଙ୍ଗଳାଚରଣ		ବିରାଧ ବଧ	୫୩
ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୨	ବନବିହାର	୫୭
ସର୍ବ ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୨	ସୁର୍ପଣ୍ଖା ଭେଟ	୫୭
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୩	ଖର, ଦୁଷଣ, ଦିଶିରା ବଧ	୫୯
ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୩	ସୀତାବେଶ	୬୪
କଟକଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୩	ସୀତାଙ୍କ ଶୋକ	୬୫
ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୪	ଜଟାପୁର ପ୍ରାଣତାଗ	୭୩
ସୀତାଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୪	କବଚ ବଧ	୭୪
ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୪	ଶବରପତ୍ନୀରେ ପ୍ରବେଶ	୭୫
ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୫	କିନ୍ଦିରୀ କାଣ୍ଡ	
ବ୍ରହ୍ମାର୍ଚ୍ଚ	୫	ଚନ୍ଦ୍ରବାକକୁ ଶାପ ପ୍ରଦାନ	୭୭
ଅନନ୍ତ ଶୟନ	୬	ଗୋଗୋଷ୍ଠରେ ଗୋପାଳଙ୍କୁ	
ସୀତାଙ୍କ ଜନ୍ମ	୬	ଶାପ ପ୍ରଦାନ	୭୮
ରାମଙ୍କ ଜନ୍ମ	୭	ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ-ଭେଟ	୭୮
ତାଡ଼ନା ବଧ	୧୦	ସୁଗ୍ରୀସହ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ	୭୯
ଅହରା ନିସ୍ତାରଣ	୧୧	ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶୋକ	୮୦
ସୀତା ସ୍ୱପ୍ନମୁର	୧୩	ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅସ୍ଥି ଫିଙ୍ଗିବା	୮୧
ଧନୁରାଶ୍ୱ	୧୭	ସପ୍ତଶାଳା ଛେଦନ	୮୧
ରାମବନ୍ଧ	୧୮	ବାଳୀ ବଧ	୮୨
ମଧ୍ୟଶଯ୍ୟା	୧୯	ତାରା ଶୋକ	୮୪
ପଶ୍ଚିମରାମଙ୍କ ଭେଟ	୩୦	ସୁଗ୍ରୀ ଅଭିଷେକ	୮୭
ଅଧୋଧ୍ୟାୟ କାଣ୍ଡ		ମାଲବନ୍ତ ଅଭେଦଶ	୮୭
ରାମ ବନବନ୍ଧ	୪୧	ରାମଙ୍କ ଶୋକ	୮୯
କୌଶଲ୍ୟ ଶୋକ	୪୭	ସୈନ୍ୟ ପ୍ରବେଶ	୯୪
		ଶୁଭ ବରଣା	୯୫

ବିଷୟ	
ସୀତାଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନ	
ସମ୍ପାଦକ ସମ୍ପାଦ	
ସିରି ଡେଇଁବା ପ୍ରସଙ୍ଗ	
ଯୁଦ୍ଧରାଜା	
ହନୁମାନର ଲଙ୍କା ପ୍ରବେଶ	
ନିଜଟାର ପ୍ରବୋଧ	
ସୀତାଠାକ	
ଅକ୍ଷୟକୁମାର ବଧ	
ଶାଶପାଶ ବନ୍ଧନ	
ନଳା ପୋତ	
ଲଙ୍କା କାଣ୍ଡ	
ବିଷ୍ଣୁଶ ଶରଣ ପଶବା	
ସିରି ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା	
ସେତୁବନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତି	
ସୈନ୍ୟ କଳିନୀ	
ଛନ୍ଦ ଛେଦନ	
ମାୟା ଶିର, ଧନୁ ଦର୍ଶନ	
ସୀତାଙ୍କ ଶୋକ	
ସରମାର ପ୍ରବୋଧ	
ବିଶର ସୈନ୍ୟସଜ	
ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସୈନ୍ୟସଜ	
ସୁଗ୍ରୀବ ଓ ରାବଣଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧ	
ଅଙ୍ଗଦପତି	
ଗୋଲୟୁଦ୍ଧ	
ସୀତାଙ୍କୁ ମୋହ ରାମ	
ଦେଖାଇବା	
ନାରଦଙ୍କ ପ୍ରତି	
ଗୋଲୟୁଦ୍ଧ	
ରାବଣର ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧ	

ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ
୯୭	କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ନିଦ୍ରାରୁ	୧୫୦
୯୭	କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ବଧ	୧୫୪
୯୮	ରାବଣର ଶତ୍ରୁରଥୀ ବଧ	୧୫୫
	ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ଯୁଦ୍ଧ	୧୫୮
୧୦୦	କୁନ୍ଦ ନିକୁନ୍ଦ ବଧ	୧୬୦
୧୦୫	ମଜରାସସ ବଧ	୧୬୩
୧୦୭	ମାୟାସୀତା ବଧ	୧୬୪
୧୧୧	ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ଯୁଦ୍ଧ	୧୬୭
୧୧୧	ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ବଧ	୧୬୯
୧୧୩	ରାବଣ ଶୋକ	୧୭୯
	ମୟୁରବଣ ଚରିତ	୧୭୨
୧୧୧	ଉନ୍ନତ୍ତ୍ୱ ଅସୁରଙ୍କ ବଧ	୧୮୧
୧୨୨	ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶକ୍ତିଭେଦ	୧୮୩
୧୨୮	ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶୋକ	୧୮୫
୧୨୯	ରାମ ରାବଣ ଯୁଦ୍ଧ	୧୯୦
୧୩୨	ରାବଧ ବଧ	୧୯୨
୧୩୪	ମନ୍ଦୋଦରୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଶୋକ	୧୯୦
୧୩୫	ବିଷ୍ଣୁଶ ଅଭିଷେକ	୧୯୫
୧୩୫	ରାମ ସୀତାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ	୧୯୭
୧୩୭	ସୀତାଙ୍କ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା	୧୯୮
୧୩୮	ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଦେବଗଣଙ୍କ	
୧୩୯	ସମ୍ଭାଷ	୧୯୯
୧୩୯	ରାମ ସୀତାଙ୍କୁ ପୁଣି ପରିଚିତ	
୧୪୧	ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ	୨୦୨
	ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ରାମଙ୍କ	
୧୪୪	ବିଜୟ ବାର୍ତ୍ତା	୨୦୪
୧୪୫	କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ସହ ଭରତଙ୍କର	
୧୪୬	ରାମଙ୍କ ପଥାନୁଷ୍ଠାନ	୨୦୫
୧୪୮	ରାମାଭିଷେକର ଅଧିବାସ	୨୦୭

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ
ଅଯୋଧ୍ୟା ନାଶକର ବିରୁଦ୍ଧ	୨୦୭	ବ୍ୟବନ ର୍ଷି ଓ ରାମଙ୍କ	
ରାମଙ୍କୁ ଅଯୋଧ୍ୟାନବରକୁ		କଥୋପକଥନ	୨୪୦
ବିଜୟ	୨୦୮	ଲବକୁଶ ଜନ୍ମ	୨୪୨
ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଅଭିଷେକ	୨୦୯	ଲବଶାୟୁର ବଧ	୨୪୩
ଉତ୍ତର କାଣ୍ଡ		ମୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକର	
ରାମଙ୍କ ନିକଟେ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ		ଜୀବଦାନ	୨୪୫
ପ୍ରବେଶ	୨୧୧	ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା	୨୪୭
ଯଶ ଶସସଙ୍କ ଜନ୍ମ	୨୧୩	ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ	୨୭୭
ବାଳୀବଧ ବର୍ଣ୍ଣନା	୨୧୪	ଲବକୁଶଙ୍କ ରାମାୟଣ ଗାନ	୨୫୦
ରାବଣେଶ୍ୱର କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣାଦିଙ୍କର		ସୀତାଙ୍କର ଅଯୋଧ୍ୟା ଆଗମନ	୨୫୧
ଜନ୍ମ	୨୧୫	ସୀତାଙ୍କର ପାତାଳ ପ୍ରବେଶ	୨୫୨
ରାବଣାଦିଙ୍କର ଚପସ୍ୟା	୨୧୭	ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନିପୁଷଙ୍କ	
ରାବଣର ଲଙ୍କା ଅଧିକାର	୨୧୮	ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ	୨୫୫
ରାବଣକର୍ତ୍ତୃକ କୈଳାସଉତ୍ସାହନ	୨୧୯	ଶ୍ୱାନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ସମ୍ବାଦ	୨୫୫
ରାବଣର ଦିଗବିଜେ	୨୨୨	ଉଲ୍ଲିକ ଗୁପ୍ତ ସମ୍ବାଦ	୨୫୭
ହନୁମାନ ଜନ୍ମ ବୃତ୍ତନ୍ତ	୨୨୭	ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ନିକଟରେ କାଳଦୁତର	
ସୁଗ୍ରୀ ନିରାଶାଦିଙ୍କ ବିଦାୟ	୨୨୯	ପ୍ରବେଶ	୨୫୭
ରାମ ସୀତାଙ୍କ ବିହାର	୨୩୧	ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ବୈକୁଣ୍ଠ ଗମନ	୨୫୯
ସୀତାବନବାସ	୨୩୨	ଲବକୁଶାଦିଙ୍କର	
ବାଲ୍ମୀକି ଆଶ୍ରମରେ ସୀତାଙ୍କ		ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ	୨୫୯
ପ୍ରବେଶ	୨୩୫	ଶ୍ରୀରାମଭୂତ ଶତ୍ରୁଦନାଦିଙ୍କର	
ନୃଗ, ନିମି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ		ବୈକୁଣ୍ଠ ଗମନ	୨୬୧
ଉପାଖ୍ୟାନ	୨୩୭	ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଭେଟ	୨୬୨
ଯଯାତି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନ	୨୩୯		

—*—

(ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବିସ୍ତୃତ ସଂରକ୍ଷିତ)

ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ଥାନ—ଓଡ଼ିଶା କୋହେଲର ପ୍ରେସ ଓ ପୁସ୍ତକ ଉତ୍ତାର
ଚୌଧୁରୀ ବଜାର, କଟକ-୧

ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ

ଆଦ୍ୟକାଣ୍ଡ

୧ମ ଛାନ୍ଦ—ମଙ୍ଗଳାଚରଣ

ଗୁଣସାଗର—ବାଣୀ

ଶ୍ରୀ ମାଳଗିରି ଶିଖିରେ ବିଜେ ହରି ଦ୍ରାଦଣ ଯାତ୍ରା ବିନୋଦେ
ସ୍ଥାନ ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ଅୟୁନ ଶୟନ ପାରଶ୍ଵ ପାଲଟ ମୋଦେ ।
ଦେବ ଉତ୍ଥାପନ ମକର ଓଡ଼ଣ ଦୋଳ ଦମନକ ଶ୍ଵେତ
ଚନ୍ଦନ ଚମ୍ପକ * ଉତ୍ସବ ସହିତେ ଏ ବିଧି ଲାଳା ଆଚରି ॥
ଦ୍ରାଦଣ ଯାତ୍ରାରୁ ଭଜି ଯାତ୍ରା ସାର ଦୋଳସ୍ଥାନ ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା
ସକଳ ଜୀବର ଅବଲୋକନରେ ପାତକସମୂହ ମୁକ୍ତା ।
ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ନନ୍ଦଦୋଷ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରେ ବିଜୟ
ଦେଖି ନାଗ ନର ଗନ୍ଧର୍ବ କନ୍ୟା କରୁଛନ୍ତି ଜୟ ଜୟ ।
ରତ୍ନକୁଣ୍ଡଳ ମୁକୁଟ ବ୍ୟାଘ୍ରନାଶ ଶାରବତ କଣ୍ଠମାଳ
ହୃଦୟ ପୂରି ପଦକ ଘଣ୍ଟ ଘଣ୍ଟ ପଦ୍ମମାଳ ପାଦତଳ ।
ହେମ ଶ୍ରୀପୟରେ ହେମ ଯେ ଭୁଜରେ ଶୋଭେ ହେମ ଧରୁବାଣ
ଯେବଣ ଦକ୍ଷିଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନକୁ ଟାକିଥାନ୍ତି ବିଭୀଷଣ ॥
ସିଂହଦ୍ଵାରେ ହରି ରଥରୁ ବିଜୟ କରନ୍ତେ କମଳା ଭେଟ
ସେହି ସମୟରେ ଜନସମୂହର ଫିଟିଲ ମୁଦ କବାଟ ।
ଠାକୁର ଠାକୁରଣୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଳତ ଦୁଃସାକ୍ଷତ ବନ୍ଦାପନା
ଜୟଧ୍ଵନି ଜଗତରେ ଯେ କରନ୍ତି ହୋଇଣ ଆନନ୍ଦମୟ ॥
ଜୟ ବିଜୟଦ୍ଵାରେ ହରି ବିଜୟ କବାଟ ପଡ଼ିବା ଲାଳା
ଅନେକମତେ ପ୍ରବୋଧଣ ପ୍ରିୟାଙ୍କୁ କହିଲେ କମଳତୋଳା ।
ତଦନ୍ତରେ ହରି ପ୍ରିୟା ଭେଟ ସାରି ରତ୍ନସିଂହାସନେ ବିଜେ
ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟସିଂହ ଗଜପତି ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଶ୍ରୀଚରଣେ ଭଜେ । *

* ଚମ୍ପକ ଦ୍ରାଦଣୀ

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନେ ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ ଶତକୋଟି ଗ୍ରନ୍ଥ ସାର
 ପୁଧାସାଗର କୁଣ୍ଡଳରେ ଆଶନ୍ତେ ଅଛନ୍ତି ଯେତେକ ନାର ।
 ବାଲ୍ୟାଳ ମୁନି ସମାପ୍ତି କରି କଲେକ ତାହା ରଚନା
 ଚବିଶସହସ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ କଲେ ମୁନି ହୋଇଣ ଆନନ୍ଦମନା ॥
 ସେ ସମାପ୍ତି ଶତସ୍ରା କରିଣ ଭାଗେ ତହିଁରୁ ଆଣିଲେ
 ବିବିଧ ରାଗରେ ଉଚ୍ଚଳଭାଷାରେ ଗୀତ କରିଣ ଗାଇଲେ ।
 ହେ ବୁଧଜନେ ନ ଘେନ ମୋର ଦୋଷ ଶ୍ରୀରାମ ଭକତି ଘେନ
 କବିର ଦୋଷକୁ ବିଚାର ନ କର ନମାମିହେ କବିଜନ ॥
 ରାମ ନାମ ମହାପାତକ ନାଶନ ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ବିନାଶନ
 ତେଣୁ ଏହି ନାମ ଗାୟନ କରନ୍ତି ତତୁଲ୍ଲ ଶ ଲୋକମାନ ।
 ତତୁର ଆନନ ଶିବ ସନକାଦି ଜପୁଛନ୍ତି ଏହି ନାମ
 ନାମ ଆଶ୍ରୟ ଜନକୁ ଦେଖିଣ ଦୂରୁ ଅପସରେ ଯମ ॥
 ଏକା ରାମ ନାମ ବିଷ୍ଣୁ ସସ୍ରନାମ ପଳ ଅଟଇ ସମାନ
 ଏଣୁକରି ରାମ ଚରିତ ବଖାଣ କରିବାକୁ ହେଲୁ ମନ ।
 ଶ୍ରୀରାମଚରଣ ଚରଣ ଅରୁଣ କମଳରେ ନିରନ୍ତର
 ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ମକରନ୍ଦ ପାନ କରଇ ବିଶି ମତ ମଧୁକର । ୯ ।

—†—

୨ୟ ଛାନ୍ଦ—ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ରାଗ—କଳଶା

ବନ୍ଦଇ ଶ୍ରୀ ଗଣନାଥ ଗଉଣକୁମର । ଗଜମୁଖ ଏକଦନ୍ତ କପାଳେ
 ସିନ୍ଦୂର ॥ ଦେବ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଅଯୋନିସମୁତ । ଲମ୍ବୋଦର
 ବିଦ୍ମହର ସଦାହିବ ସୁତ ॥ ଆହେ ଗଣନାଥ ମୋର ଘେନିବାର ସେବା ।
 ପୁତ୍ରପନ୍ଥ ହୋଇ ମୋତେ ପଦ କହିଦେବା ॥ ଅନୁଗ୍ରହ କରବାରେ
 ଇନ୍ଦ୍ର ବାହନ । ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ କିଛି କରିବି ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ କୃତାନ୍ତଳୟୁଟେ
 କରୁଅଛି ନମସ୍କାର । ଭଣେ ବିଦମ ନରେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀପଦେ କୋପୁର । ୫ ।

—*—

୩ୟ ଛାନ୍ଦ—ସର୍ବଦେବାଦେବୀ ବନ୍ଦନା

ବୋଲ ହରି ହେ । ହରି ଭଜ ରାମ ଭଜ ଭଜ ଦକ୍ଷିଣାୟ ହେ । ଦୋଷା ।
 ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଦଇ ଆମି ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଚରଣ । ଯାହାର ହିପାତେ ହସ୍ତେ ହିଷ୍ଟ
 ଦରଶନ ହେ ॥ ଦଶରଥସୁତ ବନ୍ଦୁ ଶ୍ରୀରାମଚରଣ । ତାହାର ସାମୁକ

ବନ୍ଧୁ ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହେ ॥ ସୀତାଠାକୁରଣୀ ବନ୍ଧୁ ଜନକନନ୍ଦନ ।
 ବଶିଷ୍ଠ ଯାବାଳ ବନ୍ଧୁ ଯତ ମହାମୁନି ହେ ॥ ସେନ୍ଦର ମହିମା କହୁ
 କଳନା ନ ଯାଏ । ବୃଣ୍ତାଳ ହସ୍ତରୁ ଅନ୍ନ ବିସ୍ତ ଲୟା ଖାୟେ ହେ ॥
 ଯୁଦୁଷ୍ଠାନେ ହଏ ଭାଇ ନାମସଂକର୍ତ୍ତନ । ସେହୁ ସ୍ଥାନ ବୋଲିଏ ଗୋଲେକ
 ବୃନ୍ଦାବନ ହେ ॥ ଏହୁ ତ ରମେର ଲୀଳା ଶୁନ ଓରେ ଭାଇ । ଭକ୍ତଜନ
 ଭବାରତେ ଯଦୁନନ୍ଦନ ଗାଇ ହେ ॥ ଘନ ବିଶି ବୋଲେ ଏହୁ
 ହରଷିତ ମନ । ହରି ହରି ବୋଲି ହେ ସକଳ ସଭଜନ ହେ । ୭ ।

—*—

୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦ—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ରାଗ—କଲଶା

ଜୟ ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ଜୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି । ଶୀରସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟରେ ସଦା
 ଯାର ପ୍ରିତି ॥ ଅନନ୍ତଅଙ୍କରେ ସଦା ଯାହାର ଶୟନ । ଶଙ୍କ ଚକ୍ର ଗଦା
 ପଦ୍ମ ଶ୍ରୀକରେ ଶୋଭନ ॥ କୋଟି କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଯା ଲେମ୍ବୁଲେ ଅଛି ।
 ସେ ପ୍ରଭୁ ବିଚିତ୍ରଲୀଳା ଜଗତେ ବ୍ୟାପିଛି । ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ କାଟ ପତଙ୍ଗ
 ଶରୀରେ । ଅଲକ୍ଷି ତରୁପେ ବିହରନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ ॥ ସଦା ସିଦ୍ଧଗଣ ଯାର
 ପାଦପଦ୍ମ ଚନ୍ଦ୍ର । ଝୁଷଣ ସଂସାର ଶୋକ ତାପୁଁ ତରଯାନ୍ତି ॥ ଯାହାଙ୍କ
 ମାୟାରେ ଏ ପୃଥିବୀ ଗତାଗତ । ତନ୍ତ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ ଯାହା ଆଜ୍ଞା ପାଳନ୍ତି ନିୟତ ॥
 ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ବରଷା ଶରତ ଋତୁରତ୍ନ ଆଦି । ଏକ ପରେ ଏକ ଯାଉଛନ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ
 ସାଧ ॥ ଯେ ଦେବ ପାଳନ୍ତି ଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ତରତର । ବୋଲେ ବିହମ ତା ପାଦେ
 ଶରଣ ମୋହର । ୮ ।

—*—

୫ମ ଛାନ୍ଦ—ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ଜୟ ଜୟ ସରସ୍ବତୀ ଗୋ ଜୟ ଦେବୀ ଶାରଦା । ତୋତେ ଯେହୁ
 ଆଶ୍ରେ କରନ୍ତି ଦେଉ ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ॥ ତୋହର କରୁଣା ହୋଇଲେ
 ମୃଗ ହୁଏ ପଶ୍ଚିତ । ଏବେ ମୋହ କଣ୍ଠେ ବସିଣ କହ ରାମ ଚରିତ ॥
 ଏ ଶ୍ରୀରାମ ନାମ ଗୁପ୍ତତେ ଥିଲୁ ସାମ ଦେବରେ । ତତ୍ତ୍ୱମୁଖେ ବ୍ରହ୍ମା ଜାଣିଣ
 ଭାବୁଥାନ୍ତି ମନରେ ॥ ମୂଳମନ୍ତ୍ରବାଜ ଏହିଟି ଆଦ୍ୟକାଣ୍ଡର ରସ । ଭଣାଇ ବିହମ
 ନରେନ୍ଦ୍ର ଶୁଣି ବୈକୁଣ୍ଠ ବାସ ।

—*—

୬ଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ—କଟକଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ଜୟ ଜୟ ଦେବୀ ନାଗୋ ଜୟ କଟକଚଣ୍ଡୀ । କଣ୍ଠେ ଧଣ୍ଡାମାଳ ଯେ
 ସିନ୍ଦୂର ମୁଖେ ମଣ୍ଡି । ନାଗୋ ଜୟ କଟକଚଣ୍ଡୀ । ଦୋଷା ! ମନ୍ଦାର ପୁଷ୍ପକୁ

ମାଗୋ ତୋହର ଶରଧା । ତୋହର ନାମ ଧରନ୍ତେ ତୁଟଇ ପାପାବାଧା ।
ତୋହର କରୁଣା ମାଗୋ ହୁଅଇ ଯାହାକୁ । ରଜଦଣ୍ଡ କାଳଭୟ ନଥାଇ
ତାହାକୁ ॥ ତୋହ ଶ୍ରୀଚରଣ ତଳେ ସର୍ବଦା ଆଶ୍ରିତ । ଘନ ଶୂନ ଲକ୍ଷ୍ମଣର
ପେଡ଼ ମୋ ଦୁରିତ । ୩ ।

*—

୭ମ ଛାନ୍ଦ—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ରାଗ—ରାମକେଶ

ଜୟ ଜୟ ରଘୁନାଥ ହେ ପ୍ରଭୁ କୌଶଲ୍ୟା ସୁତ । ଧର ଶ୍ରୀରାମର
ନାଶନେ ତୁମ୍ଭେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜାତ । ନଗନ ମାରଦ ବରନ ଆହା ଦିଶେ
କି ଶୋଭା । ଅଯୋଧ୍ୟା-ଆକାଶ ଘନରେ ଯେହ୍ନେ ବଦ୍ୟୁତ ଆଶା ॥ ଶ୍ରୀଭୁଜେ
ଶୋଭିତ କୋଦଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ କି ମନୋହର । ନୂଆ ମଦନ କି ବିଜୟ ଦେନିଶ
ପୁଷ୍ପଶର ॥ ଶ୍ରୀମୁଖ ଶୋଭାକୁ ଦେଖିଣ ଚନ୍ଦ୍ର ହେଲେ ଲଜ୍ଜିତ । ଉପମା କି
ଦେବ ନ ମିଳେ ଖୋଜି ଭିନ୍ନପୁରୀ ତ ॥ କୌଶଲ୍ୟା ଆନନ୍ଦ ବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ
ଦଶରଥଙ୍କ । ନୟନପୁତ୍ରଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରାୟ ଧନ ପ୍ରାପ୍ତ କି ରଙ୍କ । ଅଯୋଧ୍ୟା ନରନାରୀ
ପ୍ରାଣ ଯେଉଁ ରଘୁନନ୍ଦନ । ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣେ ଶରଣ ଏ ପଦ୍ମନାଭ ଘନ ॥

—*—

୮ମ ଛାନ୍ଦ—ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ରାଗ—ଶଶ୍ଵତା

ଜୟ ଜୟ ଜାନକୀ ଗୋ ଜନକକୁମାରୀ । ସର୍ବ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ
ମନୋହାରୀ । କୃପା କର ଗୋ । ନରନରେ ଶରଣ ତୋହର ଗୋ ॥
କିଞ୍ଚିତରେ ସୁଦୟା ତୁ କରୁ ଯାହାଠାରେ । ଅବିଦ୍ୟେ ପ୍ରାପତ ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳ
ତାହାରେ । ଭିନ୍ନପୁରେ ଗୋ । ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ସୁର ନରେ ଗୋ ॥
ତୋହଠାରେ ଯେଉଁ ଜନ କରଇ ଭକତି । ସଖକେ ତୁ ଦେଇପାରୁ ଅଚଳ
ବିଭୂତି । ସୁମଙ୍ଗଳେ ଗୋ । ନାହିଁ ତୋ ପରି ମହମଣ୍ଡଳେ ଗୋ ॥ ମାନବ
ଦେହରେ ଗର୍ବ କରି କେ ସଂସାରେ । ପ୍ରଶଂସା କରିବ ତୋର ତୋ ବିନା
କୁ ଯାରେ । ଗୋପୀ ଭଣି ଗୋ । ଦୟାକର ଜଗତଜନନି ଗୋ । ୪ ।

—*—

୯ମ ଛାନ୍ଦ—ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ରାଗ—ରାମକେଶ

ଜୟ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଅନୁଜ ସୁମିତ୍ରାଙ୍କ ନନ୍ଦନ । ଜନକସୁତା ଉର୍ମିଲାର
ହୃଦୟତଟ ଚନ୍ଦନ ॥ ସକଳ ଗୁଣେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।
ସବିଧ ପଣେ ବିଭବନେ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ ସମାନ । ସାବତ ଜନନୀ

ହିଂସ୍ରକ ଶବ ନ ଦେନି ମନେ । ଗୁଡ଼ି ଶଙ୍ଖ ସୁଖ ସମ୍ପଦ ବୁଲିଅଛ କାନନେ ॥
 ଚଉଦ ବରଷ ଭ୍ରାତାକୁ ସେବା କଲ ବନରେ । ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଣ ଆହାର ନିଦ୍ରା
 ମଇଥିନରେ । ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ବୀର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତୁମ୍ଭ ପାଦେ ସେବିବ । ତୁମ୍ଭ ଦାସର
 ଦାସ ହୋଇ ଗଣନାକୁ ଆସିବ ॥ ସପତମ ଅବତାରରେ ତୁମ୍ଭେ ସୁମିତ୍ରା ସୁତ ।
 ଦୁଃସନ୍ତ ଭୂଷରକୁ ନାଶି ମାଇଲ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ॥ କର ମୋହଠାରେ କରୁଣା ହେ
 କରୁଣା-ସରିତ । ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସନ୍ନେ କହିବ ଗମାୟଣ ଚରିତ ॥ ହୁଅ ମୋର କଣ୍ଠେ
 ପ୍ରସନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ଦିଶୁ । ବିଦମ କହେ ତବ ଯଶ ଜଗତରେ ପ୍ରକାଶୁ । ୮ ।

—X—

୧୦ମ ଛାନ୍ଦ—ବାଲମୀକିଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ରାଗ—ଶଶିତା

ଜୟ ଜୟ ବାଲମୀକି ଜୟ ମହାମୁନେ । ସୁଧାସମ ଗମାୟଣ ରଚିଲ
 ଆପଣେ ॥ କିବା ନାହିଁ ହେ । ସଂସାରର ସାର ଅଛ ଥୋଇ ହେ ॥ ଏ ସବୁ
 ସୁଗୁଣ ବଳେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ମାନବ । ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଭୋଗନ୍ତି ଅତୁଳ ବଇଭବ ।
 ଇନ୍ଦ୍ର ପରେ ହେ । ସଦାଗତି ଲଭନ୍ତି ସୁଖରେ ହେ ॥ ପିତୃଭକ୍ତି ଭ୍ରାତୃସ୍ନେହ
 ପତିବ୍ରତାପଣ । ବୀର ଧୀର ସତ୍ୟବନ୍ତ ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ ଗୁଣ । କି ସୁନ୍ଦର ହେ ।
 ଯୋଜନା କରିଛ ତମଜ୍ଞାର ହେ ॥ ତୁମ୍ଭ ଗୁରୁ ସଂସାରରେ ଆଦରର ଧନ ।
 ତୁମ୍ଭେ ଅଟ କବିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର କ ଭୂଷଣ । ଗୁଣମଣି ହେ । ସଂକ୍ଷେପେ ବିଦମ ଗୀତେ
 ଭଣି ହେ । ୯ ।

—X—

୧୧ଶ ଛାନ୍ଦ—ଗୁଡ଼ାଋମୁ

ରାଗ—ଚନ୍ଦ୍ରକେଳି

ଏକଦିନେ ନାରଦ ମହାର୍ଷି	। ବାଲମୀକି ଆଶ୍ରମେ ହେଲେ ଆସି	॥
ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ବହୁ ପୂଜା କଲେ	। ମନ ସାକ୍ଷୟ ତାଙ୍କୁ ପରୁଷିଲେ	॥
କେଉଁ ପୁରୁଷଠାରେ ସର୍ବଗୁଣ	। ଅଛି କାହାଠାରେ ସର୍ବ ଲକ୍ଷଣ	॥
ରବି ପ୍ରାୟ ହୋଇବ ତେଜୋବନ୍ତ	। ପବନ ପ୍ରାୟ ହେବ ବଳବନ୍ତ	॥
ସତ୍ୟ, ଶାନ୍ତି, ଦୟା, କ୍ଷମାସାଗର	। କୃତାନ୍ତକ ପ୍ରାୟ ହୁଏ ନିଷ୍ଠୁର ।	॥
ମହା ପ୍ରାୟେକ ହୋଇବ ସଦୃଶୀ	। ଧନବନ୍ତରେ ଭୁବେରକୁ ଜଣି	॥
ଶତ୍ରୁ ଅଧିକ ହେବ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର	। ବିଦ୍ୟାରେ ହେବ ବୃହସ୍ପତି ବର	॥
ହୋଧେ ହୋଇବ ଅନନ୍ତ ପ୍ରଖର	। ଶାନ୍ତିଗୁଣେ ଶରଦ ଶୀତଳର	॥
ଧାତା ପ୍ରାୟେକ ହୋଇବ କରତା	। ତମୋଗୁଣେ ଶିବଙ୍କୁ ଅଧିକତା	॥
ମନମଥ ଜଣି ହେବ ସୁନ୍ଦର	। ସର୍ବଗୁଣରେ ହୋଇବ ଉଦାର	॥

କିନ୍ତୁ ନ ଥିବ ତାର ଅବିଶ୍ୱାସ । କେଉଁ ପୁରୁଷ ଅଛି ଏଡ଼େ ଜାଣ ॥
 ଶୁଣି ନାରଦ ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ ॥
 ଚାହାଙ୍କଠାରେ ଅଛି ସର୍ବଗୁଣ । ସେ ସେ ଅଟନ୍ତି ସ୍ୱପ୍ନ ନାସ୍ତୟ ॥
 ତାଙ୍କ ଚରିତ ଅପାରୁଁ ଅପାର । ତାଙ୍କୁ ଉପାସନା କରି ନିସ୍ତର ॥
 ସର୍ବ କହି ନାରଦ ମୁନି ଗଲେ । ବାଲମୀକି ରାମଙ୍କୁ ଲଘୁ କଲେ ॥
 ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ଜଗନ୍ନାଥ । ବୋଲେ ନିଶି ପୁରୁଲ ମନୋରଥ ॥

—X—

୧୨ଶ ଛାନ୍ଦ—ଆଦ୍ୟଶ୍ଳୋକ

ସଙ୍ଗମତଥାର—ବାଣୀ

ତମା ନଦୀ ତଟରେ ଗମନ୍ତେ ମୁନି । ସଙ୍ଗତେ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ଶିଷ୍ୟ
 ବେନି ॥ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମସ୍ତେ ନଦୀରେ ସାରିଲେ । ଆଶ୍ରମକୁ ଯିବାକୁ ବାହାର
 ହୋଇଲେ ॥ ଝୋଞ୍ଚି ଝୋଞ୍ଚି ବୋଲି ଚହଁରେ ପକ୍ଷୀ ବେନି । ବ୍ୟାଧ ସେ
 ଝୋଞ୍ଚିପକ୍ଷୀକ ଗଲକ ଦେନି ॥ ଝୋଞ୍ଚି କାନ୍ତ ଗୁଣ ଗୁଣି ସେବନ କଲ ।
 ବାଲମୀକି ମୁନି ଶ୍ରବଣକୁ ଶୁଭଲ ॥ ବ୍ୟାଧକୁ ଶାପ ଦିଅନ୍ତେ ହେଲ ଶୋଳକ ।
 ଦିଶିଲ ଚାହାଙ୍କୁ ପଦ୍ୟ ପାଦ ଅନେକ ॥ ମନେ ମନେ ଭାଳି ମୁନି ମଠକୁ ଗଲେ ।
 ଆସନ କରିଣ ଧ୍ୟାନ କରି ବସିଲେ ॥ ମଗ୍ଧ ଚଢ଼ିଣ ପିତାମହ ପ୍ରବେଶ । ଦେଖି
 ବାଲମୀକି ପୂଜା କଲେ ବିଶେଷ ॥ ଧାତା ବୋଲନ୍ତି ସୁନ୍ଦର ରାମ ଚରିତ ।
 ଶ୍ଳୋକବନ୍ଧରେ ପୁରୁଲ ମୁନିଙ୍କ ଚିତ୍ତ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଧ୍ୟାନ ବାଣି ବରୁର କଲେ ।
 ଗୀତ ବନ୍ଧ କରି ରାମାୟଣ ରଚିଲେ । ୧ ।

—+—

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ—ଅନନ୍ତଶୟନ

ରାଗ—କଳଶା

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନଜନେ ଅପୂର୍ବ ଆଶ୍ୟାନ । ଆଦ୍ୟକାଣ୍ଡ ବାଣୀ ରାମ
 ଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ ଦନ୍ତଜଙ୍କ ଭାସ ନ ସହଣ ବସୁମତୀ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ
 ଯହିଁ ଥିଲେ ନିଜାପତି ॥ ଶିରେ କର ଦେଇଣ କହଇ ବସୁନ୍ଧର । ଆଉ ସହ
 ନ ପାରେ ମୁଁ ଦୈତ୍ୟ ପାଦ ଭର । ପାରିଲେ ଉଦ୍ଧାର ବେଗେ
 କର କୁଶପାଣି । ନୋହିଲେ ରସାତଳରେ ପଡ଼ିଲି ଜାଣି ॥ ଉପସ୍ଥିତ
 ଦେବଦାଣ୍ଡେ ଦୁଃଖ ନିବେଦିଲେ । ଏ ସଙ୍କଟ ରକ୍ଷାକର ବୋଲଣ
 ବୋଇଲେ ॥ ରାବଣର ଦର୍ପେ ସ୍ୱର୍ଗ ରହି ହେଉ ନାହିଁ । ଅସତ୍ୟ
 ପାତନା କେତେ ଭୋଗିବୁ ଗୋସାଇଁ ॥ ରକ୍ଷାକର ରକ୍ଷାକର ଦେବ

କୁଶପାଣି । ପ୍ରତିକାର ନ କଲେ ମଲୁଟି ସବେ ଜାଣି ॥ ଏହା କହି ଦେବଗଣେ
ମଉନ ହୋଇଲେ । ଶ୍ରୀରାମ ଚରଣ ଚିନ୍ତି ପଦ୍ମନାଭ ବୋଲେ । ୮ ।

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ଦେବତାଙ୍କ ମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣି ପ୍ରଜାପତି । ଭାବିଲେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବିନା
ନାହିଁ ଅନ୍ୟଗତି ॥ ସକଳ ଦେବଙ୍କୁ ସେ ଭେଦଣ ସଙ୍ଗତରେ । ପ୍ରବେଶ
ହୋଇଲେ ଯେ ଅନନ୍ତ ଶଯ୍ୟାଠାରେ । ଏକମୁଖ ହୋଇ ସବେ କରୁଛନ୍ତି
ସୁତି । ଆଗଭର ହୋଇଣ ଜାଣନ୍ତି ପ୍ରଜାପତି । ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁ କମଳା
ଲେଚନ । ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖହାରୀ ପ୍ରଭୁ ଭକ୍ତ ପ୍ରାଣଧନ ॥ ଲଙ୍କପତି ଉପଦ୍ରବ
ଶୁଣନ୍ତି ଗୋସାଇଁ । ଦ୍ଵାରପାଳ କାର୍ଯ୍ୟେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତା ଦ୍ଵାର ଜଗଇ ॥ ପୁଷ୍ପହାର
ଗୁନ୍ଥେ ଇନ୍ଦ୍ର ଭସ୍ମେ ସସ୍ତ୍ର ହୋଇ । ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବୁଡ଼ା ମସ୍ତକେ ଧରିଥାନ୍ତି ଛନ୍ଦ ॥
ପାକ ସମ୍ପାଦନ୍ତି ଅଗ୍ନି ଦେବତା ତାହାର । ଧୀରେ ଧୀରେ ବିଷ୍ଣୁଆନ୍ତି ଭୟରେ
ସମୀର ॥ ଯେତେ ପାଣି ଲେଡ଼ା ଆଣି ଦିଅନ୍ତି ବରୁଣ । ବସୁମତୀ କରୁଥାନ୍ତି ଗୃହ
ସମାର୍ଜନ ॥ ଯମ କଥା କହି ଦୁହେଁ ମାଡ଼ୁଅଛୁ ହସ । ତା ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ନିମନ୍ତେ
କାଟୁଛନ୍ତି ଘାସ ॥ ଯେ ଶନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭୟ ହୁଏ ତିନିପୁର । ସେ ମଅଳଲୁଗା
ନିତି କାତେ ରବଣର ॥ ପ୍ରତିଦିନ ଦୃଢ଼ଚିତ ପାଞ୍ଜି ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ମୋର ଖଟିଣ
ଶୁଣିବା ହେଉ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତି ॥ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ହୋଇଣ ହୋଇଛୁ ଅବଧାନ । ନିତି
ପ୍ରତି ପତାଏ ବାଳୁଡ଼ ସନ୍ତାନ ॥ ଏହିପରି ସବୁଦେବେ କରିଅଛୁ ସେବା ।
କେଉଁପରି ଏହା ହସ୍ତ ମୁକତି ଲଭିବା ॥ ଏହା ପ୍ରଭାତରୁ ରକ୍ଷା କର ଚନ୍ଦ୍ରଧର ।
ନୋହିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ନାଶ ଯିବ ତିନିପୁର ॥ ଏତେବାଲି ବେଦପତି ଆରମ୍ଭିଲେ
ସୁତି । ବୋଲେ ଘାନ ପଦ୍ମନାଭ ରାମପାଦ ଚିନ୍ତି । ୧୫ ।

୧୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କଳଶା

ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ଭକ୍ତ ବଞ୍ଚଳ । ନମୋ ପତିତପାବନ ଯିବୁ
ଆଦିମୂଳ ॥ ନମୋନମ ଶୋକତାପହାରୀ ଦଇତାର । ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖ ହର
କରେ ଶଙ୍ଖ ଚନ୍ଦ୍ର ଧରି ହେ ॥ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଅପୁର ନାଶନେ ଭୁବୁଦ୍ଧ ।
ରାବଣ ବିନାଶି କଳ୍ପ ଫେଡ଼ିବା ଚିରତ ହେ ॥ ଅଶେଷ ମହିମା ଯିବୁ ଅଟଇ
ଭୁବୁର ହେ । ବେଦ ଉଦ୍ଧର ଧରିଲ ମନ କଲେବର ହେ ॥ ମନ୍ଦରଧାରଣ କରି
କୁର୍ମ ଅବତାରେ । ଦୈତ୍ୟ ପରାଜୟ କଲ ମୋହିନୀ ରୂପରେ ହେ ॥

ବରଦ ରୂପରେ ଦନ୍ତେ ଧରିଲ ଧରଣୀ । ହିରଣ୍ୟ ନାଶିଲ ନୃସିଂହ ରୂପେ ପୁଣି ହେ ॥ ବାମନ ରୂପରେ ଯଯାତିଙ୍କୁ ଭୂମିଦାନ । ମାଗି ବଳନୃପେ ଦେଲ ପାତାଳରେ ସ୍ଥାନ ହେ । ୭ । ଏହିପରି ଅବତାର ଦେବେ ଅଗୋଚର । ରାବଣ ବିନାଶି ପ୍ରଭୁ ମନ୍ଥା ଭାବ ହର ହେ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଗୋଲକର ପତି ଅଗତିର ଗତି । ଏ ଘୋର ସଙ୍କଟୁ ଦେବ କରିବାକୁ ମୁକ୍ତି ହେ । ଏହି ରୂପେ ସୁତ କରନ୍ତେଣ କୁଣପାଣି ଶୁଣି ତୋଷ ହେଲେ ପ୍ରଭୁ ପଦ୍ମନାଭ ଭଣି ହେ । ୧୦ ।

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ଦେବଙ୍କ ଆକୁଳ ଦେଖି ପ୍ରଭୁ ଦଇତ୍ୟାରି । ବିଦ୍ୟା ଚକ୍ଷୁ ଫେଲଣ ରୁହିଁଲେ ଧୀର କରି ॥ ଶୁଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଗଦା ପଦ୍ମ ଶୋଭେ ଭୁଜ ଚାରି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ୱତୀ ପାଶେ ଖଟନ୍ତି ତାଙ୍କରି ॥ ବ୍ରହ୍ମା ମୁଖ ରୁହିଁଣ କହନ୍ତି ନାରାୟଣ । ଅସୁରଙ୍କୁ ଏଡ଼େ ବର ଦିଅ କି କାରଣ ॥ ପୂର୍ବପର ବିଚାର ନ କର ବେଦପତି ସେ ହେତୁ ଘଟଇ ଆସି ସମସ୍ତ ବିପତ୍ତି ॥ ବୃଥା ଦେବଗଣେ ଆଉ ନ କର ଭାବନା । ଅବଳମ୍ଭେ ପୂର୍ଣ୍ଣହେବ ତୁମ୍ଭର ବାସନା ॥ ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତରେ ଯାଅ ନିଜ ନିଜ ଧାମ । ଅବଶ୍ୟ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଆମ୍ଭେ ହୋଇବୁ ଜନମ । ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ରୂପରେ ଆମ୍ଭେ ଜନମ ହୋଇବୁଁ । ଅସୁର ବଳ ମାରଣ ମନ୍ଥା ଭଣ୍ଡାସିବୁଁ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଦେବଗଣେ ହରଷେ ଚଳିଲେ । ବିଦ୍ରମ ନରେନ୍ଦ୍ର ରାମ ଚରଣେ ଭଜିଲେ । ୮ ।

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୀତାଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ରାଗ—ଯମକ

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନ ଜନେ ହୋଇ ଏକମନ । ସୁଧାସମ ରାମାୟଣ ପବନ ଆଶ୍ୟାନ ॥ ଭ୍ରତଃଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ମିଥୁଳା ନାମେ ଦେଶ । ତଥ୍ୟ ଅଧିପତି ସେ ଜନକ ନରଦେଶ ॥ ବଡ଼ାଇ ପ୍ରତାପୀ ରାଜା ଅତି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ । ତାହାର କୁଳରେ ଯାହୁଁ ନୋହିଲକ ପୁତ୍ର ॥ ଦିନୁ ଦିନୁ ଦୁଃଖାନଳ ହୋଇ ଯଜ୍ଞକିତ । ଶୁଳତନୁ ଜୁଗ କରି ଦିଅଇ ନିୟତ ॥ ଏକଦିନେ ମନ୍ତ୍ରୀକ ରାଜଣ ମନ୍ଥପତି । ରାଜ୍ୟଭାର ସମର୍ପଣ ଚଳିଲ ଝଟତି ॥ ହରଷ ଯୋଇଣ ରାଜା ବିଚାର ମନରେ । ତପ ଆରମ୍ଭିଲ ଯାଇଁ କଉଶିକ ଯାରେ ॥ ଯୋଗ ଲୟ କରିଣ ଜନକ ମହୀପତି । ଶୁଭମନେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ

କରଇ ବଡ଼ଭକ୍ତି ॥ ବଳାଇ ସାହସ ମନେ ନିଶ୍ଚଳେ ରହିଲୁ । ବିହମ କହେ
ଏପରି କେତେଦିନ ଗଲା । ୮ ।

—†—

୧୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ରାମକେଶବୀ

ଏମନ୍ତ ସମୟେ ଶୂନ୍ୟରେ ମେନକା ଅପସରା । ଶାପୁ ମୁକ୍ତହୋଇ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରୁ ଯାଉଛି ସ୍ୱର୍ଗପୁରୀ ॥ ଦିଶେ ଅତି ଶୋଭା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ବିଜୁଳି
ଦାନେ । ତପ ଡ୍ୟାଗକରି ଜନକ ଦେଖିଲେକ ନୟନେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ଧନ୍ୟରେ
ସୁନ୍ଦରୀ ଧନ୍ୟ ତୋ ରୂପରାଶି । ଧନ୍ୟ ବିଦ୍ଧି ତୋତେ ଗଢ଼ିଲୁ କେତେ କାଳହିଁ
ବସି ॥ ନାହିଁ ନାହିଁ ଶୋଭା ସୁନ୍ଦରୀ ତୋହପରି ଜଗତେ । ଏସନ ସଦୃଶ କୁମାରୀ
ଯେବେ ମିଳନ୍ତା ମୋତେ ॥ ପୁରଠାରୁ ଶତଗୁଣରେ ପାଳନ୍ତି ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ।
ଏତେକ ଭାଳଣ ଜନକ ମନ କଲେ ବିରସ ॥ ମନରେ ଭାଲେଣି ଜାଣିଲୁ ଶୂନ୍ୟେ
ସ୍ୱର୍ଗ ଯୁବକୀ । ପ୍ରମୁଦଭୂତହୋଇ ବୋଲଇ ଶୁଣ ହେ ରାଜପତି ॥ ଅବଶ୍ୟ
ତୋହର କୋଳରେ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି ମୁହିଁ । ଯାଉଅଛି ସ୍ୱର୍ଗପୁରରୁ ଶାପୁ ମୁକ୍ତ
ହୋଇ ॥ ଶୁଣିଣ ଜନକ ବୋଲନ୍ତି କହ କହ ସୁନ୍ଦରୀ । ଯେଉଁ ପାପ ଯୋଗୁଁ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଥିଲୁ ତୁ ଅବତରି । ଏ ବଚନ ଶୁଣି ମେନକା କହଇ ହସି ହସି ।
ବିହମ କହେ ସେ ଚରିତ ଶୁଣ ହେ ରାଜକନ୍ୟା ॥

—*—

୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଶେମଷ୍ଟା

ରାଜାର ବଚନେ କହେ ସ୍ୱର୍ଗ ଯୁବକୀ ॥ ଯାହା ପରୁରଲେ ତାହା ଶୁଣ
ହେ ଯତି ॥ ଏକଦିନେ ଅଷ୍ଟ ଅପସରାଏ ଆସି । ଗାନ କରୁଥିଲୁ ଇନ୍ଦ୍ର
ଆଗରେ ବସି ॥ ବ୍ରହ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ର ବରୁଣ ଦଶଦିଗପାଳ । ସଭା ପୂର୍ବ
ରହିଥିଲେ ଦେବ ସକଳ ॥ ତପସେନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଣ ଡୋଳେ ।
ବିହଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲ ସଭାକଳେ ॥ ଏହା ଦେଖି ଇନ୍ଦ୍ର ମୋତେ ଶାପ ଦିହିଲୁ ।
ମୈତ୍ର ତରୁ ଧରି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଯାଅ ବୋଲଲୁ । ଦେବସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ତୁ ପାପ
ଆଚରିଲୁ । ମୋ ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖି କାମେ ବଶ ହୋଇଲୁ ॥ ଏତେ କହି କାପ
କଲୁ ସସ୍ତ୍ରଲେତନ । ବହୁ ଦିନପୂର୍ବେ କହିଲୁ ମୁକ୍ତି ବିଧାନ ॥ କଛୁକାଳେ ଗିରିଜା
ଦର୍ଶନ ପାଇବୁ । ମୈତ୍ର ତରୁଗୁଡ଼ି ତୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଆସିବୁ । ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରମାଣେ ଶାପ
ଭୋଗ କରି । ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଛି ଏବେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରୀ । ଅବଶ୍ୟ ତୋ କୋଳେ
ରାଜା ହୁଅନ୍ତି ଜନ୍ମ । ଏବେ ମୁହିଁ କହୁଛି ସ୍ୱରୂପ ବଚନ ॥ ପୁଣ୍ୟ ନାରଦ

କହିଲେ ବ୍ରହ୍ମା ଅଗ୍ରତେ । ଅବଶ୍ୟ କନ୍ୟା ଏ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇବ ତୋତେ ॥
ମୋଠାରୁ ଶତଗୁଣେ ସୁନ୍ଦରୀ କୁମାରୀ । ମିଳିବ ବିଦମ କହେ ହେ
ବ୍ରହ୍ମରୁଣ୍ଡ । ୧୧ ।

୨୦ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ରାମକେଶ

ଶୁଣିଣ ଜନକ ପୁଞ୍ଜନ୍ତ କହ କହ ସୁନ୍ଦର । କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ପ୍ରାପତ
ମୋତେ ହେବ କୁମାରୀ ॥ ରାଜାର ବଚନେ ବୋଲଇ ମେନକା ଅପସରୀ ।
ତହିଁର ବୃହନ୍ତ କହିବା ଶୁଣ ହେ ବ୍ରହ୍ମରୁଣ୍ଡ ॥ ପୁଣି କୁଶଧ୍ୱଜ ରାଜା ଏ
ଥୁଲ ମନ୍ଥାମଣ୍ଡଳେ । ବେଦବଢ଼ୀ ବୋଲି କନ୍ୟା ଏ ହେଲୁ ସେ ରାଜା
କୋଳେ ॥ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ଅଟଇ କିବା ସ୍ୱର୍ଗ ସୁବଢ଼ୀ । ତାହାର
ମୋହନ ମୁରତି ଦେଖି ଜଳିବେ ଯତି ॥ ତାହାର ସମାନ ସୁନ୍ଦର ବର
ପ୍ରାପ୍ତ ନୋହିଲ । ବିରସ ହୋଇଣ ସେ କନ୍ୟା ଘୋର ତପେ ରହିଲ ॥
ମନରେ ସକଳ କରଇ ବିଷ୍ଣୁ ହେବ ମୋ ବର । କେତେ କାଳ ତପେ
ରହିଲ ତେଜ ନିଦ୍ରା ଆହାର । ଏମନ୍ତ ସମୟେ ଲଙ୍କାର ନାୟକ
ଦଶଶିର । ଦିଗବିଜେ କରି ଆସନ୍ତେ ଦେଖିଲ ନାରାବର । ଅନ୍ତରାକ୍ଷେ
ବେଗେ ସେଠାକୁ ଆସି ଯାନ ରୁହାଇ । କାମେ ବଶହୋଇ ସୁରତି ମାଗିଲ
ସେହିଠାଇ ॥ ଶୁଣି ବେଦବଢ଼ୀ କନ୍ୟା ଯେ କ୍ଷଣେ ମଉନ ହେଲ ।
ନାହିଁ କରନ୍ତେଣ ରବଣ ବଳିକାରେ ଧଇଲ ॥ ଗାତେ ଅଙ୍ଗ ଭୁଡ଼ି
ମୁଖରେ ଦିଅନ୍ତେ ଚୁମ୍ବନ । ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ବୋଲି ବୋଇଲୁ ଡୋହେ ନାରୀ
ରତନ ॥ ଗୁଡ଼ି ଦିଅନ୍ତେ ସେ ରବଣ ବେଦବଢ଼ୀ କହଇ । ଶୁଭକାୟ
ମୋର ଅଶ୍ୱେ କଲୁ ଅସୁର ହୋଇ ॥ କହୁଁ କହୁଁ ଡୋଧ ପ୍ରବଳୁଁ ଅଗ୍ନି
ଜାତ ହୋଇଲ । ମୋହ ଯୋଗୁଁ ନାଶ ହୋଇବୁ କହି ପ୍ରାଣ ଗୁଡ଼ିଲ ॥
ମହାରାୟ ପାଇ ରବଣ ତହୁଁ ଅଇଲ ଖରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ଯାଇଣ
ନିଜ ଲଙ୍କା ଗଡ଼ରେ ॥ ଏସନ ସମୟେ ନାରଦ ଲଙ୍କେ ହେଲେ
ପ୍ରବେଶ ॥ ରବଣକୁ ଚାହିଁ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ବିଶ୍ୱବାଣିଷ୍ୟ ॥ ଯେଉଁ
ଦେବତାର କନ୍ୟାକୁ ଆଜ ରମିଲୁ ବଳେ । ଅପମାନ ପାଇ ଝାସିଲ ଅଙ୍ଗ
ଡୋଧ ଅନଳେ ॥ ଦହନ ନୋହିଣ ସେ ଶବ ସେହି ରୂପ ପଡ଼ିଛି ।
ତାହା ଯୋଗେ ଭୁବି ମରବୁ ଶୁଣ ବିଶ୍ୱବାବସି ॥ ନୋହିଲେ ସେ
ଶବ ଅଶାଇ ବେଗେ କରି ବିନାଶ । ଏତେକ କହିଣ ନାରଦ ଶୁନ୍ୟେ
ହେଲେ ଅଦୃଶ୍ୟ ॥ ସେ କଥା ଶୁଣିଣ ରବଣ ଜଗତରୁ ଉଠିଲ ସେ
ଶବ ଅଶାଇ ସତର ମନ୍ଦୋଦରୀକ ଦେଲ ॥ ଶତ୍ରୁରସେ ଏହା ବ୍ୟଞ୍ଜନ କର

ଗୋ ପ୍ରାଣସହ । ଏତେ କହି ତହୁଁ ବିଜୟ କଲକ ଲଙ୍କସାଇଁ ॥ ଏମନ୍ତ
ସମୟେ ନାରଦ ଶ୍ରୀ ପାଶେ ପ୍ରବେଶ । ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରୀ ଗୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନ କର
ଆନ ମାଏଁସ ॥ ଏ ଶବ୍ଦ ନେଇଣ ସମୁଦ୍ର ଜଳେ ଦିଅ ଉପାଇ । ତାଙ୍କ
ଆଜ୍ଞା ପ୍ରତି ପାଳଇ ମନ୍ଦୋଦରୀ ସୁମୁହିଁ ॥ ଦକ୍ଷିଣ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ସେହି ଲଗି
ଅଛଇ । ଲଙ୍କା ଦ୍ଵାରା ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଗୁପ୍ତ କର ତୁ ଯାଇ । ଅବଶ୍ୟ କୁମାରୀ
ପ୍ରାପତ ଆଜ ହୋଇବ ତୋତେ । ବିଦମ କହଇ ମେନକା କହିଗଲ
ଭୁବିତେ । ୨୩ ।

—X X—

୨୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ଭଗବତ ବୃତ୍ତେ

ଏମନ୍ତ କହି ସେ ସୁନ୍ଦରୀ । ଶୂନ୍ୟ ଚଳଇ ସ୍ଵର୍ଗପୁର ॥ ଶୁଣିଣ ଜନକ
ଆନନ୍ଦ । ତଷ୍ଟୁ ଯେସନେ ପାଏ ଅନ୍ଧ ॥ ହରଷେ ସେଠାରୁ ଚଳିଲେ । ନିଜ
ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶିଲେ ॥ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଘେନି ସଙ୍ଗେ । ଚଳିଲେ ଜନକ ସରଗେ
ସଫଳକାମ ହେବାପାଇଁ । ସଙ୍କେତ ସ୍ଥାନେ ହେଲେ ଯାଇଁ ॥ ବିଧିପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟ
କରି । ଯଜ୍ଞ ସାଧିଲେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥ ଆହୁତି ଦେଲେ ନିୟମିତ । ଯଜ୍ଞ ହୋଇଲୁ
ସମ ପତ ॥ ସ୍ଵର୍ଗେ ଚଳିଲେ ଦେବଗଣେ । ମୁନିଏ ଗଲେ ଯେହ୍ନା ସ୍ଥାନେ ॥
ଜନକ ସତାନନ୍ଦ ରାଜ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ॥ ହଳଲଙ୍ଗଳ ଯାଅ ଆଣ
ଚଷାଅ ବେଗେ ଯଜ୍ଞସ୍ଥାନ । ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ସତାନନ୍ଦ । ଚର୍ଷିଲୁ ମାତେ
ପାଳନେ । ବାହାର ମଞ୍ଜୁଷା ତକ୍ଷଣେ । ବେଗେ ସେ ମଞ୍ଜୁଷା ମେଲଇ ।
ଗୁହାନ୍ତି ଏକମୁଖ ହୋଇ । ଦଗଧ ହେମପ୍ରାୟ କାନ୍ତି । ଶରଦ ଶ୍ରୀ ମୁଖଜ୍ୟୋତି
ଦେଖିଣ ଜନକ ହରଷ । ଘେନି ଚଳିଲେ ନିଜ ଦେଶ ॥ ଅନ୍ତଃପୁରରେ
ପ୍ରବେଶିଲେ । ଶ୍ରୀକାଂରେ ସମର୍ପିଲେ । ହରଷ ହୋଇ ସବବାଳୀ । ପୁରଠାରୁ
ଅଧିକେ ପାଳ ॥ ଯେବଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଚରଣେ । ସେବନ୍ତି ସୁରସିକ ଗଣେ ॥ ସେ
ଏବେ ଜଗତର ହିତେ । ହୋଇଲେ ଜନକ ଦୁହିତେ ॥ ବିଦେହେ ହେବାରୁ
ସମୁଦ୍ର । ବୈଦେହୀ ନାମେ ହେଲେ ଖ୍ୟାତ । ଜନକକୁମାରୀ ନମନ୍ତେ । ଜାନକୀ
ବୋଲନ୍ତି ଜଗତେ ॥ ମିଥୁଳା ରାଜାଙ୍କ ଦୁଲ୍ଲଳୀ । ତେଣୁ ଯେ ନାମ ମଇଥିଲୀ ॥
ଜନନୀ ତାଙ୍କର ପୃଥିବୀ । ତେଣୁ ନାମ ଅଟେ ପାର୍ଥିବୀ ॥ ଶରୀର ଧୋଳନେ
ବସଇ । ତେଣୁ ଯୋଜନାଗରୀ ସେହି ॥ ଲଙ୍କା ମୁନରୁ ବାହାର । ହେବାରୁ
ସୀତା ନାମ ତାର ॥ ଏମନ୍ତେ ଡେଇଁ ପରକାର । ନାମ ବିହିଲେ ମୁନବର ॥
ଦିନକୁ ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା । ସମାନ ବଡ଼େ ରାଜ ବାଳା ॥ ସୀତା ଜନମ

ହେଲୁ ଶେଷ । ଶୁଣିଲେ ଖଣ୍ଡେ ଭବକ୍ଳେଶ ॥ ସେ ସୀତା ଚରଣାରବିନ୍ଦ । ଭଜଇ
ବିନ୍ଦମ ନରେନ୍ଦ୍ର । ୩ ।

—X X—

୨୨ଶ ଛାନ୍ଦ — ରାମଜନ୍ମ

ରାଗ—ଯମକ

ଏଥୁ ଉତ୍ତରୁ ବାଲ୍ମୀକି ନାମେ ମହାଯତି । ରାମାୟଣ ଆଦ୍ୟଲିଳା ଯାହା
କହିଛନ୍ତି ॥ ସାମବେଦୁଁ ସମୂହ ଅମୃତମୟ ରସ । ଶୁଣନ୍ତି ପାଦାଂଗ ଦେଖି କହନ୍ତି
ମହେଶ ॥ ଭ୍ରତଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ନାମେ ପୁର । ଅଜୟୁତ ଦଶରଥ ତହିଁ
ଦଣ୍ଡଧର ॥ ତାହାଙ୍କ ମନ୍ଦର ଚମ୍ପାବତୀ ନରେଶ୍ୱର । ଲେମପାଦ ବୋଲି ନାମ
ଅଇଟ ତାହାର ॥ ବିପ୍ରଶାପେ ବୃଷ୍ଟିସ୍ନାନ ହେଲୁ ତାର ଦେଶ । ଜଳବିନା
ପୁରଜନେ ଲଭିଲେକ କ୍ଳେଶ ॥ ରୂଷିଶୃଙ୍ଗ ଅଇଲେ ଯେ ଜଳ ବରଷିବ ।
ବୋଲଇ ବିନ୍ଦମ ଚମ୍ପାବତୀ ସୁସ୍ଥ ହେବ । ୨ ।

—X X—

୨୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ପାଦାଂଗ ବୋଲନ୍ତି ମୋତେ କହ ହେ ଧୃର୍ଜଟି । କେବଳ ଦୋଷରୁ ଇନ୍ଦ୍ର
ନ କଲୁକ ବୃଷ୍ଟି । ଚମ୍ପାବତୀଦେଶ ରାଜା କେଉଁଦୋଷ କଲ । ବାରବରଷ
କିପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ର ନ ପାଳିଲୁ ॥ ଏଥୁର ଚରିତ ମୋତେ କହ ଗଙ୍ଗାଧର । ମନର
ସଂଶୟ ଯେ ଛେଦନ କର ମୋର ॥ ପାଦାଂଗଙ୍କ ବଚନେ କହନ୍ତି ଶୂଳପାଣି ।
ପୂର୍ବର ଚରିତ ଏବେ ଶୁଣ ଗୋ ସଦାଶୀ ॥ ଏକଦିନେ ଲେମପାଦ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ
ଆଣି । ଗୋରୁ ଦାନ ଦେଲୁ ଯେ ତାହାଙ୍କ ମନ ଜାଣି ॥ ଗାବ ଦେନ ଦ୍ୱିଜଗଣେ
ଗଲେ ନିଜ ଘର । ଏକ ଗୋରୁ ପଳାଇ ପଶିଲୁ ଗୋଗୋଷ୍ଠର ॥ ଅଜଦେଶ
ନୃପତି ଯେ ତହିଁ ଆରଦିନ । ଅନ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ସେ ଗୋରୁକୁ ଦେଲୁ ଦାନ ॥ ଗାବ
ଦେନ ବିପ୍ର ଯାଉ ଯାଉ ନିଜ ପୁର । ଆଗ ନେଲୁ ଦ୍ୱିଜ ଦେଖି ବୋଲେ ଏତ
ମୋର ॥ ପଛ ବିପ୍ର ବୋଲେ ମୋତେ ରାଜାଦାନ ଦେଲୁ । ଆଗ ବିପ୍ର ବୋଲେ
ମୋତେ ଆଗ ଦେଇଥିଲୁ । ଦୁଇ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଲାଗିଲୁ ବହୁ କଳ । ରାଜାଙ୍କ
ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯାଇ କଲେକ ଗୁହାରି ॥ ନୃପତି ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ହେ
ବ୍ରାହ୍ମଣ । ପଳାଇ ପଶିଲୁ ଗୋରୁ ଆମ୍ଭ ଗୋଗୋଷ୍ଠେ ॥ ନ ଜାଣି ବିପ୍ରକୁ
ଆମ୍ଭେ ଦାନ ଦେଲୁ ଗୋରୁ । ଏବେ ଅନ୍ୟ ଗୋରୁ ଦେବା କଥା କୋପ
କରୁ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଇଲୁ ନେବ ସେହି ଗୋରୁ ମୋର । ଆଗେ ଦେଇ ପଛେ
ହରୁ କେଉଁ ଧର୍ମ ତୋର ॥ ଏବେ ତୁ ମୋର ଶାପ ଦେନ ମହାପାଳ ॥

ତୋର ରଜ୍ୟେ ବୃଷ୍ଟି ନ କରିବ ଆଶଶ୍ରୁଳ ॥ ବାରବର୍ଷଯାଏ ରଜ୍ୟ ହେବ
ଅପାଳକ । ଅନ୍ନ ନ ପାଇଣ ଯେ ମରିବେ ସବଲୋକ ॥ ଏତେ କହି
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେ ଗଲ ନିଜଘର । ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇ ବୋଲଇ ନୃପବର ।
ଶାପ ପ୍ରତିକାର ମେତେ କହ ଦ୍ଵିଜବର । ରଜ୍ୟ ନାଶ ଯିବ ମୋର ଦୋଷ
କ୍ଷମାକର ॥ ରଜାର ବିକଳ ଦେଖି କହିଲୁ ସେ ଦ୍ଵିଜ । ଯେବେ ଆଶିପାରୁ
ବିଭାଣ୍ଟିକର ତରୁଜ ॥ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଅଟନ୍ତି ଯେ ବିଭାଣ୍ଟିକ ବାଳ । ଅଇଲେ
ଅବଶ୍ୟ ରଜ୍ୟେ ବରଷିବ ଜଳ ॥ ପୂର୍ବର ଚରିତ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣିସି ଗୋ
ବା । ଚମ୍ପାବତୀ ରଜ୍ୟେ ବୃଷ୍ଟି ନ କଲୁ ମଦବା । ଯହୁଁ ଆକୁଳ
ହୋଇଲେ ରଜ୍ୟର ପରଜା । ପୂର୍ବକଥା ଚିହ୍ନେଇଲୁ ଲେମପାଦ ରଜା ॥
ମନରେ ଅତି ଭାବନା ହୋଇଲୁ ତାହାର । କେ ଆଶିବ ବିଭାଣ୍ଟିକ ଋଷିର
କୁମର ॥ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଅଇଲେ ହୋଇବ ଜଳବୃଷ୍ଟି । ବିହମ ନରେନ୍ଦ୍ର କହେ
ରକ୍ଷା ହେବ ସୃଷ୍ଟି । ୨୩ ।

୨୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ନଳିନୀଗୋଡ଼ା

ମନ୍ତ୍ରିକ ଡକାଇ ରଜା ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । କହ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗଙ୍କର ଜନ୍ମ
ବିବରଣ ହେ ॥ ରଜାଙ୍କ ବଚନେ ଯେ କହଇ ବିଜ୍ଞମନ୍ତ୍ରୀ । ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ
ଜନ୍ମକଥା ଶୁଣ ନରପତି ହେ ॥ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଜନମ ଶୁଣନ୍ତୁ ଏକମନେ ।
ବିଭାଣ୍ଟିକ ନାମେ ଋଷି ଥିଲେ ତପସ୍ଥାନେ ହେ ॥ ଏହିକାଳେ ସ୍ଵର୍ଗରୁ ଉଦ୍‌ଗୀ
ଅପସରା । ନଦୀରେ ପଶିଣ ସ୍ନାନ କରଇ ସୁନ୍ଦରୀ ଯେ ॥ ଜାନୁ ଯଉବନ
ଯେ ଦଶଇ ମସିହାନ । ଦେଖି କାମେ ବଣ ବିଭାଣ୍ଟିକ ତପୋଧନ ଯେ । * ।
ସ୍ନାନ ସାରି ଉଦ୍‌ଗୀ ଯେ ଗଲୁ ସ୍ଵର୍ଗପୁର । ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ ଅନ୍ତେ ମୁନି ମିଳିଲେ
ଜଳର ଯେ ॥ ସ୍ନାନ କରନ୍ତେଣ ରେତ ହୋଇଲୁ ସ୍ଥଳିତ । ବାହୁଡ଼ି
ଆଶ୍ରମକୁ ଗମିଲେ ତପୋବନ୍ତ ହେ । ଏହି ସମୟେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁ
ମୁଗୁଣୀ । ଜଳ ସହଚରେ ରେତ ଭଣିଲୁ ସେକଣି ଯେ ॥ ଗର୍ଭବତୀ
ହୋଇ ପୁତ୍ର କରଣ ଜନମ । ଦେହ ଶୁଦ୍ଧି ମୁଗୁଣୀ ତଳିଲୁ ସ୍ଵର୍ଗଧାମ ଯେ ॥
ଧରଣୀୟୀ ହୋଇ ପୁତ୍ର କରଇ ରୋଦନ । ବିହମ କହେ ଭରସା ହେଲେ
ଭଗବାନ । ୧୦ ।

୨୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମୁମକ

୩

ଶୁଣ ହେ ରାଜନ ଏହି ଅପୂର୍ବ ଶରତ । ମୁଣ୍ଡେ ଶୃଙ୍ଗେ ନରମୂର୍ତ୍ତି ସେହି
ତପୋବନ୍ତ ॥ ବାଳକ କାନ୍ଦବା ଶୁଣି ବିଭାଣ୍ଟିକ ମୁନି । ସେଠାବରେ

ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ତତ୍ତ୍ଵଶିଳା ॥ କୁମରକୁ ଦେଖିଣ ବସୁଧା ମୁନିବର' ।
ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ଯେ କହିଲେ ବଜ୍ରଧର ॥ ଏହାହାସ ଦେବକାନ୍ୟା
ହୋଇବ ବହୁତ । ଯନ୍ତ୍ରକର ପାଳ ବିଭୀଷଣ ତପୋବନ୍ତ ॥ ଏ ଯେଉଁ
ରାଜ୍ୟକୁ ଯିବେ ବରଷିବ ଜଳ । ବୋଲେ ଗୋପୀ ସୁଦୟା କରବେ
ଆଦିମୂଳ । ୫ ।

—*—

୨୭ଶ ଲାଘ

ରାଗ—ଯମକ

ମନ୍ତ୍ରୀମୁଖ ଏହା ଶୁଣି ଚମ୍ପାବତୀସାଇଁ । ବିଚାର କରଇ ପାଠ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି
ବସାଇ ॥ ରକ୍ଷଣଶୁଳ ଆଶିବାକୁ କାହା ବୁଦ୍ଧି ଅଛି । ଜଣେ ଜଣେ କରି
ରାଜା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛି ॥ ମନ୍ତ୍ରୀବର ବୋଲେ ଦେବ ଅଛି ଏକ ବୁଦ୍ଧି ।
ଯେବଣ ପ୍ରକାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇବଟି ସିଦ୍ଧି ॥ ଧନରହ ରୁଦ୍ରା
ଦୋଷାଧୁ ହସ୍ତେ ଦେବା । ଦୁଇଭୁ ବଜାଇ ନଗ୍ରଯାକ ବୁଲଇବା ॥
ରକ୍ଷଣଶୁଳ ମୁନିଙ୍କି ଯେ ପାରିବଟି ଆଶି । ଏରହ ରୁଦ୍ରା ନିଶ୍ଚେ ପାଇବ
ସେ ପୁଣି ॥ ଶୁଣିକରି ନୃପତି ସାନନ୍ଦ ମନ ହେଲ । ପଞ୍ଚରହ ରୁଦ୍ରା
ଦୋଷାଧୁ ହସ୍ତେ ଦେଲ । ଆଦରେ ଦାଉଣୀ ଯେ ବଜାଇ ଖାର ତରୁ ॥
ଦୋଷାଧୁ ବୋଲଇ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ସବ ନର ॥ ରକ୍ଷଣଶୁଳ ମୁନି ଅଟେ
ବିଭୀଷଣ ଶିଷ୍ୟ । କଉଶିକ ନଦୀତୀରେ କରିଥାଇ ବାସ । ସେ ମୁନି
ଅଇଲେ ଯେ ହୋଇବ ଜଳଦୃଷ୍ଟି । ଯେ ଆଶିବ ନେବ ସେହୁ ରହ-
ରୁଦ୍ରାଟି ॥ ଏହାଶୁଣି ଜରତା ନାମେଣ ନଟକାଶ । ବଧାତା
ଉପାୟେ ସେ ଯେ ଅଛି ଅବତାର ॥ ସେ ଆସିଣ ପଞ୍ଚରହ ରୁଦ୍ରା
ଧଇଲ । ମୁହଁ ରକ୍ଷଣଶୁଳ ଆଶି ଦେବଇଁ ବୋଲଲ ॥ ଶୁଣିକରି
ଦୋଷାଧୁ ହରଷମନ ହୋଇ । ରାଜାର ଗୁମୁକୁ ତାକୁ ଗଲକ ଦେନାଇଁ ॥
ଦେଖିଣ ଆନନ୍ଦ ଯେ ହୋଇଲେ ମହାପାଳ । ଜରତା କଣ୍ଠରେ ନେଇ
ଲମ୍ବାଇଲେ ମାଳ ॥ ବିନୟୀ ହୋଇଣ ଯେ ବୋଲଇ ନୃପମଣି ।
ମୋହର ରାଜ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କର ଗୋ ଚରୁଣୀ । ଜରତା ବୋଲଇ ଯେ
ଯୋଡ଼ଣ ବେନକର । ଶୁଣଦେବ ଚମ୍ପାବତୀ ନଗ୍ରର ଠାକୁର ॥ ଅଗମ୍ୟ
ଅରଣ୍ୟ ସେ ଯେ ଶାଳ ଶୀଳ ବାଟ । ପାଦରେ ଗମିଲେ ଯେ ଲଭୁବୁ ବଡ଼
କଷ୍ଟାନ୍ତ ଦୁଇ ନାବ ସଜକରି ଦିଅ ନୃପବର । ଅପ୍ରମାଦେ ଆଶିଦେବୁଁ
ରକ୍ଷିର କୁମର ॥ ଶୁଣିକରି ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲେ ନୃପମଣି । ଆଜ୍ଞା
ଦେଲେ ନାବ ଗଡ଼ି ଦେଲେକ ବନ୍ଧାଣୀ । ନଉକା ଉପରେ ଯେ ବସି
ବୁଝ ରେପି । ଫଳଲ ପାତଲ ବୃକ୍ଷମାନ ଚଢ଼ି ଥାପି ॥ ଆମ୍ଭ ପଣସ

କଦଳୀ ଟଣ ନାଶକେଳ । ଜେଉଟ ନାରଙ୍ଗ ଆଦି ନାନା ରମ୍ୟ ଫଳ । ଟରେ
ତରୁଟ ସେ ମନ୍ଦାର ମଲ୍ଲୀ ଯୁକ୍ତି । ଚମ୍ପା ନାଗେଶ୍ବର କିଆ କନିଅର ଜାଣି ॥ ଶୁଭ
ଅନୁକଳ ଯୋଗେ ଜରତା ବାହାର । ସଙ୍ଗରେ ଘେନଣ ବାରବନତା ଆବର ।
ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ମଣ୍ଡି ସୁବେଶ ସୁନ୍ଦରୀ । ବୋଲଇ ବିହମ ବିଶେ ସ୍ବର୍ଗ
ଅପସରା । ୨୩ ।

— X —

୨୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ଗଗ—ସମକ

ଗଙ୍ଗାର ଭିତରେ ନାବ ବାହିଣ ଘେନିଲେ । କେତେକ ଦିନରେ ଯାଇଁ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ॥ କଉଶିକ ନଦୀତୀରେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ । ମୁନି ଦେଖି
ଜରତା ଲଭିଲେ ଅତି ତୋଷ ॥ ମଢ଼ିଆ ଦୁଆରେ ସେ ଅଛଇ ବେଲଗଛ ।
ତହିଁ ତଳେ ବସିଛନ୍ତି ବିଶାଳ ବସ୍ତ୍ର ॥ କୃଷ୍ଣାକିନ ମାଡ଼ିବସି ଉଦ୍ଧୃତ ମୁଖ ହୋଇ
ରୁଦ୍ରାକ୍ଷର ମାଳା କରେ ଘେନଣ ଜପଇ ॥ କର୍ଣ୍ଣରେ ତମ୍ବୁକୁଣ୍ଡଳ ଗୁଣିଗୋଟି ଜଟ
ବେନିଗୋଟି ଶୃଙ୍ଗ ତାର ଶିରକୁ ମୁକୁଟ ॥ ଏ ସମୟେ ଜରତା ସେ ପ୍ରବେଶ
ହୋଇଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଆତମ୍ବିତ ହେଲେ ॥ ଜନ୍ମରୁ ଯୁବଣ ତାର
ଦେଖିବାର ନାହିଁ । ଗଉରବ କରି ତାଙ୍କୁ ପାଖରେ ବସାଇ ॥ ଜରତାକୁ ଦେଖି
ମୁନି ସୁଛନ୍ତି ବଚନ । କେଣିକିହେ ମହାର୍ଷି କରୁଛଗମନ ॥ କାମମୋହିନୀ
ବୋଇଲେ ଶୁଣ ମୁନିବର । ମକରେ ରହିଲୁ ଆମ୍ଭେ ପ୍ରାଗଜ୍ଞପର୍ବ ॥ କୁନ୍ତମାସେ
ଅଇଲୁସେ ହରହାର ବାଟେ । ଚଇସେ ରହିଲୁ ଆମ୍ଭେ କାଶୀନଦୀ ତଟେ ॥ ମେଷ
ମାସେ ବାରାଣସୀ ଶେଷରେ ରହିଲୁ । ଏବେ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଆମ୍ଭେ ଯିବୁଟି
ବୋଇଲୁ ॥ ଶୁଣିକରି ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ । ଆପଣାଆସନେ ତାଙ୍କୁନେଇ
ବସାଇଲେ ॥ ହରିଡ଼ା ବାହାଡ଼ା ମୁନି ଘେନି ନିଜ କର । କନ୍ଦମୂଳ ଫଳ କିଛି
ଦେଲେ ଉପହାର ॥ ତାହା ଦେଖି ଜରତା ସେ ହସ ହସ ହୋଇ । ଏହା ଅଟେ
କିସ ଫଳ ବୋଲି ପଚାରଇ ॥ ଏହି ଫଳ ମୁନି ଆମ୍ଭେ ନକରୁ ଆହାର । ଆମ୍ଭର
ରାଜ୍ୟର ଫଳ ଦେଖ ମୁନିବର ॥ ଏତେ ବୋଲି ରମ୍ଭା ଲଢ଼ୁ ନେଇ ସମର୍ପିଲେ ।
ଭୁଞ୍ଜି କରି ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ॥ କାମମୋହିନୀଙ୍କ ଗୁଣ୍ଡି ଗୁଣ୍ଡି
ପଚାରନ୍ତି । ତୁମ୍ଭର ଅଙ୍ଗରେ କିସ ଫଳ ଦେଇଛନ୍ତି ॥ ଜରତା ବୋଲଇ ତୁମ୍ଭେ
ଶୁଣ ମହାମୁନି । ଏ ଆମ୍ଭର କୁଚଗମ୍ଭ ଧିକେ ଥାଉଁ ଘେନି ॥ ଅବନା ଅକ୍ଷର
ପାଦ ନାହିଁ ଏହାଙ୍କର । କରରେ ମନ୍ଦନ କଲେ ଦ୍ୟୁତ୍ତ ଏ ଯେ ବର ॥ ନୟନେ

ଅଞ୍ଜନରଞ୍ଜି କପାଳେ ଯିନ୍ଦୁର । ପର ପୁରୁଷର ସଙ୍ଗେ ପୀରତ ଆମ୍ଭର ॥ ଦିବ୍ୟ
ପୁରୁଷକୁ ଦିବ୍ୟ ଭୁବନକୁ ନେଉ । ଦିବ୍ୟ ରତରସେ ତାଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟ ଭୋଗ
ଦେଉ ॥ ଏତେ କହୁ କାମିନୀ ଯେ ମୁନିଙ୍କି ଧଇଲେ । ଅଙ୍ଗେ ବସାଇଣ
ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗ ଲଗାଇଲେ ॥ ହସ ହସ ହୋଇ ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ବଚନ ।
ଗୁଲ ଭୁମ୍ଭୁ ରାଜ୍ୟକୁ ହେ କରିବା ଗମନ ॥ ତାହା ଶୁଣି ମୁନିଙ୍କି ଯେ
ନାବେ ବସାଇଲେ । ସାତଦିନେ ତମ୍ବାବତୀ ନଗରେ ମିଳିଲେ ॥ ମୁନି
ଆସନ୍ତେଣ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଲ ଆଖଣ୍ଡଳ । ବୋଲେ ଗୋପୀ ଜନପ୍ରଜା ଆନନ୍ଦ
ସକଳ । ୨୫ ।

୨୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଦେଖି ଲେମପାଦ ରଜା । ଉଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ମୁନିଙ୍କର
କଲେ ପାଦପୂଜା ॥ ହେମମୟ ପୁରେ ନେଇ ବିଜେ କରାଇଲେ । ଭୋଜନ
ନିମନ୍ତେ ନାନା ଉପବୃତ୍ତ ଦେଲେ ॥ ମହାପୁଷ୍ପ ପାଇ ଉଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଯେ
ଆନନ୍ଦ । ଶ୍ରୀରାମ ଚରଣେ ଭଜେ ବିହମ ନରେନ୍ଦ୍ର । ୩ ।

୨୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନ ଜନ ଅପୂର୍ବ ଚରିତ । ଯାହା ଶୁଣି ଗ୍ରାଣୀମାନେ
ହୋଇବେ ମୁକତ । ହର କୋଳେ ଦସିଣ ଯେ ପୁଞ୍ଜନ୍ତୁ ଗଉରୀ । ଶ୍ରୀରାମଜନ୍ମ
ଚରିତ କହୁ ଯିପୁରୀ । ପାଦପାଦ ବଚନେ କହନ୍ତି ଶୁଲପାଣି । ଶ୍ରୀରାମଜନ୍ମ
ଚରିତ ଶୁଣ ଗୋ ସବାଣି । ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଲେମପାଦ ନୃପସାଇଁ ॥
ଉଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗେ ବିଭବେଲେ ଆପଣା ତନୟୀ ॥ ଶାନ୍ତା ଜନ୍ମାକୁ ବିବାହ
ହୋଇଲେକ ମୁନି । ଲେମପାଦେ ଗୃହେ କରିଅଛନ୍ତି ରହଣି ॥ ଏସମୟେ
ଅଯୋଧ୍ୟାର ସାଇଁ ଦଶରଥ । ଚନ୍ଦ୍ରଚରେ ଆନ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରେ ଲଭିବେକ ପୁତ୍ର ।
ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ପୁରୋହିତମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ । ନିକଟେ ବସାଇ ରଜା ଏମନ୍ତ
କହଇ ॥ ଶାନ୍ତିଏ ହଜାର ବର୍ଷ ହେଲ ମୋତେ ଜାଣ । ପୁତ୍ର ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରାନଳ
ଦହେ ହୃଦ ବନ ॥ ଏଥକୁ କେଉଁ ଉପାୟ କଲେ ପୁତ୍ର ହେବ । କହ ପାତ୍ର
ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ଯାହା ଜାଣ ସବ ॥ ଶୁଣିଣ ସୁମନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲେ ଯୋଡ଼କର ।
ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ଦେବ ଶୁଣନ୍ତୁ ସ୍ବର ॥ ଉଷିମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଅଛି
ପୂର୍ବେ । ଭୁମ୍ଭୁ ଆଗେ ସତ୍ୟକର କହୁଅଛି ଏବେ ॥ ଅବଶ୍ୟ ଭୁମ୍ଭୁର ହେବେ
ବୁଦ୍ଧିଗୋଟି ହୁଅ । ଆସି ଯଜ୍ଞକଲେ ଉଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଚପୋବନ୍ତ ॥ ଦଶରଥ

ବୋଲନ୍ତି ସେ ଋଷିଛନ୍ତି କାହିଁ । କିଏ ଆଣିଦେବ ମୋତେ କାହୁଁ ପାଇବଇଁ ॥
 ମନ୍ତ୍ରୀବର ବୋଲେ ଚମ୍ପାବତୀରେ ସେ ଛନ୍ତି । ଲେମ୍ପାଦ ତୁମ୍ଭର ଯେ ମଇସ
 ଅଟନ୍ତି ॥ ସେଠାକୁ ଗମନ କଲେ ପାଇବ ନିଶ୍ଚୟ । ଏହା ଅଟେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଶୁଣ
 ନରରାୟ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ତତୁରଙ୍ଗ ବଳ ସାଜ
 ବେଗେ ବଜେ କର ॥ ବଜାଇଣ ନାନା ବାଦ୍ୟ ଟମକ ନିଶାଣ । ମହାସମାଭେଦେ
 ରାଜା କଲକ ପ୍ରୟାଣ ॥ ଭିନିଦିନେ ଚମ୍ପାବତୀ କଟକେ ପ୍ରବେଶ । ବେନି ମିସ
 ଭେଟ ହୋଇ ହୋଇଲେ ସମ୍ଭାଷ ॥ ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ବୋଇଲେ ହେ ଦଶରଥରାଜା ।
 କୁଶଳେ ଅଛନ୍ତି ଟିକି ତୋର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ॥ କୁଶଳେ ଦୃଷ୍ଟି କରଇ ଟିକି
 ଆଶଶ୍ରୁଳ । କହ କହ ତୋର ପୁତ୍ର ନାତିଙ୍କ କୁଶଳ ॥ ଶୁଣି ଦଶରଥ ଶୋକେ
 ଗଦ ଗଦ ହୋଇ । ଚରଣତଳେ ପଡ଼ିଲେ ଗଡ଼ ଘାଲି ଶୋଇ ॥ ବୋଲନ୍ତି ତୁମ୍ଭ
 ପ୍ରସାଦେ ସବ ଶୁଭ ମୋର । ପୁତ୍ରଦାନଦେଇ ମୋ ବଂଶକୁ ରକ୍ଷାକର ॥ ଶୁଣିକରି
 ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ କଲ୍ୟାଣ ବାଞ୍ଛନ୍ତି । ଏମନ୍ତେ ବସିଣ ବେନି ରାଜା ବିରୁରନ୍ତ ॥ ଦଶ-
 ରଥେ ଶୁଣି ଋଷି ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । ରୁଲ୍ ତୁମ୍ଭ ରାଜ୍ୟକୁ ହେ କରିବା ଗମନ ॥
 ଶୁଣି ଦଶରଥ ରାଜା ହର୍ଷିତ ହୋଇ । ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଲେମ୍ପାଦ ଘେନଣ ତଳଇ ॥
 ଭିନିଦିନେ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶିଲେ ଯହୁଁ । ବୋଲେ ପଦ୍ମନାଭ ସାଗ
 ଆରମ୍ଭିଲେ ଚହୁଁ । ୨୭ ।

—X—

୩୦ ଶ ଛାନ୍ଦ

ମୁନବର ବାଣୀ

ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ଯାଗ କଲେ । ଦେବତା ସନ୍ତୋଷ ହେଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହୁତିର
 ଶେଷେ । ଜାତ ପୁରୁଷେ, ସୁଜନେ ହେ ॥ ଦାହ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର । ପାଉଁଶ
 ଘେନିଛୁ କର । ମୁନଙ୍କ କରେ ସେ ଦେଲେ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ॥ ମୁନ
 ଦେଲେ ରାଜା କର । ଘେନଣ ସେ ନୃପବର । କୌଶଲ୍ୟା କୈକେୟୀ ରାଣୀ ।
 ଦେଲେ ସେ ଆଣି ॥ ବେନି ରାଣୀ ବେନି ରାଗ । ସୁମିତ୍ରାକୁ ଅନୁରାଗ । କରଣ
 ତାହାକୁ ଦେଲେ । ତରୁ ଶାଇଲେ ॥ ଉଦେ ନୋହୁ ରବିପ୍ରଭା । ଯେହେ
 ପ୍ରାଚୀ ଦିଶେ ଶୋଭା । ସେହିରୂପେ ସେ ସୁନ୍ଦର । ରହି ଗର୍ଭର ॥ ଗଲ ବେନି
 ପଞ୍ଚମାସ । ହେଲୁ ପ୍ରସବ ଦିବସ । ତଇସ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ । ପୁତ୍ର ନନ୍ଦମି ॥
 ଯେତେ ସେ ଲକ୍ଷଣମାନ । କହୁଥିଲେ ତପୋଧନ । ତହିଁକି କୌଟିଏ
 ଗୁଣେ । ଜାତ ଲକ୍ଷଣେ ॥ ତରୁ ମରକତ ଶ୍ରେଣୀ । ସକଳ ଦେବ ଅଗ୍ରଣୀ ।
 କୌଶଲ୍ୟା ଉଦରୁ ଜାତ । ଅଖିଳତାତ ॥ କୈକେୟୀ ଉଦରୁ ପୁତ୍ର

ଦୁର୍ବାଦଳ ପ୍ରାୟ ଗାନ୍ଧୀ । ଅବତରଲେ ନନ୍ଦନ । ତାହାଙ୍କ ସାନ ॥ ସୁମିତ୍ରା ଗର୍ଭରୁ
 ଜାତ । ହୋଇଲେ ସେ ବେନି ସୁତ । ଶୁଭ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର । ଅତି ମଧୁର ॥ ଦେଖି
 ଦଶରଥ ତୋଷ । ରାଜଲେ ଦ୍ଵିଜ ବିଶେଷ । ଅଶ୍ଵଗଜ ଗାବ ଦାନ । ଦେଲେ
 ହିରଣ୍ୟ ॥ ହେଲ ହାଟ ତୁଠ ଜୁର । ନେଲେ ସେ ଇନ୍ଦର ନର । ଦେବତା
 ମାନଙ୍କୁ ତୋଷ । କରି ସନ୍ତୋଷ ॥ କରାଇଲେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ । ଉତ୍ସବ ହେଲ
 ବହୁତ । ଦୁର୍ଦ୍ଦତ୍ତ ବାଜେ ସ୍ଵର୍ଗରେ । ହୃଷ୍ଟ ଅମରେ ॥ କଲେକ ନାଭି ଛେଦନ ।
 ସୁଗନ୍ଧ କଲେ ଲେପନ । ଉଷ୍ମଜଳରେ ଯେ ସ୍ନାନ କଲେ ବହନ ॥ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ
 ପୋଛି ବସନ । କରାଇଲେ କ୍ଷୀରପାନ । ରତ୍ନଦୋଳ ପରେ ତୋଳି । ଶୁଆନ୍ତ
 ବାଳୀ ॥ ଯେବଣ ରାମ ଚରଣ । ସକଳ ଲୋକ ଶରଣ । ସେ ପ୍ରଭୁ ଜନମ ଆସି ।
 ଭଣିଲେ ବିଶି । ସୁଜନେ ହେ । ୧୭ ।

—+—

୩୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଖେମଟା

ପଞ୍ଚୁଆତି ସଷ୍ଠୀଘର ଉତ୍ସବ ଗଲ । ଏକବିଂଶ ଦିବସ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ
 ବଶିଷ୍ଠ ଆଦି ସକଳ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ । ଦଶରଥ କରାଇଲେ ନାମ କରଣ । ରାମ
 ନାମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠର ଭରତ କନିଷ୍ଠ । ବିରୁଚିତ୍ର ନାମ ଦେଲେ ମୁନି ବଶିଷ୍ଠ । ସୁଲକ୍ଷଣ
 ଦେଖି ଲକ୍ଷଣ ନାମ ଦେଲେ । ଶସ୍ତ୍ର ଭୁନ ତାଙ୍କ ସାମୁଜକୁ ବୋଇଲେ ॥ ଦିନୁଦିନୁ
 ବଢ଼ିଲେ ସେ ଗୁରୁ ନନ୍ଦନ । ଦେଖି ଦଶରଥ ରାଜା ଆନନ୍ଦ ମନ ॥ ପାଳନ୍ତି
 ଦୋଳ ସୁତ ଗାଇଣ ଗୀତ । ବଜାନ୍ତି ଯୁବଣୀ ଗାଣାବାଦ୍ୟ ନିରତ ॥ ଗୁଡ଼ୁଗୁରୁରେ
 ଅଧରୁ ବହଇ ନାଲ । ଝାଲ ବିନ୍ଦୁ ଗଳିତ ଶ୍ରୀମୁଖମଣ୍ଡଳ ॥ କମଳଦଳ ଲୋଚନୁ
 ବହେ କନ୍ଦୁଳ । ଝୁଲିବାରେ ଧୂଳି କରେ ମେଖଳାମାଳ ॥ କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳମାନ
 ମୁକୁତା ଫଳ । ବାଜେଣି ନୁପୁର ବାଜେ ଚରଣ ତଳ ॥ କଟଟି ବାହୁଟା
 ହେମସୂତେ ଛନ୍ଦଣୀ । କଟିତଟେ ପୀତାମ୍ବର ସୁମଣି ଶ୍ରେଣୀ ॥ ଆଶୁଆଇ ଭରା
 ଦେଇ ପୁଣ ଉଠନ୍ତି । କେତେବେଳେ କାନ୍ଦି ଦରଣୀରେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥ ଯୁବଣୀ
 ବେଢ଼ି ନୟନ୍ତି ବଜାଇ ତାଳି । କଣ୍ଠ ଶାବକ ମନ୍ତ୍ର କି କରନ୍ତି କେଳି ।
 ଗୁରୁ କୁମରେ ଯେ ଧୁଳିଖେଳେ ତରୁର । ଲଳା ଶ୍ରେ ଆବୋରନ୍ତି ବାଲ
 ନଅର ॥ ପାଞ୍ଚବରଷ ପୂରନ୍ତେ ସେହୁ କୁମରେ । ଆରୋହଣ କଲେ ଅଶ୍ଵ-
 ଗଜ ନିକରେ ॥ ସୁବେଗ ବଳଲ ଚିତ୍ତ ହୋଇଲେ ଧୀର । ସମସ୍ତ ଗୁଣେ
 ନିକର ବରକ ବର ॥ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ଦେନ୍ତି ରାମ । ଚୁଡ଼ାଦି ବେନି

ପାଞ୍ଚ କଲେ ବ୍ରତକର୍ମ ॥ ପଡ଼ିଲେ ବେଦ ପୁରାଣ ଶାସ୍ତ୍ର ଆଗମ । ଦଣ୍ଡା ଶୁଣା
ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା ଶସ୍ତ୍ରୀୟ ଧର୍ମ ॥ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କଲେ ସକଳ । ଚପ୍ପରକୁ ରବି
ପ୍ରାୟ ତେଜ ପ୍ରବଳ ॥ ମୃଗୟା କରିଣ ମୃଗମାନ ମାରନ୍ତି । ଶରଧା କରିଣ
ମୃଗପତୀ ଧରନ୍ତି ॥ ଧରନ୍ତି କଣ୍ଠପୁଅରୁ କଣ୍ଠଶାବକ । ମାରନ୍ତି ଶାଢ଼ୀଲ ଗଣ୍ଡା
ଜୀବ ଅନେକ ॥ କୁଆସିଂହ ପ୍ରାୟ ଗଡ଼ ଦିଶେ ଲବଣ୍ୟ । ସପ୍ତମ ବରଷ ଆସି
ହୁଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ନବତନ କିଶୋର ବୟସ ଶ୍ରୀରାମ । ଛବି ଦେଖି ମୁରୁଛୁତ
ହୁଅଇ କାମ ॥ କାମଶାସ୍ତ୍ର ପଠନରେ ବଳିଲ ମନ । ସୁବେଶ ଯୁବକରେ ନିଶ୍ଚଳ
ନୟନ ॥ ସଙ୍ଗତେ ଶରଧା ଚିତ୍ତ ଶୁଣନ୍ତି ଗୀତ । ବୋଲେ ବଞ୍ଚି ମନସିକ ମନରୁ
ଜାତ । ୨୪ ।

— X —

୩୨ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଦେଶାସ

ଏକଦିନେ ସଭାକରି ଦଶରଥ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ଭିଜେ କରୁଅଛନ୍ତି ଆସ୍ଥାନେ ।
ବଶିଷ୍ଠ ଜାବାଳୀ ବାମଦେବ ସୁମନ୍ତ ସହିତେ ସଭା ଶୋଭା ଦିଶନ୍ତି ଏମାନେ ହେ ।
ଗାଧୁପୁତ । ଏହି ସମୟେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ଦେଖିଣ ରାଜନ ହୁଷ୍ଟ ମାନ୍ୟକରି
ମୁନିଶ୍ରେଷ୍ଠ ବସିବାକୁ ଦିବ୍ୟାସନ ଦେଲେ ସେ ॥

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ତପୋଧନ ଅଯୋଧ୍ୟାପୁର ରାଜନ ବହୁବିଧରେ କଲେକ
ପୂଜା । ଏ ମୋହର ବେନି ନେତ୍ର ଅଜ ହୋଇଲ ପବିତ୍ର କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ
କହି ରାଜ ହେ । ମୁନିବର । କି କାରଣେ କଲେ ଆଗମନ । ଏ ମୋର ପାତକ
କାୟ ମୋଠାରେ ଏଡ଼େ ସଦୟ ପବିତ୍ର ହୋଇଲ ମୋ ଭବନ ହେ ॥

ବୋଲନ୍ତି ସେ ଯୋଗୀଶ୍ୱର ଶୁଣ ଆହେ ନୃପବର ସିଦ୍ଧବନେ ସବ
ମୁନିମାନେ । ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ ଯାଗ ଅସୁରେ କରନ୍ତି ଭୋଗ ଭାଙ୍ଗିଲେ ସେ
ଆମ୍ଭ ଯଜ୍ଞସ୍ଥାନ ହେ । ନୃପବର । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ମୋତେ ଦେବ ହେ ।
ମାରିବେ ଅସୁରକୁଳ ଶୁଣ ହେ ନୃପ ଶାଢ଼ୀଲ ଶିବରେ ବହୁଯଶ ପାଇବହେ ॥

ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ରାଜନ ମଣିଲେ ବଜ୍ରପତନ ବିକଳ ହୋଇଲ ତାଙ୍କମନ ।
ଦଶଦିଗକୁ ଅନାଇ ଖରନଶ୍ୱାସ ପକାଇ ବେକ୍ତୁ ବେକ୍ତୁ ହୋଇଲେ ଅଜ୍ଞାନ
ସେ । ନୃପବର । ମୋହ ତେଜ ମହାରୁ ଉଠିଲେ । ଭୟରେ ହୋଇ କାତର
ବହଇ ନୟନୁ ନୀର ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହିଁଲେ ସେ ॥

ବୋଲନ୍ତି ବଶିଷ୍ଠ ଯଦି ଶୁଣ ଆହେ ମହାପତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦିଅ ମୁନି
ସଙ୍ଗେ । ଶୋକ ମନୁହର ରାୟ ଏଥକୁ ନକର ଭୟ ମାରିବେ ଅସୁର ରାତ୍ନରଙ୍ଗେ
ହେ । ନୃପବର । ନ ଦେଲେ ହୋଇବ ସର୍ବନାଶ । ଭୁମ୍ଭର ରାମ କୁମର ସ୍ୱୟଂ
ହରି ଅବତାର ପାଇବ ଏଥିରୁ ବହୁ ଯଶ ହେ ॥

କହନ୍ତି ସେ ନ ପବର ଏ ମୋର ବେନି କୁମର ନ ଜାଣି ଧନୁର
ଧରି । ଜନମାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟସୀମା ଆମ୍ଭ ନୟନ ପ୍ରତିମା କେବଳ ନେଉଛ ତାହା ହରି
ହେ । ମୁନବର । ରାମଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଭୁଜ ଧରି । ପଡ଼ିଲେ ମୁନଙ୍କ ପାଦ ଶୋକେ
ହୋଇ ଗଦଗଦ ବୋଲେ ବିଶି ସମର୍ପିଲେ ହରି । ୭ ।

—X—

ନୀଳାଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ପିତାଙ୍କ ବିକଳ ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ପ୍ରବୋଧ କରି କହନ୍ତି ଧରି
ଧନୁବାଣ । ମାତାଙ୍କଠାରୁ ମେଲଣି ହୋଇ ବେନି ଭାଇ । ମୁନ ସଙ୍ଗେ ଧୀରେ
ଧୀରେ ଗଲେ ପଥ ବାହି ॥ ଆଗେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମୁନ ପଛେ ବେନିଜନ । ପ୍ରବେଶ
ହୋଇଲେ ଯାଇ ନିବିଡ଼ଜାନନ । ଦେଖିଲେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ମହାବନ ଘୋର ।
ବିହସ କହେ ବିବସେ ଯେହ୍ନେ ଅନ୍ଧକାର । ୮ ।

—X—

ନୀଳାଶ ଛାନ୍ଦ ତାତ୍ତ୍ୱିକା ବଧ

ରାଗ—କାମୋଦୀ

ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନି, ଘେନି କୌଶିକ ମୁନ, ସରସୁ ପାରି ହୋଇ
ଗଲେ । ଗହନ ଗିରିମାଳ, ବିବିଧ ତରୁକୁଳ, ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ
ହେ । ସୁଞ୍ଜନେ । କାମେଶ୍ୱର ସନ୍ନିଧେ ମୁନ । ପାଶେ ବସାଇ ଭାଇ
ବେନି । ଦେଲେ କୋଦଣ୍ଡ ଘାଣୀ ସମସ୍ତ ମନ୍ଦଶିକ୍ଷା କରାଇ ଧନୁବେଦ
ଧରି ସେ ॥ ସେ ଦିନ ସୁଖେ ଚର୍ଚ୍ଚି ରହି ନିଶି ପୁତ୍ରାଇ ପ୍ରାତରୁ ସ୍ନାନ ସନ୍ଧ୍ୟା
କଲେ । ବେନି ଭାଇଙ୍କୁ ଘେନି, ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ମୁନ ପଥ ଅନୁସରଣ
ଲେ ହେ । ସୁଞ୍ଜ ଜନେ । ବୁଲନ୍ତେ ମହାଘୋର ବନ । ମୁନ ହୁଅନ୍ତି ଛନ୍ଦ-
ଛନ୍ଦ । ମୁନ ଭରସା ପାଇ, ଟନୁରେ ଗୁଣ ଦେଇ ଟଙ୍କାରେ କଲେ ଦନ
ଦନ ସେ ॥ ଗର୍ଜନ ଶୁଣି କରି, ଗର୍ଜି ତାତ୍ତ୍ୱିକାସୁରୀ, ଅନାଇ ରୋଷେ
କଉପାଶ । ତରୁ ଆୟୁଧ ଘେନି, ବୁଲଇ ନେସବେନି, ପଥରେ ହୋଇଲୁ
ପ୍ରବେଶ ହେ । ସୁଞ୍ଜନେ । ଦଶନେ ଗୁପ୍ତିଶ ଆର । ଭୁଣ୍ଡିରୁ ଗଲଇ
ରୁଧିର । କେଶ କରି ମୁକୁଳ, ଟେକି ବାହୁପୁଗଳ; ଦଶଇ ମହା ବିକରାଳ
ହେ ॥ ରାମସଙ୍ଗେ ଅସୁରୀ, ବହୁ ସମର କରି, ମୁନଙ୍କି କରୁଥିଲ ଭୟ । ତାହା
ଜାଣି ଶ୍ରୀରାମ ଧନୁରେ ସନ୍ଧି ଗୁଣ ପ୍ରହାରଲେ ଅସୁରୀ ମୁଖ ହେ । ସୁଞ୍ଜନେ ।
ରାମ ଶର ତା ମୁଖେ ପଡ଼ି । ସ୍ୱର୍ଗେ ଗଲ ବିମାନ ଚଢ଼ି । ମହା ଗର୍ଜନ କରି
ମୃତ୍ୟୁପିଣ୍ଡ ତାହାର, ପଡ଼ିଲ ବନ ଗିରି ମାଡ଼ି ହେ । ସିଦ୍ଧବନେ ପ୍ରବେଶ ରାମ
ବେନି ହରଷ, ହୋଇଲେ ସବ ମୁନମାନେ । ଭିତାରିଲେ ନଗମ, ସେ

ବିଧି ଯଜ୍ଞ କର୍ମ, ଜଗିଲେ ରାମ ସାବଧାନେ ହେ । ସୁଜ୍ଞାନେ । ମାତା ମରଣ
 ଜାଣି ସୁତେ । କ୍ଷୋଧରେ ଅଇଲେ ଭୁବିତେ । ଘେନ ଅସୁର ସୈନ୍ୟ, ଋଷି ତପ
 ଅରଣ୍ୟ, ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସେ ରାତେ ହେ । ଶ୍ରୀରାମ ମହାବାହୁ, ଦୁରୁ ଦେଖି
 ସୁବାହୁ, ମାରିତ ସଙ୍ଗତରେ ଘେନ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର, ସମ୍ମୁଖରେ ସମର,
 କଲେକ ଆସି ଶୁଭ ବେନ ହେ । ସୁଜ୍ଞାନେ । ଶ୍ରୀରାମ ଶର କ କେଶରୀ ।
 ବିଦାରିଲ ଅସୁର କରି । ଅସୁରବଳ ଭୁଣ ଶର କ ହୁତାଶନ ଜଣେହେଁ ନ
 ଗଲେ ଉତ୍ତର ଯେ ॥ ଭ୍ରାତୃ ମରଣ ଚାହିଁ, ମାୟତ ଧାଇଁ ଧାଇଁ, ଶ୍ରୀରାମ ନିକଟେ
 କହିଲ । କର୍ମ ଆତ୍ମକୁ ମାରି, ଧାତା ପୂଜୁ ନ ପାରି, ସେ ଋଷି ଖାଇବୁଁ
 ବୋଇଲ ହେ । ସୁଜ୍ଞାନେ । ଶ୍ରୀରାମ ଶୁଣି ତା ଉତ୍ତର । ବୋଇଲେ ଦେଖ
 ଧନୁଶର । ଏମନ୍ତରେ ମାରିବୁଁ, ଭୁମୁକୁ ଯେ ନାଶିବୁଁ, ଦେଇଅଛନ୍ତି ବେଦବର
 ହେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି, ମୁଖୁଁ ନ ଗୁରେ ବାଣୀ, ତକ୍ଷଣେ ହୋଇଲ
 ବୃଷଭ । ତାକୁ ପ୍ରାଣେ ନ ମାରି; ହାବଡ଼ା ଶରେ କରି, ଫିଙ୍ଗିଣ ଦେଲେକ
 ସଦବ ହେ । ସୁଜ୍ଞାନେ । ଅସୁରମାନେ ଶୟ ଗଲେ । ମୁନିମାନେ ସେ ଯଜ୍ଞ
 କଲେ । ବୋଇଲେ ଘନ ବିଶି, ଦେବତାମାନେ ଆସି, ଆକାଶୁଁ ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି
 କଲେ ହେ । ୮ ।

— X —

୩୫ ଶ ଛାନ୍ଦ ଅହଲ୍ୟା ନିସ୍ତାରଣ

ରାଗ—ଭୈରବ

କଉଶିକ ସଙ୍ଗେ ରାମ । ଗଲେ ଗଉଡମ ଗ୍ରାମ । ଦେଖିଲେ ତାକୁ
 ଶ୍ରୀରାମ । ପଡ଼ିଛୁ ପାଷାଣ କ୍ଷମ ॥ ତା ପରେ ଉଠନ୍ତେ ରାମ । ବାହାର ହୋଇ :
 ହେମ-ଗଉରୀ ନାଶି ଉତ୍ତମ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅହଲ୍ୟା ନାମ ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ବେନପାଦ
 ପାଦକ-ବିଷକୁ ଗଦ । ଗୁଡ଼ିଲ ଶାପ ପ୍ରମାଦ । ହୋଇଲ ମହା ପ୍ରମୋଦ
 କୁତାର୍ଥ ରମଣ ବେଦ । ଦେଖି ଦଶରଥ ପୁତ୍ର । ପବନ ହୋଇଲ ଗାଧ । ଲ
 ଶ୍ରୀଚରଣ ମାଧ ॥ ଫଳ ଜଳ ପୁଷ୍ପ ଘେନ । ପାଦକୁ ପୂଜେ କାମିନୀ । ବୋଲେ
 ବିଶି ସଙ୍ଗେ ଘେନ । ମିଥୁଳା ଗଲେକ ମୁନି । ୫ ।

—*—

୩୬ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବିରାସ ମଙ୍ଗଳ ଗୁଡ଼ିଆ

ଶ୍ରୀରାମ ପରୁରନ୍ତି ଶ୍ରେ ମୁନେ କହ ମୋତେ । ନାଶି ଅବା ପାଶୁଣ
 ହୋଇଲ କି ନିମନ୍ତେ । ଘୋଷା । ମୁନି କହନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ ଶୁଣ ହେ ସନ୍ଦେଶ ।
 ଶବି ସକଶୁଁ ହୋଇଲ ଏମନ୍ତ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ୟ ॥ ଏକ ଦିନେ ଗଉଡମ ତପ

ଗଲେ । ପୁରନ୍ଦର ଗଉଡମ ଶରୀର ଧଇଲେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଗଉଡମଙ୍କ
ସଦନ । ରମିଲେ ସେ ଉଷିନାଶ ଯୁବକ ରତନ ॥ ବାହାର ହୁଅନ୍ତେ ପୁରୁ
ଦେଖିଲେକ ରୁଷି । ଶାପ ଦେଲେ ତା ଦୃଷଣ ପଡ଼ିଲକ ଖସି ॥ ଅହଂକାନ୍ତେ
ଦେଖିଣ ଦେଲେକ ଏହି ଶାପ । ରାମପାଦ ଲାଗିଲେ ସେ ଯିବ ତୋର ପାପ ॥
ଏବେ ରାମ ଅହଂକାକୁ କଲ ଯେ କାରଣ । ବୋଲେ ବିଶି ନିସ୍ତରିଲ ଲାଗି
ଶ୍ରୀଚରଣ । ୭ ।

୩୭ଶ—ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମୁଖାଶ

ପଥ ଗମନରେ ଦିନ ଶେଷ	। କଉଶିକାଞ୍ଜାରେ ପରବେଶ ॥
ରାମ ପୁଛନ୍ତି କେବଣ ଦେଶ	। ଏଥୁ ନୃପତିର ନାମ କିସ ॥
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଶ୍ରୀରାମ	। ଆମ୍ଭେ କହିବା ଏଥୁର ନାମ ॥
କୁଶକେତୁ ସେ ଯେ କୁଶଲଭ	। କୁଶବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ଭବ ॥
କୁଶନୃପର ଶତ ନନ୍ଦନା	। ଦିବ୍ୟସୁନ୍ଦରୀ ଜଗନ୍ନୋଦ୍ଭବ ॥
ଦେଖି ମୋହିତ ହେଲେ ମରୁତ	। ବିଷା ହେବାକୁ କଲେକ ଚିତ୍ତ ॥
କନ୍ୟାମାନେ ତୋଟାପୁରେ ଥିଲେ	। ତାଙ୍କ ପାଶକୁ ବୋଲିଣ ଗଲେ ॥
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ବର ବୋଲି ବୋଇଲେ	। ଜଣେହେଁ ସୀତକାର ନ କଲେ ॥
ତେଣୁ ହୋଧ କରିଣ ସମୀର	। କୁଜ କଲେ କନ୍ୟାଙ୍କ ଶରୀର ॥
ତେଣୁ କୁଜକନ୍ୟା ଗଲେ ଦେଶ	। ଗାଧୁ ଅଟନ୍ତି ତାହାଙ୍କ ଅଂଶ ॥
ତାଙ୍କଠାରୁ ଅବତାର ଆଂତେ	। ଯାହା ପରୁରିଲ ରାମ ତୁଂଡେ ॥
ଆଂର ଉଗିଁ କଉଶିକ ନନ୍ଦା	। ବହୁ ଅଛନ୍ତି ପାତାଳ ଭେଦ ॥
କୁଶଅଂଶୁ ଆଂତେ କଉଶିକ	। ଏହା ବୋଲନ୍ତି ସକଳ ଲୋକ ॥
ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ରଘୁ ନାୟକ	। ତହିଁ ବଞ୍ଚିଲେ ରଜନୀ ଏକ ॥
ହାତୁଁ ନିତ୍ୟକର୍ମ ବଢ଼ାଇଲେ	। ମୁନି ଆଗେ ପଥ କହାଇଲେ ॥
ଗଙ୍ଗାଘାରେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ	। ବୋଲେ ବିଶି ଗଙ୍ଗାଦେଖି ତୋଷ ॥

୩୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଦଶି କୋମୋଗା

ଗଙ୍ଗାକୂଳେ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମୁନି । ଡାକନ୍ତି ଧୀବର ଆସନାବ ଦେନ ॥
ନ କରି ବିଳମ୍ବ ଯିବା ପଥ ଦୂର । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରାମ ବାଣୀ ସେ ଧୀବର ॥ ଦେଖି
ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ଏ କି ଶକ୍ତି । ବଧୂର ହେଲ କି ଏବେ ତୋର ଶ୍ରୀକୃତ ॥

ଶୁଣି ଧୀବର ବୋଲଇ ରଘୁବ୍ରହ୍ମ । ବଧୂର ନୁହଇ ବୀର ଶୁଣୁଅଛି ॥ ତୋ
ପାଦର ବାଲି ଲାଗି ରଘୁପତି । ପଥରେ ପଥର ହୋଇଛି ଯୁବକ ॥ ନ ପୁଣି
ନଉକା ମୋର ସେହିମତି । ନାୟିକା ହେଲେ ମରବି ଦୁଃଖେ ଅତି ॥ ଏତେ
ବୋଲି ଗଙ୍ଗାମାର କରେ ଧରି । ପାଦ ପଖାଳଇ ଅତି ଯତ୍ନ କରି ॥ ଯତନ କରି
ବସନେ ପୋଛି ଦେଲା । ନାବେ ବସାଇ ରାମକୁ ପାରିକଲ ॥ ଜାହାଜା ଗୋଷ୍ଠ
ଦେଖନ୍ତି ରଘୁପତି । ବୋଲେ ଗୋପୀ ସକଳ କହନ୍ତି ମୁନି ॥

—X—

୩୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ-ଭଟୀଆସ

ମୁନି ବୋଲେ ଗଙ୍ଗା ରାମ । ଦିଶନ୍ତି ଅତି ଉତ୍ତମ ॥
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଲୋକେ ବିଦିତ ହୋଇ ପତିତପାବନା ନାମ ହେ ॥
ସାଗର ନାମେ ରାଜନ । ସାଠିଏସସ୍ତ୍ର ନନ୍ଦନ ।
ଦହନ ତାଙ୍କୁ କରୁଥିଲେ କୋପରେ କପିଳଙ୍କର ନୟନ ହେ ॥
ଭଗୀରଥ ତପୋବଳେ । ବିଜେକଲେ ରବିତଳେ ।
ସଗରସୁତଙ୍କୁ ମୁକତ କରିଣ ସଙ୍ଗମ ସାଗର ଜଳେ ହେ ॥
ତୁମ୍ଭର ଚରଣ ମାର । ଅଭିଷେକ ଶିବଶିର ।
ଜାହାଜର ଜଳ ଏ ତୁମ୍ଭ ବଶର ଲୀରତିଟି ରଘୁବୀର ହେ ॥
ଶୁଣିକରି ସ୍ନାନ କଲେ । ରାମ ତୃପ୍ତ ହୋଇଲେ ।
ବୋଲେ ଦିଶି ନିଶି ସେଠାରେ ପୁତ୍ରାଇ ମିଥୁଳାପୁରକୁ ଗଲେ ହେ ॥

—X—

୪୦ଶ ଛାନ୍ଦ ସୀତା ସ୍ବୟମ୍ବର

ରାଗ-ଭୈଶୀ

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନଜନ ମିଥୁଳାପୁର ରାଜନ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ସତାନନ୍ଦ
ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ରୁହିଁ । କନ୍ୟା ଅନୁରୂପେ ନରବରଙ୍କୁ ବରଣ କର ସୀତାଙ୍କୁ ବିବାହ
ବେଗେ କରିବାପାଇଁ । ଶୁଣି ସତାନନ୍ଦ ଚଳିଲା । ଦେଶେ ଦେଶେ ରାଜାଙ୍କୁ
ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲା ॥ ବିଦର୍ଭ କର୍ଣ୍ଣାଟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆବର ଯେ ମରହଟ୍ଟା ଅଙ୍ଗ ବଞ୍ଚ କଳିଙ୍ଗ
ଭୂପାଳ ନେପାଳ । କାର୍ଣ୍ଣାଟ ଯେ କନାଉଜ ମାଳବ ମଗଧରାଜ ମୈଥଳ ମହାଦେଶ
ଆଦି କୁରୁ-ପଞ୍ଚାଳ । ଏହା ସବୁ କହିବା କେତେ । ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତର
ଦକ୍ଷିଣ ଯେତେ ॥ ବାରତା ପାଇଣ ଭୂପେ ସାଜ ସୈନ୍ୟ ସେଣା ରୂପେ ମିଥୁଳା
କଟକେ ଯାଇଁ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ଯେଣା ଅନୁରୂପେ ଗନ୍ୟ କଲେ ଜନକ

ରାଜନ ସଭାରେ ନୃପମୁକୁଟେ ବିଜୟ କଲେ । ପୁଛିଲେ ଜନକଙ୍କୁ ରୁହିଁ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବରଣ ହେ କଲ କାହିଁପାଇଁ ॥ କହନ୍ତୁ ଜନକ ନୃପ ଅଛି ମୋର
 ଶିବରୂପ ତାହାକୁ ଯେ ନିଜ ଭୁଜତଳେ ତୋଳିବ । ଅଛଇ ମୋର ଦୁହିତା ନାମ
 ତାର ଅଟେ ସୀତା ନିଶ୍ଚୟ ତାହାକୁ ସେ ତ ବିବାହ ହେବ । ଶୁଣି ବିଚ୍ୟାପିର
 ରାଜନ । ଧନୁ ତୋଳିବାକୁ ସେ ଉଠିଲ ବନ୍ଧନ ॥ ଫିଟାଇଲେ ଧନୁର
 ଦେଶନ୍ତେ ସେ ନୃପବର ଗୁଗଳ ପଲକୁ ଯେହେ ଶାବୁଲ ଝାମ୍ପେ । ସେହିପରି
 ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲ ତହିଁ ବାଜେ ରମ୍ଭା ପର ଧନୁ ତରସେ କମ୍ପେ ।
 ବାହୁଡ଼ି ସଭାରେ ପ୍ରବେଶ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଉଠିଲ ଲବଶଶିଷ ॥ ବେନ ନିଶେ କର
 ଦେଇ ଜନକ ମୁଖକୁ ରୁହିଁ ॥ କି କହିବ ତୋତେ ବାମଭୂଜେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବ ଏ
 ସରସନ । ଏତେ ବୋଲି ବୀର ଧାଇଁଲ । ଧନୁ ତେଜ ଲଗନ୍ତେ ସେ ତଳପଡ଼ିଲ ।
 ତାହା ଦେଖି କୋପମୁର୍ତ୍ତି ଡାହାଳ ଦେଶାଧିପତି ଆଗୁସାର ହୋଇଣ ସେ
 ବେଗେ ଧାଇଁଲ । ବାହାଙ୍ଗୋଟ ମାରି ବୀର ସହୋଧେ କହଇ ଗିର କାହିଁଅଛି
 ଧନୁ ତୋର ଦେଖା ହେ ଭଲ । ଶୁଣି ସତାନନ୍ଦ କହଇ । ତୁ କିସ ତୋଳିବୁ
 ଧନୁ ଯାଅ ପଳାଇ । ସତାନନ୍ଦ ବାଣି ଶୁଣି କନାଉଜ ନରମଣି ସଭାକୁ ଅନାଇ
 ସେ ଯେ କୋପେ କହିଲ । କାହିଁ ଶିବ ସରସନ ଆଣ ଜନକ ରାଜନ ନିଶ୍ଚେ ତୋ
 କୁମାରୀ ଆଜ ମୋର ହୋଇଲ । ଏତେ କହି ଧାଇଁଲ ଖରେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲ
 ଯାଇ ଧନୁଧିବା ଦ୍ଵାରେ ॥ ଫିଟାଇ ସେ ଘରଦାର ଧନୁ ଦେଖିଣ କାତର
 ତେଜରେ ରହି ନ ପାରି ଗଲ ପଳାଇ । ତାହା ଦେଖି ରାଜାଗଣ ମୁଖେ ନ
 ଯେ ବଚନ ତଳକୁ ମୁଖ ପୋତିଲେ ମଉନ ହୋଇ । ସଭା ନିଶବଦ
 ହୋଇଲ । ରାମପାଦ ଚିହ୍ନିଣ ବିହମ ବୋଇଲ । ୯ ।

୪୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଳ୍ମ

ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନ ମିଥୁଳା ପ୍ରବେଶ । ଦେଖିଣ କାମିନୀମାନେ
 କାମରେ ଅବଶ ଯେ ॥ ଏ ପରା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏହି ପରା ମୁନ । ଏ ପରା
 ପାତକୀ ସୁବାହ ମାରିଲେ ବେନ ଗୋ ॥ ଘାକ ପାଦ ଲାଗି ପରା ପାଷାଣ
 ମୁଦଣ । ରୁହିବା ଯାସକେ ହସ୍ତଅଛି ଆମ୍ଭ ମତ ଗୋ ॥ ଦେଖିଣ
 ଜନକ ରାଜା କଲେ ବହୁ ପୂଜା । ରୂପ ଦେଖି ଚକିତ ହୋଇଲେ ସବ

ରାଜା ଯେ ॥ ବସିଲେ ସଭାର ମଧ୍ୟେ ହେଲ ନେତ୍ର ତୁଷ୍ଟି । ବୋଲେ ବନ୍ଧି ପଡ଼ିଲ
ଭୂମିପୁତ୍ରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଯେ । ୫ ।

୪୨ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଦକ୍ଷିଣ କାମୋଗୀ

ଶ୍ରୀରାମ ମଧୁର ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ରାମା । ପରୁରନ୍ତ୍ର ସଖୀଙ୍କି ଜନକଜେମା ॥
କେବଳ ଦେଶ ନୃପତି କାହାପୁତ । ଦେଖିଲବେଳୁ କାତର ହୁଏ ଚିତ୍ତ ॥
ତନୁ ନିନ୍ଦଇ ନବୀନ ଦୁବାଦଳ । ଶ୍ରୀଶମୟା ସୁବସୁଳ ବସସ୍ଥଳ ॥ ସୁନ୍ଦର
ନାସିକା ନନ୍ଦେ ତଳସୁଲ । ଜବାପୁଷ୍ପ ଅଧରକୁ ନୁହେଁ ତୁଲ ॥ ଶିଭୁବନ
ଜୟ କରି ମାର ଶାର । ନୟନେ ରଖିଲ କି କୁସୁମ ଶର ॥ କରକର
ପ୍ରାପ୍ତ ଦେଶ ବାହୁ ବେନ । ଶିବଧନୁ ସତେ କି ପାରିବେ ଘେନ ॥ କି
ଜାଣି ବିଧାତା କି କରିବ ସଖି । ସ୍ଵରୁଅଛି ତ ମୋହର ବାମ ଆଖି ॥ ଧନୁ
ଭାଙ୍ଗି ବିଭ୍ରା ମୋତେ ହେବେ ପରା । ବରବାକୁ ମୋ ମନ ହେଉଛି ତୋରା ॥
ଏଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ ସଖି କି ମୁଁ ଅଛି କରି ! ଗଗନ ରୁଦ୍ଧ ଲେଉଟଇ ହସ୍ତେ ଧରି ॥
ଦାରୁଣ ପିଅର ମୋର କଲେ ସତ୍ୟ । ଯେଉଁ ଧନୁ ଧରି ନ ପାରିଲେ ଦୈତ୍ୟ ॥
ରୁହାନ୍ତି ଜଗତରେ ସବସଖୀ । ବୋଲେ ବନ୍ଧି ପିଛନ୍ତା ନ ପଡ଼େ ଆଖି । ୧୧ ।

୪୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଚଉତିଶାବାଣୀ

ଜନକ ମହାରାଷି ହସି କହନ୍ତି ରାଜସଭାକୁ ଅନାଇଁ ।
ସମସ୍ତ ମଣ୍ଡପତିମାନେ ବସିଛ ମସ୍ତକ ପୋତି କିପାଇଁ ବା ।
ଆଉ ମନ୍ତ୍ରରେ ନାହାନ୍ତି ଶାର । କେହି ଧନୁରେ ନ ଦେଲେ କର । ଘୋଷା ।
ରବଣ ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ ବାଣାସୁର ଆଉ ଶାର ଛନ୍ତି ଯେତେ ।
ଧନୁ ନ ଭାଙ୍ଗି କନ୍ୟାକୁ ନେବ ବୋଲି ବିରୁରଅଛି କି ଚିତ୍ତେ ବା ।
ଗନ୍ଧବ କନ୍ଧର ଯଶ ନାଗ ନର ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦି ଦିଗପାଳ ।
ରୁଣାନ୍ତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିପନ୍ଥେ ହେଉ ଯାହା ଅଙ୍ଗେ ଥିବ ବଳ ବା ॥
ଯେ ଏ ଶିବଧନୁ ଭାଙ୍ଗିବ ସୁତନୁ ସୀତା ନିଶ୍ଚେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ।
ଏହି ସତ୍ୟଗୀର ଅଟଇ ମୋହର କେବେହେ ଆନ ନୋହିବ ବା ॥
ଜନକଭରଣ ଶୁଣି ନରପତିମାନେ ମଉନ ହୋଇଲେ ।
ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କୁ ରୁଦ୍ଧିଣ ରାମେନ୍ଦ୍ର ଧନୁ ଦେଖିବା ବୋଇଲେ ବା ॥

ଶୁଣିଣ ଜନକ ନୃପତି ସଭାରୁ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନେଲେ ।

ବୋଲେ ବଣି ଧନୁ ମଞ୍ଜୁ ଅଣାଇ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ ବା । ୫ ।

—X—

୪୪ ଶ ଛାନ୍ଦ — ଧନଭଙ୍ଗ

ରାଗ—ଆନନ୍ଦ ଭୈରବ

ଧନୁ ଧରି ରାମ ହାଇଲେ ଉଭା । ଲକ୍ଷ୍ମେ ନୃପତିରେ ଦିଶନ୍ତି ଶୋଭା ।
ବାମଦେବ କୋଦଣ୍ଡ ହୋଇଲ ବେନଶଶ୍ରୁ । ଧ୍ବଜ କଲ ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ମୋହେ
ସକଳ ପିଣ୍ଡ । ଘୋଷା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ କରେ ନେଇ ଧନୁଶର । ରାଜସଭାକୁ
ବୋଲନ୍ତି ଉଭର ॥ ପାରିଲେ ସକଳେ ଧନୁକୁ ଧର । ଧନୁ ଭାଙ୍ଗି
ଯଶ ରଖ ମନ୍ତ୍ର ॥ ଶୁଣି ରାଜାମାନେ ରାମ ଉଭର । ଭୂମିକ ରୁହିଁ ନମ୍ର
କଲେ ଶିର ॥ ବାମକରେ ଧନୁ ଧରଣ ରାମ । ଚଢ଼ାଇ ଟଙ୍କାରିଲେ
ଗୁଣବାମ ॥ ଯେତେ ଲଞ୍ଜିଆଇ ଶର ଆସନ । ତେତେ ଲଞ୍ଜିଆଇ ମୁକୁଟ-
ମାନ ॥ ଯେତେବେଳେ ରାମ ଟାଣିଲେ ଗୁଣ । ଟାଣିଲେ କି ସର୍ବ ନୃପତି
ପ୍ରାଣ ॥ କର୍ଣ୍ଣସରକ ଆଣିଲେ ଓଟାର । ହସ୍ତୀକ ଯେହ୍ନେ ଧଇଲ କେଶରୀ ॥
ଯେବେଳେ ଭଗ୍ନ କଲେ କୋଦଣ୍ଡ । ହସ୍ତୀ ଭାଙ୍ଗିଲ କି ଏ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦଣ୍ଡ ॥
ନୃପତିଙ୍କର ଯେତେ ଆଶା ଥିଲା । ଧନୁ ସଙ୍ଗତେ ସେ ଭଗ୍ନ ହୋଇଲା ॥
ଧନୁ ଭାଙ୍ଗି ରାମ ବିଜେ ଆସ୍ଥାନେ । ଦେଖିଣ ବିରସ ନୃପତିମାନେ ॥
ଜନ୍ୟାକୁ ଆଣି ମୁଦୁସୁଲ୍ଲ ଗଲେ ବୋଲେ ବଣି ଜନକ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ॥

—X—

୪୫ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୁମ୍ଭକାମୋଦୀ

ଧନୁ ଭଗ୍ନ ଦେଖି ଜାନକୀର ଭୂରୁ ମଧ୍ୟମା ଶୁଭିଳ । ଏହି ସମୟରେ
କୁସୁମଧନୁ କି ଧନୁଅମୟ ॥ ରଘୁ କୋଦଣ୍ଡ ବେନଶଶ୍ରୁ ଦେଖିଣ ହୋଏ
କି ଆନନ୍ଦ । ମଳୟ ପବନ ଲାଗିଲେ ଯେସନେ ପଞ୍ଜିବେ ମାଳୟ । ରାମଭୁଜ -
ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଦେଖିଣ ହରଷକାନ୍ତର ॥ କୁସୁମ ଶର କୁଶୁମଶର ଭେଦେ
ମରମ ଭିତର ॥ ସଖୀ ଜାଣି ବୋଲି ନ ଡର ଚରୁଣୀ ଦେଖ ଦିନମଣି ।
କରଣ ଲାଗିଣ ପାଟଇ ଧରଣୀ ଆନନ୍ଦ ନଳିନୀ ॥ ଯେବଣ ଭ୍ରମର ଶୁଷ୍କ
ଚରୁବର ବଦନେ ଫୋଡ଼ଇ । ସେ ଗୁଣି ମାଳତୀ କୁସୁମ ତୁମ୍ବିଲ ମାତେକେ
ଗୁଡ଼ଇ ॥ ସଖୀ ବାଣୀ ଶୁଣି ସରୋଜଲୋଚନା ହୋଇଲେ ପ୍ରମୋଦ । ବୋଲେ
ବଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖି ପୁଟେ ଜାନକୀ କୁମୁଦ । ୬ ।

—X—

୪୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆନନ୍ଦଭୈରବ

ସୁନ୍ଦରୀ ସୁବେଶ କରି ସହଚରମାନେ । ଜଗତରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆଶନ୍ତ
 ସୁଖାସନେ । ମନ ହେଉଛି ଆନନ୍ଦ । ରବ ଦେଖି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କି ନବ ଅରବିନ୍ଦ ।
 ଘୋଷା । ରାଜସଭା ନିକଟକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆଶନ୍ତ । ବେଢ଼ି ସମସ୍ତ ଯୁବକା ହୁଳହୁଳୀ
 ଦ୍ୟନ୍ତ ॥ ଯୁବକା ସମୂହ ମଧ୍ୟେ ଶୋଭେ ମଇଥିଲୀ । ଯେସନେ ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟେ
 ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଳି ॥ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଉଦୟ କି ଦେଖିଲ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି । ସେହିରୂପେ
 ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ରଘୁମଣି ॥ ଯେତେବେଳେ ରମଣୀ ସଭାକୁ ଦେଲେ ଦୃଷ୍ଟି
 ରାଜାଙ୍କ ଶରୀରେ କାମକଲ ଶରଦୃଷ୍ଟି ॥ ହେମମାଳ ବାଳା ରାମ କଣ୍ଠେ
 ଲମ୍ବାଇଲେ । ଶ୍ରୀଫଳ ଶ୍ରୀକରେ ଦେଇ ଶରଣ ପଶିଲେ ॥ ବାହୁଡ଼ଣ ନିଜପୁରେ
 ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ଜନକ ଅନେକ ରତ୍ନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଇଣ
 ରହିଲେ ପ୍ରିୟ ରାଜାମାନେ । ବୋଲେ ବିଶି ଆଜି ଏକ ଗଲେ ଅପମାନେ ।

—X—

୪୭ଶ—ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଗୌଡ଼ି

ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଜନକ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ ଅନେକ
 ଗଉରବ କରି ନିଜ ପୁରକୁ ନେଲେ ।
 ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କୋଳେ ବସାଇ ରଖିଙ୍କ ମେଳେ
 ବିରୁରଣ ଲେଖା ଲେଖି ଦୁଇଙ୍କୁ ଦେଲେ
 ଦଶରଥ ଅଇଲେ ବିଭା । ନ ଜଣାଇ କଲେ ତ ଦିଶିବ ଅଶୋଭା ।
 ଜନକ ନୃପତି ଦୁଇ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରେ ଉଦ୍ବିତ
 ଭୂତତେ ଚିଟାଉ ଦେଲ ରାଜାଙ୍କ ପାଶେ ।
 ଶ୍ରେ ପ୍ରଭୁ କୁମ୍ଭ କୁମର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗର
 ବିଜୟ କରି ଅଛନ୍ତି ମିଥିଳା ଦେଶେ ।
 ଶିବଧନୁ ଗ୍ରାସିଲେ ହେଲେ । ଲକ୍ଷେ ରାଜା ଭୁଣ୍ଡିହୋଇ ଦେଖିଲେ ଡୋଳେ ।
 ମାରି ତାତ କା ସୁବାହ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାବାହ
 ଯାଗ ରଖିଣ ମୁନଙ୍କ ଅଭୟ ଦେଲେ ।
 ଗଉଡ଼ମଜ ଯୁବକା ଶାପରେ ପାଶାମୂର୍ତ୍ତି
 ତରଣ ଲଗାଇ ତାଙ୍କୁ ଯୁ ବଢ଼ା କଲେ ।
 ବିଜେ କଲେ ବିଭା ହୋଇବ । ଜନକ କୁମ୍ଭ ଗୁମ୍ଫାକୁ ପେଷିଲେ ଦେବ ।

ଶୁଣି ନୃପତି ଆନନ୍ଦ

ତତ୍ତ୍ୱ କି ପାଇଲ ଅଳ

ଦୁଇକୁ ଧନ ବସନ ବଧାଇ ଦେଲେ ।

ସଙ୍ଗେ ଉରତ ଶତ୍ରୁ

ଆବର ସକଳ ସୈନ୍ୟ

ସେନ ନୃପତି ମୁକୁଟ ବାହାର ହେଲେ ।

ମିଥୁଳା ନବରେ ପ୍ରବେଶ । ବୋଲେ ବିଶି ଶୁଭୁଅଛି ମଙ୍ଗଳ ଘୋଷ ।

୪୮ଶ—ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କଳଶା

ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଘେନି । କିଛି ଦୂର ପାଗ୍ଲେଟି
ଅଇଲେ ରଜମୁନି । ଦଶରଥ ମନ୍ତ୍ରପତି ସଙ୍ଗେ ହେଲେ ଭେଟ । ମାନ୍ୟ ଗଉରବ
କଲେ ଯେ ଯାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ॥ ହେମନ୍ତପୁରରେ ନେଇ ବିଜେ କରାଇଲେ ।
ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ବହୁ ଉପହାର ଦେଲେ । ତତୁରଙ୍ଗ ବଳ ସେ ସମସ୍ତେ
ହେଲେ ସୁସ୍ଥ । ସୁଖେ ନିଦ୍ରାଗଲେ ନିଶୀ ହେଲେକ ପ୍ରଭାତ ॥ ନିତ୍ୟକର୍ମ ବଢ଼ାଇଣ
ଦଶରଥ ରାଜ । ସଙ୍ଗତରେ ବଶିଷ୍ଠ ଆବର ବହୁଦିନ ॥ ଜନକରାଜା ପୁରକୁ
ବିଜେ କରିଗଲେ । ଦେଖି ମୁନି ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ବସାଇଲେ ॥ ବଶିଷ୍ଠ ଦେଖି
ଜନକ ହେଲେ ବହୁ ହୁଷ୍ଟ । କାଲି ଭାବି ହେବ ବୋଲି କହିଲେ ବଶିଷ୍ଠ । ବେନ
ଜନକର ବେନ ବଂଶାନୁଚରତ । କହିଲେକ କଉଶିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପବନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ବଶିଷ୍ଠ ଆହେ-ଶୁଣ ରାଜରାଜ । ଭରତ ଶତ୍ରୁଧନ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଛନ୍ତି ଆସି ॥
ଜନ କୁମାରୀଙ୍କି ମୂଳ ଏହାକୁ ପ୍ରଦାନ । ଶୁଣି ସାଉକାର କଲେ ମିଥୁଳା
ରାଜନ ॥ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ମହିମା ବୋଲେ ବଶିଷ୍ଠ ମୁନି । ତୃଣପୁ ବ୍ରହ୍ମା ଅବତରିଛନ୍ତି
ମେଢ଼ମା । ଧାତାର ଅଭାବ କଲେ ଅଭିନବ ସୃଷ୍ଟି । ଏଣୁଟି ବୋଲନ୍ତି ଏହିପ୍ରାୟ
ପରମେଷ୍ଠି ॥ ସମସ୍ତେ ଯେ କଲେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ ଯେ ସ୍ତୁତି । ଶୁଣିଣ ମହାହରଷ
ହେଲେ ମହାଯତି । ଆଜି ଅଧିକାଂଶ ରାମ କାଲି ହେବେ ବିଭା । ଏମନ୍ତ
ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଭାଙ୍ଗିଲେକ ପତ୍ର । ସେ ନିଶୀରେ ରାମ ସୀତା ଅଧିବାସ
କଲେ । ମହାଉତ୍ସବ କରିଣ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇଲେ । ହୁଳହୁଳୀ ଦେଲେ ତହିଁ
ସକଳ କାମିନୀ । ବୋଲେ ବିଶି ସୁଖେ ଶେଷ ହୋଇଲୁ ଯାମିନୀ । ୮ ।

୪୯ଶ—ଛାନ୍ଦ—ରାମବିଜୟ

ରାଗ—ସମକ

ଏଥୁଅନନ୍ତରେ ରାମ ବିଭାର ତୁରତ । ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣନ୍ତେ ନରେ
ହୋଇବେ ପବନ । ମିଥୁଳା କଟକରେ ଉତ୍ସବ କରାଇଲେ । ହେମ

କଲଣରେ ନେତ ଚରାଳ ବାନ୍ଧଲେ । ବାଇଲେ ମଙ୍ଗଳଗୀତ ଦେଲେ ଡୁଲଡୁଲ ।
 ବିବିଧ ବାଦ୍ୟନାଦରେ ସିନ୍ଧୁକୁ ଉଡୁଲ ॥ ନିଶୀ ଅବଶେଷେ ରୁଣ୍ଡ ହେଇ
 ସଦ୍‌ବାଳୀ । ହେମକୁମ୍ଭେ ଚନ୍ଦନ କର୍ପୁର ଜଳେ ଗୋଳ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ସୀତାଙ୍କ
 ଶିରେ ଢାଳିଲେ ତା ତୋଳ । ପୁଣି ସୁବାସ ଜଳରେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ପଖାଳ ॥ ସଦାଙ୍ଗ
 ପୋଛୁ କୁସୁମେ ଟିମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧଲେ । ବସନ ପୀତପଟରେ କାନ୍ଥ ପିନ୍ଧାଇଲେ ।
 ମଣିମୟ ଚତାଗ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲାଗି କରି କରି । ସ୍ନାନପଟେ ସିନ୍ଧୁର ଢଳକଦେଲେ
 ନାସ ॥ ହେମବେଦିକା ଉପରେ ରତ୍ନର ମଣ୍ଡପ । ଶୋଭା ଦିଶଇ ଗୁମର ଗୁରୁ
 ଚନ୍ଦ୍ର ଚପ ॥ ସେ ବେଦିକା ଉପରେ ଶ୍ରୀରାମ ଆସି ବସି । ମହାବାକ୍ୟରେ ସଂକଳ୍ପ
 କରାଇଲେ ଚାଷି ଦଶରଥ ଗଉଡମ ଆବର ଜନକ । ବଶିଷ୍ଠ ଜାବାଳ ବାମ-
 ଦେବାଦି ଯେତେକ ॥ ଏମାନେ କରନ୍ତି ବସ୍ତ୍ର ବେଦ ମନ୍ତ୍ର ପଢି । କନ୍ୟାକୁ
 ଆଣିଲେ ସଦ୍‌ ପରିବାସ ବେଢ଼ି ॥ କୋଦଣ୍ଡଧର କରରେ ଦେଲେ କନ୍ୟାକର ।
 କୁଶ ରଜ୍ଜୁରେ ବନ୍ଦନ କଲେ ମୁନିବର ॥ କୁମାରୀ ଗୋଟିଏ ସେ ବନ୍ଦନ ଫେଡ଼ି
 ଦେଲେ । ସେହିଦିନ ମହାବାଜା ଶ୍ରୀରାମର ହେଲେ । ଜନକ ଅନେକ ଦେଲେ
 ରତ୍ନ ଆଭରଣ । ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ଆଦି ଦିବ୍ୟ ନାଶ୍ତରଣ ॥ ଲଜାହୋମ ସାରି
 ରାମ ଉତ୍ତରେ ବିଜୟେ । ଏହିରୂପେ ତିନି ସାଲଙ୍କର ବିଷା ହୋଏ ॥ ପଞ୍ଚଗ୍ରାସି
 ମଣୋହି ସାରି ବିଡ଼ିଆ ଲାଗି । ବୋଲେ ବିଶି ମଧୁଶୟ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶି
 ବେଶି । ୧୭ ।

—X—

୫୦ଶ ଛାନ୍ଦ ମଧୁଶୟ୍ୟା

ରାଗ—ଘଣ୍ଟାରବ

ଗଜଗମନା ସୁବେଶ କରି ସହଚରୀମାନେ ସମର୍ପିଲେ ଶ୍ରୀରାମପାଶେ ।
 ଅତି ସକୁମାରୀ ଆମ୍ଭ କୁମାରୀ ନବବୟସୀ ନ ଜାଣନ୍ତି ସୁରତି ବିଶେଷେ ହେ ।
 ରାଜବ ମନମଥ ମନମୋହିନୀ । ସୁଖେ ଭୋଗ କର ଏ ରଜନୀ ॥ ନୁହଇଟି ଏ
 ଶିବଧନୁ ଶିଂସକୂସୁମ ତରୁ ନ ଧରବ ଅତି ସାହସେ । ଜାତିକୁସୁମେ ମଧୁପ୍ର
 ମଧୁପାନ କରେ କିଏ ଶେଷେ ଯେସନେ ପୀଡ଼ା ନ ପାଏ ସେ ॥ ପରିହାସ କରି
 ସହଚରୀ ଗଲେ ଅପସରି କର ଧରି ଶ୍ରୀରାମ । ବସାଇଲେ ନିଜ ଅଙ୍ଗେ
 ଦନ୍ତୀଦନ୍ତର ପଲଙ୍କେ ଲଜରସୁ ସାଧୁଲକ କାମ ॥ ଏକପତ୍ନୀ ପ୍ରୀତି ରାମ ଅଗ୍ନି
 ସାକ୍ଷୀ କରିଗଲେ କରାଇଲେ ରାମାରତନ ॥ କଲେ ବିବିଧ ସୁରତି କାମପାଠ
 ବିଧିମତ କାମଜଳେ ବୁଡ଼ିଣ ଅଜ୍ଞନ ॥ ହୋଇଲେ ବେନି ପ୍ରମୋଦ ଛୁଡ଼ିଲେ

ମନରୁ ଖେଦ କମଳା ରଞ୍ଜିତନ । ବୋଲେ ବିଶି ନିଶୀ ପ୍ରଭାତରୁ ସବଂସଣୀ
ବେଢ଼ି ପରୁରନ୍ତ କେଳିର ବିଧାନ । ୫ ।

—X—

୫୧ ଶତ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ

ଫିଟିଛି କୁସୁମ ସହଚେ ବେଶୀ । କାଳନ୍ଦୀରେ ଗ୍ରସେ କି ହଂସଶ୍ରେଣୀ ।
ରଞ୍ଜିତନରୁ କି ଖସିଲ ଶଶୀ । ସରୋଜ ନେସୀ ସେହି ମତେ ନିଶି । ଲଭିଛି
ଚନ୍ଦନ । ବର୍ତ୍ତୁଳ କୁଚେ ନଖ ଯତ ମାନ ॥ ଭୁଟିଛି ଉରହାର ଗଜମୋତି ।
ଭୁଟିଛି ଅଧର ରଞ୍ଜିମା ଜ୍ୟୋତି । ରଞ୍ଜିମା ଦିଶୁଛି ନୟନ ବେନି । କାନ୍ତ
ଅନୁରାଗ ଅଛି କି ଦେନି । ଫିଟିଛି ବସନ । ପାଞ୍ଚରୁ ଅନ୍ତର କିବା କାଞ୍ଚନ ॥
ଶୁଣି କେଉଁ ସଖୀ ବୋଲେ ବଚନ । କମ୍ପିଥିଲ ପରା ତରୁ ଲବଣ୍ୟ । ଅଙ୍ଗ
ଛୁଆଁନେ ନ କଲ କି ନାହିଁ । ଚାଟୁ ନ କଲେ କି ବିନୟୀ ହୋଇ । ଲଜ
କଳଟିକି । ସୁରତେ ତୁମ୍ଭକୁ ଜଣିଲେ ନିକି ॥ ରାମ କଲେ କାମ ଭଣ୍ଡାର ଜୁର ।
ଜାଣିଲୁ ଆମ୍ଭେ ବେଶରୁ ତୁମ୍ଭର । ମୁକୁତା ଅଳଙ୍କାର ପଡ଼ିଛି ଖସି । ଚନ୍ଦ୍ର କି
ବରଷଇ ହସି । ଗୋ ନଳିନୀବର । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ତୁମ୍ଭକୁ ବର ।

—X—

୫୨ ଶତ ଛାନ୍ଦ—ପର୍ବରାମ ଭେଟ

ରାଗ—ଭଣ୍ଡାରବ

ବହୁ ମହୋତ୍ସବ କଲେ ଯେ ସାତ ମଙ୍ଗଳାଇ, ଗଲେ । ଜଣେ ଜଣେ
କରି ଜନକ ଅନେକ ରତନ ବସନ ଦେଲେ ଯେ ॥ ଦଶରଥ ବେନିକର
ଯେ ଧରି ରାଜାରୁଷିବର । ମିଥିଳା ନଗର ଆଜହୁଁ ତୁମ୍ଭର ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗର
ମୋର ହେ ॥ କୁମାରାମାନଙ୍କ ଦୋଷ ହେ ଯମା କରିବ ନରେଶ । ପୁଣି ନୃପତି
ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଣ ହୋଇଲେକି ହସ ହସ ଯେ ॥ ଦଶରଥ ମହାରାଜା ଯେ
ବଜାଇଲେ ଶାର ବାଜା । ବିଷା ବଜାଇ ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ କଲେ ସଙ୍ଗେ
ଦେନି ସିତିଭୁଜା ଯେ ॥ ଚଳେ ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ଯେ କୁସୁମ ଟଳ ମଟଳ ।
ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ପ୍ରାୟୁକ ଶୁଭୁଛି ମୁଖରବର ଚନ୍ଦ୍ରଲ ଯେ ॥ ଶୁଣିକରି ଭଗୁପତି
ଯେ କୋପେ ବସିଲ ତା ମତି । ପର୍ବରାମକାଇ ଓଗାଳିଲେ ଆଗେ ଦଶରଥ
ମହାପତି ଯେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ଯେ ତୁ ରହ ରହରେ ତୋର ସୁତ କାହିଁ କହ ।
କେମନ୍ତ ସ୍ବରୂପ କେତେକ ବୟସ ଆମ୍ଭକୁ ଥରେ ଦେଖାଅ ହେ ॥ ଶୁଣିକରି
ନୃପବର ଯେ ଶିରେ ଦେଲେ କେନିକର । ସବୁଦିନେ ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭର
କୋପର ପର୍ବଧର ରକ୍ଷା କର ହେ । କୋପେ ହୋଇ ପରଶର ଯେ

ବୋଲେ ଭୁବୁପତି ଶିର । ବାଳୁତ କି ମୁହିଁରେ ଅଯୋଧ୍ୟାସାଇଁ ଉଣ୍ଡାଉ ସେହି
 ପ୍ରକାର ଯେ ॥ କେ ନ ଜାଣେ ମୋର ଗୁଣରେ ଯେତେ ଛନ୍ତି ନୃପବଣ । ଏକ-
 ବଂଶ ବାର ନିକ୍ଷେପ କରିଛୁ ତୋର ହେଲୁ ଏଡ଼େ ଟାଣରେ ॥ ହେଲୁଣି ଏଡ଼େକ
 ଗର୍ବରେ ବଜାଇଣ ଖର ବାଦ୍ୟ । ନଃଶଙ୍କ ମନରେ ଯାଉ ମୋ ପଥରେ କରିବି
 ତୋ ଗର୍ବ ଖର୍ବ ରେ ॥ ସୈନ୍ୟସହ ଆଜ ତୋର ରେ ଆବର ତ ଶୁଣକର ।
 ଶିର ହାଣି କରି ତାପିତ ପ୍ରାଣକୁ ଶୀତଳ କରିବି ମୋର ରେ । କେଡ଼େ ଯୋଦ୍ଧା
 ତୋର ସୁତରେ ଆଣ ମୋ ପାଶେ ଭରତ । ଶିବଧନୁ ଭାଙ୍ଗି ସୀତାଙ୍କୁ ନେଇଛୁ
 ମୋ ଧନୁ ଧରୁ ତୋ ପୁଅରେ ॥ ରାମର ବଢ଼ାଇପଣେ ରେ ହୋଇଲୁଣି ପର
 ଜଣେ । ନାଶ୍ୱାସେ ଲୁଚିଥିବା ବେଳ କଥା ନାହିଁକି ତୋହରି ମନେରେ ॥
 ଶୃଗାଳ ହେଲେ ପାରଳ ରେ ସିଂହ ନ କରେ ଖାତର । ସେହିମତ ତୋର
 ବାଇବୁଦ୍ଧି ଦେଖି ସହ୍ୟ ନ ହୁଏ ମୋହରରେ ॥ ମୋ ଦାଉ ମୁଁ ଆଜି ନେବିରେ
 ରାମନାମ ପୋଛି ଦେବି । ନୋହିଲେ କାହିଁକି ଶସି ବିମଦନ ବାନାକୁ ଉଡ଼ାଉ
 ଥିବି ଯେ ॥ (ଦଶରଥ) ଖରବର ପଶୁରାମ ହେ ଘେନିବା ଦିନ ଜଣାଣ ।
 ବାଳୁତ ନନ୍ଦନେ ମାରି କିବା ଯଶ କରି ମୋ ଶିର ଛେଦନ ହେ । ରାଜା ବିନତି
 ନ ଶୁଣି ଯେ ଗର୍ଜିଲ ଯେସନେ ପଣି । ଦେଖନ୍ତି ଏ ଶକ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭାସନ୍ତି ଏହୁଟା
 କିଏ ସେ ପୁଣି ଯେ ॥ ବାଳୁଳ ପ୍ରାୟୁକ ମତି ଯେ ଦଶଇ କେହ୍ନେ ବିକୃତ ।
 ଆମ୍ଭ ଥାଟି ମଧ୍ୟେ କପାଇଁ ପଶିଛୁ ପଳାଇ ଯାଉ ଝଟିତ ଯେ ॥ ବୋଲେ ଗର
 ପଶୁରାମ ଯେ ରେ ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ । ଏଡ଼େକ ସାହାସ ହେଲୁଣି ତୋହର କହୁ
 ଇଚ୍ଛା କରନ ରେ ॥ ରହିଥିଲୁ ବହୁଦିନୁ ରେ ଦୁଶଖିଆ ଶିବଧନୁ । ଭାଙ୍ଗିବାରୁ
 ରାମ ତାର ଭାଇ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଉ ତେଣୁ ରେ ॥ ମୃଷା ଖାଇଲେ
 ଗଞ୍ଜାଇରେ ବିରଡ଼କି ତହେ ନାହିଁ । ସେହିମତ ତୋର ଦେଖୁଛୁ ବେଗର ତୋ
 ବାକ୍ୟେ ହସ ମାଡ଼ଇରେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କୋପରେ କହିଯେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଖଇ
 ମୁହିଁ । ଶଶାଞ୍ଜୁଆ କାହିଁ ସିଂହକର୍ଯ୍ୟ ରତ ଦେଖିଲୁ ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ ଯେ ॥
 ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ ଯେ ଶସି ବୃତ୍ତିରେ ପ୍ରଧାନ । ଲଭୁଥିବା ହେତୁ ମାତାଙ୍କୁ
 ହାଣିଛ ନ ଜାଣି ଶସି କାରଣ ଯେ ॥ ଶସିଙ୍କ ହୃଦୟ ଟାଣ ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ
 ଶସିଧର୍ମ । ସଦା ଧର୍ମେ ଭାବ ଜୀବହୁଆ ଆଦି ନ କରନ୍ତି ଶସିଗଣ ଯେ ॥ ଏ
 ଘେନି ଶସିୟୁ ଯେତେ ଯେ ନ ପୁଣି ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗତେ । ପ୍ରାଣେ ନାଶ ହେଲେ
 ଧର୍ମ ନ ଛାଡ଼ିଲେ ଏଥିକ ବଢ଼ାଇ ଏବେ ଯେ ॥ ପିତା ମୋ ଧାର୍ମିକ ଅଟୁ ଯେ ।

ନାଶ୍ୱାସେ ଗଲେ ଲୁଚି । ନୋହିଲେ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ନ ଥାନ୍ତେ
 ଟିକି ଦୁର୍ମତ ରେ ॥ ଧର୍ମଭୟ ହୋନ୍ତେ ଚିତ୍ତେ ରେ ତୁ ବୋଲୁ ଲୁଚିଲ ମୋତେ ।
 ଶଶାନ୍ତୁଆକୁ ସିଂହ କାହିଁ ଲୁଚଇ ଶୁଣି ହସ ମାଡ଼େ ମୋତେ ଯେ ॥ କେଉଁ
 ଶିବଧନୁ ଦେଖି ଯେ ପଳାଇଲ ବୁଜି ଆସି । ସେ ଧନକୁ ରାମ ଶ୍ରୀକର୍ରେ
 ଭାଙ୍ଗନ୍ତେ ଦୂରାଶିଆ ନୋହିବ କି ଯେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ପଶୁଁ ଗାର ଯେ ଗାନ୍ଧ କମ୍ପେ
 ଥର ଥର । ବାତେ ରମ୍ଭା ପ୍ରାୟେ ସମ୍ଭାଳି ନ ହୁଏ ହୋଧେ ବୋଲେ ଏହୁ
 ଗିର ଯେ ॥ ରହ ରହ ଶଶ ମାତେ ରେ ଆଗେ ରାମ ପଛେ ତୋତେ । ବଧୁ-
 ବଇଁ ଦେଖ ଏ ପଶୁଁ କଳଙ୍କ ଛଡ଼ାଇବି ତୁମ୍ଭ ରକ୍ତେ ରେ ॥ ଏତେ ବୋଲି
 କୋପ ହୋଇ ଯେ ରାମ ନିକଟେ ମିଳଇ । ପଦ୍ମନାଭ ଦ୍ୱିଜ କରଇ ଟଣାଣ
 ଶାନ୍ତିକର ସୀତାସାଇଁ ହେ । ୩୨ ।

— X —

୪୩ଶତ୍ ଲାଘ

ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣ ଜନେ ଯେ ପଶୁଁ ରାମ ହୋଧମନେ । ଶ୍ରୀରାମ ନିକଟେ
 ପ୍ରବେଶ ହୁଏନ୍ତେ ଉପେ ଦଶରଥ ଉଣେ ଯେ ॥ ହେ ମହାତ୍ମା ବରବର ହେ
 ମୋ ଅପ୍ରାପ୍ତ କ୍ଷମାକର । ଦଣ୍ଡିବା ଶକତି ଯା ନିକଟେ ଥାଏ ସେ କରେ କ୍ଷମା
 ବରୁର ଯେ ॥ ଏ ମୋର କୁମର ଗୁରୁ ଯେ ଚରୁଅନ୍ତ ଅବତର । ଅଳପ
 ଅଳପ କିଶୋର ବୟସ ନ ଜାଣନ୍ତି ଧନୁ ଧର ଯେ ॥ ବୋଲେ ପଶୁଁ ହୋଇ
 ତେଜ ଯେ ବୁଲଇ ନେଧ ସରୋଜ । ଶିବଧନୁ ଭାଙ୍ଗି ସୀତାକୁ
 ନେଉଛି ମୋର ଧନୁ ଧରୁ ଆଜ ଯେ ॥ ଧର ପଶୁଁ ରାମ
 କର ଯେ ଭେଟାଇଲେ ରୂପଧର । ତୁମ୍ଭ କୃପାବଳେ ଏହାକୁ
 ପାଇଛି ଏ କି ନୁହନ୍ତି ତୁମ୍ଭର ॥ ରାମେ ଗୁଣି ପଶୁଁ ଧର ଯେ ହୋଧେ
 ବୋଲଇ ଏ ଗିର । ମିଥୁଳାରେ ଶିବଧନୁ ଉଗ୍ର କଲେ ମୋର ଧନୁ ଏବେ
 ଧର ଯେ ॥ ପଶୁଁ ରାମ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ଯେ ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ବାଣୀ । କିଏ
 ତୁମ୍ଭେ କାହୁଁ ତୁମ୍ଭର ଉତ୍ତର ନାମ ଗୋବିନ୍ଦ ଶୁଣି ହେ ॥ ଦଶରଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ପ୍ରାୟ ହେ ଶସିଧର ଆଧୁପ ବହୁ । ଅଟ କାହା ସୁତ କେଉଁ କୁଳେ ଜାତ
 କହ ମୋ ନାଶ ସଶୟ ହେ ॥ ପଶୁଁ ଧର ବୋଲେ ଶୁଣ ହେ ମୋର ଗାର
 ଶସିପଣ । ମୋ ସମାନେ ଶସି ସିଂହରେ ନାହାନ୍ତି କହୁଛି ବଂଶାନୁଗଣ
 ହେ ॥ ଶ୍ରୀରାମପଦ୍ମ ଚରଣେ ଯେ ଧାଇ ପଦ୍ମନାଭ ଦାନ । ବୋଲେ ଏ
 ଯାହାରେ ରହି ନ ପାରଇ କେତେ କେତେ ଯୋଦ୍ଧା ଟାଣ ଯେ । ୧୦ ।

୪୪ ଶତ ଛାନ୍ଦ

ରମେ ପଶୁରାମ କହି ଯେ ଶୁଣ ଏକଚିତ୍ତ ହୋଇ । ମୋ ବଂଶାନୁ-
 ଗୁଣ ଜନମ ଦୃଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଅଛଇ ଯେ ॥ ପୂର୍ବେ କନାଉଜ ଦେଶ
 ଯେ ଗାନ୍ଧାରୀମେ ନୃପତିର । ପୁତ୍ର ପ୍ରୋକ୍ତାଦି ନ ଥିବା ହେତୁ ବଂଶେ
 ହୋଇ ଦୁଃଖିତ ମାନସ ଯେ ॥ ଶିଶୁରକୁ ଆରାଧନା ଯେ କରନ୍ତେ ସେ
 ମହାମନା ॥ କେତେଦିନ ପରେ ବରପ୍ରାପ୍ତ ହୋନ୍ତେ ଜାତ ହେଲା ଏକ କନ୍ୟା
 ଯେ ॥ ନାମ ଦେଲେ ସତ୍ୟବତୀ ଯେ ହୋନ୍ତେ ପ୍ରୋକ୍ତାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତି । ଋଚକ-
 ମୁନିଙ୍କି ବିବାହ ଦିଅନ୍ତେ ହୋଇଣ ଆନନ୍ଦମତ୍ତ ॥ ବିଭାହୋଇ ମୁନିବର
 ଯେ ଶେନସଙ୍ଗେ ନାରାବର । ଆପଣା ଆଶ୍ରମ ନିକଟେ ଚଳିଲେ ଗୌତମୀ
 ନଦୀର ଡାର ଯେ ॥ ତହିଁ ଯାନ୍ତେ କିଛିଦିନ ଯେ ଗାଧୁରଜା ସନ୍ଧ୍ୟାଧାନ ।
 ଗାଧୁରଜୀ କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ ଥିବ୍ ହେଉ ଆମ୍ଭ ଜନ୍ମ ଯେ ॥
 କୋଳେ ନୋହିଲା କୁମର ଯେ କେ ବହୁବ ରାଜ୍ୟଭାର । ଆମ୍ଭ ଅନ୍ତେ
 ସିନା ବଂଶ ଲେପ୍ୟ ହେବ ରାଜ୍ୟ ହେବ ଶୁରଖାର ଯେ ॥ ପୁତ୍ର କାମନା
 ଅର୍ଥରେ ଯେ ଯାଉଛି ଝିଅ ବାସରେ । ଏହାଶୁଣି ରାଜା ସନ୍ତତ ହୁଅନ୍ତେ
 ମିଳିଲେ ଜ୍ଵାର ମନ୍ଦିରେ ଯେ ॥ ଝିଅ ଦେଖିଣ ମାତାଙ୍କୁ ଯେ ପାଶ୍ଚେଷ୍ଟି
 ନେଲେ ଗୁହକୁ । ମାତା ଆସିବାର ସମ୍ଭାବ ପ୍ରକାଶ କଲେ ନେଇ
 ଋଚକକୁ ଯେ ॥ ଋଚକ ବୋଲନ୍ତି ଗିର ଯେ କି ନିମନ୍ତେ ଆସିବାର ।
 ଏହାଶୁଣି ଗାଧୁରଜୀ ଭଣି ବାଣୀ ଶୁଣିବା ଋଷିପ୍ରବର ହେ ॥ ମୋ କୋଳେ
 ନାହିଁ କୁମର ଯେ ଆବର ସତ୍ୟବତୀର । ମାତା ଝିଅ ଦୁହିଁଙ୍କର ପୁତ୍ର ନାହିଁ
 ପୁତ୍ର ଦାନ ଦୟା କର ହେ ॥ ଯୋଗାରୁତ ଋଷିବର ଯେ ଶୁଣି ଶାଶୁଙ୍କ
 ଉତ୍ତର । ବୋହରୀ ପୂଜା କରି ବେନି ଚନ୍ଦ୍ର ଜାତ କରନ୍ତେ ସନ୍ତର
 ଯେ ॥ ଡାକି ଶ୍ରୀମା ସତ୍ୟବତୀ ଯେ ଆନନ୍ଦେ ମୁନି ବୋଲନ୍ତି । ପ୍ରାଣିମ
 ଭାଗ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ତୁମ୍ଭେ ନିଜେ ଭକ୍ଷଣ କର ଚିତ୍ତ ଯେ ॥ ଏ ପୂର୍ବଭାଗ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ
 ଗୋ ଦିଅ ତୁମ୍ଭର ମାତାଙ୍କୁ । ଏହା କହି ଋଷି ତପାମା ନିମନ୍ତେ ଗଲେ
 ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟକୁ ଯେ ॥ ଦୁଇ ଚନ୍ଦ୍ରଯାକ ନେଇ ଯେ ଏକାଠାବେ ରଖି
 ଦେଇ । ମାତା ଝିଅ ଦୁହେଁ ଆନନ୍ଦରେ ଗଲେ ଗୋମଞ୍ଜକ ସ୍ଥାନପାଇଁ ଯେ ॥
 ମାତା ବେଗେ ସ୍ଥାନ ସାରୁ ଶେ ଭକ୍ଷିଲେ ଝିଅର ଚନ୍ଦ୍ର । ଝିଅ ସ୍ଥାନ
 ସାରି ମାତା ଚନ୍ଦ୍ର ଭକ୍ଷି ଆନନ୍ଦ କେ କହି ପାରୁ ଯେ ॥ ଗତହୋତେ କିଛି
 ଦିନ ଯେ ଗର୍ଭ ହେଲେ ବେନିଜନ । ତପ ସାରି ଋଷି ଆଶ୍ରମେ ମିଳଣ ଗର୍ଭ
 କଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ॥ ପାଶେ ରାଇ ସତ୍ୟବତୀ ଯେ ଋଷି ବଚନ ବୋଲନ୍ତି ।
 ଚନ୍ଦ୍ର ପାଲଟଇ ଭକ୍ଷଣ କରିଲେ ହୋଇଲା ବିଷମ ଅତି ଯେ ॥ ଝିଅ ପୁତ୍ର

ରାଜା ହେବ ଯେ ରାଜପୁତ୍ର ଋଷି ହେବ । ଏହା ଶୁଣି ଗାଧରଣୀ ଶୋକେ
 କହେ କେ ମୋର ରାଜ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜିବ ଯେ ॥ ଋଷି ବୋଲନ୍ତି ଉତ୍ତର ଯେ ତୁମ୍ଭ
 ପୁତ୍ର ଋଷିବର । ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ବୁଝୁଥିବ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା
 ସମାଗୁର ଯେ ॥ ଆପଣା ପତ୍ନୀ କହି ଯେ ତୋରପୁତ୍ର କ୍ଷତ୍ରି ହୋଇ । ତନୁ
 ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷତ୍ରି ବୃତ୍ତି ସାଧବେକ ହୁଏ ହୋଇ ଯେ ॥ ଶୁଣି ଋଷିକର
 ବାଣୀ ଯେ ବିଦାହେଲେ ଗାଧରଣୀ । ଆପଣ ଭୁବନେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ
 ଗଲ କିଛିଦିନ ପୁଣି ଯେ ॥ ଦଶମାସ ଦଶଦିନ ଯେ ଗର୍ଭ ହୁଅନ୍ତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ।
 ଗାଧରଣୀଠାରୁ ପୁତ୍ରେକ ଜନ୍ମିଲ ଦେଲେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ନାମ ଯେ ॥ ସପ୍ତବଞ୍ଚ
 କୋଳେ ଜନ୍ମ ଯେ ହୋଇଲ ଏକ ନନ୍ଦନ । ଋଷିକ ରୁଷି ନାମକରଣ
 କରି ଦେଲେ ଯମଦଗ୍ଧି ନାମ ଯେ ॥ ଗତ ହୋନ୍ତେ କେତେ ବର୍ଷ ଯେ
 ଯୁବାବସ୍ଥା ପରବେଶ । ବିଦର୍ଭ ଦେଶ ରାଜକନ୍ୟା ରେଣୁକା ବିଭାହେଲେ
 ରୁଷିଶିଷ୍ୟ ଯେ ॥ ତାଙ୍କ କୋଳେ ଆମ୍ଭେ ଜାଣ ଯେ ହେଲୁ ଗୁରୁଭ୍ରାତା ଜନ୍ମ
 ମାଳରାମ, ବଳରାମ, ଗଣ୍ଡରାମ, ପଶୁରାମ ଆମ୍ଭେ ସାନ ଯେ ॥ ଶୁଣିଲ ବଂଶୀନୁ
 ଗୁଣ ସେ ଦିଅ ମୋ ଧନୁରେ ଗୁଣ । ନୋହିଲେ ଏକାକୀ ଭୁଲାଇ ଦେବଟି
 ଶିବଧନୁ ଭଞ୍ଜାପଣ ଯେ ॥ ବୋଲନ୍ତି କୋଦଣ୍ଡଧର ଯେ ତୁମ୍ଭେ କନିଷ୍ଠ
 କୁମର । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବୋଲିକରି କମ୍ପା ଲୋକେ ଖ୍ୟାତ କହ କାରଣ ଏହାର
 ଯେ ॥ କୋପେ କହି ପଶୁରାମ ଯେ ଶୁଣ ତୁମ୍ଭେ ଦେଇ ମନ । ଦିନେ
 ମୋର ପିତା ଯମଦଗ୍ଧି କରୁଥିଲେ ପିତୃ ତରପଣ ଯେ ॥ ମାତା ମୋ
 ରେଣୁକା ନାହିଁ ଯେ ଯୁଦ୍ଧ ପାମେ ଖାଲେ ବାରି । ତରପଣକାଳେ ଜଳ
 ଦେଉଥାନ୍ତି ଜଳେ ଛୁପୁ ଦେଖିକରି ଯେ ॥ ଅନାଇ ଦ୍ୟନ୍ତେ ଆକାଶେ ସେ
 ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ରଥ ଦିଶେ । ଦୃଷ୍ଟିବଦ୍ଧ ହେତୁ ଜଳ ପଡ଼ିଗଲ ଯଜ୍ଞପାତ୍ର
 ଆରପାଶେ ଯେ ॥ ଦେଖି ପିତା ସୋଷେ କହି ଯେ ଦୋରୁରୁଣୀ ଅଟୁ
 ଭୁବି । ପରପୁରୁଷରେ ପ୍ରୀତି ଥିବା ହେତୁ ଅନ୍ୟମନ ହେଲୁ ଭୁବି ଯେ ॥
 ଗୁହେ ନାହିଁ ଗୁରୁଭ୍ରାତେ ଯେ ବନେ ଗୁଲୁ ମୁଗୟାଥେ । ଏ ସମୟେ
 ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତନୁଭ୍ରାତ ପ୍ରବେଶିଲେ ଗୁହଗଡେ ଯେ ॥ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି
 ପିତା କହି ଯେ ମାତା ଦୋରୁରୁ ଅଟଇ । ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ତାର ଶିର-
 ଛେଦ ଶୁଣି ରାଜ ଉଦ୍‌ଭାଇ ଯେ ॥ ପିତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅବଜ୍ଞା ଯେ ହୋନ୍ତେ
 କୋପେ ମହାତମା । ବସିଛନ୍ତି ମୋର ପଥ ଅନୁସର ମନରେ କରି କଳ୍ପନା
 ଯେ ॥ ଏ ସମୟେ ମୁଁ ପ୍ରବେଶ ଯେ ହୋନ୍ତେ ଦେଖିଲ ଭବିଷ୍ୟ । ପିତା
 ମାତା ଯୁଦ୍ଧ ଭ୍ରାତାଗଣଙ୍କର ମନରେ ନାହିଁ ହରଷ ଯେ ॥ ଏସନ ଶୁଣ
 ଦେଖିବ ଯେ ପୁରୁ ପିତାଙ୍କୁ କାରଣ । ପିତା ବୋଇଲେ ଆଗେ ତୋ

ଦିନକ୍ଷର ସହ ମାତା ମୁଣ୍ଡ ହାଣ ଯେ ॥ ଶୁଣି ପିତାଙ୍କ ଉତ୍ତର ଯେ ଛେଦିଲ
ସକଳ ଶିର । ଦେଖି ପିତା ମୋର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଣ ବୋଇଲେ ମାଗ ତୁ ବର
ଯେ ॥ ମାଗିଲି ମୁଁ ଏହି ବର ଯେ ମାତା ଭ୍ରାତାମାନେ ମୋର । ମୃତ ପିଣ୍ଡଗ୍ରନ୍ଥ
ଜୀବଦାନ ପାନ୍ତୁ ଏହି ଅନୁଗ୍ରହ କର ଯେ ॥ ଅସ୍ତ୍ର ବୋଲଣ ବୋଇଲେ ଯେ
ସେମାନେ ଜୀବ ପାଇଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ସୁନର୍ଜନ୍ମ ପାଇ ମୋତେ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠରେ ଗଣିଲେ ଯେ ॥ ଯାହା ପୁରାକର ମୋତେ ହେ କହିଲି ତୁମ୍ଭ ଅଗ୍ରତେ
ଏବେ ଯେ ଧନୁରେ ଗୁଣକୁ ଚତାଅ ପଦ୍ମନାଭ ବୋଲେ ଗୀତେ ଯେ । ୪୧ ।

—X—

୪୫ଶତ—ଛାନ୍ଦ

ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ବାଣୀ ଯେ ଶୁଣ ଆହେ ବୀରମଣି । କେଉଁଠାରୁ
ଏ ଜାନୁଅଣ୍ଟ ପାଇଲ କହ କହ ଅରେ ପୁଣି ॥ ଶୁଣି କହେ ପଶୁରାମ ଯେ
ଖଡ୍ଗେ ମାତାଙ୍କୁ ଛେଦନ । କରନ୍ତେ ସେ ଖଡ୍ଗେ ହସ୍ତ ନ ଖସିଲ ରହିଲ
ହୋଇ ସଲଗ୍ନ ଯେ ॥ ପିତାଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତେ ପୁଣି ଯେ ଧ୍ୟାନବଳେ ରୁଷି ଜାଣି ।
ମାତୃହତ୍ୟା ଯୋଗୁ ଏସନ ଘଟିଛି ଶୁଣ ତୁ କୁମରମଣି ଯେ ॥ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବେଶକୁ
ଧର ରେ ଶୀର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ କର । ଆମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ଖଡ୍ଗଗୋଟି ନ ରହୁ
ତୋହର କର ଯେ ॥ ଶୁଣି ପିତାଙ୍କ ଉତ୍ତର ଯେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବେଶେ ବାହାର ।
ହୋଇବାରୁ କରୁ ଖଡ୍ଗ ଖସିଗଲ ଭିକାକଲ ଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ଯେ ॥ ଏକଦାରେ
ମୌନ ହୋଇ ଯେ ରହିଲି ମୁଁ ଭିକାପାଇଁ । ସାମନ୍ତାଣୀ ଆଗେ ଦାସୀ ତା
କହଇ ପଶୁଛନ୍ତି ଉଦ୍ଘୋଷ ଗୋ ॥ ଶୁଣି ଦାସୀଠାରୁ ଗିର ଯେ ବୋଇଲ ଯେ
ରାମାବର । ପଶୁରାମ ଭିକା ମାଗି ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରତେ ଦୁହେ ମୋର ଯେ ॥
ଜାନୁରେ ତ ଘଣ୍ଟ ନାହିଁ ଯେ କିପରି ଜାଣିବି ମୁଁହିଁ । ଶୁଣି ସେ ଉତ୍ତର ସେଠାରୁ
ସଜ୍ଜର ଫେରି ପିତା ପାଶେ ଯାଇଁ ଯେ ॥ କହୁଁ ସକଳ ବୃତ୍ତନ୍ତ ହେ ବୋଇଲେ
ସେ ତପୋବନ୍ତ । ଭଗବତ୍ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ କଲେ ମିଳିବ ଜ୍ଞାନନା ହେବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
ଯେ ॥ ଧ୍ୟାନେ ତୋଷି ଭଗବତ୍ତା ଯେ ଜାଣଇ ପୂର୍ବ ଭରଣୀ । ଜାନୁଅଣ୍ଟ ତାହାଙ୍କ
ଠାରୁ ପାଇଅଛି ପଦ୍ମନାଭ ବଦନ୍ତ ଯେ । ୧୦ ।

—X—

୪୬ଶତ ଛାନ୍ଦ

ଶୁଣି ତୋଷ ରୂପଧର ଯେ ବୈଷ୍ଣବ ଧନୁ ଆବର । ପଶୁକୁଠାର
କେଉଁଠାରୁ ପାଇଲ ତାହା ବେଗେ ବ୍ୟକ୍ତ କର ହେ ॥ ବୋଲେ ରାମଦଣ୍ଡି—

ସୁତ ଯେ ଶୁଣି ସେ ସବୁ ବୁଝନ୍ତୁ । ଏକଦିନେ ସୈନ୍ୟସହ ସସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରୀନ ପାରିଧିକ
ଉପଗତ ଯେ ॥ ବନେ ଦିବା ଅବସାନ ଯେ ହୋନ୍ତେ ସହସ୍ରଅସ୍ତ୍ରୀନ । ଆମ୍ଭ
ପିତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ମିଳିଲେ ଦେନଶ ସାମନ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଯେ ॥ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି
ପିତା ମୋର ଯେ କଲେ ଅତ୍ୟୁ ସକାର । ରାତ୍ରେ ଭୋଜନ ଶୟନ ଆସନ
ଦେଇ ଦୁଷ୍ଟ ମୁନବର ଯେ ॥ ପ୍ରଭାତରୁ ରାଜା ଉଠି ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ବଚନ ଶୁଣି ।
କେଉଁଠାରୁ ଏତେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆୟୋଜନ କରି ପକାଇଲେ ଚାଷି ଯେ । ଆମ୍ଭର
ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ଯେ ଖାଇ କରି ହେଲେ ସୁସ୍ଥ । ରାଜା ବଚନେ ମନ୍ତ୍ରୀବର
ବୋଲଇ ଘଟଣା ଶୁଣ ସମସ୍ତ ଯେ ॥ ଅଛି ତାଙ୍କ ପଣେ ରହି ଯେ କାମଧେନୁ
ନାମେ ଗାଈ । ତାହା ପ୍ରସାଦୁ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ସକଳ ପୂରଣ ହୋଇ ଯେ ॥
ଶୁଣି ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀ ଗିର ଯେ ଚାଷିଙ୍କ ପାଶେ ସଭର । ପ୍ରବେଶି ବୋଲନ୍ତି କାମ
ଧେନୁ ଗୋଟି ଦିଅ ମୋତେ ଚାଷିବର ଯେ ॥ ଶୁଣି ନାସ୍ତି କଲେ ପିତା ସେ
ସସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରୀନ ବଳବନ୍ତ । ବଳାକାର କାମଧେନୁ ଦେନଗଲେ ପିତାକରି ମହାଚିନ୍ତା
ଯେ ॥ ବସିଛନ୍ତି ଆଶ୍ରମରେ ଯେ ଆମ୍ଭେ ଏହି ସମୟରେ । ଶୀର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟଟନ
ସାରିଣ ଦର୍ଶନ ଆଶେ ପିତାଙ୍କ ଗୁମୁରେ ଯେ ॥ ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ ଆସି ଯେ ପିତା
ଏ ସମସ୍ତ ଶୁଣି । ବାରୁ ମହାନ୍ତୋଷେ ସସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରୀନ ରାଜ୍ୟେ ଯାଇଣ ମୁହିଁ ପ୍ରବେଶି
ଯେ ॥ ରାଜ୍ୟଭର କଲି ତାର ଯେ ଶୁଣି ଯେ ଯୁଦ୍ଧେ ବାହାର । ହେବାରୁ ପଳାଇ
ଆସିଣ ଯେ ମୁହିଁ ସିଦ୍ଧବନେ ଘୋରତର ଯେ ॥ ତପସ୍ୟାକୁ ଆଚରିଲି ଯେ
ବିଷ୍ଣୁ ଆରାଧନା କଲି । କେତେ ଦିନ ପରେ ତପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଠାରୁ
କଲ ନେଲି ଯେ ॥ ଏ ବୈଷ୍ଣବ ଧନୁଶର ଯେ ଆବର ପଶୁକୁଠାର । ଦେଇ
ଭଗବାନ ବୋଇଲେ ହେ ରାମ ଏଥେ ଦୁଷ୍ଟ ନାଶ କର ଯେ ॥ ପାଇଣ ଏସନ
ବର ଯେ ମାହେଶ୍ୱର କଟକର । ପ୍ରବେଶିଣ ସସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରୀନ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧକଲି ମୁହିଁ
ପରଶର ଯେ ॥ ସୈନ୍ୟ ତାର ବଧ କଲି ଯେ ତା ସସ୍ତ୍ରାବାହୁ ଛେଦିଲି ।
ଶେଷେ କାମଧେନୁ ଦେନଶ ମୁଁ ହର୍ଷେ ପିତା ପାଶେ ପ୍ରବେଶିଲି ଯେ ॥ ଏହି
ସମସ୍ତ କାରଣୁ ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ଏ ବୈଷ୍ଣବା ଧନୁ । ପଶୁକୁଠାରୁ ମୋତେ
ଦେଇଛନ୍ତି ଆହେ ଦଶରଥପୁରୁ ଯେ ॥ ଚିତ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାକାନ୍ତ ଯେ ପଦ୍ମନାଭ
କହେ ଗୀତ । ଉଦ୍ଧାରଣ ଧର ପ୍ରଭୁ ଆଦମ୍ଭଲ ଅଟେ ମୁହିଁ ଅପଣ୍ଡିତ ଯେ ।

୫୭ ଶତ ଛାନ୍ଦ

ଶୁଣି ଏସନ ଉତ୍ତର ଯେ ବୋଲନ୍ତି କୋଦଣ୍ଡଧର । କାହିଁପାଇଁ ତୁମ୍ଭେ
ନିଷସ କରିଛ ପୃଥ୍ବୀ ଏକବିଂଶବାର ଯେ ॥ ପଶୁଁରାମ ଉଣି ଗିର ଯେ ଶୁଣି ଯେହି
ସମାସେହି ସମାବୁର । ସହସ୍ରାର୍ଜୁନର ଏକ ପୁତ୍ର ଥିଲା ନାମ ବିଶ୍ଵେତନ ଗାର
ଯେ ॥ ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ବନେ ଯାଇ ଯେ ଲୁଚିଲା ସେ ଭୟ ପାଇ । ପିତା ମୃତ୍ୟୁ
ପରେ ଆସିଣ ଦେଖଇ ରାଜ୍ୟ ଛୁରୁଖାର ହୋଇ ଯେ ॥ ମନେ ମହା-ହୋଧ ଧରି
ଯେ କିଛିଦିନ ଗତ କର । ମୋ ପିତା ଆଶ୍ରମ ନିକଟେ ମିଳିଲା ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବ
ବୋଲି ଯେ ॥ ଦେଖିଲାକ ଆନେମାନେ ଯେ ନାହୁଁ ପିତା ସନ୍ଧିଧାନେ । ଏକାକୀ
ଦେଖିଣ ତାହାକୁ ବଧୁଣ ରକ୍ତନେଲା ହର୍ଷମନେ ଯେ ॥ ସେହି ରୁଧିର ଦେନିଣ ଯେ
କଲା ପିତୃ ତରପଣ । ଏମନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଆମ୍ଭ ମାତା ବିକଳେ କଲେ ରୋଦନ
ଯେ ॥ ଆମ୍ଭେ ଥିଲୁ ସିଦ୍ଧବଦନ ଯେ ତପସ୍ୟାରେ ହୋଇ ମଗ୍ନ । ଯୋଗବଳେ
ତାହା ଜାଣିବାରୁ କଲୁ ମାତା ନିକଟେ ଗମନ ॥ ଶୁଣି ପିତା ବଧବାଣୀ ଯେ ଏ
ପ୍ରତିଜ୍ଞାକଲୁ ପୁଣି । ଆସିଠାରୁ ପୃଥ୍ବୀ ନିଷସ କରିବି ବଂଶେ ନ ଦେବ କେ ପାଣି
ଯେ ॥ ଏତେ କହି କୋପ ହୋଇ ଯେ ମିଳିଲା ତା ରାଜ୍ୟେ ଯାଇ । ବିଶ୍ଵେତନ
ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେଲା ଯଦୁଁ ପ୍ରାଣେ ବଧ କରି ତହିଁ ହେ ॥ ରଖିଣ ତାର ରୁଧିରଯେ
ଯେତେ ଥିଲେ କ୍ଷତିବର । ସମସ୍ତଙ୍କ ଶିର ଛେଦନ କରନ୍ତେ ବହିଲ ରକତ ଧାର
ଯେ ॥ ସମସ୍ତ ରକ୍ତ ଦେନିଣ ଯେ କଲା ପିତୃ ତରପଣ । ଏହିପରି ପୃଥ୍ବୀକୁ
ଏକବିଂଶ ବାର କଲି ଗରଣ୍ଠିନ୍ୟ ଯେ ॥ କେବଳ ଏ ଦଶରଥ ଯେ ଥିଲା ବୋଲି
ଅପୁରୁଷିକ । ପ୍ରାଣ ଭୟେ ନାଶମଧ୍ୟେ ଲୁଚିବାରୁ ନ ଗଲି ମୁଁ ତାର ପାଶ ଯେ ॥
ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ ଜନ୍ମ ଯେ ଶିବଧନୁ କଲ ଭଗ୍ନ । ଏ ବୈଷ୍ଣବା ଧନୁ
ଧରିବାକୁ ହେବ କହେ ପଦ୍ମନାଭ ଧନ ସେ । ୨୩ ।

—X—

୫୮ ଶତ ଛାନ୍ଦ

ଦେଖି ଏସନ ଶୁଣି ଯେ ପୁଣି ପୁଛୁ ଦାଗରଥ । କେଉଁଠାରୁ
ଏହି ଧନୁ ଜାତ ହେଲା କହ ଧନଦଗ୍ଧି ବନ୍ଧୁ ହେ ॥ ଶୁଣି ବୋଲେ ପଶୁ-
ଧର ଯେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସତ୍ୟଯୁଗର । ଶ୍ଵେତରାଜା ଏକ ଯଜ୍ଞ କରିଥିଲେ ଗଲା
କିଛି ଦିନାନ୍ତର ଯେ ॥ ସେ ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡରୁ ଜାଣି ଯେ ବାଉଁଶ ଦୃଷ୍ଟେକ
ଜନ୍ମ । ସପ୍ତପଦ ହୋଇ ବଡ଼ନ୍ତେ ହେ ଦୃଷ୍ଟ ଦେଖି ତୋଷ ଦେବଗଣ
ଯେ ॥ ତଦୁଁ ସେ ଦୃଷ୍ଟକୁ ଆଣି ଯେ ତା ପ୍ରଧମ ପଦକୁ ହାଣି । ଅଜଗବ

ନାମେ ଧନୁ ତିଆରିଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ବଢ଼ିଲେ ତା ପୁଣି ଯେ ॥ କଲେ ଦ୍ଵିଜାୟ ପବେଶ
 ଯେ ପିନାକ ଧନୁ ଉଠୁନୁ । ମହାଦେବ କରେ ନେଇ ସମର୍ପିଲେ ନାଶିବାକୁ
 ଦୁଷ୍ଟଚଣ ଯେ ॥ ତୁଙ୍ଗାୟ ପବ ସାରଙ୍ଗ ଯେ ବଢ଼ିଲେ ତା ଶିରୀରଙ୍ଗ । ଚତୁର୍ଥ ପବ
 ଶିବଧନୁ ହୋଇଲୁ ନେଇଣ ତା ସଦାଶିବ ଯେ ॥ ଜନକଙ୍କୁ ନେଇ ଦେଲେ ଯେ
 ତାକୁ ତ ଭାଙ୍ଗିଲ ହେଲେ । ପଞ୍ଚମପବେ ବୈଷ୍ଣବାଧନୁ ଜାତ ବିଷ୍ଣୁ ତାହା
 ମୋଡେ ଦେଲେ ଯେ ॥ ଷଷ୍ଠ ପବରେ ଗାଣ୍ଡିବ ଯେ କରି ସାବିତ୍ରୀବଲ୍ଲଭ । ଅତି
 ଯତନରେ ରଖିଛନ୍ତି ପାଶେ ଦ୍ଵାପରେ ଅର୍ଜୁନ ନେବ ଯେ ॥ ସପ୍ତମ ପବକ ବଂଶୀ
 ଯେ କଲେ ଦେବ ହୋଇ ଖୁସି । ଦ୍ଵାପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅବତାର ହୋଇମୋହିବେକ
 ଗୋପବାସୀ ହେ ॥ ଏସନକ ଧନୁ ଜନ୍ମ ହେ କହିଲ ଆହେ ଶ୍ରୀରାମ । ନିଅ ଯେ
 ବୈଷ୍ଣବା ଧନୁ ବେଗେ ଧରି କହେ ପଦ୍ମନାଭ ଘନ । ୧୦ ।

୫୯ଶ ଛାନ୍ଦ -

ଏତେ କହି ପଶୁଧର ଧନୁ ଦେଲେ ରାମ କର କର । ଧନୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତେ
 ପଶୁଧର ବିଷ୍ଣୁ କଳା ଗଲ ତାର ଯେ । ରାମ ଧରି ଧନୁ ଶର ଯେ କୋପେ
 ହୋଇ ଜରଜର । କାହାକୁ ଏ ଶର କରିବ ପ୍ରହାର ବେଗେ କହ ପଶୁଧର ॥
 ଯେ ॥ ପଶୁରାମ ବୋଲେ ବାଣୀ ହେ ଶମାକର ରଘୁମଣି । ମୁହିଁ ବୁଦ୍ଧିଶାଳ ଗର୍ବେ
 ନ ଚିହ୍ନିଣ କଟୁବାକ୍ୟ ଅଛି ଭଣି ହେ ॥ ଯେତେ ଅଛି ପାପମାନ ହେ ପୁରାତନ ଯେ
 ନୂତନ । କୃପାଦୃଷ୍ଟି କରି ହେ କୋଦଣ୍ଡଧାରୀ ଛେଦି ପକାଅ ବହନ ଯେ ॥
 ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ହରଷ ଯେ ବାଣ ବଛନ୍ତେ ଆକାଶ । ସବ ପାପମାନ ହୋଇଲୁ
 ଛେଦନ ଭାବେ ଯମଦଣ୍ଡ ଶିଷ୍ୟ ଯେ ॥ ଏ ନିଷ୍ଠେ ବିଷ୍ଣୁ ବତାର ଯେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ
 ବାରୁବାର । ପଦ୍ମନାଭ କହି ତଳଗଲେ ସେହି ଧାୟି ଶ୍ରୀରାମ ପୟର ଯେ । ୧ ।

୬୦ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କଳଶା

ଧନୁ ଧରିବା ଦେଖିଣ ଜନକଦୁଲଣୀ । ଧଇର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ଦେଖ ମନେ ମନେ
 ଶୁଣି ॥ ଶିବଧନୁ ଭାଙ୍ଗି ରାମ ମୋଡେ ବିଭାହେଲେ । ପୁଣି ପଶୁରାମ ଧନୁ
 ଏଠାରେ ଧଇଲେ ॥ ଗଲବେଳେ ସ୍ଵୟମ୍ଭର କରିଥିଲେ ଅବା । ପୁଣିହିଁ ଶ୍ରୀରାମ
 ଏଥୁ ହୋଇଲେକ ବିଭା ॥ ଏତେକ ବିରୁଣ ମନଦୁଃଖେ ବଇଦେହୀ ବୋଲେ
 ଗୋପୀ ବସିଲେ ସେ ଧରଣୀକ ଭୂମି ।

୭୧ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମୁଖାରୀ ପଦ୍ମପଦ୍ମ

ପଶୁରାମ ଧନୁ ରାମ ଧରବାର ଦେଖି । ମନୋଦୁଃଖେ ମାନଭର
ହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ॥ ଟେକ ସଖି ଟେକ ଏବେ ଶଶିକିତ ମୁଖ । ଜଣିବାକୁ
ଆସିଥିଲେ ପଶୁଧର ଦେଖ ॥ ବିମ୍ବାଧର ତୋ ବିମୁଖ ମୋତେ ବହୁ ଦୁଃଖ ।
ସୁଖଦାୟିନୀ ତୋ ବିନୁ ଅଛୁ କାହିଁ ସୁଖ ॥ ପ୍ରଘାପ ଛୁଆଇଁ କରାଇଛୁ ଯେଉଁ
ସତ୍ୟ । କରଥାଅ ସଖି ଭୁବି ସେହି କଥା ତଥ୍ୟ ॥ ଶୁଣି ରାମ ରମ୍ୟବାଣୀ
ରମଣୀରତନ । ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଟେକିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରମାଦଦନ ॥ ହାସ ରସ
ପରହାସ କଲେ ବହୁ ଲୀଳା । ରସସିନ୍ଧୁରେ ବୁଡ଼ିଲେ ରସକମାରୀଳା ॥
ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରବେଶ ଦଶରଥ ମହାପତି । ବୋଲେ ବିଶି ରାମକୀର୍ତ୍ତି ଶୁଭ୍ର
କଲ ଶକ୍ତି ।

—X—

୭୨ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୃଷ୍ଣକାଳୀ ବୃତ୍ତେ

ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକେ ଦଶରଥ ପରବେଶ । ଅନେକ ନୃପତି ତହିଁ
ଅଛନ୍ତି ଯେ ପାଶ ॥ ଶରବାଦ୍ୟମାନଙ୍କରେ ପୂରଇ ଆକାଶ । ସବୁଙ୍କର ଘରେ
ନେତ ପତାକା କଲଣ ॥ ସବୁଦ୍ୱାରେ ପୃଷ୍ଠକୁମ୍ଭ କୁସୁମ ଚୋରଣ । ଗାବନ୍ତ
ମଙ୍ଗଳଗୀତ ବାରନାଶ୍ରମଣ ॥ ହୁଳହୁଳୀ ଶବଦ ସିନ୍ଧୁ ଗର୍ଜନ ଜଣି । ଭାଟ
କଏବାର କହୁଛନ୍ତି ବେଳ ଜାଣି ॥ ଶୁଭପୁଷ୍ପ ଶୁଭ ବଧୂ ଦେନଶ ନୃପତି ।
ଶ୍ରୀନବରେ ପରବେଶ ହୋଇଲେ ଚଢ଼ିତ ॥ ଶିବକାମାନରୁ ଉତ୍ତରଣ କନ୍ୟା
ବର । ନିଉତ୍ତଳ କରି ନେଲେ ଯେ ଯାହାର ପୁର ॥ ହୁଳହୁଳୀ ଦେଇଣ କୁସୁମ
ବୃଷ୍ଟି କଲେ । ସବୁନାଶ ବନ୍ଦାପନା କରିଣ ଦେଖିଲେ ॥ ରାମ ସୀତା
ଦେଖି କଉଶଲୀଙ୍କ ଆନନ୍ଦ । ଚକୋର ଦେଖିଲୁ କିବା ସରଗର ଶୂନ୍ୟ ॥
ବହୁ ଉତ୍ସବରେ କରାଇଲେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ । ବହୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲୁ ସକଳ
ସାମନ୍ତ ॥ ବହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନ ଦ୍ୱିଜବରେ ଦେଲେ ଦାନ । ଅନ୍ଧବସୁ ଦିନେ
ଦତ୍ତ କଲେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ॥ ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକ ଦିଗ ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାୟ ଶୋଭା । ଦଶରଥ
ମହାପତି ଦିଗ୍‌ପୁ ମନ୍ଦବୀ ॥ କାମ ରତି ପ୍ରାୟ ତହିଁ ଅଇନା ପୁଷ୍ପ ।
ବୈକୁଣ୍ଠ ତେଣେ ଯହିଁ ଶ୍ରୀହର ପ୍ରବେଶ ॥ ସେ କଟକ ଶୋଭାକୁ ମୁଁ, କି
ଦେବ ଉପମା । ତହିଁରେ ବିଜୟ କରିଛନ୍ତି ସିନ୍ଧୁଜେମା ॥ ରଥ ଗଡ଼ ଅଶ୍ୱ
ନର ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ । ସକଳ ନୃପ ଶତଶ୍ରୁ ଚରଣର ତଳ ॥ ସମସ୍ତ
ନୃପତିମାନେ ହୋଇଲେ ମେଲଣି । ସେ ସେମନ୍ତ ଦେମନ୍ତ ବେଘର

ଦେଲେ ଆଣି ॥ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ମେଲଣି ଦେଉଁ ମନ୍ତ୍ରପତି । ସେ ଯାହା ଦେଶକୁ
ଚଳେ ସକଳ ନୃପତି ॥ ଜଣାଇଲେ ଭ୍ରତ ଶତ୍ରୁଦନଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ନୃପତି ଶରଧା
କରିଛନ୍ତି ଦେଖିବାକୁ ॥ ଶୁଣି ଦଶରଥ ରାଜା ସୀତାଙ୍କର କଲେ । ଭ୍ରତ
ଶତ୍ରୁଦନଙ୍କୁ ମାତୁଳ ଘେନଗଲେ ॥ ରଥ ଚଢ଼ି ନିଜ ଦେଶେ ହେଇଲେ
ପ୍ରବେଶ । ନାତିଙ୍କି ଦେଖି କୈକେୟୀ ହେଲେ ଅତି ତୋଷ ॥ ବହୁ ସୁଖେ
ରହିଲେ ସେ ଭ୍ରତ ଶତ୍ରୁଦନ ! ବୋଲେ ବିଶି ଏମନ୍ତେ ହେ ଗଲ କିଛି
ଦିନ । ୧୦ ।

—X—

୭ମ ଭାଗ

ରାଗ—ବିଚିତ୍ର କାମୋଦୀ

ଜାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବହୁ ବିନୋଦ । କମଳ ରୁମ୍ଭଇ କି ଶଟପଦ ॥
ରହୁଛନ୍ତି ଅଙ୍ଗେ । ମୃଗୟା କରେ ରଙ୍ଗେ । ଘେନି ଜାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ
ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଶୁଣି ଶ୍ରବଣେ । ଭୟେ କମ୍ପିତ୍ତ ବାର ନୃପଗଣେ । ତାଙ୍କ ତେଜ ରଜନ ।
ଆନନ୍ଦ ହେଉଥାନ୍ତି ପ୍ରତିଦିନ ॥ ବିରୁର କରେ ନିତି । ରାମ ହେବ ନୃପତି । ସୁଖେ
ପାଳିବେ ଶିତି ॥ ଏମନ୍ତ ବିରୁର ନୃପତିବର । ରାମ ଅଭିଷେକ ସେ ତତପର ।
ରାମଚରଣ ରସ । ବିଶି କଲ ପୀୟୂଷ । ପ୍ରଥମ କାଣ୍ଡ ଶେଷ । ୫ ।

—ଆଦ୍ୟକାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ —

—X—

ଅଯୋଧ୍ୟା କାଣ୍ଡ

୧ମ ଭାଗ

ଏଥୁଅନନ୍ତରେ କଥା ଶୁଣି ଗୋ ସଦାଶି । ଅଯୋଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଚରିତ
ଅପୂର୍ବ କାହାଣୀ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ସୀତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବହାର କରନ୍ତି । ନାନା
କଉତୁହଳ ଦିନମାନଙ୍କୁ ହରନ୍ତି ॥ ବୁଦ୍ଧି ବିବେକପାତର ଭୁଲ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ।
ଦେଖି ଦଶରଥ ରାଜା ମନରେ ଆନନ୍ଦ ॥ ବିରୁର ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ନୃପତି
କରିବ । ରାଜ୍ୟଭାର ସମର୍ପଣ ଚପସ୍ୟାକୁ ଯିବ ॥ ଏତେ ଭାବ ନୃପତି ସେ
ଆସ୍ଥାନେ ବସିଲେ । ବୋଲଇ ବିଷମ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଡକାଇଲେ । ୫ ।

୨ୟ ଛାନ୍ଦ—ରାମ ବନବାସ

ରାଗ—କଳଢା

ଗୁରୁ ଗଉରବ ଛାଡ଼ି ଯେ ଅମାତ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ରାମ
ରାଜ୍ୟକୁ ଯୋଗ୍ୟ କି ହୋଇଲେ । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ରାମ ଯୁବରାଜ ହୋଇ ବୋଲି
ସମସ୍ତେ ବୋଇଲେ ହେ । ଯୁଜନେ ! ରାମ ସକଳ ଗୁଣରେ ନିପୁଣ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ
କୁଞ୍ଜବନ ଅରୁଣ । ଋଷୁ ନୃପତିଙ୍କି ନିବାରବା ପାଇଁ ଜାତ ନୃଗେନ୍ଦ୍ର ତରୁଣ
ହେ । ଘେ ଦେବ ॥ ଏନ୍ତୁ ଶୁଣି ନୃପତି ଚତୁର୍ଥାମଣି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଚାହିଁ ଆଜ୍ଞା
ଦେଲେ । ନଗ୍ନେ ଉତ୍ସବ କରୁଅ ବୋଇଲେ । ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଯୋଧ୍ୟା ଯୁବରାଜ
ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଲେ ହେ । ସୁମନ୍ତ ! ଏବେ ଅଭିଷେକ ଦିଅୁ ଭିଆଅ ।
ଆମ୍ଭ କଟକେ ଘୋଷଣା ଦିଆଅ । ନକ୍ଷତ୍ର, ବାର, ଚନ୍ଦ୍ରଯୋଗ ହୋଇଛି
ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଣାଅ ହେ । ସୁମନ୍ତ ! ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣରେ ନଗରେ ସୁମନ୍ତ ଉତ୍ସବ
ମଣ୍ଡଣୀକ କଲେ । ଅଭିଷେକର ଦିଅୁ ଭିଆଇଲେ । ରାସ ପାହିଲେ ରାମ ରାଜା
ହୋଇବେ ଏ ଘୋଷଣା ଦିଆଇଲେ ସେ ସୁମନ୍ତ ! ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ରଥରେ
ବସାଇ । ଘେନି ଅଇଲେ ରାଜା ଆଜ୍ଞା ପାଇ । ରାମ ନୃପତିଙ୍କି ଦର୍ଶନ କରିଣ
ବସିଲେ ଶିର ନୁଆଁଇ ହେ । ଯୁଜନେ ॥ ରାମଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ରାଜା
ବୋଲନ୍ତି ଆହେ ରାମ ଶୁଣ । ତୁମ୍ଭେ ସକଳ ଗୁଣରେ ନିପୁଣ । ବିଶେଷେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ
ରାଣୀଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର କୁଳକୁ ଅଟ କାରଣ ହେ । ଶ୍ରୀରାମ । କାଲି ହୋଇବ
ତୁମ୍ଭେ ଯୁବରାଜ । ଆଜ ଅଧିବାସରେ ପାଅ ପୂଜା । ପୁଣ୍ୟାନକ୍ଷତ୍ରରେ କଳଢା
ଚନ୍ଦ୍ରମା କହିଲେ ବଶିଷ୍ଠ ଦ୍ଵିଜା ହେ । ଶ୍ରୀରାମ ! ଏମନ୍ତ ବାଣୀ ଅନ୍ତଃସୁରେ
ଶୁଭଲ ଶୁଣି ଅଇଲ ଯେ ମନ୍ତ୍ରଣୀ । କୈକେୟୀଙ୍କି କହିଲ କରଯୋଡ଼ି । ଶୁଣିଣ
ସେ ତାକୁ ଆପଣା କଣ୍ଠରୁ ରହମାଳା ଦେଲେ କାଡ଼ି ସେ । ସୁମନ୍ତ ! ଦେଖି
ଚକିତ ହୋଇଲ ମନ୍ତ୍ରଣୀ । ମାଳା ପକାଇ ବୋଲେ ନାହିଁ ଲେଖା ॥ ନୃପତି
ସଉଗ୍ରୀବୀ ରାଣୀ ବୋଲୁଅ ଶୁଣି ନ ପାଅ କି ଗ୍ରୀଡ଼ା ଗୋ ॥ ଶୁଣି ହିଁ ମନ୍ତ୍ରଣୀ
ବୋଇଲ ଚାହାଙ୍କୁ ବଧାଇ ଦିଅ କାହିଁପାଇଁ । ତୁମ୍ଭ ପୁତ୍ର ତ ରାଜା ହେଲେ
ନାହିଁ । କଉଶଲ୍ୟା ରାଜମାତା ବୋଲିବେ ତୁମ୍ଭର ଦର୍ଶ କପାଇଁ ଗୋ । ସୁମନ୍ତ !
ଏବେ ଶଯ୍ୟୁନ କର ହୋଧପୁର । ରାଜା ଅଇଲେ ମାଗ ଦେଖ ବର । ରାମ
ବନେ ଯିବେ ଭ୍ରତ ରାଜା ହେବେ ପୂର୍ବକଥା ମନେ କର ଗୋ । ସୁମନ୍ତ !
ମନ୍ତ୍ରଣୀ ବାଣୀ କୈକେୟୀ ରାଣୀ ଶୁଣି ହୋଧ-ମନ୍ଦିରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦୁଃଖ କରିଣ
କବାଟ ପାଡ଼ିଲେ । ଗୁରୁହୋଧ ବହି ଧରଣୀରେ ଶୋଇ ଆଉରଣ ଦୂର କଲେ
ହେ । ସୁମନ୍ତ ! ରାଜା ରାମଙ୍କୁ ଦେଇଣ ମେଲଣି । ନଜ ସଦନେ ପ୍ରବେଶ ରକ୍ଷା ॥

ମଦନ ବଶେ କେ କେୟୀରାଣୀ ପାଶେ କହେ ନାନା ଗୁଟୁକାଣୀ ସେ । ରାଜନ ॥
 ଉଠ ଉଠ ଆରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦନା କିପାଇଁ କରୁ ଏଡ଼େ ମାନ । କହ କହ
 ମୋତେ ପ୍ରିୟ ବଚନ । ଯାହା ମାଗିବୁ ତାହା ଯେବେ ନ ଦେବ ନାଶିବ
 ସୁକୁଟମାନ ଗୋ । ସୁନ୍ଦର ! ଶୁଣି ପୂର୍ବ ବରମାଗେ ତରୁଣୀ । ସତ୍ୟ କରାଇ
 କହେ ପୁଣ ପୁଣି । ଭ୍ରତ ରାଜା ହେବେ ରାମ ବନେ ଯିବେ ଏହା ହେବ
 ନୃପମଣି ହେ । ଶ୍ରୋ ଦେବ ॥ ଶୁଣି ତା ନୃପତି ଶିରରେ କୁଳିଶ ପଡ଼ିଲ
 ପ୍ରାୟେକ ହୋଇଲ । ଆଉ ଦେହରେ ଜ୍ଵଳନ ନ ରହିଲ । କେତେବେଳେ ପୁଣି
 ପ୍ରସନ୍ନପ୍ରାୟ ମଣି କଇକେୟୀକ କହିଲ ସେ । ରାଜନ ! ଏହା ମୋତେ ନ
 ବୋଲରେ ତରୁଣି । ପ୍ରାଣ ମାଗିଲେ ଦେବ ଏହିକ୍ଷଣି । ବୋଲେ ବଶି ରାଜାଙ୍କର
 ହୋଧଉରେ ବେନନେନ୍ଦ୍ର ବହେ ପାଣି ହେ । ସୁଜନେ । ୯ ।

—X—

୩ୟ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆନନ୍ଦଭୈରବ

କଉଶଲ୍ୟା ଆଦି ଯେତେକ ନାରୀ । ନ ଗୁହାନ୍ତି ତୋର କୋପକୁ
 ଭରି । ଶ୍ରୀରାମକୁ ଯେବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବନେ । କି ବୋଲିବେ ମୋତେ ସକଳ
 ଜନେ । ଆରେ କୋପନାବର । ଏବେ କୋପ ସଫର । ଭେଦ ବିନୟ ମୋର ।
 ଧରୁଅଛି ତୋ କର ॥ ରାମକୁ ନ ଦେଖି ଶୁଦ୍ଧି ପ୍ରାଣ । ଏ କଥା ମୋହର
 ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣ । କରୁଥିଲି ତୋତେ ଗଲାର ମଣି । କାଳେ ହୋଇଲୁ ତୁ
 କାଳସପିଣୀ ॥ କି ବୋଧ କଲେ ତୋତେ ମୋର ରାମ । କିପାଇଁ ତାହାକୁ
 ହୋଇଛୁ ବାମ ॥ କାଳେ ହେଁ ନ ଥିଲୁ ତୋର ଏ ରାତି । ଶିଖାଇଲୁ ତୋତେ
 କେଉଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ॥ ଗୁଟୁ କହୁଁ ହେଲୁ ରଜନୀ ଶେଷ । ଶଙ୍ଖ ଶବଦ ଶୁଭିଲୁ
 ବିଶେଷ । କେବେହେଁ ତା ମନ ନୋହିଲୁ ତୋଷ । ବୋଲେ ବଶି କଲୁ ରେଷ
 ଅଶେଷ । ୪ ।

—X—

୪ର୍ଥ—ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁଭା

ରାଜାଙ୍କ ବିନୟ ଦେଖିଣ କେ'କେୟୀ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ନୃପତି ।
 ଶୁଣିଛ ତ ସତ୍ୟପାଇଁ ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନେ କଲେ ଯେତେ ରାତି ॥
 ଆହେ ସତ୍ୟବଜ୍ରତା । ସତ୍ତା ତେଜଲେ ମୋହର ହତ୍ୟା ।
 ଶୁଭିବ ଯେହନ ବାରତା । କଥା ହେଉଛି ଏଡ଼େ ବୀରତା ହେ ॥

ଏମନ୍ତ ସମୟେ ସୁମନ୍ତ ଯାଇଣ ଖଣ୍ଡେଦୂରେ ହେଲେ ଉଦ୍ଧ ।

ଦେଖିଲେ ନୃପତି ମୁକ୍ତି ହୋଇଣ ବିଶ୍ଵଅଛନ୍ତି ଅଶୋଭା ॥

ଯୋଡ଼ି ସେ ବେନପାଣି । ସୁତ କରଣ କହଇ ବାଣୀ ।

ଦେବ ଉଦେ ହେଲେ ଦିନମଣି । ରାଜା ଅଇଲେ ସମୟ ଜାଣି ॥

ରାଣୀ ହିଁ ବୋଇଲେ ରାଜା ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ରାମ ଆଣି ଆମ୍ଭ ପାଶ ।

ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ସୁମନ୍ତ ମନ୍ଦୀ ରାମପୁରେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ ।

ଶୁଭେ ମଙ୍ଗଳ ଘୋଷ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଭିଷେକ ବେଶ ।

ଦେଖି ସୁମନ୍ତ ବହୁ ହରଷ । ରାଜା ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ରାମ ଆସ ॥

ପିତା ଆଜ୍ଞା କେଲେ ସାବୁଜ ସହଚେ ଅଇଲେ କୋଦଣ୍ଡଧର ।

ନୃପତିଙ୍କି ରୁହିଁ ନମସ୍କାର କଲେ ହୁଇଁଣ ବେନ ପୟର ।

ଦେଖି ପିତା ବିକଳ । ନୟନରୁ ବହେ ଅଶ୍ରୁଳ ।

ରାମ ବୋଲି ହୋଇଲେ ବିକଳ । ତଳ ପଡ଼ିଲେ ଅବମାତଳ ॥

ଓଳଗି ହୋଇ କୈକେୟୀଙ୍କି ପୁତ୍ରନ୍ତ୍ର ଏଥୁର ଚରିତ କହ ।

କେଉଁ କାରଣେ ପିତାଙ୍କ ଶୋକ ଏଡ଼େ ଲାଗିଲ ମୋତେ ସଦେହ ॥

କବା ମୋ ଅଭିଷେକ । ସୀଉକାରକୁ କରନ୍ତି ଶୋକ ।

ନାଶ ଗଲେ କବା ଜ୍ଞାତ ଲୋକ । ତୁମ୍ଭଯୋଗୁଁ କି ହୁଏ ଏତକ ॥

କୈକେୟୀ କହନ୍ତି ଶୁଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯହିଁ ପାଇଁ ଏ ମୁକ୍ତିକ ।

ସେ ନ କହିବେ ମୁଁ ତାହାତ କହିବି କଲେ ତୁମେ ସନମତ ॥

ଶୁଣି ଜନଜୀକାନ୍ତ । କହୁଛନ୍ତି ମୋର ଏହା ସତ୍ୟ ।

ପ୍ରାଣ ମାଗିଲେ ଦେବ ଭରତ । ଅଗ୍ନି ଜାଳଣ ହୋଇବି ହତ ॥

ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଣ ବୋଲନ୍ତି ଜନନୀ ପ୍ରବେ ଦେଇଛନ୍ତି ବର ।

ତାହା ମାଗିଲୁ ନିସତ ହୋଇଣ ଶୋକ କରନ୍ତି ପିଅର ।

ତୁମ୍ଭେ ବନକୁ ଯିବ । ଅଭିଷେକ ଭରତ ହୋଇବ ।

ଆଉ କ୍ଷଣେ ବିଳମ୍ବ ନୋହିବ । ତେବେ ପିତାଙ୍କ ସତ୍ୟ ରହିବ ॥

ଚଉଦ ବରଷଯାଏ ରାମ ତୁମ୍ଭେ ଧରିଥିବ ଯତବେଶ ।

ଫଳ ମୂଳ ଖାଇ ଗ୍ରାମେ ନ ପଶିବ ବକଳ କରିବ ବାସ ।

ତାର ନିଷ୍ଠୁର ବାଣୀ । ରାମ ସନମତ କଲେ ପୁଣି ।

ସେହିଁକ୍ଷଣି ହୋଇଲେ ମେଲଣି । ଦିନ ବିଶି ଶୋକଭରେ ଭଣି ॥

—X—

୫ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୁମୁଦାମେଘା

ମାତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହନ୍ତି ବଚନ । ଭ୍ରତ ରାଜା ହେବ

ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ବନକୁ ଯେଷିଲେ ରାଜନ ॥ ଶୁଣି ଜଉଣନ୍ତା ମୁକ୍ତିକ ହୋଇଣ

ପଡ଼ିଲେ ମଞ୍ଚର । ଯେସନେ ମୂଳଛେଦନ କଲେ ପଡ଼େ ଶୁଷ୍କ ଚରୁବର ।
 ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ ସତେଇ କରନ୍ତେ କରନ୍ତି ସେବନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କେମନ୍ତେ
 ମୁରୁଛି ରହିବି ଥିବି ମୋ ଜୀବନ ॥ ବିଚାରୁଆଇଁ ମୋ ରାମ ରାଜା ହେଲେ
 ଯିବି ମୋ ସକ୍ରାପ । ବିଚି ଏବେ ତାହା ଦେଖାଇ ଦେଲୁ କଲି ମୁଁ କି ପାପ ॥
 ଏହାଶୁଣି ରାମ ପୀଠି ତ ନ ଗଲୁ ମୋହର ଶରୀର । ବେଦନା ସହିବାକୁ
 ଏବେ ହୋଇଲୁ କୁଳଶୂନ୍ୟ ନିଷ୍ଠୁର ॥ ଗୁଲ ରାମ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗତରେ ମୁଁହିଁ ଜୀବଇଁ
 ବନକୁ । କେ ନିନ୍ଦା କରିବ ବଞ୍ଚାପରେ ଗୋଡ଼ାଇଲେ ଯେ ଧେନୁକୁ ॥
 କୈକେୟୀ ଭୟରେ ଦର୍ଶନ କରିଣ ନ ଯାଏ ନାହାକୁ । ଏବେ ସେହି
 ମୋତେ ଉପହାସ କଲେ କହିବି କାହାକୁ ॥ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହନ୍ତି ଜନନୀ
 କହ ତ ଅମାତ । ଯୁବଜ୍ଞାନଙ୍କର ସକଳ ଧର୍ମ ପଡ଼ିଛି ଭକ୍ତ ॥ ବନବାସ
 ସାରି ଭରତେ ଆସିବି କର ସୁକଲ୍ୟାଣ । ଶୁଣି ତାହା ସୁକଲ୍ୟାଣ କଲେ
 ମାତା ତେଜଣ କାରୁଣ୍ୟ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବହୁତ ପ୍ରତଜ୍ଞା କରିଣ ବୋଲନ୍ତି ରାମଙ୍କୁ ।
 ତୁମ୍ଭେ ରାଜା ହୁଅ ଭ୍ରତ ସହିତେ ମୁଁ ମାରବି ରାଜାଙ୍କୁ ॥ ବନେ ଗଲେ ତୁମ୍ଭ
 ସଙ୍ଗତରେ ଯିବି ହୋଇଣ ସେବକ । ଫଳ ମୂଳ ଖୋଜି ଦେଉଥିବି ଆଣି
 ହେ ରଘୁନାୟକ ॥ ହେଉ ସଜ ହୋଇ ଆସ ବୋଲି ଗଲେ ଜାନକଙ୍କ
 ପାଶ । ବୋଲେ ବିଶି ସୀତା ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରୀମୁଖ ବିରସ । ୭

—X—

୭ଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁ ଜାମୋଘୀ

କାନ୍ତର ବିମନ ଜାଣି, ପରୁରନ୍ତି, ଠାକୁରାଣୀ, ଦିଶନ୍ତି ତ ଶ୍ରୀମୁଖ
 ବିରସ । ଆଜ ଦେବ ଅଭିଷେକ, ନେତ୍ରେ ପୁରୁଛି ଲୋଚକ, ମୁଁ ଅବା କଲି
 କବଣ ଦୋଷ ହେ । ପ୍ରାଣନାଥ ॥ ଶୁଣି ଆଗେ ପ୍ରାଣେଶୁରୀ ସୀତା ।
 ବନକୁ ପେଷିଲେ ମୋତେ ପିତା ଗୋ ॥ ପୁରୁଷ କୈକେୟଙ୍କୁ ବର
 ଦେଇଣ ଥିଲେ ପିଅର, ରଖିଥିଲେ ସେ ଗୁପ୍ତ ମନେ । ଆମ୍ଭ ଅଭିଷେକ
 ଶୁଣି, ମାଗିଲେ ସେ ଶଙ୍ଖବାଣୀ, ଭ୍ରତ ରାଜା ରାମ ଯିବେ ବନେ ଗୋ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖି ॥ ନ ହୁଅ ମନେ ବିରସ, ନୋହିବ ଦିବ୍ୟ ସୁବେସ, ସେବୁଥିବ
 ମତାଙ୍କର ପାଶ । ବରୁ ନୋହିବ ବାହାର ସଙ୍ଗ ନୋହିବ କାହାର,
 ଯେମନ୍ତେ ଭ୍ରତ ନ କରେ ରେଷ ଗୋ । ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖି ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରୀମୁଖ ବାଣୀ;
 ଶୁଣି ସୀତା ଠାକୁରାଣୀ, ବୋଲନ୍ତି ଜାଣିଲୁ ତୁମ୍ଭ ମନ । ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ
 ଯିବି ବନେ, ମୁଁ କମ୍ପା ଥିବି ସଦନେ, ତୁମ୍ଭ ଆଗେ କରିବି ଗମନ ହେ ।
 ପ୍ରାଣନାଥ ॥ ଯେବେ ନ ନେବ ସଙ୍ଗରେ, ନ ଥିବି ପ୍ରାଣ ଅଙ୍ଗରେ, ତୁମ୍ଭେ

ମୋ ପରାଣ ପଞ୍ଚଭୁବ । କରୁଥିବି ବନେ ସେବା, ଶତବରଷ ହେଉବା । ତେବେ
ମୋର ତୋଷ ହେବ ଚିତ୍ତ ହେ । ପ୍ରାଣନାଥ ॥ ଶୁଣି ରାମା ରମ୍ୟବାଣୀ,
ବୋଲନ୍ତି କୋଦଣ୍ଡପାଣି, ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପିଣ୍ଡର ଜୀବନ । ଜାଣିବାକୁ ତୁମ୍ଭ ମନ,
ବୋଇଲି ସଖି ଏସନ, ଜଳବନ୍ଧୁ ନ ବର୍ତ୍ତନ୍ତି ମାନ ଗୋ । ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ॥ ଏହି
ସମୟେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ. ସଜ ହୋଇ ସେହିଷଣ, ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ ପରବେଶ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଚାହିଁ ତୋଷ, ହେଲେ ବନବାସୀ ବେଶ, ବୋଲେ ବିଶି ସବୁର ବିରସ
ହେ ଯୁଦ୍ଧଜନେ । ୭ ।

— X —

୭ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ

ବଣିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଆଣିଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଙ୍ଗ ଆଉରଣ ଦେଲେ ।
ସୀତାହିଁ ତାହାଙ୍କ ପତ୍ନୀର ନମନ୍ତେ ଅଳଙ୍କାର ସମର୍ପିଲେ ॥
ଗଜ ଅଶ୍ଵ ଗାବ ହିରଣ୍ୟ ବସନ ବିପ୍ରେ ଦେଲେ ବହୁଦାନ ।
ପରମ୍ଭର ପରମ୍ଭ ସହିତରେ ଲେଖିଦେଲେ ବରତନ ॥
ବାହାର ହୋଇଲେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାନନୀ ଦେନ ।
ମଧ୍ୟରେ ଶୋଭା ଦିଶନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଆଗ ପଛ ଭାବ ବେନ ॥
ନଗର ନାଗାଏ ବିକଳ ସବୁର ନୟନୁ ବହଇ ମାର ।
ବିନା ଦୋଷେ ରାଜା ବନକୁ ପ୍ରେଷନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ ପ୍ରାୟ କୁମର ॥
କେ ବୋଲଇ ରାଜାଙ୍କର ଦୋଷ ନାହିଁ କୈକେୟୀ ଏମନ୍ତ କଲ ।
କେ ବୋଲଇ ରାଜା ତାର ବୋଲ କଲ କେବଣ ଭୂତ ଲାଗିଲ ॥
କେ ବୋଲନ୍ତି ଯେଉଁ ସୀତାଙ୍କ ବଦନ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ନ ଦେଖନ୍ତି ।
ସେ ଏବେ ଘନଜନଙ୍କ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଶ୍ରୀରାମ ପଛେ ଚାଲନ୍ତି ॥
କେ ବୋଲନ୍ତି ଯେଉଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ଥାନ୍ତି ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ।
ଗଜ ଅଶ୍ଵ ରଥ ତେଜିଣ ସେ ଏବେ ଚାଲନ୍ତି ପାଦକମଳ ॥
ଏମନ୍ତ ଜନେ କୁହାକୁହି ହୁଅନ୍ତେ ନବରେ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ ।
ପିତାଙ୍କ ଚରଣ ଛୁଇଁ ନମସ୍କାର କରି ଉଷା ହେଲେ ପାଶ ॥
ରାମ ବନପିତା ଶୁଣି ସବୁ ରାଣୀ ଅଇଲେ କୈକେୟୀ ପୁର ।
ଦେଖିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ସହିତରେ ପିତା ଅଗ୍ରେ ରାୟୁବାର ॥
ତନୁ ପଥାଣ କଉଶଲ୍ୟା ଆଦି ରାଜାଙ୍କ ପାଟମହିଷୀ ।
ଧକ୍କାର କରନ୍ତି କୈକେୟୀକ ଚାହିଁ ରାମ ହେଲେ ତୋର ଦୋଷୀ

ବଶିଷ୍ଠ ଆଦି ସକଳ ରଞ୍ଜିତାନେ କରୁଅଛନ୍ତି ଧୂକ୍‌କାର ।
 ଧୂକ୍‌କାର କରିଣ ତାଙ୍କ ମାତା ଗୁଣ କହିଲେକ ମନ୍ଦିବର ॥
 ରୋଦନ କରନ୍ତି ସର୍ବ ରଞ୍ଜିତାନେ ଶ୍ରୀରାମକୁ କରି ଦୃଷ୍ଟି ।
 ବୋଲଇ ବିଶି ସବୁଙ୍କର ନୟନୁଁ ହେଉଅଛି ଅଶ୍ରୁଦୃଷ୍ଟି ॥

୮ମ ଛାନ୍ଦ

କୌଶଲ୍ୟା ଶୋକ

ବିକଳ ହୋଇ କୌଶଲ୍ୟା କରନ୍ତି ରୋଦନ । ତୋତେ ନ ଦେଖିଣ
 ରାମ କେମନ୍ତେ ଧରିବ ଜୀବନରେ । କୁମର ॥ ପଲଙ୍କ ସୁପାତି ରାମ ନ ରୁଚଇ
 ତୋତେ । ପଥକୁଡ଼ିଆରେ ବସିରେ କୁମର ଦିନ ବଞ୍ଚିବୁ କେମନ୍ତେ ରେ ॥ ଧୂକ
 ଧୂକ ମୋ ଜୀବନ ଧୂକ ମୋର ହୃଦ୍‌ । ଧୂକ ହେଉ ସୂର୍ଯ୍ୟଦ୍‌ଶରେ କୁମର ଧୂକ
 ନରନାହା ରେ ॥ କେତେ କଷ୍ଟ ପାଇ ଧନ ରେ ପାଇଛୁ କୁମର । କେଉଁ ଦୋଷ
 ଦେଖି ଧାତା କରୁଛୁ ଆଜି ମୋ ପାଶ୍ଵ ଅନ୍ତରରେ ॥ ଭଣେ ବିଫଳ ଶ୍ରୀରାମ
 ପଦ୍ମପାଦ ଚନ୍ଦ୍ର । ମାତାଙ୍କ ବିକଳ ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ଶୋକ କରାଇଲେ ଶାନ୍ତ ହେ ।
 ସୁଜନେ ॥

୯ମ ଛାନ୍ଦ

ନ ଯା ରାମ ନ ଯା ଧନ ତୁ ବନବାସ କରି ରେ । ଆରେ କୋଦଣ୍ଡ
 ଧନୁଧାରରେ । ତୁ ଯେବେ ବନକୁ ଯିବୁ ମୋ ଗଲେ ଦିଅ ଛୁଣ୍ଟରେ । ଘୋଷା ।
 ସଉମିତ୍ରୀ କର ଧରି କାନ୍ଦେ କଉଶଲ୍ୟା । ଆହା ବାପଧନ ତୋତେ କି ଦଣ୍ଡ
 ପଡ଼ିଲା ରେ ॥ ଅତି ସୁକୁମାର ସେ ପାଷାଣ କଞ୍ଜାବଣେ । ରୁଲି ନ ପାରିଲେ
 ରାମ ରହୁଥିବୁ ଦିନେ ରେ । ଶେଷେ ପଳ ଚନ୍ଦନ ତୋ ଶରୀରେ ଲେପଇଁ ।
 କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବୁ ବନେ ପାଶ୍ଵ ବୋଲି ହୋଇ ରେ ॥ ସୁପାତି ପଲଙ୍କେ ନିଦ୍ରା
 ନ ମାଡ଼ଇ ତୋତେ । ପଥ ବିଛଣାରେ ରାମ ଶୋଇବୁ କେମନ୍ତେ ରେ ॥ ଅମୃତ
 ଯୋଗାଡ଼ ରାମ ତୋତେ ନ ରୁଚଇ । କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବୁ ବନେ କଷାଫଳ
 ଖାଇ ରେ ॥ ଅତି ସୁକୁମାରୀ ମୋର ଜନକ ଦୁହିତା । ଆରେ ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ,
 ଲଗିଲା ତୋତେ ସୀତା ରେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଦୁମର କାନ୍ଦେ କଉଶଲ୍ୟା ରାଣୀ ।
 ବୋଲେ ବିଶି ତାଙ୍କୁ ବୋଧ ଦ୍ୟନ୍ତ ରହୁ ॥ ୭ ।

୧୦ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଦକ୍ଷିଣ ମୁଖାର କାଞ୍ଚି

ଦଶରଥ ନୃପତି ଶୋକେ ଆକୁଳ । ଭଣ୍ଡାରୁ ଆଣି ରାଣୀ ରାମକୁ ଯେ,
 ଦେଲେ ଅଜନ ଗୁଳ ॥ ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଦେଲେ ଭୂଷଣ ବାସ । ଆଜ୍ଞା ପାଇ
 ସାରଥ୍ୟ ଆଣିଲ ଯେ, ରଥ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶ ॥ ପିତା ଚରଣେ ପଡ଼ି ତନୁ ପରାଣୀ ।
 ମାତାମାନଙ୍କୁ ମାନ୍ୟ କରିଣ ସେ, ବେଗେ ହେଲେ ମେଲଣି ॥ ବଶିଷ୍ଠ ଆଦି
 ଯେତେକ ଥିଲେ ଉଷି । ସେମାନଙ୍କୁହିଁ ମାନ୍ୟ କରିଣ ଯେ, ରାମ ରଥରେ
 ବସି ॥ କୋଦଣ୍ଡ ବାମକରେ ଦକ୍ଷିଣେ ଶର । ପୁଷ୍ପ ଦେଶରେ ଶୋଭା ପାଉଛି
 ଯେ, କାଣ୍ଡ ଶରକୁ ଶର । ସୁମନ୍ତ ରଥ ବାହାନ୍ତି ଧୀର କରି । ରଥ ବେଢ଼ି
 ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ, ଅଯୋଧ୍ୟା ନରନାରୀ । ଗୁହଁ ଗୁହଁ ରଥ ହୋଇଲୁ
 ଅଦୃଶ୍ୟ । ଦେଖିଣ ରାଜା ରାଣୀ ସହିତେ ଯେ, ଶୋକେ ହେଲେ ଅବଶ ॥
 ରାମ ଅଦୃଶ୍ୟ ଯାଏ ଗୋଡ଼ାଇ ଥିଲେ । ହା ହା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାନକୀ ଗୋ,
 ବୋଲିଣ ମୋହ ଗଲେ ॥ କୌଶଲ୍ୟା ଆଦି ଯେତେକ ନାରୀ । ରାଜାଙ୍କ ମୋହ
 ଦେଖି ଧରଣ ଯେ, ଆଣିଲେ ନିଜପୁରୀ ॥ ତପନୀ ତଟିନୀ ତଟରେ ପ୍ରବେଶ ।
 ସେଠାରେ ବିଜେ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ, ଦିନ ହୋଇଲୁ ଶେଷ । ବୋଧ କହନ୍ତେ
 କେହି ବୋଧ ନୋହିଲେ । ଶ୍ରୀମତ ହୋଇଣ ଜନେ ଶୁଣନ୍ତେ ଯେ ତାଙ୍କୁ ନ କହି
 କହିଲେ ॥ ଶୃଙ୍ଗବେର ପୁରରେ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ । ଗୁହ୍ୟ ଶବର ଆସି ଦର୍ଶନ
 ଯେ, କଲୁ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶ । କହିଲେ ରାମ ତାଙ୍କୁ ସବୁ ବୁଝନ୍ତୁ । ବୋଲଇ ବଶି
 ଭକ୍ଷ ଦେଲକ ଯେ, ତାଙ୍କ ପାଶେ ଅନନ୍ତ । ୧୦ ।

—X—

୧୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ତୋଡ଼ି—ଏକତାଳ

ମିତ ଦେଲେ ଯାହା ନେଇ । ରାମ ଦେଲେ ବାହୁଡ଼ାଇ ।
 ବଟଣୀରେ ଜଟା ସଜ କଲେ ରାମ ସେଠାରେ ସେହିନ ରହି ।
 ପାନ କଲେ ଗନ୍ଧାବାର । ହୋଇଲେକ ଜଟାଧାରୀ ।
 ପୋଇ ଗୁନ୍ଥୁଆ ତରୁମୂଳେ ଶୋଇଲେ କୁଶାଙ୍କୁର ଶୟ୍ୟା କରି ॥
 ଜଗି ରହିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଧନୁରେ ପୁରାଇ ବାଣ ।
 ଗୁହ୍ୟ ଶବର ମିଶବର ଉନ୍ନିତ ହୋଇଲୁ ସୈନ୍ୟ ଦେନଶ ॥
 ସୁମନ୍ତ ମେଲଣି ହେବେ । ରଥ ବାହୁଡ଼ାଇ ନେଲେ ।
 ସେଠାରୁ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାନକୀ ପୟରେ ବିଜୟ କଲେ ॥
 କେତେ ଦୂର ପଥ ଗଲେ । ଭେଳାରେ ଗଜା ଚାଲିଲେ ।
 ବାହାବାଟ ନିକଟରେ ଭରଦ୍ବାଜ ମୁନିଙ୍କ ମଠ ଦେଖିଲେ ॥

ହୋଇଅଛି ସାୟଂକାଳ । ଆହୁତ ଦେବାର ବେଳ ।
 ଏହି ସମୟେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ପଡ଼ିଲେ ଚରଣ ତଳ ॥
 କଲ୍ଲାଣ କରିଣ ଉଷି । ଆସନ ଦେଇଣ ଭୂଷି ।
 ନାନା ଉପବୃତ୍ତେ ପୂଜା କରି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ମନ ତୋଷି ॥
 ମୁନିଙ୍କ କହିଲେ ସବୁ । ସେ ବୋଲନ୍ତି ରହ ବାବୁ ।
 ଚଉଦ ବରଷକୁ ଯେତେ ଲାଗିବ ଲେଖି ଆମ୍ଭେ ସବୁ ଦେବୁ ॥
 ରାମ କଲେ ତାହା ନାହିଁ । ଶୟନ କଲେ ସେଠାଇ ।
 ସେଠାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜଗିଣ ବସିଲେ ଧନୁରେ ଶର ବସାଇ ॥
 ଶୁଭେ ନିଶୀ ଗଲ ପାହି । ମୁନି ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହୋଇ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ ଗିରି ନିକଟ ଦିଶୁଛି ବୋଲି ମାର୍ଗ ଦେଲେ କହି ॥
 ସେହି ମାର୍ଗେ ରାମ ଗଲେ । କାଳନ୍ଦୀ ପାର ହୋଇଲେ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ ଗିରି ପାଶେ ମନ୍ଦାକିନୀ ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ॥
 ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ । ଗିରିମାନଙ୍କ ମୁକୁଟ ।
 ବାଲମୀକି ମୁନି ତପସ୍ୟା କରନ୍ତି ସେବଣ ଏ ଗିରିନ୍ଦୋଟ ॥
 ବାଲମୀକି ସଙ୍ଗେ ଭେଟ । କହିଲେ ସକଳ କୂଟ ।
 ବହୁବିଧ କହି ରାମଙ୍କୁ ପଞ୍ଜଲେ ହୋଇ ମୁନିବର ହୁଷ୍ଟ ॥
 ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟେ କୁଟୀ କଲେ । ମହାସୁଖରେ ରହିଲେ ।
 ବୋଲେ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ମାର୍ଗ ଆଣି କୁଟୀରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ୧୩ ।

—X—

୧୨ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଭଣ୍ଡାରବ । ଦୁଇତାଳ

ରାମ କର ଧରି କାମିନୀ । ବୁଲନ୍ତି ବେନି ଗୋ । ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟଗିରି
 ମୁର୍ଦ୍ଧନ । ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ସଜନୀ । କିନ୍ତୁ ବେନି ଗୋ । କରୁଛନ୍ତି
 ବିବିଧ ଧୂନି ॥ ଦେଖ ଦେଖ କୃଷ୍ଣ ଅଗୁରୁ । ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ତରୁ ଗୋ । ସୁବାସ
 କରୁଅଛି ଦୁରୁ ॥ ଦେଖ ଦେଖ କୁସୁମଲତା । ମଧୁପ୍ରେମର ଗୋ
 ମକରନ୍ଦପାନେ ନରତା ॥ ଗୋରୁ ଦେଖ ବିବିଧ ତରୁ । ଶୁଭ୍ର ତମରୁ ଗୋ
 ପଳଦୁଗ୍ଧ ଅଟନ୍ତି ଗରୁ ॥ ଶୀତ ଶୀତ ରଙ୍ଗ ଏ ଶିଳା । ଦେଖ ଅବଳା
 ଗୋ । ନିଳଶୀଳେ ମର୍ଦ୍ଦିତଲୋ ॥ ଦେଖ ଏ ମନ୍ଦାକିନୀ ନଦୀ । ପାତାଳ
 ଭେଦ ଗୋ । ସୁଖଦାୟୀ ମହାପ୍ରମୋଦୀ ॥ ଅଯୋଧ୍ୟାସୁର ମୋର ଗିରି ।
 ସରସୁ ସରି ଗୋ । ମନ୍ଦାକିନୀ ନଦୀର ବାରି ॥ ରାମ ସୀତା ବସିଣ ଶିଳା ।

କରନ୍ତି ଲାଲା ଗୋ । ବିସ୍ମୟ ନବ ଉର୍ମିମାଳା ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆଣେ କନ୍ଦମୂଳ ।
ରାଜନ୍ତି ଫଳ ଗୋ । ବୋଲେ ବିଶି ମଣୋହ ବେଳ ॥

—X—

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କଳହଂସ କେଦାର

ମୋହ ତେଜନ୍ତେ ଦଶରଥ ନୃପତି । କରଯୋଡ଼ଣ ମନ୍ତ୍ରୀବର ଜଣାନ୍ତି
ଯେ ॥ ବନେ ଗୁଡ଼ିଲ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନି । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ଜନକ ନନ୍ଦନା ॥
ଶୁଣି ସେ ମହାପତି ହେଲେ ବିକଳ । ଶ୍ରୀରାମ ଚନ୍ଦ୍ର ନେତ୍ରବଦ୍ଧ ଜଳ ॥ ଆଗୋ
ମନ୍ଦପାମରା କୈକେୟୀ ରାଣୀ । କ ଦୋଷ କଲେ ତୋତେ ମୋ ରଘୁମଣି ଗୋ ॥
କ ଦୋଷ କଲେ ତୋର ସୁମିତ୍ରା ସୁତ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ସୀତାକୁ ତୁ କଲୁ ଏମନ୍ତ
ଗୋ ॥ ହା ହା ରେ ରାମ ତୋତେ ତେଜଲି ମୁହିଁ । ତତ୍ତ୍ୱବଦନ ତୋର
ଦେଖିଲି ନାହିଁ ॥ ରାମ ନ ଦେଖି ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ ଜୀବନ । ତୁ ମୋତେ ହେଲୁ
କାଳକୂଟ ସମାନ ଗୋ ॥ ତୁ ମୋର ଅକଳଙ୍କ କୁଳତନ୍ତ୍ରମା । କେହ୍ନେ ଦୁଃଖ
ସହିବୁ ଜନକଜେମା ଗୋ ॥ ଫାଟି ନ ଗଲ ଏହା ଶୁଣି ହୃଦୟ । ଜାଣିଲି କୁଳୀଶୁ
ମୋ ତନୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟରେ ॥ ଲକ୍ଷେ ନୃପତି ମଧ୍ୟେ ଭୁଞ୍ଜିଲୁ ରୂପ । ଗଞ୍ଜିଲୁ ପଶୁଧର
ତେଡ଼େକ ଦର୍ପରେ । ଦଣ୍ଡିଲୁ ଯାଗ ରଖି ଅସୁରକୁଳ । ମଣ୍ଡିଲୁ ରବିତଳେ
ଏ ରଘୁ କୁଳରେ । ପାଦ ଲାଗି ପାଷାଣ ହେଲୁ ଯୁବକ । ବିଧାତା ଦେଲୁ ତୋତେ
ଏତେ ବିପତ୍ତି ରେ ॥ ହା ହା ରାମ ବୋଲଣ ତେଜଲେ ପ୍ରାଣ । ତରଳଭାଷେ
ଭରିଦେଲେ ସେଷଣ ଯେ ॥ ସିନ୍ଧୁଭୋଷ ପ୍ରାପ୍ତେକ ଶୁଭଲ ବାଣୀ । ଅନ୍ତସ୍ତରେ
ପ୍ରବେଶି ରୋଦିଲେ ରାଣୀସେ ॥ ରାଜା ନିଧନେ ଅମନାତ୍ୟ ସକଳ । ସବୁରି ନୟନରୁ
ବହଇ ଜଳ ଯେ ॥ ବିକଳ ହୋଇଲେ ସେ ଅଯୋଧ୍ୟା ନାୟ । ବୋଲଇ ବିଶି
ଶୋଭା ନ ଦିଶେ ପୁଣି ଯେ ।

—X—

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ତଳଇ ରଥବାଣୀ

ରାଜା ନିଧନେ ପାପ ପୁରୋହିତ ଜନ । ବିଶ୍ୱରନ୍ତ କାହାକୁ କରବା
ରାଜନ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଗଲେ ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗ ପାଇଲେ । ଭ୍ରତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଅଜ୍ଞା ରାଜେ
ରହିଲେ ॥ ବଶିଷ୍ଠ ସୁମନ୍ତ ଆଦି ଯେତେକ । ଲେଖା ଦେଇଣ ଦୁଇକୁ କହି
ତରତ ॥ ଭ୍ରତକୁ ଆତ୍ମରେ ନାମ ଧରି କହିବୁ । କୁଶଳ କହିଣ ବେଗେ ଘେନି
ଆସିବୁ ॥ ଅଶ୍ୱ ଚଢ଼ିକରି ଦୂତେ ଲୁଚିତେ ଗଲେ । ଅଳପ ଦିନରେ ଯାଇ

ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ॥ ସେହିଦିନ ନିଶି ଭ୍ରତେ ସୁପନ ଦିଶି । ଅମଙ୍ଗଳ ଜାଣି ମନ
ଶୁଖାଇ ବସି । ଏମନ୍ତ ଦୂତେ ଦେଲେ ଲେଖା ଭାରିତେ । ବେଗେ ଆସ କୁଶଳ
ସଦା ପୁରୋହିତେ ॥ ଦୂତଙ୍କର ବାଣୀ ଲେଖା ଆକଟ ଜାଣି । ଅଜାଙ୍କ ଛମୁରୁ
ବେଗେ ନେଲେ ମେଲଣି । ଗଜ ଅଶ୍ୱ ଯାନ ପାଇ ଅନେକ ଧନ । ତେବେ ହେ
ସୁପନ ଚନ୍ଦ୍ର ବିକଳ ମନ । ସଇନ୍ୟ ପଛେ ରଖିଣ ଗଲେ ଆଗରେ । ବୋଲେ
ବିଶି ପ୍ରବେଶ ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗରେ । ୧୦ ।

—X—

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ - କଲ୍ୟାଣ

ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଭ୍ରତ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ । ଦେଖିଲେ ସବୁର ମୁଖ ବିରସ ।
ଅନ୍ତଃପୁରେ ମାତା ତରଣେ ପଡ଼ି । ପରୁରୁଛନ୍ତି ବେନି କରଯୋଡ଼ି ଗୋ ଜନମା ।
ଆମ୍ଭ ପିଅର କାହିଁ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠଙ୍କୁ ଦେଖୁତ ନାହିଁ ॥ ଅଯୋଧ୍ୟାପୁର ଦିଶେ
ନାରାୟାର । ମଙ୍ଗଳ ଦିଶୁନାହିଁ । ଆମ୍ଭ ପୁର । ପଥେ ଦେଖିଲି ଅଶକୁନମାନ ।
କି ଅବା ନାଶଗଲ ଆମ୍ଭ ପୁଣ୍ୟ । ଗୋ ଜନମା । ଇଟାଦି ॥ ଶୁଣି ଜନମା
କହନ୍ତି ବଚନ । ରାମକୁ ରଜା କରନ୍ତେ ରାଜନ । ନୃପତିଙ୍କି ମୁଁ ସତ୍ୟ କରାଇଲି ।
ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବନକୁ ପେଷିଲି । ରେ କୁମର । ଏବେ ହୁଅ ନୃପତି । ତୁ ମୋର
ଭୋଗ କର ଏ ବିଭୂତି ॥ ରାମଙ୍କୁ ନଦେଖି ତୁମ୍ଭ ପିଅର । ଦେହ ଛାଡ଼ଣ ଗଲେ
ପୁରୀପୁର । ମୃତ ଶବ ଏବେ ଅଛନ୍ତି ରଖି । ଦହନ ନ କଲେ ତୋତେ ନଦେଖି ।
ରେ କୁମର ଇଟାଦି ॥ ଶୁଣିଣ ମୁଁ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଭ୍ରତ ଗାର । ମାତାଙ୍କୁ କଲେ
ବହୁତ ଧକ୍କାର । ମନ୍ତ୍ରର କେଶ ଶସ୍ତ୍ର ଘନ ଧରି । ବନ୍ଦନ କଲେ ଅବାଧ
ବରୁର । ଛାଡ଼ିଣ ଦେଲେ ରାମଙ୍କୁ ଡରିଣ । କୈକେୟୀରେ ସେ ପଶିଲ ପରଣ ॥
ଶବ ଦହଣ କଲେ ପ୍ରେତ କର୍ମ । ବୋଲେ ବିଶି ରାଜାଙ୍କର ଯେ ଧର୍ମ । ୧ ।

—X—

୧୬ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆଷାଢ଼ଶୁକ୍ଳ

ଭରତ ଶତ୍ରୁଘନ ସ୍ଥାନ କରି । ସୁମନ୍ତ ମନ୍ଦୀ ଗୁମୁକୁ ହକାର । ଶ୍ରୀରାମ
ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ପିବା ଆଣି । ସୈନ୍ୟ ସଜ କରିବ ଏହିକ୍ଷଣି ॥ ତା ଶୁଣିଣ ମନ୍ଦୀ
ତରୁରଙ୍ଗ ବଳ ସାଜି ଆଣନ୍ତି ॥ ଭରତ ଶତ୍ରୁଘନ ଚଢ଼ି ରଥ ।
ସୁଖରେ ଗଲେ ସେ ଦୂରମ ପଥ । ବନଗିରି ପୁରୁ ରୁଲନ୍ତି ଆଟ ।
ଶବରମୁଣ୍ଡ ଧକ୍କାରେ ଛୋଟ । କହିଲେ ସେ ସବ । ଚିତ୍କୁଟରେ

ଅଛନ୍ତି ଶବ୍ଦବ ॥ ଗୁଡ଼ ବୋଲନ୍ତି ହେ ମିତ୍ର ସାମୁଜ । ଦେଖ ଏ କନ୍ଦମୂଳ କୁଶଳ
 ଯେ । ରାମ ସୀତା ଏଥୁ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜଣି ରହିଲେ । ତାଙ୍କ
 ସଙ୍ଗେ ମୁହିଁ । କଥା କହନ୍ତେ ନିଶୀ ଗଲ ନାହିଁ ॥ ଦେଖି ଭରତ କଲେ ବହୁ
 ଶୋକ । ନିଜ ମାତାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦିଲେ ଅନେକ । ସେହି ବଟଣୀରେ ବାନ୍ଧିଲେ ଜଟ ।
 ବକଳମାନ କଲେ ପିଛାପଟ । ସେଠାରୁ ଚଳିଲେ । ଭରତାଜ ମୁନି ମଠେ
 ମିଳିଲେ ॥ ମୁନିଙ୍କ ଦେଖିଣ କୈକେୟୀପୁତ୍ର । ପଡ଼ିଲେ ଚରଣତଳେ ଭୃଷତ ।
 ମୁନି ତାଙ୍କୁ କିଛି ଭୋଜନ ଦେଲେ । ସକଳ ସୈନ୍ୟ ନୃପତି ହୋଇଲେ । ସେ
 ନିଶି ରହିଲେ । ପ୍ରଭାତ ହେବାରୁ ଶଯ୍ୟା ଗୁଡ଼ିଲେ । ୫ । ରଜନୀ ଶେଷରେ
 ହେଲେ ବାହାର । ସୈନ୍ୟ ଚାଲନ୍ତେ ବନଗିରି ଚର । ଗୁଡ଼ ଶବରକୁ କରଣ
 ଆଗେ । ପ୍ରବେଶିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ ସେ ଲଗେ । ଶୁଣି ଗରୁ ଧ୍ବନି । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଉଠିଲେ
 ତରୁ ମୂର୍ଦ୍ଧନ ॥ ଦେଖିଲେ ଭରତ ଶନ୍ଦ୍ବେଦ ବେନି । ସଙ୍ଗତେ ଅନେକ ସଜନ
 ଘେନି । ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ବହୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ । ଭ୍ରତକୁ ଆଜ ମାରିବି ବୋଇଲେ ।
 ରାଜା ଏବେ ହୋଇ । ଆସୁଛି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ମାରିବା ପାଇଁ ॥ ବୃକ୍ଷରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସୁମିତ୍ରା
 ପୁତ୍ର । ଜଣାଇଲେ ରାମପାଶେ ଭରତ । ଭରତ ଶନ୍ଦ୍ବେଦ ଆସନ୍ତି ଦେବ । ଶୁଣିଣ
 ମନେ ହସନ୍ତେ ଶବ୍ଦବ । ଆସୁ ଆସୁ ଭାଇ । ଦେଖିବା ତାଙ୍କୁ ନୟନ ପୁରାଇ ॥
 ଭରତ ଶନ୍ଦ୍ବେଦ ସୈନ୍ୟ ରୁହାଇ । ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ ଗିରି ନିକଟେ ଯାଇ । ଦେଖିଲେ
 ଅତି ମନୋରମ ଗିରି । ଯହିଁ ବିଜୟ କରନ୍ତି ହରି । ସେ ଗୁଡ଼ ସଙ୍ଗତି । ରଥୁ
 ଓହ୍ଲାଇ ହେଲେ ପାଦଗତି ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଦେଖି କୈକେୟୀପୁତ୍ର । ଶଣ୍ଢେ ଦୂରରୁ
 କଲେ ଦଣ୍ଡବତ । ଭ୍ରତଚରଣେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଡ଼ିଲେ । ଶନ୍ଦ୍ବେଦ ହିଁ ଦୁରୁ ମାନ୍ୟ
 କଲେ । ଚାରି ଭାଇ ମେଳ । ବୋଲେ ବିଶି ନେହୁ ବହଇ ଜଳ । ୧୦ ।

—X—

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ -- କଉଶିକ ପଡ଼ିତାଳ

ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ କୁଳ ସିନ୍ଧୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ହେ ମୋର ଜନନୀ ଏହା ଅର୍ଜିଲେ ।
 ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ପିଅର ହା । ରାମ ବୋଲଣ ପ୍ରାଣ ତେଜିଲେ ॥ ଦୁଷ୍ଟ ପାମରୀ
 ମନ୍ଦଭାଗୀ ହେ କ୍ଷମାଶୀଳ ଦୋଷ କର କ୍ଷମା । ଅଯୋଧ୍ୟାପୁରେ ଅଭିଶେକ
 ହୁଅ ହେ ଘେନଣ ଜନକଜେମା ॥ ଭରତ ଶନ୍ଦ୍ବେଦ ଏମନ୍ତ କହି ଚରଣ
 ତଳେ ପଡ଼ିଲେ । ଉଠ ଉଠ ବୋଲି ଶ୍ରୀକରେ ଯେ ବେନିଗୁରୁଙ୍କି ତୋଳି

ଧଇଲେ ॥ ପିତା ମୃତ୍ୟୁରାଶି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ସେ ଶୁଣିଣ ବଳାପ କଲେ । ସରସୁ
ଜଳେ ସ୍ନାନ ଯେ କରି ସେ ଇଙ୍ଗୁଳାଫଳ ପିଣ୍ଡାନ୍ତ ଦେଲେ । ବଶିଷ୍ଠ ଆଦି
ମହାଜନର ବଚନରେ ନୋହିଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । ସେ ସେତେ ରୂପେ ମଣାଇଲେ ହେ
ରାମ ନୋହିଲେ ସଦୟ ମନ ॥ ଭରତକୁ ରାଜ୍ୟାଧିକାର କହି ସେ ପାଦୁକା ଦେଇ
କଲେକ ତୋଷ । ବୋଲେ ବଶିଷ୍ଠ ନନ୍ଦିଘ୍ରାମେ ସେ ସୈନ୍ୟ ଘେନି ହେଲେ
ପ୍ରବେଶ । ୭ ।

—X—

୧୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର ଜଳଦବାଣୀ

ବିସକୂଟ ବାସୀ ହେ ଠୁଳ ହେଲେ ଆସି । ବରୁର ବୋଲନ୍ତି ଏଥୁ ହେ
ଥୁବା ସକଳ ଚପସୀ ॥ ପିଟିଗଲ ଦାଣ୍ଡ ହେ ଶସି ହେଲେ ରୁଣ୍ଡ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ବନରେ ହେ ବୁଲନ୍ତି ଘେନଣ କୋଦଣ୍ଡ ॥ ହୋଇଛନ୍ତି ଯତ ହେ ସଙ୍ଗରେ ଯୁବଣ ।
ପ୍ରତିଦିନ ମୃଗ ବଧ କରନ୍ତି ହେ ରଘୁକୁଳପତି ॥ ଅସୁର ଆସିବେ ହେ ଏହାକୁ
ଦେଖିବେ । ଆମ୍ଭ ପାଇଁ ଧାନ୍ତୁକ ସେ ଯେ ଆଣିଛୁ ବୋଲଣ ଖାଇବେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ
ଜାଣିଲେ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ କହିଲେ । ଆମ୍ଭ ରହିବା ଦେଖିଣ ହେ ସାମୁଜ
ମୁନିମାନେ ଗଲେ ॥ କି କଲେ କି କଲେ ହେ ନ କହି ତ ଗଲେ । ଏଡ଼େ ଭୟ
କିପାଇଁ ହେ ସାମୁଜ ସେମାନେ ପାଇଲେ ॥ ତେଜିଲେ ଏ ବନ ହେ ଆସନ୍ତି ଏ
ସ୍ଥାନ । ବୋଲେ ବଶିଷ୍ଠ ଏମନ୍ତ ହେ ବାଞ୍ଛୁଣସିବା କଲେ ମନ । ୭ ।

—†—

୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆହାରୀ, ମାନଧାତା ମଧୁ ପ ବୃତ୍ତେ

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ କିଛିଦିନ ପରେ ବିସକୂଟ ତେଜ ଶ୍ରୀରାମ । ଦଣ୍ଡକ
ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରବେଶି ଦେଖିଲେ ଆସେୟ ଗୋଟିକ ଆଶ୍ରମ । ସୁଜନେ । ଅତି
ରମ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ସମସ୍ତ ରୁଷିମାନେ ସଙ୍ଗତରେ ଯହିଁ କରିଅଛନ୍ତି
ବିଶ୍ରାମ ॥ ସତମିତ୍ରୀ ସୀତା ଘେନଣ ଶ୍ରୀରାମ ମୁନିଙ୍କୁ କଲେକ ଦର୍ଶନ ।
ଆସେୟ ରୁଷି ଦେଖିଣ ଶ୍ରୀରାମକୁ ବହୁତ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । ସୁଜନେ ।
ବହୁ ନିୟମେ ପୂଜାକଲେ । ଅନୁସୂୟା ସୀତାଙ୍କର ଭୁଜ ଧରି ତାଙ୍କ ପୁରକୁ
ଘେନିଗଲେ ॥ କରି ଅନୁରାଗ ଦେଲେ ଅଙ୍ଗରାଗ ଦବ୍ୟ ଅମଳାନ
ବଧନ । ଦବ୍ୟ ଆରୁଣି ଦବ୍ୟ କୁସୁମରେ କଲେ ତାହାକୁ ସୁମଣ୍ଡନ ।
ସୁଜନେ । କେବେ ହେ ନୁହେଁ ସେ ବିରଜ । ହେମ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରଣ

ରସାଶିଳ ପରସ୍ତେ ଦଶିଲ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ॥ ଯେଉଁ ଅନୁସୂୟା! ଜନେ କରି ଦୟା ତାପି
ନଦୀକ ବଢ଼ାଇଲେ । ଅନେକ କାଳଯାଏ ବୃଷ୍ଟି ନ କଲ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବାଧା
ଛଡ଼ାଇଲେ । ସୁଜନେ । ଅଟନ୍ତି ସେହି ପତିବ୍ରତା । ଅନୁସୂୟା ବ୍ରତ କରିଣ
ମୁକତ ହୁଅନ୍ତି ସକଳ ବନ୍ଦତା ॥ ଜାନଙ୍କ ତାଙ୍କ ଚରଣତଳେ ପଡ଼ି ଲଭିଲେ
ପରମ ସନ୍ତୋଷ । ତାହା ଦେଖି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହିତ ହୋଇଲେକ ବହୁ ହରଷ
ସୁଜନେ । ପୂର୍ବକଥା ମୁନି କହିଲେ । ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ଏ ବନକୁ ବିଦେଶକୁ
ଅଭୟ ହୋଇଲୁ ବୋଲିଲେ ॥ ସକଳ ରକ୍ଷି ତଣ୍ଡୁଲ ଶିରେ ଦେଇ ରାମଙ୍କୁ
କଲ୍ୟାଣ ବାଞ୍ଛିଲେ । ଏହି ମାର୍ଗରେ ଏ ବନ ଭିତରକୁ ଯିବା ହେଉ ବୋଲି
ବୋକିଲେ । ସୁଜନେ । ସେଠାରୁ ରାମ ବିଜେକଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ବୋଲେ ଯାନ ବିଶି ଗୀତେ ଏହା କହିଲେ । ୭ ।

— ଅଯୋଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ —

ଆରଣ୍ୟକ କାଣ୍ଡ

୧ମ ଛାନ୍ଦ—ବିରାଧ ବଧ

ରାଗ—ଆହାରୀ

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ମହାବନାନ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ । ଦଣ୍ଡକ
ଅରଣ୍ୟ ସୀତାଙ୍କ ଦେଖାନ୍ତି ଦେଇଣ କରେ ଭୁଜ ବାମ । ଗୋ ସଜନି ।
ତରୁମାନେ ଯେ ଅଭିରାମ । ଫଳ ପୁଷ୍ପେ ଲତା ଅତି ଅପ୍ରମିତା କି ଅବା
ଶବ୍ଦର ଆରାମ । ଶୁକ ସାଗ ସଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ବିହଙ୍ଗେ ଫଳଲେଉ ଯେ
ନ ଗୁଡ଼ନ୍ତି । ବିହଙ୍ଗ ସଙ୍ଗରେ ଫିଡ଼ା କରିବାରେ ବିବିଧ ଧୂନିକ ଶ୍ରବନ୍ତି ।
ଗୋ ସଜନି । ଦେଖାଇ ଶ୍ରୀରାମ ସନ୍ତୋଷ । ତମାଳର ମାଳ ତଳରେ ନିୟୁତ
ଜୀବ ଚରନ୍ତି ସେ ବିଶେଷ ॥ ସିଂହ, ଶାଘୁଳ, ଗଣ୍ଡା, ଗଜ, ଗୟଳ, ଚିତ୍ତ,
ଭାଲୁଙ୍କର କୁଳ । ମୃଗ ଶୁକର, ସମ୍ବର, ହରିଣ, କୃଷ୍ଣାଜନର ସଙ୍ଗେ ଖେଳ ।
ସେ ଜାନଙ୍କ । ସହିତେ ରାମ ସେ ସନ୍ତୋଷ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରବେଶ
ହୋଇଲୁ ବିରାଧ ନାମରେ ରାବଣ ॥ ମହାଶିର ପ୍ରାୟ ବିଶାଳ ତା କାୟ
ଧରିଛି କରେ ବିବ୍ୟ ଶୂଳ । ରୂପରେ ଶରୀର କର୍ଦ୍ଦନ ହୋଇଛି ମୁଖ ବିଶାଳ
ବିକରାଳ । ହେ ସୁଜନେ । ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖଣ ସେ ଗଲ । ତମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶର
ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତେ ଭୟ ତହିଁକି ଯେ ନ କଲ ॥ ଗୁଡ଼ିଣ ସୀତାଙ୍କୁ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ
ନେଉଥିଲ ସେ ବାନ୍ଧକରି । ସୀତାଙ୍କ ରୋଦନ ଦେଖି ବେନସର ବାହୁକୁ
ଉଠା ତାର କରି । ହେ ସୁଜନେ । ଦଳ ଦହିଲେ ତାର ପିଣ୍ଡ । ପ୍ରାଣ ତେଜ

ଦୈତ୍ୟ ଗନ୍ଧର୍ବ ହୋଇଲ ପାଇଣ ରାମ ଭୁଜବଣ ॥ ବିରାଧ ବିନାଶି ବନେ ବନେ
ପଶି ଦେଖନ୍ତି ମୁନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ସମସ୍ତ । ସମସ୍ତ ରୁଷିମାନଙ୍କ ମଠ ଦେଖି
ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ଯେ ରାମ । ହେ ସୁଜନେ । ଶରଭଙ୍କ ରୁଷିଙ୍କ ପାଶେ ।
ଶତୀପତି ତାଙ୍କୁ ବିନୟ କରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ଯିବା ଆଶେ ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଦେଖି
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ ଯେ ଦେବ ସୁନାସୀର । ସୀତାଙ୍କ ସହିତେ ଶ୍ରୀରାମ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଡ଼ିଲେ ମୁନଙ୍କ ପୟର । ହେ ସୁଜନେ । ରାମଙ୍କୁ କରିଣ ସେ ପୂଜା ।
ଅଗ୍ନିରେ ପଶିଣ ଶରୀର ଧୂସିଣ ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ଗଲେ ଦ୍ଵିଜା ॥ ରୁଷି ବ୍ରହ୍ମଲୋକ
ଯିବା ଶୁଣି ରୁଷିମାନେ ଯେ ହେଲେ ତହିଁ ରୁଣ୍ଡ । ଦେଖିଲେ ଅଗ୍ନିରେ ଭସ୍ମ
ହୋଇଗଲେ ରୁଷିଙ୍କର ପବିତ୍ର ପିଣ୍ଡ । ହେ ସୁଜନେ । ରାମଙ୍କୁ ସେହିଠାରେ
ଦେଖି । ବୋଲଇ ବିଶି ସମସ୍ତ ରୁଷିମାନେ ହୋଇଲେ ଯେ ପରମ
ସୁଖୀ । ॥

—X—

୨ୟ—ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆହାରୀ । ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଚଉପଞ୍ଚାଦଶଶ ବୃତ୍ତେ

ଶ୍ରୀରାମ ଭେନ, ହୃଷ୍ଟ ସକଳ ମୁନ । ଶୁଣନ୍ତି ବିବିଧପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଧ୍ଵନି ॥
ଗୁଲନ୍ତି ବନେ, ରାମ ସାନନ୍ଦ ମନେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସୁଘୋଷିତଙ୍କ
ସ୍ଥାନେ । ବୁଲି ଆରାମ, ମଠେ ପଶିଲେ ରାମ । ରୁଷିଙ୍କୁ ପ୍ରଣମି କଲେ ତହିଁ
ବିଶ୍ରାମ ॥ କଲାଣ କଲେ ରୁଷି ଆସନ ଦେଲେ । ବହୁ ପୂଜାବିଧ କରି
ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ॥ ସମସ୍ତ ରୁଷି, ବିନୟ ବାଣୀ ଶୁଣି । ଅସୁରେ ଆତ୍ମକୁ ଗ୍ରାସ
କରନ୍ତି ଆସି ॥ କସ କରିବୁଁ, ଆମ୍ଭେ କାହିଁକି ଯିବୁଁ ତୁମ୍ଭ ଶରଣ ରଖିଲେ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବୁ ଶୁଣି ରାବବ ବୋଲନ୍ତି ଏ ଦୁର୍ଲଭ । ମାରବି ଅସୁର
ନିଶ୍ଚେ ନ ଯାଅ ଶୋଭ ॥ ମାନ୍ୟ ତ କଲେ, ତାଙ୍କୁ ମେଲଣି ଦେଲେ ।
ସୁଘୋଷଣେ ରାମ ଆସିବେଟି ବୋଇଲେ । ଭୟ ନ କର; ମୁଁ ମାରବି ଅସୁର ।
ରୁଷିକି ରଖିଣ ଗଲେ କେତେକ ଦୂର । ବୋଲନ୍ତି ସୀତା, ଆହେ ସତ୍ୟ-
ବକତା । କମ୍ପାଇଁ ଅସୁରେ କରିଛନ୍ତି ଅହନ୍ତା ॥ ଏ ତ ଅଧର୍ମ, ଜାଣ ସକଳ
ଧର୍ମ । ବିନା ଦୋଷେ ଅସୁର କରିବ ସଂଗ୍ରାମ ॥ ଶୁଣରେ ସଖି, ଗୁରୁ
ଚନ୍ଦ୍ରମାମୁଣି । ରୁଷିକି ଅସୁରେ ଆସି କ ଦୋଷେ ଭାଷି ॥ କୋଦଣ୍ଡବାଣ,
ଦେଖି ଗଲେ ଶରଣ । ଏଥିପାଇଁ ଶଶିମୁଖୀ ଦେବ ପରାଣ । ବିବିଧ ବନ
ହବ୍ୟ ତହୁ ଗହନ । ପୁଷ୍କରିଣୀ ଏକ ଅଛି ଏକ ଯୋଜନ ॥ କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟ
ଗାଣ ବାଣୀ ସଙ୍ଗୀତ । ଜଳର ଭବ୍ରେ ଶୁଭ୍ରଅଛି ଏମନ୍ତ ॥ ଶୁଣି ଚକିତ
ପରୁରନ୍ତି ଭାରିତା । ତହିଁ ତଟେ ମୁନ କହନ୍ତି ସେ ବୃହନ୍ତ ॥ ଶୁଣ ହେ ରାମ;

ରୁଷି ମଣ୍ଡୁକ ନାମ । ତପସ୍ୟା ଦେଖିଣ ଦେବେ ହୋଇଲେ ବାମ ॥ ଅପସରା
ପେଷିଲେ ତାଙ୍କୁ ତପ ଶ୍ରାବଣେ । ସେମାନେ ଏବେ ତାଙ୍କର ମନ ରଞ୍ଜିଲେ । ଜଳ
ଭିତର, କର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ପୁର । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ କରନ୍ତି ବିହାର ॥ ଶୁଣି
ଶ୍ରୀରାମ, ହେଲେ ସନ୍ତୋଷ ମନ । ବୋଲେ ବିଶି ବୁଲନ୍ତି ଦଣ୍ଡକ ଅରଣ୍ୟ ॥

ମୟୁକ୍ତାନ

ରାଗ—କାମୋଦୀ, ସରିମାନ ବିପ୍ରସିଂହ ବାଣୀ

ଦଣ୍ଡକ ଅରଣ୍ୟ ରାମ ଦେଖନ୍ତି ରୁଷି ଆଶ୍ରମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାନକୀ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ।
କାହିଁ ରହନ୍ତି ବରଷେ କାହିଁ ରହି ସତମାସେ ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନ ରହିଲେ ରଙ୍ଗେ ।
ବନବାସ । ହେଲ ବେନପାଞ୍ଚ ବରଷ । ମାରନ୍ତି ହରିଣ ମୃଗ ଫଳମୂଳ କରି ଭୋଗ
ସୁଖେ ବଞ୍ଚି ରଜନୀ ଦିବସ । ସୁଖସଖ ମହାମୁନେ ପଡ଼ିଲେ ଶ୍ରୀରାମ ତାହାଙ୍କର
ଆଶ୍ରମକୁ ଗଲେ । ଦୁରୁ ଦେଖି ମୁନିବର କଲେ ରାମ ନମସ୍କାର ମୁନି ଦହତ
କଲ୍ୟାଣ କଲେ । ଶୁଣି ଆହେ ବ୍ରହ୍ମଯତି କାହିଁ ଅଛନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ନ ଦେଖିଲି ତାହାଙ୍କର
ସ୍ଥାନ । କହନ୍ତି ମୁନିବଚନ ଏଠାକୁ ଚାରିଯୋଜନ ଦକ୍ଷିଣେ କରିବ ଗମନ ।
ସେଠାରୁ ଶୁଣି ଏ ବାଣୀ ମୁନିଙ୍କୁ ମାଗି ମେଲଣି ଭନଯୋଜନ ପଥରେ ଗଲେ ।
ଅଗସ୍ତି ଭ୍ରାତାଙ୍କ ଭେଟ ସେଦିନ ରହି ସେ ମଠ ନିଶି ପ୍ରଭାତେ ବିଜୟେ କଲେ ॥
ଦେଖିଲେ ବିବିଧ ଚରୁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଫଳରେ ଚରୁ ଦିଶୁଅଛି ଅଗ୍ନିଧୂମ ଚନ୍ଦ୍ର । ନକଟ
ଦିଶିଲ ମଠ ସେ ବାରେ କରିଣ ମଠ ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ କହନ୍ତି ବଚନ । ଆଗ ହୋଇ
ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ ଆମ୍ଭ ଆଗମନ କହ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ କରିବା ଦର୍ଶନ । ଶୁଣିଣ ସାମୁଜ
ଗଲେ ରୁଷିଦ୍ଵାରକୁ କହିଲେ ଦ୍ଵାର କହେ ମୁନି ସନ୍ନିଧାନ । ତେଜଣ ଯାଗସବନ
ଅଇଲେ ସେ ଚପୋଧନ ବୋଲେ ଆସନ୍ତୁ ରଘୁନନ୍ଦନ । ଆସିଣ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ପଡ଼ିଲେ ମୁନି ଚରଣ ମୁନି ତାଙ୍କୁ କଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ ॥ ବୋଲନ୍ତି ମୋ ନେତ୍ର ଧନ୍ୟ
ତପସ୍ୟା ହୋଇଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଜ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଭାଇ ବେନ । ମଠ ଭିତରକୁ
ନେଲେ ରାମକୁ ଆଶ୍ରୟ କଲେ ଆନନ୍ଦରେ ଶୁଲକିତ ମୁନି । ବଇଷ୍ଣବା ଧନୁ
ତୁଣୀ ଖଡ୍ଗ ଉପରେ ଘେନି ସମର୍ପିଲେ ରାମକୁ ସେ ମୁନି । ବୋଲଇ ଯେ ଗୁନ
ବିଶି ଆନନ୍ଦେ ସେ ଦିନ ନିଶି ବଞ୍ଚିଲେ ଜନକସୁତା ଘେନି ॥

୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୌଶିକ

ଅଗସ୍ତି କହନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ଶ୍ରୀରାମ ସବୁଦିନେ ଏ ବନ୍ଧୁ ଧନୁ । ଶବ୍ଦ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବାକୁ କହିଥିଲ ରଖିଥିଲ ମୁଁ କେତେ ଦିନୁ । ଆହେ ରାଜବ ।
ଅସୁର ଏଥେ କ୍ଷୟ କର । କେବେ କ୍ଷୟ ନୁହନ୍ତି ଏଥୁ ଶର ଏଟି ଅକ୍ଷୟ ତୁଣ୍ଡର ॥
ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ଶ୍ରୀରାମ କରଯୋଡ଼ି ମୁନିଙ୍କୁ କହନ୍ତି ବଚନ । କେବଣ ସ୍ଥାନେ
ପଶ୍ଚିମାଳା ରବିକୁ କହିବା ହଉ ତପୋଧନ । ମୁନି ବୋଲନ୍ତି । ପଞ୍ଚବଟୀରେ
ଘର କର । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ତଟ ମନୋହରପବନ ମହାସୁଖକର ॥ ଏ ଯେ
ଜାନକୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁକୁମାରୀ ମହା ଦୁଃଖମାନ ସହିଲେ । ମହା ଦୁଃସହ ସାହସ ତ
କଲେ କି ବନ ଭିତରକୁ ଆଇଲେ । ଆହେ ରାଜବ । ଏହାକୁ ହେଲା ନ କରିବ ।
ଯେମେବେଳେରେ ଏ ଯାହା ମାଗୁଥିବେ ଶରଧା କରି ଆଣିଦେବ ॥ ମୁନିଙ୍କି
ମେଲଣି ମାଣିବ ସେଠାରୁ ଯୋଜନେ ଦକ୍ଷଣକୁ ଗଲେ । ପଞ୍ଚବଟୀ ତଟ ନିକଟେ
ପ୍ରକଟ ସଙ୍କେତ ମୁନି କରୁଥିଲେ । ବାଟେ ବସିଛି । ଗିରି ସମାନ ଦିଶେ କାୟ ।
ଦେଖିଣ ଜାନକୀ ସଭୟ ହୋଇଲେ ପୁଛନ୍ତି ତାକୁ ରାମରାୟ ॥ ରାମକୁ କହିଲେ
କୁଳାଭୂତରସ ଜଟାୟୁ ନାମଟି ଆମ୍ଭର । ଗରୁଡ଼ଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଆମ୍ଭେ ବାପାଙ୍କ
ମର୍ଦ୍ଦ ତୁମ୍ଭର । ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ । ତାହାଙ୍କୁ ମାନ୍ୟଧର୍ମ କଲେ । କେଉଁଠାରେ କୁଟୀ
କରିବେ ବୋଲଣ ସଙ୍ଗତେ ଘେନିଣ ଆଇଲେ । ମନୋରମ ପୁଷ୍ପେ ଅରଣ୍ୟ
ଦେଖିଲେ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମ ଭାଗରେ । କୁଣ କୁସୁମ ଫଳମୂଳ ସୁଲଭ କୁଟୀ କଲେ
ତହିଁ ଲାଗିଲେ । ମୃତ୍ତିକା ବାଡ଼ି । କରିଣ ଇନ୍ଦନ ପାଡ଼ିଲେ । ପଲ୍ଲବମାନଙ୍କରେ
ଚାହା ଆକ୍ଷାଦି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ କରି ସଜାଡ଼ିଲେ । ଅତି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ପଶ୍ଚିମାଳା ଶ୍ରୀରାମ
ଦେଖିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମି । ଧନୁ ତୁଣ ଶସ୍ତ୍ର ସମସ୍ତ ରଖିଣ ରହିଲେ ଘେନି
ଗୁରୁକେଶୀ । ଉତ୍ସ ଆଗରେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ କୁଟୀର ରଚିଲେ । ବୋଲେ ବଣି ଯହିଁ
ମହାସୁଖ ଯାଇ ରଜନୀ ଦିବସ ବଞ୍ଚିଲେ ॥

୫ମ ଛାନ୍ଦ—ବନବିହାର

ରାଗ—ଆହାରୀ

ରାଜ ଜଗତରେ । ରାମ ବୁଲନ୍ତି ବନରେ । ଜାନକୀ ସଙ୍ଗତେ ବିହାର
କରିଣ ଆନନ୍ଦ ମନରେ ॥ ଧର କାନ୍ତ କରି । ରାମ ଗୁଲେ ଧୀର ଧୀର ॥
ବୋଲନ୍ତି ଦେଶରେ ସରୋଜବଦନ ଦିବ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରବର ॥ ଚନ୍ଦନ ଅଗୁରୁ

ତନ୍ମୁ ଅତି ମନୋହର । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଭା ପାଉଛନ୍ତି ଏ ମଘ ଶଗର ॥
କୁସୁମ କାନନ ॥ ମଧ୍ୟେ ପଶିଲେ ବହନ । ନାନା କୁସୁମରେ ସୁବେଶ କରନ୍ତି ।
ଯୁବତୀ ରତନ ॥ ମଣ୍ଡିଲେ କବଚ । କୃତେ ଲେପିଲେ କସ୍ତୁର । ସମସ୍ତ
ଆଭିରଣମାନ ଶଞ୍ଜିଲେ କୁସୁମରେ କର ॥ ହୋଇ ହସ ହସ । ରାମା ରାମେ
କଲେ ବେଶ । ବିବିଧ କୁସୁମ ତଡ଼ାଉ ଶଞ୍ଜିଲେ ଶୋଭା ଜଟା ବେଶ ଯୁବତୀ
ବିବୁଧ ଧର । ପୁରୁଷ ବିବେକ । ଜୀବନବାହବ ଆମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଦୁଃଖ ପାଇଲୁ
ଅନେକ ॥ ତୁ ମୋର ସମ୍ପଦ । କାମଦେବ ବିଷ ଗଦ । କୋଟି କୋଟି ଯୁଗ
ମଣାଇ ତୋହର ବିଚ୍ଛେଦ ॥ ଏହିରୂପେ ଲାଲି । ସଙ୍ଗେ ଦେନଶ ଅବଳା ।
ଅନୁଦିନେ ତନ୍ମୁ ଶଶେ ନ ଗୁଡ଼ି ରସିକମାଣାଳା କନ୍ଦମୁଲ ଖୋଳି । ନାନା
ପକପଳ ତୋଳି । ବୋଲେ ବଶି ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଆଶନ୍ତି ସାମୁଜ ମହାବଳୀ । ୧୦ ।

—X—

୭ଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ—ସୁପ୍ତଶୟନ ଭେଟ

ରାଗ—କଲ୍ୟାଣ ଆହାରୀ

ଏସୁଅନନ୍ତରେ ଶରଦ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲୁ ହିମକାଳି ॥ ଶ୍ରୀରାମ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ସହଚରେ ମିଳିଲେ ଗୋଦାବରୀ କୁଳ ॥ ଶ୍ରୀରାମ । ହସି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ
କହନ୍ତି । ଦେଖ ଏ ହିମ ପଡ଼ିବାରୁ ତପନକର ତେଜୋବନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ॥ ହିମ
ଅତଳୁ ଚାଲି ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୁ ହେଲେ ଦଶଦିଗ । ଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଭ୍ର କରଣ ଏ
କାଳେ କରୁଛନ୍ତି ବହୁ ହରଷ । ପୃଥ୍ବୀ । ହେଉଛି ମହା ସୁଖବାସୀ । ଏ
ମାର୍ଗଶୀର ସମସ୍ତ ମାସ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲଣ ମୁନିମାନେ କହ ॥ ସଲିଳ ଅନଳ
ପ୍ରାୟେକ ହୋଇଲୁ ଅନଳ ହୋଇଲୁ ସଲିଳ । ଏମନ୍ତ କହି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା
ସ୍ନାନକଲେ ନଦୀର ଜଳ । ତଦନ୍ତେ । କୁଟୀରେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ । ଦେବ
ପିତୃପୂଜା କରି ପଳମୁଳ ମଣୋହି କଲେ ହୋଇ ତୋଷ । ଯେଉଁ ରାମ
ଷଡ଼ରସ ଚତୁର୍ବ୍ୟ ଅଶନ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ନ ରୁଚେ । ସେ ଏବେ ପଳମୁଳ ମାଂସ
ମଣୋହି ସୀତା ପରଶିବାରୁ ରୁଚେ । ଯେବଣ । ରାମଙ୍କୁ ନ ରୁଚେ ଅନ୍ଧାଳୀ ।
ଏବେ ସେ ଚରୁମାନଙ୍କ ଗୁଳ୍ମତଳେ କାମିନୀ ଦେନ କରେ କେଳି । ଆତମନ
ସାରି କଷାପଳ ମୃଗ ଗୁଳ୍ମ ପାରି ତହିଁ ବିଜୟେ । ଶ୍ରୀରାମ ବାନପାରୁଣରେ ଜନକ-
ନନ୍ଦନା ବସି ଶୋଭାପାଏ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ନିଜ କୁଟୀରେ ଛନ୍ଦ୍ର ବସି । ଅଯୋଧ୍ୟା
ଚରିତମାନବେନିଶ୍ଚୟ କହନ୍ତି ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ହସି । ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶରେ
ଅସୁର ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁ । ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିଣ ମଦନବାଣେ ମୋହି

ହେଲ । ଅସୁର । ଦେଖିଲ ସୁନ୍ଦର ସୁରୁଷ । ଅଶନ ପାଶୋର ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ
ହୋଇ ମଦନେ ହୋଇଲ ଅବଶ । ପିଙ୍ଗଳ କେଶ ଭବିଷ୍ୟବେଶ ତାର କୁଲ
ପ୍ରାୟେକ ନଶମାନ । ହୋଟାଣୀ କୁଠାରଦଶମ୍ମ ବରନ ଦର୍ଶ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର କାଠ
ସମାନ । ରାମଙ୍କୁ । ଦେଖିଣ ମଦନେ ବହୁଳା । ବୋଲଇ ବିଶି ସେହିକ୍ଷଣି
ରାକ୍ଷସୀ ହୋଇଲକ ବିବ୍ୟ ଅବଳା । ୭ ।

—†—

୭ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ— ମାଳଶ୍ରୀ

ସୁନ୍ଦର ରୂପ ହୋଇ ସୁର୍ପଣ୍ଖା । ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ ଦେଲକ ଦେଖା ।
ପରୁରକ୍ଷ ତୁମ୍ଭେ କାହା କୁମର । ଅସୁରଙ୍କ ମଧ୍ୟେ କଲ ତ ଘର । ରାମ ତାଙ୍କୁ
ସବୁ ବୃତ୍ତନ୍ତ କହିଲେ ସେହି କହିଲ କଥା । ମୁହିଁ ବିଶ୍ଵାସୁତା, ଭ୍ରାତ ଦଶମଥା ॥
ଆହେ ରାମ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ଏକାନ୍ତେ । ବିହାର କରିବା ନୟା ପଦ୍ମତେ । ଦଣ୍ଡିକ-
ବନଯାକ ବୁଲଇବ । ପୁଣି ଯାହା ମାଗିବ ତାହା ଦେବ । ଅସୁରଙ୍କ ରୁହିଁ ହସ
ହସ ହୋଇ ବୋଲନ୍ତି କୋଦଣ୍ଡଧର । ଦେଖ ସଙ୍ଗତେ କାମିନୀ ଅଛନ୍ତି ମୋହର ॥
ପୁଣି ବୋଲଇ ମୁଁ ଦେବ କାମିନୀ । କି ଗୁର ସୁନ୍ଦର ତୋର ଭାବନା । ଏହାକୁ
ଏହିକ୍ଷଣି ଦେବ ଗିଳି । ପୁଣି ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ କରିବା କେଳି । ବୋଲନ୍ତି ରାମ
ତୁମ୍ଭେ ରଞ୍ଜିତନୀ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କି ସପତଣୀ । ତୁମ୍ଭ ମନକୁ ଏ କଥା ଅଇଲ ପୁଣି ॥
ଭଲ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଛନ୍ତି ଆମ୍ଭର । ଭରିଯା ଚାକର ନାହିଁ ସଙ୍ଗର । ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କର
ଦୃଢ଼ ମନୋହାର । ଶୁଣିଣ ସନ୍ତୋଷ ହେଲ ଅସୁର । ପରିହାସ ନ ବୁଝି ସେ
ଅସୁର । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପାଶକୁ ଗଲ । ମୋତେ ତୁମ୍ଭର ବନିତା କର ବୋଇଲ ।
ବୋଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମୁଁ ବୋଲି ଏ ଦାସ । ଦାସୀ ହୋଇବାରେ କି ପଡ଼ିରୁଷ । ତାଙ୍କ
ଭରିଯାକୁ କରିବ ସେବା । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଲେକେ କି ବୋଲିବେ ଅବା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଉତ୍ତର ଶୁଣି ସେ ଅସୁରୀ, ଶ୍ରୀରାମ ପାଶକୁ ଗଲ । ତୁମ୍ଭ ଭାବନାକ ମୁଁ ଖାଇବ
ବୋଇଲ । ଏ ଗୁର କାମିନୀ ଅଛୁ ତ ଦେନ । ଦେଖଲୁ ନାହିଁ ମୋହର ଦେନ ।
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ତୁଣ୍ଡ ବିସ୍ତାରିଲ । ସୀତାଙ୍କୁ ଧରି ଗିଳି ଦେଉଥିଲ । ଅସୁରୀ
ମୁଖରୁ ତାକୁ ଛଡ଼ାଇ । ନେଇଣ ରାମ ରଖିଲେ । ଦୁଷ୍ଟା ଅସୁରୀ ଦୁଷ୍ଟସ୍ଵଭାବ
ଦେଖିଲେ । ରାମ ଡାକିଲେ । ହେ ଆସ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ନିଶ୍ଚେ ପରିହାସ ହେଲ
ଦୁଷ୍ଟ ॥ ଛେଦ ଏହାର ନାସିକା ଶ୍ରବଣ । ସୀତାଙ୍କୁ ଏ କରୁଥିଲ ଭଣଣ ।
ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେହିକ୍ଷଣି, କାହିଁଲେ ନାସା ଶ୍ରବଣ । ଏ କି ବିରୂପ
ହେଲକ ରକତେ ଭୁଷଣ ॥ ସେହିକ୍ଷଣି ତାର ସ୍ଥାନକୁ ଗଲ । ଶ୍ଵେଦନ କରି

ଖରକୁ କହିଲୁ । ଦେଖ ମୋହର ନାସିକା ଶ୍ରବଣ । ବିନା ଦୋଷେ ପୁଣି ଦେଲୁ
କଷଣ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ରାଜା ଦଶରଥ ସୁତ, ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନ । ପଞ୍ଚବଟୀରେ
ଅଛନ୍ତି ଯୁବକ ଘେନ ॥ ଦେଖି ମୁଁ ଗଲୁ ଶ୍ରୀରାମକୁ ତାହାର । ସାନୁଜ ତାର ବଡ଼
ବଳୀୟାର । ଦେଖି ନାସିକା ଶ୍ରବଣ କାଟିଲୁ । ଏମନ୍ତ କହି ଭୂମିରେ ଲେଟିଲୁ ।
ଭଗ୍ନୀର ବିକଳ ଦେଖି ଖରବାର ରକ୍ଷସ ରାଜ । ବୋଲେ ମାରିବ ଏ ଯାକୁ
ଦେବ ଦେଖାଇ ॥ ଚଉଦ ରକ୍ଷସ ଘେନ ଅସୁର । ଦେଖାଇ ଦେଲୁ ସେ
ଶ୍ରୀରାମପୁର । ଶୂଳ ଶଲ୍ଯ ସେହି ଅଛନ୍ତି ଧରି । ରାମକୁ ଦେଖିଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ।
ଧନୁ କରେ ଗୁଣ ଦେଇଣ ଶ୍ରୀରାମ ତାଙ୍କ ଆଗେ ହେଲୁ ଉଭା । ମୃଗୟାଥେ
ଶାଢ଼ ଲୁ ପ୍ରାୟେ ଦିଶେ ଶୋଭା ॥ ଚଉଦେ ଚଉଦ ଶୂଳ ମାଇଲେ । ଚଉଦ
ବାଣେ ତା ରାମ କାଟିଲେ । ତହିଁପରେ ରାମ ବାଣ ପ୍ରହାର । ପଡ଼ିଲେ ଦନୁଜେ
ଜୀବନ ହାରି । ତାହାଙ୍କୁ ମରାଇ ପୁଣ ସୂର୍ଯ୍ୟଶା, ଖରକୁ କାନ୍ଦ କହିଲୁ । ବୋଲେ
ବିଶି ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବହୁତ କଲୁ ।

—X—

୮ମ ଛାନ୍ଦ ଖର, ଦୂଷଣ, ଟି ଶିର ବଧ

ରାଗ—ପାହାଡ଼ିଆ କେଦାର

ଭଗ୍ନୀର ମୁଖୁ ଶୁଣି ବଚନ, ଖର ହୋଇଲୁ କୁପିତ ମନ । ବୋଲଇ
ଆଜ ଶସ୍ତ୍ର ହୋଇଲେ ନେବ ଜୀବନ ଯେ ॥ ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଚଢ଼ିଲେ ଯାନ,
ଚଉଦସସ୍ତ୍ର ଅସୁର ସୈନ୍ୟ । ସଙ୍ଗେ ଦୂଷଣ ଟି ଶିର ଘେନ ବେଢ଼ିଲୁ ବନ ହେ ।
ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଯେ । ଦେଖ ଅସୁର ସୈନ୍ୟ ବେଢ଼ି ପଡ଼ନ୍ତି
ହେ । ତୁମ୍ଭେ ଏଥକୁ ଭୟ ନ କର । ଯିବେ ଏମାନେ ଶମନପୁର । ଦେଖ
ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜ ଆମ୍ଭର ନୃତ୍ୟ କରଇ ହେ ॥ ସୀତାଙ୍କୁ ଗିରିହୋଟ ଭିତରେ
ରଖିଣ ତୁମ୍ଭେ ଜଗ ଦୁଆର । ଆମ୍ଭ ଚରଣ ଶପଥ ନୋହିବଟି ବାହାର ହେ ।
ଆଜ ମୁନିଙ୍କି ଅଭୟ ବର, ଦେବ ଦଣ୍ଡକା ବନ ଭିତର । ଦେଖନ୍ତୁ ଆଜ ମୋ
ପରାକ୍ରମ ସକଳ ଶୂର ଯେ । ଶୁଣି ସାନୁଜ ସୀତାଙ୍କୁ ଘେନିଲେ ଯେ । ଗିରି-
ଗୁହାରେ ରଖି ହାର ଜଗିଲେ ସେ । ଶ୍ରୀରାମ ବାରବେଶ ହୋଇଲେ । ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ
ହେମସେହା ନାଇଲେ । କୋଦଣ୍ଡ ତୁଣ ଘେନିଣ ବେଗେ ବାହାର ହେଲେ ଯେ ॥
କୋଦଣ୍ଡେ ରାମ ଦେଇଣ ଗୁଣ, କରେ ଭିଡ଼ିଲେ ଅକ୍ଷୟତୁଣୀ, ଦେଖିଣ ଖର
ସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ପେଶେ ଦୂଷଣ ଯେ । ଅସୁରଗଣ ଘେନି ଦୂଷଣ ଶ୍ରୀରାମ ସଙ୍ଗେ
କଲକ ରଣ । ରାମ ବାଣରେ ସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ହାରିଲୁ ପ୍ରାଣ ଯେ । ଘର ରୁହାଇ
ସେ ଟି ଶିର ଅସୁର ଯେ । ଦେଖି ରାମକୁ ବୃଷ୍ଟି କଲକ ଖର ଯେ । ରାମର

ଶର ଅଗ୍ନି ପ୍ରଖର, ଦନ୍ତୁଳ କି ସେ ଚୂର୍ଣ୍ଣନକର, ଭିନ୍ନ କାଣ୍ଡରେ ରାମ କାଟିଲେ
 ଟିଣିର ଶିର ଯେ ॥ ଦେଖିଣ ଖରବାର ସତ୍ତର ବନ୍ଧୁଲ ରାମ ଅଙ୍ଗକୁ ଶର, କନ୍ଦକ
 ଧନ ସେହୁ କାଟିଲ ରଘୁବୀରର ଯେ ॥ ଅଗସ୍ତି ଦେଲ ଧନୁରେ ଗୁଣ, ଦେଇଣ
 ରାମ ସଜ୍ଜିଲେ କାଶ, ହୃଦରେ ପଡ଼ି ପଲକମାତ୍ରେ ହାରିଲ ପ୍ରାଣ ଯେ ॥ ରାମ
 ଅସୁରକୁଳ ହୋଇଲେ ଯେ । ଭିନ୍ନ କାଣ୍ଡର ସମସ୍ତ କ୍ଷୟକଲେ ଯେ । ଦଣ୍ଡକା-
 ରଣ୍ୟ ରୁଷି ଅଇଲେ, ସମସ୍ତେ ଏକତୁଣ୍ଡ ହୋଇଲେ ଗମରୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ମୁନି
 କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଯେ ॥ ଗିରିଗୁହାରୁ ହେଲେ ବାହାର, ସୀତାଙ୍କୁ ସେନି ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ଖରା ଦେଖିଲେ କୁଡ଼ କୁଡ଼ ହୋଇଣ ମଲେ ଅସୁର ଯେ ॥ ଅମର ସେନିଣ
 ସୁନାସୀର, କୁସୁମ ବୃକ୍ଷ କଲେକ ଶିର, ଏହି ସମୟେ ଜାନକା ଦେଖିଲେ
 ରଘୁବୀର ଯେ । ମହାଆନନ୍ଦେ କଲେକ ଆଲଙ୍ଗନ ଯେ । ପୁଣି ପୁଣି ଦେଖନ୍ତି
 ଅବସ୍ଥାବସାନ ଯେ । ବୋଲନ୍ତି ଦେବ ଯେତେ ଅସୁର, ସଂଗ୍ରାମେ ଏ ତ ଅଟନ୍ତି
 ଶୂର । ଏକା ହୋଇଣ କେମନ୍ତ କରି କଲେ ନିଧନ ଯେ ॥ ମୁନିମାନଙ୍କୁ ଦେଇ
 ମେଲଣି, କୁଟୀରେ ବିଜେ କୋଦଣ୍ଡପାଣି, ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଲେ ତହିଁ ଭିନ୍ନ
 ପରାଣୀ ଯେ । କମ୍ପନ କଲକ ସେହିକ୍ଷଣି, ରବଣ ଆଗେ ଯୋଡ଼ିଲ ପାଣି, ସେ
 ଦେବ ଶର ସଜ୍ଜିତେ ମଲେ ଅସୁରଶ୍ରେଣୀ ଯେ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ
 ଯେ ସଙ୍ଗେ ବନିତା ଶେଷ ଅଛନ୍ତି ବନ ଯେ । ପୁରୀଶଖା ନାୟା ଶ୍ରବଣ, ଛେଦନ
 ଦେଖି ଖରଦୁଷ୍ଟ । ଟିଣିର ଆଦି କରନ୍ତେ ରଣ ହାରିଲେ ପ୍ରାଣ ଯେ ॥ ସଂଗ୍ରାମେ
 ତାକୁ ନାହିଁ ନା ସମ, ସେ ରାମ ଆମ ଦନ୍ତୁଳ ମମ । ଜୟ ନୋହିବୁ ତା ସଙ୍ଗେ
 ତୁମ୍ଭେ କଲେ ସଂଗ୍ରାମେ ଯେ ॥ କାମିନୀ ତାର ରତ୍ନକ ସମ, କନ୍ଦର୍ପ ପ୍ରାୟ କାମ
 ସେ ରାମ । ଶାନ୍ତବ ନାହିଁ ତା ସଙ୍ଗେ ଯେବେ କାମିନୀ ନେବ ହେ ॥ ଯେବେ
 ଉପାୟବଳେ ହରିବୁ ନାରୀ ହେ । ତେବେ ତାହା ଦୁଃଖରେ ସେ ଯିବ ମର
 ହେ । ରବଣ ମନେ ବିରୁଦ୍ଧ କରି, କେମନ୍ତେ ଆଣିବ ତାର ନାରୀ । ବୋଲଇ
 ବିଶି ତୁଟିଲ ଲଙ୍କପତ୍ତର ଶିରୀ ଯେ । ୭ ।

—*—

୯ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ରାଜିଆରୀ

ମରାଇଣ ଖରବାର ସେ ପୁରୀଶଖା ଚଉଦସସ୍ତ୍ର ଅସୁର । ରବଣ ଗୁମ୍ଫାରେ
 କାନ୍ଦଣ କହଇ ନାୟିକା ଦେଖାଇ ତାର, କି ଆହେ ଭାଇ ॥ ଦଶରଥର
 ନନ୍ଦନ, କି ଆହେଭାଇ; ରହିଅଛି ତା ଆସ୍ଥାନ । ସଙ୍ଗତେ କାମିନୀ ଅଛଇ
 ତାହାର ଦ୍ଵିତୀୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସମାନ ॥ ଦେଖିବାକୁ ତାକୁ ଗଲ, କି ଆହେ ଭାଇ,

କିନ୍ତୁ ଦୋଷ ନ କଲ । ବିନାଦୋଷେ ଶ୍ରବଣ କାଟିଲ, କାନ୍ଦ ଖରକୁ କହିଲ ॥
 ଶୁଣିକରି ଖର ଗଲ, କି ଆହେଁ ଭାଇ, ତା ସଙ୍ଗେ ସମର କଲ । ସିଂଗିର ଦୁର୍ଗଣ
 ସହିତେ ଚଉଦସସ୍ତ୍ର ଅସୁର ମାଇଲ ॥ ଶିଖରେ ଯେତେକ ବାର, କି ଆହେଁ
 ଭାଇ, ଆବର ଶୁର ଅସୁର । ସମସ୍ତେ ଏକ ହୋଇ ତାହା ସଙ୍ଗରେ ହାରିବେ
 କଲେ ସମର ॥ କଳି ମୁହେଁ ତାର ବଳ, କି ଆହେଁ ଭାଇ, ଯେସନେ ଜଳଧି
 ଜଳ । ବଜ୍ର ସମାନ ତାହାର କାଣ୍ଡମୁନ କଣ୍ଟା ନାହିଁ ଭୁତଳ ॥ ସଙ୍ଗରେ
 କାମିନୀ ତାର, କି ଆହେଁ ଭାଇ, ନାହିଁ ନାଶ ସୁର ନର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭିତରେ
 ଖୋଜିଲେ ନ ଥିବେ ତାହାର ପ୍ରାୟ ସୁନ୍ଦର ॥ ତୋ ପୁରେ ଯେତେ ସୁନ୍ଦର, କି
 ଆହେଁ ଭାଇ, ହରିବେ ତା ପରିରାଣୀ । ଆଖି ପାରିଲେ ଲଙ୍କା ଶୋଭା ଦଶିବ
 ହେବ ତୋର ମନୋହାରୀ ॥ ଏତେ ବୋଲି ମୁଣ୍ଡକୋଡ଼ି, ସେ ସପଣିଆ, ରୂପରେ
 କାନ୍ଦଣ ଗଡ଼ି । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଣ ବାହାର ହୋଇଲ ହେମରହବର ଚଢ଼ି ସେ
 ଦଶାନନ ॥ ମାଣ୍ଡବ ପାଶକୁ ଗଲ ସେ ଦଶଶିର, ସିନ୍ଧୁ କୁଳରେ ଭେଟିଲ ।
 ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ କହନ୍ତେ ତାହାର ମନରେ ଭୟ ହୋଇଲ ॥ ରାମର ଚରିତ ଶୁଣି
 ହେ ଦଶାନନ, ବାକ୍ସ କାଳର ଗୁଣ । ମୋର ଜନମ ତାଡ଼କାକୁ ମାରିଲ
 ନେଲ ସୁବହୁର ପ୍ରାଣ ॥ ହାବୋଡ଼ି ଶରେ ମାଇଲ, ହେ ଲଙ୍କେଶ୍ଵର, ବୃଷଭ
 ବୋଲି ଚଢ଼ିଲ । ଏତେ ଦୂରେ ଆସି ପଡ଼ିଣ ଖାଇଲ ସେ ଦିନୁ ଭୟ ହୋଇଲ ।
 ଏକ ଦିନେ ମୁଗ ହେଲ, ହେ ଲଙ୍କେଶ୍ଵର, ପଞ୍ଚବଟୀରେ ଭେଟିଲ । ସଙ୍ଗ
 ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ମରାଇଣ, ପଳାଇ ଚଢ଼ି ଅଇଲ । ହରାଇଲ ଲଙ୍କଶିଖ, ହେ
 ଲଙ୍କେଶ୍ଵର ତା ସଙ୍ଗେ ହେଲେ ବଇରୀ । ରାକ୍ଷସ କରି ଗୋଟିଏ ନ ରଖିବ
 ପେଟିବ ଶମନପୁରୀ ॥ ମୋର ବୋଲ ଏବେ କର, ହେ ଦଶଶିର, ତାହାର
 ନାରୀ ଏ ହର । ମୁହିଁ ନାଶପିବ ତୁହି ନାଶ ପିବୁ, ତା ସଙ୍ଗେ ହେଲେ ବଚର ॥
 ଶୁଣି ମାରୀଚ ଉତ୍ତର, ସେ ଦଶଶିର ହୋଧେ କମିଲ ଶରୀର । ବୋଲଇ ବିଶି
 ଅଧରେ ଦନ୍ତ ରୁପି କହଇ ତାକୁ ଉଦର । ୧୨ ।

—X—

୧୦ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଶୁଦ୍ଧିଆରୀ ପଡ଼ିତାଳ

ମାରୀଚ ମୁଖରୁ ଶୁଣି ବଂଶପାଣି ହୋଧେ କହଇ ବଚନ । କହ ମୁଁ
 କାହାକୁ ରଣେ ଜଣି ନାହିଁ ଏ ସଂସାରୀ ଭବନରେ । ଏବେ କର ତୁ
 ମୋହର ବୁଦ୍ଧି । ରହମୁଗ ହୋଇବୁ ଅବଧ । ରାମ ଆଶ୍ରମ ନିକଟ ଚନ୍ଦ୍ରଧର
 ଦେଖି ଲେଉଟାଇବେ ବିଧରେ ॥ ରାମ ତୋତେ ଲୋଭ କରି ଗୋଡ଼ାଇଲେ
 ବହୁଦୂର ଦେନପିବୁ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାହି ଜାନକା ସାହି ବୋଲି ଉଚ୍ଚସ୍ଵରରେ

ଡାକିବୁ ରେ । ତହିଁ ଅବା ସିନା ତୁ ମରବୁ । ମୋର ଆଜ୍ଞା ଯେବେ ନ କରିବୁ । ଖଡ୍ଗ ଘେନି ହାଣ୍ଡିକ ତୋର ଶିର ଏହିକ୍ଷଣି କି କରିବୁ ରେ ॥ ମନେ ବିରୁଦ୍ଧିଲ ମାଣ୍ଡବ ଅସୁର ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ମରଣ । ଏହା ହାତୁଁ ରାମ ହାତେ ପ୍ରାଣ ଗଲେ ହୋଇବି ସିନା କାରଣ ଯେ । ବୋଲେ ମାଣ୍ଡବ ଶୁଣ ରାବଣ । ତୋର ନିକଟେ ହେବ ମରଣ । ତୁମ୍ଭେ ଆସୁଥାଅ ମୁଁ ଏବେ ଯାଉଛି ହୋଇବି ହେମ ହରିଣ ହେ ॥ ଶୁଣି ରାବଣ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଣ ରହୁବରେ ବସାଇଲ । ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଘେନି ଆସି ତାକୁ ପଞ୍ଚବଟୀରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଯେ । ଦେଖି ମାଣ୍ଡବ ରାମ ଆଶ୍ରମ । ଶୋଭା ଦିଶୁଛି ରମ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନ । କଦମ୍ବ କର୍ତ୍ତିକାର ବେଢ଼ ସୁନ୍ଦର ଦିଶଇ ତା ଅନୁପମ ହେ ॥ ଏମନ୍ତ କହି ତାକୁ ଦେଖାଇ ଦେଇ ଲୁଚିଲ ବନ ଭିତର । ମାଣ୍ଡବ ଦବ୍ୟ ହେମମୃଗ ହୋଇଲ ରାବଣେଶ୍ୱର ହିତର ଯେ । ଶୁଙ୍ଗ ମଣି ଖୁରା ବଇଁଛଧ୍ୟୁ । ମୁଖ ମାଣିକ୍ୟେ ହୋଇଛି ଉଜ୍ଜ । ନୟନ ମାଳମଣି ପେଟ ରଜତ ମରକତ ପ୍ରାୟ ଲଞ୍ଜ ଯେ ॥ କାନ୍ତି ପ୍ରକାଶ ଦବ୍ୟ ହେମ ସଦାଜ ବନକୁ କରେ ଉଦିତ । ପେଣ୍ଡି ପେଣ୍ଡି ହୋଇ ତନ୍ମୟାକ ତାର ମୁକୁତାତପ୍ତ ବିଦିତ ଯେ । ପୁଣି ସେପଇ ପୁଣି ଚରଇ । ପୁଣି ସେ ଅବୟବ ଦେଖାଇ । ନାନା ଶୁଭିରେ ନାନା ଗତି କରନ୍ତେ କେ ଅବା ନୋହିବ ମୋହି ଯେ ॥ ରାମ ଆଶ୍ରମର ନିକଟେ ଚରନ୍ତେ ପଡ଼ିଲ ଜାନକୀ ଦୃଷ୍ଟି । କୁସୁମ ବନରୁ କୁସୁମକୁ ତୋଳୁଥିଲେ ଯେ । ପଦ୍ମବିମ୍ବୋଷୀ ଯେ । ହରିଲ ମୃଗ ତାଙ୍କର ମତି । କରୁଅଛି ସେ ବିବିଧ ଗତି । ଆହେ ଆର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ଆସ ଆସ ଦେଖ ଏ କନକ ମୃଗ ଗତି ହେ ॥ ଶୁଣିଣ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଧନୁଶର ଘେନଣ ହେଲେ ବାହାର । ଦେଖିଲେ ବିଚିତ୍ର ମୃଗ ଚରୁଅଛି କୁସୁମବନ ଭିତର ଯେ । ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରାମଙ୍କୁ କହେ । ଦେବ ମାଣ୍ଡବ ଏମନ୍ତ ହୋଏ । ନ ଜାଣି ଅସୁର ମାନଙ୍କ କପଟ ଲୁଚିଲ ତ ବଡ଼ ଭୟେ ଯେ ॥ ଶୁଣି ଜାନକୀ ବୋଲନ୍ତି ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧ ନ କର । ଧରି ଆଣିଲେ ସେ ଭରତଙ୍କୁ ଦେବା ନ ଧରି ପାରିଲେ ମୋର ହେ । ରାମ ଶୁଣି ସୀତାଙ୍କର କଲେ । କୋଦଣ୍ଡରେ ଗୁଣ ବସାଇଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ସୀତା ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ଜଗାଇ ରାମ ତାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲେ ଯେ । ୯ ।

୧୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାମ—ମୁଖାନ୍ତ ପଟତାଳ

ହେମ ହରିଣୀ ଧୀରେ ଧାମନ୍ତେ ସୁନ୍ଦର ଧରଣୀ । ଧରୁ ଧରୁ କରୁ ମୃଗ ପଳାଉଛି ଗୋଡ଼ାଉଛନ୍ତି ରଘୁମଣି । କେତେବେଳେ ମୃଗ ଦୃଷ୍ଟିକ

ନ ଦିଶେ କେତେବେଳେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର । କେତେବେଳେ ଦୂରେ କେତେବେଳେ
ପାଶେ ରାମଙ୍କୁ ହେଲ ଅଗୋଚର ॥ ରାମଙ୍କୁ ବହୁତ ଦୂର ଘେନି ଯାଇ ଗଲ
ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ କାହିଁ । ଫୁଟିଣ ରାମ ଚରୁତଳେ ବସନ୍ତେ ପୁଣି ଛୁମ୍ବରେ ହେଲ
ଯାଇ ॥ ମାରିବ ବୋଲି ମନରେ ବିଚାରିଣ କୋଦଣ୍ଡରେ କାଣ୍ଡ ସଜଲେ ।
ବଜ୍ରାଘାତ ପ୍ରାୟ ଶବଦ ଶୁଭିଲ ଯେତେବେଳେ ଶର ବିନ୍ଧଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାହି
ସୀତା ସାହି ବୋଲଣ ରାମପୁରେ ଉଡେ ଡାକିଲ । ମୃଗଦେହ ଛାଡ଼ି ନିଜ ଚନ୍ଦ୍ର
ଧରି ପ୍ରାଣହୀନ ତଳେ ପଡ଼ିଲ ॥ ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଚକିତ ହୋଇଣ ବୋଲନ୍ତି
ହେଲ ପରମାଦ । ମୃଗ ଦେହ ଛାଡ଼ି ଅସୁର ଦେହରେ କିଣିଟ କୁଣ୍ଡଳ ଅଙ୍ଗଦ ॥
ଏ ବାଣୀ ଶୁଣି ଆମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ମଣି ଆସଇ ନ ପୁଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଛାଡ଼ି ଅଇଲେ
ସୀତାଙ୍କୁ ନ ପାଇବି କି ବୋଇଲ ଦୁଷ୍ଟ ଦାରୁଣ ॥ ଏହା ବିଚାରନ୍ତେ ବାମ ଭୁଜ
ବାମ ନୟନ ତାଙ୍କର ଫୁଲିଲ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଶୃଗାଳ
ଘୋର ଧ୍ବନି କଲ । ୭ ।

— X —

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ — ମଧୁକେଶ ପଡ଼ିତାଳ

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାହି ଜାନକୀ ସାହି ବାଣୀ ଶୁଣିଣ ଚରୁଣୀମଣି । ହୋଇ
ଠାକୁରାଣୀ ବୋଲନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ଭ୍ରାତାଙ୍କର ବାଣୀ ହେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଲ
ହେ । ଏହା ଶୁଣି ମୋର ସବୁ ଅବସ୍ଥାକୁ ଜୀବନ ଛାଡ଼ିଲ ହେ ॥ ଶୀଘ୍ର ହୋଇ
ଚଳ ଧନୁଶର ଧରି ବଳମ୍ଭ ନ କର ହେ । ଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭର ସାହା ହୋଇଏବେ
କର ଯାଇ ପ୍ରତିକାର ହେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଶୁଣିଲ ନାହିଁ କି ହେ । କେଉଁ ଦୋଷ
ଧରି ମନେ କି ବିଚାରି ନ ଯାଅ କାହିଁକି ହେ ॥ ସାବତ ଜନନୀସୁତ ସିନା ତୁମ୍ଭେ
ଆସିବ କପଟେ ହେ । ଭ୍ରାତାଠାରେ ଯେତେ ସେନେହ ସବୁ ସେ ପଡ଼ିଗଲୁଣି ତ
ବାଟେ ହେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବିକ୍ରମ ଯାହା ହେ । ମାନସ ପୁରୁଷ ଦଇବ ବଶରୁ
ହୋଇଲକ ଚାହା ହେ ॥ ସତ୍ତ୍ୱମିତୀ ଭଣି ଶୁଣ ଠାକୁରାଣୀ ନୁହଁସି ବିକଳ ଗୋ ।
ରାମଙ୍କୁ ବିପତ୍ତି ଦେବାକୁ ନାହାନ୍ତି ଗାର କେହି ରବିତଳ ଗୋ । ସୁମୁଖି । ନକର
ସେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଗୋ । ମୃଗ ଯେନିଶ ଏହିପରି ଆସିବେ ଗାର ବଳବନ୍ତା ଗୋ ॥
ଯଥା ଶୁଣି ପୁଣି ବୋଲେ କଟୁବାଣୀ ଏମନ୍ତ ଜାଣୁ କରେ । ରାମ ଅନ୍ତରେ
ମୁହଁ ତୋତେ ଭଜିବ ଏମନ୍ତ ମଣ୍ଡଳ କରେ । ବନ୍ଧଣ । ନ ଯାଉ ମୋ ପାଶୁ
ରେ । ରାମ ଅନ୍ତେ ମୋତେ ଶୁଭିକା କରବୁ ଏମନ୍ତ ବଳସୁରେ ॥ କିବା

ମୋତେ ନେଇ ଭରତକୁ ଦେଇ ଭୃଞ୍ଜିକୁ ବଢ଼ୁଥିଲେ । ମୁଁ ପୁଣି ଜୀବନ ଧରି
ଧରଣୀରେ କରବ କି ଅନ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ହୁଇଁ ତୁମ ଶ୍ରୁତି ଯେ ।
ଧନୁର ଧରି ବାହାର ହୋଇଲେ ହୋଇ କୋପମୁଖି ଯେ ॥ ରାମ ମୋର ପିତା
ତୁମ୍ଭେ ମୋର ମାତା କହିଲୁ ଅଜ୍ଞାତ ଗୋ । ଭଲବ ପ୍ରତିକୂଳର ସମୟରେ
ହୁଅଇ ତ ଏହି ଶୁଭ ଗୋ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳିଥିଲ ଗୋ । ଯାଉଅଛି ମୁହିଁ
ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ ଆତ୍ମ-ମଇଥିଲି ଗୋ ॥ ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବନଦେଶମାନଙ୍କୁ
କରୁଲେ ଯାସୀ ହେ । ଆମ୍ଭ ବାହୁଡ଼ିବା ଯାଏ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯାକୁ ଥିବ
ରଖି ଗୋ । ଯେ ଦିନେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସ୍ଵରୂପେ ॥ ବୋଲେ ଶୁଣି ସେହି ଦିଗକୁ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୋଇଛନ୍ତି ବାହୁର ଯେ । ୮ ।

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୀତାଚରଣ

ରାମଦାସଙ୍କ କୋଇଲି ବୃନ୍ଦେ

କଇଚବ ବେଶେ ଦଶଶିର । ଛତା କମଣ୍ଡଳୁ ବେନି କର । କଷା
ବସନ ଶିଖା ପଇତା । ଅଙ୍ଗରେ ମଣ୍ଡିଛି ଦ୍ରାବଣ ଚିତା । ରାବଣେଶ୍ଵର ହୋଇ
ବିଦ୍ରଷ୍ଟୀ । ଏହି ବେଶେ ନେବ ସୀତାଙ୍କୁ ଭଣ୍ଡି ॥ ପର୍ଯ୍ୟଟନା ଦ୍ଵାରେ ପରବେଶ
ମଇଥିଲିକୁ ଦେଖି ହରଷ । ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଛୁମୁର କେ ବର । ଏମନ୍ତ ବନେ କପାଳ
କଲ ଘର । ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀ । ଦେନି କପାଳ ହେଲେ ବନରୁରୀ ।
ଶୁଣି ଲାନକା ସନ୍ତୋଷ ମନ । ଭୟକୁ ଦେଖି ଦେଲେ ଆସନ । ଜଳ ଫଳ ମୂଳ
ଆଣି ଦେଲେ । ସମସ୍ତ ବୃକ୍ଷନ୍ତ ଛାଙ୍କୁ ଜିହିଲେ । ବୋଲନ୍ତି ଆସନ୍ତୁ ମୋର ପତି
ପ୍ରତିବନ୍ଧ ପୂଜା । କରିବେ ଯତି ॥ ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ରାବଣ । ଜାଣିଲି ତୁମ୍ଭ
ପତିର ଗୁଣ । ଯେଉଁ ଯୁବକ ଜଗତେ ଶୋଭା । ଯାହା ଦେଖିଲେ ମୁନ ହେବ
ଲେଶ । ତାହାକୁ ରଖିଅଛି ବନରେ । ତିଳେହେଁ ଶୁଭ ନାହିଁ ତା ମନରେ ।
ଅଗୋ ଆସ ଆସ ବରୁଜନେ । କଷ୍ଟ ନ ପାଅ ତୁମ୍ଭେ ଏ ବନେ । ପାପ ଦଶାରୁ
ଥିଲ ଏ ଯୋଗୀ । ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁରୀ ତୁ କରିବୁ ଗୋ । ମୋହର ହୋଇବୁ ତୁ
ବନ୍ଧବ । ରାବଣ ମୁହିଁ ବଞ୍ଚିବା ମୋ ପିତା ॥ ତାର ଏ ବଚନ ଶୁଣି ସଖା । ମନେ
ପାଇଲେ ସେ ବଡ଼ ଶକ୍ତି । କହୁ ହୋଇ ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । ଶୂନ ଭାଷି ପାରେ
ସିଂହ ଅଜ୍ଞାନ । ଅଇଲେ ରାମ ପ୍ରାଣେ ମାରବେ । ଯଦିକ ଉପରୋଧ ନ
କରିବେ ॥ ଶୁଣି ଅସୁର କୁପିତ ହୋଇ । ନିଜ ହସ ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖଇ ॥
ଉଠୁ କରଇ ପୁଣି ଜିହିଲ । ରାମକୁ ବୁଝାନ୍ତେ ବଲେ ଧଇଲ । ନେଇଣ

ରଥରେ ସେ ବସାଇ । କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ସଖା ବିକଳ ହୋଇ । ରାମ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ରାମା ଉଠେ କରନ୍ତି କାରୁଣ୍ୟ । ଶର୍ବପତ୍ନୀକୁ ସୁମମାଳା । ସୁବର୍ଣ୍ଣମାଳା
ଥିଲା ସଜଗଳା । ଛୁଡ଼ଣ ବଞ୍ଚିହୋଇ ସେ ଗଲ । ତନ୍ତ୍ର କରୁ ଅବା ସୁଧା
ପଡ଼ିଲ । ୮ ।

—*—

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ ସୀତାଙ୍କ ଗୋକ

ରାଗ—ଖେମଟା

ବନଗିରି ହେ ଲତା ଗିରି । ମୋ କାନ୍ତ ଗଲେ ମୃଗ ମାରି । ପଦ ।
ମାୟା କୁରଙ୍ଗୀ ଦେଖି, ଲେଉଟେ ହୋଇଲି ସୁଖୀ, କାନ୍ତେ ବୋଇଲି ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି
ହେ ॥ ଶୁଣି ମୋର ଉତ୍ତର, ଧରି କୋଦଣ୍ଡ କର, ସ୍ବାମୀ ମୋ ଗଲେ ମୃଗ ମାରି
ହେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାହୁ ଶୁଣି, ତାଙ୍କୁ ପେଶିଲି ପୁଣି, ସେ ଗଲେ ମୋତେ ହୋଧକରି
ହେ ॥ ମୋତେ ଏକା ଦେଖିଣ, ଭିକ୍ଷା ମାଗି ରବଣ, ମାୟା ତପସ୍ବୀବେଶ ଧରି
ହେ ॥ ଧରି ମୋହର କର, ବସାଇ ରହୁବର, ମୋତେ ନେଉଛୁ ଲଙ୍କାପୁରୀ
ହେ ॥ କହିବ ମୋ କାନ୍ତଙ୍କୁ, ମାରିବେ ରାବଣକୁ; ମୋତେ ଆଣିବେ ବେଗ କରି
ହେ ॥ ବୋଲେ ଦ୍ବିଜ ଗୋପାଳ; ସୀତା ହୋଇ ଆକୁଳ, କାନ୍ଦନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ ସୁମରି
ହେ । ୭ ।

—*—

୧୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଶଶ୍ବତା

ରୂପଧାଞ୍ଜ ରଘୁନାଥ ଗଲେ ମୃଗ ମାରି । ରୂପାଳ ରାବଣ ମୋତେ
ନେଉଅଛି ଧରି । କେ କହିବେ ଗୋ । ସ୍ବାମୀ କେହ୍ନେ ବାରିତା ପାଇବେ
ଗୋ ॥ ଛଦ୍ମମକଥା ଯେ ନ ଜାଣନ୍ତି ରଘୁନାଥ । ଛଳେ ମାୟା ମୃଗ ମାରିବାକୁ
ଗଲେ ବନ । ଯୋଗ ନାହିଁ ଗୋ । କେ ଜାଣେ କି ଅବା ହେବ ତହିଁ
ଗୋ ॥ ଜାଣି ତ ନ ପାରି ପ୍ରଭୁ ମୋର ବୋଲେ ଗଲେ, ଜଗତକରତା
ହୋଇ ମାୟାରେ ଭୁଲିଲେ । ଜୀବମାନେ ହେ । ଶୁଣିଛ କି ଏଡେ ମାୟା
କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ ହେ । ଝୁରି ଝୁରି ମୋର ଆଉ ନ ସରିବ ଭନ । ଝୁନ ବସନଥା
ନାଥ ନାଚନ୍ତି ନୟନ । ଯିବି କାହିଁ ହେ । ବଞ୍ଚିବାକୁ ବୁଦ୍ଧି ବିଶୁ ନାହିଁ
ହେ ॥ ମାଳ ହେମ ତନ୍ତ୍ର ଦେଖା ସ୍ବପ୍ନ, ହେବ ମୋର । ନଗନ ପକ୍ଷଜ
ମୁଖ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର । ବନଗିରି ହେ । ଦେଖିଲେ କହିବ ରୂପଧାଞ୍ଜ
ହେ ॥ ନିମିଷେ ଯେ ମୁହଁ ମୋତେ ନ ପାରନ୍ତି ରାମ । ଟଳିଲ ନାହିଁ

ସେନେହେଁ ଆଣିଲେ ସେ ବନ । ମୋର ବୋଲେ ଗୋ । ଗୋଦାବରୀ କୁଳେ
ବାସ କଲେ ଗୋ ॥ ଠକପଣ କରି ମାୟା ମୃଗ ଦେଖାଇଣ । ଠକ ମୋତେ
ନେଉଅଛି ଲଙ୍କାର ରାବଣ । ଗୋପୀ ଭଣି ହେ । ଦେଖିଲେ କହିବ ଗୁପ୍ତ ପାଣି
ହେ । ୭ ।

—X—

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ଉଚ୍ଚସ୍ଵରେ ସେବନ କରନ୍ତି ରାମରାଣୀ । ବସନ୍ତକାଳରେ ଯେହ୍ନେ
କୋକିଳର ବାଣୀ ॥ ଏ ଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଯେ ହୋଇଲି ଜାତ । ସନ୍ଧି-
ବର ହସ୍ତ ଧରି ହୋଇଲି ଅନାଥ ॥ ଅଧୋଧାର ରଜା ଯେ ଅଟନ୍ତି ଦଶରଥ ।
ତାଙ୍କ ରାଣୀ କଉଶଲ୍ୟା ପୁଅ ରଘୁନାଥ ॥ ସ୍ଵାମୀ ଯେ ଦେବର ମୋର ଗଲେ
ମୃଗ ମାରି । ଗୁଣ୍ଡାଳ ରାବଣ ମୋତେ ନେଉଅଛି ଧରି ॥ ସୀତାଙ୍କ ସେବନ
ପର୍ଯ୍ୟବର ଯେ ଶୁଣିଲୁ । ବୋଲେ ଗୋପୀ ରତ୍ନବର । ଆଗରେ ମିଳିଲୁ । ୫ ।

—*—

୧୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ପଥେ ଭେଟି ବୋଲେ ଜଟାୟୁ । ରାମ ବନତା ତୁ କମ୍ପା ନେଉ ।
ଅଧର୍ମକୁ ତୋର ନାହିଁ ଭର । ଶ୍ଵେତେ କମ୍ପା ନେଉ ଦଶଶିର । ଆଜି ମୁଁ
ପଥ ଗୁଡ଼ି ନ ଦେବି । ସୀତା ନ ଶୁଣିଲେ ରଣକରିବି । ଏହା ବୋଲିଣ
ସଂଗ୍ରାମ କଲୁ । ରାବଣେଁ ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧିଲୁ । ରଥ ଭାଙ୍ଗିଣ ଅଶ୍ଵ ସାରଥ୍ୟ ।
ମାରିଣ ସେହ୍ନା କାଟିଲୁ ବକର୍ତ୍ତ୍ତ । ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଭାଙ୍ଗିଲୁ ଧନୁ । ହୋଧରେ
କମ୍ପିଲୁ ରାବଣ ଚନ୍ଦ୍ର ॥ ଖଣ୍ଡାଦେନି କାଟିଲୁ ଚରଣ । ଡେଣା କାଟି କଲୁ ରଣ
ଭଣ । ରଣ କରନ୍ତେ ସୀତା ଝିଲେ । ଲତା ଭିତରେ ଯାଇଣ ଲୁଚିଲେ ।
ଜାଣିଣ ତହୁଁ ଆଣିଲୁ ଧଉ । ମୁଗୁଣୀ ଅବା ଧଇଲୁ କେଶରୀ । ସୀତାଙ୍କୁ
କୋଳରେ ସେ ଧଇଲୁ । ଆକାଶରେ ଶେପିଣ ସେ ଗଲୁ । ଗଲା ମୋତିହାର
ପଡ଼େ ଛୁଡ଼ି । କେତେ ଦୂରେ ପୁଣି ଦୁପୁର ପଡ଼ି । ବାମାର ସବୁଦୁଷଣ ଟଣ ।
ଉତ୍ତରରେ ବାହଲେ ସେହିସଦା । ଗିରିଶିଖେ କପି ରାଜନ ରୁଦ୍ଧି । ତାଙ୍କ
ଆଗକୁ ଦେଲେ ପକାଇ । କପି ବୋଲି ଫିଟାଇ ଦେଖିଲେ । ଯତନ କରି
ତା ରକାଇଦେଲେ । ରାବଣ ନେଉଛି କାହା ନାଶ । ଏମନ୍ତ ବୋଲୁ ବୋଲି
ହେଲେ ହରି ॥ ସିନ୍ଧୁ ଡେଇଁଣ ରାବଣ ଗଲୁ । ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ ପ୍ରବେଶ
ହେଲୁ । ସୀତାଙ୍କୁ ରଖି ସେ ନିଜପୁର । ଡାକିଲୁ ସବୁ ବିରୁପା ଅସୁର ।
ସୀତାଙ୍କୁ ନେନେ କରଇ ଶୁଭ । ବୋଲଇ ବଣି ଦେଶାଅ ବିଭୁତ । ୧୪ ।

—*—

୧୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାମ—ମୁଖାରୀ ପଡ଼ିତାଳ

ବଇଦେହୀଙ୍କି ନିଜ ପୁରେ ରଖି । ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ବୋଲଇ ଦେଖି
 ତୁମ୍ଭେ ଲେ, ରଖ ମୋ ନିଜସ୍ଥାନ । ଦେଉଥିବ ମୋତେ ବାରତାମାନ ଯେ ।
 ସୀତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ବୋଲଇ ବଚନ । ଦେଖ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ସବୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ସଜନୀ,
 ଏବେ ହୋଇଲୁ ତୋର । ଖଟିଥିବେ ତୋତେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୋର ॥ ଦେଖ ଏ
 ଜଗତି ଅଟାଳିମାନ । ଶୋଭା ଦିଶେ କୋଟି କୋଟି ରତନ । ସଜନୀ, ଏହା
 କରୁଛୁ ଭୋଗ । ବିହ୍ନି ଖଣ୍ଡିଲ ବନବାସ ଯୋଗ ଗୋ ॥ ମୁଁ ରାବଣ ଶିଳ୍ପବନ
 ଈଶ୍ବର । ମୋତେ ଡରନ୍ତି ଧାତା ସୁନାସୀର । ସଜନୀ, ମୋର ହୁଅ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ।
 ସୁଖେ ଭୁଞ୍ଜି ନିଶ୍ଚଳା ବିଭୂତି ଗୋ । ପିତା ପିତାମହ ବିଷ୍ଣୁ ଶଙ୍କର । ଏହାଙ୍କୁ
 ରାବଣ ନ ଯୋଡ଼େ କର ॥ ସଜନୀ, ତୋତେ ଯୋଡ଼ୁଛି କର । କର ଅନୁକମ୍ପା
 ସୁବର୍ଣ୍ଣବର ଗୋ ॥ ବନବାସେ ପାଉଥିଲୁ ବେଦନା । ତୋହର ପତି ମନୁଷ୍ୟହିଁ
 ସିନା । ସଜନୀ, ଏବେ ହୋଇବୁ ମୋର । ଦାସ ହୋଇ ଶୁପୁଥିବି ପପୁର ଗୋ ॥
 ରାବଣ ତେଜଶ ବୋଲନ୍ତି ସଖା । ତୁ ଛୁର ପାମର ହେବୁ ମୋ ପତି । ଶ୍ରୀରାମ
 ସିଂହ, ଅଟୁ ତୁ ଶୂନ । ସିଂହ ବଳିକରି ଲେଉଟୁ ଅଗନ ରେ ॥ କୋଦଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ
 ଧରିଥାନ୍ତେ ରାମ । ଆଶନ୍ତୁ ମୋତେ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ବାମ । ରାବଣ, ତେବେ
 ବୋଲନ୍ତୁ ଶର । ଶୈବ ନୁହେଁ ଶରଙ୍କର ବେଘର ॥ ଶୁଣି ରାବଣ ହୋଧରେ ।
 ବୋଲଇ ବରଷେ ଆଜୁ ଅବଧି ହୋଇଲୁ । ରାମଙ୍କୁ, ଯେବେ ଆଣି ନ ଦେବୁ ।
 ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହୋଇବୁ ଗୋ ॥ ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଅସୁରଙ୍କୁ ଚାହିଁ ।
 ଦେନିଯାଅ ବୋଲି ଦେଲୁ ଦେଖାଇ । ଏହାକୁ ରଖ ଅଶୋକ ବନେ । ଭୟ
 କରୁଥିବ ଅବିଚ୍ଛନ୍ନେ ଗୋ ॥ ଶୁଣି ଦୁଷ୍ଟ ଅସୁରୀ ଘେନିଗଲେ । ମଧ୍ୟରେ ରଖିଣ
 ବେଢ଼ି ବସିଲେ । ଯେସନେ, ମାର୍ଜାରୀ ମଧ୍ୟ ସଂସାରୀ । ବୋଲେ ବିଶି ତେହେ
 ଶ୍ରୀରାମ ନାରୀ । ୧୧ ।

—X—

୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର କାମୋଦୀ

ଛୁଡ଼ିଲେ ଦେବୀ ଶୟନ ଭୋଜନ । ରାମ ପଦ୍ମପାଦେ ଦେଇଣୁ ମନ ।
 ତାହା ଦେଖି ଦେବେ କଲେ ବିଚାର । ଧାତା କହଲେ ଯାଇ ସୁନାସୀର ।
 ବାସବ, ତୁମ୍ଭେ ବହନ ଯାଅ । ନୂତନମାତାଙ୍କୁ ଅମୃତ ଦିଅ ହେ ॥ ଶୁଣି
 ବାସବ ନଦୀକୁ ବୁଲିଲେ । ଅଶୋକବନକୁ ଯାଅ ବୋଲିଲେ । ଅସୁରଯାକ

ନିଦ୍ରା କରାଇବ । ଆମ୍ଭେ ଅଇଲେ ସଙ୍ଗରେ ଆସିବ । ଆଜ୍ଞାରେ ଦେଖ ବେଗେ
ଚଳିଗଲେ । ଅପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ନେତ୍ରେ ମିଳିଲେ ॥ ନିଦ୍ରାରେ ଅଜ୍ଞାନ ଅପୁଷ୍ପ ରାଣି ।
ରାମନାମ ସୀତା ଘୋଷନ୍ତି ବସି । ଅମୃତଭାଣ୍ଡକୁ କରରେ ଘେନି । ସୀତାଙ୍କ
କରେ ଦେଲେ ସମ୍ପ୍ରୟୋଗ । କରଣ ତାହାକୁ ବହୁତ ଫୁଟ । ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ
ଆସିବୁ ବାସବ ॥ ଧାତା ସହଚେ ସକଳ ଅମର । ଅମୃତ ଦେଇଛନ୍ତି ମୋର
କର । ଶ୍ରେଜନ କରି କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ହର । ମନରେ କିଛି ସଂଶୟ ନ କର ଗୋ ।
ଜନନି, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ବରଷେ ମାତ୍ର ଆଅ ଦୁଃଖ ସହି ଗୋ ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ
ଆମ୍ଭେ ଯାଇଁ କହିବୁ ॥ ଯେମନ୍ତେ ଆସିବେ ତାହା କରବୁ । ପୁଅ ଭ୍ରାତା ନାତି
ଦୁଷ୍ଟ ଅସୁର । ସହଚେ ମାରିବେ ଯେ ଦଶଶିର । ଜନନି, ତେବେ ପୃଥ୍ବୀର ଘର ।
ଭଣ୍ଡାସ ହୋଇବ ସତରତର ଗୋ ॥ ସଙ୍କେତୁଁ ଜାନଙ୍କ ଦେଖା ଜାଣିଲେ । କର
ଅଙ୍ଗୁଳି କରିଣ ଘେନିଲେ । ଶ୍ରୀରାମ ପୁମର କଲେ ତ ପାନ । ଗଲେ ସୁରପୁର
ପାକଶାସନ ॥ ସେ ଜାନଙ୍କ, ଦେଖାଙ୍କ ପାଦକମଳ ॥ ଘନ ବିଶି ତହିଁ ମତି
ଭ୍ରଷଳ । ୭ ।

—X—

୨୦ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାମ—କେଦାର କାମୋଦୀ

ମନେ ବିଚାରନ୍ତି ସେ କୋଦଣ୍ଡପାଣି । ଆଉ କି ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିବ ନ ଜାଣି
ଯେ । ଅସୁର ବୋଇଲୁ ଆମ୍ଭ ସ୍ତରେ ବାଣୀ । ସୀତା ଲକ୍ଷ୍ମଣ କିସ ବୋଲିବେ
ଶୁଣି ଯେ ॥ ସତ୍ତର ହୋଇ ହୋଇ ରାମ ରୁଲନ୍ତେ ଖରେ । ଅନ୍ୟ ମୃଗ ମାରି
ମାଂସ ଅଛି କରେ ଯେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଥେ ଦେଖି ରାଜାବନେନ୍ଦ୍ର । ବାତା ରମ୍ଭା
ପରସ୍ତେ କର୍ମିଲ ଗାମ ଯେ । କିପିଁ ଅଇଲ ଧ୍ରାଣପ୍ରିୟାକୁ ଗୁଡ଼ି । ଗୁଡ଼ି ଜୀବନ
ମୋର ଗଲୁଟି ଉଡ଼ି ଯେ ॥ ଏମନ୍ତ ବୁଦ୍ଧି କିପିଁ କଲ ସାମୁଜ । ସୀତା ବଦନ
ନିକି ଦେଖିବ ଆଜ ଯେ ॥ ଦମ୍ଭଜ ହେଲ ହେମହରିଣୀ କାୟା । ଦେବଙ୍କୁ
ଅଗୋଚର ଅସୁର ମାୟା ଯେ ॥ ମାରିବାବେଳେ ବୋଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରଖ ।
ଜାଣିଲି ତେଜେବେକ୍ତି ଦେବ ଏ ଦୁଃଖ ଯେ ॥ ଘେନିଗଲୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ବହୁତ ଦୂର ।
ବାଣ ବାଜନ୍ତେ ପୁଣ ହେଲ ଅସୁର ଯେ । ଯେବେ ଅଇଲ ସଙ୍ଗେ ଦେନ ନଇଲ ।
ଅସୁର ମୁଖେ ବଳି କରିଣ ଦେଲ ଯେ ॥ ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭ୍ରମ ବୁଦ୍ଧି ଶାସଣ ।
ମୋତେ ତ ହେଲ ଆଜ ଏ ଅଲକ୍ଷଣ ଯେ । ଦାନବେ ନେଲେ ତାକୁ ଜଣି କି
ତୋତେ । ଶୁଣିଛି ମୁଖ କିମ୍ପା ନ ଜନ୍ମ ମୋତେ ଯେ । ବିରସ ଦିଶୁଛି
ଅବସ୍ଥାବମାନ । କେଉଁ ଦାରୁଣ କରଇଲୁ ଏସନ ଯେ ॥ ସୀତା ବାରତା ମୋତେ

ବେଗେ ତୁ କହ । ସେ ଥିଲେ ମୁହିଁ ସିନା ଧରିବି ଦେହ ଯେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜଣାଇଲେ
ଯୋଡ଼ଣ ପାଣି । ତୁମ୍ଭ ମହିମା ମୁଁ କି ଅଛି ନ ଜାଣି ଯେ ॥ ଅସୁର ଡାକିବାର
ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି । ଠାକୁରାଣୀ ପେଷନ୍ତେ ନଇଲି ଜାଣି ଯେ ॥ ଏଥକୁ କଟୁଭାଷା
କହିଲେ ଯେତେ । ସେବକ ହେଲେ ଦେହ ସହିବ କେତେ ॥ ସୀତେ ସୀତେ
ବୋଲିଣ ପଥେ ଅଇଲେ । ପୃଷ୍ଠିଶାଳା ନିକଟେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଯେ ॥ ଦେଖିଲେ
ଶୋଭା ଦିଶୁନାହିଁ ସେ ପୁର । ଯେସନେ ଦିଶେ ଚନ୍ଦ୍ରସମ୍ଭବ ଶବ୍ଦ ॥ ଦଶଦିଗ
ରୁହିଁ ଦଶରଥପୁର । ବୋଲଇ ବିଶି ଶଶେ ହେଲେ ଚକିତ ହେ । ୧୦ ।

— X —

୨୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବିପ୍ରସିଂହା ବାଣୀ

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି, ରଥକୁଳ ଚତୁଃପାଶୀ, ପୃଷ୍ଠିଶାଳା ଦ୍ଵାରେ
ପରବେଶ । ବୋଲନ୍ତି ଆଗୋ ତରୁଣୀ, ସେ ନୁହେଁ ହେମହରିଣୀ, ଧଇଲ ତ
ଅସୁର ସେ ବେଶ । କି ସଖି ଗୋ, ଆସ ଆସ କହ ତୁ କଥା । ନ କହିବାରୁ
ଦୁଷଣ, କରୁଛି ତାହା ଭୁଷଣ, ମୋ ପ୍ରାଣକୁ ଲଗୁଅଛି ବ୍ୟଥା ॥ ଏତେ ବୋଲି
ରଥସାର, ପଶିଲେ କୁଟୀ ଭିତର, ନ ଦେଖିଲେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରମାମୁଖୀ । ବାହାରକୁ
କରି ଆଣ, ପୃଷ୍ଠିଶାଳା ଚଉପାଶ ବୁଲି ବୁଲି ବୋଲେ ଆସ ସଖି । କି
ସଖି ଗୋ, ଲୁଚିଅଛି କପାଳ ମୋତେ । ତରୁ ଉଡ଼ାଡ଼ରେ କିମ୍ପା କଥା ନ
କହୁଛୁ, ମୁଁ କି ସଖି ଦେଖି ନାହିଁ ତୋତେ । ଆସ ଆସ ସୀତେ ମୋର, ତୋ
ଶୋକ-ନୟା ଭିତର, ବୁଡ଼ିଯାଉଅଛି ଉଦ୍ଧର ଦେଖି ଏବେ ଦୟା କର, ଦାରୁଣ
କୋପ ସହାର, ଶଶୀମୁଖ ଦେଖାଅ ତୋହର । କି ସଖି ଗୋ, ଶୁଣି ମୋତେ
ଅଛି ତୁ କାହିଁ । ସଖି ନ ପାରୁ କି ଦୁଃଖ; ଲୁଚିଛି ହୋଇ ବିମୁଖ, ସଙ୍ଗତେ
ଅଇଲୁ କିସ ପାଇଁ ॥ ଜଗି ଯେ ଥିଲୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, କେ ଘେନିଗଲୁ ମୋ ପ୍ରାଣ, ସେ
ଦେଲେ କଷଣେ କଷଣ ॥ କି ବୋଲିବେ ରାଜା ଗଣ, ଏ କଥା ମୋର ଶୁଣିଣ,
ତପନର କୁଳକୁ ଦୁଷଣ । କି ସଖି ଗୋ, ମରିବାର ଏ କଥା ମନ୍ଦ । ତଳ
ଉପରକୁ ଅବା କେମନ୍ତେ କରି ରୁହିଁବା, ନ ଦେଖିଲେ ତୋ ଶ୍ରୀମୁଖ ଶୁଭ ।
ଆମ୍ଭେ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଗଲେ, ଜନକ ରାଜା ଅଇଲେ ପରୁରବେ ଜାନକୀ ମୋ
କାହିଁ । ଆମ୍ଭେ ତାଙ୍କୁ କି କହିବୁ, କାହା ମୁଖକୁ ରୁହିଁବୁ, ବୁଦ୍ଧି ମୋତେ ଦଶଇତ
ନାହିଁ । କି ସଖି ଗୋ, ନିଶ୍ଚୟ ଦେଜିବି ପରାଣ । ଆମ ଆଜ୍ଞାକୁ ପାଳଣ,

ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଏହିକ୍ଷଣ, ଶୀଘ୍ର ହୋଇଯାଅ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ॥ ବିଳମ୍ବିତ ରତ୍ନମଣି,
ମୋହ ପଡ଼ିଲେ ଧରଣୀ, ଆଶ୍ୱାସନା କଲେକ ସାମୁକ ॥ ପୁଣିହିଁ କେତେଦୈବ
ବେଳେ; ବଇଦେହର ବିକଳେ, ଫିଟାଇଲେ ନୟନ-ସରୋଜ । କି ସଖି ଗୋ,
ନିଶ୍ଚୟ ଖାଇଲେ ଅସୁରେ । ଏବେ ଆମ୍ଭେ କାହିଁ ଯିବା, କାହାକୁ ଏଥୁ ପୁଚ୍ଛିବା,
ବିଶି ବୋଲେ ଖୋଜିବା ବନରେ । ୭ ।

—X—

୨୨ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୁମୁଦ ସୌରଭ ବାଣୀ

କୋଦଣ୍ଡଧର କାମିନୀବରକୁ ହରାଇ । କାରୁଣ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବନ ଶିରକି
ରୁହିଁ ଯେ । ହା ହା ଗୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ଦଶହଣ ନ ଦଶଇ ଯିବଇଁ ମୁଁ କାହିଁ ।
କେବଣ ଅସୁର ତୋତେ ଦେଲୁ ଅବା ଖାଇ । ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥
ନଳିନୀଦଳ ଲେଟନ ଲେଟନେ ମିଶାଇ । କହୁ ଯେ ଆଉ ବଚନ ମନକୁରସାଇ ।
ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଯେତେ ତୋ ଅଛନ୍ତି ପ୍ରିୟ ସଖୀ । କି
ବୋଲିବେ ମୋତେ ତୋତେ ସଙ୍ଗରେ ନ ଦେଖି । ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥
ଅଯୋଧ୍ୟା ରାଜପଣ ତୋ ବିନ୍ଦୁ କଲି ଦୂର । ତୋ ବିନ୍ଦୁ କେମନ୍ତେ ହୋଇଥିବ
ଅନ୍ତଃପୁର । ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ଲୁଚିଥିଲେ ଆସଆସ ମୋର ପ୍ରାଣସଖି
ପଲାଇ କେଣିକି ଗଲୁ ମୋର ଦୁଃଖ ଦେଖି । ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥
ପଲକବିଚ୍ଛେଦ ପୁର ପ୍ରାୟେ ମଣୁଥାଉ । ତନ୍ତୁ ଅନ୍ତରକୁ ହୃଦେ ହାର ନ ପୁରାଉ ।
ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ସହସ୍ର ମୁଖେ କହିଲେ ନ ସରିବ ଗୁଣ । ସମସ୍ତ
ଗୁଣମାନଙ୍କେ ଅଟୁ ତୁ ନୟଣ । ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ତରୁର ଲତା
ଦେଖିଲେ ଦେଖାଇ ଯେ ଦେଉ । ବାହୁ ଲଢ଼ିକାରେ ତନ୍ତୁ ଭିଡ଼ି ସୁଖ ପାଉ ।
ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ତୋ ଥିଲୁ ପର୍ଯ୍ୟାଳା ଦଶୁଥିଲୁ ଶୋଭା । ସେ
ଶୋଭା କେଣିକି ଯାଇ ଦିଶୁଛି ଅଶୋଭା । ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ଏ
ମୃଗଶାବକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖେଳୁଥାଉ । କରୁଣାବଦ୍ଧ ଧରଣ ଦେଲେ ସୁଖ ପାଉ
ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବହୁତ ତହିଁ ପ୍ରବୋଧ କରନ୍ତି । ବୋଲେ
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମୋର ବୋଲ ନ ଯେନନ୍ତି । ହା ହା ମୋ ସୀତେ ଗୋ । ୧୨ ।

—X—

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁ କାମୋଦୀ

ଆରେ ଯିଉଣୀତନୟା ଗଲୁ କେଣେ ରେ । ତୋ ବିନା ବସୁ ନୁହଇ
କ୍ଷଣେ ରେ ॥ ଆହା ରେ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା, ଡାକିମୁଖଜଦଶନା, ବାରେ ମୋତେ

ଦେଖାଦେଉ କିନା । ଦୁଷ୍ଟ ମକରକେତନା, ଯେତେ ଦେବଟି ବେଦନା ନୁହଁ
 ପ୍ରିୟେ ଅନୁକମ୍ପାସୀନା ॥ ଭସ୍ମାନ୍ତର ବିମୁଦ୍ରଣୀ, ଯଥାନ୍ତର ମୃଗଦୃଷ୍ଟି, ତୋର
 ପ୍ରାୟ ଆଉ ନାହିଁ ସୃଷ୍ଟି ॥ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତୁଟୀ, ହୃଦୟ ଯାଉଛି ଫାଟି,
 ପଲକୁ ମଣ୍ଡୁଳି ଯୁଗ କୋଟି ॥ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଯେତେ ସୁନ୍ଦର; ନୁହନ୍ତି ତୋ ସମସର,
 ଅଟୁ ପ୍ରିୟେ ମୋର ମନୋହାରୀ । ଦାହ-କନକ ଗଉରୀ, ଯେତେକ ଗୁଣ ତୋହର,
 କହିବି ମୁଁ କେତେ ତା ବିସ୍ତାର ॥ ଅବଳା ଗୁରୁକୁନ୍ତଳା, କୋମଳାଙ୍ଗୀ ପ୍ରେମ-
 ଶୀଳା, ଅଟୁ ପ୍ରିୟେ ସାକ୍ଷାତେ କମଳା । ମୋତେ ନ ଦେଖି ଯେ ବାଳା, ଫାଟି
 ଯାଉଥାଇ ଡୋଳା ଏବେ କେହ୍ନେ କଲୁ ଏଡ଼େ ହେଲା । ଦ୍ଵିଜରାଜ ଦରେ
 ଲଜ, ଦେଖି ତୋ ମୁଖସରୋଜ, ଏବେ ସେହି ମୁଖ ଦେଖା ଆଜ । ଧନକୁ ଚାହିଁ
 ଧଇର୍ଯ୍ୟ, ହୋଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ ରାଜ, ବୋଲେ ବଶି ଆବର ସାବୁଜ । * ।

୨୪ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଖେମଟା ।

ଆରେ ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ; ମୋର ସୁଲକ୍ଷଣୀ ସୀତା କେଣିକି ଗଲ । ଅନ୍ତର
 କରି କେ ପତର ଘରରୁ ମନ୍ତର ବା କରି ତାହାକୁ ନେଲ । ପଦ । ଆଠ ସାତ
 ଏକବିଂଶତି, ସୁନାଗୋରୁ ମଞ୍ଜୁଳବେଶୀ । ଛବି ଦେଖି କବି ଗଜାନନ ବଞ୍ଚି ନ
 ପାରିଣ ପେଟ ପୃଥୁଲ ହେଲ ॥ କୋମଳାଙ୍ଗୀ ପିକବତନା, ମଦାଳସୀ ଶିଶୁଶୟନା ।
 କରୁନୁ ଗମନା ଶପ୍ତରାଜସୁନା, ବନବାସେ ସେହୁ ଲଗାଇଥିଲ ॥ ଆରେ ବାଳା
 କୁଟିଳ କେଶୀ, ବିମ୍ବାଧର ମଧୁରହାସୀ । ତାର ନେତ୍ର ଛଟା, କିବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ତା,
 ଦେଖିବାକୁ ବାରେ ସ୍ଵପନ ହେଲ ॥ ଅଶିମାଦି ଯେ ସୁଖଦାୟୀ, ରସାବେ କେ
 ତାପର ନାହିଁ । ଯେତେ ଥିଲ ଅଶା, ତାଠାରେ ଭରସା, ଦାରୁଣ ଦଇବ
 ଅନ୍ତର କଲ ॥ ଏଣିଠାରେ ବାଜନ୍ତେ ଶର, ଡାକେ ରଖ ଲକ୍ଷ୍ମଣଶର । ଜାଣି
 ନ ପାରିଲ କପଟ ତାହାର, ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶକୁ ସେ ବନଜ ଦେଲ ॥ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖି
 ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତୁଟୀ, ମୋର ଯେହ ଯାଉଛି ଫୁଟି । କାଟିଦେଇ ତାଣି ନେଲ କେତୁ
 ବଟି, ଶୀର ମର ପ୍ରୀତି ଅନ୍ତର କଲ । ଯୋଡ଼ିଣ ଯେ ସେ ବେନକର ଜଣାଇଲେ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣଶର । ଭଣଇ ବିହନ, ବିହୁ ହେଲ ବାମ କଟୁକଥା ଯୋଗେ ଏହା
 ଘଟିଲ । ୧ ।

୨୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଶେମଟା

ରମଣୀମଣି, ଦୟା ତୋର କେଣିକି ଗଲ ଗୋ, ମାୟା ତୋର ଜଣା ନ ଗଲ । ପଦ । ମାୟାମୃଗ ହୋଇ ମାୟାତ, ଠକନେଲ କରଣ ପାଞ୍ଚ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହାତ କହିଣ ପରପଞ୍ଚ, ମୃଗ ଦେହ ଛାଡ଼ି ଅସୁର ହେଲ ଗୋ ॥ ଆରେ ବାବୁ ଖର ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ସୀତା ଅଟେ ମୋ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ । କେବଣ ଦୁର୍ଜନ ଗଲା କାଟି ପୁଣ କୁଟୀର ତାହାକୁ ହରଣ ନେଲ । ସେହୁ ଛାଡ଼ି ନ ପାରି ସେହି, ସଙ୍ଗେ ଆସିଥିଲ ଗୋଡ଼ାଇ । ନିଦାରୁଣ ବନ୍ଧ ଏହା ତ ନ ସହି; ବନବାସେ ପୁଣି ବିଛେଦ କଲ ॥ ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ରାଜନ; ବେଳୁ ବେଳ ହେଉ ଉଜ୍ଜନ । ଶୋକରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କହନ୍ତି ବୋଧୁଣ; ଶୋକବା କି ରୂପେ କିଏ ସେ ନେଲ । ୪ ।

୨୬ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାରକାମୋଦୀ । ମଧୁର ବିଜୟ— ବୃତ୍ତେ

କାନ୍ତା ହରାଇ ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ । ପୁଛନ୍ତି ବୃତ୍ତେ ହୋଇ ଉଜ୍ଜନ ଯେ ॥ କହନ୍ତି ବନ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ କେ ନେଲ ସୀତା । ମୋର ଦେଖିଲ ନାହିଁ ଯେ ॥ ଆଗେ ହରିଣୀମାନେ ମୋ ହରିଣାକ୍ଷୀ । କେ ନେଲ କାହିଁଗଲ ଅଛ କି ଦେଖି ଗୋ । ଆହେ କଦମ୍ବ ମୋର କଦମ୍ବସୁନା ଆହେ ତାଳ ମୋର ପଦ୍ମତାଳସୁନା ହେ । ଆହେ ତମାଳ ମାଳ ତମାଳକେଶୀ ଆହେ ମୟୂର ମୋର ମୟୂରବେଶୀ ଯେ ॥ ଆହେ ଡାଳିମ୍ବ ମୋ ଡାଳିମ୍ବଦଶନା ଆହେ ଅଶୋକ ମୋ ଅଶୋକ-ବସନା ଯେ ॥ ଆହେ ବନ୍ଦୁ ମୋହର ପଦ୍ମ ବିମ୍ବୋଷୀ । ଦେଖିଲ ନାହିଁ ତାର ପ୍ରାୟେକ ସୃଷ୍ଟି ଯେ ॥ ଆହେ ବକୁଳ ମୋର ମଧ୍ୟାୟ ସବୁ । ଦେଖିଛ ରମ୍ୟ-ତରୁ କେ ମୋ ରମ୍ୟୋରୁ ଯେ ॥ ଆହେ କେତକୀ ମୋର କେତକୀକାନ୍ତ । ଲୁଚୁଛେ କି ମନେ କରଣ ଭ୍ରାନ୍ତି ଯେ ॥ ଆହେ କୁଦ ମୋହର ସୁକୁନ୍ଦହାସୀ । ତୁମ୍ଭକୁ ନେବାପାଇଁ ଅଛୁ କି ଆସି ଯେ ॥ ଆହେ ପିକାୟାନେ ମୋ ପିକାବଦନା । ତା ବନା ହୋଇଛୁ ମୁଁ ବିକଳମନା ଯେ ॥ ଆଗେ ଗୋ ଗୋଦାବଣ ତୁ ପାପହାଣ । ନେବାକୁ ସୀତା ଆସିଛନ୍ତି କି ବାରି ଗୋ ॥ ଆହେ ହେ ହଂସମାନେ ହଂସଗମନା । ଆହେ କମଳ ମୋ କମଳବଦନା ଯେ ॥ ବନେ ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନେ

ଲେଡି ନ ପାଇ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କହନ୍ତି ବିକଳ ହୋଇ ଯେ ॥ ସୀତାର କିଛି
ନ ଦେଖିଲି ଶକୁନ । ବୋଲଇ ବିଶି ହୋଧେ ହେଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ॥

— X —

୨୭ଶ ଛାନ୍ଦ ଜଟାୟୁର ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ

ରାଗ—କାଳୀ

କୋଦଣ୍ଡଧର କାନ୍ତା ହରାଇ ପୁଛନ୍ତି ବନ ଗିରି । କେହି ତାହାକୁ ନ
କହିବାରୁ ହୋଧ ମନରେ ଧରି । କୋଦଣ୍ଡେ କାଣ୍ଡ ବସାଇ ରାମ ଗିରିମାନଙ୍କୁ
ରୁହଁ । ଏକାବେଳକେ କାଟିବ ଶିର କେହି କହିଲ ନାହିଁ ॥ ମେରୁକୁ ଆଜ ରୁଣ୍ଡ
କରିବ ଉଲଟାଇବ ମନ୍ତ୍ର । ତନ୍ତ୍ର ତପନ କାଟି ପକାଇ ସିନ୍ଧୁ ଦେବ ଶୁଖାଇ
ସକଳ ଗିରି କରିବ ଧୂଳି ଦେବ ବାସବ ଦଣ୍ଡ । ସକଳ ସୁର ନର ଅସୁର
କରିବ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥ ଘାନେ ଦୟାଳୁ ପାପେ ଦୟାଳୁ ହେଲକୁ ଏତେ ଦଶା ।
ଆଜ ମୁଁ କାଣ୍ଡମୁନେ କାଟିବ ସମସ୍ତ ଏ ବିଦଶା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୋଲେ ଶୁଣ ଶ୍ରୋ
ଦେବ ଦେବ ନ କର କୋପ । ଖୋଜିବା ସବୁ ଅରଣ୍ୟେ କେହି କରି ବା ଥିବ
ଗୋପ୍ୟ ॥ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ରୁହଁ ଯାଆନ୍ତି ଧାଇଁ କପାଳି ମୃଗକୁଳ । ତାହାଙ୍କ ପଛେ
ଆମ୍ଭେ ଗଲେ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ସଫଳ ॥ ଶୁଣି ରାଜବ କୋପ ସଂହରି ତାହାଙ୍କ
ପଛେ ଗଲେ । ମୃଗଶାବକ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ପଥ କଢାଇ ନେଲେ ॥ ଦେଖିଲେ
ସୀତା ଗଳାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଛି ପୁଷ୍ପମାଳା । ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାଳା ଥିଲା
ସୀତାଙ୍କ ଗଳା ॥ ପୁଣିହିଁ ଖଣ୍ଡଦୁରେ ଦେଖିଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଛୁଡ଼ି । ବିଷ୍ଣୁଲତାୟ
କ ଶୋଭାପାଏ ଭୂମିରେ ଅଛି ପଡ଼ି ॥ ଦେଖିଲେ ଖଣ୍ଡେଦୁର ଅନ୍ତରେ ରଥେ
ହୋଇଛି ଭଙ୍ଗ । ସାରଥ୍ୟ ସହିତରେ ବିନାଶ ହୋଇଅଛି ଭୁରଙ୍ଗ । ଦେଖିଲେ
ପୁଣି ଧନୁ ଗୋଟାଏ ହୋଇଛି ବେନଖଣ୍ଡ । ବୋଲନ୍ତି ଏ ତ ଇନ୍ଦର ନୁହେଁ
ବିଶେ ଶକ୍ତ ଦୋଦଣ୍ଡ ॥ ଆହେ ସାମୁଜ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଲ କେଉଁ ଦେବ ଦାନବ ।
ଦେଖ ଏମାନ କିମ୍ପା ପଡ଼ିଛି ଲାଗିଲ ଅସମ୍ଭବ । ସୈନ୍ୟ ନ ଥାଇ ଏକା
ରଥରେ କେ ଅବା ଆସିଥିଲା । ରୁଧିର ସ୍ମୃତି ହୋଇଛି ତାହା ସଙ୍ଗେ କେ
ରଣ କଲ ॥ ଦେଖିଲେ ଦୁରେ ଗିରି ସମାନେ ପଡ଼ିଛି ଗୁଧ୍ର, ପକ୍ଷୀ । ବାରତା
କହିବାକୁ ରାମକୁ ଜୀବନ ଅଛି ରଖି ॥ ବୋଲନ୍ତି ରାମ ଶୁଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ ଆମ୍ଭ
ପିତା ମିତ୍ର । ସୀତାଙ୍କୁ ଖାଇ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଶୁଖାଉଅଛି ଗାଈ ॥ ହୋଧ
କରିଣ ବିଚିତ୍ର ବାଣ କହଇ ସେ ଜଟାୟୁ । ବିଶ୍ୱବାସୁତ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଲା
ସମର କଲି ବନ୍ଧୁ । ରଥ ସାରଥ୍ୟ ଭଙ୍ଗି ତାହାର ଧନୁ ଭଗ୍ନ ମୁଁ କଲି ।
ବିରଥ କର ସେହ୍ନା ବିହାର ସୀତାଙ୍କୁ ରଖିଥିଲି ॥ ଖଞ୍ଜିତ ଶେନ ମୋ ଡେରା

ବେନି କାଟିଲୁ ବେନି ପାଦ । ଏତକ କହି ପ୍ରାଣ ହାରିଲୁ ଦେଖି ସୁମ ବିଷାଦ ॥
 କାଟି କୁଡାଇ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇ ଦହନ ତାକୁ କଲେ । ତାର କୁଟୁମ୍ବେ ଶ୍ରେଜନ
 ଦେଇ ପିଣ୍ଡ ଉଦକ କଲେ ॥ ପଥ ତ ପାଇ ଯୋଜନେ ତହିଁ ଉତ୍ତରଦିଗେ
 ଗଲେ । ମହାବନରେ ଗିରିଗୁହାରେ ପ୍ରବେଶ ଯାଇ ହେଲେ । ବୋଲନ୍ତି ସୁମ
 ଶୁଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ ବନ ଭୟଙ୍କର । ବୋଲଇ ବିଶି ବିବସେ ଯହିଁ ଦଶଇ
 ଅନ୍ଧକାର ॥

—*—

୨୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୌଶିକ

ଗିରି ଭୟଙ୍କର / ଭୂଷାରନକର ଦେଖି ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ ହେ । ଶିଶିର
 ଉତ୍ତୁ କି ମଞ୍ଜୁଳ ମଣ୍ଡିଲୁ ଦେଇ ଉରେ ମୋଡ଼ଦାମ ହେ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।
 ବିରସା ଦହୁଛୁ କାମ ହେ । ଜନକ ନନ୍ଦନା ବାମ ଦିନୁ ମୋତେ କୌଟିୟୁଗ
 ହୁଏ ଯାମ ହେ । କମ୍ପିଅଛୁ ସବ ଖବର ହୃଦୟ ସଲିଲେ ହୋଇଲୁ ଭୟ
 ହେ । କେବଳ ମାତ୍ର ଖବର ରଖିବାକୁ ସାହା ହୁଏ ଧନଞ୍ଜୟ ହେ । ଆହେ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଉତ୍ତର ଅନଳ ବହେ ହେ । ତରୁ ନିବଡ଼ ଗୁଚ୍ଛରେ ନ ଦଶନ୍ତି
 ତପନ ଶଶୀ ଉଦୟେ ହେ ॥ ତପନ ତୁଳି ତରୁଣୀ ତୈଳତପ୍ତଜଳ ତାମ୍ବୁଲ
 ଆସନ ହେ । ତପୋବନ୍ତ ଜନ ଏ ଋତୁରେ ଶ୍ରେଣ କରଇ ଦିବ୍ୟ ଅଶନ
 ହେ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ତର ଭୂଷଣ ଚନ୍ଦନ ହେ । ଜାନକୀ ସଙ୍ଗରେ ଥିବା
 କାଳେ ମୁହିଁ ଜାଣଇ ନାହିଁ ଏମାନ ହେ ॥ ଏତେ ବୋଲି ବୁଲି ବୁଲି ଗିରି-
 ଗୁହା ନିକଟେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ମହାଭୟଙ୍କର ଦଶନ୍ତି ତହିଁରେ ଏକ
 ଅସୁର ଦେଖିଲେ ହେ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରେ ଦେବ ଦେଶ
 ହେ । ବୋଲଇ ବିଶି ବିପତ୍ତିରେ ବିପତ୍ତି ଦଇବ ହେଲେ ବିମୁଖ ହେ ॥

—*—

୨୯ଶ ଛାନ୍ଦ—କବଚ ବଧ

ରାଗ—ତୋରବ ଏକତାଳ

କୁରୁହଁ ଦେଖି ଅସୁର ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଗୁହାରୁ ବାହାର
 ହୋଇଲୁକ ସେହିକ୍ଷଣ କାହୁଁ ଅଇଲ କାହିଁକି ଯିବ ମୋତେ କହ ।
 ଦେଖିଣ କାମ କାନ୍ତିରେ ଜାତର ମୋ ବେଦ ॥ କେଳି କରବ ବୋଲଣ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ଧରି । ଚାହାକୁ ହିଁ ସୁପ୍ରବୃତ୍ତା ପ୍ରାୟ ବାର କରି ॥ ରୋଦନ କରି
 ପଳାଇ ଗଲୁକ ଅସୁର । ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଗଲେ ପଥ ଅନୁସରି ॥ ପୁଣି ପଶ୍ଚିମେ
 ଗମନେ ସେ ଗହନ ବନ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ କମିନ୍ତ ହୁଏ ଅମଳମାନ ।

ବାମବାହୁ ବାମନେନ୍ଦ୍ର ଛୁ ଛୁ ମୋହର । ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭର ତୁମ୍ଭର ବିକାର ॥
 ଏତେ ବୋଲି ବେନିଭାଜି ଚାଲନ୍ତି ସଭାରେ । ପଶିଲେ ଯୋଜନବାହୁ ବନର
 ଭିତରେ ॥ ବେନିକରେ ସାଉଁଟି ସେ ମୁଖପାଶେ ନେଲ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୋଲନ୍ତି ଦେବ
 ନିଶ୍ଚୟ ଖାଇଲ ॥ ଦେଖି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଧରି ଖଡ୍ଗ ପାଣି । ବେନି ଭାଇ ବାହୁ
 ପକାଇଲେ ହାଣି ॥ ପରୁରର ଜ୍ଞାନ ପାଇ କବର ରାକ୍ଷସ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କି
 ତୁମ୍ଭେ ଦଶରଥ ଶିଷ ॥ ପୂର୍ବେ ରାକ୍ଷିକ ଶାପରୁ ହୋଇଲି ରାକ୍ଷସ । ବଜ୍ରଧର
 ବଜ୍ରମାରି କଲେ ଏ ଭବିଷ୍ୟ ॥ ଉଦରେ ବଦନ ମୋର ହୃଦରେ ନୟନ ।
 ବାହୁବଳେ ନାନା ଜୀବ କରଇ ଅଶନ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କହିଲେ ତାକୁ ସକଳ
 ବୃନ୍ଦା । ଶୁଣି ବୋଲେ ମୋତେ ଦାହ କର ସୀତାକାନ୍ତ ॥ ଦିବ୍ୟରୂପ ହୋଇ
 ମୁହିଁ କହିଦେବି ସବୁ । ଶୁଣି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ବୋଲେ ଦାହ ବରୁ ॥ କାଠ
 କୁଡ଼ାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅନଳ ଜାଳିଲେ । ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷେ ବାହାର ହୋଇଲୁ
 ଦେଖିଲେ ॥ ତାର ପାଇଁ ରହୁବର ଆକାଶୁ ଅଇଲ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମକୁ
 କହିବାକୁ ରହିଲ । ୮ ।

—*—

୩୦ଶ ଛାନ୍ଦ — ଶବରପଲ୍ଲୀରେ ପ୍ରବେଶ

ରାଗ — ମୃଗାବି

ହୋଇ କବର ଦିବ୍ୟ ଶରୀର । ଜଣାଇଲ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର ॥
 ଦେବ ବିଶ୍ୱବାଞ୍ଛି କୁମର । କାମିନୀକ ନେଲ ଯେ ତୁମ୍ଭର ॥
 ଏହି କୁସୁମ ବନରେ ଯିବ । ଶବର ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହୋଇବ ॥
 ପତ୍ନୀ ସରୋବର ହିଁ ଦେଖିବ । ଦେଖି ସବୁ ତାପ ଉପେକ୍ଷିବ ॥
 ରାକ୍ଷସମୁକେ ସୁଗ୍ରୀବର ଥିବ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମଇତ୍ର ହୋଇବ ॥
 ସେହି ଜାଣଇ ସକଳ ବିଧି । ନ ବିଚାରିବ ବାନର ବୁଦ୍ଧି ॥
 ଏତେ କହି ବିନାଶେ ବସିଲ । ନିଜପୁରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ॥
 ରାମ ତାହାରି ବଚନ କଲେ । ତାର କହିବା ମାର୍ଗରେ ଗଲେ ॥
 ଶବର ବନିକାରେ ହୋଇଲେ । ତାର ଆଶ୍ରମ ବୁଲି ଦେଖିଲେ ॥
 ଦ୍ୱାରେ ତାର ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ରାମ ଶବର କୃତାର୍ଥ କଲେ ॥
 ଦେଖି ଶବର ଶ୍ରୀରାମ ପାଦ । ଭକ୍ତରେ ହୋଇ ଗଦଗଦ ॥
 ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ପ୍ରବ କଲ । ଦଣ୍ଡବତ ହୋଇଣ ଶୋଇଲ ॥
 ଯେତେ ଫଳମୂଳ ଥୋଇଥିଲ । ରାମ ଆଗେ ଥୋଇ ପୂଜା କଲ ॥
 ଦେଖି ରାମ ହୋଇଲେ ସନ୍ତୋଷ । ଶବରଙ୍କ ତାଙ୍କ କହେ ପାଶ ॥
 ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଧନ୍ୟ ତୋ ପୁଣ୍ୟ । ସବୁ ଗୁଣମାନ କର୍ମୀ ଶୂନ୍ୟ ।

ଏହି ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପୁର । ତୁମ୍ଭେ ଏକା ରହିଛ ନିର୍ଜନ ॥
 ଦେବ ମାତାଙ୍କ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବନ । ସ୍ୱର୍ଗେ ଗଲେ ସବୁ ତପୋଧନ ॥
 ତୁମ୍ଭ ଦର୍ଶନକୁ କରି ମନ । ଧରିଅଛି ଏ ମୋର ଜୀବନ ॥
 ଏତେ ବୋଲି ଅଗ୍ନିରେ ପଶିଲୁ । ଯାନ ଚଢ଼ି ସ୍ୱର୍ଗପୁର ଗଲୁ ॥
 ପମ୍ପାସର ଦେଖି ରାମ ତୋଷ । ବୋଲେ ବଣି ଆରଣ୍ୟକ ଶେଷ ॥

ଆରଣ୍ୟକ କାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ କାଶ୍ୟାପ କାଣ୍ଡ

—X—

୧ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳ ଗୁଡ଼ଗୁ

ପ୍ରବେଶ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପମ୍ପାସର ଘର । ଦେଖନ୍ତି ନିର୍ମଳ ଜଳ ଦିଶେ
 ମନୋହର । କମଳ କୁମୁଦ କୋକିଳଦ ମାଳୋତ୍ପଳ । ମଧୁପ୍ରାନେ ମତ୍ତ ହୋଇ
 ରୁମ୍ଭନ୍ତି ଭ୍ରମଳ ॥ ଚଉପାଶେ ବେଢ଼ିଛନ୍ତି ପୁଷ୍ପତରୁତୟ । ବିରହ ଜନଙ୍କୁ ସେ
 କରୁଛନ୍ତି ଭୟ ॥ ଦେଖ ଦେଖ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ ସରୋବର ଶୋଭା । ଏହା ଦେଖି
 କେବଣ ଦେବ ନୋହିବ ଲେଖା ॥ ବିବିଧ ହଂସମାନଙ୍କେ ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର ।
 ଡାହୁକ ଡିଉରି କାକ ବକେ ଶୋଭାକର ॥ ବିକାଶନ୍ତି ନବ ନବରୂପାଙ୍କୁରମାନେ ।
 ପ୍ରକଟି ବାସନ୍ତି ବାସ ସବୁ ସନ୍ନିଧାନେ । କାମତୁଣ୍ଡୀଶରପ୍ରାୟ ଦିଶନ୍ତି ଅଶୋକ ।
 ସୀତାଙ୍କ ବିଛେଦେ କରୁଛନ୍ତି ବହୁ ଶୋକ ॥ ପାଟଳୀପ୍ରଜ୍ଞଳ କାମାନଳ ପ୍ରାୟ
 ଦିଶେ । କେତକ କଳକା ମନସିନୀ-କୁନ୍ତ କି ସେ ॥ ମଲ୍ଲିକା ସଉରଭରେ
 ମଧୁପ୍ରାନକର । ଧ୍ୱନି କରି ଖୋଜୁଛନ୍ତି ସବୁ ଦିଗନ୍ତର ॥ ନବଗନ୍ଧ ସୁଗନ୍ଧ ତଳ
 ପ୍ରସରେ ମରୁତ । କୋକିଳ ଧ୍ୱନି କରନ୍ତି ହୋଇ ମହା ମତ୍ତ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୋଲନ୍ତି
 ଦେବ ଏ ଶିଶିର ଅନ୍ତ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଛି ଉତ୍ତରଜନ ବସନ୍ତ ॥ ଦେଖନ୍ତି ସେ
 ପମ୍ପାସରସରକୁ ବୁଲଣ । ସୀତାଙ୍କ ବିରହେ ପୁଣି କରନ୍ତି କାରୁଣ୍ୟ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କରନ୍ତି ପ୍ରସବାଧ ବୋଲେ ବଣି ଶୁଣି ରାମ ଦୁଇଗଣ ହୋ । ୧୩ ।

—X—

୨ୟ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ - ବିବିଧ ଦେଶାନ୍ତ

ବସନ୍ତ ଅନ୍ତେ ତପତ ରତ୍ନ ପରବେଶ । ତପତ ଅନଳ ପ୍ରକାଶିଲୁ
 ଦଶଦିଶ ॥ ତପନ ତାପରେ ବନ ହୋଇଲୁ ଦହନ । ଶୁଭ୍ରଅଛି ନିରନ୍ତରେ
 ହିଙ୍କପ୍ରଣୀ ସ୍ୱନ ॥ ଶୁଷ୍କ ହେଲେ ସକଳ ଫଳ ସରୋବର । ସଲିଳ ନ ପାଇ

ଜାଣେ ହୋଇଲେ ବିକଳ । ପ୍ରକଟିତ ପାଟଳୀ ପାଦପରେ କୁସୁମ । ବିରାଗ
ଜନ ବନ୍ଧନ କରୁଛି କି କାମ ॥ ମଣ୍ଡର ଉତ୍ତପତରେ ତାତୁଅଛି ପାଦ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ କହି ରାମ ଲଭନ୍ତି ବିଷାଦ ॥ ତରୁତୟ ପ୍ରସଂସିତ ପଡ଼ିଲେ ଧରଣୀ ॥
ମୃଗତୃଷ୍ଣା ତୃଷ୍ଣା କରି ଧାମନ୍ତି ହରିଣୀ । ରାହବ ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ଦେଖ
ସଉମିତ୍ରୀ । ଏ ଉତ୍ତରେ କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବ ମୃଗନେତ୍ରୀ ॥ ବଳ୍ମୀକୀ ପ୍ରାୟ
ଅଗ୍ନିବାତ ହେଉଥିବ । ଶିରାକ୍ଷୀ ସୁକୁମାର କେମନ୍ତେ ସହବ ॥ ମୋର
ଦିନୁ ଶୀତଞ୍ଜନୁ ହୁଏ ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁ । ଶ୍ରୀକୁ କରଣେ କେମନ୍ତେ ରହିବଟି
ତନୁ ॥ ଏମନ୍ତ ବୋଲଣ ରାମ ବହୁ ବିକପିଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ପ୍ରବୋଧ କରୁଥିଲେ । ୧୦ । —*—

ଞ୍ଜୟ ବାହ ଚନ୍ଦ୍ରବାକ୍ୟ ଶାପ ପ୍ରଦାନ

ରାଗ—କୌଶିକ

ଜଳ ଭିତରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଶନ୍ତେଣ ଚନ୍ଦ୍ରବାକ କଲ୍ ତମ ହେ ।
ମୁଁ ଯୁବକ ସଙ୍ଗେ ବିହରଇ ରଙ୍ଗେ ପମ୍ପାସରର ଆରାମ ହେ ॥
ଆହେ ଶ୍ରୀରାମ । କମ୍ପା ଭଗ୍ନ କର କାମ ହେ ।
ତୁମ୍ଭ ଭାରିଯାକୁ ରାବଣ ନେଇଛି ପାରିଲେ କର ସଂଗ୍ରାମ ହେ ।
କେ ଜାଣଇ ସୀତା କାହାର ବନତା କି କାରଣେ ହୁଏ ଭ୍ରମ ହେ ।
ଶିରେ ଜଟା ବାନ୍ଧ କଷାବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି କି କେ ଧନୁ ଧରି ବାମ ହେ ॥
ମୋର ରତି ଭାଞ୍ଜି ତୁମ୍ଭ ମନ ରଞ୍ଜି ଯୁବକରେ ତୋ ଉଦ୍ଧାମ ହେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରବାକ ବାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶୁଣିଣ ପାପଦେଲେ କରି ତମ ହେ ॥
ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷିଣୀ ଏକସଙ୍ଗ ନୋହିବ ନ କରିବୁ ତୁ ରମଣ ରେ ।
ଏହା ମେଣ୍ଟି ଯେବେ ରମଣ କରିବୁ ଅବଶ୍ୟ ତୋର ମରଣ ରେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରବାକ ଶୁଣି ପଡ଼ିକ କହଇ ପୁଣ ହେ ।
ଏବେ ଯେ ତୁମ୍ଭର ସମ୍ପଦ ସରିଲ ଶାପ ଦେଲେକ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହେ ॥
ଶୁଣି ପକ୍ଷୀପକ୍ଷି ପକ୍ଷିଣୀକ ଦେନ ଶ୍ରୀରାମ ପାଦେ ପଡ଼ିଲ ହେ ।
ହେ ଦେବ ନ ଜାଣି ଦୋଷ କଲ ପୁଣି ଅପ୍ରାପ ଖଣ୍ଡ ବୋଇଲ ହେ ॥
ଶୁଣି ରଘୁମଣି ପକ୍ଷୀଙ୍କର ବାଣୀ ବୋଲନ୍ତି ହେବ କାରଣ ହେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଚନ କେବେ ନୁହେ ଆନ ରାହେ ନୋହିବ ରମଣ ହେ ॥
ଦିବସରେ ରଜା କାନ୍ତ । କାନ୍ତ ସଙ୍ଗ ହୋଇବ ଏହି ପ୍ରମାଣ ହେ ॥
ରଜନୀକାଳେ ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ନୋହିବ ହେଲେ ହରାଇବ ପ୍ରାଣ ହେ ॥
ପକ୍ଷୀକୁ ହୁଡ଼ାଇ ଗଲେ ରଘୁସାହି ପଶିଲେ ଗିରିଗହନ ହେ ।

ବ୍ୟାଧି ବୁଲୁଥିଲା ପକ୍ଷୀଙ୍କି ଦେଖିଲୁ ଅଠାରେ କଲୁ ବନ୍ଦନ ହେ ॥
 ପେଡ଼ିରେ ପରୁଇ ଘେନିଗଲା ବ୍ୟାଧି ପ୍ରବେଶ ନିଜ ଭୁବନ ହେ ।
 ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷୀଣୀ ଆକୁଳ ହୋଇ ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି ରଘୁନନ୍ଦନ ହେ ॥
 ରାମ ରାମ ବାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରବାକ ପୁଣି ଫାଟିଲୁ ପେଡ଼ା ବନ୍ଦନ ହେ ।
 ବନ୍ଦନୁ ଫିଟି ଦୁଇପକ୍ଷୀ ହରଷେ ବିହାର କଲେ କାନନ ହେ ॥
 ଶ୍ରୀରାମ ଚରଣ ସଂସାର କାରଣ ସୁର ମୁକ୍ତି କଲେ ଧ୍ୟାନ ହେ ।
 ସେହି ଚରଣକୁ ଆଶ୍ରାକରି ବିଶି ବଞ୍ଚୁଅଛି ନିଶି ଦିନ ହେ ॥

୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦ ଗୋଗୋଷ୍ଠରେ ଗେ ପା - ଜୁ ଶାପ ପ୍ରଦାନ

ରାଗ—କେଦାର

ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଶିଲେ ଗହନ ବନ ନିକଟେ ଗୋଧନ । ସଉମିତ୍ରୀ
 କହେ ଶୁଣ ରାମରାୟେ ଶୁଧାରେ ଅଧିର ଜୀବନ । ରଘୁନନ୍ଦନ । ବାରେ
 ରକ୍ଷାକରି ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ॥ ଭାଇ ବିକଳ ଦେଖି ରଘୁନନ୍ଦନ ଆଗରେ ଦେଖି
 ଗୋଧନ । ବେଗେ ବେଗେ ଯାଇଁ ଗୋଗୋଷ୍ଠରେ ପାଇ ଗୋପାଳେ
 ଯାଚନ୍ତି ରତନ ॥ ମଣି ବନ୍ଧା ନିଅ କିଛି ଦୁଧ ଦିଅ ଭାଇ ମୋର କରୁ ପାନ ।
 ବୋଲନ୍ତି ଗୋପାଳେ କେଉଁ ଗଛେ ଫଳେ ତୁମ୍ଭେ ବୋଲି ମଣିରତନ ॥
 କ୍ଷୁଧାର ବିକଳେ ସଉମିତ୍ରୀ ବୋଲେ ରକତ ଦୁହାନ୍ତ ଗୋଧନ । ତତକ୍ଷଣେ
 ଗାଈ ରକତ ଦୁହାଁଇ ଦୁହାନ୍ତେ ଦୁଗ୍ଧ ରଜବର୍ଣ୍ଣ ॥ ଗାଈଙ୍କର ଦୁଗ୍ଧ ରକତ
 ଦେଖି ହଜି ଗଲୁକ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ବେଦି ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ବୋଲନ୍ତି
 କିଛି ଦିଅ ଦାନ ॥ ତାଙ୍କର ବିକଳେ ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ଦୁହାନ୍ତ ଗାଈ କ୍ଷୀର-
 ମାନ । ତତକ୍ଷଣେ ଗାଈ କ୍ଷୀରମାନ ଦେଇ ହରଷ ବରଜ ରାଜନ ॥ ଦୁଧସାଗ୍ର
 ନେଇ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଦେଇ ତୋଷ କଲେକ ପିଣ୍ଡମାନ । ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚରଣ
 ପକ୍ଷେ ନିଶ୍ଚଳେ ରହୁ ବିଶି ମନ ॥

୫ମ ଛାନ୍ଦ ହନୁମାନ ଭେଟ

ରାଗ—ରାଜବିଜେ ଧନାଶ୍ରୀ

ସର୍ବେବର ଚଟୁ ବିଜେ ରାମ । ବୋଲନ୍ତି କହ ଏ ଗିରି ନାମ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜଣାନ୍ତି ଉଦ୍ୟମୁକ୍ତି ଗିରି ସୁଗ୍ରୀବର ଏ ଆଶ୍ରମ । ହେ ଦେବ ।
 ଏହି ଗିରି ତଳେ ଆମ୍ଭେ ଥିବା । ତାର ବିଷୟମାନ ବୁଝିବା ।
 ବିଶ୍ୱାସ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲେ ସିନା ଆମ୍ଭେ ତା ଏହେ ମଇତ୍ର ହେବା । ହେ ଦେବ
 ଏହା ବିବରନ୍ତେ ସୁଗ୍ରୀବର । ଦେଖୁଥିଲୁ ସେ ଗିରି ଶିଖର ।

ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ରୂପକୁ ଅନାଇ ଦୂରନ୍ତ ସେ ସୁଗ୍ରୀବର । ହେ ଦେବ
 ଆସେହିଲେ ଆନ ଗିରିଶିର । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ମିଳିଲେ କହଇ ।
 ହନୁ ବୋଲଇ କାହାକୁ ଭୟକରି ପଳାଇଲ ଏତେ ଦୂର ।
 ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ବାନରରାଜ । ବାଲି ହତ ନୁହଇଟି ବୁଝ ।
 ହରି ହର ପ୍ରାୟ ଶୋଭା ପାଉଛନ୍ତି ଧନୁଶର ଧରି ସଜ । ହେ ହନୁ ।
 ଶୁଣି ହନୁ ହେଲେ ଭୟ ସଜ । ଦେଖି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ତେଜ
 ଚରଣ ତଳେ ପଡ଼ିଣ ପରୁରଇ ତୁମ୍ଭେ କେଉଁ ଦେବରାଜ ।
 ସବୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଟି ଏହୁ ବୋଇଲେ ।
 ସୁଗ୍ରୀବର ସଙ୍ଗେ ମଇତ୍ର ହୋଇବେ ତାଙ୍କର ଦୟା ହୋଇଲେ । ହେ ଭୟ ।
 ସେହୁ ବୋଲନ୍ତି ମୁଁ ଶର ହନୁ । ମୁହିଁ ଅଟଇ ପବନ ସୁନୁ ।
 ମୋର କନ୍ଦେ ବସ ସୁଗ୍ରୀ ଭେଟାଇବି ବୋଲି ବିପ୍ରାରିଲ ତନୁ । ସେ ହନୁ ।
 ହନୁ ଚିହ୍ନିଲ ନିଜ ଗୋସାଇଁ । ବେନ ଶ୍ରାବଣ କନ୍ଦେ ବସାଇ ।
 ଋଷ୍ୟମୂକ ଶିର ଶିଖରେ ମିଳିଣ ଗଲ ତାହାଙ୍କୁ ବସାଇ ।
 ଯାଇଁ କହିଲ ସୁଗ୍ରୀବ ପାଶ । ଆଜ ଭୟ ଗଲ ତୋର ନାଶ ।
 ବୋଲେ ବିଶି ତୁମ୍ଭ ପାପ ନାଶଯିବ ଦର୍ଶନ କରିବ ଆସ । * ।

—:—

୭ଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ—ସୁଗ୍ରୀବହ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁଭା

ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଋଷ୍ୟମୂକେ ରଖି ହନୁ ସୁଗ୍ରୀ ପାଶେ ଗଲେ ।
 ରାମଙ୍କ ଭଦ୍ର ସକଳ ସୁଗ୍ରୀବେ ବୁଝାଇ କରି କହିଲେ ।
 ସେ ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ । ବୁଲୁଅଛନ୍ତି ସକଳ ବନ ।
 ତୁମ୍ଭ ମିତ୍ର ହୋଇବାକୁ ମନ । ଭୟ ନ କର କପିରାଜନ ॥
 ଆସ ଆସ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ଋଷ୍ୟମୂକେ ଯାଇ କର ଭେଟ ।
 ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ନଳ ମାଳ ସୁଷେଣ ଅଇଲେ ହୋଇଣ ଝୁଞ୍ଚି ।
 ଦେଖି ରାମ ଉଠିଲେ । ସୁଗ୍ରୀ ଆସି ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ।
 ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଚରଣେ ପଡ଼ିଲେ । ସେହିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇଲେ ॥
 ଅଗ୍ନି ସାକ୍ଷୀକରି ମଇତ୍ର ହୋଇବେ ଶ୍ରୀରାମ ପର୍ବରାଜନ ।
 ପୁଣ ପୁଣ କରି ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣେ କହନ୍ତି ସତ୍ୟବନେ ।
 ଆହେ କପି ଇନ୍ଦ୍ର । ଆଜ୍ଞ ଆନୁର ଦୁଃଶ ଭୁଞ୍ଜର ।
 ତୁମ୍ଭ ଦୁଃଶ ସହଜେ ଆଞ୍ଜର । ସୁଗ୍ରୀ ଦୋଲେ କରଣା ତୁଞ୍ଜର ॥

ଏମନ୍ତ କହିଣ ଡାଳ ଗୁଣିଦେଇ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ତସାଇ ।
 ସୁଗ୍ରୀବ ବସିଲେ ଆଉମାନେ ଉଷା ହୋଇଲେ ମଣ୍ଡଳୀ ହୋଇ ।
 ଚେତି କହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବନବାସ ଯେବଣ କାରଣ ।
 ଖର ଦୁଷଣଙ୍କର ମରଣ । ଏବେ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଲୁ ରାବଣ ॥
 ହୋଇ ଦେବ ଆନନ୍ଦ ଦେଖିଲୁଁ ଦେଖିଲୁଁ ସୁଗ୍ରୀ ରାମଙ୍କୁ କହିଲେ ।
 ରାବଣ ନେବାକାଳେ ଦେଖି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଭୁଷଣ ପକାଇ ଦେଲେ ।
 ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଆଣ । ବିଳମ୍ବର କେବଣ କାରଣ ।
 ଗୁହାରୁ ଆଣିଦେଲେ ସୁଷେଣ । ରାମଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଏହା ଘେନ ॥
 ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ସୀତାର ଟିକି ଭୁଷଣ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୋଇଲେ ନୁପୁର ଚିହ୍ନିଲ ନ ଚିହ୍ନିଲ ମୁଁ ଏମାନ ।
 ରାମ ଅଶ୍ରୁ ଲେଟନ । ସୁଗ୍ରୀ ସହଚେ କଲେ ଶ୍ରେଦନ ।
 ପୁଣି ହୋଇଲେ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ମନ । ଦେଖି ରଖାଇଲେ ଆୟୁମାନ ॥
 ବୋଲନ୍ତି ରାମ ଶୁଣ ସଖେ ସୁଗ୍ରୀବ, ମିତର ଯେତେକ ଗୁଣ ।
 ତୁମ୍ଭେ ଆନନ୍ଦ ସେହି କାଳରେ ଜାଣିବା ମାରିବା ଯେବେ ରାବଣ ।
 ଆହେ କପି ଶରୀର । ଆମ୍ଭ ଭୂଣୀରେ ଯେତେକ ଶର ।
 ସପ୍ତ ପ୍ରାୟୁକ ତେଜ ପ୍ରଖର । ବିଶି ବୋଲେ କାଳ ମୃତ୍ୟୁକର । ୭ ।

୭ମ ଛାନ୍ଦ—ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶୋକ

ରାଗ—ତୋଡ଼ି ଖେମଟା ।

ମିତ ହେ ଗଲ ମୋ ବଇଦେହୀ । ଶୁଣିଲ ରାବଣ ନେଲୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
 ଘୋଷା । ସୀତା ଶାଢ଼ୀ ତଡ଼ି ହୃଦରେ ଲଦି । ବିକଳେ ରାମ ଗଦ୍ ଗଦେ କାନ୍ଦି ॥
 ଆହା ସେ ଜାନକୀ ମୋ ପ୍ରାଣ ସମ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଜୀବନ ନ ନେଲୁ ଯମ ॥ ତା
 ଭ୍ରୁଲତା କାମଧନୁ ଆକାର । ନୟନେ ରଖିଛୁ କୁସୁମଶର । ଚନ୍ଦ୍ରମା ବଦନ
 ଅତି ସୁନ୍ଦର । କାହିଁ ଲୁଚାଇଲ ସଜନୀ ମୋର ॥ ଶିଶୁଅଙ୍ଗୀ କୁରଙ୍ଗୀ ନୟନା ।
 ଶିଶୁଶଯ୍ୟା ସେ ପଦ୍ମବତନା ॥ ବୁଝୁ ସୁକୁମାରୀ ନବ ବୟସୀ । ସୀତାତନୁ ପୁଣି
 ସେ ମୀନଦୁର୍ଗା । ଆହା ଦଇବ ଏହା ପୁଣି କଲ । ପିଣ୍ଡ ରଖି ପ୍ରାଣ କେ ଘେନି
 ଗଲ ॥ ଏ ରସେ ରସିଣୀ ନାରଣ କହି । ଜାଣିଲି ଏ ଦେହ ସବୁ ସହଇ । ୮ ।

୮ମ ଛାନ୍ଦ—ଦୁଇଭି ଅସ୍ତ୍ର ଫିଙ୍ଗିବା

ରାଗ—କାଫି

ଲକ୍ଷ୍ମଣ କହେ କପିରାଜନ ଶୁଣ । ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରୀଚରଣେ ସକଳ ହେ
ଲେକଙ୍କର ଶରଣ । ଏବେ ସେ ରାମ ହେଲେ ତୁମ୍ଭର ଶରଣ । ଯେମନ୍ତେ ଏ
ବନିତା ପାଇବେ ହେ କହ ତହିଁ କାରଣ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ବୋଲେ ସ୍ବର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାତାଳ ।
ଖୋଜି ପାରଇ ହି ଭୁବନ ଯହ ନାହିଁ ବାନର ବଳ ॥ ଲୁଚିଣ ଅଛୁ ଏଥୁ ବାଳୀ
ଭୟରେ । ହୋଇଲି ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗରେ ହେ ଏଡ଼େ ଅସମୟରେ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା
ଦେଲେ ଆମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟ ଥାଉ । ତୁମ୍ଭର କାର୍ଯ୍ୟ ଆଗେ କରିବା ହେ ତୁମ୍ଭର ଭୟ
ଯାଉ । ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ରାମ ଶ୍ରୀଭୁଜ ଧରି । ଏକାନ୍ତେ ବେନମିଶ ବସିଣ ଯେ ବହୁ
ବିଚାର କରି ॥ ସୁଗ୍ରୀ କହେ ଭରସା ନହଇ ତତ୍ତ୍ୱେ । ଦୁଇଭି ଶବ ଫିଙ୍ଗି
ଦେଲେଟି ହେ ତେବେ ଯିବି ମୁଁ ପ୍ରତେ ॥ ଦାଳୀ ଶତେକ ବେଳ ଫିଙ୍ଗି
ଦେଇଛି । ସେକାଳୁଁ ଗିରି ସମ ହୋଇଣ ହେ ଅସ୍ତ୍ର ପଡ଼ି ରହିଛି ॥ ଏମନ୍ତ କହି
ପାଶକୁ ନେଲା । ଏହି ସେ ଅସ୍ତ୍ର ବୋଲି ରାମଙ୍କୁ ଯେ ସୁଗ୍ରୀ ଦେଖାଇ ଦେଲା ।
ରାମ ଚାପିଲେ ବାମ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ମୁନ । ବୋଲଇ ବଣି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ ସେ ଯେ
ଗଲା ଦଶ ଯୋଜନ । ୧୦ ।

୯ମ ଛାନ୍ଦ—ସପ୍ତଶାଳା ଛେଦନ

ରାଗ—କନଡ଼ା

ଅସ୍ତ୍ର ଫିଙ୍ଗିଦେବା ଦେଖିଣ ସୁଗ୍ରୀବ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କର୍ଣ୍ଣରେ କହିଲା । ମିଶ୍ର
ନ ଜାଣିବେଟି ସେ ବୋଇଲା । ଶୁଷ୍କ ହୋଇଣ ଅପାରକାଳୁ ଥିଲା ମୋର ମନକୁ
ନଇଲା ହେ ସାବୁଜ ॥ ଯେବେ ସାତଶାଳୁଁ ଶାଣେ ବୁଜିବେ । ମିଶ୍ର ତେବେ
ମିନା ଶାଢ଼ୀ ବାନ୍ଧିବେ । ବାଳୀ ସମ ବଳ ତେବେ ସେ ଜାଣିବ ଋଷ ମର୍ଜିତ
ବଦିବେ ହେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କହନ୍ତେ ଶ୍ରୀରାମ ଜାଣି ତା କୋଦଣ୍ଡେ ଗୁଣ ତଡ଼ାଇଲେ ।
କାଣ୍ଡ ବାଛୁଣ ଗୁଣେ ବସାଇଲେ । ବିଚିତ୍ତେ ସପତଶାଳା ଫାଟି ଗର ପାଷାଣେ
ଭଲ୍ଲିସାଇଣେ ସେ । ଶ୍ରୀରାମ । ତାହା ଦେଖିଣ ସୁଗ୍ରୀବ ହରଷ । ପାଦେ ପଡ଼ି
ବୋଲଇ ମୋର ଦୋଷ । ଶମାକର ଆହେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଠାକୁର ସଂଶୟ କଲ
ବିନାଶ ହେ ॥ ଆଲଙ୍ଗନ କରି ଶ୍ରୀରାମ ପୁଛନ୍ତି ସୋଦରେ କପାଇଁ ବଞ୍ଚିଲା ।
ସୁଗ୍ରୀ ବୋଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ମୋହର । ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇ ହୋଇ ମୋ ବନିତା ନେଇ
ଦେଇଛି ବାହାର କରି ହେ । ହେ ଦେବ । ମତେ ମାୟାବ ଦୈତ୍ୟ ଯେ
ଅଇଲା । ରାବେ ବାଳୀକ ସମର ମାଗିଲା । ବେନଭାଇ ଆମ୍ଭେ ବାହାର ହୁଅନ୍ତେ

ଦେଖି ସେହି ବାହୁଡ଼ିଲୁ ହେ । ବେନିଭାଇ ଆମ୍ଭେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତେ ଡିରି ସେ ବିବର
ଭିତରେ ପଶିଲୁ । ଡାହାଣଦେଖି ବାଲୀ ମୋତେ ବୋଇଲୁ । ମୋର ଆସିବାଯାଏ
ତୁ ଦ୍ଵାରେଥିବୁ ବୋଲି ବିବରେ ପଶିଲୁ ହେ । ଶ୍ରେ ଦେବ । ସମ୍ଭାଷଣରେ ମୁଁ
ଜଗିଣ ରହିଲି । ତହିଁ ସଙ୍କେତ କିଛି ନ ପାଇଲି । ଯେତେବେଳେ ହେଲୁ ଛୁପିର
ବାହାର ବାଲୀ ମଲ୍ଲ ଭୟ କଲୁ ହେ । ବିବର ଦ୍ଵାରେ ପଥର ଦେଇ ମୁହିଁ
ନଗ୍ରରେ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ମିଳିଲେ ମୋର ପାଶ । ଅଭିଷେକ
ହୋଇ ସିଂହାସନେ ଥିଲି ବାଲୀ ହୋଇଲୁ ପ୍ରବେଶ ହେ । ଶ୍ରେ ଦେବ ॥
ମୋତେ ହୋଧରେ ବିଧାଏ ମାଇଲୁ । କିମ୍ପା ବିଲେ ଶିଳ ଦେଲୁ ବୋଇଲୁ ।
ରଜା ହେବା ଦେଖି ସୁମନ୍ତ ସହିତେ ବାହାର କରିଣ ଦେଲୁ ହେ । ଶ୍ରୀରାମ
ବୋଲନ୍ତି ଏବେ ଯାଇଁ ତୁମ୍ଭେ ବାଲୀ ସଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧକର । ଆମ୍ଭେ ପଛେ ପଛେ
ଥିବୁ ତୁମ୍ଭର । ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ବାଲୀ ସଙ୍ଗେ ସମର କରିବାପାଇଁ ବାହାର ହେ ।
ସୁଜନେ । ଯାଇଁ ବାଲୀ ସିଂହଦ୍ଵାରେ ଡାକିଲୁ । ଶୁଣି ବାଲୀଗର ଧାଇଁ ଅଇଲୁ ।
ବେନି ଭାଇଙ୍କର ବିବଧ ପ୍ରକାରେ ବହୁ ସମର ହୋଇଲୁ ହେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ତରୁ
ଉଦ୍ଘାତେ ଆଇ ବେନି ଭାଇଙ୍କ ଚିତ୍ତି ନ ପାରିଲେ । ଏଣୁକରି ସେ ଗର
ସଂହରିଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ସମରେ ବାଲୀଙ୍କ ଦାରଣ ବହୁ ଅଶକ୍ତ ହେଲେ ହେ ।
ସୁଜନେ । ବାଲୀ ମାଡ଼ିବସିଣ ମାରୁଥିଲୁ । ପ୍ରାଣେ ଆଉ ବୋଲଣ ଦୟା କଲୁ ।
ବୋଲେ ବିଶି ଶୁଭ ଦିଅନ୍ତେ ପଳାଇ ରକ୍ଷାମୁକ୍ତରେ ପଶିଲୁ ରେ । ୭ ।

୧୦ମ ଛାନ୍ଦ—ବାଳିବଧ

ରାଗ—ଧନାଶ୍ରୀ ଦୋହର ପଡ଼ିତାଳ

ପଳାଇଣ ସୁଗ୍ରୀ ରକ୍ଷାମୁକ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସହିତେ ଅଇଲେ
ଦାର ପାଶ । ନ କହଇ କଥା ଆଉ ନ ଟେକଇ ମୁଖ । ଭୂମିକ ରୁହିଣ
ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହେ ଦୁଃଖ ମାନ ଲଜ ମିଶି ମନେ କରଇ ବିଚାର । ଚାହିଁ
ତାଙ୍କୁ କହୁଛନ୍ତି ଦଶରଥ ବାଳ ॥ ଆସ ଆସ ମିତ ଆଉ ଥରେ ଏବେ ଯୁଦ୍ଧ ।
ଏକ ଦାଣ୍ଡକେ ମାରିବ ଆଜଠାରୁ ବୁଝ ॥ ନ ପାରିଲୁ ଚିତ୍ତି ବେନି ଭାଇ
ଏକହାସ । ତୁମ୍ଭ ବଧରେ ଲଗନ୍ତା ମିତଦ୍ରୋହ ପାପ । ଏବେ ଆମ୍ଭ ଚିତ୍ତ
ଏହି ନାଶେଶ୍ଵର ମାଳା । ଏତେ ବୋଲି ଲମ୍ବାଇଲେ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ଗଳା ॥
ଶୁଣି କପିରାଜ ସଂଗ୍ରାମକୁ ହେଲେ ଯଜ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେନ ଅଛନ୍ତି
ଶ୍ରୀରାମ । ଚରଣେ ହେଲେ କହିବିଧାର ପରଦ୍ଵାରେ । କୋପେ

ସୁଗ୍ରୀବ ଡାକଇ ଆରେ ବାଳୀ ଆ'ରେ ॥ ସୁଗ୍ରୀବାଣୀ ଶୁଣି ବାଳୀ ହୁଅନ୍ତେ
ବାହାର । ତା'ର ଆଗେ ଓଗାଳଣ କହଇ ବିଚାର ॥ ସୋଦର ଭ୍ରମର ତାଙ୍କୁ
ନୁହୁ ତୁମ୍ଭେ ବାମ । ଶୁଣିଛି ଅଙ୍ଗଦ ମୁଖୁ ଯାହା ତାଙ୍କୁ ରାମ ॥ ହାରିଗଲା
ସୁଖି କିମ୍ପା ଲେଉଟି ଅଇଲା । ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଯିବ ତେବେ ପ୍ରମାଦ ହୋଇଲା ॥
ଶୁଣ ପ୍ରିୟେ ଏବେ ମୋତେ ଡାକୁଛି ରଣକୁ । ଏତେବେଳେ ପ୍ରୀତି କଲେ ଲଜ
ଆପଣାକୁ ବୋଲଇ ଯେ ରାମ ତାକୁ ହୋଇଛନ୍ତି ଯାହା । ଅଧର୍ମୀ ନୁହନ୍ତି ସେହି
ଶୁଣିଛି ମୁଁ ଯାହା । ଏତେ ବୋଲି ଆସି ସୁଗ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ରଣ କଲ । ବେନ
ଭାଇଙ୍କର ମାଲବରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ଦେଖିଲେ ସୁଗ୍ରୀବ ରଣେ ହୋଇଲା ନିସତ ।
ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଚାହିଁ କରେ ପଳାଇବା ଚିତ୍ତ । ରାମ ତରୁ ଉହାଡ଼ରୁ ପ୍ରହାରନ୍ତେ
କାଣ୍ଡ । ବଜ୍ରସମ ହୋଇଣ ପଡ଼ିଲା ବାଳୀ ପିଣ୍ଡ ॥ ସୁଗ୍ରୀବକୁ ଶୁଭଦେଇ କପିନ୍ଦ୍ର
ପଡ଼ିଲେ । ବେନ ଭାଇ ତାହାର ସମ୍ମୁଖେ ଉଭା ହେଲେ । ବାମ କରେ କୋଦଣ୍ଡ
ଦକ୍ଷିଣେ ଘାଟଣ ଶର । ବୋଲେ ବିଶି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଇ ଭୁଜସ୍ବର । ୯ ।

—*—

୧୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଗୁଡ଼ିଆସ ପଡ଼ିତାଳ

ହୃଦରେ ବାଜଣ ଶର, ପଡ଼ିଲା ସେ କପିବର, ଦେଖିଲା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ରୂପ । ଯି ଭୁବନ ନାଥ ହୋଇ ଅମାତ କଲ କିମ୍ପାଇ ମୋତେ ବିନାଦୋଷେ
କଲ ଏଡ଼େ କୋପ ହେ । ରଘୁନାୟକ । ଲବ ବିଶଲ କିମ୍ପାଇଁ ଏଡ଼େ
ଶାୟକ । ମୁଁ ଯେ ଶୁଣିଥିଲି ତୁମ୍ଭେ ବଡ଼ ବିବେକ । ଇନ୍ଦ୍ରାକୁଳେ ଲଗାଇଲ
କଳଙ୍କ ॥ ଗଜଙ୍କୁ ବିକ୍ଷଳେ ଦନ୍ତ, ଗଜମୋତ ପାଇଥାନ୍ତୁ, ସିଂହକୁ ବିକ୍ଷ ବିଶନ୍ତା
ବଳ । ମୃଗକୁ ବିକ୍ଷଳେ ମୃଗମାଂସ ହୋଇଥାନ୍ତା ଭୋଗ, ବୁଦ୍ଧ କପି ବିକ୍ଷ କ
ଲଭିଲ ଫଳ ହେ ॥ ତେଡ଼େ କୁଳେ ଜାତ ହୋଇ, ଏଡ଼େ ଅମାତ କିମ୍ପାଇଁ
କ୍ଷତ୍ରୀଙ୍କର ନିକି ଏ ବେଞ୍ଚର । ମାତା ଭ୍ରାତା ସଙ୍ଗେ ମୁହିଁ, ସମର କରୁଥିଲି,
ତୁମ୍ଭେ କିମ୍ପାଇଁ ମୋତେ କଲ ମହାର ହେ ॥ ଆସିବା ବେଳରେ ତା'ର,
ଲେଉଟାଇ ନେଉଥିଲ, ଜାଣି ତୁମ୍ଭ ଅବିବେକ ପଣ । ମୁଁ ବୋଇଲି ସୁମନ୍ତ,
ଧର୍ମକୁଳେ ଜାତ ହୋଇ, ମୋତେ ଅଧର୍ମ କରିବେ କି କାରଣ ହେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ
ବୋଲନ୍ତି ତାଙ୍କୁ, ନୂପ ପେଷିଲେ ଆମ୍ବୁଙ୍କୁ, ଅଧର୍ମୀକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ପାଇଁ ।
ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ହୋଇ କନିଷ୍ଠ ଭାଇ ଭାରିଯା ହର ଏ ପାପ ମନେ ବିଚାର କର

ନାହିଁ ହେ । କପିରାଜନ । ଏହି ଦଣ୍ଡକୁ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଭଜନ । ଆଉ ଦଣ୍ଡ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଦେବ ଶମନ ବୋଲେ ବିଶି ହୋଇଲୁ ସେ ମଉନ ହେ । ୫ ।

୧୨ଶ ଛାନ୍ଦ—ତାରାଣୋକ

ରାଗ—କଳସାବାଣୀ

ଅନ୍ତଃସୁରେ ତାରାଣୀ ବାରତା ପାଇ । ରୋଦନ କରି ଅଇଲୁ ବିହ୍ୱଳ
ହୋଇ । ଦେଖିଲୁ ସେ ବାଳି ହୋଇଲୁଣି ଅବଶ । ରାମକାଣ୍ଡ ଲୁଗିଅଛି
ହୃଦୟ ଦେଶ ॥ ଚରଣ ଧରିଣ ଉଡେ ରୋଦନ କଲ । ଆହା ପ୍ରାଣନାଥ
ଛାଡ଼ିଗଲୁ ବୋଇଲୁ ॥ ତୁମ୍ଭ ଅନୁରାଗ ଜାଣିଲୁ ଏତେକାଳେ । ମୋ କୋଳ
ତେଜି ଶୋଇଣ ଧରଣୀ କୋଳେ ॥ ଅନାଥ ସୁଗ୍ରୀବ ରାମ ହୋଇଲେ ନାଥ ।
ଆମ୍ଭେ ଏବେ ଅନାଥ ହେଲୁ କପିନାଥ ॥ ଅତିସୁକୁମାର ତ ଅଙ୍ଗଦ କୁମର ।
ଏହାକୁ କାହାକୁ ଦେଲୁ ହେ କପିବର ॥ ମୋ ବୋଲ ନ କଲୁ ଫଳ ଲଭିଲୁ
ଏବେ । ସୋଦରେ ଅମୀତ କମ୍ପା ହୋଇଲୁ ତେବେ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହିତେ
ବାନର ବଳ । ପଟୋଆର ସମସ୍ତେ ଦେଖିଣ ବିକଳ ॥ ବାଳି ବୋଲଇ
ଶ୍ରୀରାମ ମୁଖକୁ ଚାହିଁ । ଅପରାଧ ଶମା ମୋର କରି ଗୋସାଇଁ ॥ ଏକଇ ନନ୍ଦନ
ମୋ ଅଙ୍ଗଦ କୁମର । ଏବେ ଏହାଠାରେ ରାମ କରୁଣା କରି ॥ ଏତେ ବୋଲି
ଅଙ୍ଗଦ ମୁଖକୁ ଚାହିଁଲୁ । ସୁଗ୍ରୀବ ତୁ ସେବୁଥିବୁ ବୋଲିଣ ବୋଇଲୁ ।
ସୁଗ୍ରୀବ କହିଲୁ ରାମ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ହେଲା କଲେ ଏ ମୋର ପ୍ରାୟେକ
ହୋଇବ ॥ ହେମମାଳା ଦେଇଥିଲେ ବାସବ । ତାହା ବାଳି ଦଣ୍ଡ
କଲୁ ସୁଗ୍ରୀବ ଗ୍ରୀବ ॥ ମାଳା ଦେଇ ପିଣ୍ଡରୁ ଜୀବନ ତେଜିଲୁ । ବହୁ
ଯୁବକଙ୍କର କାରୁଣ୍ୟ ଶୁଭିଲୁ ॥ ପତି ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ତାରା ବିକଳ ଚିତ୍ତ ।
ବୋଲଇ ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗତେ ଯିବି ନିଶ୍ଚିତ । ଏବେ ବୋଲି ସ୍ୱାମୀ ମୁଖେ ମୁଖ
ଲଗାଇ । ଶବ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଶୋଇଲୁ ଭୁଇଁ ॥ ଚରଣ ଧରିଣ ସେ ଅଙ୍ଗଦ
କୁମର । ବିକଳେ ନୟନୁ ଦହେ ମାରନିକର ॥ ଏମନ୍ତ ବିକଳ ଦେଖି
ସବୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ । ସୁଗ୍ରୀବ ହୃଦୟେ ହେଲା ଶୋକ ପ୍ରକଟ ॥ ତାରା ଯେବେ
ମିଳେବି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗର । ଆଉ ନିକି ଲୁଇଁବେ ଅଙ୍ଗଦ କୁମର ॥ ମୁହିଁ ଯେବେ
ଭ୍ରାତା ମଙ୍ଗରେ ନ ମରିବ । ଅଳ୍ପଦି ପାଇଣ ମନ୍ତ୍ର ଗୋଟି କରିବ ॥ ଏତେ
ବୋଲି ବହୁତ କରିନ୍ତେ ରୋଦନ । ତାହା ଦେଖି ବିରୁରନ୍ତ ରଘୁନନ୍ଦନ ॥
ସୁଗ୍ରୀ ଯେବେ ଛାଡ଼ି ସଙ୍ଗତରେ ମରିବ । ଆମ୍ଭ କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ
ହୋଇବ ॥ ଏମନ୍ତ ବିରୁର ତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଚାହିଁ । ବିବଧ ପ୍ରକାରେ କହି

ପ୍ରବୋଧ ପଡ଼ୁ ॥ ତେତେବେଳେ ମିତ ତା ନ କଲ ବିଚାର । ବୋଲେ ବଣି
ଏବେ କିମ୍ପା ଶୋକ ପ୍ରବାର । ୧୨ ।

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କାମୋଦୀ

ତାର କହଇ ବାଣୀ ଶୁଣ ହେ ରଘୁମଣି, ଏଡ଼େ ଅଧର୍ମ କିମ୍ପା କଲ ।
ବନବାସକୁ ଆସି, ମୋର ପତିଙ୍କୁ ନାଶି, ଏଥିରେ କି ଯଶ ପାଇଲ ହେ ।
ରଘୁନାଥ । ଆଜ ମୁଁ ହୋଇଲି ଅନାଥ । ଧୂକ ଧୂକ ହେ ପଣ, ଧୂକ ହେ
ରଘୁରାଣ, ଧୂକ ଏ କୋଦଣ୍ଡ ଶରତ ହେ ॥ ତୁମ୍ଭ ଅଧର୍ମୀ ପଣ, ଦେଖି ହେ
ରଘୁରାଣ, ଦଶରଥଙ୍କି ତହିଁ ଦେଲେ । କେକେପୁଁ ସୁତ ଭ୍ରତ, ଅଯୋଧ୍ୟାରେ
ରାଜଇ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପଣ ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ଯେ ॥ ତୁମ୍ଭ ଉପର ବଂଶ, ଭଗୀରଥ
ନରେଶ, ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ସ୍ବର୍ଗରୁ ଆଣିଲେ । କପିଳ କୋପାନଳେ, ଦଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତେ
କାଳେ, ତାଳି ଶୀତଳ ତାଙ୍କୁ କଲେ ହେ ॥ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି, ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ
ବୋଲି, ଏବେ ଦେଖିଲି ବଡ଼ ମନ୍ଦ । ଏଡ଼େ ପ୍ରାକର୍ମ ଯେବେ, ବହୁଛ ଭୁଜ-
ଦଣ୍ଡେ, କିମ୍ପା ହରିଲୁ ଦଶକନ୍ଦ ହେ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ସଖା, ମୋର ଦୋଷ
ନାହିଁଟି, ତାଙ୍କ ଅଧର୍ମେ ସେହି ମଲେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇ ହୋଇଣ, କନିଷ୍ଠ ଭଗିନୀକୁ
ବଳହାର ପଣେ ହରିଲେ ଗୋ । ମହାସଖା, ଆଜ ମୁଁ ଫେଡ଼ିବ ଦୁର୍ଗତି ।
ଅଭିଷେକ ଦେଇଣ, ରଖିବ ତାର ପ୍ରାଣ, ସତେତ ହୋଇ ଉଠି ବସି । ରାମ
ମୁଖକୁ ଚାହିଁ, କହଇ ବିକଳାଇ, ଶୁଣ ଧାର୍ମିକ ରଘୁବଂଶୀ । ହେ ରଘୁନାଥ ।
ଆଜ ମୁଁ ହୋଇଲି କୃତାର୍ଥ । ତୁମ୍ଭ ହସ୍ତେ ମରଣ, ପାଇ ହେ ରଘୁରାଣ
ଯାଉଛୁ ବଳକୁଣ୍ଡ ପଥ ॥ ଏତେ ବୋଲଣ ବାଳି, ଗଡ଼ଲୁ ମହାସୁନୀ; ଅନ୍ତଶ୍ରେଣରେ
ପ୍ରାଣ ଗଲ । ବୋଲଇ ବଣି ଶୁଣ, ଦେଖ ବାଳୀ ମରଣ, ବୈକୁଣ୍ଠପୁରରେ
ମିଳିଲ ॥ ହେ ରଘୁନାଥ । ଆଜ ମୁଁ ହୋଇଲି କୃତାର୍ଥ । ଧୂକ ଧୂକ
ଇତ୍ୟାଦି । ୧ ।

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଭୈରବ ମନ୍ତରମାନ

ସଖେ ସୁଗ୍ରୀବ ଶୋକ ସଂହର ଏବେ ମନ କିମ୍ପା କରୁଅଛ ବିକଳ ।
ଆମ୍ଭ ଗୁଣିଭାର ଶର ଅନିବାର କାଳଦେବର ଅଟନ୍ତି ଏହି କାଳ । କି
ସଖେ ହେ । ଶାସ୍ତ୍ର ବାଳକ କର ଦହନ । ଆମ୍ଭେ ଆଜ୍ଞା ଦେଉଅଛୁ

ଆଗୋ ତାରା ଏବେ ମୁଞ୍ଚି ତୁମ୍ଭର ରୋଦନ ॥ ଅଙ୍ଗଦକୁ ଘେନି ଏବେ ମିତ୍ର
ସଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗେ ଗ୍ରେବକର କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକଟକ । ଶ୍ରୀରାମ ଆଜ୍ଞାରେ ତାରାକୋକ୍ତି
ଆଣି ବାଳି ବସାଇଲେ ରତ୍ନବିମାନେକ ॥ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବାଳିପିଣ୍ଡ
କଲେ ନେଇ ଶୀଘ୍ର ଅନଳେ ଦହନ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ମୁଖାଗିତେଇ ବାଳି ମୁଖେ
ସ୍ଥାନକର ପୁତ୍ର ହୋଇ ଅଇଲେ ବହନ ॥ ବାଳି ସାହ ସାରି ସବୁ କପି ମିଳି
ସୁଗ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ କଲେ ରାମଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ । ହନୁକୁ ଚାହିଁ ଶ୍ରୀରାମ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ
ଅଭିଷେକ କରାଅ ସୁଗ୍ରୀବ ରାଜନ । ବାଳକୁମରକୁ କର ଯୁବରାଜା ସମସ୍ତ
ବାନରମାନେ କର ପୂଜା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଜ୍ଞାପାଇ ସବୁବଳ ଆନନ୍ଦରେ
ବଜାଇଲେ ଗାରବାଜା ॥ ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ଆହେ କପିରାଜ ଏବେ ବରଷା
ଉତ୍ତୁ ହେଲା ପ୍ରବେଶ । ତୁମ୍ଭେ ହେଲା ନ କରିବ ଆମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟେ ମାଲ୍ୟବନ୍ତେ
ବଞ୍ଚୁ ବେନିମାସ ॥ ହେଉ ଦେବ ବୋଲି ସୁଗ୍ରୀବ ସହିତେ ସବୁସେନାମାନେ
ଶିରେ କର ଦେଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ରାମଚନ୍ଦ୍ର
ମାଲ୍ୟବନ୍ତେ ବିଜେ କଲେ । ୭ ।

୧୫ ଶ ଛାନ୍ଦ - ସୁଗ୍ରୀ ଅଭିଷେକ

ରାଗ— କେଦାର ଗୋପଜୀବନ କୃତ୍ତେ

ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରୀମୁଖ ଶୁଣି, କପିକୁଳ ଚୂଡ଼ାମଣି, କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା କଟକେ
ପରବେଶ । ସକଳ ଶୃଙ୍ଗାର ଜଳ ଆଣିଲେ ବାନରବଳ କଲେ ହେମକୁନ୍ଦେ
ଅଧିବାସ ସେ । କପିରାଜନ । ଅଙ୍ଗଦକୁ ଘେନି ଅଧିବାସ, ନୃତ୍ୟ ଗୀତ
କରିବାରେ ନିଶି ଶେଷ ॥ ନିଜେ ହେମ ସିଂହାସନ, କପିକୁଳ ରାଜନ, ଅଙ୍ଗଦକୁ
ବସାଇ କୋଳରେ । କରେ ଜଳ ଅଭିଷେକ, କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅନେକ,
ଶ୍ରେଷ୍ଠଛନ୍ଦ ଧରାଇ ଶିରରେ ସେ । କପିରାଜନ । ବେନି ପାଶରେ ବେନି
ରୂମର, ଖଟିଛନ୍ତି କପିବର ନିରନ୍ତର ॥ ବାଜଇ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ, ଶୁଭଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ
ନାଦ, ନୃତ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବାରନାଥ । ତାରା ରୋମା ବେନି ପାଶେ,
ଆବର ନାରୀ ବିଶେଷେ ସମ୍ପଦରେ ସୁନାସୀର ସରି ସେ । କପିରାଜନ ।
ବଜାଇଣ ଜଳ ଅଭିଷେକ, ଅଙ୍ଗ ପୋଛି ମଣ୍ଡି ହୋଇଲେ କନକ ॥
ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ଚୂଳ, ବାହୁଟି ଅଙ୍ଗଦ ମାଳ, ଶୁଭସରି ଦୋସରି ପଦକ ।
ନୁପୁର ବେନି ଚରଣ, ବିବ୍ୟସି ରତ୍ନରଶା, ଅଙ୍ଗରେ ମଣ୍ଡିଲେ ସେ
ଅନେକ । କପିରାଜନ । ନବତନ କନକ ବସନ ପିନ୍ଧି ବିଜେକଲେ କପିଜ
ରାଜନ । ଅଙ୍ଗଦ ସେ ସହି ଘେନି, ବିଜେ ସୁଗ୍ରୀ ଅଗ୍ରଦେଶେ,

ସବସେନା ବିଜେ ଏକେ ଏକେ । ଅମୃତ ଭୂଷଣଗଣ ସମସ୍ତ କର୍ମ ଭୂଷଣ,
 ଶୋଭା ଦିଶନ୍ତି ଇତରଲୋକେ । କପି ରାଜନ । ବିଜୟ ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ତଳେ ।
 ବେନପୁତ୍ର ବେନ ପାରୁଣରେ ଲୁଲେ ॥ ତାର ସେନା ବେନ ପାଶ, ହୋଇଣ
 ଦବ୍ୟ ସୁବେଶ, ସୁଗ୍ରୀବ ବେନ ପାରୁଣେ ଦିଶେ । ଶୁକ୍ଳ ଅଶ୍ୱିନ ସେହୁଣୀ,
 ପୂର୍ଣ୍ଣମୀତଥ ରଜନୀ, ଉଦୟ ଶୁକଳଗଣୀ ଦିଶେ । କପିରାଜନ । ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି
 ତରୁଣୀ । ବନ୍ଦାପନାକଲେ କପିରୁଦ୍ରାମଣି ॥ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ଆସି, ଋଷକପିମାନେ
 ମିଶି, ନିଉଛନ୍ତି କରଣ ଚରଣେ । ଦିନେ ଦେଲେ ବହୁ ଦାନ, ବହୁ ଅଳଙ୍କାର
 ଧନ, ସନ୍ତୋଷ କରାଇ ଜଣେ ଜଣେ । କପିରାଜନ । ବଡ଼ାଇଣ ଜଳ ଅଭିଷେକ
 ସୁଖେ ଭୋଗ କଲେ କଷ୍ଟିତ୍ୟା କଟକ ॥ ତାରା ଘେନ ଅନ୍ତଃପୁର ସୁଖେ କରଇ
 ବିହାର, ପାଶୋରିଲେ ମନୁ ସବଂ ଦୁଃଖ । ମଧୁପାନେ ହୋଇ ମଉ, କରାଇଣ
 ନୃତ୍ୟ ଗୀତ, ଭୋଗ କରଇ ବିପୁଳ ସୁଖ । କପିରାଜନ । ମନୋବାଞ୍ଛା ହୋଇଲୁ
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ବୋଲେ ବିଶି ସମ୍ପଦ ପାଇ ଅଜ୍ଞାନ । ୮ ।

— X —

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ — ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଆରୋହଣ

ରାଗ — ଆଶାବରୀ

ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଗିରି ଶିଖରେ ଉଠିଣ ବୁଲଣ ରାମ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ଦେଖ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ ଗିରି ଶ୍ରୀରାମାୟ ମନକୁ ମୋର ଅବଶ କରେ । ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।
 ଦେଖ ଦେଖ ତମାଳ । ଗିରିନାଥଙ୍କର କି କୁଚକୁଳ ॥ ପ୍ରୟୁଞ୍ଜ ପୁଷ୍ପ ବାହୁଲ୍ୟକା
 ଶୃଙ୍ଗ ଉଚ୍ଚକୁଚ ଶୋଭା ଦିଶେ । ନବନ ପଲ୍ଲବ, କି କରପଲ୍ଲବ, ରଙ୍ଗଶୀଳତା
 ଅଧର କି ସେ । ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ହେମ ପ୍ରାୟେକ କାନ୍ତି । ସୁଲକ୍ଷ୍ମିରେ ଏ ନିତମ୍ବ
 ବନ୍ଧ ॥ ମୃଗଲେଚନା କେଶରୀ କଟିଦେଶ, କୋକିଳଭାଷୀ ଏ ବରାଙ୍ଗନେ ।
 ଗଜଗାମିନୀ ସୁକୁନ୍ତଳାମିନୀ, ବିବିଧ ରଙ୍ଗରେ ଶିଳମାନେ । ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।
 କୁନ୍ଦପୁଷ୍ପଦଶନା । ରମ୍ଭୋରୁ ବିପୁଳ ସୁଲଜୟନା ॥ ରଙ୍ଗ ଶୁକଳ ଧରବାରେ ଏ
 ଗିରି ବସନ ପିନ୍ଧିବା ପ୍ରାୟ ଦିଶେ । ଦେଖ ଗିରିହୋଟ କଟ ହୋଇଛି ପାଶାଣ
 ସଉପ ପ୍ରାୟ କି ସେ । ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ସେହୁ ହୋଟରେ ବାସ । ବଞ୍ଚିବା ଏ
 ବରଷା ବେଳ ମାସ ॥ ହୋଟେ ରହି ଧନୁ ତୁଣୀଗର ଥୋଇ ବିବିଧ ଫଳ
 ମଣୋହ କଲେ । ଘନମାଳା କୋଳେ ବିଜୁଳିକ ଶୁଣି ମନରେ ବହୁ ଆରତ
 ହେଲେ । ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । କାର୍ତ୍ତିୟୁକେ ଜାନକୀ । ଫଲସୁବେ ଆଉ ପାଇବା
 ନାହିଁ । ଅସୁରେ ଚାଡ଼ାନ୍ତି ନ ଖାଇଣ ଭୋଗ ନ କରିଣ କି ସେ ରଖିଥିବେ ।

କେଉଁଦିନ ଆମ୍ଭ କାଣ୍ଡ ଦୃତାଶରେ ସେ ଭୟରାଶି ହୋଇଯିବେ । ତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
କହେ ପ୍ରବୋଧତା । ବୋଲେ ବଣି ସୀତା ପତିବରତା । ୭ ।

—X—

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କଳଶା

ଦେଖ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସିଣ ଏ ଘନ ଗଗନ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲ ।
ଜଳଧାରାତୟ ଧନଞ୍ଜୟ ଜୟ କରିଣ ମନ୍ତ୍ର ପୁରୁଲ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ପ୍ରଶର
ଚନ୍ଦ୍ରପବନ । ବାରିଦକାଳରେ ବାରିନୁହେଁ ଏବେ ନିଶା ଦିବସର ଭିନ୍ନ ॥
ସଉଦାମିନୀ କାମିନୀକୋଳେ ଘେନି ଆରୋହିଣୀ ଲଳଗଜ । ସୈନ୍ୟ ଘେନି
ମହାସମ୍ଭାରେ ବିଜୟ କରିଛି ଜଳଦରାଜ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ॥ ଗିଳି ଦେଉଅଛି
ଗିରି । ଏଗିରି ସହଚେ ଗିଳିଲେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ବୀଡ଼ାରୁ ହୁଅନ୍ତିପାରି ॥ ବକକୁଳ ମୋତି-
ମାଳ ପ୍ରାୟ ଦେଖ ସବାଙ୍ଗେ ହୋଇଛି ମଣ୍ଡି । ଦର୍ଶନେ ମହାଭୟଦ କରାଉଛି
ଆସେ କି ବିରାଟ ଦଣ୍ଡି । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଫଣୀଙ୍କ ମଣି ଉଡ଼ୁଲେ । ମହାରାଜ
ଦିଗବିଜୟ ସମୟେ ମର୍କଟ ଦିହୁଡ଼ି କି ଜଳେ ॥ ଧରାଉଛି ପୁଣ୍ଡିଣକ ଛବିତୟ
ମୟୂରପୁଞ୍ଜ ତରାସ । ମାନଶ କୁସୁମନକର ଗୁମର ତାଳୁଛନ୍ତି ଚଉପାଶ । ଆହେ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଧରି ଶନ୍ଦଶରାସନ । ବୃଷ୍ଟି କରୁଅଛି ଜଳଧାରା ଶର କରାଇଣ ଶାସଣ
ମୁନ ॥ କେତକାକେତନ ପ୍ରାୟ ଶୋଭାବନ ବାରବାଦ୍ୟ ଘଡ଼ଘଡ଼ । ବଜ୍ରାଘାତ ଗିରି
ଶିଖରେ କରନ୍ତେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ଶିଳେ ଝଡ଼ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । କାହାଳୀ ଫଣିକ
ବାଣୀ । ଜଳଜନ୍ତୁତୟ ପ୍ରବଳ ଶବଦ ମଉନ କୋକିଳ ଶୁଣି । ଶିଖି ବାରାଙ୍ଗନା
କରୁଛନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ କରେ ଡ଼ାହୁକ । ଶୁଟ ପରାୟକ ଏବାର କରନ୍ତି
ସକଳ ଦିଗରେ ଭେକ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ରୁତକ ଦୁଃଖକୁ ଖଣ୍ଡେ । କଦମ୍ବ
କାଦମ୍ବ ପୁଷ୍ପବତୀ ହୋଇ ତନ୍ତ୍ରାତପ କି ହେ ମଣ୍ଡେ ॥ ଏ ଘନକାଳରେ ଆଇ-
ମୋ କୋଳରେ ଡ଼ରୁ ଯେ ଆଇ ଜାନକୀ । ଏ ଘନ ସ୍ଥାନ ଶୁଣିଣ ଅବିଚ୍ଛନ୍ନ
ଶବନରେ ଥିବି ନିକ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବିଦ୍ୟୁକୁ କରଇ ଝଡ଼ । ତମକି ମୋ
ଘେନରେ ଲୀନ ହୁଅଇ ପ୍ରେମଶୀଳା ରସବତୀ ॥ ପୁଅଣ ବୋଲିବେ ମୋର
ନନ୍ଦନକି ରଖି ନ ପାରିଲେ ରାମ । ତପନ ବୋଲିବେ ଶଶଧର ପ୍ରାୟ
ଲଗାଇବେ ମୋତେ ଶ୍ୟାମ । ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବୃଷିନନ୍ଦନୀକ ସଙ୍ଗତେ ନ
ତେଣି ରୋଷନକି ନ କରିବେ ॥ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁରୁଛି ନ ପାରି ଜାନକୀ ଅଇଲେ
ହୋଇ ବନକୁ ॥ କାଳବେଳ ଜାଣି ସେବା କରିଆନ୍ତି ଟାକଣ ମୋର ମନକୁ ॥

ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ମୃଗୟାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଯିବା ପଥକୁ ଅନୁସରି ଶରୀରେ ଜୀବନ
ନଥାଇ ଭଲେ ॥ କାନ୍ତା ଗୁଣ ଗୁଣି ପୁଣି ରଘୁମଣି ନୟନୁ ବହଇ ମାର ॥ ଚରଣ
ରୂପିଣ ପ୍ରବୋଧ ବଚନ କହନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର । ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ । କଥନେ ତେଜିଲେ
ମୋହ । ବୋଲଇ ବିଶି କେତେ ଦିନ ଅନ୍ତରେ ଶେଷ ହୁଏ ଜଳବାହ । ୧୦ ।

୧୮ଶ ଛାନ୍ଦ—ରାମଂକ ଶୋକ

ରାଗ—ଗୁଜରା ଖେମଟା

ମାଲବନ୍ତ ଶିଖେ ରଘୁମଣି । ବିକଳେ ଜାନକା ଗୁଣ ଗୁଣି । ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ନେଲ ମୋ ପ୍ରାଣବଲ୍ଲଭଙ୍କ ସେ ଦୁଷ୍ଟ ସମ୍ପତସିନ୍ଧୁ ଜଣି । ଗୋ ବଇଦେଶ । ତୁ
ତ ରହିଲୁ ଦରିଆ ପାରିହୋଇ ଗୋ ॥ ତୋର ମୁଖକୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସରି ନୋହି
ଗୋ ॥ ମେଘମାଳମାନେ ମେଘେ ଯାଅ । ଯେ ଯାହା ଦେଶରେ ରହିଥାଅ ।
ସୀତାଙ୍କ ରୂପକୁ କେତେ ବାହନବ, ଝୁର ଝୁର ଶୀତ ହେଲ ଦେହ ଗୋ ॥
ଅନେକ ଦେଶର ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ଆସିଥିଲେ ତୋତେ ଆଶ୍ରେ କରି । ତୋହର
ମନକୁ କେହି ନ ଅଇଲେ, ବରମାଳା ଦେଇ ମୋତେ ବରି ଗୋ । କେତେ
ଦିନ ବସି ବିଶ୍ୱକର୍ମା, ଗଢ଼ିଥିଲେ ତୋର ରୂପସୀମା । ଚରଣଠାରୁ ଅଙ୍ଗୁଳି
ପରିଯନ୍ତେ ବଞ୍ଚି ନ ପାରିବେ ହର ବ୍ରହ୍ମା ଗୋ ॥ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାକୁଳ ଶୁଣି,
ଆକୁଳ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୋଲେ ବାଣୀ । କାହିଁ ପାଇଁ ଦେବ କରୁଅଛ ଚିନ୍ତା, ନିଶ୍ଚୟ
ପାଇବ ଠାକୁରାଣୀ ହେ । ସୀତାକାନ୍ତ । ଗୁରୁ ଅପୁର କ ଏଡ଼େ ବଳବନ୍ତ ହେ ।
ବୋଲେ ବିଶି ଶୁଣି ରାମ ତୋଷ ଚିତ୍ତ ହେ । * ।

୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ରାମକେଶ

ସୁଗ୍ରୀ ରାଜସମ୍ପଦ ପାଇ କରଇ ବଇଭୋଗ । ତାରାସନ୍ଧୀରେ ବଢ଼ାଇଲ
ସେ ମହା ଅନୁରାଗ ॥ ନ ଜାଣଇ ଖରା ବରଷା ଅନ୍ତଃପୁରରେ ପଶି । କରେ
ବିବିଧ କେଳିରଙ୍ଗ ଘେନିଣ ଚାନ୍ଦ୍ରକେଶୀ ॥ ଏକଦିନେ ଆସ୍ଥାନ କରି ବିଜେ
ସୁଗ୍ରୀବ ରାଜ । ଦେଖିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ବିଳ ବଳିରୁ ତେଜ । ଦର୍ଶନ କରି
କପିସେନାମାନେ ଯେ ଉଦ୍ଭବେଲେ । ଯାର ଯେତକ କଥା ଥିଲା ସକଳ
ଜଣାଇଲେ ॥ ସାବଧାନ ହୋଇଣ କପି ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣି । ଯାହା ଯେମନ୍ତେ
ଉଚିତ ତେହେ କହଇ ବାଣୀ । ସମ୍ପଦରେ ମଉ ହୋଇଲା ସେ ସବୁ

ପାସୋରଣ । ରାମ ସକାଶୁଁ ହୋଇଅଛି ସୁଗ୍ରୀବ ପୂର୍ଣ୍ଣନାମ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀବର ହୃଦୁମନ୍ତ
 ଯେ ଏହି ସମୟେ କହେ । ଏକଇ କଥାକୁ ଶେଷଦେବ ମତେ ହୁଅଇ ଭୟେ ।
 ବରଷା ରତ୍ନ ଶେଷ ହୋଇ ହୁଏ ଶରଦକାଳ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ କଷ୍ଟ କରିଣ ଦେବ
 ହୋଇଲି ଶୋକ ॥ ପରୋପକାର ମହାପୁଣ୍ୟ କରିଲେ ସ୍ୱର୍ଗପାଇ । ପ୍ରତି ଉପକାର
 ନ କଲେ ବହୁତ ପାପ ହୋଇ । ରାମ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ମରଣ ହୋଇ ଏ ସୁଖ
 ଦେଲେ । ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କୁ ମନା ନ କଲି ମାଲବନ୍ଧକୁ ଗଲେ ॥ ଯେଉଁ କଷ୍ଟକରି
 ଥିଲୁଁ ସେଇ ହେଲୁଣି ପାରି । ଶୁଣି ତା ଚକିତ ହୋଇଲେ ସୁଗ୍ରୀବ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
 ଆହେ ହନୁ ଭଲ କହିଲି ମୋହର ନାହିଁ ମନେ । ଆମ୍ଭର ଉଲ୍ଲାସ ଲଗାନ୍ତୁ
 ଏବେ ଯେ କପିମାନେ ॥ ଏତେ ବୋଲି କପିରାଜନ କପିସେନାକୁ ଚାହିଁ । ଚାରି-
 ଦିଗକୁ ଯାଅ ଏବେ ଆମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାପାଇ ॥ ମନ୍ତ୍ରରେ ଯେତେ ଋଷକପି ସବୁଙ୍କୁ
 ଆସ ଘେନି । ପଞ୍ଚଦଶ ଦିନେ ନଇଲେ ଛେଦିବୁଁ ମୂର୍ଦ୍ଧନୀ । ଆଜ୍ଞାପାଇଁ
 ବାନରଦୂତେ ଚଉଦିଗକୁ ଗଲେ । ଯାହାକୁ ଯେଉଁରୂପେ ଆଜ୍ଞା ସନମତ ସେ
 କଲେ । ଆସ୍ଥାନ ଶ୍ରୀରାମ ସୁଗ୍ରୀବ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ପଶେ । ବୋଲେ ବିଶି ତାଙ୍କ
 ଆସିଣ ଖଟେ ସୁଗ୍ରୀବ ପାଶେ ॥

୨୦ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବଙ୍ଗାଳୀ

ବରଷା ଅନ୍ତେ ମାଲ୍ୟବନ୍ତେ ଟିଟିକଶିଳାରେ ବିଜୟ ହରି । ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ମୁଗୟା ବିଜୟ କରନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ ହୁଏ ଶବ୍ଦେ ॥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରଦ ସୁଧାକର
 ଦେଖିଣ ଦଶରଥଙ୍କ ନନ୍ଦନ । ବେନିଲେତନୁ ଅଶ୍ରୁଧାର ବହଇ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରିୟାର
 ବଦନ ॥ ଆହାରେ ଜନକନନ୍ଦନ ଜାନକୀ ତୋ ପ୍ରାୟ ସୁନ୍ଦର ନାହିଁ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ
 ଅମ୍ବୁରତନ ହରାଇ ଲେଉଟିଲେ ପାଇବି କାହିଁ । ଯୋଷାମଣିଆରେ ଯାମିନୀ
 ଶେଷରେ ବସୁ ଯେ ଉନ୍ନିତ ହୋଇ । ଅପହୃତକାଳେ ମୋହର ଶ୍ରୀମୁଖ ଦର୍ଶନ
 କରିବାପାଇଁ ॥ ଏବେ କାହା ମୁଖ ପ୍ରଭାତେ ଚାହିଁବୁ କହିବୁ କାହାକୁ ହସି ।
 ଶରଦଶଖୀ ଦେଖାଇ ଦେଉଥିବୁ କାହାର ଅଙ୍କରେ ବସି ॥ କେ ତୋତେ ଶରଧା
 ପାଇଣ ସୁବେଶ କରିବାରେ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି ॥ ଆରେ ବରଷାଦେ କାହା ଆଲିଙ୍ଗନେ
 ହୋଇବୁ ପରମସୁଖୀ ॥ କେ ମୋତେ ଯଥେଷ୍ଟ କରିଣ କହିବ ଭୁଜବଳେ ଛନ୍ଦି
 ଗଲେ । କେ ମୋତେ ଜଳଧରି ଏବେ ଜଗିବ ଚନ୍ଦ୍ରପା ବାହୁଡ଼ା ବେଳେ ।
 ମନଦୁଃଖ ଦେଖି କେ ଚାହିଁ କହିବ ବସିଣ ମୋହର
 କୋଳେ ॥ କେ ନିମାର ଚରଣ ପଶାଳ ପାଦୁକ ପାଇଣ ଶିରେ

ସିଞ୍ଚିବ । କେ ମୋର ଅଙ୍ଗରେ ସ୍ନେହବନ୍ଧୁ ଦେଖି ବସନାଞ୍ଚଳେ ବଞ୍ଚିବ ॥
 କେ ମୋର ଶୟନେ ତରଣ ଚାପିଣ ବସି ଉନ୍ନିତ ହୋଇବ । ଗୁଜନନ୍ଦନା
 ହୋଇଣ କେ ତୋହର ପ୍ରାୟେକ ଦୁଃଖ ସହିବ । ଶ୍ରୀରାମ କାରୁଣ୍ୟ କରୁ
 କରୁ ମୁଗ ଦେନି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଇଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣହିଁ ଶୋକେ ଆତଙ୍କ ହୋଇଣ
 ପ୍ରବୋଧ କରି କହିଲେ ॥ ସାନୁଜ କହନ୍ତେ ଶୋକ ମନୁ ତେଜ କହନ୍ତି
 ଜାନକୀପତି । ଦେଖ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୃଦୟ ଦହୁଅଛି ଶରଦ ରଜନୀପଦ ॥
 ଶରଦରତ୍ନ ପ୍ରବେଶ ରୁହିଁ ଦେଖ ନିର୍ମଳ ହୁଏ ଆକାଶ । ସରତ ସରୋବର
 ଜଳ ନିର୍ମଳ ବହୁ ବିକଶିତ କାଶ ॥ ମରୁଳମାନେ ଯେ ହୋଇ ମହାମତ୍ତ
 ଉଦେ କରୁଛନ୍ତି ଧନ । ଶୋଭା ଦେଖାଇ ସେ ସକଳ ଦିଗରେ ଶରଦରତ୍ନ
 କାମିନୀ ॥ ତନୁ ନିର୍ମଳ ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ମାଳ ଉତ୍ପଳ-ନୟନା । ବିମ୍ବ-ଅଧର
 ସେଫାଳିକା କଳିକା-ଦଶନୀ କାଶ-ବସନ ॥ କଇରବ-ହାସୀ ମନୋହରକେଶୀ
 ବର୍ତ୍ତୁଳ-କୁଞ୍ଜ ସୁସୁନା । ମଧୁକର-କେଶୀ ଶାଶାଞ୍ଜିଶାଶ୍ଵତୀ ମତ୍ତମରାଳ ଗମନା ॥
 ଏ ରତ୍ନ ସାମିନୀ ଦେଖି ମୋ କାମିନୀ କା ସଙ୍ଗେ ବଞ୍ଚିବ ଦିନ । କାହା
 ସଙ୍ଗତରେ ଲାଳା କରିବ ସେ ହୋଇଣ ମୋ ସଙ୍ଗ ଭଲ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜଣାନ୍ତି ଶୁଣ
 ଆହେ ଦେବ ତୁମ୍ଭ ରାମା ଅଗ୍ନିରାଶି । ଅସୁରତପ୍ତ ମଧୁମାତ୍ତ ପରାୟ ଚହିଁ କି
 ପାରିବେ ପଶି ॥ ଜାନକୀ ତୁମ୍ଭର ସାକ୍ଷାତ କମଳା ତୁମ୍ଭେ ସ୍ଵୟଂ ନାରାୟଣ ।
 ଏକଥାମାନ ମନରେ ନ ବିଚାରି କପାଇଁ କର କାରୁଣ୍ୟ ॥ ଭଲ ଏ ବରଷା
 ହୋଇଲୁ ଭରଷା ମାରିବା ଅସୁରକୁଳ । ବୋଲଇ ବିଶି ସଉମିତ୍ର କହନ୍ତେ
 ତେଜିଲେ ରାମ ବିକଳ । ୧୦ ।

୨୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଧନାଶ୍ରୀ ପଡ଼ତାଳ

ଶୁଣ ହେ ସାନୁଜ ପୁତ୍ରୀବର ଜ୍ଞାନ ହାରିଲ । ସମ୍ପଦ ମନ୍ଦିରା ପାନେ
 ଆମ୍ଭକୁ ପାସୋରିଲ ॥ ବରଷା ଶେଷ ଶରତରତ୍ନ ଏବେ ହୋଇଲ । କଣ
 ପୁରୁଗଲ ଆମ୍ଭପାଶକୁ ସେ ନଇଲ ॥ ଆମ୍ଭେ ତାକୁ ଯେଉଁ ଉପକାର କରି
 ହୋଇଲ । ପ୍ରତିପକାର କରିବା କଥା ନ ଚିନ୍ତେଇଲ ॥ ପୁତ୍ରୀବ ଯେବେ
 ଆମ୍ଭର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା କରିବ । ବାଳି ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଆମ୍ଭ କାଣ୍ଡମୁନେ
 ମରବ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଯାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇଣ କହିବ । ଆମ୍ଭର ମରଣ
 ବୋଲି ଉପୋଧ ନ କରିବ ॥ ବୋଲିବ ଯେବଣ ବାଣେ ବାଳୀଙ୍କର
 ମଲ୍ଲଟି । ସେ କାଣ୍ଡେ ଲେଉଟି ରାମ ଡୁଣେ ସମ୍ଭାଲୁଛନ୍ତି ॥ ବାଳିଯିବା ମାରକୁ

ଶରଧା ଯେବେ ନାହିଁଟି । ତେବେ ରାମଚରଣ ଦର୍ଶନ କର ଯାଇଁଟି ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ବୋଲନ୍ତି ଦେବ ସୁଗ୍ରୀ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ହେ । ତାଙ୍କୁ ମାର ଅଙ୍ଗଦକୁ ଦେବା ଏହି
 ରାଷ୍ଟ୍ର ହେ ॥ ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ କରେ ଛୁଇଁ ଭୂମିଶ୍ରୁତ ଯେ ॥ ଏହାକଲେ ନାଶ
 ଯିବ ସକଳ ସୁକୃତ ଯେ ॥ ଜାଣିଅଛ ଯେଉଁ ରୂପେ ହୋଇଥାଇ ମିତ୍ର ହେ ।
 ମିତ୍ରହୋତ୍ର କଲେ କି ବୋଲିବେ ଏ ଜଗତେ ହେ ॥ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କୁ ଉଚିତ
 ବେଢ଼ରେ ବାଣୀ କହିବ । ତାର ଅପରାଧ କଲେ ମନରେ ନ ଧରିବ ॥
 ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହେଲେ ବାହାର ॥ ବୋଲେ ବିଶି ଧନୁ ତୁଣୀ
 ଦେନ ଗମେ ପ୍ରସର । ୧୨ ।

୨୨ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳ ଗୁଡ଼ଗୁ

କହିଲ୍ୟା ଗୁହାର ଦ୍ଵାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପ୍ରବେଶ । ଦେଖିଣ ବାନର ଦ୍ଵାରୀ
 କରି ବହୁ ରୋଷ ॥ ଶାଳଶିଳ କରେ ଧରି ଓଗାଳିଲେ ଦ୍ଵାର । ଦଶନ୍ତ
 ବାନରେ ମଉଗଜର ଆକାର ଯେ ॥ କେ ବୋଲଇ ରାମ ଶୁଭ ହୋଇଛନ୍ତି
 ହୋଧ । କେ ବୋଲେ ବାଳକ ପରା ଏହୁ କଲେ ବଧ କେ ବୋଲଇ
 ଏବେ ଆସିଛନ୍ତି କି ବିରୁରେ । କେ ବୋଲଇ ଜଣାଇବା ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରମରେ ॥
 ଏତେ ବୋଲି ଜଣାଇଲେ ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରମରେ । ଶ୍ରେ ଦେବ ରାମସାମୁଜ
 ଆସିଛି କୋପରେ ॥ ଶିଳାମାନ ଧରିଣ ଓଗାଳିଛନ୍ତି କପି । ଉଭା ହୋଇଛନ୍ତି
 ଦ୍ଵାରେ ହୋଇ ମହାକୋପୀ ॥ କନକଗିରି ପରାୟେ ପାଉଛନ୍ତି ଶୋଭା ।
 ନିଧୁମ ଅନଳ ପ୍ରାୟେ ନୟନର ପ୍ରଭା ॥ ଧନୁରେ ଦେଇଣ ଗୁଣ ଧରିଛନ୍ତି
 ଶର । ଶୁଣିଣ ସୁଗ୍ରୀବ ଉପେ ହୋଇଲେ କାତର ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଅଙ୍ଗଦ
 ହେ ଦେନଆସ ଯାଇଁ । ରାମଦ୍ରୁତ କୋପ କରିଛନ୍ତି କାହିଁପାଇଁ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ଦର୍ଶନ
 କରି ଦେନଶ ଅଇଲେ । କହିଲ୍ୟା କଟକ ଦେଖି ବହୁ ପ୍ରଶଂସିଲେ ॥ ଧବଳ
 ମେଘମାନଙ୍କ ପ୍ରାୟ ପୁର ଶୋଭା । ରାଜାଙ୍କ ନବର ସ୍ଵର୍ଗ ରାଜାପୁର କବା ॥
 ବେନପାଶେ ସେନାପତିମାନଙ୍କର ପୁର । ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଦାଣ୍ଡକୁ ଦିଶଇ ସୁନ୍ଦର
 ପସରାମାନଙ୍କେ ପାଉଅଛି ଦିବ୍ୟ ଶୋଭା । ବୋଲେ ବିଶି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମନରେ
 କଲେ ଲେଖା । ୧୩ ।

୨୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ — ଦକ୍ଷିଣ କାମୋଦୀ

କଟକ ଭିତରେ ପଶି ଦେଖି ଦେଖି ଗଲେ । ନବରର ସିଂହଦ୍ବାରରେ
 ପରବେଶ ହେଲେ ॥ ପାଞ୍ଚଦ୍ବାର ପାରି ହୋଇ ଯାଇ ଉଭା ହେଲେ । ଅନ୍ତଃପୁର
 ଗୁଡ଼ିଣ ସେ ଅପସରି ଗଲେ ॥ ହେମମୟ ସୁନ୍ଦେ ଅଛି ହେମଶଟ ଦୋଳ । ହେମ
 ଶିକୁଳରେ ଖଞ୍ଜା ଶୋହେ ହେମଭୂର୍ଜୀ ॥ ତାରା ରୋମା ସୁନ୍ଦେ ଦେଇଅଛି ବେନି-
 ଭୁଜ । ମଧ୍ୟରେ କରୁଛି ବିଜେ କପିକୁଳରାଜ ॥ ଚକ୍ର ଧରଣ ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ଶମ୍ଭୁ
 ଓଷୀ । ସେକାଳେ ପଡ଼ିଲ ଯାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ॥ ଧନୁର୍ବୀର ଆମଞ୍ଚଣ ଟଙ୍କାର
 ସେ କଲେ । ଦୁଃସ୍ତ ଆସନ୍ତେ ସୁଗ୍ରୀବ କାତର ହୋଇଲେ ॥ ତାରାକୁ ବୋଇଲେ
 ତୁମ୍ଭେ ଯାଇ କର ଭେଟ । ଯେମନ୍ତ ତାଙ୍କର ମନ ହୁଏ ମହାହୁଷ୍ଟ । ଦୋଳରୁ
 ଓହ୍ଲାଇଣ ଆସଇ ବରନାଥ । ନିତମ୍ବବଜାର ଦୁଇ ଉଚ୍ଚ କୁଚ ଭାରି ॥ ଗୁଲନ୍ଦେଶ
 ନୁପୁର ଯେ ରୁଣ୍ଡଝୁଣ ବାଜେ । ଚିତ୍ରିମ ବାଜଇ କି ମଦନ କଲେ ବିଜେ ।
 କୁସୁମ ସହିତେ ତାର ଫିଟିଅଛି ବେଣୀ । ଭୂଟି ପଡ଼ୁଅଛି ତାର ଉରଦ୍ବାର
 ଶ୍ରେଣୀ ॥ ନିତମ୍ବରୁ କାଞ୍ଚିଦାମ ପଡ଼ୁଅଛି ଖସି । ତାମ୍ବୁଲ ପିକ ପାକଇ ମଦ ମଦ
 ହସି ॥ ଓଡ଼ଣା ବସନ ମଘା ଚରଣରେ ଲେଟି । ନାବବନ୍ଧ ଛନ୍ଦ ଅଛି ମଦ ମଦ
 ଫିଟି ॥ ମଧୁପାନେ ରଙ୍ଗିମା ଦିଶେ ନୟନ ବେନି । ରଙ୍ଗାଧର ରଙ୍ଗବନ୍ଧୁ
 ଭାଲେ ଅଛି ଦେନ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସେ ଶିରେ କର ଦେଲେ । ସମ୍ମୁଖେ
 ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା ଉଭା ଯେ ହୋଇଲେ ॥ ଦେଖିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଲଜେ ହେଲେହେଟମୁଖ ।
 ବୋଲେ ବିଶି କହିଲେ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦୁଃଖ । ୧୫ ।

—X—

୨୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ — ଆହାରୀ

ସେ ତାରା ରାଣୀ, କହେ ମଧୁର ବାଣୀ, ସୁଗ୍ରୀବ କି ତୁମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଅଛି ନ ଜାଣି ॥ ପେଷିଛି ଦୁଇ, ସେ ଆସିବେ ଭରିତ, ବାନର ବଳତ
 ଦେନ ଭେଟିବ ମିତ ॥ ଚନ୍ଦ୍ର ରାବବ, ମନେ ପ୍ରିୟାର ଭାବ, ରଜନୀ
 ବିବସ ତାଙ୍କୁ ସରୁ ନ ଥିବ ॥ ତୁମ୍ଭେ ତ ଜାଣ; ସବ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ, ସଞ୍ଚଳ
 ଜନରେ କୋପ କେଉଁ କାରଣ ॥ ଶୁଣି ସୁମନ, ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ, ସୁଗ୍ରୀବ
 ଏବେ ସେ ଆସି କରୁ ଦର୍ଶନ ॥ ଶୁଣିଣ ତାରା, ଯୁବକଙ୍କର ଶ୍ରବ,
 ବାହୁଡ଼ଣ ଯାଇଁ ସୁଗ୍ରୀବ କଲ ଧୀର ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ଆସି, ଭେଟାଇଲ ଚରଣୀ,
 ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଅଲଜନ କଲ ସେ ପୁଣି । କଲକ ପୂଜା, ତାଙ୍କୁ ମକଟ ରଜା,

ବୋଲଇ ଖୋଜାଇ ଦେବ ମିତ୍ର ଶ୍ରୀଯା ॥ ବାନରସାଇଁ, ରାମ ଦର୍ଶନ
ପାଇଁ, ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ହେମ ସୁଖାସନେ ବସାଇ ॥ କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାସଙ୍ଗେ, ସୁଖାସନରେ
ବିଜେ, ବିବିଧ ବାଦ୍ୟମାର ତ ଗୁମ୍ଫାରେ ବାଜେ । ବାନର ବଳ, ତଳେ
ମହାଗହଳ, ଯାନ ଚଢ଼ି ଆସେହୁଣ କଲେ ଅଚଳ ॥ ସୁମିତ୍ରାସୁତ, ପେଷି
ବିକଳ ଚିତ୍ତ, ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ହୋଇଥିଲେ ଦୁଃଖିତ । ୧୨ ।

—X—

୨୪ଶ ଛାନ୍ଦ ସୈନ୍ୟ ପ୍ରବେଶ

ରାଗ—କାଫି

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସଙ୍ଗେ ସୁଗ୍ରୀବ କଲେ ଦର୍ଶନ । ଦେଖିଣ ଉଠି ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀରାମ
ଯେ କଲେକ ଆଲଙ୍ଘନ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ହେଲୁ କଲ କି ମିତ୍ର । ସୁଗ୍ରୀବ
କର ଯୋଡ଼ି ଜଣାଇ ହେ ଦେବ ପେଷିଛୁ ଦୁତ ॥ ଆଜି କାଲି ଭିତରେ
ଆମିବେ ବଳ । ଏ କଥାକୁ ଶ୍ରେ ଦେବ ସନ୍ଦେହ ହେ ତୁମ୍ଭେ ମନେ ନ ଘାଳ ॥
ସୁଗ୍ରୀ ରାମ କଥା ହୋଇବା ଭିତରେ । ଦିନକର ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ ସେ ସୈନ୍ୟ
ପ୍ରଦଧୁଳରେ ॥ ମୁଖରାବ ଶବଦେ ଉଛୁଳେ ମସ୍ତା । କୁଳ ଲାଞ୍ଜିଣ ଦିବା ସାଗର
ହେ ଆସୁଅଛଇ ବହି ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଭଇ ତ ଚହଳ । ସୁଗ୍ରୀ ବୋଲନ୍ତି
ଦେବ ଅଇଲେ ହେ ଆମ୍ଭ ବାନର ବଳ ॥ ପ୍ରଥମେ ଶତଦଳ ଦର୍ଶନ କଲୁ ।
ଦଶକୋଟି ସହସ୍ର ବାନର ହେ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଅଇଲୁ ॥ ସୁଷେଣ ସଙ୍ଗେ ଦଶସପ୍ତ
କୋଟି । ଦଶସହସ୍ର କୋଟି ବାନର ହେ ଘେନି କେଶରୀ ଭେଟି ॥ ଦ୍ଵାଦଶସପ୍ତ
କୋଟି ଘେନଣ ମାଳ । ପନ୍ଦର ସହସ୍ର ଗବାକ୍ଷର ହେ ସଙ୍ଗେ ବାନର ବଳ ॥
ଗବୟ ସଙ୍ଗେ ସପ୍ତ କୋଟି ପନ୍ଦର । ଦଧିମୁଖ ଘେନଣ ଭେଟିଲୁ ଯେ ଶତକୋଟି
ବାନର ॥ ମହେନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ପାଞ୍ଚ ସହସ୍ର କୋଟି । ଦ୍ଵିବିଦ ସଙ୍ଗେ କୋଟି ସହସ୍ର
ଯେ କପି ଘେନଣ ଭେଟି ॥ ରାମଯାନ ସଙ୍ଗତରେ ପଚାଶ କୋଟି । ବୋଲଇ ବିଶି
ମସ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେ ଆସନ୍ତି କପି ଘୋଟି । ୧୩ ।

—*—

୨୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ନଳୀନୀତୋ

ରାଜ ସେନାପତି ଭେଟି । ସଙ୍ଗେ ପାଞ୍ଚସପ୍ତ କୋଟି । ଜାମ୍ବବ କଲୁ
ଦର୍ଶନ । ସତସପ୍ତ କୋଟି ସୈନ୍ୟ ॥ ଗନ୍ଧମାରଦନ ଭେଟି । ସହସ୍ର କୋଟି
ମର୍କଟ । ଅଙ୍ଗଦ କଲୁ ଦର୍ଶନ । କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାର ଘେନି ସୈନ୍ୟ । ଶତ ଶତ
ସପ୍ତ କୋଟି । ଘେନି ସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଭେଟି । ତାର କଲୁ ଦରଶନ । ଅସୁତ

କୋଟି ତା ସୈନ୍ୟ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଯାନ ହୁଏ ଭେଟ । ସହସ୍ର କୋଟି ମର୍ଦ୍ଦଟ । ରତ୍ନା
କଲ୍ ଦରଶନ । ପଞ୍ଚସସ୍ର କୋଟି ସୈନ୍ୟ ॥ ଦୁର୍ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରି । ଶତସସ୍ର
କୋଟି ହରି । ହନୁ କଲ୍ ଦରଶନ । ଶାଠିଏ କୋଟି ତା ସୈନ୍ୟ ॥ ମାଳ
ସଙ୍ଗରେ ମର୍ଦ୍ଦଟ । ଶତକୋଟି ଘେନି ଭେଟ । ଦଧିମୁଖ ଭେଟକଲ୍ । ଆଠ ସସ୍ର
କୋଟି ଥିଲ୍ ॥ ଶରଭ ଦର୍ଶନ କରି । ପଞ୍ଚଦଶ କୋଟି ହରି । କୁମୁଦ ଦର୍ଶନ
କଲ୍ । କପି କୋଟିଦଶ ଥିଲ୍ ॥ ବହ୍ନିକଲ୍ ଦରଶନ । ଦ୍ଵାଦଶ କୋଟି ତା
ସୈନ୍ୟ । ଦର୍ଶନ କଲ୍ ଦିବିନ୍ଦ୍ର । ସଙ୍ଗରେ କପି ଅବୁଦ୍ଧ । ବନଗିରି ଭୂମି
ପୁରି । ରହଲେକ ରକ୍ଷ ହରି । ଦେଖିଣ ସ୍ଵୟବ ତୋଷ । ସୁଗ୍ରୀବକୁ ସ୍ଵର ପାଶ ॥
କଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ । ଆନନ୍ଦ ହୋଇଣ ମନ ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରୀରଘୁନାଥ ।
ହୋଇଣ ଥିଲୁ ଅନାଥ ॥ ଭୁବଙ୍କୁ ପାଇଣ ନାଥ ଯୁଦ୍ଧିବୁଁ ଅସୁର ସାଥ । ସୁଗ୍ରୀବ
ଯୋଡ଼ିଣ କର । ବୋଲଇ ଶ୍ଵେ ରଘୁବୀର ॥ ଅଇଲେ ବାନର ବଳ । କା ସଙ୍ଗେ
କରିବ ଗୋଳ । ହୋଇ ସମ ହସ ହସ । ବୋଲନ୍ତି ସୀତା ସନ୍ଦେଶ ॥ ପାଇଲେ
ସିନା ଯୁଦ୍ଧିବା । ଜୀବନେ ଥିବା ବୁଝିବା ॥ ଯେ ଆଜ୍ଞା ହେବ ଭୁବର ।
ଶୋଭାଇବ ମଞ୍ଚପୁର ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଇ । ସେନାପତିଗଣ ସ୍ଵର । ସମ
ଆଗେ କଲ୍ ଉଦ୍ଧ । ବିଶି ବୋଲେ ଦିଶେ ଶୋଭା ॥

୨୭ଶ ଛାନ୍ଦ — ଦୁଇ ବରଗା

ଗଡ଼ମାଳିଆ — ବୃତ୍ତେ

ଉଦ୍ଧ ଯଥପତିଗଣ । ନାମ ଧରି ଧରି ଚିହ୍ନାଇ ଦ୍ୟନ୍ତ ଯେ । ରାମଙ୍କୁ
ତାଗରମଣ । ଦେଖ ଦେବ ହେ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ହନୁ ସୁଷେଣ । ଗଜ ଜାମ୍ବବନ୍ତ
କେଶରୀ ବୀର ହେ । ସ୍ଵାମୀନର ରମଣ । ଦେଖ ଦେବ ହେ ॥ ପଞ୍ଚବିଂଶ ସେନା
ଏହି । ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କୋଟି କୋଟି କପି ହେ । କଳନା ହେବାକୁ ନାହିଁ ।
ଦେଖ ଦେବ ହେ ॥ ବିନୋଦ ସେନାକୁ ସ୍ଵର । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ କପିକୁଳର ଯାଇଁ
ଯେ । ପୁରୁଷେଣ ଶୋଭା ଯାଇଁ ଟି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ ॥ ଉଦ୍ଧେଶିର ଯାଏ ଯିବ ।
ବନ ଶିର ଗ୍ରାମ ପୁର କଟକ ଯେ । ସମସ୍ତ ବୁଲି ଶୋଭିବ । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ
ହେ ॥ ଜନକ ରାଜା ଦୁଲ୍ଲଭୀ । ବାରତା ମାସକେ ନ ଦେଲେ ଆଣି ଯେ ।
ପକାଇବ ଶିର ହାଣି । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ ॥ ଗବୟ, ଉଦାସ, ଗଜ । ଦୁର୍ବିନ୍ଦ୍ର
ଭାର, ନଳ, ମାଳ ସୁଷେଣ ଯେ । ହନୁମନ୍ତ ଯୁବରାଜ । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ ॥
ଜାମ୍ବବ ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନ । ବୋଲେ କପିରାଜ ଭୁବେ ସେ ବେଗେ ହେ । ଦକ୍ଷିଣେ
ଯାଆ ବହନ । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ ॥ ମାସେ ନ ପୁରୁ ଆସିବ । ଦକ୍ଷିଣ ସିନ୍ଧୁ

ମଧ୍ୟ ଯେତେ ଗିରି ହେ । ସବୁ ବୁଲଣ ଖୋଜିବ । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ ॥
 କେଶରୀ ବୀରକୁ ଚାହିଁ । କହନ୍ତି ତାହାକୁ ପାଶକୁ ରାଇ ଯେ । ଖୋଜିବ ପଶ୍ଚିମେ
 ଯାଇ । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ ॥ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭରଣୀ । ବାରତା ମାସକେ ନ
 ଆଣି ଯେ । ଦଣ୍ଡ ଦେବ ସତ୍ୟବାଣୀ । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ ॥ ଶତବଳ ସେନାପତି ।
 ତାହାଙ୍କୁ ରାଇଣ କହନ୍ତି କହ ଯେ । ଉତ୍ତରେ ଯାଅ ତଳେ ! କି ମୋ ବନ୍ଧୁ
 ହେ ॥ ପୃଥ୍ବୀର ସ୍ଥାନ ଯେତେ । ସୁଗ୍ରୀବ ତାହାଙ୍କୁ କହିଲେ କେତେ ଯେ । ବଣି
 କି କହିବ ଗୀତେ । କି ମୋ ବନ୍ଧୁ ହେ । ୧୩ ।

୧୮ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାମ—କୌଶିକ

ରାମ ପରୁରନ୍ତି ସଖେ ସୁଗ୍ରୀ ମିତ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କହିବ ତ ସତ ।। ପୃଥ୍ବୀରେ
 ଯେତେ ଯେତେ ସ୍ଥାନମାନ କହିଲ ସେ କେବଣ ଦୂତ । କର ଯୋଡ଼ଣ ସୁଗ୍ରୀବ
 ଜାଣନ୍ତି ଭେଦେବ । ବାଳ ଭୟରେ ପୃଥ୍ବୀ ବୁଲଣ ଲୁଚିବାକୁ ମୁଁ ଖୋଜିଲି
 ଠାବ । ଯହିଁ ତହିଁ ଗଲେ ବାଳ ମୋତେ ମାରେ ରହି ତ ଠାବ ନ ପାଇଲି ।
 ହନୁ କହିଲେ ରକ୍ଷମୁକେ ଲୁଚିବା ତାଙ୍କର ବୋଲନ୍ତୁ ଅଇଲି । ଯୁଦ୍ଧେ ବାଳ
 ଦୁରୁଦ୍ଧକି ମାର ତାର ଅସ୍ତ୍ର ବୁଲଇ ଫିଙ୍ଗିଦେଲି । ତାର ରୁଧିର ମାତଙ୍ଗ
 ମହାରକ୍ଷି କାନନ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଲ । ରକ୍ଷି ହୋଧରେ ଶାପଦେଲେ ବାଳକ
 ମୋର ସୀମାରେ ନ ପଶିବୁ । ଯେବେ ତୁ ମୋ ଗିରି ବନରେ ପଶିବୁ ରୁଧିର
 ଉଦ୍‌ଗାର ମରବୁ । ତେଣୁକରି ଦେବ ରକ୍ଷମୁକେ ଗିରି ଯିବାକୁ ବାଳ ଭୟ
 କଲ । ତେଣୁକରି ଦେବ ମୋହର ଲୁଚିବା ସ୍ଥାନ ଏହି ଗିରି ହୋଇଲ ॥
 ଏହା ଶୁଣି ରାମ ହନୁକୁ ରାଇଣ ଦେଲେ ଅନାମିକା ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ବୋଲେ
 ବଣି ହନୁ ଶିରରେ ଲଗାଇ ବାନ୍ଧେ କଟିଦେଶେ ପଟୁକା ।

୨୯ ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୀତାଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନ

ଶ୍ରୀରାମବତ—ଦୁଃଖେ

ଶ୍ରୀରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଦୂତେ । ଗମିଲେ ପବନୁ ଭରିତେ ॥ ସଙ୍ଗରେ
 ଲେଲେ କପିବଳ । ଖୋଜିଲେ ପୃଥ୍ବୀ ମଣ୍ଡଳ ॥ କାହିଁ ସୀତାଙ୍କୁ ନ
 ଦେଖିଲେ । ବାହୁତ ବାରତା କହିଲେ ॥ ଦକ୍ଷିଣେ ଗଲେ ଯେତେ ଦୂତେ ।
 ଖୋଜିଲେ କାନନ ପର୍ବତେ ॥ ନ ଦେଖି ମନେ କ୍ଷୋଭ କଲ । ବିଷୟ

ଗିରିକ ବୋଲି ଗଲେ ॥ ଶୂନ୍ୟ ଭୂଷାରେ ପୀଡ଼ା ପାଇ । ଦେଖିଲେ ବିବର
ଅଛଇ ॥ ଜଳ ଲେଉଟେ ତହିଁ ପଶେ । ଅନ୍ଧାରେ କିଛିହିଁ ନ ଦିଶେ ॥ ସିଂହ
ଶାଢ଼ୁଳ ଯେତେ ଜୀବ । ମାରି ମାରିଣ ଗଲେ ସବ ॥ ଆଗେ ଦେଖିଲେ
ତେଜୋମୟେ । ଅଛି ବିବ୍ୟସ୍ତର ଗୋଟିଏ ॥ ଅସ୍ତରତନେ ପୁର ଶୋଭା ॥
ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ମନ ଲେଭା ॥ ବିବିଧ ଫଳେ ପୂରି ତରୁ ॥ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଅଛି
ଦୁରୁ ॥ ଦେଖିଲେ ହୋଇଅଛି ଶୂନ୍ୟ । ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ୟଜନ ॥ ତାହାକୁ
ଯାଇ ପଶୁରିଲେ । ସେ ସବ ବୃନ୍ଦା କହିଲେ ॥ ଏହି କହିଲେକ ବୃନ୍ଦା ।
ଆମ୍ଭେମାନେ ଶ୍ରୀରାମ ଦୁତ ॥ ପୁଣି ସେ ଫଳ ମୂଳ ଦେଲ । ଅତିଥିମତେ ପୂଜା
କଲ ॥ ବୋଇଲ ନ ପାରିବ ଯାଇ । ଏଥି ପଶିଲ କାହିଁପାଇଁ । ସମସ୍ତେ ନେସ
ମାନ ବୁଜ । ବାହାର କରିବି ମୁଁ ଆଜ ॥ ଏମନ୍ତ ସୀତକାର କଲେ । ନେସ
ବୁଜି ବାହାର ହେଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ଜଳଧର କଲେ । ମହାନ୍ଦ୍ର ଅତଳର ତଳେ ॥
ଅଙ୍ଗଦ ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । ଅବଧ ପୁରଗଲ ଦିନ ॥ ମାସକୁ କଣ୍ଠ ହୋଇଥିଲ ।
ଦ୍ଵିତୀୟମାସ ଆସି ହେଲ ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ବିନାଶିବ ମୋତେ । ମୁଁ ଆଉ ଯିବି
କେମନ୍ତେ ॥ ନ ଦେଲେ ସୀତାଙ୍କ ସନ୍ଦେଶ । ନ ଯିବି ସେ ସୁଗ୍ରୀବ ପାଶ ॥
ଅଧର୍ମୀ ଅଟଇ ସୁଗ୍ରୀବ । ମୋତେ ସେ ଜୀବନେ ମାରିବ ॥ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇର
ଭାସ୍ୟା ହରେ । ପାତକ ମନେ ନ ବିରୁରେ ॥ ଭାଇ ମରଇ ହେଲ ରାଜା । ରାମ
ଦୟାରୁ ମୋତେ ପୂଜା ॥ ଅଙ୍ଗଦ ମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣି । ସମସ୍ତେ ବୋଲୁନ୍ତି
ବାଣୀ ॥ ରାଜନନ୍ଦନ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ । ତୁମ୍ଭକୁ ଗୁଡ଼ିକୁ କି ଆମ୍ଭେ । ମାଲ ବୋଇଲ
ଶୂଳ ଯିବା ॥ ସେହି ବିବରେ ସୁଖେ ଥିବା ॥ ହନୁ ବୋଲେ ବିସ୍ତାରି ଚିତ୍ତେ ।
ଏମନ୍ତ ନ ଯୋଗାଇ ମୋତେ ॥ କୁଟୁମ୍ବକନ୍ତି ରାଜାପାଶ । କେମନ୍ତେ ହେବ
ଅବିଶ୍ଵାସ ॥ ଅଙ୍ଗଦ କମ୍ପା କର ତାପ । ସୁଗ୍ରୀବ ତୁମ୍ଭ ଧର୍ମବାପ ॥ କମ୍ପା
ତୁମ୍ଭକୁ ଦେବା ଦଣ୍ଡ । ଏ କଥାମାନ ମନୁ ଖଣ୍ଡ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ନାସ୍ତି ତାହା
କଲେ । ମରିବା ବୋଲଣ ବସିଲେ । ସମସ୍ତେ ହୋଇ ଏକମନ । ଆରମ୍ଭ
କଲେକ ଆସନ ॥ କୁଶଶଯ୍ୟା କରି ବସିଲେ । ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ ଘୋଷିଲେ ॥
ଅଙ୍ଗଦ କହେ ସବ ଶୁଣି । ଏ ରସେ ଘନ ବିଶି ଭଣି । ୩୭ ।

—X—

୩୦ଶ ଛାନ୍ଦ—ସମ୍ପାଦ ସମ୍ଭାବ

ରାଗ — ଡୋଡ଼ି

ସବଂଗରେ ବସି କୁଶାସନେ । ଅଙ୍ଗଦ କହନ୍ତି ସାବଧାନେ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ
କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିଣ ବିଅର୍ଥେ ମରିବା ଆମ୍ଭେମାନେ ॥ ଧନ୍ୟ ସେ ଜଟାୟୁ
ପକ୍ଷୀ ଥିଲ । ରାବଣ ସଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧକଲ । ରାବଣର ରଥସେହା ଧନୁ କାଟି

ଶ୍ରୀରାମ ନମିତ୍ତ ପ୍ରାଣ ଦେଲୁ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ତାହାକୁ ଦାହ କଲେ । ପିତାମିତ୍ର ବୋଲି ପିଣ୍ଡ ଦେଲେ । ଶୁଧ୍ରପର୍ଣୀ କେଉଁଠାରେ କେଡ଼େ ତପ ପୁଣ୍ୟ ବସିଣ ସେ କରୁଥିଲେ ॥ ତାଙ୍କ ପ୍ରାୟ ଯେବେ ଯାନ୍ତା ପ୍ରାଣ । ରବଣ ସଙ୍ଗତେ କରି ରଣ । ସୁଗ୍ରୀବ ଭୟରେ ସୀତା ଖୋଜିବାରେ ମରୁଥାଇଁ ଆନ୍ଦେ ଅକାରଣ ॥ ଗିରିଶିଖେ ବସି ଶୁଣୁଥିଲୁ । ସମ୍ପାତ ମନେ ବିଚାର କଲୁ । ଏତେ ଦିନେ ଆସି ମର୍ଦ୍ଦଟଗୁଡ଼ାଏ ବିଧାତା ଆଣି ଆହାର ଦେଲୁ ॥ ଭାଇର ମରଣ କଣ୍ଠେ ଶୁଣି । ପରୁର ତାଙ୍କୁ ପୁଣ ପୁଣି । କହ କହ ମୋର ଭାଇର ବାରତା ବିକଳ ହେଲୁ ମରଣ ଶୁଣି ॥ ଅନ୍ଧ କହଇ ସବକଥା । ମାଇଲ ତାହାକୁ ଦଶମଥା । ରାମଦୂତ ଆନ୍ଦେ ସୀତାଙ୍କୁ ଖୋଜୁଛି ନ ପାଇ ମରୁଛି ଏବେ ଦୂଥା । ଶୁଣି ସମ୍ପାତ କହଇ ବାଣୀ ॥ ସ୍ନାନ କରଅ ହେ ସିନ୍ଧୁ ପାଣି । କମ୍ପାଇଁ ମରବ ସମସ୍ତ କହିବ ମୋହର ମୁଖରୁ ଶୁଣି ବାଣୀ । ଗିରିଶିଖ ସମୁଦ୍ରକୁ ନେଲେ । ସ୍ନାନ କରଇ ସେ ପରୁରଲେ ॥ ସେ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ସନ୍ଦେଶ କହନ୍ତେ ଶୁଣି ପରମ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ॥ ଶତ ଯୋଜନ ତା ଲଙ୍କାଗଡ଼ । ଚଉପାଶରେ ଜଳଧି ବାଡ଼ । ରବି ସକାଶୁ ମୋ ପକ୍ଷ ପୋଡ଼ିଗଲୁ ମୋତେ ସେ କେବେହେଁ ଦୁହେଁ ବଡ଼ ॥ ଆକାଶମାର୍ଗ ରଥରେ ଥିଲୁ । ଏହି ବାଟେ ସୀତା ଦେନଗଲୁ ॥ ମୋହର କନିଷ୍ଠ ଭାଇ ଜଟାୟୁକୁ ଅଦୋଷେ ଗୁଣ୍ଡାଳ ମାରିଗଲୁ । ଦିଶୁଅଛି ମୋତେ ଲଙ୍କାପୁର । ଆବର ଦିଶୁଛି ସୀତାଗୃହ । ଦିଶୁଅଛି ମୋତେ ଜାନକୀ ଅଶୋକ ବନରେ ରଖିଛି ଦଶଶିର ॥ ଶ୍ରୀରାମଦୂତ ଦର୍ଶନ ପାଇ । ସମ୍ପାତ ପକ୍ଷ ପାଇଲୁ ତହିଁ । ବୋଲଇ ବିଶି କପିମାନେ ବିଚାର କରନ୍ତି ସିନ୍ଧୁ ଡେଇଁବା ପାଇଁ ॥

୩୧ଶ ଛାନ୍ଦ—ସିନ୍ଧୁ ଡେଇଁବା ପରାମର୍ଶ

ରାଗ—ଚକ୍ରବାହନ

ଅଙ୍ଗଦବୀର କପିକି ଅନାଇ । ବୋଲଇ ସିନ୍ଧୁକେ ପାରବ ଡେଇଁ । କାହା ଅଙ୍ଗରେ ଅଛି କେତେ ବଳ । ଆମ ଗ୍ରମୁରେ ଦହ କପିକୁଳ ॥ ଗଜ ବୋଲନ୍ତି ମୁଁ ଦଶ ଯୋଜନ । ଡେଇଁ ସେ ପାରଇ ବାଳନନ୍ଦନ । ଗବୟ ବୋଲନ୍ତି ଯୋଜନ ବଂଶ । ଡେଇଁ ଯାଇ ଆସିବ ତୁମ୍ଭ ପାଶ ॥ ଗବାକ୍ଷ ବୋଲେ ତରିଣ ଯୋଜନ । ଡେଇଁ ମୁଁ ପାରଇ ସଙ୍ଗ ବଚନ । ଦ୍ଵିବିନ୍ଦ ବୋଲେ ଯୋଜନ ଚୁଳିଙ୍ଗ । ଏତେ ଡେଇଁଲେ ହେବ ଅବା କିସ ॥ ଗଜ ବୋଲଇ ଯୋଜନ ପଞ୍ଚାଶ । ଡେଇଁ ପାରବ ମୁଁ ଏତେ

ଅବଶ୍ୟ । ନୀଳ ବୋଲନ୍ତି ଯୋଜନ ଶାଠିଏ । ମୁଁ ଡେଇଁବି ଏଥି ନାହିଁ ସଂଶୟେ ॥
 ତାର ବୋଲନ୍ତି ଯୋଜନ ସତୁର । ଡେଇଁ ମୁଁ ପାରିବି ଜଳଧିବାର । ସୁଷେଣ
 ବୋଲନ୍ତି ଅଣୀ ଯୋଜନ । ମୁଁ ଡେଇଁବି ଏଥିରେ ନାହିଁ ଆନ ॥ ଜାମ୍ବବ
 ବୋଲନ୍ତି ନଈ ଯୋଜନ । ତା ଶୁଣି ଅଜ୍ଞବ ବୋଲେ ବଚନ । ଡେଇଁ ମୁଁ ପାରିବି
 ଯୋଜନ ଶତ । ଲେଉଟିବାରେ ହେବ ଅଶକତ ॥ ଶଶ୍ରେଦୁରେ ବସି ଶୁଣନ୍ତି
 ହନୁ । ଜାମ୍ବବ ବୋଲନ୍ତି ପବନସୁନୁ । ମଉନ ହୋଇ ରହିଛ କପାଳି । ତୁମ୍ଭ
 ପରାମ୍ପ ସବୁ ଜାଣଇ ॥ ପବନଦେବ ତୁମ୍ଭ ନିଜ ତାତ । କେଶରୀଙ୍କ ଭାରିଆ ତୁମ୍ଭ
 ମାତ । ଜନ୍ମରୁ କଲଟି ଏଡ଼େ ସାହାସ । ଲକ୍ଷେ ଯୋଜନ ଡେଇଁଲ ଆକାଶ ॥
 ସୁରଙ୍ଗ ଦେଖି ଗିଳୁଥିଲ ଭୀମ । ଇନ୍ଦ୍ର ବଳ ମାଇଲ ତୁମ୍ଭ ତନୁ । ଜଗତ ନିର୍ଭେ
 ଥିଲେଟି ପିଅର । ଧାତାସହ ବର ଦେଲେ ଅମର ॥ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ କର ପ୍ରତିକାର ।
 ଶ୍ରୀରାମକାର୍ଯ୍ୟେ ହୁଅ ତତପର । କପିକୁଳ ସିଂହ ପାଅ ହେ ଯଶ । ତୁମ୍ଭ ଯିବା
 ଶତଯୋଜନ କଥା ॥ ବସୁଧ ଥିଲେ ମୁଁ ପାରନ୍ତି ଯାଇ । ଦୃଢ଼ ହୋଇଲି ଅଙ୍ଗେ
 ବଳନାହିଁ ॥ ଯି ବିହମକାଳେ ହରି ଚରଣ । ସାତବାର କଲି ମୁଁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ॥
 ମନ୍ଥାସିରି ଆସେହଲେ ହନୁ । କାୟା ବିସ୍ତାରିଲେ ପବନସୁନୁ । ଆକାଶମାର୍ଗକୁ
 ଲଗିଲ ଶିର । ଉଡ଼ନ୍ତେ ଲସିଗଲେ ଗିରିବର ॥ ଯେତେ ଜୀବ ଗିରି ହୋଟରେ
 ଥିଲେ । ଗିରି ଲସିବାରେ ଦଳ ହୋଇଲେ । ମନ୍ଥା ଭିତରେ ପଶିଲ ସେ ଗିରି ।
 ବୋଲେ ବଣି କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା କାଣ୍ଡ ପୂର୍ବ । ୧୪ ।

କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ

ସୁନ୍ଦର କାଣ୍ଡ

୧ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ପାହାଡ଼ିଆ କେଦାର

ଅଞ୍ଜନାସୁତ ବଢ଼ାଇ କାୟେ, ବିହମି ଉଡ଼ି ଗଗନେ ଯାଏ, ଦେଖିଣ
 ଦେବେ ତାର ନିର୍ଭୟେ କଲେ ଉପାୟ ଯେ । ହନୁ ପ୍ରାକମ୍ପି ବୁଝିବା ପାଇଁ,
 ସୁରସା ଆଗେ କହିଲେ ଯାଇଁ, ତୁମ୍ଭେ ତା ଯିବା ପଥରେ ରହି ଗଲବ ମାୟେ
 ଗୋ । ଶୁଣି ସୁରସାଦେବୀ ପଥ ଓଗାଳି ଯେ । ହନୁକୁ ବୋଲେ ଆଜ ଓଦବ ମୁଁ
 ଗିରି ଯେ ॥ ମନ୍ଦର ସମ ବଦନ ଚୋକ୍ତି, ଦେଖାଇ ବନ୍ଦ ଦଶନାବଳୀ, ବୋଲେ
 ଅପାର ଦିନ ସମୁଦାରେ ହୋଇଲୁ ବଳରେ ॥ ହନୁ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଗୋ ମାତ,
 ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର କର ମୁଁ ଦୃଢ଼ ସୀତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବଲି ନୟୁତ କହିଲି ସତ ଗୋ । ତୁ

ଯେବେ ଶୁଧାତୁରେ ପୀଡ଼ିତ, ଆସିବ ତୋ ପାଶେ ନିୟୁତ, କେବଳ ଗମତନ୍ତ୍ର
ଅଗ୍ରତ; ଦେବ ବାରତ ଗୋ ଶୁଣି ସେ ନାଗମାତା ପାଟି ବସ୍ତ୍ରାର ଯେ । ଦଶ-
ଯୋଜନ କାୟା ବସ୍ତ୍ରାର କରି ଯେ । ଦେଖିଣ ହନୁମନ୍ତ ବରୁର, କେମନ୍ତେ ଏଥୁ
ଯିବ ଉତ୍ତର, ସଖି ଯୋଜନ ବସ୍ତ୍ରାର କରି ଶରୀର ଧରି ଯେ ॥ ଦେଖିଣ ହନୁ-
ମନ୍ତର ପିଣ୍ଡ, ଦ୍ଵିଗୁଣ କରି ବସ୍ତ୍ରାରେ ତୁଣ୍ଡ, ବୋଲଇ ହନୁ ଦିଅନ୍ତି ଦଣ୍ଡ ଏତ
ଅଦଣ୍ଡ୍ୟ ଯେ ॥ ଏମନ୍ତ ବୋଲି ମେଲଇ ତୁଣ୍ଡ, ଯବ ପ୍ରମାଣେ କରିଣ ପିଣ୍ଡ, ବାହାର
ହେଲ ହୋଇ ପ୍ରଚଣ୍ଡ, କଙ୍କର ସଖି ଯେ । ଦେଖି ସୁରସା ତାକୁ କହେ ବଚନ
ଯେ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି କି ତୁ କର ହନୁମାନ ରେ । ସୀତାଙ୍କୁ ଖୋଜି ଆସ ବହନ,
ବାରତା କହ ରଘୁନନ୍ଦନ, ନୋହିବ ପଥେ ବିଗ୍ରହମାନ, ସଙ୍ଗବଚନ ଯେ ॥
ସେଠାରୁ ହନୁ ଗମେ ଭରିତେ, ବରୁଣ ଦେଖି ବରୁରେ ଚିତ୍ତେ; ଗମଦୃତକୁ ସ୍ଥାନ
କେମନ୍ତ, ଦେବ ଗୁପତେ ଯେ । ହିରଣ୍ୟ ନାଭି ଗିରିକ ଚାହିଁ, ବରୁଣ ତାଙ୍କୁ ବିନୟ
ହୋଇ ହନୁକୁ ପୂଜାକର ମୋ ପାଇଁ ମାଗୁଛି ଏତେ ହେ ॥ ଶୁଣି ସେ ପୁଣ୍ୟ-
ଗିରି ଜବେ ବଢ଼ିଲେ ଯେ । ହନୁମନ୍ତକୁ ଚାହିଁ ପ୍ରବ ପଡ଼ିଲେ ଯେ । ପବନଦୃତ
ଭୟ ନ କର, ଏ ମୋର ଶିରେ ବିଶ୍ରାମ କର, ସୁପକ୍ୱ ଫଳରେ ଶାନ୍ତି ହର,
ବରୁଣ ଦେଲେ ହେ ॥ ଶୁଣିଣ ହନୁ ଚାଟୁ ଉତ୍ତର, ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ଅଗ୍ରେ ଛୁଇଁ ତା
ଶିର, ପଡ଼ିଲ ରାହୁମ ତା ମୁଖର, ଉଡ଼ପ୍ରଖର ଯେ । ମିଠୁକା ବଧକରିଣ ହରି,
ତହୁଁ ସଧୀରେ ବିଜୟ ଜରି, ଡେଇଁଣ ସିନ୍ଧୁ ବନ୍ଧନ କରି ସୁବଳଗିରି ଯେ ॥
ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ ହନୁ ଦେଲକ ଦୃଷ୍ଟି ଯେ । ମେରୁଗିରି କି ପଡ଼ୁଅଛି ଏ ପୃଷ୍ଠି
ଯେ । କନକମୟ ଘର୍ଦ୍ଦ ପାଚେଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵକର୍ମା ଯା ନିର୍ମାଣ କରି, ବୋଲଇ ବିଶି
ଯେ ପୁର ସେବଇ ପରମେଷ୍ଠୀ ଯେ । ୧୫ ।

୨ୟ ଛାନ୍ଦ—ହନୁମାନର ଲଙ୍କା ପ୍ରବେଶ

ରସକୋଇଲ ବାଣୀ

ରବିଅସ୍ତ୍ରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲ ପ୍ରକଟ । ହନୁ ମାର୍ଜାଣ ସମାନେ ମର୍କଟ ।
ଧେନୁ ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିଲ । ଲଙ୍କାଗଡ଼ର ଭିତରେ ପଶିଲ ସେ । ଦେଖିତାକୁ
ଲଙ୍କାଦେବୀ ଯେ । ପଥ ଓଗାଳଣ ବୋଲନ୍ତି ବାନର ଆଜ ମୁଁ ତୋତେ ଖାଇବି
ଯେ ॥ ହନୁ ତାହାଙ୍କୁ ରୂପୋତ୍ତେ ମାଇଲେ । ଭୟରେ ଦେଖ ତାଙ୍କୁ ବରଦେଲେ ।
ଯହିଁକି ଆସିବୁ କର ତା ସିଦ୍ଧି । ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ କହିଛନ୍ତି ବଧୁ ସେ । ଅସୁର
କୁଳ ନିପାତ ଯେ । ଆଜହୁଁ ଜାଣିଲ ରବଣ ସଗୋଷ୍ଠ ସହିତେ ହୋଇବେ ହତ
ଯେ ॥ ବୁଲଇ ଲଙ୍କା ହୋଇଣ ନିଶିକା । ସୀତାଙ୍କୁ ଖୋଜଇ କରି ଆଶଙ୍କା ।

ଧୂମ୍ରାକ୍ଷ ବିରୁପାକ୍ଷ ମହୋଦର । ପ୍ରଶସ୍ତ ମହାପାରଶ୍ଵର ପୁର ଯେ । ଚନ୍ଦ୍ରଲ ସବ
 ଯୁବକା ଯେ । ସୀତାର କିଛିହିଁ ଲକ୍ଷଣ ନ ଦେଖି ବିକଳ ହୁଅଇ ମତି ଯେ ॥
 ଅକ୍ଷୟ ମେଘନାଦ ଅକମ୍ପନ । କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ଵକ୍ଷଣ ସଦନ । ମହାବରଣ ଅତି ନାୟ
 ପୁର । ଖୋଜଇ ସବ ମରୁତକୁମର ଯେ । କୁନ୍ଦ ନକୁନ୍ଦ ଦୁର୍ମୁଖ ଯେ । ଦୁର୍ଜୟ
 ଦୁର୍ବଳକ ପୁର ଖୋଜଣ ହନୁ ହୁଅଇ ବିମୁଖ ଯେ ॥ ଉନ୍ନତ ମକରାକ୍ଷର ପୁର ।
 ମିସଦନ ଶୁକ ଶାରଣ ଘର । ଶିଶିର ରାକ୍ଷସ ପୁର ଦେଖିଲ । ଲଙ୍କାପୁରେ ଯେ
 ଘରେ ପଶିଲ ଯେ । ନ ଦେଖିଲ ରାମନାଥ ଯେ ॥ ଖୋଜ ଖୋଜ ପାଇ
 ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ରାବଣର ନିଜପୁରୀରେ ॥ ଦେଖିଲ ସବ ରହମୟ ପୁର ।
 ଖୋଇଛି ପୁଷ୍ପବିମାନ ଉପର । ଅନେକ ନାଥ କରଣ ପୁରତ । ପଡ଼ିଅଛି
 ହୋଇ ଅଶକତ ଯେ । ବିବିଧ ମନ୍ଦିର ପାନେ ଯେ । କେହି କେହି ନାଥ ଦବ୍ୟ
 ସୁକୁମାର ଖୋଇଛନ୍ତି ବିବସନେ ଯେ ॥ ନାଗ ନର ପୁର ଗରବ ନାଥ ।
 କନ୍ଦର ସକ୍ଷ ରାକ୍ଷସ କୁମାର । ଅପସରା ବିଦ୍ୟାଧରା ଯୁବକା । ବେଢ଼ି ଶେ.ଛନ୍ତି
 ରାବଣ କତି ଯେ । କା ହାତୁଁ ପଡ଼ିଛି ଶାଶା ଯେ ॥ କାହା କରୁଁ ତାଳ କା କରୁଁ
 ମର୍ଦ୍ଦଳ କା ହସ୍ତ ହଡ଼ପମୁଣା ଯେ ॥ ରୁମର ଖଟ ଆଲଟ ପକାଇ । ଖୋଇଛନ୍ତି
 ବାଳୀ ଜ୍ଞାନ ହରାଇ । ପାନପାସମାନ ପଡ଼ିଛି ଖସି । କନକ କୁନ୍ଦେ ସୁଅେଥି
 ପଶି ଯେ । ଜଳ ପ୍ରାପମାନ ଯେ । ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କନକପତ୍ର ଆ ପରସ୍ତ ଦିଶୁଛନ୍ତି
 ଗ୍ରନ୍ଥନ ଯେ ॥ ମଧ୍ୟରେ ଖୋଇଅଛି ଦଶଶିର । କର କର ପ୍ରାୟକ ବଂଶକର ।
 ବେଢ଼ି ଖୋଇଛନ୍ତି ସକଳ ବାଳୀ । କଜ୍ଜଳ ମେଘେ ବେଢ଼ିକ ବିଜୁଳି ଯେ ।
 ନନ୍ଦନମାଳାରେ ଖୋଇ ଯେ । ଚନ୍ଦ୍ର ରଜନୀରେ ତମାଳ ତରୁରେ କନକଲତା
 ବେଢ଼ିବା ଯେ ॥ କୋଳରେ ଖୋଇଅଛି ଏକ ନାଥ । କୃଷ୍ଣଉଦରା ଯଉଦନେ
 ରାଗ । ଦହିଲ ହେମ ନିନ୍ଦଇ ତା ତନୁ । ତା ଦେଖି ବିରୁରେ ପବନସୁନୁ ଯେ ।
 ଏ ପର ରାମ ଘରଣୀ ଯେ । ମୁଖ ତାର ମଦ୍ୟବାସରେ ପ୍ରକଟ ହୁଅଇ ବୋଲି
 ତା ଜାଣି ଯେ ॥ ମନେ ବିରୁରେ ଅପରାଧ କଲି । ରାମ ଘରଣୀ ଏହାକୁ ବୋଲି ।
 ମର୍ଦ୍ଦକ କଲି ଗୁଞ୍ଜପଣୀ ମୁଣ୍ଡ । ଶୁଦ୍ଧିକ କଲି ମୁଁ ରଜତଗଣ୍ଡ ଯେ । ପିତୃଳ କଲି
 କାଞ୍ଚନ ଯେ । ଇନ୍ଦ୍ରମାଳମଣି ରତନ ମୁଁ କଲି କାତର ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଯେ ॥ ନ
 ଦେଖି ହନୁ ସୀତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖ । ମନେ ଲଭିଲେକ ବହୁତ ଦୁଃଖ । ବୋଲଇ
 ଅସୁରେ କଲେ ବା ଗ୍ରାସ । କି କହିବି ଯାଇଁ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶ ମୁଁ । ନ ପାଇ ସୀତା
 ସନ୍ଦେଶ ଯେ । ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୁଗ୍ରୀବ ସହିତେ ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇବେ ନାଶ ଯେ ॥
 ଏଥିରୁ ଭଲ ମୋହର ବିନାଶ । ଖୋଜିଛି ବୋଲି କରୁଥିବେ ଆଶ । ସମାଜ

କହିବା ଚିତୋଇ ମନେ । ପଶିଲ ଯାଇ ଅଶୋକ କାନନେ ସେ । ଦ୍ଵିତୀୟ
ଖାଣ୍ଡବ ବନ ଯେ । ବୋଲଇ ବ୍ରତୀ ଯେ ଦେଖିଣ ପ୍ରଶଂସା କରୁଛନ୍ତି ହନୁମାନ
ଯେ । ୧୩ ।

ନୟ ଛାନ୍ଦ

ବଚନକା

ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷତାଳରେ ହନୁମନ୍ତ ବସି । ମଧୁବନ ତୋଟା ଦେଖି ବହୁତ
ପ୍ରଶଂସି ॥ ଧନ୍ୟରେ ଶ୍ରବଣ ଧନ୍ୟ ତୋର ଭୁବନ । ଜଗନ୍ନାଥ ଅଟାଳୀ ସବୁ
ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ନିର୍ମାଣ ॥ ଅଳକା ଭୁବନ ପରି ଦିଶଇ ଶୋଭିତ । ମଧୁବନ ତୋଟା
ଫଳ ପୁଷ୍ପରେ ପୁରିତ ॥ ସୁଗନ୍ଧ କୁସୁମ ଶୋଭେ ଚଉପାଶେ ଘେରି । ଧନ୍ୟ
ଧନ୍ୟ ବୋଲି ହନୁ ପରଶଂସା କର ॥ ଏଡ଼େ ଶିଖିଗୋଟା ତୁଚ୍ଛା କାର୍ଯ୍ୟେ ନାଶ
ଯିବ । ସୀତାଙ୍କୁ ନ ଦେଲେ ନିଶ୍ଚେ ଶ୍ରବଣ ମରବ ॥ ଏହା ଶ୍ରବି ହନୁମନ୍ତ
ଷ୍ଟୁତିରୂପ ହେଲା । ବିହମ ନରେନ୍ଦ୍ର କହେ ବୃକ୍ଷରେ ବସିଲା ।

୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦ- ସୀତାଠାବ

ଶ୍ରବଣ - ସିନ୍ଧୁଜା

ଫଳ କୁସୁମେ ମଣ୍ଡିଲ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ମଧୁବନ ଚରୁକୁଳ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ଚଉର ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଶୋଭା ଦିଶୁଅଛି ତଥୁ ତଳ ଯେ । ପାରିଜାତକ ଆଦି ॥
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଆଖିଛୁ ଅମରବାଣୀ ଯେ । ରୋପିଅଛି ନାନା ମଞ୍ଜରୀ ଯେ । ଶୋଭା
ଦିଶୁଛି ଚଢ଼ାଗ ନୟା ଯେ ॥ ଦେଖିଲ ହନୁ ବିଦ୍ୟାପୁର ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଶିଂଶୁପା ବୃକ୍ଷର
ତଳେ । ଜନକପୁତ୍ରା ବିଜୟ କରୁଛନ୍ତି ଅସୁରମାନଙ୍କ ମେଲେ ଯେ । ଗଣେ
ଦେଇଣ ପାଣି । ମୁଖ କରୁଛନ୍ତି ଧରଣୀ ଯେ । ସୁମରନ୍ତି ରାମନାମ ବାଣୀ ଯେ ।
ହନୁ ସେ ବୃକ୍ଷେ ବସିଲେ ଜାଣି ଯେ ॥ ଶରଦ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପ୍ରାୟ ଦିଶୁଅଛି
ସୀତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖ । ମାନ୍ଦିରୀର ଯୁଦ୍ଧେ କି ଲବଣୀ ପିତୃଳା ବେଢ଼ିଛନ୍ତି ଚଉପାଶ
ଯେ । ନାନା ବରୁଣାସୁର । ମୁଖ ଶୁକର ପ୍ରାୟ କାହାର ଯେ । ଏକନୟନ ଅଛି
କେ ଧରି ଯେ । କୁଲ ପ୍ରାୟ ଶ୍ରବଣ କାହାର ଯେ ॥ ପ୍ରକଟ ବିକଟ ବଦନ
କାହାର ଏକପାଦ ବେନୁମୁଣ୍ଡ । କାହାର ଉଦର ବିସ୍ତାର କାହାର
ଲୋକଦତ୍ତା ଦୀର୍ଘତୁଣ୍ଡ ଯେ । କାର ବଙ୍କା ନୟନ । କେହି ଶାଢ଼ୀଲ
ଅଶ୍ରୁବଦନ ଯେ । ତଳି ଗର୍ଭୁଛନ୍ତି ଅନନ୍ତଶ ଯେ । କରୁଥାନ୍ତି ଖାଇବାକୁ ମନ
ଯେ ॥ ଏମନ୍ତେ ଶ୍ରବଣ ଶୟନ ସ୍ଵପନେ କହିଲେକ ଲଙ୍କେଶ୍ଵର । ସୀତା
ଖୋଜିବାକୁ ମର୍କଟେ ଅଇଲ ଧରିଲ ତୋହର ଶିଖି ରେ । ତାହା ଦେବ

ରାବଣ । ଖଡ୍ଗ ଧଇଲକ ସେହିକ୍ଷଣ ଯେ । ସଙ୍ଗେ ଘେନିଣ ସୁବର୍ଣ୍ଣଗଣ ଯେ ।
 ଅଶୋକବନ ଗଲ ଆପଣ ଯେ ॥ କେ ଘେନିଛନ୍ତି ଦିବ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଘେନି କେ ଶଟେ
 ଖଦିରୁମର । କାହାରକରେ ହତପ ଧୂପକାଠି ଦର୍ପଣ ଧରି କା କର ଯେ । ବାଜେ
 ବାଣୀ ମର୍ଦ୍ଦଳ । କେହି ଭୁଞ୍ଜାଉଅଛି ତାମ୍ବୁଳ ଯେ । ଚଉପାଶରେ ଅସୁରାବଳ
 ଯେ । ପଟୁଆସୁ ଚଳେ ମନ୍ତ୍ରପାଳ ଯେ ॥ ରାଜା ବିଜେ ଦେଖି ସମସ୍ତ ଅସୁର
 ଚରଣତଳେ ପଡ଼ିଲେ । ସୀତାହିଁ ଜାନୁସୁଗଳ ଯୋଡ଼ି ବସନରେ ତନ୍ମୁ
 ଘୋଡ଼ାଇଲେ ଯେ । ଭୟେ କମ୍ପେ ଶରୀର । ଦେଖେ କହୁଅଛି ଲଙ୍କେଶ୍ୱର ଯେ ॥
 କି କେ ଜାନକୀ ନୋହୁ ମୋହର ରେ । ରାମ ମାନବ ସିନା ତୋହର ଗୋ ॥ ଆସ
 ଆସ ବସ ବସ ମୋର ଅଙ୍କେ ଜନକ ରାଜନନ୍ଦନ । ସମାନ୍ୟ ମଣୁ କି ସମ
 ମୋତେ ନାହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ପାତାଳ ମେଦନ ଯେ । ଆରେ ନାରାଜତନ । ମୋତେ
 ଦୃଢ଼େ କର ଆଲିଙ୍ଗନ ରେ । ଚନ୍ଦ୍ରନ ଦାନ ଦିଅ ବହନ ଯେ । ମୋତେ ବିରୁଦ୍ଧ
 ମାନିକେତନ ଯେ । ବିପୁଳ ବର୍ଣ୍ଣୁଳ ଉଚ୍ଚକୁଚ ବେନି ମୋର ହୃଦରେ ଲଗାଅ ।
 ଶୀଘ୍ର ବେନି ଭୁଜ ଛନ୍ଦଣ ଚମ୍ପକମାଳା ପ୍ରାୟ ଶୋଭାପାଅ ଗୋ । ଆଗୋ
 ନବନାଗର । ତୋତେ ଖଟିଥିବ ମନ୍ଦୋଦରୀ ଗୋ । ସବନାସୁ ହେବେ ପରିବାସ
 ଗୋ । ଶ୍ରେଣ କରିବୁ ଏ ଲଙ୍କାଶିଖା ଗୋ ॥ ମୁଁ ରକ୍ଷିବୁମର ତୁ ରକ୍ଷିବୁମାସ
 ନୋହିଲ କି ସମସର । ଶରଣ ପଶୁଛି ଶରଣବତ୍ସଳା ଚରଣତଳେ ତୋହର ରେ ।
 ଆରେ କୋମଳଅଙ୍ଗ । ବଂଶନେସେ ନେସ କର ସଙ୍ଗିରେ । ସପ୍ତଲେଚନ
 ଗଞ୍ଜିତ ରଙ୍ଗିରେ । କି କେ ହୁଅନ୍ତୁ ରମ୍ୟ ଅପାଙ୍ଗିରେ ॥ ଏମନ୍ତ ମଣୁ
 କି ସିନ୍ଧୁ ପାରିହୋଇ ଆସିବେ ସେ ବେନି ଯତ । ତୋତେ ଏଥୁ ନେବେ ତୁ
 ପୁଣି ତାଙ୍କର ହୋଇବୁ ପ୍ରିୟ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରେ । ତେଜ ମନୁ ସେ କଥା । ଦିନ ସାମିନୀ
 ହେଉଛି ବୃଥା ରେ । ଏବେ ଭୂମିକି ନ ପୋତ ମଥା ରେ ॥ ଭଣେ ବିଶି ରାମ
 ରସକଥା ଯେ । ୧୧ ।

*ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁଡ଼ା

ରାବଣର ବାଣୀ ଶୁଣି ଠାକୁରାଣୀ ବୋଲନ୍ତି ଆରେ ପାମର । ରାମ
 ଜାଣିଥିଲେ ଜୀବନେ ନ ଥାନ୍ତୁ ନ ଥାନ୍ତା ଏ ଲଙ୍କାପୁର ରେ । ନାଟ ସିବ
 ସମ୍ପଦ । ରାମ ସଙ୍ଗେ ଯେ କଲୁ ଚିବାଦ ରେ । ଶୁଣି ନାହୁଁ ଧନୁର୍ବିଶ
 ନାଦ ରେ । ନିକଟରେ ଅଛି ତୋ ବିପଦ ରେ ॥ ତୁ ଘର ପାପିଷ୍ଠ

ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନଷ୍ଟ ହୁଇଁବୁ ମୋର ଶରୀର । ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଥାଅ ତୋତେ ମାରି
ମୋତେ ନେବେ ଏଥୁ ରଘୁଙ୍କର ରେ । ପୋଡ଼ିଯିବ ଏ ଲଙ୍କା । ପର ଯୁବତୀଙ୍କ
ନାହିଁ ଶଙ୍କା ରେ । ମରିବାକୁ ନାହିଁ ତୋର ଦକାରେ । ରାମ ପାଇ ନାହାନ୍ତି
ଆଶଙ୍କା ଯେ ॥ ଯାହା ତୁ କହୁଛୁ ଅପ୍ରାପ ପାଉଛୁ ଛୁଡ଼ି ନ ପଡ଼େ ରସନା ।
ଛୁଡ଼ିବ ଏକାବେଳକେ ଦଶଶିର ରାମ ହେଲେ କୋପମନା ସେ । ରଘୁକୁଳ-
କରତା । ପାଇ ନାହାନ୍ତି ମୋର ବାରତା ସେ । ଖୋଜୁଥିବେ ବନଗିରି ଲତା
ସେ । ଝୁରୁଥିବେ ହୋଇଣ କୃଷତା ସେ ॥ ଜାନକା ବଚନ ଶୁଣି ଦଶାନନ
କୋପେ ବୋଲଇ ବଚନ । ବେନିମାସେ ମୋତେ ରାମ ଦେଖାଇବୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ
ଯେ । ଏହି ସମୟ ଜାଣି । ମିଳଗଲ୍ଲ ମନ୍ଦୋଦରୀ ରାଣୀ ଯେ । କୋପ କମ୍ପା କର
ବଂଶପାଣି ହେ । ମୋର ସଙ୍ଗତେ ବଞ୍ଚି ରଜନୀ ହେ ॥ ରୁଷିକୁମାରୀ ମାନୁଷୀ
ଅଭିଶା କେଶ ବସନ ମଳିନ । ତୋ ଘୂରେ କେତେ ସୁନ୍ଦରୀମାନେ ଛନ୍ତି ଏହାକୁ
ବହୁ ଦଳଣ ଯେ ଆସ ହେ ପ୍ରାଣପତି । ମୋର ସଙ୍ଗତେ କର ସୁରତି ହେ ।
ଘେନ ନାଥ ମୋହର ବିନତି । ମୁହିଁ ହରିବି ତୁମ୍ଭର ମତି ଯେ ॥ ମୋର ଯୁବତୀ-
ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଖି ଅବା ଜାନକା ହୋଇବ ବଣ । ଏମନ୍ତ ବିରୁର କରି ନାଶ ଘେନ
ହୋଇଥିଲୁ ପରବେଶ ସେ । ତାଙ୍କ ମୁଖୁ ନିରାଶ । ଶୁଣି ତେଜଲୁ ଖର ନିଃଶ୍ୱାସ
ସେ । କହେ ଟିକଟା ହୋଇଣ ବଣ ଯେ । ଦେବ ମନ ନ କର ବିରସ ସେ ॥
ରଖି ଅସୁରଙ୍କୁ ଶିଖାଇ ରାବଣ ମନ୍ଦରକୁ ବାହୁଡ଼ିଲୁ । ମନ୍ଦୋଦରୀଙ୍କ ଘେନି ପୁଣି
ପୁଷ୍ପଦ ଯାନୋପରେ ପଡ଼ିଥିଲୁ ଯେ । ବେଡ଼ି ରକ୍ଷା ଦେଲୁ । ଭୟ କରନ୍ତି ବହୁ
ଗରଜ ଯେ । କି କାରଣେ ରାବଣେ ନ ଭଜି ଗୋ । ତୋର ମାୟାକୁ ଖାଇବୁ
ଭାଜି ଯେ ॥ ସମସ୍ତ ରାକ୍ଷସୀ ତୋହର ମାୟାକୁ ବାଣ୍ଟି ଖାଇବୁ ଗୋ ସୀତେ ।
କପି ରାବଣର ରାଜ୍ୟା ତୁ ନୋହୁ ବିଭୁତି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୁ କେତେ ଯେ । ମନେ ଚିନ୍ତା
କଲେ ରଘୁଙ୍କର ଯେ । ବିଶି ଭଜଇ ସୀତା ପୟର ଯେ । ୮ ।

—X—

୭ଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୁମୁଦାମୋହନ

ଅସୁର ରାଜ୍ୟ ନା ଶୁଣି ଠାକୁରାଣୀ କରନ୍ତି କାରୁଣ୍ୟ । ଆହା ସ୍ୱାମୀ
ଦର-ଦୁଃଖ ଅନ୍ତକ ଆହା ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ॥ ଅନାଥ ଚରଣୀ ପ୍ରାୟେ ମୋତେ
ଆଣି କଲୁ ରେ ଦଇବ । ବେକ୍ତୁ ବେକ୍ତୁ କଟୁବାମୀ ଶୁଣିଣି, ତରୁ କ

ରହିବ ॥ ରବଣପୁରେ ଅଛି ବୋଲି କେମନ୍ତେ ଜାଣିବେ ମୋ ପତି । ଦାରୁଣ
ଦଇବ ବିପତ୍ତି ଉପରେ ଦେଉଛି ବିପତ୍ତି ॥ ବହୁ ଯେ ଥିବ ନିରନ୍ତରେ ନୟନ-
କମଳ ଲେଟକ । ବହୁ ଯେ ଥିବ ମୋ ବିଶ୍ୱାସେ ହୃଦୟ କୁସୁମ-ଶାୟକ ॥ କହୁ
ଯେ ଥିବେ ବନଜାବନୀକୁ ହୋଇଣ ବନତା । ରହଣ ଥିବେ ଯେ କହୁଥିବେ
ପୁଣ ମୋହର ବାରତା ॥ ପ୍ରାଣନାଥ ମୋର କୁଚର ଚନ୍ଦନ ମଣ ଯେ ଅନ୍ତର ।
ଏବେ ଅନ୍ତର ହୋଇ ମୋତେ ରହିଲ ପବିତ୍ର ସାଗର ॥ କେମନ୍ତେ କରି
ପ୍ରାଣନାଥ ବିଶ୍ୱାସେ ଧରିବ ଜୀବନ । ଆଉ ନିଜ ମୋତେ ବାରେ ଦେଖାଇବେ
ସୁନ୍ଦର ବନ୍ଦନ ॥ ନିଶ୍ଚୟ ମରିବି କଷ୍ଟରୁ ତରିବି ଖାଅ ମୋର ଅଙ୍ଗ । ବୋଲେ
ବିଶି ଶୁଣ ଯି ଜଟା କହଇ ସୁପନ ପ୍ରସଙ୍ଗ । ୮ ।

୭ମ ଛାନ୍ଦ—ସିଂଜଟାର ପ୍ରବୋଧ

କାନ୍ଦକଉଶଲୀ—ବୃତ୍ତେ

ସିଂଜଟା କହଇ ଶୁଣ ପ୍ରିୟସହି ଦୃଥାରେ ବିକଳ ହୁଅ । ଇଚ୍ଛା ଜନକ
ପରାୟେ କାତର ନୟନୁ ବୁଝାଅ ଲୁହ ଗୋ । ତୁମ୍ଭେ ଜଗତମାତା । ତୁମ୍ଭ
ଯୋଗୁ ପୃଥୀ ଆତଯାତ ଗୋ ॥ ସ୍ୱପ୍ନ ନାରାୟଣୀ ବିଷ୍ଣୁ ପାଟରାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାମରେ
ବିଦିତ । ଅଶୁରେ ନାଶନେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଜାତ ହୋଇ ଦେବଙ୍କ କାମନା ହିତଗୋ ।
ତୁମ୍ଭେ ମିଥୁଳାପୁରେ । ଜନ୍ମ ପ୍ରହର କଲ ସେଠାରେ ଗୋ ॥ ଶିବଶରୀର ଶ୍ରୀ
ନାରାୟଣ ତୁମ୍ଭକୁ ତହୁଁ ଆଣିଲେ । ରାଜ୍ୟେ ଅଭିଷେକ ହେବା ଜାଣି ସବ
ଦିଗପାଳେ ବିରୁଦ୍ଧିଲେ ଗୋ । ଯେବେ ରାମ ରାଜନ । ହେବେ ନ ମରେ ଦୁଷ୍ଟ
ରାବଣ ଗୋ ॥ ଦେବତା ଏ କୁଟ ପାଞ୍ଚନ୍ତେ କପଟ କଲେ କୈକେୟୀ ଜନନୀ ।
ଦେନ ସଙ୍ଗେ ଭାଇ ଆବର ବୈବେହ୍ନ ବନେ ବିଜେ ରାହମଣି ଗୋ । ପଞ୍ଚବଟୀରେ
ବାସ । ହୋନ୍ତେ ପୂର୍ବଶଖା ମିଳେ ପାଶ ଗୋ ॥ ତା ନାସା ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତେ
ଛେଦନ ଲଙ୍କାରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲ । କହନ୍ତେ ତୋ ଗୁଣ ଲଙ୍କାର ରାବଣ ତହିଁ
ଗୋରୁଲ ଆଣିଲ ଗୋ । ଏବେ ଅଗୋକ ବନେ । ରଖି ଅଛି ଅସୁରଗହଣେ
ଗୋ ॥ ନିଶ୍ଚୟ ଲଙ୍କାପୁର ହେବ ପୁରୁଷାର ମରିବ ଦୁଷ୍ଟ ରାବଣ । କାଲି ରାବେ
ଯାହା ସୁପନେ ଦେଖିଛି ତାହା କହୁଅଛି ଶୁଣ ଗୋ ॥ ପଦ୍ମନାଭ କହଇ । ଚିତ୍ତେ
ଚିନ୍ତଣ ଜାନକସାଇ ଯେ । ୭ ।

୮ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁ କ୍ରାମୋଞ୍ଚ

ଆଗୋ ସଖି ଦେଖିଲି ସୁପନ ଗୋ । ଆଗୋ, ରାବଣ ଚଢ଼ିଅଛି ବିମାନ ।
 ପଦ । ଯୋଗଅଛି ବହୁ ଖର ଗମେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର । ତେଲ ହୋଇଅଛି ରଜର
 ଗୋ ॥ ପିନ୍ଧିଛି ରଙ୍ଗ ବସନ ରଙ୍ଗ କୁସୁମ ଚନ୍ଦନ । ନେଉଛନ୍ତି କୃତାନ୍ତକରଣ
 ଗୋ ॥ ରାମ ଚଢ଼ି ଶ୍ଵେତଗଜ ହୋଇଛନ୍ତି ମୋତି ସଜ । ଶ୍ଵେତବସନ ଶ୍ଵେତ-
 ଚନ୍ଦନ ଗୋ ॥ ଶ୍ଵେତପୁଷ୍ପ ମାଳ ଭୂଳ ବିଜେ ଶ୍ଵେତ ଗୁମର ଖଟନ୍ତି ଜନ ଗୋ ॥
 ଯେବେ ଅଛି ପ୍ରାଣେ ଆଶ ସେବିଥାଅ ଏହା ପାଶ ନିଶ୍ଚେ ନାଶ । ଦୋଇବ
 ରାବଣ ଗୋ ॥ ଶୁଣି ଯି ଜଟା ବଦନ ଆନନ୍ଦ ଜାନକା ମନ । ଶାନ୍ତ ହୋଇଲେ
 ଅସୁରଗଣ ଗୋ ॥ ସୁପନ କହି ଶୋଇଲେ ହନୁ ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲେ । ବିରାଗିଲେ
 ଏହି ସେ ଜାନକା ଯେ ॥ ଭେଟ ନୋହିଗଲେ ପାଶ । ରାମ ନ ଯିବେ ବିରାସ ॥
 ବୋଲିବେ ସେ ଦେଖିଲୁ ତୁ ଆନ ରେ ॥ ଉଦ୍ଧା ହେଉଁ ଠାକୁରଣୀ । ହନୁ
 ସେ ସମୟ ଜାଣି । ଦଶରଥଙ୍କର କାଞ୍ଚି କହିଲୁ ଯେ ॥ ପଛେ ପଛେ ଗୁଣ ଗୁଣି
 ବୋଲଇ ସେ ପୁଣ ପୁଣି । କହଇ ସେ ହନୁମାନ ଖର ଯେ । ବୋଲେ ବିଶି
 ଏହା ଶୁଣି । ରାବଣ ପ୍ରାୟେକ ମଣି । ଆଶଙ୍କା ହୋଇଲୁ ସୀତା ମନେ ହେ । ୧୧

୯ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ତୋଡ଼ି ଏକତାଳୀ

ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷର ଡାଳେ, ହନୁ ମନେ ମନେ ଭାଲେ, ନିଶ୍ଚୟ ଜାନକା
 ଜନକନନ୍ଦନା ଦେଖିଲୁଁ ବେନ ଡୋଳେ । କି ଭାଷିବଲେ ॥ ଶୁଣିଛି ଚନ୍ଦ୍ର-
 ବଦନ, ନିରନ୍ତେ ଶାରଙ୍ଗେତନ, ତେବେହେଁ ଶୋଭାକୁ ଉପମା ଦେବାକୁ ନାହିଁନା
 ସ୍ତମ୍ଭବନ । ନାଶ୍ଵରତନ । ବିହ କି ନ କରେ ପୁଣି । ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଘରଣୀ,
 ଅସୁରପୁରେ ଅସୁର ଜଗିଛନ୍ତି, ଜଗତର ଠାକୁରଣୀ । ରମଣୀମଣି । କହନ୍ତେ
 ବଶାନୁରୁଣ; ଶୁଭନ୍ତେ ସଖା ଶ୍ରବଣ, ତରୁକୁ ଗୁଞ୍ଜାନ୍ତେ ମର୍ଜିତ ଗୋଟିଏ କହେ
 ରାମକାଞ୍ଚି ଗୁଣ । ସେ ପୁଣ ପୁଣ ॥ କିପି ତୁ କାହୁଁ ଅଇଲୁ, ଶ୍ରୀରାମ ନାମ
 ଧଇଲୁ, ହୃଦୟ ମୋହର ଦହନ କାଳରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କଲୁ । ଯାହା
 ବୋଲୁ ॥ ହନୁ ବୋଲନ୍ତି ଗୋ ମାତ, ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦୁତ, ଏମନ୍ତ କହଣ
 ଚରଣ ଚଳରେ ପଡ଼ିଲୁ ଧାଇଁ ଭରିତ । ସେ ରାମଦୁତ ।
 ଶ୍ରୀରାମ ମୁଦ୍ରା ଦେଲେ, ସଙ୍କେତମାନ କହିଲେ, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଶୁଣାଯାକ

ଖୋଜୁଅଛୁ ଅଞ୍ଜନାସୁତ କହିଲେ । ପ୍ରଣତ ଗଲେ । ରାମ କଲେ ବାଳୀ ହୃତ,
ସୁଗ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ହେଲେ ମିତ୍ର, କୋଟି କୋଟି କରି ମୋହର ସମାନେ ହୋଇଛୁ
ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୃତ୍ୟ । କହିଲ ସତ୍ୟ ॥ ସମୁଦ୍ର ଡେଇଁ ଅଇଲି, ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ ପଶିଲି,
ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରୀଚରଣ ଦର୍ଶନ ନ ପାଇ ପ୍ରାଣ ମୁଁ ହରାଇଥିଲି । ଭଲ ଦେଖିଲି ॥ ରାମ
ମାଲବନ୍ତ ଗିରି, ଶିଖେଛନ୍ତି ବିଜେ କରି, ସୁଗ୍ରୀବ ସହିତେ ଅନେକ ମର୍ଦ୍ଦିତ
ବନ ଗିରି ଛନ୍ତି ପୁର । ସେ ରକ୍ଷ ହରି ॥ ଆସ ମୋର କରେ ବସ, ଭେଦଧିବ
ରାମ ପାଶ, ରାବଣ ସହିତେ ମାରନ୍ତି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ହୋଇବ ନାଶ । ଦେଖ
ସାହସ ॥ ଶୁଣିଣ ଦେବୀ ହରଷ, ହନୁକୁ ବସାଇ ପାଶ, ବୋଲଇ ବିଶି ବଶ୍ୟାସ
କଥା ଶୁଣି ସଖୟ ହେଲ ବିନାଶ । ଏ ରାମରସ । ୧୨ ।

—*—

୧୦ମ ଚାନ୍ଦ

ରାଗ—ତୋଡ଼ି

ରାମଆଜ୍ଞା ହନୁ ଶିରେ ଭେଦ । ଅଞ୍ଜନାସୁତ ସାଗର ଜଣି । ସୀତାଙ୍କ
ଅଗ୍ରତେ ମୁଦ୍ରା ଦିଅନ୍ତେ ଦେଖି ରୋଦନ୍ତି ଶିତିନନ୍ଦନ । ହେ ରହମୁଦ । ଜାଣୁ
ଜାଣୁ ହରାଇଲି ମୋର ବୁଦ୍ଧି । ଶୂନ୍ୟ ଅଙ୍ଗେ ବସିଥିବେ ଦୟାନୟ ॥ ଶିବ
କୋଦଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ବାବେଲେ । ତୋତେ ମୋତେ ପିତା ଭେଦକୋଳେ । ଗଦଗଦ
ହୋଇ ଲେତକ ବୁଝାଇ ତୋତେ ମୋତେ ଦେଲେ ରାମ କୋଳେ ॥ ସବ
ଅଳଙ୍କାର କଲେ ଦୂର । ଆଜ୍ଞା ନ ଭାଙ୍ଗିଲେ ପିତାଙ୍କର । ନିକଞ୍ଚନ ବେଶ
ହୋଇ ଦାଶରଥ ତୋତେ ମାନ୍ୟ ଧଇଲେ କର ॥ କି କେ ଅଇଲ ସାଗର
ଜଣି । ଏକା ହୋଇଥିବେ ରଘୁମଣି । ନ ସହି ଦଇବ ଏ ଦଣ୍ଡ ବହିଲ ଖାବ
ଯାଉ ରାମନାମ ପୁଣି ॥ ପରଦମା କରି ମୋର ଅଙ୍ଗ । ଯୁବାକାଳେ ବହି କଲ
ଭଙ୍ଗ । କେବଳ ଭାବିବି କରୁଣା କୋଦଣ୍ଡ ଭାଗ୍ୟଥିଲେ ହେବ କାନ୍ତସଙ୍ଗ ॥
ଆହେ ମାରୁ ବହନ ଯିବ । ରାମ ଅଗ୍ରତେ ପ୍ରବେଶ ହେବ । ବୋଲେ ବିଶି
ମହାସଙ୍ଗ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ମଥାମଣି ପଦ୍ମପାଦେ ଦେବ । ୧ ।

—X—

୧୧ଶ ଚାନ୍ଦ

ରାଗ—ଖେମଟା

ମୁଦ ସନ୍ତକ ପାଇ କନକ ତନୟା । ବିଭୀଷଣ ଅସୁର ବା କରୁଛୁ
ମାୟା । ବନପ୍ରସ୍ଥ ହୋଇ ବନେ ଏ ବୁଲୁଥାନ୍ତା । ଦେବତାଙ୍କ ଅଳଙ୍କାର

କାହ୍ନୁ ପାହାନ୍ତା ॥ ବନପଶୁ ହୋଇ ପୁଣି ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର । କାହିଁକି ଦେଖିଲ
ନାହିଁ ନେତ୍ର ମୋହର । କପି ଜୀବର ଏଡ଼େକ ସାହସ କାହିଁ । କେମନ୍ତ ଅଇଲ
ଏହୁ ସାଗର ଡେଇଁ ॥ ଏତେ ବୋଲି ବିରୁରନ୍ତ ଜନକସୁତା ॥ ନିଶ୍ଚୟ ରବଣ
ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ପିତା ॥ ଏତେ ଭାଳି ପରୁରନ୍ତ ହନୁକୁ ଗୁହଁ । ପୁଣି ତୋହର
ମୋହର ଦେଖିଲ ନାହିଁ । ଯେମନ୍ତ ପ୍ରତେ ଯିବଇଁ ସେ କଥା କହ । ମୋର
ମନକୁତ ତୋତେ ଲାଗେ ସନ୍ଦେହ ॥ ଏହା ଶୁଣି ହନୁମନ୍ତ ଯୋଡ଼ଇ କର ।
ମୁହଁ ଅଟଇ କେଶରୀ କପିକୁମର । ବାଳୀ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ମୁଁ ଭଣଜା ଅଟଇ । ଏବେ
ରଘୁନାଥର ଚରଣେ ଖଟଇ ॥ ଜାନକୀ ବୋଲନ୍ତି ଜାଣେ କେ ସୁଗ୍ରୀବର । କେ
ଜାଣଇ ବଳୀରାଜା କାହା କୁମର ॥ ଜାଣିଥିଲେ କହ ତୁ ଗୁପ୍ତ ସନ୍ଦେଶ । ନ
କହିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ତୋତେ କରବ ନାଶ ॥ ହନୁମନ୍ତ ବୋଲଇ ଶୁଣ ବଇଦେହୀ ।
ବିଷକୂଟେ ବରଷେକ ଥିଲ ଯେ ରହି । ତହିଁରେ ଯେତେ କଲ ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରୀତ୍ରୀ
ରସ । ଗୁପ୍ତେ କହିଲେ ରାମ ସେହି ସନ୍ଦେଶ । ଦିନେ ଗଲ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ବସା
ଜଗାଇ । ବନରେ ବିହାର କଲ ଏକାନ୍ତ ହୋଇ ॥ ବନମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଲୁଚି
ରଘୁପତି । ଖୋଜି ଖୋଜି ଠାବକଲ ଗୋ ମହାସଖା ॥ ତହୁଁ ନାଗେଶ୍ଵର ବନେ
ଯାଇ ପଶିଲ । ନାନା ପୁଷ୍ପତୋଳି ଶ୍ରୀତ୍ରୀରସେ ମାଡ଼ଇ ॥ ପୁଣି ମହାକିମ୍ବଦ୍ଧ
ପଶିଲ ଯାଇ । ଜଳଶ୍ରୀତ୍ରୀ ସାର କୂଳେ ମିଜିଲ ଦୁଇ ॥ ଧାତୁ ଶିଳାରେ ବସାଇ
ଜଗଜଜ୍ଞତା । ଗେରୁ ଘୋର ତୁମ୍ଭ ମୁଣ୍ଡେ ଦେଲେକ ଚିତା ॥ ତହୁଁ ହସ୍ତ ଧରି
ଧରି ହୋଇଣ ଗଲ । ବନରେ ବୁଲି ଦେଖିଲ ମର୍କଟପଲ ॥ ତାହା ଦେଖି ଭୟ
ପାଇ ଗଲ ପଲାଇ । ଲେଉଟିଣ ରାମଙ୍କୁ ଧଇଲ କୁଣ୍ଡାଇ । କୋଳ କରନ୍ତେଣ
ଗେରୁ ଚିତା ଲାଗିଲ । ତହୁଁ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଲୀଳା ବଢ଼ିଲ ॥ ଗୁପ୍ତ କରଣ
ରାମ ଏହା କହିଲେ । ଏ କଥା କହିବୁ ସୀତା ପ୍ରତେ ନ ଗଲେ ॥ ଏହା ଶୁଣି
ଜାନକୀ ହୋଇଲେ ହରଷ । ବୋଇଲେ ତୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ବଡ଼ ଦିଶ୍ଵାସ ॥ କହ କହ
ହନୁମନ୍ତ କୁଶଳ ବାଣୀ । କୁଶଳେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମେବା କରନ୍ତି ଜାଣି । ମୋହଠାରେ
ତାହାଙ୍କର ଅଛି କି ମନ । ବୋଲଇ ବିଷମ କହ ହେ ହନୁମାନ । ୨୫ ।

୧୨ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆହାରୀ । ଆଦ୍ୟମାର୍ଗଶୀର ବାଣୀ

କହ ହନୁ ମୋର କାନ୍ଦର କୁଶଳ ଲକ୍ଷ୍ମଣର ସବ କୁଶଳ । ମରକତ
ହେମ ବେନି କଳେବର ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ନା ଦୁବଳ । ହନୁ ହେ, ବେନି

ଭାଇଙ୍କର କୁଶଳ । କୁଶଳ କରି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେବା କରି ଆନ୍ତୁଟି କି ପାଦକମଳ ॥
 ମୋର ବିଚ୍ଛେଦ ହୋଇଲ ଦିନୁ ତନୁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିବେ ପର । ଅଧିକାରୀ
 ହୋଇଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତାହାକୁ କରୁଥାନ୍ତି କି ଧୀର । ହନୁ ହେ, ମୋତେ ଏଥୁ
 ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନେବେକି । ବାନରବଳକୁ ଘେନି ସିନ୍ଧୁପାର ହୋଇ ଏଥକୁ ଆସିବେ
 କି ॥ ମୋତେଟିକି ହନୁ ଚନ୍ଦ୍ରା କରୁଥାନ୍ତି ଚିତ୍ତରେ ଚିତ୍ତେଇ ମୋ ଶବ ।
 ସ୍ନେହ ଅଛୁଟି କି ମୋର ବିଷୟରେ ଯଥାର୍ଥ କରିଣ କହିବ । ହନୁ ହେ, ସତେ କି
 ଶ୍ରୀମୁଖ ଦେଖିବ । ସତ କହ ହନୁ କେତେ ଦିନଯାଏ ତନୁରେ ଜୀବନ ରଖିବ ॥
 ବୋଲାଇ ଯେ ହନୁ କନ୍ଦରେ ବସାଇ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶେ ଘେନିଯିବ । ସୁଖ ଶାରେ
 ମୁହିଁ କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ପୁରୁଷ ଅଙ୍ଗକୁ ଚୁଇଁବ । ହନୁହେ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାବଣ
 ଆଣିଲ । ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘେନିଗଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଯଶ ଆଉ କାହିଁ ରହିଲ ॥
 ବିଶ୍ୱବାନନ୍ଦନ ଆସିଣ ଏଠାକୁ କଣ୍ଠ ଯେ ବେନିମାସ କଲ । ବେନିମାସେ ମୋତେ
 ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦେଖାଇବୁ ବୋଲି ବୋଲିଲ । ହନୁ ହେ, ଏକମାସ ଥିବ ପ୍ରାଣ
 ହେ । ପ୍ରାଣ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶୀଘ୍ର କରି ତୁମ୍ଭେ ଆଣ ହେ ॥ କିପି ।
 ହନୁ ମୋର ପାଇଁ ରାମ ଦେଲେ କରପଲ୍ଲବର ମୁହିଁକା । ଶୂନ୍ୟ ଯେ ଦିଶୁଥିବ
 ମୋ ପ୍ରଭୁଙ୍କର କର କମଳ ଅନାମିକା । ହନୁ ହେ, ଏ ମୁହିଁକା ନୋହେ ଅନ୍ତର ।
 ପ୍ରଭୁଙ୍କ କରେ ଥାଇଣ ମୋର ତନୁତ୍ରମ୍ଭ ଯେ ଥାଇ ନରନ୍ତର ॥ ମୁହିଁକା ମଧୁକେ
 ଲଗାଇ ଆପଣା ପଣତରେ ବାନ୍ଧ ରଖିଲେ । ମଧୁକୁ ମଣି ବାହାର କରି ପୁଣି
 ହନୁ କରିରେ ସମର୍ପିଲେ ॥ ହନୁ ହେ, ମୋତାରେ କରୁଣା କରିବେ ।
 ଘାନଜନଠାରେ କରୁଣା କଲେଟି କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ବୋଲାଇବେ ॥ କହିବ ହନୁ ହେ,
 ଏତେକ ମାତ୍ରକ ମୋହର ବିନୟ ଉଦନ୍ତ । କେବଳ ମୋହର କଲ ଅପ୍ରସନ୍ନ
 କ୍ଷମା କରିବେ ମୋର କାନ୍ତ । ହନୁ ହେ, ପ୍ରବୋଧ କରିଣ କହଇ । କୋଲେ
 ବିଶି ରାମ ଛୁମୁରେ ଜଣାଇ ନିକଟେ ଆଣିବ ବୋଲଇ ॥

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କାଫି

କହେ ଅଞ୍ଜନାୟୁତ ଯୋଡ଼ଣ ପାଣି । କମଳ ପଦ ନେଷ ସନ୍ତାପ
 ଗୋ ଶୁଣିମା ଠାକୁରାଣୀ ॥ ତୁମ୍ଭ ବିଦାନେ ଦଶରଥନନ୍ଦ । ନିଶି ହବସେ
 ମୁଁ ନ ଦେଖିଲ ଗୋ ତାଙ୍କ ନିଦ୍ରା ସେଜନ ॥ ତୁମ୍ଭର ଗୁଣ ଗୁଣନ୍ତି ଅହ-
 ନ ଶି । ଯେସନେ ଅନୁଦିନେ ଭୁଟଇ ଗୋ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଶଶୀ ॥ ଶସି ପଡ଼ଇ
 ଅଙ୍ଗୁଳରୁ ମୁହିଁକା । ନୟନ ମାର ସ୍ତର ନୁହଇ ଗୋ ସେ ତ ଝୁରନ୍ତି ଏକା ॥

କେତେହେଁ ବେଳେ ଧନୁଶର ଗୁଡ଼ନ୍ତି । କେତେହେଁ ବେଳେ ତୁମ୍ଭ ବିଦ୍ରାବେ
ଗୋ ଧରଣୀରେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥ କେତେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ର ମଣନ୍ତି ତପନ । କେତେହେଁ
ବେଳେ ମନ୍ଦ ମରୁତ ଗୋ କୁଳଶର ସମାନ ॥ ସ୍ବର୍ଗୟ ଫିଟାଇ କହ ଠାକୁରଣୀ ।
କେମନ୍ତେ ପ୍ରତି ମୋତେ କରିବେ ଗୋ ପ୍ରଭୁ କୋଦଣ୍ଡପାଣି । ସନ୍ତକ କରି
ଦେଲେ ମସ୍ତକମଣି । ପରୁରଲେ ମୁଁ କସ କହିବି ଗୋ କହ ଗୁପ୍ତ ବାଣୀ ॥ ଆଉ
କେତେକ ଦିନେ ରାମ ରାଜନ ॥ ରାବଣକୁ ମାରଣ ତୁମ୍ଭକୁ ଗୋ ଏଥୁ ନେବେ
ବହନ ॥ ନୁହ ବିକଳ ଚିନ୍ତା ଶୁଦ୍ଧ ସକଳ । ବୋଲଇ ବିଶି କହ ବିଶ୍ବାସ ଗୋ
ଶୁଦ୍ଧ ହେଉ ସଫଳ । ୧୦ ।

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ

କହଇ ହନୁ ଚନ୍ଦ୍ରକୁଟ ବୃଷ୍ଟି ଗୁପ୍ତ ବାରତା ତୋତେ । ସେ କଥା
ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀମୁରେ ଜଣାଇଲେ ଦୟା ବା କରିବେ ମୋତେ ॥ ଦିନେ ହେ
ଶନ୍ଦକୂମର ଦେଖି ମୋତେ ମଦନେ ହୋଇଲ ବଣ । ମାଂସ ଶୁଖାଇବା
ସମୟରେ ହେଲ ମୋର ପାଶରେ ପ୍ରବେଶ ॥ ସୁନେ ମୋହର
ନଖାନ୍ତରେ ମାରନ୍ତେ ରୁଧିର ହୋଇଲ ଜାତ । ତାହା ଦେଖି ରଘୁକୁଳର
ଚନ୍ଦ୍ରମା କଲେ ତାକୁ କୋପିତ । କୁଣି ଗୋଟିଏ ଆସନୁ କାଢି ବ୍ରହ୍ମ-
ମନ୍ଦିରେ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ । କାକର ଜୀବନ ଘେନି ତୁ ଆସିବୁ ବୋଲି
ତାକୁ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ॥ କାକ ପଲାଇ ସିଂହବନେ ବୁଲିଲ ଶରଣ କେହି ନ
ଦେଲ । ପୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ଚରଣତଳେ ପଡ଼ି ଶରଣ ଆସି ପଶିଲ ॥ ଯାହାର ଶର
ସିଂହବନେ ଗୋଡ଼ାଇ ଶସ୍ତ୍ର କରଇ ବିନାଶ । ସେ ଶରମାନ ତୁଣୀରୁ କି
ପେଟିଲେ ରାବଣନୁହନ୍ତା ନାଶ ॥ ଏଣୁ ବିରୁରଇ ମୋହଠାରେ ଆଉ ନାହିଁ
ପୂର୍ବ ଅନୁରାଗ । ଆହୁରି ଗୁପ୍ତ କଥାଏ କହିବି ପବନସୁତ ତୋ ଆଗ ॥
ଦିନେ ମୋତେ ବେଶ କରିଣ ଜାନୁରେ ବସାଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁଟେ । ମନଶିଲେ
ଗେଡ଼ି ଘୋରଣ ଡଳକ ରଚିଲେ ମୋର ଲଲଟେ ॥ ଏହି ସମୟରେ ଚକ୍ର
ଧରିଣ ବୋଲଣ ଅଛନ୍ତି ଯାହା । ସେ କଥା ଚିତ୍ତେଇ ଦୟା ବା କରିବେ
ଚିତୁଆଇବୁ ତୁ ତାହା ॥ ଯାହା ଦେଖୁଛ ଏ ବେଦନା ମୋହର ବାରେ ମାତ୍ର
ଜଣାଇବ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହିତେ ପ୍ରଭୁକୁ ତୁମ୍ଭର ବାରେ ହେଲେ ଅଣାଇବ ॥
ଜାଣିଲ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବିଶ୍ବାସୀ ସେବକ ଅଟ ହେ ଅଞ୍ଜନାୟୁତ । କେବଳ ଜୀବନ
ମାସେ ମୋର ଥିବ ଆସିବ ତୁମ୍ଭେ ତୁରିତ । ଠାକୁରଣୀ ବାଣୀ ଶୁଣି କପିମଣି
ମନରେ ବିରୁର କଲେ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ ଅପୁର ଥୋକାଏ ମାର

ଏଥୁ ମୁହଁ ଗଲେ । ପୁଣି ବରୁଣଲେ ପୁଣି ଅଧିକ କରନ୍ତି ଏ ମଧୁବନ । ଏହା ମୁଁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଅଧୁର ଅଇଲେ ତେବେ ହୋଇବେ ନିଧନ ॥ ଏତେ ବରୁଣ ମେଲଣି ହୋଇଣ ମଧୁବନେ ପରବେଶ । ସମସ୍ତ ତରୁ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଲାଗିଲେ ଭଣେ ବଣି ରାମ ରସ । ୧୪ ।

—X—

୧୫ ଶ ଛାନ୍ଦ—ଅକ୍ଷୟକୁମାର ବଧ

ରାଗ—କାଫି

ଶ୍ରୀରାମଦୂତ କରିଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ । ହରିବାର । ଅଧୁର ମାରବାବୁ ସେ କରେ ସଧ ॥ ରାବଣର ସ୍ନେହ ଅତି ମଧୁବନ । ହରିବାର । ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ବରୁଣ କରଇ ମନ ॥ ଏତେ ଭାଳି ବନିକା ଭିତରେ ପଶି । ହରିବାର । ତରୁ ଉପାତଣ ଫଳ ଭୁଞ୍ଜେ ହସି ॥ ସ୍ୱର୍ଗସାର ତରୁ କରେ ନାରଖାର । ହରିବାର । ଭୟାଇଣ ଦେଲ ସେହି ଜଳଧର ॥ ପ୍ରଳୟକାଳରେ କି ପ୍ରଖର ବାତ । ହରିବାର । ହାତେ ମଧୁବନିକା ହେଲ ହତ ॥ ରକ୍ଷାପୁରମାନଙ୍କୁ ଜୀବନେମାର । ହରିବାର । ନାମରେ ଗୁହାରି କଲେ ଅମରୀ ॥ ସୀତାପାଶେ ଦେବ କି କି କହିଥିଲ । ହରିବାର । କି ଶୁଣି ତାହାର ମୁଖୁ ଏହା କଲ ॥ ଶୁଣି ରାବଣ ପେଷୁ କଙ୍କରଗଣ । ହରିବାର । ଶିଳା ତରୁରେ ସବୁରି ନେଲ ପ୍ରାଣ ॥ ଶୁଣି ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀସୁତ ପେଷିଦେଲ । ହରିବାର । ହାତେ ସାତଗରୁଡ଼ ପ୍ରାଣଗଲ ॥ ଶୁଣି ପୁଣି-ପେଷିଲ ଅକ୍ଷୟବୀର । ହରିବାର । ତା ସଙ୍ଗେ ସମର କଲ ଆକାଶର ॥ ବହୁ ରଣ କରି କଲ ତାକୁ ହତ । ହରିବାର । ସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ମାଇଲ ରାବଣଦୂତ ॥ ଜାମୁନାଳ ସହରେ ସେନା ପାଞ୍ଚ । ହରିବାର । ପଞ୍ଚଭୁ କରନ୍ତେ ରଡ଼ି କଲେ ଉଡ଼ ॥ ପୁରବଧ ଶୁଣି ରାଜା ଶୋକ କଲ । ହରିବାର । ଏତେକାଳେ ମୋତେ ପୁରଶୋକ ହେଲ ॥ ବାଳୀ ପୁରୀବ ଅବା ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ହରୁ । ହରିବାର । ଏତେ ସୈନ୍ୟ ମାଇଲ ପବନସୁରୁ ॥ କହି ବିଳାପ କରନ୍ତେ ଦଶାନନ । ହରିବାର । ବୋଲେ ବଣି ଶନ୍ଦାକିତ କୋପମନ । ୧୫ ।

—X—

୧୬ ଶ ଛାନ୍ଦ—ନାଗପାଣ ବନ୍ଧନ

ରାଗ—କଲଶାବାଣୀ

ରାବଣ ବିଳାପ ଶୁଣି ଶନ୍ଦାକିତ ବାର । କର ଯୋଡ଼ି ବୋଲଇ ଶୁଣିମା ଦଶଶିର ॥ ସନ୍ତାପ ତେଜନ ଏବେ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ମୋତେ । ଏହିକ୍ଷଣି ବାନ୍ଧ ଆଣିବଇ ମୁଁ ଭାରିତେ ॥ ପୁରର ମୁଖୁ ଶୁଣି ବୋଲଇ ଦଶଶିର । ସାଥ

ବାବୁ ବେଗ ହୋଇ ବାନରକୁ ଧର ॥ ସାମାନ୍ୟ ନୁହଇ କପି ନ ଯିବ ଭରସି ।
 ସିନ୍ଧୁ ଡେଇଁ କରିଟି ଲଙ୍କାକୁ ଅଛୁ ଆସି ॥ ସାବଧାନ ହୋଇ ତାର ସଙ୍ଗେ କର
 ରଣ । ଏସନ କହି ପୁଅକୁ ପେଷିଲ ରାବଣ ॥ ରଥ ଚଢ଼ି ଶତ୍ରୀକିତ ଧନୁଶର
 ଧର । ବାହାର ହୁଅନ୍ତେ ସୈନ୍ୟ ଲଙ୍କାଦାଣ୍ଡ ପୂର । ଦେଖିଲ ଅଶୋକ ବନ
 ହୋଇଅଛି ପଦା । ଦିଶୁଅଛି ସବୁଠାରେ ଶବ ଗଦା ଗଦା ॥ ବସିଅଛି ଭୃଗୁସ୍ତମ୍ଭେ
 କପି ମହାବଳୀ । ଦେଖି ରାବଣକୁମର ସମ୍ମୁଖରେ ମିଳି ॥ ସସ୍ତ୍ର ସସ୍ତ୍ର ନାଗର
 କରନ୍ତେ ତାକୁ ଚୂଷ୍ମି । ମହାମୁନାଶର ତାର ଅଙ୍ଗରେ ନ ଫୁଟି ॥ ଅନେକ
 ସଙ୍ଗେ ହନୁମନ୍ତ ଶୟ କଲ । ରାବଣକୁମର ତାକୁ ସମରେ ହାରିଲ ॥ ଲଙ୍କା
 ପାଇ । ଅସୁର କଲ ମାୟା ରଣ । ବ୍ରହ୍ମପାଶ ମନ୍ଦିତ ପେଷିଲ ହେଷଣ ॥
 ଶୀଘ୍ର ପାଶ ବିଛଇକ ହନୁମନ୍ତ ଗାନ୍ଧ । ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ହେଲ ରାବଣର ପୁଅ ॥
 ହନୁ ବିଚାରଲ ମନେ ଏ ତ ବ୍ରହ୍ମପାଶ । ଏହା ଯଶ କପି ମୁହିଁ କରିବିନାଶ ॥
 ରାବଣକୁ ଦେଖିବି ବନ୍ଧନ ହେଲେ ସିନା । ଏମନ୍ତବରୁଣ ହନୁ ହୋଇଲବନ୍ଧନ ॥
 ଅସୁରଙ୍କ ହାତରେ ଦେନାଇ ଗଲ ହନୁ । ରାବଣ ଗୁମୁରେ କଲ ରାବଣର ସୁନୁ ॥
 ଦେଖିଣ ଆନନ୍ଦ ହୋଏ ବିଶ୍ୱବାକୁମର । ହନୁକୁ ଚାହିଁଣ ଯୋଧେ ବୋଲଇ
 ଉତ୍ତର ॥ କେବଣ ଦେଶରୁ କପି ଅଇଲୁ ତୁ କେଣେ । ଲଙ୍କାରେ
 ପଶିଲୁ ମୋର କେବଣ କାରଣେ ॥ ଏ ମୋହର ମଧୁବନ କପି । କଲୁ ନଷ୍ଟ ।
 ଅସତ୍ୟକୁମର ଶୟ କଲୁରେ ପାପିଷ୍ଠ ॥ ହନୁମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣରେ ଦଶଶିର ।
 ନାମ ମୋର ହନୁମନ୍ତ ପବନକୁମର ॥ ବାଳୀ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କର ମୁହିଁ ଭଗଜା ଅଟଇ
 ଏବେ ରଘୁନାଥଙ୍କର ଚରଣେ ଶଟଇ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ର ହେଲେ ଦଶରଥ
 ସୁତ । ଏକା କାଣ୍ଡକେ ବାଳୀର ପ୍ରାଣ କଲେ ହତ ॥ କଷ୍ଟିନ୍ୟା କଟକେ କଲେ
 ସୁଗ୍ରୀବ ନୃପତି । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ସେବାକଲ ଦେନଣ ବିଭୁତି ॥ ରାକ୍ଷ ବାନର
 ହୋଲୁ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଦାସ । ସୀତା ଶୋକବାକୁ ପେଷିଛନ୍ତି ଦଶଦିଶ ॥ ସମୁଦ୍ର
 ଡେଇଁ ମୁହିଁ ଲଙ୍କାକୁ ଅଇଲି । ଅଶୋକ ବନରେ ତୋର ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲି ॥
 ଯୁବକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଣି ବୋଲଇ ତୁ ଗାର । ଆଜ୍ଞା ନୁହଁ ନୋହିଲେ ମୋଡ଼ନ୍ତି
 ଦଶଶିର ॥ ବିରୁଦ୍ଧ ପାଶେ ମୋତେ କରିଛୁ ବନ୍ଧନ । ଓପାଡ଼ି ନେଇ ପାରଇ
 ତୋ ଲଙ୍କା ଭୁବନ ॥ କୋପରେ ରାବଣ ପ୍ରହସ୍ତକୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲ । ବାନରକୁ
 ଆଣି ଯୁଦ୍ଧ ଅଟେ ବୋଇଲ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଅସୁରେ ଚଉପାଶେ ବେଢ଼ି ।
 ବୋଲେ ବିଶି ନାନା ଶତ୍ରୁମାନ ତ ପଡ଼ୁଡ଼ି । ୧୪ ।

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ଲଙ୍କାପୋଡ଼ି

ରାଗ—ତୋଡ଼ି

କରଯୋଡ଼ି କହେ ବିଭୀଷଣ । ସେ ଦେବ ମୋର ବିନୟ ଶୁଣ ।
 ଦୁଇ ଅବଧ ବଧ ନୋହେ ଉଚିତ ଲଙ୍କା ଏହାର କର ଶୁଣ ॥
 ଏହାକୁ ବନ୍ଦନ କର ମୋଷ । ଅନଳ ଲଗାଅ ଏହା ପୁଅ ।
 ଡେଇଁବ ବଜାଇ ଲଙ୍କାରେ ବୁଲଇ ଗୁଡ଼ି ନ ଦିଅ ସବନବସ୍ତ୍ର ॥
 ହସିଣ ବୋଲଇ ଲଙ୍କେଶ୍ଵର । ବିଶେଷ କପି ଲଙ୍କୁଳ ସାର ।
 ଲଙ୍କାଲେ ବସନ ଗୁଡ଼ିଆଇ ଏବେ ତାଳ ଚଢ଼ିରେ ତଇଳଧାର ॥
 ଆଜ୍ଞା ପାଇ ପ୍ରବୁରମାନେ । ବସନ ଆଣିଲେ ତୋଷମନେ ।
 ହନୁ ଲଙ୍କାଡ଼େ ଗୁଡ଼ିଆନ୍ତେ ବଡ଼ଇ କଳ ନ ପାରନ୍ତି ଅନୁମାନେ ॥
 ଯେତେ ବସ୍ତ୍ର ଲଙ୍କାଗଡ଼େ ଥିଲା । ହନୁ ଲଙ୍କାଡ଼କୁ ନ ଅଣ୍ଟିଲା ।
 ଲଙ୍କା ପାଇ ପୁଣି ରାବଣ ଉଣ୍ଡାରୁ ବହୁତ ବସନ ଅଣାଇଲା ॥
 ଲଙ୍କାଡ଼େ ବସନ ବେଢ଼ାଇଲେ । ଅନେକ ତଇଳ ଇଡ଼ାଇଲେ ।
 ବ୍ରହ୍ମାବରୁ ବ୍ରହ୍ମଣୀପୁ ମୃକ ହେଲା ଅନଳେ ତ ପୁଛ ପୋଡ଼ାଇଲେ ॥
 ଲଙ୍କା ରାକ୍ଷସ ରାକ୍ଷସୀମାନେ । ଦେଖନ୍ତି ବନ୍ଦନ ହନୁମାନେ ।
 ବିରୁର ବୋଲନ୍ତି ଶତାଜିତ କମ୍ପା । ଆଗୁ ନ ପେଶିଲେ ଦଶାନନେ ॥
 ରଜ୍ଜୁରେ ଯେଣୁ ବନ୍ଦନ କଲେ । ବ୍ରହ୍ମପାଶ ହତମାନ୍ୟ ହେଲେ ।
 ଅସୁରେ ସେ କଥା ଜାଣି ନ ପାରିଲେ ହନୁ ପାଶରୁ ଅନ୍ତର ହେଲେ ॥
 ଲଙ୍କାଗଡ଼ଯାକ ବୁଲଇଲେ । ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ମାଡ଼ ମରାଇଲେ ।
 ମିଛେହେଁ ହନୁ ଅଶକର ହୁଅନ୍ତେ ରାବଣ ଗୁମୁରେ ଜଣାଇଲେ ॥
 ପୁଛରେ ଅନଳ ଜଳୁଥିଲା । ଗୁମୁକୁ ହନୁକୁ ଅଣାଇଲା ।
 ବୋଲଇ ପାମର ଅକ୍ଷୟ ନିହତ କରିଣିଟି ଏବେ ଆପେ ମଲା ॥
 ହନୁ ଶୁଣିଣ ଫେଡ଼ିଲେ ଆସି । ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣରେ ବଂଶ ଆସି ।
 ଏହିକ୍ଷଣି ତୋର ଭୁବନ ଦହିବ ପାରିବୁଟି କି ଆପଣେ ରୁଣି ॥
 ଏତେ ବୋଲି ଜଗତରେ ବସି । ପୁରେ ପୁରେ କଲା ଉପସ୍ଥାପି ।
 ଲଙ୍କା ଅନଳେ ସମସ୍ତେ ଦହିଲା ଅନାଥ ହୋଇଲେ ଲଙ୍କବାସୀ ॥
 ଦୋଷୀ ଅଦୋଷୀ ସବୁର ପୁର । ଘରେ ନ ଲିଡ଼ଇ କପିଶର ।
 କେବଳ ଅଶୋକ କାନନ ଗୁଡ଼ିଣ ଅଙ୍ଗାର କରୁଛି ରହୁପୁର ॥
 ପୁଷ୍ପକ ବିମାନେ ଲଙ୍କପତି । ବସାଇ କୁଟୁମ୍ବ ପୁଷ୍ପ ନାତି ।
 ବୋଲଇ ବିଶି ଲଙ୍କାଦାହ ଦେଖାଇ ଆକାଶେ ରହି ବିକଳ ମତି ॥

୧୮ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବସନ୍ତ

ଏକ ଅସୁର ଅଶୋକ ବନେ ଯାଇ କହିଲୁ ଜାନକୀ ପାଶେ । ଯେଉଁ ମର୍ଦ୍ଦତ ମଧୁବନ ଶୁଣିଲ ତାକୁ ନେଲେ ନାଗପାଶେ ॥ ଲଙ୍କାରେ ତାର ବସନ ଗୁଡ଼ିଆଇ ତଳମାନ ତ ଇଡ଼ି । ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ମାଡ଼ି ମରାଇଣ ଦେଲେ ତାର ପୁତ୍ର ପୋଡ଼ି ॥ ବଞ୍ଚିଲୁ ପ୍ରକାରେ ଦିଶୁନାହିଁ ମୋତେ ଯାହା ମୁଁ ଅଇଁଲ ଦେଖି । ନିଶ୍ଚୟେ ଅନଳେ ପୋଡ଼ି ମାରୁଛନ୍ତି କେ ତାକୁ ପାରିବ ରଖି ॥ ବାନର ହୋଇ ଅସୁରକୁ ମାଇଲୁ ଅକ୍ଷୟ କଲୁ ବିନାଶ । ଏବେ ଅସୁରଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଛି ଆଉ କି ଶାବନେ ଆଶ ॥ ଶୁଣିଣ ଜନକନନ୍ଦନୀ ଆତଙ୍କ ହୋଇଣ ବିଳାପ କଲେ । ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କୁ କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ ବହୁତ ପ୍ରବ ପଡ଼ିଲେ ॥ ସଲିଳ ପ୍ରାୟ ହୋଇବ ହନୁ ତନୁ ପୁତ୍ର ନୋହିବ ବିନାଶ । ଯେବେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ିବୁତା ଅଟଇ ହନୁ ଯିବ ସ୍ୱାମୀ ପାଶ ॥ ମହାସଖୀ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଅନଳ ଚନ୍ଦ୍ର ଶୀତଳ ହେଲେ । ହନୁମନ୍ତ ଏହା ଦେଖିଣ ହରଷ ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ରହିଲେ ॥ ମନେ ବିରୁଦ୍ଧିଲେ ଶ୍ରୀରାମ କରୁଣା କି ଅବା ଜାନକୀ ଦୟା । କି ଅବା ଅନଳ ଦୟା କରି ମୋତେ ଦହନ ନ କଲେ କାୟା ॥ ଅନାଇ ଅଛନ୍ତି ମହା ମହା ଖରେ ମୁଖ ନ ଚୁରୁଇ ବାଣୀ । ବୋଲେ ବିଶି ହନୁ ଅସୁରକୁ ଦିଶେ ପ୍ରଳୟ ଅନଳ ଜାଣି । ୯ ।

୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମୁଖାରୀ

ପ୍ରଳୟକାଳରୁ ହୃତାଶନ । ଯେହ୍ନେ ଦହଇ ସୟ ଭୁବନ । ସେହି ରୂପେ ରାବଣ ଭୁବନ । ଦହୁଅଛି ପବନନନ୍ଦନ ॥ ଶଙ୍କା ପାଇଲେ ଲଙ୍କା ରାକ୍ଷସ । ଲବନକୁ କରି ପ୍ରତିଆଶ । ରତ୍ନକୋଷ ଛଡ଼ାଇଣ ଆଶ । ବାସ କଲେ ସରୋବର ପାଶ ॥ ସବ ଅସୁରେ କରନ୍ତି ହା ହା । ଦେଖୁଅଛି ଦେଖ ବଂଶବାହା । ବାନର ଲଙ୍କା କରୁଛି ଦାହା । ବାବୁ ଦଇବ ନ କରେ କାହା ॥ ରାବଣକୁ କରନ୍ତି ଧକ୍କାର । କେହ୍ନେ ବିଜୟୀ ତୁ ସୟପୁର । ପୁର ଦହୁଅଛି ବଚନର । ଦେଖି ହସନ୍ତି ସକଳ ସୁର ॥ ଶୁଣି କୁଟୁମ୍ବର ପ୍ରତିଆଶ । ସେହି ଜଳଧରେ ଦେଲେ ଝାସ । କେହି କରିଣ ଅତି ସାହସ । କୁପ ଭିତରେ କଲେ ନିବାସ ॥ କେତେ ଦରୁଜ ଘୋରୁକ ମଲେ । କେତେ କାହିଁ ପଲାଇଣ ଗଲେ । କେହି

ସୁନ୍ଦର ପିଠିରେ କଲେ । କେହି ଦନ୍ତେ ଭରଣ ଧଇଲେ ॥ ସୁନ୍ଦରରେ ଯେବଣ
ଦୁଇଁ ଉ । ରଖିଥିଲେ ତା ଅସୁର ସବ । ହନୁରେ କର ପାଇ ଆହବ । ହବ୍ୟ-
ବାହନ ତା କଲେ ଗର୍ଭ ॥ ଲଙ୍କାପୋଡ଼ି ମରୁତନନ୍ଦନ । ଲଞ୍ଜ କରାଇ ସାଗରେ
ସ୍ନାନ । ବଇଦେହୀକି କଲେ ଦର୍ଶନ । କର ଯୋଡ଼ଣ କହେ ବଚନ ॥ ଶୁଣିମା
ଜଗତ ଠାକୁରଣୀ । ସେନ ଆସଇ କୋଦଣ୍ଡ ପାଣି । ନାଶିବେ ସେ ରାବବ
ରବଣୀ । ହେଉଅଛି ଗୁମୁରୁ ମେଲଣି ॥ ଶୁଣ ହୁଷ୍ଟ ଜନକକୁମାରୀ । ବାବୁ ନ
ରହ ଅସୁରପୁର । ଅବଳମେ ଆଣ ଗୁପଧାରୀ । ହନୁ ଶୁଣେ ପ୍ରଣମିତ କରି ॥
ହନୁ ଲଙ୍କାରୁ ବାହାର ହେଲେ । ସୁବଳଗିରି ଶିଖେ ଉଠିଲେ । ଫଳ ଜଳେ
ତନୁ ଶାନ୍ତି କଲେ । ସେଠାବରୁ ସିନ୍ଧୁ ଡେଇଁଗଲେ ॥ ବସିଥିଲେ ଯୁଥପତିମାନେ ।
ଆକାଶେ କରି ଅବଲେକନେ । ହନୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ସେ ସ୍ଥାନେ । ବଶି ବୋଲେ
ଗିରି କମ୍ପମାନେ । ୭ ।

—*—

୨୦ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କଲ୍ୟାଣ ଆହାରୀ

ଧାତା ସହିତେ ସକଳ ଅସୁରେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ରବଣ ଗୁମୁରେ ॥
ଦେଖିଲେ ରବଣ କୁପିତ ମନ । ସୁତି କରିଣ କହନ୍ତି ବଚନ ॥ ଆହେ ରବଣ ତୁ
ନୁହ ବିମନ । ଗତୁ ଶତଗୁଣେ ହେବ ଭୁବନ ॥ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଗୁହଁ କମଳାସନ ।
ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ଏ ଲଙ୍କାଭୁବନ ॥ ଦହନ କରିଗଲା ହନୁମାନ । ଏଥକୁ ହୋଧ
କଲେ ଦଶାନନ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ଲଙ୍କା କର ନିର୍ମାଣ । ଯେମନ୍ତ ତୋଷ ହୋଇବ
ରବଣ ॥ ଜଗତ ପିତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ । ଲଙ୍କା ନିର୍ମାଣ କଲେ ସେହିକ୍ଷଣେ ॥
ନଗ୍ର ଦେଖି ତୋଷ ବିଶ୍ରବାସୁତ । ଧାତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମା କଲା ବହୁତ ॥ ଗତହୁଁ
ସୁନ୍ଦର ହେଲ ନିର୍ମିତ । ବୋଲେ ବିଶି ଲଙ୍କା ହେଲ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ୮ ।

—†—

୨୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଗୁଜରୀ

ଅଜାଦ ସହିତେ ଯେତେ ମର୍ଦ୍ଦମାନେ । ପୁଛନ୍ତି ହନୁକୁ କରିଣ ଆଲ-
ଜନେ ॥ ଦେଖିଲଟି କି ଲଙ୍କାରେ ଜନକପୁତା । କହ କହ କପିଗରୁ ଶୁଭ
ବାରତା ॥ ଦେଖିଲ ଦେଖିଲ ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ ସୀତା । ଅଶୋକବନେ ଅଛନ୍ତି
ଲଭ କୃପିତା ॥ ହନୁ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଣ ସକଳ ଦୁତେ । କାର୍ଯ୍ୟ ଲଭ ବାହୁଡ଼
ଅଇଲେ ଭରିତେ ॥ କଷ୍ଟିକା ମଧୁବନରେ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ ଦଧିମୁଖ ଦଣ୍ଡା

ତୋଟା କଲେକ ଧ୍ୟୁଂସ ॥ ବାରତା ପାଇ ପୁଣିବ ହୋଇଲୁ ତୋଷ ॥ କର-
ଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲୁ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶ ॥ ଏହି ସମୟେ ପ୍ରବେଶ ମର୍ଦ୍ଦଚଣାର । ପୁଣିକି
ଦେଖିଣ କର ଦେଲକ ଶିର ॥ ପୁଣି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ କରାଇଲେ ଯେ ଭେଟ । ଦେଖିଣ
ଶ୍ରୀରାମନାଥ ହୋଇଲେ ହୃଷ୍ଟ ॥ ଆସ ହେ ଅଙ୍ଗଦ ହନୁ ସକଳ ଗାର । ଦେଖିଲୁ
ଦେଖିଲୁ ଟିକି ଜାନକା ମୋର ॥ ହନୁକୁ ଆଗ କରିଣ ସକଳ ଗାରେ । ଦୁରୁ
ଦେଖି ସାଶୁଜୋ ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିରେ ॥ ବେନକର ଯୋଡ଼ିଣ କହଇ ମାରୁତି ।
ଦେଖିଲୁ ଲଙ୍କାରେ ଦେବ ଭୂମି ଯୁବଜା ॥ ସମୁଦ୍ର ତରନ୍ତେ ବିଦ୍ମ ହେଲୁ ବହୁତ ।
ଭୂମି ପାଦ ଚିନ୍ତି ତହୁଁ ହେଲୁ ମୁକତ ॥ ଦେବତା ନିର୍ମାଣ ଦେବଲଙ୍କା କଟକ ।
ପ୍ରାଚୀର ସହିତେ ତାର ପୁର କନକ ॥ ଛଟକ ନବର ତାର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନନ୍ଦେ ।
ସୁନାସର ଧାତା ଆଦି ଯାହାକୁ ବନ୍ଦେ ॥ ବହୁ ପୁଷ ନାତି ତାର ଅସଂଖ୍ୟ ବଳ ।
ଦଶଶିର ବିଶକର ବିଶ୍ୱବାବାଳ ॥ କୁମ୍ଭକ ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ସୋଦର ତାର । ବିଷମ
ସୁନ୍ଦର ଦୁର୍ଗ ସିନ୍ଧୁ ଉଦର ॥ ସୁଷ୍ମରୂପ ଧରି ତାର ପୁର ଖୋଜିଲି । ନ ଦେଖି
ଅଶୋକ ବନେ ପ୍ରବେଶ ହେଲି ॥ ଦେଖିଲି ଯୁବଜାଣୀ ଅଛନ୍ତି ବସି । ବେଢ଼ିଛନ୍ତି
ତାହାକୁ ସହସ୍ରେ ରାକ୍ଷସୀ ॥ ତବ ନାମ ଧରି କରୁଥିଲେ ଶ୍ରେଦନ । ଏମନ୍ତ
ସମୟେ ଦେବ କଲି ଦର୍ଶନ ॥ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଣ ସେ ନକହିଲେ କଥା । ଅବିଶ୍ୱାସ
କରି ମୋତେ ପୋଡ଼ିଲେ ମଥା ॥ ଭୂମି ଖଣି ଗୁଣ ଦେବ ସବୁ କହିଲି । ପ୍ରତେ
ନ ଗଲୁ ପଛେ ମୁହଁକା ଦେଲି ॥ ମୁହଁକା ଦେଖିଣ ବହୁ ହନନ କଲେ ।
କୁଶଳ ବାରତା ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ॥ ବୋଇଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମୋର ଆଶ
ବହନ । ଦର୍ଶନ ଆଶାରେ ରଖିଅଛି ଜୀବନ ॥ ଦେଖିଲି ମୁଁ ଦେବ କୃଣ
ହୋଇଛି ତହୁଁ । ଶ୍ରୀମୁଖ ଦିଶଇ କିବା ଭୁବିନ ଭାବୁ ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ହନୁ
ତୋତେ ବାଧଇ ନାହିଁ । ପ୍ରାଣ ଦିଅନ୍ତି ରଖିଛି ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ॥ ମୁଁ ବୋଇଲି
ଦିଅ ମୋତେ ଅଶୋକବନ । ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ ହୋଇଣ ହେଲେ ମଉନ । ସନ୍ତକ
କରିଣ ମଣି ମସ୍ତକ ଦେଲେ । ଫଳମୂଳ ଖାଅ ମଧୁବନ୍ଧୁ ବୋଇଲେ ॥ ମଧୁବନ୍ଧୁ
ଭାଙ୍ଗି ପକ୍ୱଫଳ ଖାଇଲି । ପୁଷ ସହିତେ ରାକ୍ଷ ଅସୁର ମାଇଲି ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ
ବ୍ରହ୍ମପାଶେ ବାନ୍ଧିଣ ନେଲୁ । ବହୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ମୋର ପୁଛ ପୋଡ଼ିଲୁ ॥
ପୋଡ଼ିଲୁ ଲଙ୍ଗୁଡ଼େ ତାର ଲଙ୍କାଭୁବନ । ବୋଲେ ବିଶି ଏବେ ଆସି କଲି
ଦର୍ଶନ । ୧୦ ।

୨୯ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆହାରୀ

ଜାନକା କାନ୍ତ, ହନୁ ସଙ୍ଗେ ଏକାନ୍ତ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଣ ପୁଛନ୍ତି ଉଦନ୍ତ ॥
 କସ ବାରତା, ଦେଇଅଛି ବନତା । କହ କହ ହନୁ ପ୍ରତେ ଯିବଇଁ ମୁଁ ତା ॥
 ଶ୍ରୀରାମ ବାଣୀ, ମରୁତସୁତ ଶୁଣି । ବସନ ଫେଡ଼ଣ ଦେଲେ ମସ୍ତକମଣି ॥ ଦେଖିଣ
 ରାମ, ହୋଇଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣକମ । ଗଳାରେ ତାହା ଗୁନ୍ଥିଣ କଲେକ ଦାମ ॥
 ଆହା ସେ ରାମା, ମୋ ନୟନ ପ୍ରତମା । ବିନ୍ଦୁଧର ଗଉଁସ ସବସୁଖଧାମା ॥
 ଅସୁରାଚୟ ତାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ଉପ୍ପ । ଉପ୍ପାକୁ ସେ ମୋତେ ମନେ ରଖି ନିର୍ଭୟ ॥
 ଜନକଜେମା, ସେ ମୋର ପ୍ରିୟତମା । ହୋଇଛି କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ ଚନ୍ଦ୍ରମା ॥
 ଯେତେ ଅସୁର, ଥିବେ ସେ ଲଙ୍କାପୁର । ମାରଣ ଆଶିବ ନିଶ୍ଚୟ ଜାନକା ମୋର ॥
 ଶ୍ରୀରାମରାଜ, ହନୁ କରେ ଶ୍ରୀଭୁଜ । ଦେଇଣ ହରାଇଲେ କପିଙ୍କ ରାଜ ॥ ସୁଖେ
 ସୁଗ୍ରୀବ, ଆମ୍ଭ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ଲଙ୍କା ବିଜୟ କରିବା ସୈନ୍ୟ ସାଜିବ ॥ ଶୁଣିଣ
 ମିତ, ସୈନ୍ୟ ସାଜେ ଭରତ । ବୋଲେ ବିଶି ସୁନ୍ଦରକାଣ୍ଡ ସମାପତ । ୧୧ ।

ସୁନ୍ଦରକାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ

—X—

ଲଙ୍କାକାଣ୍ଡ

୧ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ପଞ୍ଚମବରାହ

ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା କଷ୍ଟ ଶୁଣି ହନୁମଣ୍ଟ ରଘୁମଣି, ରୋଦନ କରନ୍ତି
 ଗୁଣଗୁଣି । ଆହା ରେ ତରୁଣୀମଣି, ଶ୍ରବଣ ତୋ କଷ୍ଟ ଶୁଣି, ପଟି ନ
 ଗଲ ହୃଦୟ ପୁଣି ରେ । ବିମୁଠ୍ଠି । ମୋ କର ଧରି ହୋଇଲୁ କଷ୍ଟି ।
 ଏତେ ଦୁଃଖ ସହିବାକୁ ବିଧାତା ତୁମ୍ଭ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ, ଜାତ ନିକ କରଅଛି ସୃଷ୍ଟି ॥
 ସହସେ ବିବ୍ୟ ତରୁଣୀ, ଖଟିଥାନ୍ତି ମନ ଜାଣି, ତେଜଲ୍ ସେ ସୁଖ
 ରୁଚ୍ଛେଣୀ । ଏତେ ଦୁଃଖକୁ କାରେଣୀ, ହୋଇଲେ କୈକେୟୀରାଣୀ, ହୁଅନ୍ତୁ
 ଅଯୋଧ୍ୟା ଠାକୁରାଣୀ ॥ ନିଜପୁରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖି, ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଦେଖି,
 ଉପ୍ପେ ରୁକୁଥାଉ ବେନ ଆସି । ବିବିଧ ବିରୁଦାସୁର, ଯାହା ଦେଖି ଉପ୍ପ
 କରି, ସେମାନେ ଏବେ ଅଛନ୍ତି ରଖି ॥ ଆରେ ବାଲେ ପ୍ରେମଶୀଳେ, କୁଟୀଳ
 ରୁଚ୍ଛୁକୁଳେ, ସାଧି ଯାଉଅଛି ଶୋକଜଳେ । କେତେକାଳେ ପୁଣ୍ୟବଳେ,
 ବିହ୍ନି ଲଗାଇବ କଲେ, ଦେଖା ଦେଖି ହେବା ତେତେବେଳେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ
 ବିନାପ ଦେଖି, ସବୁରି ଲୋକକ ଆସି, ପ୍ରବେଶନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୁଗ୍ରୀବ । ଧର୍ମ୍ୟ

ହୁଅ ହେ ଦେବ, ତୁମ୍ଭ ହୃଦୟ କଳବ, ବୋଲେ ବିଶି ଶୟି ଦଶଗ୍ରୀବ
ହେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ୪ ।

—*—

୬ୟ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ ଗୁଣ୍ଡବନ୍ଧ

ହନୁ ଦେଖିଣ ରାମ ବିକଳ, ଜାଲ ଯୋଡ଼ି କରୟଗଳ, ଆଜ୍ଞା
ଦେଇଥିଲେ ହେ ମୋତେ ରାଜାଧିରାଜେ । ରାବଣ ଦଶମୁଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି,
ଲଙ୍କାଗଡ଼କୁ ତାର ଓପାଡ଼ି, ଆଶନ୍ତ ତବ ପ୍ରସାଦେ କର୍ପି, ହୁଅନ୍ତା ବିଜେ ॥
ଏଥକୁ ଦେବ କିପା କାରୁଣ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟସକନେନି ଯେ ଅରୁଣ, ବରୁଣନନ୍ଦନା
କେବଳ ଜନକସୁତେ । ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ବରକୁଣ୍ଡପତି, ଦେବଙ୍କର, ହିତେ
ଜନ୍ମ କ୍ଷତି, ଭୟ କରପାର ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ କୋପିତରେ ॥ ସିନ୍ଧୁ ହେଲେ
ତେଇଣ ମୁଁ ଗଲି, ଜନକସୁତାଙ୍କୁ ଠାବ କଲି, ପୁତ୍ର ମାରିଣ ଲଙ୍କାକୁ କଲି
ଭୟରାଶି । ଦହିଲ ତାର ଅପୁରବଳ, କଲିଲ ତାର ବଳ ସକଳ, ତବ ପ୍ରସାଦେ
ଦେବ ଦର୍ଶନ କଲି ଆସି ॥ ହନୁ ମୁଖରୁ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି, ହରଷରେ ରଘୁ କୁଳମଣି,
ଲଙ୍କା କଟକାଇ କି ଯେ କପିକୁଳ ସାଜେ । ବାହାର ହେଲେ ବାନରବଳ,
କୁରୁମ ହେଲ ଟଳମଳ, ଭଜେ ବିଶି କେବଳ ରାମଚରଣାମୁଜେ । ୪ ।

—X—

୩ୟ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଡ଼ଗ

ରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ବେଗେ ସୁଗ୍ରୀବ ରାଜନ । ନଳକୁ ହକରା କର
ଅଶୀଅ ବହନ ॥ ଥାଟେ ସେନାପତି କରି ତାକୁ ଦେବା ଶାଢ଼ୀ । ଆଗୁଆ
ହୋଇଣ ଯାଉ ବନଗିରି ମାଡ଼ି ॥ ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଛୁମୁକୁ ନଳକୁ ଆଣିଲେ ।
ଥାଟେ ସେନାପତି କରି ଶାଢ଼ୀ ତାକୁ ଦେଲେ ॥ ଏଫୁଅନନ୍ତରେ ନିଶା ହୁଏ
ଅବସାନ । ନିଜକର୍ମ ବଢ଼ାଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ ରାଜନ ॥ ନଳ କପିସୈନ୍ୟ
ଦେନ ହେଲେ ଆଗୁଆଣି । ସୁଗ୍ରୀ ହନୁ ଦକ୍ଷିଣେ ବାମେ ରହିଲେ ଜାଣି ॥
ପୁଷ୍ପଦେବ ରହିଲେ ଅଙ୍ଗଦ ଶତବଳ । ଚାରିପାଶେ ବେଢ଼ିଛନ୍ତି ସେନାପତି
କୁଳ ॥ ଏଫୁଅନନ୍ତରେ ବରଗଣେ ହେଲେ ରାମ । ଛବି ଦେଖି ନନ୍ଦା
କରୁଅଛୁ କୋଟି କମ ॥ ବାମକରେ କୋଦଣ୍ଡ ଦକ୍ଷିଣେ ଶାଷ୍ଟ୍ର ଶର । ବେନ
ବନ୍ଧେ ସୁନ୍ଦର ଅକ୍ଷୟ ଚୂଢ଼େଇ ॥ ବିବିଧ କୁସୁମରେ ମଣ୍ଡିଲେ ଜଟାକୁଳ ।
ବିବ୍ୟରହମୟ କର୍ଣ୍ଣେ ମର୍କତ କୁଣ୍ଡଳ ॥ କୃଷ୍ଣାକିନ ପରିହର ଅଙ୍ଗେ ହେମ

ସେହା ! ଶୋଭା ପାଉଅଛି ଭୁଜେ ବାରବର ବାନା ॥ ଦିବ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମର୍ଦ୍ଦ
ନିନ୍ଦାକରେ କାନ୍ତି । ନବତନ ନିଶଦାଢ଼ି ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତି ॥ ମଙ୍ଗଳ ଅର୍ପଣ
କରେ ସୁଗ୍ରୀବ ସୁଷେଷ । ତଦନ୍ତରେ ହନୁ ବନ୍ଧେ କଲେ ଆସେହଣ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣହିଁ
ଏହି ବେଶେ ଅଙ୍ଗଦ କନ୍ଧରେ । ସୁଗ୍ରୀ ସୁଖସନେ ବିଜେ ରହିଲେ ବାନରେ ॥
ଆଗପଛ ପ'ରୁଣେ ଶୁଲନ୍ତି କପିଥାଟ । ବନଗିରି ତୃଷ୍ଣି କରି ସବ କଲେ ବାଟ
ଦକ୍ଷିଣ ସିନ୍ଧୁ ଉତ୍ତର କଲେ ପରବେଶ । ମୁଖରବ ଶୁଭୁକ୍ତ ଦ୍ୱିତୀୟ ସିନ୍ଧୁ
ଘୋଷ । ସିନ୍ଧୁଲୁଘି ଯିବା ପ୍ରାୟ ଦିଶେ କପିବଳ । କି ଅବା ସାଗର ପୋଡ଼ି
କରିବେ ଏ ସ୍ଥଳ ॥ ବେନି ସିନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗମ କରିବା ପ୍ରାୟ ଶୋଭା ।
ହନୁକନ୍ଧ ଉତ୍ତର ହୋଇଲେ ରାମ ଉଭା ॥ ରହିଲେ ସମୁଦ୍ର ତଟେ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଦାନ ବିଶି ରାମପାଦ କମଳେ ଶରଣ ॥

—X—

୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଉଦ୍ଧବଚଉତିଶା ବାଣୀ

ଦେଖିଣ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜଳଧି ତରଙ୍ଗ । ମନରେ ପଡ଼ିଲ ନିଜ ପ୍ରିୟାର
ଆରଙ୍ଗ । ସୁଗ୍ରୀବ । ଶରଦଶଶୀ ସମାନ ସେ ସକଳ । ନୋହିବ ସୀତା ଶ୍ରୀମୁଖ
ମଣ୍ଡଳ । କୁଟିଳକୁନ୍ତଳ ମାଳମଣି ନିନ୍ଦାକରେ । ମୋତ ଦନ୍ତ ଅଧର ମାଣିକ୍ୟ
ଛବି ଧରେ । ସୁଗ୍ରୀବ । ଜମ୍ବୁନଦ ଜ୍ୟୋତି କାନ୍ତି ଯେ । ହିରୁଣନେଶୀର ନେତ୍ର
କାମ ଜୟପାଶୀ । ଶରୁ ଭୁରୁଭୁରୁ କୃଷିଉଦୟ ରମ୍ଭୋରୁ । ମଉଗଜ ହଂସ ଭୁରୁ
ସୁଗତ ପୟୋଧର ଗରୁ । ସୁଗ୍ରୀବ । ଚମ୍ପାକଳ ଅଙ୍ଗୁଳ ଯେ । ଦୋକନଦ ଛବି
ନିନ୍ଦାକରେ ପାଦତଳ ॥ ସମୁଦ୍ର ପାରହୋଇ କେମନ୍ତେ ଆମ୍ଭେ ଯିବା । ସତେ
ନିଜ ଲଙ୍କାଗଡ଼େ ଜାନକୀ ଦେଖିବା । ସୁଗ୍ରୀବ । ସତେ ରବଣ ମରିବ ହେ ।
ଭୂମିସୁରା ଭେଟ ନିଜ ଦଇବ କରିକ ॥ ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀ ଜଣାଇଲେ ଯୋଡ଼ି
ବେନକର । ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରାୟ ସିନ୍ଧୁ ଶୋଷିବେ ବାନର । ଶ୍ରେ ଦେବ । ତୁମ୍ଭେ
କି କରି ନ ପାର ହେ । ଆଜ୍ଞାରେ ଲଙ୍କା ଉପାଡ଼ି ଆଣିବେ ବାନର ॥ ଦେଉଁ
ବାଳ ରାବଣକୁ କାଶେ ଯାକଥିଲା । ସେ ବାଳ ବାରଟି ତୁମ୍ଭ କାଣ୍ଡମୁନେ ମଲା ।
ଶ୍ରେ ଦେବ । ରାବଣ ପ୍ରାକର୍ମ କେତେ ହେ । ବୋଲଇ ବିଶି ରାବଣ ମାରପାର
ଶତେ ହେ । ୭ ।

୫ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସରସ ବସନ୍ତ

ରାବଣ ଗ୍ରମୁରେ ଜଣାଇଲୁକି ତରର । ଶ୍ରେ ଦେବ ହିରୁବନ ବିଜୟୀ
ଲଙ୍କେଶ୍ୱର ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କପିରାଜ ସଙ୍ଗେ ଦେନ । ବିକୟ କଲେ

ମହାନ୍ତ ଗିରିର ମୁଖେ ॥ ଲଙ୍କାପୋଡ଼ା କପିଦେବ ବାରତା କହିଲୁ ସେହି ଦିନ
କପିସେନୀ ଦେଶଣ ଅଇଲୁ ॥ ଗଜସମ କୋଟି କୋଟି ଅଛନ୍ତି ମର୍ଦ୍ଦିତ ।
ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣରେ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ପ୍ରକଟ ॥ ବଳ କଳିବାକୁ ନ ଦିଶିଲକ ଉପାୟେ
କଷ୍ଟିକ୍ଷାରୁ ଲାଗିଛନ୍ତି ସିନ୍ଧୁକୁଳ ଯାଏ ॥ ଶୁଣି ଶୁର ମୁଖରୁ ବାରତା ଲଙ୍କେଶ୍ୱର
ବୋଲେ ବିଶି ଶୁଖାଇଲ ତା ଦଶ ଅଧର । ୫ ।

୭ଷ୍ଠ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର ଗୋଡ଼ା । କୋଟାଇ ଗୁଣି ଶୁ ବୃତ୍ତେ

ରାବଣ ସମସ୍ତ ଅସୁରଙ୍କୁ ଗୁଣି ହୋଧ ହୋଇଣ କହିଲୁ । ଏକା ବାନର
ଗୋଟାଏ ଆସି ମୋତେ ଏତେ ପରାଧବ ଦେଲୁ । ହେ ଗାରେ, ଏବେ ଜଗିଆଅ
ରୁଣଦ୍ୱାରେ । ନ ଆସିବେ ଯେମନ୍ତେ ବାନରେ । ନିବର୍ତ୍ତେ ସେ କି ଉପାୟରେ,
ସୁଧ ଭ୍ରାତୃ ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ହଜିରାଇ ସଭାରେ ବିଜୟ କଲୁ । ଷଡ଼ମାସ ପୁର ଯାଇ
ସେହି ଦିନ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଉଠିଥିଲା । ସେ ସଭା । ରହୁ ଆସନମାନଙ୍କେ ଶୋଭା ।
ଯେଉଁ ସଭାରେ ବସେ ମହାବା । ଦେଖି ହିଦଶ ହୋଇବେ ଲେଖା । ଯାନ
ଚଢ଼ିଣ ଅଇଲେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱସଣ ସହୋଦର । ମହାପାରୁଣ ପ୍ରହସ୍ତ ଶଯାଳିତ
ଆଉ ମହା ମହା ଗାର । ସେମାନେ । ମାନ୍ୟକର ବସିଲେ ଆସ୍ଥାନେ । ରାବଣକୁ
ଡର ସାବଧାନେ କହିବାକୁ କ୍ଷମ ନାହିଁ ଆନେ ॥ ଅସୁରେଶ୍ୱର ରାବଣେଶ୍ୱର
କହେ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଗୁଣି । ଦଇବ ବଶରେ ସୀତାଙ୍କୁ ଆଣିଲି ଭୋଗକର ପାରୁ
ନାହିଁ । ହେ ଶୁଣ । ଏବେ ବରଷେ ହୋଇଲୁ ପୁଣି । ମୋତେ ନ ଭଜିଲୁ କି
କାରଣ । ତାର ବିନ୍ଦୁ ଦହେ ପଞ୍ଚବାଣ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା ଚମ୍ପାଦଳବରନା ଚଟୁଳ
ବିପୁଳସୁନା । ଚମସା ଦୟନା ସଦନ ଜଘନା ରମ୍ଭୋରୁ ସୁନତମ୍ବନା । ସେ ନାରୀ
ନାହିଁ ନ ଦେଖିବା ଡଳପୁଷ୍ପ । ରମ୍ଭା ରତ ଶରୀ ନୁହେ ସର । ଦେଖି ମୁକ୍ତି
ହେବେ ଗଉରୀ ॥ ଏବେ ମୁଁ ଶୁଣିଲି ସୁଗ୍ରୀବ ସହଚେ ଦଶରଥ ବେନସୁତ ।
ମହାନ୍ତ ଗିରିରେ ରହିଲେ ସଙ୍ଗରେ କପିବଳ ଅପ୍ରିମିତ । ହେ ଦୈତ୍ୟେ । ଏବେ
କି ବିଶ୍ୱର କର ଚିତ୍ତେ । ସିନ୍ଧୁ ପାର ନୋହିବେ ଯେମନ୍ତେ । ଏକା ବାନର
କଲଟି ଏତେ ॥ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ବୋଲେ ଶୁଣିମା ଶ୍ରେ ଦେବ କଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅମୀତ ।
ଏବେ ଦିନେ ଅମୀତକି ବିରୁଦ୍ଧବା ହେଉଅଛି ଲଙ୍କପତି । ହେ ଦେବ । ତୁମ୍ଭ
ଅଜ୍ଞ କେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ । ନର ବାନର ମାରବ ସବ ॥ ସୀତା ସବଦା ଭୋଗ

କରିବ ॥ ମହୋଦର କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲୁ ହେଉ ଦେବ ସାବଧାନ । ସୀତାଙ୍କୁ
 ଭୋଗ ନ କରିଣ କିମ୍ପାଇଁ ରଖିଅଛ ଏତେ ଦିନ । ହେ ଦେବ । ରାମ ରଜକୁମାର
 ମାନବ । ତାହା ପରାହମେ କି କରିବ । ରକ୍ଷଣେ ହୋଇଣ ଡରିବ ॥ ଏହା
 ଶୁଣି ହସି କହେ ଲଙ୍କପତି ଶୁଣ ହେ ଆମ୍ଭ ଉତ୍ତର । ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ
 ଅପସରା ପଡ଼ିଲୁ ଆମ୍ଭ ଗୁମୁର । ସେ ନାରୀ । ବଳେ ହଳିଲୁ ତାହାଙ୍କୁ ଧରି ।
 ପିତା ଆଗେ ସେ କଲୁ ଗୁହାଣ ତେଣୁ କୋପକଲେ କୁଶଧାରୀ । ଆଉ ବଳେ
 ବଳେ ଯୁବଣ ହରିଲେ ପାଟିଯିବ ତୋ ମୁଖନୀ । ଏମନ୍ତ ଶାସ ହୋଧରେ ପୂର୍ବେ
 ମୋତେ ଦେଇଛୁ କମଳଯୋନି । ହେ ଶୁଣ । ତାକୁ ହରିଆନ୍ତ ସେହିଷଣ ।
 କିମ୍ପା ହୁଅନ୍ତି ତାକୁ କାୟୁଣ୍ୟ । ଏତେ ଝରିବାକୁ କି କାରଣ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି
 ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ରାବଣ ଗୁମୁରେ କହେ ବଚନ । ମୋର ବୋଲକର ସୀତା ବାହୁଡ଼ାଇ
 ଦେବା ଅସୁରରଜନ । ହେ ଦେବ । ରାମ କାଣ୍ଡେ ସବୁ ମରଇବ । ସୀତା
 ଦେଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇବ । ଆଉ ଭୟ କାହାକୁ ନୋହିବ ॥ ଏମାନେ ନିକି
 ସେ ରାମ ଆଗେ ଧନୁ ଧରିବାକୁ ସାମରଥ । ପାପୀ ଜନ ନିକି ସ୍ୱର୍ଗଭୋଗ
 ପାଏ କରୁଥିଲେ ମନୋରଥ । ହେ ଦେବ । ଏତେ ସମ୍ପଦ ବିଅର୍ଥ ହେବ ।
 ତୁମ୍ଭ ହିତ କେହି ନ କହିବ । ମାରି ନିଶ୍ଚେ ରାମ ସୀତା ନେବ ॥ ଏହା ଶୁଣି
 ଶନ୍ଦାଜିତ ଯେ କହଇ ତୁମ୍ଭେ ଜାଇଥାଅ ଏକା । ଆନୁମାନଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଭଙ୍ଗ
 କରି ସଭାରେ କହଇ ଦକା । ହେ ହିତାତ । ଯାହା କହିଲ ଏ ନିକି ହିତ ।
 ଅସୁର କି କରିନାହିଁ ଜାତ । ତୁମ୍ଭେ ରାମର ହେଲ କି ମିତ ॥ ରାବଣ କୋପେ
 ବୋଲଇ ଜାତି ଯେବେ ଶତ୍ରୁ ଆଗମ ଦେଖନ୍ତି । ନାସାରେ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦେଇଣ
 ହସନ୍ତ ବିବିଧ ବାଣୀ ଶୁଣନ୍ତି । ରେ କହ । ନିଶ୍ଚେ ଜାଣିଲ ରାମର ହେଉ ।
 ମୋର ବାରତା ତାକୁ ତୁ ଦେଉ । ଆହୁଁ ମୋହର ଭ୍ରାତା ତୁ ନୋହୁ ॥
 ରାବଣର କୋପ ଦେଖି ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ସଭାରୁ ଉଠିଣ ଗଲ । ସେହିକ୍ଷଣି ଚାରି ମନ୍ତ୍ରିକି
 ଦେନଶ ଆକାଶମାଗେ ରହିଲ । ସେ ଗଲ । ଯହୁଁ ରାବଣ ବୋଲ ନ କଲ ।
 ଶୂନ୍ୟ ଥାଇ ବହୁତ କହିଲ । ବିଶି ବୋଲେ ସିନ୍ଧୁ ପାରି ହେଲ । ୧୮ ।

—*—

୭ମ ଛାନ୍ଦ—ବିଭୀଷଣ ଶରଣ ପଶିବା

ରାଗ—ବରଦ

ଅଞ୍ଜନଦନ ପ୍ରାୟ ଗଗନେ ରହି ବରୁରନ୍ତେ ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ । ଆକାଶେ
 ଅସୁର ଦେଖିଣ ସେପିଲ ବେଢ଼ିଲେ ବାନରଗଣ ହେ । ସେମାନେ । ତରୁ

ଶିଳା ତ ଘେନିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵର ମନ୍ତ୍ରମାନେ ସେ
 କପିଙ୍କ ପ୍ରବୋଧ କରି କହିଲେ ॥ ରାବଣ ସୋଦର କହଇ ଉତ୍ତର କପିସମୂହକୁ
 ରୁହିଁ । ସୁଗ୍ରୀବକୁ କହ ରାବଣ ଅନୁଜ ଆସିଛି ଶରଣ ପାଇଁ ହେ । ବାନରେ ।
 ମୋ ବୋଲି ଭ୍ରାତା ନ କଲେ । ପ୍ରତିକୂଳ ଦଇବ ହୋଇଲେ । ହିତ ବଚନକୁ
 ଅହିତ ବୁଝିଣ ବାହାର କରିଣ ଦେଲେ ॥ ଶୁଣିଣ ସୁଗ୍ରୀବ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରରେ
 ଜଣାଇଲେ ସେହିକ୍ଷଣ । ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଦେବ ଦର୍ଶନ କରିବ ଆସିଅଛି ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵର
 ହେ । ଶ୍ରେ ଦେବ । ରାବଣ କନିଷ୍ଠ ଭାଇ ସେମାନଙ୍କର କପଟ ଥାଇ । ଅସୁରଙ୍କ
 ମାୟା ଦେବେ ନ ଜାଣନ୍ତି ଦିବ୍ୟ ଚିତ୍ତେ କି ଆସଇ ॥ ଶୁଣି ବାଣଭୟ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ
 ହସି ସୁଗ୍ରୀବ ଦେଲେ ଉତ୍ତର । ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରମୁକୁ ହକରାଇ କର ଏଥର
 ବିରୁଦ୍ଧ ହେ । ସୁଗ୍ରୀବ । ରାବଣର ସେ ସୋଦର । ଏଣୁ ଅଟଇ ଆମ୍ଭର ପର ।
 ଶରଣ ପଶିବା ନିମିତ୍ତ ଆସିଛି ଏଥକୁ କିସ ବିରୁଦ୍ଧ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ବାନର
 ରାୟେ ସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ରାଇଲେ । ରାବଣ ଭାଇ ଶରଣ ପଶିବାକୁ ଆସିଛି
 ବୋଲି କହିଲେ ହେ । ସଚିବ । ମନେ ବିରୁଦ୍ଧି କହ । ଏଥୁ ଜୟ କି ହେବ
 ଅଜୟ । ବୋଲେ ବିଶି ଭୟ ନୁହଇ ତାହାଙ୍କୁ ରଖିଲେ ହୋଇବ ଜୟ
 ହେ । ୮ ।

୮ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁଭା

ଆହେ ସୁଗ୍ରୀବ ଆହେ ହନୁ ଅଜ୍ଞତ ନଳ ମାଳ ଜାମ୍ବବନ୍ତ । ଆହେ
 ସୁଷେଣ ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ଶତବଳ ମନକୁ ଆସେ କେମନ୍ତ । କଇତବ ନ କର । ତୁମ୍ଭ
 ମାନଙ୍କର କି ବିରୁଦ୍ଧ । କହ କହ ଆମ୍ଭର ଗ୍ରମୁର । ଭୟ ହେଉଅଛି କି
 ତୁମ୍ଭର ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ବୋଲେ ଅସୁରଙ୍କ ମାୟା ଜାଣି ତ ନୁହଇ ଦେବ ।
 ଅଜ୍ଞତ ବୋଲନ୍ତି ଆସିବ ଯେବେ ସେ ପରୀକ୍ଷା ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବ । ନଳ
 ଗ୍ରମୁରେ କହେ । ଦେବ ଅସୁର ବିଶ୍ଵାସୀ ନୋହେ । ମାଳ ବୋଲନ୍ତି ଲଗାଇ
 ଭୟେ । କବା କରାଇବ ଅପଜୟେ । ଜାମ୍ବବ ସୁଷେଣ ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରେଦେବ
 ଜାଣିବା ତାହାର ମନ । ତେବେ ସିନା ତାକୁ ବିଶ୍ଵାସ କରିଣ କରିବ
 ତାର ବଚନ । ଆମ୍ଭ ଶତ୍ରୁର ଭାଇ । ତାକୁ ବିଶ୍ଵାସ କେମନ୍ତେ ଯାଇ । ଦୈତ୍ୟ
 ବୁଦ୍ଧି ଜାଣି ତ ନୁହଇ । ଦିବ୍ୟଚିତ୍ତେ କେମନ୍ତେ ଆସଇ ॥ ହନୁ ଜାଣନ୍ତି
 ମୋର ପାଇଁ ରାବଣ ଆଗୋ ବହୁତ କହିଲା । ସେ ଦିନୁ ଜାଣିଛି ଏହିମାତ୍ର
 ଦେବ ଆମ୍ଭର ପକ୍ଷ ହୋଇଲା । ଏବେ ଜାଣିବା ମନ । ଆଉ ବୁଝିବାକୁ
 ନାହିଁ ଧନ । କହିଥିବ ଯଥାର୍ଥ ବଚନ । ତେଣୁ କୋପିଥିବ ଦଶାନନ ।

ଶତବଳ ବୋଲେ ଅସୁର ବୁଦ୍ଧିରେ ଦେବତାକୁ କଲେ ଦାସ । ନ ଶୁଣି ଶରବ
ପ୍ରଣି ବିଶ୍ୱାସ ଆତ୍ମକୁ କରଇ ନାଶ । ଶୁଣି କୋଦଣ୍ଡପାଣି । ହସ ହସ ହୋଇ
କହେ ବାଣୀ । ତାର ମନ ଅଛୁ ଆମ୍ଭେ ଜାଣି । ତାକୁ ଦର୍ଶନ କରଅ ଆଣି ॥
ଶରଣ ବୋଇଲେ ଅଭୟ ଦିଅଇ ଏମନ୍ତ ମୋର ମହିମା । ଶତ ଅପରାଧ କରିଣ
ପ୍ରଣିଲେ କରଇ କ୍ଷମା । କି କରିବ ସେ ମୋତେ । ତାର ଅଙ୍ଗେ ବଳ ଅବା
କେତେ । ଆସୁଥିବ ସେ ଯେବେ ଗୁପ୍ତେ । ତାର ପ୍ରାୟେକ ମାରବ ଶତେ ॥
ମୋର ବାମଦଳ କନିଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଳ ଅଗ୍ରେ ଅଛି ଯେତେ ବଳ । ଏତେ
ବଳବନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ନାହିଁ ଏ ଛୁର ଅସୁରକୁଳ । ଆସୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ । ଆତ୍ମ
ଚରଣେ ପଶୁ ଶରଣ । ତାର ଆଉ ନୋହିବ ମରଣ । ବିଶି ବୋଲେ ହୋଇବ
କାରଣ । ୭ ।

—X—

ଏମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କନଡ଼ା

ସୁଗ୍ରୀସଙ୍ଗେ ବିଶ୍ୱାସ ଉଠେ ହୋଇ ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମୁକୁ ଆଣିଲେ । ବିଶ୍ୱାସଣ
ରାମ ବୋଲି ଜାଣିଲେ । ଚରଣେ ଶରଣ ପ୍ରଣିଲି ବୋଲି ମୁଁ ସେ ବିଶ୍ୱାସଣ
ଭାଷିଲେ ଯେ । ଦନୁଜ । ଦୟାନିଧି ନାମ ଶୁଣି ଶ୍ରବଣେ । ତେଣୁ ଶରଣ ଅଭୟ
ଚରଣେ । ମନ ବଚନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆନେ ଥିଲେ ବିଅର୍ଥ ସୁକୃତମାନେ ॥ ରାବଣକୁ
ମୁହିଁ ବହୁତ ପ୍ରକାରେ ହିତକଥାମାନ କହିଲି । ସୀତା ସମର୍ପିବା ବୋଲି
ବୋଇଲି । ହୋଧକରି ମୋତେ କୁଶାକ୍ଷୀ ବୋଇଲେ ବାହାର ହୋଇ ଅଇଲି
ହେ । ଶ୍ରେ ଦେବ । ତାକୁ ଦଇବ ନିଷ୍ଠୟ ଛାଡ଼ିଲୁ । ଅଧର୍ମରେ ବେକ୍ତୁ ବେଳ
ବଢ଼ିଲା । ଏବେ ଆସି ଦେବ ତୁମ୍ଭ କାଣ୍ଡମୁନେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଲା ॥ ଏତେ
ଜଣାଇ ଚରଣ ତଳେ ପୁଣି ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୋଇଣ ପଡ଼ିଲା । ଶାନ୍ତି ଶାନ୍ତି କରବୋଲି
ବୋଇଲା । ଶ୍ରୀରାମ କରୁଣା ଅବଲୋକନରେ ଜନମ ମୃତ୍ୟୁ ଏଡ଼ିଲା ସେ । ଦନୁଜ ।
ରାମ ପୁଲକ ହୋଏ ଘନ ଘନ । ଅଶ୍ରୁ ଆନନ୍ଦେ ହେଉଛି ପତନ । କରୁଣାସିନ୍ଧୁ
ଅଭୟ ପଦ୍ମପାଦେ ମଗ୍ନ ହେଲା ତାର ମନ ସେ ॥ ରାମ ପରୁରନ୍ତ ଆହେ ବିଶ୍ୱାସଣ
କହ ଲଙ୍କାର ସମୀପରେ । କସ ବିରୁଦ୍ଧ ଅଛି ଦଶଶିର । କେତେ ଭୟ ସୈନ୍ୟ
କେତେ ପରାନ୍ତମ କହ ତା ଆତ୍ମ ଗୁମୁର ହେ । ରାଜନ । କହେ କର ଯୋଡ଼ଣ
ବିଶ୍ୱାସଣ । ଦେବ ସୈନ୍ୟେକ୍ୟ ବିଜୟା ରାବଣ । ଭ୍ରାତା କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱର୍ଗ ଜୁର
କରେ ପୁଣି ପରାନ୍ତମ ଶୁଣ ହେ । ସାତବାର ପୁଣି ଶତକୁ ଜିଣିଲା ସମ୍ରାଟମ୍ ।

ଅଦୃଶ୍ୟ ହୁଅଇ । କେହି ଜଣିବାର ତାକୁ ନୁହଇ । ମହାପାରୁଣ୍ୟ ମହୋଦର ପ୍ରଶସ୍ତ ନାମରେ ମହା କର୍ମଇ ହେ । ଶ୍ରେ ଦେବ । ଦଶସପ୍ତ କୋଟି ସେ ଅସୁର ପ୍ରତିଦିନ ହିଁ ପିବନ୍ତି ରୁଧିର । ଆଉମାନେ ଦେବ ଦିଗପାଳ ସମ ଦେଖିଣ ଡରନ୍ତି ସୁର ହେ । ରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ସ୍ବର୍ଗେ ବା ପାତାଳେ ଲୁଚିଲେ ମାରିବ ରାବଣ । ସତ୍ୟ କରୁଛି ତନିଦ୍ରାତ ରାଣ । ପୁତ୍ର ଭ୍ରାତା ନାତି ସମସ୍ତ ମାରିଣ ଲଙ୍କା ଦେବ ବିଘ୍ନେଶ ହେ । ସୁଗ୍ରୀବ । ଏତେ ବୋଲଣ ପାଶକୁ ରାଇଲେ । ତାଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ବୋଇଲେ । ଆଜହୁଁ ତୁମକୁ ଲଙ୍କା ଦେଲୁ ଲଙ୍କେଶ ଆଜହୁଁ ମଲେ ହେ ॥ କୋଦଣ୍ଡପାଣି ତାହାଙ୍କୁ ମନ ଜାଣି ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଶର୍ପଜଳ ଅଣାଅ ଏହିକ୍ଷଣ । ଲଙ୍କାଗଡେ ରଜଅଭିଷେକ ଆଜ କରାଇବା ବିଘ୍ନେଶ ହେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଆଜୁଁ ବୋଲାଇବେ ଏ ଲଙ୍କପତି । ଆଜ ଦେଲି ମୁଁ ଲଙ୍କାର ବିଭୂତି । ଯେତେ ଦିନ ଥିବ ମୋର ରାମନାମ ଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦନ ଧରିଣୀ ହେ । ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶର୍ପଜଳ ଅଣାଇ ଅଭିଷେକ କଲେ । ବିଘ୍ନେଶ ଲଙ୍କେଶ ବୋଲାଇଲେ । ରାମଆଜ୍ଞା ପାଇ ସବୁ ରକ୍ଷ କପି ଲଙ୍କେଶ ବୋଲି ବୋଇଲେ ହେ । ସୁଜନେ । ସୁଗ୍ରୀ ଜଣାନ୍ତି ଶୁଣିମା ଶ୍ରେ ଦେବ । ଯେଦେ ରାବଣ ଶରଣ ପଶିବ । ବିଘ୍ନେଶକୁ ତ ଲଙ୍କା ଆଜ୍ଞା ହେଲୁ ସେ ପୁଣ କିସ କରିବ ହେ ॥ ଶୁଣି ଦାଶରଥ ବୋଲନ୍ତି ହେ ମିତ୍ର ରାବଣ ପଶିଲେ ଶରଣ । ତାକୁ ଅଯୋଧ୍ୟା ଦେବୁଁ ଏ ପ୍ରମାଣ । ଦୁଷ୍ଟ ରାଜାଙ୍କୁ ମାରିଣ ଅଭିଷେକ ହୋଇବୁ ଶିତିପରେଣ ହେ । ସୁଗ୍ରୀବ । ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ । ରାମ ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଏହା ବୋଇଲେ । ବୋଲେ ବଣି ବିଘ୍ନେଶ ଏହି ଦିନୁ ଶ୍ରୀରାମ ସେବକ ହେଲେ ହେ । ୯ ।

—X—

୧୦ମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆନନ୍ଦ ଭୈରବୀ

ଶାବରକୁ ପେଟିଥିଲୁ ରାବଣ । ଯେଉଁଦିନ କଲୁ ସୀତା ହରଣ । ସେହି ଦେଖି ଅଇଲୁ । ମହା ବିସ୍ମୟ ହେଲୁ । ଆଜହୁଁ ଲଙ୍କା ଗଲୁ । ରାବଣକୁ କହିଲୁ ॥ କୋଟି କୋଟି ଦେବ ବାନର ବଳ ॥ ପୁରୁ ରହିଛନ୍ତି ବନ ଶଇଳ ! ସମସ୍ତେ ବଳବନ୍ତ । ଲଙ୍କା ପୋଡ଼ା ଯେମନ୍ତ । କଳି ନୁହଇ ପ୍ରାନ୍ତ । ନିଷ୍ଠେ କରିବେ ଅନ୍ତ ॥ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୁଗ୍ରୀ ବିଘ୍ନେଶ । ନିଷ୍ଠୟ ଦେବ ଏ କରିବେ ରଣ । ପାରିଲେ ପ୍ରୀତି ହୁଅ । ଦେଉ ଜନକହିଅ । ଭେଦ ପ୍ରୀତି ଏ ଦୟା । ରଣେ ନୋହିବ ଜୟ ॥ ନିଷ୍ଠୟ ନାଶଗଲୁ

ତୋର ଲଙ୍କା । ଶୁଣିଣ ଶବଣ ପାଇଲ ଶଙ୍କା । ଶୁକକୁ ଅଣାଇଲ । ବହୁ ପୂଷାର୍ଥ
 କଲ । ସୁଗ୍ରୀ ପାଶେ ପେଷିଣ । ଏହା କହ ବୋଇଲ ॥ ବୋଲିବୁ ଶବଣ ପେଷିଲ
 ମୋତେ । ତୁମ୍ଭେ କମ୍ପା କୋପ କରିଛ ଏତେ । ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭର ଭ୍ରାତ । ଆମ୍ଭ
 ସଙ୍ଗେ ଅନର୍ଥ । କରିବାର ବିଅର୍ଥ । କି ନେଲୁ ତୁମ୍ଭ ଅର୍ଥ ॥ ବା ସଙ୍ଗେ
 ମୋହର ମିତ୍ରପଣ । ଜାଣିଣ କମ୍ପା ଆସିଛ ଆପଣ । ଘେନି ଆମ୍ଭର
 ପ୍ରୀ । ବାହୁଡ଼ କପିପତି । ଯେବେ ହେବ ଅପ୍ରୀତି । ଆମ୍ଭେ
 ଅସୁର ଜାତି ॥ ଯେବେ ସେ ବେଲବେ ହରିଲ ସୀତା । ତୁ ବୋଲିବୁ ନୁହେଁ
 ତୁମ୍ଭ ବନ୍ଧତା । ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ଭୂପାଳ । ହରିପାରୁ ସକଳ । ଦଶରଥର ବାଳ ।
 ଏକ କରୁ ସେ ଗୋଳ ॥ ଯେବେ ସେ ତୋତେ ନୋହିବେ ପ୍ରସନ୍ନ । କହିବୁ
 ତାଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥ ବଚନ । ଆହେ ନର ବାନର । ତୁମ୍ଭେ ଭୟ ଆମ୍ଭର । ଜଣି ଲୋଡ଼
 ଅସୁର । ଏଡ଼େ ଗର୍ବ ତୁମ୍ଭର ॥ ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଶୁକ ଗଲ । ବିଚିତ୍ର ବିହଙ୍ଗ
 ଗୋଟିଏ ହେଲ । ସୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ପଶିଲ । ସୁଗ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ଭେଟିଲ । ଶୂନ ବାଣୀ
 କହିଲ । ଶାନ ବିଶି ଭଣିଲ । ୯ ।

—X—

୧୧ ଶ ଛାନ୍ଦ

ଶଗ ଘଣ୍ଟାରବ

ସୁଗ୍ରୀକ କହଇ ଶୁଭ । ଦେବ ମୁଁ ଶବଣ ଲେକ । ତୁମ ଗୁମୁକୁ ପେଷିଛି
 ଶବଣ କରିଣ ସୁତି ଅନେକ ॥ ଶବଣ କହିଛି ଯେତେ । ମୁଁ ତାହା କହିବି
 କେତେ । ସବୁଦିନେ ତୁମ୍ଭ ତାଙ୍କର ପୀରତି ଏଣୁ । ସେ ପେଷିଲେ ମୋତେ ॥
 ଶବଣ ଯା କହିଥିଲ । ସବୁ ସୁଗ୍ରୀକ କହିଲ । ଶୁଣିକରି କପିରାଜନ
 ମନରେ ବହୁ ହୋଧ ଜାତ ହେଲ ॥ ବୋଲଇ ଏହାକୁ ଧର ଯେତେ
 ଲଜ୍ଜା ତେତେ ମାର । ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମୁରେ ଜଣାଇ ଏହାର ଛେଦନ କରିବା
 ଶିର ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇ କପିନେଲେ । ବନ୍ଧନ ତାହାକୁ କଲେ । ସକଳ
 ସୈନ୍ୟରେ ବୁଲଇ ତାହାକୁ ଅନେକ ମାଡ଼ ମାଇଲେ ॥ କାନ୍ଦଣ ଶୁକ
 କହଇ । ଦୁଇକୁ ମାର କମ୍ପାଇଁ । ତାଙ୍କର ସେବକ ତୁମ୍ଭର ସେବକ ମୋର
 ଦୋଷ ଅଛି କାହିଁ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମୁକୁ ନେଲେ । ସବୁ ବୁଝନ୍ତ କହିଲେ ।
 ଦୟାନିଧି ତାର ବିକଳ ଦେଖିଣ ଛଡ଼ାଇ ତାହାକୁ ଦେଲେ ॥ ପଲ୍ଲାଇଣ
 ତହୁଁ ଗଲ । ପୁଣି ସୁଗ୍ରୀ ଆଗେ ହେଲ । ଶବଣ ଗୁମୁରେ କି ବୋଲି କହିବି
 ବୋଲି ଶୂନ୍ୟରେ ରହିଲ ॥ ଶୁଣି ତା ସୁଗ୍ରୀ ରାଜନ । ବୋଲନ୍ତି କୋପେ
 ବଚନ । ସୀତା ଦେଇ ଯେବେ ଶରଣ ପଶିବ ତେବେ ସେ ହେବ ସନ୍ତାନ ।

ଯେଣୁ ସୀତା କଲ ରୋଗ । ତେଣୁ ସେ ଆତ୍ମ ବଇର । ରାମ ଶନ୍ତ ଯେଣୁ ଆତ୍ମ
ଶନ୍ତ ତେଣୁ ମୋତେ ସେ ବାଳର ସର ॥ ଅଙ୍ଗଦ ବୋଲେ ତାହାଙ୍କୁ । କି କହ
ଦେବ ଏହାକୁ । ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଶରୀରପଣେ ଆସିଅଛୁ ଆତ୍ମ ସୈନ୍ୟ କଲବାକୁ ॥
ଯିବଟି ଏହାକୁ ଧର । ବନ୍ଦନ ଭରତ କର । ନଙ୍ଗଦ ଲତନ ଶୁଣିଣ ସୁଗ୍ରୀବ
ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ହେଉ ଧର ॥ ବାନର ଧର ଆଣିଲେ । ଭୁବିତେ ବନ୍ଦନ କଲେ ।
ବିଶି ରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ ଜଣାଇ ବନ୍ଦନ କରି ରଖିଲେ ॥ ୧୩ ।

୧୨ଶ ଛାନ୍ଦ—ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା

ରାଗ—ମାଳଶ୍ରୀ

ସିନ୍ଧୁ କୂଳରେ ବିଜେ ରଘୁପତି । ସୁଗ୍ରୀ ବଞ୍ଚିଷଣ ଅଛନ୍ତି କତି । ଶ୍ରୀରାମ
ବୋଲନ୍ତି କପି ଶୁଣୁ । କେମନ୍ତେ ଜଳଧି ହୋଇବା ପାର । ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ
କରଯୋଡ଼ି ଜଣାନ୍ତି ଶୁଣିମା ହେଉ ଶ୍ରେ ଦେବ । ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିଲେ ସିନ୍ଧୁ ପାର
ହେବ ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲ କପି ଆଶନ୍ତେ ଶିଳ । ବନ୍ଦନ କରିବା ଜଳଧିଜଳ ।
ଆଜ୍ଞାପାଇଣ କପିମାନେ ଗଲେ । ଗିରି ଆଣି ସମୁଦ୍ରେ ପକାଇଲେ । ବୁଡ଼ି ଗଲେ
କେନ୍ଦ୍ର କାହିଁରେ ପଡ଼ିଲେ ଅଗାଧ ଜଳଧିଜଳ ॥ ଥୋକେ ଶିଳାମାନ କଲେ
କବଳ ॥ ରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ ଥିଲେ ଲଙ୍କେଶ୍ଵର । ସୁଗ୍ରୀବକୁ ଧରି ତା ବେନକର ।
ବୋଲନ୍ତି କହ ଆତ୍ମକୁ ବିରୁଦ୍ଧ । କି ରୂପେ ଜଳଧି ହୋଇବା ପାର । ବିଞ୍ଚିଷଣ
ବୋଲେ ସାଗର କାରୁଣ୍ୟ ଅଟଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶର । ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତୁ କୋଦଣ୍ଡଧର ॥
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ । କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ ସଭାରେ । ଶୁଣି ରାଘବ
ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲେ । ସମସ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ରାଇ ପରୁରିଲେ । ଆଜ୍ଞା ପାଇ ସମସ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ
ବୋଲନ୍ତି ଏହି ରୂପେ କର ଦେବ । ବିଞ୍ଚିଷଣ ବିରୁଦ୍ଧ ଯେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ॥ ଶୁଣି ରାମ
ସିନ୍ଧୁରେ ସ୍ନାନ କଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାତପର୍ବଣ ଭରିତେ ସାରିଲେ । ସିନ୍ଧୁକୁ ବହୁରୂପେ
କରି ପ୍ରବ । କୁଶଶଯ୍ୟା କଲେ ଜାନଶାପକ । ତିନି ଦିନ ତିନି ରଜନୀ ତହିଁରେ
ଜଳହିଁ ନ କଲେ ପାନ । ପ୍ରସନ୍ନ ନୋହିଲେ ଜଳସଜନ । ହୋଧରେ ରାମ ନୟନ
ଅରୁଣ । ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ଦେଖ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ସିନ୍ଧୁ ଦେଖାଇଲ ଲଘୁତାପଣ
ଶୀଘ୍ର କରିଣ ଧନୁବାଣ । ମୂର୍ଖଜାତି ଭୟ ପାଇଲେ ପୀରତି ଦେବଇଁ ଏହାକୁ
ଦଣ୍ଡ । ରଣେ ବିଶି ଯେଉଁଲେ କୋଦଣ୍ଡ । ୧ ।

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ—ସେତୁବନ୍ଧ ପ୍ରସାଦ

ରାଗ—ପାହାଡ଼ିଆ କେଦାର

କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ସିନ୍ଧୁକୁ ଚାହିଁ, ଧନୁ ଟଙ୍କାର କୁପିତ ହୋଇ, ବୋଲନ୍ତି
 ହିତୁବନରେ ତୋତେ ରଖନ୍ତା ନାହିଁ ଯେ । ଯେବେ ତୁ ପଥ ଗୁଡ଼ିକୁ ନାହିଁ,
 ଶରେ ସାଗର ଦେବ ଶୁଖାଇ, ମନ୍ଦିରେ ଆଉ ସମୁଦ୍ର କରି ରଖିବ ନାହିଁ ଯେ ।
 ଏତେ ବୋଲି କୋଦଣ୍ଡେ କାଣ୍ଡ ସନ୍ଧିଲେ । ଜଳନିଧି ଗର୍ଭକୁ ଶର ଦିନ୍ଧିଲେ ।
 ଉଛୁଳି ସିନ୍ଧୁ ଲଢ଼ିଲ କୁଳ, ବଡ଼ ଆକୁଳ ହେଲେ ସକଳ । ଅନଳ ଦେବ
 ଦାନବ କୁଳ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଲେ ଯେ ॥ ଯଦୁଁ ସିନ୍ଧୁର ନୋହିଲ ଡର, ବସାନ୍ତେ
 ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ର ଗୁଣର, ଦେଖିଲେ କମ୍ପିଲେ ନାଗ ନର ସୁର ଅସୁର ଯେ । ଆକାଶୁଁ
 ବୃଷ୍ଟି ହେଲ ରୁଧିର, ଜଳୁଁ ଅନଳ ହେଲ ବାହାର, ମନ୍ଦିରେ ଉତପାତ ନିକର
 ହେଲ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଯେ । ଏହା ଦେଖି ବରୁଣ ଭୟେ କାତର । ମନେ ବିଚାରକଲେ
 ଏତେ ମାତର । ନିଶ୍ଚେ ମୁଁ ଦରଶନ କରିବି, ନ କଲେ ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ରେ ମରିବି,
 ଏତେ ବିଚାର ବାହାର ହେଲେ ଅତି ସଭର ଯେ ॥ ସଭୟ ହୋଇ ଜଳରାଜନ,
 ପରିଧାନ ସୁରଙ୍ଗ ବସନ, କୃତ ଅଞ୍ଜଳି ହୋଇ ବହନ କହେ ବଚନ ଯେ । ଶ୍ରେ
 ଦେବ ଦଶରଥନନ୍ଦନ, ବିନାଶିପାର ସୟତୁବନ, ମୁଁ ଶୁର ଘନ ପାଇଁ କମ୍ପାଇ
 କୁପିତ ମନ ଯେ ॥ ଆଜ କୃତାର୍ଥ କଲ ମୋର ଜୀବନ । ନେତ୍ରପଥେ ଦେଖିଲି
 ତୁମ୍ଭ ବଦନ । ଏବେ ମୋ ଅପରାଧ ନ ଘେନ, ସଦୟ ହୋଇ ହୁଅ ପ୍ରସନ୍ନ,
 ପୂର୍ବକାଳରୁ ତୁମ୍ଭ କୁଳର ସଞ୍ଚିଲ ଜନ ଯେ ॥ ମୁଁ ଯେବେ ଡରି ଦେବଙ୍କୁ
 ବାଟି, ମନ୍ଦିରେ ଛନ୍ତି ଅନେକ ଦୁଷ୍ଟ, ତୁମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ହୋଇବେ ରୁଷ୍ଟ ପାଇବି
 କଷ୍ଟ ଯେ ॥ ଶ୍ରେ ଦେବ ରଘୁକୁଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଘେନ ମୋହର କହିବା ବାଟି,
 ପାରି ହୋଇବେ ରୁଷ୍ଟ ମର୍କଟ ନାହିଁ କପଟ ଯେ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା କୁମର ଅଟଇ
 ନଳ ହେ । ତାର ଛୁଇଁଲେ ଜଳେ ଭସିବ ଶିଳ । ବନ୍ଧାଅ ସେତୁ ବାନ୍ଧି ଅଟଇ
 ମୁଁ ପୁଣି କିଛି ହୋଇବି ପୁଲ, ପାର ହୋଇବେ ସକଳ ବଳ କମ୍ପାଇ ଭ୍ରାମ
 ଯେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ସିନ୍ଧୁରାଜକୁ ଚାହିଁ, ବୋଲନ୍ତି ଅସ୍ତ୍ର ପେଶିବି କାହିଁ, ତୁମ୍ଭ ନିମନ୍ତେ
 ହୋଧରେ ଅଛୁ ଗୁଣେ ବସାଇ ହେ । ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ସରତପାଇଁ, ଶୀରସାଗର
 ପ୍ରାନ୍ତରେ ଯାଇ, ଅନେକ ଦୁଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି ରହି, ପେଶ ଗୋସାଇଁ ହେ । ଶୁଣି
 ଶ୍ରୀରାମ ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ର ପେଶିଲେ । ସେ ଦିଗରୁ ସମସ୍ତ ଦୁଷ୍ଟ ନାଶିଲେ ଯେ । ସେ ଦିନୁ
 ଭୂମି ହୋଇଲ ଯୋଗ୍ୟ, ଦେବ ଗନ୍ଧର୍ବେ ପାଇଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ରାମ ପ୍ରସାଦେ
 ତହିଁରେ ପୁଷ୍ପ ଫଳ ଦିଶିଲେ ହେ ॥ ମେଲଣି ପାଇ ଯଉତପତି, ବାହୁଡ଼ି ନାଜ

ପୁରେ ଚଡ଼ିତ, ବହୁ ନୃପତି ହୋଇଲେ ମତି ଜାନକାପତି ଯେ । ସେ ବେନି
ରଜାଙ୍କୁ ରାଇ କତି, ବୋଲନ୍ତି ଦେଖିଲ ଯିବୁ ପତି, କହିଲ ଯେତେ ରୂପେ ଉକତି
କର ଝଟିତ ଯେ । ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ରାଇ ବାନରବଳ ଯେ । ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ସମସ୍ତେ
ଆଣ ଅଚଳ ଯେ । ସମସ୍ତ ଶିଳ କୁଇଁବେ ନଳ, ସେତୁ ହୋଇବ ନ ବୁଡ଼ି
ଜଳ । ବୋଇଲେ ବିଶି ଶୁଣି ଧାଇଁଲେ ବାନର ବଳ ଯେ । ୭ ।

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ—ସେତୁବନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ

ରାଗ—ଚନ୍ଦ୍ରକଳ

ରଜା ଆଜ୍ଞା ପାଇ ବାନର ବଳ	। ସମସ୍ତଠାରୁ ଆଣି ତରୁ ଶିଳ	॥
ରାମ ନାମ ଧରି କୁଅନ୍ତେ ନଳ	। ରାସିଲ ନଉକା ପ୍ରାୟ ଅଚଳ	॥
ପାଞ୍ଚଦିନେ ସେତୁ କଲେ ଶ୍ରୀରାମ	। ଶତଯୋଜନ ହୋଇ ପରିମାଣ	॥
ଦଶଯୋଜନ ସେ ବନ୍ଧର ପ୍ରତି	। ଜଳୁଁ କି ବାହାର ହୋଇଲ ଯିତି	॥
ନୃତ୍ତିକା ପକାଇଣ ତୁଲ କଲେ	। ରୁକ୍ଷ କପିବଳ ସୁଖେ ଚଳିଲେ	॥
ହସିଣ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ରଘୁମତି	। ହେଲୁଟିକି ସେତୁ ହେ ଲଙ୍କପତି	॥
ହେଲୁ ଦେବ ବୋଲି ଯୋଡ଼ିଲେ କର	। ବିଜେ ହେଉ ଦେବ ସେତୁ ଉପର	॥
ହନୁ କନ୍ଧରେ କଲେ ଆସେହଣ	। ଗରୁଡ଼ ପିଠିରେ କି ନାସପୁଣ	॥
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଙ୍ଗଦ କରେ ବିଜୟ	। ଆଗୁଆ ସୁଗ୍ରୀବ ଶ୍ରୀରାମରୟ	॥
ବେଢ଼ି ଗୁଲନ୍ତି ସେନାପତିବୃନ୍ଦ	। ମଧ୍ୟରେ ବିଜୟ ଶ୍ରୀରାମରୟ	॥
ଶତଯୋଜନ ସିରୁ ପାରି ହେଲେ	। ସୁବଳଗିରି ଉପରେ ଉଠିଲେ	॥
ଗୁଣିଲେ ଦଶଇ ଲଙ୍କା କଟକ	। ପ୍ରକାର ସହିତେ ସବୁ ହାଟକ	॥
ସୁବଳଗିରି ଅଙ୍କ ଦିବ୍ୟସ୍ଥାନ	। ବୋଲେ ବିଶି ତହିଁ କଲେ ଆସ୍ଥାନ	॥

୧୫ଶ ଛାନ୍ଦ

. ରାଗ—ଭୈରବ । ତାଳ ସରମାନ

ସୁବଳଗିରି ଅଙ୍କରେ ବିଜେ କରି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କହନ୍ତି ବଚନ ।
ନିରୁପାରି ହୋଇ ଆମ୍ଭେ ଆସି ହେଲଲ ଦେଖ ଦିଶୁଅଛି ଶତ୍ରୁଭୁବନ । କି
ବସୁ ହେ । ହୋଇଥିବ ତୁମ୍ଭେ ସାବଧାନ । ଉତପାତମାନ ଜାତ ହେଉଅଛି
ନିଶ୍ଚୟ, ନାଶ ପିବେଟି ଉଭୟ ସୈନ୍ୟ ॥ ଜଳରୁ ଅନଳ ଜାତ
ହେଉଅଛି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ ଦଶଇ ନାନାପ୍ରକାର । ଆକାଶୁଁ ରୁଧିର ବୃଷ୍ଟି
ହେଉଛି ଦିଗ ଦିଶୁଅଛି ମହା ଉପୁଙ୍କର ॥ ଜଳ ଆହାର ସଂଗ୍ରହ
କରୁଥିବ ଧରଣିବ ନିର୍ଭୟରେ ଧନୁଶର । ଅସୁରମାନେ ମାୟାଶ ମାୟା

ବଳେ ଜଣି ଥିଲୁ ଦେବ ପୁରନ୍ଦର ॥ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ କହ ଗିରି ତଉପାଶେ ବଡ଼ବଡ଼
କପିମାନେ ଜଗିଥିବେ । ଶଯ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖେ ଆସନ୍ତୁ ରହିଥାଇ ଠାବେ ଠାବେ
ବେଗେ ଠଣା ସେହି ଦେବେ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା କପିରାଜନ ପାଇଣ କପି ପ୍ରେଷି
ଠାବେ ଠାବେ ଠଣା ଦେଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ଆସ୍ଥାନ ସରକି ପଞ୍ଚଦ୍ବାର
କପି ଜଗାଇଲେ । ୫ । —X—

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର ପଟତାଳ

ସୁବଳ ପଦ୍ମତେ ବିଜେକରି ରାମ ଗୁଡ଼ିଣ ଦେଲେ ଶୁକକୁ । ବନ୍ଧନୁ
ମୁକତ ହୋଇଣ ସେ ଯାଇଁ ଜଣାଇଲୁ ରବଣକୁ । ଆହେ ଦେବ । ମୋତେ
ସୁଗ୍ରୀ ଦେଲୁ ପରାଧର । ମାଡ଼ ମରଇ ବନ୍ଧନ କରିଥିଲୁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ
ରାବବ ॥ ପଦ୍ମତେ ସିନ୍ଧୁ ବନ୍ଧାଇ ପାର ହେଲେ ଅଗାଧ ଜଳଧି ଜଳ । ତରୁ
ପାଶାଣ ଜଳରେ ନ ବୁଡ଼ିଲୁ ଛୁଇଁଲୁ ମାସକେ ନଳ ॥ ଏବେ ସେ ସୁବଳଗିରିରେ
ରହିଲେ କରିଣ ତହିଁରେ ଗଡ଼ । ସୁଗ୍ରୀବ ସଙ୍ଗରେ କୋଟି କୋଟି କପି ଲଙ୍କା
ପୋଡ଼ାଠାରୁ ବଡ଼ ॥ ଶୁଣିଣ ରବଣ ବିସ୍ମୟ ହୋଇଣ ବୋଲଇ ବାହୁଡ଼ିଯାଅ ।
ସାରଣ ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗତରେ ଯାଉ ସୈନ୍ୟ କଲି ମୋତେ କହ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ
ମନ୍ତ୍ରୀ ଶୁକ ସାରଣ ମର୍ଦ୍ଦ ଚୁପ ଧଇଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସରନ୍ୟରେ
ପ୍ରବେଶ ଯାଇଁ ହୋଇଲେ । ୫ । —X—

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୈନ୍ୟକଳନା

ରାଗ—ତନ୍ଦକେଳି ବାଣୀ

ଶୁକ ସାରଣ ହୋଇଣ ମର୍ଦ୍ଦ । ସୈନ୍ୟ କଳ୍ପଛନ୍ତି କରି କପଟ ॥
ବିଶ୍ୱାସଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଧରିଆଣ ସେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ॥
ଚିହ୍ନିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶୁକ ସାରଣକୁ । ବାନ୍ଧ ଦେନଗଲେ ରାମ, ଗୁମୁକୁ ॥ ଶ୍ରୀରାମ
ଗୁମୁରେ ସେ ଜଣାଇଲେ । ରବଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଶୁଣାଇଲେ ॥ ହୋଇଛନ୍ତି
ବେନଜନେ ମର୍ଦ୍ଦ । ସୈନ୍ୟ କଳ୍ପଛନ୍ତି କରି କପଟ ॥ ଆଜ୍ଞା ହେଲେ ଏ
ବେନକି ମାରବା । ଶ୍ୱେତ ଯେଣୁ ଶିରଛେଦ କରିବା ॥ ହସି ଆଜ୍ଞାଦେଲେ
ରାମ ନ ମାର । ସୈନ୍ୟ ବୁଲଇ ଦେଖାଅ ଆମ୍ଭର ॥ ଆଜ୍ଞାପାଇ ତାଙ୍କୁ
ସୈନ୍ୟ ଦେଖାଇ । ଗୁମୁରେ କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ରଖାଇ ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଗୁଡ଼ିଦିଅ
ଶ୍ୱେତଙ୍କୁ । ଯାଇ କହନ୍ତୁ ଜାନକୀ ଶ୍ୱେତକୁ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ତାହାଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ିଲେ ।
ବିଶି ବୋଲେ ଲଙ୍କାକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ୧୦ ।

୧୮ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁ କାମୋଦା । ନନ୍ଦବାହୁ ଚଉତିଶା ବାଣୀ

ରାବଣକୁ ଦର୍ଶନ କରିଣ ବେନଜନ ରାମଙ୍କ ବୃନ୍ଦନ କହିଲେ । ବିଶ୍ଵାସୀ
ଆତ୍ମକୁ ଚିହ୍ନି ବନ୍ଦନ କରି ରାମଛନ୍ଦ୍ରରେ ଉତ୍ସାହଲେ ଯେ । ଆହେ ଦେବ । ସେ
ଆତ୍ମକୁ ବନ୍ଦନୁ ଫେଲ । ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ସକଳ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖାଇ । ଭାଗ୍ୟ
ବଳରେ ଆମ୍ଭେ ଜୀବନରେ ଅଇଲୁ ଚିହ୍ନିଲୁ ଯୁଥପତି ତହିଁ ଯେ । ଶୁଣି ତାଙ୍କ
ବଚନ ନୃପତି ଦଶାନନ ସେ ବେନି ସଙ୍ଗେ ଦେନଗଲ । ଉଠନ୍ତେ ମହାଭୟ
କେବଳ ହେମମୟ ଉଚ୍ଚ ଜଗତା ଆସ୍ତେଇଲ ସେ । ଲଙ୍କପାଳ । ଦେଖିଲେ ରାମ
କପିବଳ । ପୁରୁଷକୁ ମହା ଆବର ବନ ଚଳ । ସିନ୍ଧୁ କ କୂଳ ଲାଘି ଆସଇ
ମହାଜଳ ଅନାଇ ହୋଇଲୁ ତରଳ ସେ ॥ ସାରଣକୁ ପୁଛଇ କହ ମୋତେ
ଚିହ୍ନାଇ ଏମାନେ କେଉଁ କେଉଁ କପି । ଆତ୍ମ ଲଙ୍କାକୁ ଚାହିଁ ତହୁରୁହ ଫୁଲଇ
ହେଉଛନ୍ତି ତ ମହାକୋପୀ ଯେ । ହେ ସାରଣ । କହ ଏମାନଙ୍କର ନାମ ।
କେମନ୍ତେ ସେ ଦେଖା ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରାମ । ବିପୁଳ ଶାଖାମୃଗମାନେ ଦିଶୁଛନ୍ତି
ଗୋଟି ଗୋଟିକେ ଗଜ ସମ ସେ ॥ ଶୁଣି କହେ ସାରଣ ଗୁଣ ଦେବ ରାବଣ
ଲଙ୍କାକୁ ଚାହିଁ ଯେ ଗର୍ଜଇ । ବାନର ସେନାପତି ପବନ ପ୍ରାୟ ଗତି ଏହାର
ନାମ ମାଳ ଅଟଇ ଯେ । ଆହେ ଦେବ । ଶତସହସ୍ର କୋଟି କପି । ଏହା ସଙ୍ଗେ
କ୍ଷଣେ ନ ଗୁଡ଼ନ୍ତି ଅନ୍ୟାପି । ଦେଖ ଏ ଶତବଳ ଏହାର ଅଙ୍ଗବଳ ବନଗିରି
ଅଛନ୍ତି ବ୍ୟାପି ଯେ ॥ ବିଶ୍ଵକର୍ମାର ବାଳ ଉତ୍ସାହ ହୋଇଛି ନଳ ଏଟି ସାଗରେ
କଲ ସ୍ଥଳ । ଏହାର କର ଲାଗି ସେତୁ ହୋଇଲୁ ଦେବ ଅଇଲେ ରକ୍ଷ କପିବଳ
ଯେ । ଆହେ ଦେବ । ଏହା ବୁଦ୍ଧି ଅପରିମିତ । ଶତକୋଟି ହରି ବଳଛନ୍ତି
ବହୁତ । ଏଟି ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ସ୍ଵର୍ଗେ ଅମୃତ ପାନକଲ ଜିଣିଣ ଦେବ ପୁରୁଷତ ଯେ ॥
ଏଟି ମହାନ୍ଦ୍ର ଦେବ ପୁଷ୍ଟ ହଲଉଅଛି ଏହାର କୋଟି କପିବଳ । ଏଟି
ଗଗନାଦନ ସହସ୍ର କୋଟି ସୈନ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମେ ଏ ଦ୍ଵିତୀୟ କାଳ ଯେ । ଆହେ
ଦେବ । ମହା ବଳଷ୍ଟ ଏ ସୁଷେଣ । ଶତ ଲକ୍ଷକୋଟି ଏହାର କପିଗଣ ।
ସୁଗ୍ରୀବର ଶୁଣର ବିଶ୍ଵାସ ଏ ରାମର ଅଛି ଏହାର ବୈଦ୍ୟ ପଣ ଯେ ॥ ଏଟି
ଦେବ ଗବୟ ଭୂମିରେ ପୁଷ୍ଟ ପିଟେ ଗବାକ୍ଷ ତାର ପାଶେ ଉତ୍ସା । ଲଙ୍କାକୁ
ଅନାଇଣ ତର୍ଜି ରଡ଼ ଗୁଡ଼ିଣ ତାର ପାଶେ ପବନ ଶୋଭା ଯେ । ଆହେ
ଦେବ । ପୁଷ୍ଟ ଟେକି ଯେ ଅନାଇଛି । କୋଟି କୋଟି କପିବଳ ଏହାର
ଅଛି । ଏହା ପାଶରେ ଦେବ ବିନତାୟୁତ ରହି ବାହାଘୋଟ ମନ
ମାରୁଛି ହେ । ଦେଖ ଶ୍ରେ ଦେବ ଗଜ ଦିଶୁଛୁ ମହାତେଜ ଲଙ୍କାକୁ

ଗୁହଁ ଯେ ହସଇ । ଏହାର ବଳ ଯେତେ କହିବି ଅବା କେତେ ବିଷମ
 ସମରେ ମିଶଇ ସେ । ଆହେ ଦେବ । ଏହା ପାରୁଣ୍ଡେ ଉଦ୍ଧାରମ୍ଭ । ବହୁ କପି
 ସମୁଦେ ଦିଶୁଛୁ ଆରମ୍ଭ । ତାହା ପାଶରେ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇଛୁ ଦୟାମୟ ସଂଗ୍ରାମରେ
 ଅଟଇ ଦମ୍ଭ ସେ ॥ ଦେଖ ଏ ଦୟାମୟ ଉଦ୍ଧାରକୁ କର ମୁଖ ଦଶନେ ଓଷ୍ଠ
 ଅଛି ଗୁପ୍ତି । ଏହା ସଙ୍ଗରେ ଦେବ ଏହାର ସମ ହୋଇ କୋଟି କୋଟି ଅଛନ୍ତି
 କପି ହେ । ଦେଖ ଦେବ । ତା ବାମପାରୁଣ୍ଡେ କୁମୁଦ । ଆମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ କରିବେ
 ବୋଲଣ ବିବାଦ । ଉଗୁରୁ କହୁଅଛି ପୁରୁଷରେ ତଜ ଅଛି ହୋଇଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ
 ପ୍ରମୋଦ ସେ ॥ ଦେଖ ଏ ଦେବ କୁହ ଅଟଇ ମହାନନ୍ଦ ଲଙ୍କାକୁ ଗୁହଁ ସେ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ତାର ପାରୁଣ୍ଡେ ଦେବ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମୁଖ ଦେଖ ମହାଭୟଙ୍କର ଦଶଇ
 ଯେ । ଆହେ ଦେବ । ଏହା ପାଶେ ଅଛି ସୁମୁଖ । ଏହା ସଙ୍ଗେ କପିବଳି ଛନ୍ତି
 ଅସଂଖ୍ୟ । ଏହା ପାଶରେ ବ୍ରହ୍ମ ଅଲୌକିକ ତା କର୍ମ କପି ଅଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ
 ଯେ ॥ ଦେଖ ଦେବ ଋଷଭ ମହାମତ୍ତ ଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରାୟୁକ ହୋଇଅଛି ଉଦ୍ଧାର ।
 ଦେଖ ବେଗଦରଶୀ ସିଂହର ପ୍ରାୟୁ ଦଶି ଏହାର ବଳ କି କହିବା ଯେ ।
 ଆହେ ଦେବ ॥ ତାହା ପାଶେ ହେମ ମୁକୁଟ । ଏହା ବୁଦ୍ଧି ସକଳ ଲୋକରେ
 ପ୍ରକଟ । ଏହା ବଳ ଯେତେ କହିବି ଅବା କେତେ କୋଟି କୋଟିଛନ୍ତି ମର୍ଦ୍ଦିତ
 ଯେ ॥ ଦେଖ ଦେବ କେଶରୀ ଏହା ସଙ୍ଗରେ ହରି ଅଛନ୍ତି କୋଟି କୋଟି
 ହୋଇ ॥ ସମସ୍ତେ ବଳବନ୍ତ ଶାଳ ଶିଳମାନ ତ ଦେଖିଛନ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ ପାଇଁ ଯେ ।
 ଆହେ ଦେବ । ଇନ୍ଦ୍ରଯାନ ଏ ଶ୍ରୀମୟାନ । ହୋଇଛନ୍ତି ଉଦ୍ଧାର କେଶରୀ
 ସନ୍ନିଧାନ । ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେବ ବେନି କୋଟି ବାନର ଗୋଟିଏ ନାହିଁ
 ଏଣି ସାନ ହେ ॥ ଦେଖ ଏ ହନୁମନ୍ତ ପବନଦେବ ସୁତ ଏହାର ସୈନ୍ୟ
 ଅପ୍ରମିତ । କେତେ ସହସ୍ର କୋଟି କପି ଏହା ସଙ୍ଗରେ ନ ଜାଣେ ଏଥର
 ତଦନ୍ତ ଯେ । ଆହେ ଦେବ । ଋଷଭ ପତି ଏ ଜାମ୍ବବ । ଏହା ସଙ୍ଗେ ଉଲ୍ଲୁକ
 ବଳ ଅସମ୍ଭବ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ହୋଇଣ ଯାହା ଉଲ୍ଲୁକବଳ ତାହା କେ କଳନା
 କରିବ ॥ ଦେଖ ଉଦ୍ଧାର ସୁଗ୍ରୀବ ହେମବୀର । ଏ ଗ୍ରୀବ ଏଟି ବାନରକୁଳରାଜ ।
 ଏହାର ପାରୁଣ୍ଡେ ଦେବ ଅଙ୍ଗଦ ଉଦ୍ଧାର ବାଳନୃପତିର ଆଦି ଯେ । ଆହେ
 ଦେବ । ପାରୁଣ୍ଡେ ନାନା ପ ଧର । କାମରୂପୀ ଅଟନ୍ତି ଏ ସକଳ ହରି । ଏତେ
 କହ ସାରଣ ପଛଦୁଆ ଦେଇଣ ମନରେ ମହାଭୟ କରି ସେ ॥ ଶୁକ ଦେଖାଇ
 କହେ ଦୁର୍ବାଦଳ ଶରୀର ଗୁଣାଶ୍ରୟ ନୟନ ରାମ । ଏଟି ଜାନଙ୍କବର କେଦନ୍ତ
 ଶର କର ଛବି ନନ୍ଦା କରୁଛୁ କାମ ହେ ॥ ଆହେ ଦେବ । ତାଙ୍କ ପାରୁଣ୍ଡେ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଲଙ୍କା ଗୁହଁ ଟଙ୍କାର କରୁଛନ୍ତି ଗୁଣ । ତାଙ୍କ ପାରୁଣ୍ଡେ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇଛୁ

ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଦ୍ଧାର ଭ୍ରାତା ବିଶ୍ୱାସୀ ଯେ ॥ ଶୁଣିଣ ଲଙ୍କାମାତା କୁପିତ ହୋଇ
ମତ ବହୁ ଭୟାନା ତାଙ୍କୁ କଲ । ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଣ ତୁମ୍ଭେ ରାଜାମାତା ନ ଜାଣ
ଡବଡ଼ିଅଛ ରେ ବୋଇଲ ସେ । ଆହେ ମନ୍ତ୍ରୀ । ଛେଦନ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ବେନ ଶିର ।
ପ୍ରବେ ମୋରେ କଫିଛ ବହୁ ଉପକାର । ଯାହାକୁ ତୋଷ କଲେ ବହୁ ବିଭୂତି
ପାଇ ତାହା କୋପରେ ଯାଇ ଶିର ଯେ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଣ ତୁମ୍ଭେ ରାଜାଛୁମ୍ଭରେ
ଶପ୍ତ ସୈନ୍ୟପ୍ରାନ୍ତମମନ କହ । ଏଣୁ ମାତ ନ ଜାଣି ନ ପଡ଼ିଣ ନ ଶୁଣି ଗର୍ବରେ
ହୋଇଅଛ ମୋହ ଯେ । ଆହେ ମନ୍ତ୍ରୀ । କ୍ଷମା କଲ ମୁଁ ଆଜ ଦୋଷ । ଆଉ-
ବେଳେ ଏହା ନ କହିବ ମୋ ପାଶ । ପିଇବ ଖାନ ବିଶି ସକଳ ଦିନ ନିଶି
ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ ପୀୟୂଷ ହେ । ୧୭ ।

—X—

୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ—ଛନ୍ଦିଚ୍ଛେଦନ

ରାଗ—କୌଶିକ

ମନ୍ତ୍ରୀମୁଖୁଁ ଶୁଣି କୋପେ ବିଂଶପାଣି ପୁଷ୍ପକଧାନେ ବିଜେ କଲ ।
ଧନୁଶର ଧରି ଆକାଶେ ରହିଣ ସୁବଳଗିରିକ ଚାହିଁଲ । ଡୋଳେ ଦେଖିଲ,
ଦୁର୍ବାଦଳ ରାମ ଶରୀର । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶୋଭା କି ଦେନ ଅବତାର ମଦନ ଯାର
ପରିବାର ॥ ବିଚିତ୍ର ମୃଗଶୁଳପରେ ବିଜୟ ସୁଗ୍ରୀବ ଉରେ ଆଉଜଣ ।
ଦକ୍ଷିଣଭୁଜ ଚାନ୍ଦ୍ରସୂତ କନ୍ଧରେ ହନୁ ଚୁପେ ବାମ ଚରଣ । ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ,
ପଡ଼ିଛି କୋପନେନ୍ଦ୍ର କୋଣ । ଶ୍ରୀରାମବାମପାରୁଣ୍ଡରେ ବସିଣ ଶର ସଳଖନ୍ତି
ଲମ୍ବୁଣ ॥ ଛୁମ୍ଭରେ ଜାମ୍ବବ ବେନକର ଯୋଡ଼ ଜଣାନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧ ଅନୁକୂଳ ।
ଗୁଣ ଦେଇଣ କୋଦଣ୍ଡ ଧରିଛନ୍ତି ବାମଅଙ୍ଗ କରକମଳ । ଦକ୍ଷିଣେକର,
ପଛବେ ଶୋହେ ଶାସଣ ଶର । ସୁବାସ କୁସୁମେ ସୁଜଟ ମଣ୍ଡିତ ବନକୁସୁମ
ମାଳା ଉର ॥ ମେଘଖଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ଗଗନେ ଦେଖିଣ ପରୁରୁଛନ୍ତି ସୀତାପତି ।
ଆହେ ଲଙ୍କପତି ଗଗନେ କି ଦିଶେ କହ କହ ଏ କିସ ଶକ୍ତି । କର୍ଣ୍ଣେ
କହଇ, କର ବଦନେ ବିଶ୍ୱାସୀ । ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେନ ଦେଖାଇ ବୋଲେ
ଦେବ ସୈନ୍ୟ କଳ୍ପଅଛି ରାବଣ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରବଣେ ଏମନ୍ତ କହନ୍ତେ
ଅନାଇଥିଲା ଦଶଶିର । ବୁଲଇଣ ଗଦା ପ୍ରହାର କରନ୍ତେ ଧଇଲ ମରୁତ
କୁମର । ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ କୋଦଣ୍ଡେ କାଣ୍ଡ ବସାଇଲେ । ରାବଣ ଧନୁ
ମୁକୁଟ ସର୍ବ ଛବି ଛେଦ ବୋଲଣ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଶର ଧନୁ
ମୁକୁଟ କାଟିଲ ତାହାର ସର୍ବସ । ଏକାବେଳକେ ଛୁଡ଼ିଣ କି ପଡ଼ିର ଗ୍ରହ
ସଜେ ସର୍ବ ନକ୍ଷତ୍ର । ତହିଁ କି ଅବା, ଗଜମୁକୁତା ହେଲ ବୃଷ୍ଟି । କି ଅବା

ମଞ୍ଜିକା କୁସୁମେ ରାମକୁ ଅଞ୍ଜଳ ଦେଲେ ପରମେଷ୍ଠି ॥ ରାମବାଣ ଟାଣ ଦେଖିଣ
ରାବଣ ଲଜ ଭୟରେ ପଳାଇଲ । ଛେଦନ କଲେ ଯେତେ ଛନ୍ଦ ତାହାର ସିନ୍ଧୁ
ଗର୍ଭରେ ସେ ପଡ଼ିଲ । ଚନ୍ଦ୍ରାଜଳରେ, ମନ-ମୀନ ତାର ବୁଡ଼ିଲ । ବୋଲେ ବଣି
ସୀତା ହରିଲ ଦିନରୁ ଦଇବ ତାହାକୁ ଗୁଡ଼ିଲ ॥

— X —

୨୦ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ — ଦକ୍ଷିଣ କାମୋଦୀ

ଶାଢ଼ୁଲ କର ଧରି ଦଶଶିର । ଆଶ୍ୱେଦଣ କଲ ବହୁ ଉଚ୍ଚପୁର ॥
ଢେଣିଲ ରାମ ବିଜେ ସୁବଳଗିରି । ଗଡ଼ହାର ଯାଏ କପି ଛନ୍ଦ୍ର ପୁର ॥ ଶୁକ
ସାରଣଠାରୁ ଯା ଥିଲ ଶୁଣି । ସେହୁରୂପେ ଶାଢ଼ୁଲ କହିଲ ବାଣୀ ॥ ଶାଢ଼ୁଲକୁ
ପରୁରନ୍ତି ଲଙ୍କେଶ୍ୱର । କହ କେବଣ କପି କାହା କୁମର ॥ ଶୁଣି ଶାଢ଼ୁଲ କର
ଦେଖାଇ କହେ । ରାମ ଆଗେ ଯେଟି ଦେବ ଉଦ୍ଧା ହୁଏ ॥ ବେଦବରଙ୍କର ପୁତ୍ର
ଜାମ୍ବବନ୍ତ । ଋଷସୈନ୍ୟ ଅପ୍ରମିତ ॥ ଧନୁନ୍ତର ପୁତ୍ରଟି ସୁଷେଣ ଶର । ଏହାଙ୍କର
କପି ସୈନ୍ୟ ଅଗୋଚର ॥ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନନ୍ଦନ ଦେବ ଦଧିମୁଖ । ରାମ ପାଶେ
ଉଦ୍ଧା ହୋଇଅଛି ଦେଖ ॥ ବେଗଦରଣା ସୁମୁଖ ଦୁରୁମୁଖ । ଏ ତିନିହେଁ
ମୃତ୍ୟୁସ୍ଥିତ ଦେଖ ଦେଖ ॥ ଅନଳଙ୍କର କୁମର ଦେଖ ମାଳ । ଆରୁଆ ହୋଇଛି
ଦେନ କପିବଳ ॥ ଦେଖ ପବନ ନନ୍ଦନ ହରୁଶର । ଏହୁ ଦହିଲଟି ଆମ୍ଭ
ଲଙ୍କାପୁର ॥ ଦେଖ ଏ ଅଙ୍ଗଦ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାତି । ବାଳୀନନ୍ଦନ ଦ୍ୱିଶସ୍ତ୍ର
କପିପତି ॥ ମନ୍ତ୍ରାୟ ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ଦେବ ବେନି ଶର । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଠାରୁ
ଅବତାର ॥ ଗଦ ଗବାକ୍ଷ ସରଭ ତିନି ଶର । ଋଷଭ ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନହିଁ ଆବର ॥
ପାଞ୍ଚ ଶରେ ଅଛନ୍ତି ଯମର ସୁତ ॥ ଏହାଙ୍କର ବଳ ଦେବ ଅପ୍ରମିତ ॥ ହେମକୂଟ
ବରୁଣଙ୍କ ପୁତ୍ର । କି କହିବା ଦେବ ଏହାଙ୍କ ଚରିତ ॥ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ କୁମର ଏଟି
ନଳ ! ଏଟି ସେତୁ କରି ଉପାଇଲେ ଶିଳ ॥ ଦେଖ ସୁଗ୍ରୀ ବାନର ନୃପତିବର ।
ମହାଚେଳସ୍ତ୍ରୀ ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କୁମର ॥ ବିଶ୍ୱବାନନ୍ଦନ ଭ୍ରାତା ବିଶ୍ୱାକ୍ଷ । ଏହାଙ୍କ
ବଳତ ଦେବ ଭଲେ ଜାଣ ॥ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ ଦଶରଥବାଳ । କେବେ ଅଟନ୍ତି
ଦନ୍ତୁଳଙ୍କ କାଳ ॥ କେତେ କହିବି ଶ୍ରୀମୁରେ ବିଂଶନେମ । ଦଶକୋଟି କପି
ଦେବତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ॥ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି ନୋହିଲେ ସୀତା ଦେବ । ଦିବ୍ୟ ଗଉକୁ
ଯେମନ୍ତ ଯୋଗାଇବ ॥ ଶୁଣି ସମସ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅଣାଇଲେ । ବୋଲେ 'ବଣି ନ
ଦେବ ବିରୁର କଲେ । ୨୩ ।

— X —

୨୧ଶ ଛାନ୍ଦ ମାୟାଶିର ଓ ଧନୁ ଦର୍ଶନ

ରାଗ—ରାଜବିଜେ ଧନାଗ୍ରୀ

ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦେଇଣ ମେଲଣି । ଭିତରେ ବିଜେକଲ ବଂଶପାଣି ।
 ବିଦ୍ୟୁଜହ୍ନକୁ ଅଣାଇଲ ପାଣି । କରି ତାହାକୁ ବହୁ ପଞ୍ଚରୁଷ ଯେ । ନ ଭାଙ୍ଗି ବୁ
 ଆଜ୍ଞା ମୋର ରେ । ରାମର ଶର ରାମର ଧନୁଶର କଇତବେ ବେଗେ କରରେ ॥
 ଲଙ୍କାପତିର ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ । କଇତବେ ତା ସେ କଲ୍ ତକ୍ଷଣେ । ଦେଖି
 ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲ ରାବଣ । ପ୍ରଣୟା ତାକୁ କଲ ପୁଣ ପୁଣ ସେ । ବିଜେ କଲ
 ମଧୁବନ ଯେ । ବିଦ୍ୟୁଜହ୍ନକୁ ଦୁଆରେ ରଖି ଏକାଗଲ ସୀତା ସନ୍ଧିଧାନ ଯେ ॥
 ରାଜାବିଜେ ଦେଖି ଅସୁରାଗଣ । ବନ୍ଦନକଲେ ରାବଣ ତରଣ । ସୀତା ଅବସ୍ଥବ
 ମାନ ଘୋଡ଼ାଇ । ବିଜୟ କଲେ ହେଠମୁଖ ହୋଇ ସେ । ତା ଦେଖି କହେ
 ରାବଣ ଯେ । ଆଗୋ ସୀତେ କାଲି ନିଶା ଭାଗରେ ତୋ ପତିର ବାରତା ଶୁଣ
 ଗୋ ॥ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ଘେନି ଆବର ସର୍ବ ବାନର ସଭାମ । ସିନ୍ଧୁରେ
 ସେତୁ କରି ପାର ହେଲେ । ସୁବଳଗିରି ଉପରେ ରହିଲେ ସେ । ଶୋଇଥିଲେ
 ଶ୍ରୀମତ ହୋଇ ଯେ । ତାହା ଦେଖି ମୋତେ ଡରର କହିଲ ଏକାନ୍ତ ହୋଇଣ
 ଯାଇ ଯେ । ମନେ ଏହା ମୁହିଁ ବିଚାର କଲି । ଏହି କାଳରେ ମାରିବି ବୋଲଲି ।
 ଏହାଠାରୁ ମହାବୀର ଯୋଦ୍ଧା ଅନେକ । ପେଷିଲି ପ୍ରହସ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଯେତେକ
 ସେ । ବେଢ଼ିଲେ ସୁବଳ ଗିରି ଗୋ । ଶୋଇଥିଲେ ରାମ ପ୍ରହସ୍ତ ଆଣିଲ ତା
 ଶିର ଛେଦନ କରି ଗୋ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଳାଇ ଗଲକ କେଶେ । ବନ୍ଦନ ହୋଇଛନ୍ତି
 ବିଭୀଷଣେ । ସୁଗ୍ରୀବ ଶ୍ରୀବ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଲେ । ହନୁମନ୍ତର ଦର୍ପ ଚୁଣ୍ଡ କଲେ
 ସେ । ଜାମ୍ବବ ପଶିଲେ ବନେ ଗୋ । ଥୋକେ କପିମାନେ ସିନ୍ଧୁରେ ପଡ଼ିଲେ
 ଥୋକେ କପି ମଲେ ରଣେ ଗୋ ॥ ଏବେ ଜାନକା ହୁଅ ତୁ ପ୍ରସନ୍ନ ।
 ଦେଖିଥାଅ ତୋର ସ୍ବାମୀ ବଦନ । ବିଦ୍ୟୁଜହ୍ନ ଦ୍ଵାରେ ଥିଲ ଯେ ଘେନି ।
 ଅଣାଇଲ ତାହା ଦଶମୁଖ ନ ସେ । ଥୋଇଲ ସୀତା ଅଗ୍ରତେ ଯେ । ପ୍ରଣାତ
 କରିଣ ସରୋଜଲେତମ ବିକଳ ହୋଇଲେ ତତ୍ତ୍ଵେ ଯେ ॥ ଛେଦନ ରମ୍ଭା
 ପ୍ରାୟେକ ପଡ଼ିଲେ । ଦଣ୍ଡେ ଯାଏ ସେ ଜ୍ଞାନହୀ ଗୁଡ଼ିଲେ । ସୁଖି ଜ୍ଞାନ ପାଇ
 ଶିରକୁ ଚୁହିଁ । ରୋଦନ କରନ୍ତି ବିକଳ ହୋଇ ସେ । ହା ହା ମୋର ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର
 ହେ । ମୋହ ଗୁର ପାଇଁ ଅଯୋଧ୍ୟା ଠାକୁର କପି ହେଲ ଭୁଞ୍ଜି ଏବେ ଶିର ।
 ମନୋରଥ ରଲେ ହୋଇଲ ସିଦ୍ଧି । ଆଗହୁଁ ପାଣ୍ଡିଣ ଥିଲେ ଏ ବୁଦ୍ଧି ସେ ।
 କଲେ ତ ମୋତେ ଅନାଥ ଯେ । ବୋଲଇ ବିଶି ବୋଲନ୍ତି ଠାକୁରଣୀ ଯିବଇଁ
 ସ୍ବାମୀର ସାଥ୍ ଯେ । ୯ ।

୨୨ଶ ଛାନ୍ଦ — ସୀତାଙ୍କ ଶୋକ

ରାଗ—ଚିତ୍ରାଭେ ରବ । ଗୋପବିଳାପ ବୃତ୍ତେ

ଆହା ଧନୁର ବରବର । ଧନୁର ନ ଥିଲ କି କର । ଯାହର । ବାଣ
 ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦହପାରେ, ତାଙ୍କୁ ମାଇଲ ପ୍ରହସ୍ତ ଗୁର ହେ ॥ ଦଇବ । ଆଶୁ ନ
 ଥିଲେ ମୋତେ ମୋ ପତି । ଜାଣନ୍ତି ସେ ପଡ଼ିବ ବିପତ୍ତି । ମୁକ୍ତି ନ ପାରି
 ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ଅଇଲି, ତେଣୁ ହେ ଇଲ ଏମନ୍ତ ଶକ୍ତି ହେ । ଦଇବ ॥ ଚରଞ୍ଜୀବୀ
 ଅଟନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ । ମୁନି ବଚନ ହେଲ କି ଭ୍ରମ । ମୋତେ ବୋଲନ୍ତି ବିଧବା
 ଯୋଗ ନାହିଁ; ଏବେ କଥା ହେଲ ଏଡ଼େ କର୍ମ ହେ । ଦଇବ ॥ ଯେଉଁ ଯୁବକ
 ପତି ଆଗରେ । ମରେ ପୁଣ୍ୟବଳୀ ବୋଲି ତାରେ । ଯୁବକ ଆଗେ ପତି ଯେବେ
 ମରଇ, ତାକୁ ଦୁଷଣ ହୁଏ ସଂସାରେ ହେ । ଦଇବ ॥ ଯେବେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଗଲେ
 ପଳାଇ । ମୋର ଶାଶୁକୁ କହିବ ଯାଇଁ । ସୀତା ନେଇ ଦୈତ୍ୟ ରାମକୁ
 ମାଇଲେ, ଏହା ଶୁଣିଲେ ଜାଇବେ ନାହିଁ ହେ । ଦଇବ ॥ ପୁଣି ଧନୁ ତୁଣୀକୁ
 ଅନାଇଁ । ଚନ୍ଦ୍ର ବିଳପନ୍ତି ଗୁଣ ଗାଇ । ଏହି କାଳରେ ପ୍ରହସ୍ତ ଦ୍ଵାରେ ରହି,
 ତାର ଗୁମୁକୁ କହି ପଠାଇ ସେ । ପ୍ରହସ୍ତ ॥ ଦୁତ ଛବିଶେ ବେଗେ ଜଣାଇ ।
 ଦେବ ପ୍ରହସ୍ତ ଆସିଲୁ ଧାଇଁ । ଜଣାଇ ପଠି ଆଇଲୁ କପିମାନେ, ଗଡ଼ ପାଚେଣୁ
 ପଡ଼ିଲେ ଡେଇଁ ହେ । ଭୋ ଦେବ ॥ ଶୁଣି ସତ୍ତ୍ଵରେ ତହିଁ ଅଇଲ । ପ୍ରହସ୍ତକୁ ସବୁ
 ପଚାରିଲ । ରାବ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଶିର ଧନୁ, ସେହିକ୍ଷଣି ଅଦୃଶ ହୋଇଲ ହେ ।
 ସୁଜନେ ॥ ଦଶଶିର ବୋଲେ ମାର କପି । ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପେଷିଲ କୋପି ।
 ବୋଲେ ବିଶି ଚଉପାଶରେ ଜଗିଲେ, ରାଜା ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଆଟ ବ୍ୟାପି ସେ ।
 ଅସୁରେ ॥

୨୩ଶ ଛାନ୍ଦ—ସରମାର ପ୍ରବୋଧ

ରାଗ—କାଫି

ସରମା ନାମେ ବିଶ୍ଵକ୍ଷଣ ଭରଣୀ । ପ୍ରାଣୁ ଅଧିକ ଅତି ବିଶ୍ଵାସୀ ସେ
 ଜାନକୀଙ୍କ ମିତଣୀ । ସୀତାଙ୍କ ମୋହ ଦେଖି କହନ୍ତି ବାଣୀ । ମିଛ-
 କଥାକୁ ମୋହ ଯାଉଛ ଗୋ ମୋର ପ୍ରାଣମିତଣୀ ॥ ପ୍ରହସ୍ତ କି କି ରୂପେ
 ବାରବା ଦେଲ । ତାହା ଶୁଣି ରାବଣ ବିସ୍ମୟ ସେ ହୋଇ ଉଠିଣି ଗଲ ॥
 ମୁହିଁ ଗଡ଼ ସେ କଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ । ଦେଖିଲେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ସେ ଗଲ ଗୋ
 ଅତି ସରୁର ହୋଇ ॥ ତୁମ୍ଭ ପତି ଅଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ । ତୁମ୍ଭେ ବୋଇଲେ
 ପ୍ରାଣମିତଣୀ ଗୋ ଦେଖି ଆସିବ ଯାଇ ॥ ସିଲୁ ବନ୍ଦାଇ ସୈନ୍ୟ ହୋଇଲେ

ପାରି । ଲଙ୍କା ବେଢ଼ିଣ ରୁଷ ମର୍ଦ୍ଦଟି ଗୋ ଚଉପାଶରେ ପୁରୁ ॥ ରାବଣ ବଳେ
ତାଙ୍କୁ ହୋଏ କି ମାରି । ବିଅର୍ଥେ ଚନ୍ଦ୍ରା ତୁମ୍ଭେ ନ କର ଗୋ ସଖି ଉଷିକୁମରୀ ॥
ମାୟାରେ ଶର ଧନୁ ଥିଲା ସେ ଆଣି । ଜାଣି ନ ପାରିଲ ତା ସଙ୍ଗାତ ଗୋ ସତ
ପ୍ରାୟେକ ମଣି ॥ ଶୁଣି ଜାନକା ବହୁ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ । ଦଗଧବନେ ଯେହ୍ନେ
ସଲିଳ ଘନ ଗୋ ବହୁ ବୃଷ୍ଟି ବା କଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ସଖି ଆଗୋ ଜୀବନ
ଦେଲ । କି ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରାଣନାଥର ଗୋ ସବୁ ଶୁଭ କହିଲ ॥ ଏବେ ତୁମ୍ଭେ
ରାବଣ ପୁରକୁ ଯାଅ । କି କି କରିବ ତାହା ଜାଣିଣ ଗୋ ମୋର ପାଶରେ
କହ ॥ ତାହା ଶୁଣିଣ ଗଲ ସରମା ସଖୀ । ରାବଣ ସବୁପୁରେ ପଶିଣ ସେ ସବୁ
ବିବର ଦେଖି ॥ ମାତା ମାତୁଳ ବୃଦ୍ଧ ବୃଦ୍ଧ ଅସୁର । ରାବଣକୁ ମଧ୍ୟରେ
ବସାଇ ସେ କରେ ଗୁଟ ଉତ୍ତର ॥ ଅରବିନ୍ଦହିଁ ବ୍ରହ୍ମରୂପେ କହିଲ । ବୋଲଇ
ବିଣି ତାହା ଜାଣିଣ ସେ ସୀତକାର କଲ । ୧୪ । —*—

୨୪ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ପଞ୍ଚମ ବିରାଡ଼

ସରମା ଜାନକା ପାଶ, କହଇ କରି ବିଶ୍ୱାସ, ଶୁଣ ଆଗୋ ଜୀବନ
ମିତଣୀ । ଏଠାରୁ ଯାଇ ରାବଣ, ଭାଲେ ଘେନ ମନ୍ତ୍ରିଗଣ, ବିରୁରମାନ
ଅଇଲ ଶୁଣି । ଗୋ, ପ୍ରାଣସଖି, ଶୁଣ ରାବଣ ଗୋପ୍ୟ ବିରୁର । ଜନମା ତା
ନଉକେଷା, କହିଲ ଯେତେକ ଗୁଣା, ଭୁନି ହୋଇ ଥିଲା ଦଶଶିର ॥
ଦୋଇଲ ରାମକୁ ନର, ପ୍ରାୟ ମଣ୍ଡରେ ଅସୁର, ନାଗପୁଣ ରାମ ଅବତାର
ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ବାନର, ବନ୍ଦନ କଲେ ସାଗର, ନିଶ୍ଚେ ନାଶିବେ ସବୁ
ଅସୁର ॥ ସୋଦର ବୋଲ ନ କଲ, ବାହାର କରିଣ ଦେଲ, ସେ ଏବେଟି
ହୋଇଲେ ତାଙ୍କର ହେ । ଦଶରଥର କୁମର, ସୀତା ଘେନି ଯାଉ ଘର,
କମ୍ପା ଆନୁକୁ କରିବ ପର ॥ ଆବର ନାମେ ରାକ୍ଷସ, ବୃଦ୍ଧ ରାବଣ ବିଶ୍ୱାସ,
ସେ ବୋଇଲ କର ମାତା ବୋଲ । ରାମ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୀତି ହୋଇ, ସୀତା
ଦେବା ବାହୁଡ଼ାକୁ, ତେବେ ଆନୁର ହୋଇବ ଭଲ ॥ ଶୁଣି ନାସିକା
ପୁଲଇ, ବଂଶନପୁନ ବୁଲଇ, ଜନନୀକ ଏମନ୍ତ କହିଲ । ଲଙ୍କା ଅବା ଜୟ
କରୁ, ରାମ ପଛେ ମୋତେ ମାରୁ, ସୀତା ନିଶ୍ଚେ ନ ଦେବ ବୋଇଲ ସେ ॥
ରଜ ଯେବେ ରହ ପାଇ, ଦେବ ବୋଲି ବୋଲେ ନାହିଁ, ସେହିରୂପେ
ଭୁଲୁକୁ ସେ ପାଇ । କରିବ ବହୁତ ରଣ, ମରିବେ ଅସୁରଗଣ, ସଖି ଯେ
ଭୁଲୁକୁ ଦେବ ନାହିଁ ॥ ସନ୍ତୋଷେ ରାବଣ ଗଲ, ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ଗଲ,
ଦୁର୍ଦ୍ଦାରକୁ ନିପତ୍ତି ଦେଲ । ପଣ୍ଡିମକୁ ଇନ୍ଦ୍ରକିତ, ପୁଣ୍ଡିକକୁ ପ୍ରହସ୍ତ,

ମହୋଦର ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗଲ ॥ ମଧ୍ୟେ ରଖି ବରୁପାଶ, ସୈନ୍ୟ ତାର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ,
ଉତ୍ତରଦ୍ଵାରେ ଆପେ ରହିଲ । ଉତ୍ତରଦ୍ଵାର ଜଗଣ, ବିଜେକଲ ଲଙ୍କପତି,
ବୋଲେ ବଣି ଗଡ଼ ବନ୍ଧ ହେଲ ଯେ । ୭ ।

— X —

୨୫ ଶ ଛାନ୍ଦ—ରାବଣ ସୈନ୍ୟ ସଜ

ରାଗ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ

ସୁଗ୍ରୀବ ଲଙ୍କେଶ ଜାମ୍ବବ ହନୁ । ଅଙ୍ଗଦ ନଳମାଳ ଚନ୍ଦ୍ରସୁନୁ । ଗବୟୁ
ଗବାକ୍ଷ ଦୁର୍ବିଳ ଶାର । ସୁଷେଣ ପନଶ ସରଭ ଶାର । ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନ ।
ବିରୁରନ୍ତ୍ର ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନ ॥ କେ ବୋଲେ ଲଙ୍କାଗଡ଼ର ଭିତର । ଅଛନ୍ତି
ତହିଁ ଅନେକ ଅସୁର । କେ ବୋଲେ କେଉଁ ବାଟେ ଆମ୍ଭେ ଯିବା । କେ
ବୋଲେ ପାଚେଣ୍ଡା ଡେଇଁ ପଶିବା । କୁହା କୁହୁ ଶୁଣି । ବିଘ୍ନେଶ କହେ
ମଧୁର ବାଣୀ ॥ କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଏ ବିଘ୍ନେଶ । ଶ୍ଵେ ଦେବ ମୋହର
ବାରତା ଶୁଣ । ମୋହର ଦେବ ମନ୍ତ୍ରୀ ରୁରଜଣ । ଲଙ୍କାରୁ ଅଇଲେ ସେ
ଏହିଶିଖି ତାଙ୍କ ନାମ ଶୁଣ । ବିବିଧପ୍ରକାରେ ଜାଣନ୍ତି ରଣ ॥ ଅନଳପ୍ରମୁଖ
ଶର ସମ୍ପାତି । ପକ୍ଷୀ ହୋଇଣ ଲଙ୍କାରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ଅଛନ୍ତି ବାରତା
ଆଣି । ଶୁଣିବା ହେଉ ଦେବ ରୁଡ଼ାମଣି । ରାବଣ ବଳ । ସବୁ ଅସୁରେ
ହୋଇଛନ୍ତି ଠୁଳ ॥ ସହସ୍ରେ ଗଜର ସହସ୍ରେ ନାମ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଶତ ଗରେ
ସମାନ । ଗଜ ଗୋଟିକେ ଦଶଲକ୍ଷ ଗଜ । ମେବକ୍ଷ ହେଲୁଟି କ ଦେବ
ହେଜ । ବେନସ୍ତ୍ର ବାଜା । ଉଡ଼େ ଶୁଣିବା ଅଶ୍ଵ ପ୍ରାୟେକ ବୁଝି । ବାଜା
ଗୋଟିକେ ଦଶଲକ୍ଷ ବାଜା । ବେନ ମେବକ୍ଷ ହୋଇଲ ତା ହେଜ । ରଥ
ତାର ଦେବ ଦଶ ସହସ୍ର । ମଣ୍ଡିଶଛନ୍ତି ଦବ୍ୟ ରତ୍ନ ବସ୍ତ୍ର । ସେ ରଥ
ଗୋଟିକେ । ଦଶଲକ୍ଷ ରଥ ଗୋଟି ଗୋଟିକେ ॥ ବୃନ୍ଦେ ରଥ ଦେବ ହୋଇଲ
ଜାଣ । କହଇ ପଦାତକ ପରମାଣ । କୋଟିଏ ପଦାତ ପଦାତ ମୁଖ୍ୟ !
କୋଟିକ ବାହାରେ ଛନ୍ତି ଅସଂଖ୍ୟ । ପଦାତ ଗୋଟିକେ । ଦଶଲକ୍ଷ ଖଟିବାରେ
ଏ ଶଙ୍ଖେ ॥ ଏମନ୍ତ ବଳ ଦେଖି ଦଶାନନ । ପାଞ୍ଚସ୍ରଗ କର ବାଣ୍ଟିଲ ସୈନ୍ୟ ॥
ପଣ୍ଡିମନ୍ଦାରେ ଗଲ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ । ପୁଷ୍ପଦ୍ଵାରେ ଜଗାଇଲ ପ୍ରହସ୍ତ । ଶାର ମହେ-
ଦର । ମହାପାରୁଷ୍ଠ ଘେନ ସଙ୍ଗତର ॥ ଦକ୍ଷିଣଦ୍ଵାର ଆବୋରି ରହିଲ । ରାବଣ
ଉତ୍ତର ଦ୍ଵାରକୁ ଗଲ । ବିଜୟ କଲ ଜଗଣ ଉପରେ । ଚତୁର ବଳ
ଘେନ ସଙ୍ଗରେ । ସେ ଗଡ଼ ଜଗିଲେ, ଗୋଟିଏ କେହି ବାହାର ନୋହିଲେ ॥
ବରୁପାଶକୁ ମଧ୍ୟରେ ରଖିଲେ । ଆୟୁଧମାନ ବାଣ୍ଟିକରି ଦେଲେ । ବିବିଧ
ବାଦ୍ୟନାଦେ ପୁରେ ଲଙ୍କା । ଅସୁରେ ହୋଇଛନ୍ତି ରଣରଜା । କହିଲେ
ମୋ ରୁର । ଏଥକୁ ଦେବ କର ସୁବରୁର ॥ ବୋଲିବ ଅବା ଏ ରାବଣ ଶ୍ରୀ ॥

ଡ଼ଗଲ ମୋତେ କହୁଅଛି ପାଇ । ତୁମ୍ଭ ହୋଧ ଜାତ ହୋଇବାପାଇଁ । ଏଣୁ କରି ମୁଁ ଗୁମୁରେ ଜଣାଇଁ । ସେ ଅସୁର କେତେ । ଜଣି ପାର ଲଙ୍କାପ୍ରାୟେକ ଶତେ ॥ ରୁର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଦର୍ଶନ କରାଇ । ତାଙ୍କ ମୁଖୁ ସବୁ ଦେଲେ ଶୁଣାଇ । ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ମଉନ ହୋଇଲେ । ଦରହାସେ ଧନୁଶର ଗୁଣ୍ଠିଲେ । ଘାନ ବିଶି ଭଣି । ଗଡ଼ବନ୍ଧ କହେ ଯୋଡ଼ଣ ପାଣି । ୧୨ ।

— X —

୨୪ଶ ଛାନ୍ଦ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗ

ରାଗ—ବସନ୍ତ ଭୈରବ

ପୁଣି ଜଣାଇଲେ କରଯୋଡ଼ି ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ । ଶ୍ରେ ଦେବ ଲଙ୍କା ଗଡ଼ର ଘାତ୍ର ପ୍ରତି ଶୁଣ । ସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ ଦ୍ୱୀପ ଦେବ ଭରଣ ଯୋଜନ । ସେଥିମଧ୍ୟେ ସି କୁଟ ଅଚଳ ବିଚପନ । ସି କୁଟ ପଦ୍ମତ ସପ୍ତଶୃଙ୍ଗ ମହାଘାତ । ମଧ୍ୟ ଶୃଙ୍ଗେ ବିହ୍ୱ କରିଅଛି ଲଙ୍କା ଦୁର୍ଗ । ସେ ଗଡ଼ର ଘାତ୍ର ଦେବ ଭରଣ ଯୋଜନ । ଦଶଯୋଜନ ଓସାର ଦିବ୍ୟ ରମ୍ୟସ୍ଥାନ । ରୁରପାଶେ ବେଢ଼ିଅଛି କନକ ପାଚେଣ୍ଡା । ତଥୁପରେ ଖାଇ ଜଳ ଜଳ ଅଛି ପୁର । ରୁରପାଶେ ତଡ଼ିହାରେ ପାଷାଣ ଶଙ୍କୁଅ । ତଥୁ ରୁରପାଶେ ବନ ଦିଶେ ଅତି ଭୟ ॥ ଦେବ ଦାନବରେ ଦେବ ଅଟଇ ଅଜେୟ । ନାନାରୂପେ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ନାନାରୂପେ ବୁଧ । ଛୁଟିକଣିମାନେ ଯେ ପାଚେଣ୍ଡା ବେଢ଼ି ଶୋଭା । ଯେଉଁ ଦୁର୍ଗକୁ ଦେଖିଲେ ସୁରଦେବ ଲେଉଟା ॥ ଏଥକୁ ଶ୍ରେ ଦେବ ଦିବ୍ୟଚତରେ ବିରୁର । ରୁରହାରେ ବେଢ଼ିଆନ୍ତୁ ଆମ୍ଭ ବନଗିର । ଶୁଣିଣ ସେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ କପିଆଟ । ରୁରହାରେ ଜଗନ୍ତ ନ ପାନ୍ତୁ ସେହି ବାଟ । ପୂର୍ବହାରେ ଯାନ୍ତୁ ଆମ୍ଭ ସେନାପତି ମାଳ । ଦକ୍ଷିଣ ହାର ଜଗିବେ ବାଳର ଦୁଲ୍ଲଭ । ହନୁମନ୍ତ ପଶ୍ଚିମ ହାରକୁ ତୁମ୍ଭେ ଯିବ । ଲଙ୍କପତି କପିରାଜ ମଧ୍ୟ ଜଗିଥିବ ॥ ଆମ୍ଭେ ଯିବୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ସଙ୍ଗତରେ ଦେନ । ଉତ୍ତରହାର ଜଗିଣ ଥିବୁ ଭାଇ ବେନ । ଆଉ ସେନାପତିମାନେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯିବ । ରୁର ହାରେ ମଧ୍ୟ କପିବଳ ଜଗିଥିବ ॥ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ତୁମ୍ଭେ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ବେଡ଼ । ରାବଣକୁ ମାର ନିଶ୍ଚେ ଜଣିବାଟି ଗଡ଼ । ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ସକଳ କପିଙ୍କରେ । ତୁମି ଛୁଇଁ ବେନ କର ଲଗାଇଲେ ଶିରେ । ଲଙ୍କା ଦେଖିବାକୁ ବହୁଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ । ରାମ ଦେନ ସୁବଳଗିରିକ ଉଠିଲେ । ଦେଖିଲେ ଦଶଇ ଦିବ୍ୟ ହେମପତ୍ର ପୁର । ଜଗନ୍ନାଥ ଅଧିକା ମେଡ଼ ମଣ୍ଡପ ଆପାର ॥ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯାମିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଅଗ୍ନି ଦେନ । ସବୁ କରିଅଛନ୍ତି କି ମହାର ମୁଦ୍ରନ । ଚିରାଳ ଗୁରୁରେ ନାଦିଶବ୍ଦ ଦିବାକର । ଶୋଭା ଦିଶୁଅଛି କି ବା ସୁଗନ୍ଧ ସୋଦର । ପରୁରନ୍ତି କପିରାଜ କାହା କାହା ପୁର । ବୋଲେ ବିଶି ପୁର ଚିହ୍ନାଉଛି ଲଙ୍କେଶ୍ୱର । ୨ ।

— X —

୨୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୁଗ୍ରୀବ ଓ ରାବଣର ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧ

ରାଗ—ଘଟିଆରା, ଖେମଟା

କପିକୁଳ ସାଇଁ । ଗିରି ମୂର୍ଦ୍ଧନରେ ଥାଇ । ମନରେ ବହୁତ କୋପ
 ଜାତ କଲେ ଲଙ୍କାକୁ ଅନାଇଁ ॥ ସବୁହିଁ କାଞ୍ଚନ । ଘର୍ବ ଭରିଣ ଯୋଜନ । ଦଶ
 ଯୋଜନ ପ୍ରତି ତାର୍ ଅଟଇ ସେତୁକୁ ସମାନ ॥ ସେପାଏ ମାଇଲେ । ସିଂହଦ୍ଵାରେ
 ଉଭା ହେଲେ । ମଉନ ହୋଇଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ରାବଣ ମୁଖକୁ ଚାହିଁଲେ ॥ ପୁଣି
 କ୍ଷେପା ମାଳ । ହୋଧ ସମ୍ଭାଳ ନ ପାରି । ରାବଣ ଆସନ ଉପରେ ବସିଲେ
 ପେଲ ଦେଇ କରି ॥ ଆରେ ରେ ଅସୁର । ଏଡ଼େ ଗର୍ବ ତୋର ଗୁର । ଶ୍ରୀରାମ
 ଘରଣୀ ଶ୍ଵେତଲ ଆଖି ତୁ ରଖିଅଛୁ ପୁର ॥ ମୋଡ଼ନ୍ତି ତୋ ଗ୍ରୀବ । ଆଜ ଜାଣନ୍ତି
 ସୁଗ୍ରୀବ । କେବଳ ଶ୍ରୀରାମଠାକୁର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବିଅର୍ଥ ହୋଇବ ॥ ଏତେବୋଲି ଗାର ।
 ଧରି ଉଛୁଡ଼ିଲ ଗିରି ॥ ଦଶଶିରରୁ ଦଶମୁକୁଟ ଛଣ୍ଡାଇ ବିସ୍ଥଳ ଭୂମିର ॥ ରାବଣହିଁ
 ଧରି । ମାଲବରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି । ଗଡ଼ନ୍ତି ପଡ଼ନ୍ତି କେହି କାହାକୁହିଁ ସଂଗ୍ରାମେ ନ
 ହାରି ॥ ସେ ବେଳ ଶରୀର । ଶ୍ରମେ ସ୍ଵେଦ ଜରଜର । ନଖସତ ମୁନଘାତେ ରୁଧିର
 ହୋଇଲ ବାହାର ॥ ଦେଖନ୍ତି ଅସୁର ବେନିଜନଙ୍କ ସମର । ଧରିବେ ବୋଲଣ
 ଯେ ଯାହା ମତରେ କଲେକ ବିରୁର ॥ ଗୁଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ । ପୁଣି କ୍ଷେପାଏ
 ମାଇଲେ । ସୁବଳ ଗିରିରେ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ॥ ଚାହିଁ ତାଙ୍କୁ
 ରାମ । ମିତ୍ର କଲତ ଅକର୍ମ । ଏକା ହୋଇ ଶସ୍ତ୍ର ପୁରକୁ ଯିବାର ନୁହଇଁ ନା
 ଧର୍ମ । କଷ୍ଟିକ୍ୟା ଠାକୁର । ସର୍ବ ହରିକ ଶରୀର । ସୈନ୍ୟ ଆଉଁ ଆଉଁ ଆପଣାର
 ଯୁଦ୍ଧ ନୁହଇ ବିରୁର । ଶ୍ରୀରାମ ଭାରଣ । ଶୁଣି କପିକୁଳପତି ॥ ବୋଲେ ବିଶି ଲଜ୍ଜା
 ପାଇଣ ବଦନକଲେକ ଧରିଣୀ । ୧୪ ।

—X—

୨୮ଶ ଛାନ୍ଦ—ଅଂଜନପତ୍ନୀ

ରାଗ—କାଳୀ

ସୁବଳଗିରି ଶିଖରେ ପୁଲି ବୁଲି ଦେଖିଲେ ରାମ । ତା ଘର୍ବ ପ୍ରତି
 ବିଂଶଯୋଜନ ଅଟଇ ମନୋରମ ॥ ଦଣ୍ଡକ ମାଧ ଲଙ୍କାକୁ ଚାହିଁ ସୁଖାକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧି
 କଲେ । ଗିରି ଶିଖରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଲଙ୍କା ଯିବାକୁ ବିରୁରଲେ ॥ ଆହେ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ କରିବା ରଣ ଲଙ୍କା ଭିତରେ ପଶି । ଆଜ ମର୍କଟ ଅସୁରବଳ
 ହୋଇବେ ମିଶ ମିଶି ॥ ଧର୍ମେ ଅଧର୍ମେ ଜୟ ଅଜୟ ପ୍ରାନ୍ତରେ ହୋଇ ଜାଣି ।
 ଯଥପତିଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହିଁ ଶୁଣି କହନ୍ତି ବାଣୀ ॥ ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆହେ

ସୁଗ୍ରୀବ ଆହେ ଲଙ୍କେଶ ଦୁରୁ । ଆହେ ସୁଷେଣ ଆହେ ଜାମ୍ବବ ଆହେ ବାଲୀର ସୁରୁ ॥ ଆହେ ଗବୟ ଆହେ ଗବାକ୍ଷ ଆହେ ହେ ନଳ ନାଳ । ଆହେ ପନସ ଆହେ ଦୁର୍ବନ୍ଦ୍ର ଆହେ ହେ ଶତବଳ ॥ ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ରଣ କରିବା ଧର୍ମକୁ ଜଣି ଥିବା । ଜାନକୀ ଦେଇ ଶରଣ ପଶୁ ଦୁଃଖେ ବର ଗିବା ॥ ଶ୍ରୀରାମ ବାଣୀ ସମସ୍ତ ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଦେବ ହେଉ । ଶ୍ରୀମୁଖ ଆଜ୍ଞା ଦେନିଣ ଏବେ ଅଙ୍ଗଦ ଗର ଯାଉ ॥ ଶୁଣି ହରଷେ ରାବଣ ପାଶେ ଅଙ୍ଗଦ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ । ଭୁଣୀରୁ ଖର ନିଧନ ଶର ଅଙ୍ଗଦ କରେ ଦେଲେ ॥ ମୋର ଏ ଶର ବାଳକୁମର ଦେଖାଅ ରାବଣକୁ । ବୋଲିବ ସୀତା ନ ଦେଲେ ଏହି ଶରେ ପୋଡ଼ିବ ବୁକୁ ॥ ବରଷୁ ଦେବ ଶିବ ବାସବ ସକଳ ଦିଗପାଳ । ରଖିଣ ନ ପାରିବେ ମାରିବ ନିଶ୍ଚୟ ଅସୁର କୁଳ ॥ ଦଶଦିଗକୁ ଦଶମୂର୍ଦ୍ଧନୀ କରିବ ତାର ବଳ । ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଥିବ ତା ପିଣ୍ଡ ହୋଇ ରୁଧିର ଧୂଳି ॥ ଏବେ ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଇଣ ମୋତେ ଶରଣ ଆସି ପଶୁ । ନୋହିଲେ ସୈନ୍ୟ ଦେନିଣ ଏବେ ସମର କରି ଆସୁ ॥ ଜାଣିବା ସେହି କାଳରେ ତାର ଆମ୍ବର ଗରପଣ । ଆକାଶେ ଥାଇ ଦେଖଣ ଥିବେ ସବୁ ଆମରଗଣ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ଗର ପ୍ରଣାମ କରି ଆକାଶେ ଶେପିଗଲେ । ଜଗଜ୍ଞ ସ୍ଥାନ ତାର ଆସ୍ଥାନ ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଲେ ॥ ବୋଲଇ ଆରେ ଅସୁରାଧିପ ରାମଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଶୁଣ । ସୀତା ସମର୍ପି ଶରଣ ପଣ ନୋହିଲେକରରଣ ॥ ଆରେ ରାବଣ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଧର୍ମକୁ ନ ଗୁଡ଼ିଲେ । ଏବେ ହେ ଆରେ ସୁବଞ୍ଚାଶ୍ଚର ସୁବଞ୍ଚା ମଗାଇଲେ ॥ କୁହ ବିନାଶ ଯେବେ ତୋହର ଜୀବନେ ଅଛି ଆଶା । ଗଲେ କୁଠାର ବାନ୍ଧଣ ସୀତା ସମର୍ପି ରାମପାଶ ॥ ଦୟାଜଳଧି ସକଳ ଦୋଷ କରିବେ ତୋର ଶମା । ଅବିଳମ୍ବରେ ଶରଣ ପଣ ଦେଇ ଜନକଜେମା ॥ ନୋହିଲେ ନାଶ ଯିବୁ ଅବଶ୍ୟ ରଖିବେ ନାହିଁ କେହି । ବୋଲଇ ବିଶି ଶ୍ରୀରାମ କାଣ୍ଡ ତଣ୍ଡୀକି ବଳ ଭୁବି ॥

—X—

୨୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଆହାଶ

ଅଙ୍ଗଦ ବାଣୀ, ଦୁଷ୍ଟ ରାବଣ ଶୁଣି । ଶିର କମ୍ପାଇ ସନ୍ତୋଷେ କହଇ ବାଣୀ ॥ ଆରେ ମର୍ଦ୍ଦଟ, କର୍ପି ହୋଇଲୁ ନଷ୍ଟ । ପିତାଶୟ ସେବ ଜାଇଁଛୁ ରେ ପାପିଷ୍ଠ ॥ ମରଇ ପତି ଯେହ୍ନେ ଗାଟ ଥିବଣ । ଜାରପୁରୁଷ ଅବୋର ବୋଲୁଏ ସଖା । ଚେତେ ତୋ ମତି, ନୋହୁ ପୁରୁଷ ଜାତ ନର ପ୍ରତିଜ୍ଞା

ବାନର କହୁ ମୋ କତ ॥ ବାଳକୁମର, ଦନ୍ତେ ଚାପି ଅଧର । ବୋଲନ୍ତି ମୋ
ପ୍ରଭୁ ନିନ୍ଦାକରୁ ପାମର ॥ ହେଁଲେକ୍ୟଶୁର ରାମ ନୃପତିବର । ବାଳ ପରା
ଭୁବ ହୋଇବୁ ରେ ପାମର ॥ ନାହିଁ ତୋ ମନ, ବାଳ ରେ ଯେସନ । ସେ ତାଙ୍କ
କଞ୍ଚିତ ଶରେ ହେଲେ ନିଧନ ॥ ଦିଅନ୍ତି ଦଣ୍ଡ, ତୋର ମୋଡ଼ନ୍ତି ମୁଣ୍ଡ । ମାରି-
ବାକୁ ରାମ ଛୁଇଁଛନ୍ତି ମୁଣ୍ଡ । ମାରିବାକୁ ଛୁଇଁଛନ୍ତି କୋଦଣ୍ଡ । ଆରେ ଅସୁର,
ଆରେ ଏ ଲଙ୍କାପୁର । ଏଥି ହୋଇଲଣି ବିଭୀଷଣ ଠାକୁର ॥ ତୁ ବୋଲୁ ମୋର,
ଆୟୁଷ ନାହିଁ ତୋର । ଦଗଧପଟ ପ୍ରାୟ ଧରିଛୁ ଶରୀର ॥ ହୋଧେ ଅସୁର,
କମ୍ପାଇ ଦଶଶିର । ଅସୁରଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲୁ ଏହାକୁ ଧର ॥ ଶୁଣି ଅସୁର
ଧରିଲେ ଚାରିପାର । ବାହୁ ଛୁଆଡ଼ନ୍ତେ ସେ ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିର ॥ ଅସୁରଗଣ,
ଦେନି ରୁହେଁ ଆପଣ । ଜଗଣ ରୁଲ ଭାଙ୍ଗି କଲେ ରଣଭଣ ॥ ରାମ ଗୁମୁର
ଯାଇଁ ଯୋଡ଼ିଲେ କର । ବୋଲେ ବିଶି ନୋହିଲୁ ସନ୍ଧର ବିରୁର ॥

—*—

୩୦ଶ ଛାନ୍ଦ

କୃଷ୍ଣକଳା ବୃତ୍ତେ

ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମୁରେ ବାଳସୁତ ଯୋଡ଼ି କର । ଜଣାଇଲେ ରାବଣର ସବ
ସମ୍ପାଦର ॥ ଦୁଷ୍ଟଜନ ପ୍ରୀତିରେ ବୁଝନ୍ତି ଦେବ ସାଧ । ସନ୍ନ ଜନମାନେ ସବ-
କାଳରେ ଆରାଧ୍ୟ ॥ ରାବଣ ପାପିଷ୍ଠ ଦୁଷ୍ଟ ଦଣ୍ଡକୁ ସେ ଯୋଗ୍ୟ । ବିଭୀଷଣ କରିବ
ନିଶ୍ଚୟ ଲଙ୍କା ଶ୍ରେଣୀ । ଯଥାର୍ଥ ବଚନ ଶୁଣି କୋପ ମୋତେ କଲ । ଅସୁରଙ୍କ
ହାତରେ ଧଇଲ ନେଉ ଥିଲ ॥ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରେ ଯୁଦ୍ଧ କଲ ସନମତ । ତୁମ୍ଭ
ପ୍ରାୟ ମଣଇ ସେ ସକଳ ଜଗତ ॥ ଶୁଣି ତା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭିଲେ ।
ଲଙ୍କାଗଡ଼ ଉତ୍ତର ହାର ପାରୁଣେ ହେଲେ ॥ ଯଥପତିମାନେ ଚାରି ଭାଗ ହୋଇ
ଗଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ଯାହା ଆଜ୍ଞା ଦେଇଥିଲେ ॥

—*—

୩୧ଶ ଛାନ୍ଦ—ଗୋଳୟୁଦ୍ଧ

ଉଦ୍ଧବ ଗୀତା ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍କନ୍ଧ ବୃତ୍ତରେ ଗାଇବ

ଉଦେ ହୁଅନ୍ତେ ଅରୁଣ ଦେନଶ ବାନରଗଣ, ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଲଙ୍କା ବେଢ଼ିଣ । ଠାରି ବୋଇଲେ ଆପଣ ଚାରିଦିଗରେ କର ରଣ ପ୍ରକାର
ନ୍ଦ୍ରେଇଁଣ ହାଣ ଅସୁରଗଣ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ସବ ଯଥପତିଗଣ
ଚାରିଦିଗ ନିରୋଧେ, ସେନ୍ଧ୍ୟ ଦେନଶ । ସେପିଲେ ବାନର ଗଣ, ପକ୍ଷୀ

ପ୍ରାୟୁକ ହୋଇଣ, ବସିଲେ ସେ ପ୍ରକାରରେ ଉୟୁ ଗୁଡ଼ିଣ ॥ ଜଗିଥିଲେ ଦୈତ୍ୟ
ଗଣ, ଦ୍ଵାରେ ଅଗ୍ନି କେଇଣ, ଦେଖିଲେ କାଙ୍କଲରେଣ, କପି ସାହାଣ ।
ଆରେ ରେ କାର କରଣ, ଆୟୁଧମାନ ଧରଣ, ସବେ ବାହାର ହୋଇଣ
ଅସୁରଗଣ । ଫିଟାଇଣ ଚାରିଦ୍ଵାର, ବାହାର ହେଲେ ଅସୁର, ବଜାଇ
ବିବିଧ ତରୁ, ସକଳ ଗାର । ଧର ଧର ମାର ମାର, ଯେହ୍ନେ ଗଜାଇ
ସାଗର, ଚିହ୍ନେ ଶବଦ ଅସୁର, କଲେ ପ୍ରଚୁର ॥ ନୋଟି କୋଟି ରଥଗଜ,
ହୋଇଛନ୍ତି ଦିବ ସଜ, ଜଣିବେ କି ଦେବଗଜ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଆଜ । ବାଜା ଯୁଥ
କବା ବାଜ, ଉଚ୍ଚେଃଶ୍ରବାର ସାମୁଜ, ଗୁଡ଼ିତ ଦେଖାନ୍ତି ତେଜ ବିନ୍ଦ ନାଗଜ ॥
ବାନର ଅରୁର କୁଳ, ମିଶିଲେ ଉଭୟ ବଳ, ସିନ୍ଧୁ କି ଲଢ଼ିଲ କୁଳ, ପ୍ରଳୟ
କାଳ । ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ମେଳ, କଲେକ ସଂଗ୍ରାମ ଗୋଳ, ଘେନି
କପି ତରୁ ଶିଳ, ଅତି ବିପୁଳ ? ଶହାଜିତ ବାଳିପୁତ; କଲେ ରଣ ଅପ୍ରମିତ,
ରଥୀ ସାରଥୀ ସହିତ କଲେକ ହତ । ବିରଥୀ ହୋଇ ରାବଣୀ, ଗଦାଏ
ମାଇଲେ ଆଣି, ଅଙ୍ଗଦ ମାରିବା ଜାଣି; ଧଇଲେ ପାଣି ॥ ସମ୍ପାଦ ସେ ସୁଲଜ଼
ବେବିଜନଙ୍କର ଅଙ୍ଗ, ରୁଧିରେ ଶେଷ ସୁରଙ୍ଗ, ସୁରଣରଙ୍ଗ । ହନୁ ଜମ୍ବୁମାଳି
ଭେଟ, ରଣ କଲେକ ପ୍ରକଟ, ଜାଣି ତ ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଇଲେ ଦୁଷ୍ଟ ॥
ପ୍ରହସ୍ତ ସଙ୍ଗେ ସୁଗ୍ରୀବ, ରଣ କଲେ ଅସମ୍ଭବ, ମୁଖେ ତାହା କେ କହିବ;
ଜାଣନ୍ତି ଦେବ । କୁମୁଦ ସେ ସପ୍ତଧନ, ରଣ କଲେକ ବେନଜନ, ଉପାଡ଼ି
ଦୈତ୍ୟ ନୟନ, କଲେ ନିଧନ ॥ ବିରୁପାକକୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓଗଳ କଲେକ
ରଣ, ଏକା କାଣ୍ଡକେ ମାରିଣ, ନେଲେ ତା ପ୍ରାଣ । ମିସଦନ ପ୍ରେତଦନ,
ହେଲେ ରାମ ସନ୍ଧ୍ୟାନ, ଶସ୍ତ୍ର କେତୁଦ୍ଘି କେତନ ଘେନିଣ ସୈନ୍ୟ । ରାମ
ସଙ୍ଗେ କଲେ ରଣ, ମହାଗାର ଚାରିଜଣ, ମାରି ରାମ ଚାରି ବାଣ, ନେଲେ
ପରାଣ । ମହାନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ରମୁଷ୍ଟିକ, ସଂଗ୍ରାମ କଲେ ଅନେକ, ଗଲ ସେ ବଜ୍ର-
ମୁଷ୍ଟିକ, ଶମନଲେକ ॥ ନୀଳ ନିକୁମ୍ଭର ରଣ, ନେଲେ ସାରଥୀ ପ୍ରାଣ,
ପଳାଇଲେ ଗୁଡ଼ି ରଣ, ଘେନି ପରାଣ । ଅଶ୍ଵିନୀ ଦୁର୍ବିନ୍ଦ୍ର ଯୁଦ୍ଧ, ଦୁହେଁ ଅଟନ୍ତି
ଅସାଧ୍ୟ, ଦୁର୍ବିନ୍ଦ୍ର କଲେ ସେ ବଧ, ଉଦ୍‌ଗାରି ମଦ୍ୟ ॥ ହିରାକିରୀ ସଙ୍ଗେ
ରଣ, କଲେକ ଗାର ସୁଷେଣ, ଶାଳଶିଳ ପ୍ରହାରିଲ, ନେଲେ ତା ପ୍ରାଣ ।
ଅନ୍ତ ହେଲେ ଦିନକର, ସଂଗ୍ରାମ ହୋଇଲା ଘୋର, ପ୍ରବଳ ହେଲେ ଅସୁର
ସେ ନିଶାଚର । ଶେଷ କପି ବହୁ ମଲେ, ଅସୁର ମିଶି ମାଇଲେ, ଜାଣି ତା
ସେ ନ ପାରିଲେ; ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିଲେ । ସମସ୍ତ ଅସୁର ମିଳି, ବିରୁଦ୍ଧ କଲେ
ମେଳ, ମୃତ୍ୟୁ ମାର ଯାଉ ସରି, କମ୍ପାଇ କଳ ॥ ମହାପାରୁଣ୍ୟ ଅସୁର, ସଙ୍ଗେ
ଘେନି ମହୋଦର, ଯମ ଶସ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଶରୁ, ସାରଣି ଗାର । ଅତିକାୟକୁ

ଦେନଶ, ରାମକୁ ଆସି ବେଢ଼ିଣ, ବହୁତ ବଳ ଦେନଶ, ଏ ଶତ୍ରୁ ଜଣ ॥ ଯେହେ
 ମକର କୁହୁଡ଼ି, ସୂର୍ଯ୍ୟ କରଣ ଉଡ଼ାଡ଼ି, ତେସନ ରାମକୁ ବେଢ଼ି, ପଡ଼ିଲେ ମାଡ଼ି ॥
 ଖଡ଼ଗ କୁନ୍ତ ମୁଦ୍‌ଗର, ଗଜକ ପରିସ ଶର, ସିଂହଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଆବର, କଲେ
 ପ୍ରହାର ॥ ରାମବନ୍ଧ ଶରକୋଟି, ସକଳ ଆୟୁଧ କାଟି, ହୃଦୟ ଗଲକପୁଟି, ଅବନୀ
 ଲେଟି ॥ ରଥୀ ମହାରଥୀ ମଲ୍ଲ, ଅଶ୍ବ ଗଜ ପଲପଲ, ମଲେ ଦୈତ୍ୟ ଭଲଭଲ,
 ପୁଅଖା ଶଲ ॥ ରାମଙ୍କ କାଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡ, ଦୈତ୍ୟ ହେଲେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ, ନୃତ୍ୟନ୍ତ କବର
 ଶଶ୍ବ, ହରାଇମୁଣ୍ଡ ॥ ରୁଧିର ଧାସ ପ୍ରଖର, ବହୁଲ ନିର୍ଦ୍ଦାପ୍ରାକାର, ଦେଖି ଭୀଷ୍ମଲେ
 ଅସୁର, ସେ ଶତ୍ରୁବାର ॥ ତାଙ୍କ ପଲାଇବା ଜାଣି, ଅଇଲ ଗାର ରାବଣୀ, ହୋଇ
 ଧନୁଶର ପାଣି; କାଳ କି ଜାଣି ॥ ଶ୍ରୀବଶର ମାରାର, ପ୍ରାୟ ଦୃଷ୍ଟି କଲ ଶର,
 ତେହେ ଅସୁର ପ୍ରବୁର, ଅସୁର ବାର । ରାବଣ ସବୁ କାଟିଲେ, ପ୍ରତିଅସୁର ନ
 କଲେ, ମର୍ମକୁ ତାର ବିକଲେ, ସେ ବାର ହେଲେ ॥ ମନେ ବିରୁରେ ରାବଣୀ; ଏ
 ଯୁଦ୍ଧେ ନୋହିବ ଜଣି, ଏହା କାଣ୍ଡ ବଜ୍ର ଜାଣି, ହୃଦୟ ମଣି ॥ ଏତେ ବୋଲି
 ମାୟା କଲ, ସଂଗ୍ରାମେ ଅଦୃଶ ହେଲ; ଗଗନେ ଯାଇ ରହିଲ ॥ ଯେତେ ସେ
 ମାଇଲ ଶର, ହୋଇଲ ସପ୍ତ ଆକାର, ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶରୀର, କଲେ ପ୍ରହାର ॥
 ଗାନ୍ଧକରନ୍ତେ ବନ୍ଧନ ନିଶ୍ଚଳାବୟବମାନ, ପଲ୍ଲବ ତରୁ ଯେସନ; ସେ ବେନ
 ଜନ ॥ ପୁଣି ବିରେ ଘନ ଘନ, ଦେଖ ଅବୟବମାନ, ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଦନ,
 ଝିଙ୍କ ଯେସନ ॥ ବେନ ଅଙ୍ଗରୁ ରୁଧିର, ବହୁଅଛି ଝିର ଝିର, ଯେସନେ କୁମୁରୁ
 ମାର, ହୁଏ ବାହାର ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ରଘୁବୀର, କାହିଁଅଛି ତାକୁ ଧର; ଆଜ୍ଞା
 ପାଇ କପିବୀର, ହେଲେ ବାହାର ॥ ଆକାଶରେ ନ ଦେଖିଲେ, ଶରେ ପୀଡ଼ିତ
 ହୋଇଲେ, ଲେଉଟି ତହୁଁ ଅଇଲେ, ଶ୍ରମରେ ହେଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେ ରଘୁମଣି,
 ମୋହେ ପଡ଼ିଲେ ଧରଣୀ, ଶତ୍ରୁ ଧ୍ବଜପାତ ଜାଣି; ବେନ ପରାଣୀ ॥ ବେଢ଼ି ସବ
 ସେନାପତି, ଅନାଇ ଜାନକାପତି, ବହୁ ରୋଦନ କରନ୍ତି, ସେ କପିପତି ॥
 ଶରଦୃଷ୍ଟ କରୁଥିଲେ, ବିଘ୍ନବଶକୁ ଦେଖିଲେ, ଶତ୍ରୁର ପୁ ଭୟ କଲେ,
 ପଲାଇଗଲେ ॥ ବିଳମ୍ବେ କପିପତି, ପ୍ରବେଷନ୍ତି ଲଙ୍କପତି; ବୋଲନ୍ତି ଅଟେ
 ଅମାତ, ଯୁଦ୍ଧର ଶୁଭ ॥ ତୁମ୍ଭର ଦେଖିଣ ଶୋକ, ପଲାଇବେ କପିଯାକ, ତୁମ୍ଭେ
 ତ ଅତି ବିବେକ, କପିନାୟକ, ॥ ମୁଁ ଏବେ ଥାଟ ବୁଲିବି, କପିକୁ ଭରସା
 ଦେବ; ଜଗିଥାଅ ମୁଁ ଆସିବି, ସବୁ କହିବି ॥ ଏତେ କହି ସେହୁ ଗଲେ,
 କପିରାଜନ ଜଗିଲେ, ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ଜୟ କଲେ, ବଣି ଭଣିଲେ । ୨୭ ।

୩୨ ଶ ଛାନ୍ଦ ସୀତାଙ୍କୁ ମୋହରାସ ଦେଖାଇବା

ରାଗ—ପଞ୍ଚମବରତ । ବସନ୍ତସଂହ୍ରା ବାଣୀ

ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହଚାରୀ, ଜୟ ଶଙ୍ଖଧ୍ବଜ କରି, ବାହୁଡ଼ିଲୁ ରାବଣକୁମର ।
 ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ସଙ୍ଗେ, ବାହୁଡ଼ା ବିଜୟ ରଙ୍ଗେ, ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ପଥେ କହେ
 ଉତ୍ତର ସେ । ବୀରମାନେ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସେ ଜୟ କଲ । ମୋର ହାତେ ଏବେ
 ପ୍ରାଣ ହରାଇଲୁ ହେ ॥ ଖଟ ଦୋଳରେ ସୁପାତି, ଶେଯାଇ ନ ପଡ଼ୁଡ଼ନ୍ତି, ଶ୍ରୀରାମ
 ଭୟରେ ଲଙ୍କପତି । ତାର ମୃତ୍ୟୁ ଶୁଣି ଅତି, ଆନନ୍ଦ ହୋଇବ ମତି, ସୀତା
 ଘେନି ଏବେ ବଞ୍ଚିବେ ସେ ରାତି ସେ । ଶତାକ୍ଷିତ । ଏତେ କହି ଯାନ୍ତି ଓହ୍ଲାଇଲୁ ।
 ପିତା ପାଦ ଛୁଇଁଣ ଦର୍ଶନ କଲୁ ସେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ମରଣ ଶୁଣି, ବହୁ ହୁସ୍ତ ବଂଶପାଣି,
 ବଂଶ ଭୁଜେ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲ । ପୁତ୍ର ମୋର ଜୟ କଲ, ଆଜୁ ମୋର ଭୟ ଗଲ,
 ଲଙ୍କା ନଗରେ ଉତ୍ସବ କରାଇଲୁ ସେ । ଲଙ୍କପତି । ଆନନ୍ଦରେ ବିରୁଦ୍ଧ । ନିଶ୍ଚୟ
 ଏବେ ମୋର ଜାନକୀ ହୋଇଲୁ ଯେ ॥ ସିଂହଟାକୁ ହରାଇଲୁ, ରାବଣେଶ୍ବର
 କହଇ, ପତି ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖ ଏବେ ସିନା । ପୁଷ୍ପ ବିମାନେ ବସାଇ, ଆଶିଷ ରାମ
 ଦେଖାଇ, ପତି ଅନ୍ତେ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ରଖିବ କି ନା ସେ । ସୁକୁମାର । ଏବେ
 ହେଉ ମୋର ମନୋହାରୀ । ଭୋଗ କରୁ ଏବେ ସପ୍ତପୁର ଶିଖ ସେ ॥ ଲଙ୍କପତି
 ଆଜ୍ଞା ପାଇ, ପୁଷ୍ପକ ବିମାନେ ବସାଇ, ସୀତାଙ୍କୁ ରଣଭୂମିକି ନେଲେ । ଧରଣୀରେ
 ପଡ଼ିଛନ୍ତି, କପିମାନେ ବେଢ଼ିଛନ୍ତି, ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଖାଇଣ ଦେଲେ ସେ ।
 ତୁମ୍ଭିପୁତ୍ର । ତାହା ଦେଖି ହୋଇଲେ ମୁକ୍ତିତା । ପୁଣି ଜ୍ଞାନ ପାଇ ବିଳମ୍ବନ୍ତି
 ସୀତା ସେ ॥ ଆହା ମୋର ପ୍ରାଣପତି; ମୋ ଗୁରୁ ପାଇଁ ଏ ଗତି, ନ ମିଳନ୍ତା କି
 ଅନ୍ୟ ଯୁବତୀ । ହେଉଥିଲୁ ଶିତିପତି, ଦଇବ ଦେଲୁ ବିପତ୍ତି, ଏବେ ନୟନ
 ବୁଜି ଶୋଇଲୁ ଶିତି ହେ । ପ୍ରାଣପତି । ମରିବି ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗରେ । ଜୟ ପ୍ରାଣ
 ଅଛି ମୋହର ଅଙ୍ଗରେ ହେ ॥ ସମୁଦ୍ର ବନ୍ଧନ କଲ, ସୈନ୍ୟ ସହଚେ
 ଅଇଲୁ, ଦେବଙ୍କୁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଏହି କଥା । ଏବେ ଗୋଷ୍ଠୀୟ ଜଳରେ ବୁଡ଼ିଲୁ
 କିମ୍ବା ସ୍ଥଳରେ, ବିପ୍ରମାନଙ୍କ ବଚନ ହେଲୁ କୁଥା ହେ । ହେ ପ୍ରାଣନାଥ ।
 ମୋତେ ଯେ ବୋଲନ୍ତି ସୁଲକ୍ଷଣୀ । ବିଧବା ନୋହିବ ଜନକନନ୍ଦନୀ ହେ ॥
 ଜାନକୀ ବିଳାପ ଶୁଣି, ସିଂହଟା ବୋଲଇ ବାଣୀ, ତୁମ୍ଭ ପତି ହୋଇଛନ୍ତି
 ମୋହ ॥ ଦେବଯାନ ଅଟଇ, ବିଧବାଙ୍କୁ ନ ବହଇ, ତୁମ୍ଭେ ଏ କଥାକୁ
 ବହୁ ଦୁଃଖୀ ନୁହଁ ତୋ । ଶଶିମୁଖୀ । ଏତେ କହି ବାହୁଡ଼ାଇ ନେଲେ ।
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନରେ ଛାଡ଼ିବେ ଓହ୍ଲାଇଲେ ସେ ॥ କେତେହେଁକ ବେଳେ ତହିଁ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜ୍ଞାନ ପାଇ, ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ରୁହିଁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ରକ୍ଷ କରି ନ ମରାଅ
 ଶ୍ରେ ମିତ୍ର ବାହୁଡ଼ି ଯାଅ, ଦେଶ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆମ୍ଭର ପ୍ରାଣ ଦେଲେ ହେ । କପିପତି ।
 ଏହାଙ୍କ ବିନୁ ମୁଁ କି ଜାଇବି, ସୁମିତ୍ରା ମାତାଙ୍କୁ କି ବୋଲି ବୋଲିବି ହେ ॥
 ଅଇଲେ ସଙ୍ଗେ ଗୋଡ଼ାଇ, ନାନା ଦୁଃଖ ମାନ ସହ, ବନେ ମୋତେ ସେବା
 କରିଥିଲେ । ଏବେ ଭାଇ ମୋର ପାଇଁ, ସାଗରେ ସେତୁ ବନ୍ଧାଇ, ଦୁଷ୍ଟ
 ଅସୁରଙ୍କ ହାତେ ପ୍ରାଣ ଦେଲେ ହେ । କପିପତି । ନ ଜାଅଇ ମୁଁ ଏହା ବିନା
 ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ମୁହିଁ ଯିବି କେସନେ ହେ ॥ ବିଳମ୍ବନ୍ତେ ରଘୁସାର, ଜ୍ଞାନ ସୁମିତ୍ରା
 କୁମର, ପାଇବାରୁ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଲେ । ପ୍ରବୋଧଣ କପିଗଣ, ବାହୁଡ଼ନ୍ତେ
 ବିଭୀଷଣ, ଶତ୍ରୁଜିତ ବୋଲେ ଭୟେ ପଳାଇଲେ ହେ । ସୈନ୍ୟମାନେ । ନୁହଇ
 ବୋଲଣ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ସବୁର ମନରୁ ଦୁଃଖ ଏଡ଼ିଲେ ହେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ରୁହିଁ, ବିଭୀଷଣ ଦୁଃଖ ପାଇ, ବହୁତ କଳାପମାନ କଲେ । ଯାହାର ଦଶନ
 ପାଇଁ, ଲଙ୍କା ତେଜ ଅଇଲୁଁ, ବେନି କୁଳେ ଏବେ ନୋହିଲେ ବୋଇଲେ ସେ
 ବିଭୀଷଣ । ପ୍ରବୋଧନ୍ତି ଅଜାଦ ସୁଷେଣ । ଅଧଇର୍ଯ୍ୟ ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ଲଙ୍କା ରାଜନ
 ହେ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ବୋଲନ୍ତି ସୁଷେଣ, ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମଣ, କଷ୍ଟିବ୍ୟାରେ କର ହେ
 ଯତନ । ଆମ୍ଭେ ରାବଣ ମାରବା, ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ସୀତା ଦେବା, ତେବେ ସିନା
 ବାହୁଡ଼ିବେ ମୋର ସୈନ୍ୟ ସେ । ସୁଗ୍ରୀବର । କହନ୍ତେ ନାରଦ ପରବେଶ ।
 ବୋଲେ ବିଶି ପ୍ରବ କଲେ ଶ୍ରୀରାମର ପାଶ । ୧୩ ।

—X—

ଜୀବନ ଛାନ୍ଦ—ନାରଦ ସ୍ତୁତି

ରାଗ—ପାହାଡ଼ିଆ କେଦାର । କଳହଂସ ବାଣୀ

ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସନ୍ନିଧେ ମୁନି, ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ପରିବାଦିନୀ, ବୋଲେ
 କି ଶ୍ରାବ୍ୟ କଲେ ଆମ୍ଭର ନୟନ ବେନି ଯେ ॥ ଅସୁର ପଦଗପାଶେ ଘେନି,
 ବନ୍ଧନ କରିଛୁ ଭାଇ ବେନି, ଆନ ହୋଇଲେ ଯା'ନ୍ତା ଏଶ୍ବର ଜୀବନ ଘେନି
 ଯେ ॥ ଏତେ କହି ନାରଦ ପ୍ରବ ପଡ଼ିଲେ, କୃତ ଅଞ୍ଜଳି ହୋଇଣ କର
 ଯୋଡ଼ିଲେ । ଭକତଭାବେ ପୂଜକ ହେଲେ, ଗଣା ବଜାଇ ସେ ନୃତ୍ୟ କଲେ,
 ବେନି ନୟନୁ ଆନନ୍ଦ ଅଶ୍ରୁ ପତିତ ହେଲେ ଯେ ॥ ଜୟ ତୁ ମହ୍ୟ, କୁର୍ମ,
 ଶଙ୍କର, ନୃସିଂହ, ଖବ; ପରଶୁଧର, ଶ୍ରୀରାମ, ହଳଧର, ବୁଦ୍ଧ, କଳକ ଆକାର
 ଯେ ॥ ମନ୍ତ୍ର ପାଳଣ ଦୁଷ୍ଟକୁ ମାରି ଉଦ୍ଧାର କର ମହାର ଘର, ଏହି କାରଣେ ଏ
 ଅବତାର ରାମ ଶରୀର ଯେ ॥ ତୁମ୍ଭେଟି ଦେବ ଅଞ୍ଜଳ ତାତ, ତୁମ୍ଭର ଚନ୍ଦ୍ର
 ସକଳ ଜତ, ଚନ୍ଦ୍ରବା ହେଉ ବିନତାସୁତ, ଆସୁ ଭବିତ ଯେ । ଏମନ୍ତ କହିଣ

ଧାତାୟୁତ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ଗଲେ ଭରିତ; ପନଗାଗନ ମନେ ଚନ୍ଦ୍ରଲେ କୌଶଲୀ
 ସୁତ ଯେ ॥ କ୍ଷୀର ସାଗର ଭିତରେ ଥିଲେ, ରମ୍ୟକନ୍ଦୀପୁଁ ବାହାର ହେଲେ,
 ଆସନ୍ତେ ପକ୍ଷ ପବନେ ଗିରିବର ଉଡ଼ିଲେ ଯେ ॥ ଦେଖିଣ ସର୍ପେ ପଳାଇ ଗଲେ
 ଲବଣ ଜଳଧରେ ପଶିଲେ, ବିନତାୟୁତ ରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ ଦର୍ଶନ କଲେ ଯେ ॥
 ନାଗବନ୍ଧୁ କରି ମୁକତ ବିନତାୟୁତ ଅମୃତହସ୍ତ, ଲଗନ୍ତେ ତେଜ ହେଲ
 ବହୁତ ଗଲ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ତାହାତ, ତୁମ୍ଭେ କି ମିତ୍ର
 ଆମ୍ଭର ଜାତ. ଉପକାରକ କଲ ବହୁତ; ତୁମ୍ଭେ ମୋ ହିତ ଯେ ॥ ବିନତାୟୁତ
 କହେ ଉତ୍ତର, ଶ୍ରେୟେ ଦେବ ସବୁଦିନେ ମୁଁ ତୋର, ପୁଣି ଦର୍ଶନ କରଇଁ ସିନା
 ଅଯୋଧ୍ୟାପୁର ଯେ ॥ ଏତେ କହିଣ ଗରୁଡ଼ ଗଲେ, ବାନରବଳ ଆନନ୍ଦ
 ହେଲେ; ପୁଣି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ବଣି ଭଣିଲେ ଯେ । ୭ ।

— X —

୩୪ଶ ଛାନ୍ଦ— ଗୋଳୟୁଦ୍ଧ

(ଯଦୁବୋଲି କୃତ୍ତେ ଗାଇବ)

ଚରୁ ଉପାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିନ୍ତି ରଡ଼ି	। ଲଙ୍କାକୁ ବାନରେ ପଡ଼ିନ୍ତି ଉଡ଼ି	॥
ବାଜିଲ ଗୋଳ, ଉଭୟ ବଳ	। ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ତ୍ରନ ପ୍ରାୟେକ ଚହଳ	॥
କପିଙ୍କ ବାଣୀ ରବଣ ଶୁଣି	। ବୋଲଇ କେମନ୍ତ ଜାଇଲେ ପୁଣି	॥
ବିସ୍ମୟ ହେଲ, ଶତ୍ରୁ ନ ମଲ	। ପୁଣି ଧୂମ୍ରାସକୁ ରାଇ ବୋଲଲ	॥
ଅସୁରଗଣ, ଅବେ ବହନ	। ମାରି ଆସ ବାବୁ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ	॥
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି, କୁମରମଣି	। ପଶ୍ଚିମଦ୍ଵାରେ ବାହାର ରବଣୀ	॥
ଅସୁର ଶ୍ରେଣୀ, ତେସନ ଜାଣି	। ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଯେହ୍ନେ ଯାଇ ପାଣି	॥
କଲେକ ରଣ, ବାନରଗଣ	। ବଡ଼ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷମାନ ଘେନିଣ	॥
କଲେ ସମର, ସବୁ ଅସୁର	। ଘେନି ଶତଗ କୁନ୍ତ ଧନୁଶର	॥
କେହି ଶକତି ଶୂଳ ମାରନ୍ତି	। କୁଟାର ଗଦା ଘେନି ଘେନି ପ୍ରହାରନ୍ତି	॥
ଦେଖିଣ ହରୁ, ରବଣ ସୁରୁ	। ଯେସନେ ରାହୁ ଗ୍ରାସ କରେ ଚରୁ	॥
ଧୂମ୍ରାସପତି, କପି ବିଶେଷ	। ମାରି ପ୍ରବେଶ ହେଲ ରାମପାଶ	॥
ପଥର ଘେନି, ଥିଲ ପାବନ	। କରୁଥିଲ ଧୂମ୍ରାସର ମୁରୁଦାନ	॥
ଅସୁର ମଲେ ପଳାଇ ଗଲେ	। ଧୂମ୍ରାସପତି ମଲେ କହିଲେ	॥
ଶୁଣି ରବଣ, କଲ କାରୁଣ୍ୟ	। ବଳମୁଣ୍ଡିକ ରାଇଲ ଆପଣ	॥
ତୁ ଏବେ ଯିବୁ, କପି ମାରିବୁ	। ହେଲା ମୃତ କେବେକେ ନ କରିବୁ	॥

ସେହି ଅବଳ, ସୈନ୍ୟ ଦେନଲ
 ରଥେ ବସିଲ, ଧନୁ ଧଇଲ
 ଶର ବିନ୍ଧଲ, କପି ମାଇଲ
 ତାହା ସମ୍ଭାଳି, ଅସୁର ବଳୀ
 ହୋଧେ ଅଙ୍ଗଦ କରିଣ ନାଦ
 ଦେନ ପଥର, ବାଳକୁମର
 ରଥ ଶଙ୍ଖିଲ, ସାରଥୀ ମଲ
 ଅଙ୍ଗଦ ଧାଇଁ, ଧଇଲ ଯାଇ
 ସେ କପିଷ୍ଠ ଦେଲକ ଦଣ୍ଡ
 ସୈନ୍ୟ ଶୁଭିଲ, ବାରତା ଦେଲ
 ଶୁଣି ରାବଣ, ସହୋଧ ମନ
 ଭୁଲେ ମୋହର, କର ସମର
 ଆଜ୍ଞା ପାଇଲ, ସୈନ୍ୟ ସାଜିଲ
 ବସି ରଥର, ସୈନ୍ୟ ସାଙ୍ଗର
 ଉଭୟ ଆଟ, ହୋଇଲେ ଭେଟ
 କଲେ ସମର କପି ଅସୁର
 କୋପେ ପ୍ରଖର, ସେ ହନୁବାର
 ଶୁଭିଲ ରଥ, ହେଲ ଅନର୍ଥ
 ଅସୁର ଶର, ମୋଡ଼ନ୍ତେ ଗର
 ଶିଳେକ ନେଇ, ଦେଲେ ପକାଇ
 ରଡ଼ି ଗୁଡ଼ିଲ, ପ୍ରାଣ ଉଡ଼ିଲ
 ଶୁଭିଲେ ଥାଟ, ନ ପାଇ ବାଟ
 ବାରତା ହେଲ, ଶୁର କହିଲ
 ଶୁଣି ରାବଣ, କରି କାରୁଣ୍ୟ
 ତୁ ମୋର ସବୁ, ଯୁଦ୍ଧରେ ବାବୁ
 ଶୁଣି ପ୍ରହସ୍ତ, ସୈନ୍ୟ ବହୁତ
 ବସି ପଥର, ପଦ ଦୁଆର
 ଧନୁ ଧଇଲ, ସୈନ୍ୟ ପଶିଲ
 ବିଷମ ରଣ, କଲ ଆପଣ
 ବାନର ମଲ ଖଲ ଦେଖିଲ
 କଲେକ ରଣ, ସେ ବେନ ଜନ

। ଦକ୍ଷିଣଦ୍ଵାରେ ବାହାର ହୋଇଲ ॥
 । ଅଙ୍ଗଦ ଆଗେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ॥
 । ଅଙ୍ଗଦେ ଅଙ୍ଗେ ଶର ବୃଷ୍ଟିକଲ ॥
 । ବୃଷ୍ଟେକ ପିଟିଲ ଦେହର ହୃଦ ॥
 । ଶର ପ୍ରହାରନ୍ତେ ରୁଧିର ଗଳ ॥
 । କରୁଡ଼ିଲେ ରଥ ସାରଥୀ ପର ॥
 । ଅସୁର ଶତ୍ରୁ କରେ ଧଇଲ ॥
 । ଶତ୍ରୁ ତା କରୁ ନେଲ ଛଡ଼ାଇ ॥
 । ସେହି ଶତ୍ରୁଗ କାଟି ଶୁରର ମୁଣ୍ଡ ॥
 । ଅଙ୍ଗଦ କରେ ବଜ୍ରମୁଣ୍ଡି ମଲ ॥
 । ଅକମ୍ପନକୁ କହଇ ବଚନ ॥
 । ଉପ୍ରୋଧ ନ କରି ବାନର ମାର ॥
 । ପଶ୍ଚିମଦ୍ଵାରେ ବାହାର ହୋଇଲ ॥
 । ଉଭୟ ହୋଇଲ କି ବିବାକର ॥
 । ସଂଗ୍ରାମେ ବେନବଳ ହେଲେ ନଷ୍ଟ ॥
 । ଅକମ୍ପନକୁ ଦେଖି ହନୁବାର ॥
 । ପିଟିଲ ତାହାକୁ ହନୁ ପଥର ॥
 । ଅସୁର କାଣ୍ଡ ହୋଇଲ ବିଅର୍ଥ ॥
 । ନ ଛାଡ଼ନ୍ତେ ପକାଇଲେ ଭୂମିର ॥
 । ଅସୁର ଶରରେ ପଡ଼ିଲ ଯାଇଁ ॥
 । ପଥର ବାଜଣ ଅସୁର ମଲ ॥
 । ଲଙ୍କାରେ ପଶିଲେ ପାଇଣ କଷ୍ଟ ॥
 । ହନୁ ହାତରେ ଅକମ୍ପନ ମଲ ॥
 । ପ୍ରହସ୍ତକୁ ହକାରି ସେହିକ୍ଷଣ ॥
 । ପୁରୁଷର କଷ୍ଟ ପାଂସୋରୁକୁ ॥
 । ଦେନ ବାହାରନ୍ତେ ବିଦ୍ଵ ବହୁତ ॥
 । ସଙ୍ଗରେ ସୈନ୍ୟ ଦେନଣ ଅପାର ॥
 । ଅନେକ ରଣ ବାନର ମାଇଲ ॥
 । କୋଟି କୋଟି ମଲେ ବାନର ଗଣ ॥
 । ତରୁ ଶିଳା ଧରି ଆଗ ହୋଇଲ ॥
 । ଅସୁର ବିଲଇ ସାୟୁକ ଟାଣ ॥

ଦେଖିଣ ମାଳ; ମାଇଲେ ଶିଳ । ଭାଜିଲ ରଥ ଉତ୍ସା ହେଲେ ତଳ ॥
 ମାଳ ଶରୀର; ବହେ ରୁଧିର । କମ୍ପେ ଅଙ୍ଗଦ ହୋଇ ଅରହର ॥
 କରଣ ରଡ଼ି, ଚନ୍ଦ୍ର ଉପାଡ଼ି । ପ୍ରହସ୍ତ ଉପରେ ନେଇ କରୁଡ଼ି ॥
 ମଲ୍ଲ ଅସୁର, ଭାଜିଲ ଶର । ଶତ ଶସ୍ତ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ି ଭୂମିର ॥
 ଦୈତ୍ୟ ସଇଳା, ପଡ଼ି ମେଦିନୀ । କେହି କେହି ଗଲେ ଜୀବନ ଘେନି ॥
 ରୁଧିର ନଈ ସମରେ ବହୁ । ଶବରେ ପୃଥ୍ବୀ ଦିଶଇ ନାହିଁ ॥
 ନାଚେ କବରୀ ଶବ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ । ବିହରେ ଶୃଗାଳ ଶାଗୁଣାବୃନ୍ଦ ॥
 ଲଙ୍କା ରାଜନ, ବିକଳ ମନ । ଶୁଣିଣ ସେ ପ୍ରହସ୍ତର ନିଧନ ॥
 ଘୋଷଣା ଦେଲୁ, ସୈନ୍ୟ ସାଜିଲୁ । ଆଜ ବିଜେ କରବି ରେ ବୋଇଲୁ ॥
 ବାହାର ରାଜା, ବଜାଇ ବାଜା । ହୁଅନ୍ତି ଅସୁର ବଡ଼ ଭରଜା ॥
 ଅନେକ ରଥୀ, ଅନେକ ଦ୍ରାଘ । ଅନେକ ଅଶ୍ବ ଅନେକ ପଦାତି ॥
 କରଇ ବିଜେ, ଅସୁର ରାଜେ । ଭୁଷ୍ଟ ଭେଷ୍ଟ ଶଙ୍ଖ କାହାଳି ବାଜେ ॥
 ଅଶ୍ବ ପଛରେ, ଗଜ ଆଗରେ । ସମଦଣ୍ଡେ ନିଜେ ଅସୁରେଶ୍ବରେ ॥
 ପଡ଼ନ୍ତି ଶୁଟ; ନଟକ ନାଟ । ଦାଣ୍ଡ ପୁରଣ ଯାଉଛନ୍ତି ଆଟ ॥
 ବିବିଧ ଛନ୍ଦ, ଅତି ପବନ । ହରଇ ଅଖିଳ ଜନଙ୍କ ନେତ୍ର ॥
 କି ସ୍ବର୍ଗପୁର, ମରବେ ଜୁର । ଏହା ବିରୁଦ୍ଧ ଡରନ୍ତି ଅମର ॥
 କରବା ରଣ, ଆଜ ଆପଣ । ଘନ ବିଶି ଭଣେ ସମଚରଣ । ୭୪ ॥

—X—

ଶାଃଣ ଛାଇ ରାବଣର ପ୍ରଥମୟୁଗ

ରାଗ—ବସନ୍ତ ଭୈରବ

ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ଘେନି ବିଜୟ ରାବଣ । ଯାନ ଚଢ଼ି ବେଢ଼ିଛନ୍ତି ପୁଅ
 ପ୍ରୌଢ଼ଗଣ ॥ ଗଡ଼ର ଉତ୍ତରଦ୍ବାରେ ବାହାର ହୋଇଲେ । ପ୍ରଳୟକାଳରେ
 ଯେହ୍ନେ ସିନ୍ଧୁ ଉଛୁଳିଲେ । ରଥଗଜ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପଦାତି ଅଶେଷ । ଅଶ୍ବବୃନ୍ଦ
 ମହିଷି ଆବୋରି ରାଜାପାଣ । ଦେଖିଣ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ବେଶ୍ବର ଚାହିଁ ।
 ବୋଲନ୍ତି ଦେଖ ଅସୁରେ ଆସୁଛନ୍ତି ବାହି । ଅନେକ ରଥ ସଙ୍ଗରେ ଆସେ
 କେଉଁ ଦୈତ୍ୟ । ଜଣ ଜଣ କରି ଆସୁ ଅଗ୍ରେ କହ ସଙ୍ଗ । ଶୁଣି ବିଶ୍ବେଶ୍ବର
 ଆଜ୍ଞା ଦେଖାଇ କହେ । କମ୍ପନ ଅସୁର ରଥ ଚଢ଼ି ଆଗେଥାଏ । ଦେଖ
 ଦେଖ ଦେବ ମଧ୍ୟରେ ଅସୁରେଶ୍ବର । ବିଜେକରି ଆସଇ କନକ ରତ୍ନବର ॥
 ଦଶଶିର ଦଶମୁକୁଟ ମଣିମୟ । ଗଣ୍ଡେ ଝଲକନ୍ତି ମକରକୁଣ୍ଡଳଚୟ । ଦଶ-
 ଭୁଜରେ କମାଣ ଦଶଭୁଜେ ବାଣ । ଶ୍ୟାମମେଘପ୍ରାୟ କାନ୍ତିଦେବ ଏ ରାବଣ ।
 ରାବଣ ଦକ୍ଷିଣପାଶେ ଶକାକିତ ବାର । ବାମ ପାଶରେ ରଥଚଢ଼ି ମହୋଦର ।

ନରାଜକ ଦେବାନକ ଅଛନ୍ତି ପାଶର । ତାହାଙ୍କ ପାଶରେ ଆସୁ ଅଛଇ
 ଯିଶିର ॥ କୁମ୍ଭ ନକୁମ୍ଭ ଏ ଦେବ କୁମ୍ଭକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱ ସୁତ । ଅତିକାୟ ମହାକାୟ
 କରଇ ବେଦାନ୍ତ ॥ ସାବଧାନ ହୋଇ ଦେବ କରବା ସମର । ଯେମାନେ
 ଆସୁଛନ୍ତି ମହା ମହା ଗାର ॥ ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ଏହି ଲଙ୍କପତି । ଏହି
 ରୋଗର ଆଶିଷ ଜନକଦୁହିତ ॥ ଏତେ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ପାଶକୁ ରାଜଲେ ॥
 ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କୋଦଣ୍ଡେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇଲେ ॥ ଋଷ ରାଷସ ମର୍କଟ ହୋଇଲେକ
 ଭେଟ । ମିଶାମିଶି ହୋଇ ଗୋଳ କଲେ ବେନି ଥାଟ । ଯଥାପରିମାନେ
 ରଥୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ । ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ବେନି ବେନି ଏକ ଆରକରେ ॥ ଶାଳଶିଳ
 ଅସ୍ତ୍ରମାନ କରୁଛନ୍ତି ବୃଷ୍ଟି । କେହି କାହାକୁ ନ ରୁଡ଼େ ହୋଇ ଏକା ବୃଷ୍ଟି ॥
 ଲଙ୍କପତିଙ୍କ ପାବନ ଶାଳଶିଳ ଘେନି । ପ୍ରହାରନ୍ତେ ରାବଣ କାଟିଲ କାଣ୍ଡେ
 ବେନି । ବହୁ ରଣ କଲେ ଘେନି ପୁରୀବ ରାବଣ । କୋପେ ପୁରୀ ହୃଦକୁ
 ମାଇଲ ଏକ ବାଣ । ରାବଣର ଶରେ ପୁରୀ ହୃଦ ଗଲୁ ଫୁଟି । ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ
 ପଡ଼ିଲେ ଘୃଥସାରେ ଲେଟି ॥ ଏହା ଦେଖିଣ ମାରୁତ ଆଗ ଓଗାଳିଲେ ।
 ବଜ୍ରସମ କରି ତାକୁ ଚୁପୋଡ଼େ ମାଇଲେ । ଶଶକେ ରାବଣ ତହିଁ ହୋଇଗଲୁ
 ମୋହ । ମୋହ ତେଜ ଚୁପୋଡ଼େ ମାଇଲୁ ହନୁ ଦେହ । ପୁଣି ବିଧାଏ ମାରଣ
 ରାବଣ ଉରକୁ । ଆପଣେ ନନ୍ଦଇ ହନୁ ଆପଣା କରକୁ ॥ ରାବଣ ମୁଥେ ମାଇଲୁ
 ପୁଣି ହନୁ ଶିର । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ ତେଡ଼େ ମହାବୀର ॥ ଏହା ଦେଖି ମାଳ
 ସେନାପତି ଓଗାଳିଲେ । ବଜ୍ରସମ କରି ତାକୁ ଶିଳେକ ମାଇଲେ । କଞ୍ଚିତ
 କାଣ୍ଡରେ ତାହା କାଟିଲ ଲଙ୍କପତି । ମାଳ ରାବଣ ଥାଟରେ ଉଠିଲେ ଚଢ଼ିତ ।
 ଶୁଦ୍ରରୂପ ହୋଇ ତାର ଦେହରେ ଉଠିଲେ । ମୁକୁଟ ଝିଙ୍କିଣ ତାର ସେହ୍ନା
 ବିଦାରିଲେ । ପୁଣି ତାର ରଥଧ୍ବଜ ଉପରରେ ବସି । ଦେଖି ରାମ ମାଳକୁ
 ପ୍ରଣାମ କଲେ ହସି । ଦେଖିଣ ରାବଣ ହୋଧେ ଅଗ୍ନିଶର ଘେନି । ମନ୍ତ୍ରୀ
 ପେଶନ୍ତେ ପଡ଼ିଲୁ ମାଳର ମର୍ଦ୍ଦିନୀ ॥ ପୁଣି ବୋଲି ଅଗ୍ନି ତାର ଖାବନ ରାଜିଲେ ।
 କ୍ଷଣେ ପରିସନ୍ତେ ସେ ଭୂମିରେ ମୋହ ଗଲେ । ଏହା ଦେଖିଣ ଶ୍ରୀରାମ
 ହୋଇଲେ ବାହାର । ସାଧୁଜ ଜଣାଇଲେ ଯୋଡ଼ଣ ବେନିକର ॥ ହୋ ଦେବ
 ମୁଁ ରାବଣର ସଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧିବ ॥ କେବେ ପରାସନ ତାର ଅଛଇ ବୁଝିବ । ପୁଣି
 ରଘୁନାଥ ତାହା ସନମତ କଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରାମକୁ ପଛକରି ଆଗ ହେଲେ ॥
 ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ଦେଖିଣ କଲକ ଶରବୃଷ୍ଟି । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତାହା କଞ୍ଚିତ କାଣ୍ଡେ ଦେଲେ
 କାଟି । ବେନିଜନ ପ୍ରତିଶର ଘେନଣ କାଟନ୍ତି । ଅନେକ କପି ଅସୁର ସଂଗ୍ରାମେ
 ଲେଟନ୍ତି ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବିଚ୍ଚେ ରାବଣ ମର୍ମସ୍ଥାନେ ଶର । ସେହ୍ନା ଫୁଟିଣ ରୁଧିର

ବହେ ଝର ଝର । ବ୍ରହ୍ମା ଦେଲେ ଶର ସେ ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ବିଦ୍ଧଲ । ପ୍ରତିଶର ନ ମାନ ସେ କପାଳେ ପଡ଼ିଲା । ଜ୍ଞାନ ହରାଇଣ ଧନୁମୁଖୀ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ । ତତକ୍ଷଣେ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ଧନୁ ଆମସ୍ତଲେ ॥ ରାବଣ ଉପରକୁ ପେସିଲେ ପାଞ୍ଚକାଣ୍ଡ । ଧନୁ କାଟି ସେହା ତାର କଲେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ । ଧନୁ ଗୁଡ଼ଣ ରାବଣ ଧଇଲା ଶକତି । ମାରନ୍ତେ ପଡ଼ିଲା ଆସି ଲକ୍ଷ୍ମଣର ଗୁଡ଼ି । ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିରେ ଗାର ହୋଇଣ ଅଜ୍ଞାନ । ରଥୁଁ ଉତ୍ତର ତାହାକୁ ତୋଳେ ଦଶାନନ ॥ ବଂଶଭୂଜେ ଆକର୍ଷଣ ନ ପାରିଲେ ତୋଳି । ବାହୁଡ଼ି ରଥରେ ବସି ଲଜ୍ଜା ପାଇ ଘାଳି । ଶକତି ବାହୁଡ଼ି ତାର ରଥରେ ହୋଇଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ମାରୁଡ଼ି ତୋଳଣ ଦେନଗଲା । ଶ୍ରୀରାମ ଧନୁ ଧରିଣ ହେଲେ ଅଗ୍ରସର । ହନୁ ବୋଲେ ଶ୍ରେ ଦେବ ମୋ କରେ ବିଜେ କର ॥ ହନୁମନ୍ତ କରରେ ବିଜୟେ ଦାଶରଥ । ବେନ କରେ ଶୋଭା କାଣ୍ଡ ଅସୟ ଶରଣ । ରାମ ରାବଣ ସମ୍ମୁଖେ କଲେ ମହାରଣ । ଗରୁଡ଼ ପିଠିରେ କି ବିଜୟ ନାୟପୁଣ । ଯେତେ ଯେତେ ଶର ସେ ବିଦ୍ଧଇ ଲଙ୍କପତି । ପ୍ରତିଅସ୍ତ୍ର କଟି ରାମ ସମସ୍ତ ଛେଦନ୍ତି ॥ ହନୁକୁ ଅନେକ କାଣ୍ଡ ମାଇଲା ନଠାଇ । ତାହା ଦେଖିଣ ଶ୍ରୀରାମ ଖୋପଭର ହୋଇ । କାଣ୍ଡରେ କାଟିଲେ ରାମ ରଥ ଅଣ୍ଟି ଚାରି । ସାରଥ୍ୟ ମାରି ରାବଣ ହୃଦରେ ପ୍ରହାର ॥ ନୋହୁ ଯାଇଣ ରାବଣ ହୋଇଲା ବରଥ । ଦେଖି ମନେ ମନେ ବିରୁରନ୍ତି ଦାଶରଥ ॥ ଆଜି ଆମ୍ଭେ କ୍ଷମାକରି ଗୁଡ଼ିବା ଏହାକୁ । ବିରଥ ହୋଇଛି ଯାଉ ଆପଣା ପୁରକୁ ॥ ଏମନ୍ତ ବିରୁରୁଁ ପଳାଇଲା ଲଙ୍କେଶ୍ଵର । ରାଜାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେନ ଗଲେକ ଅସୁର । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୁହୃଦ ଆଶ୍ଵାସନା କଲେ । ବୋଲଇ ବିଶି ସମସ୍ତେ ତେଜନା ପାଇଲେ । ୧୮।

ନୀତ୍ରଣ ଛାନ୍ଦ—କୃମୁକଣ୍ଠ ନିଦ୍ରାଭଂଗ

ରାଗ—ଭୈଷି

• ସିଂହମୁଖୀ ଗଲ ଗଜ, ପ୍ରାୟେକ ଅସୁରରାଜ, ପଳାଇଣ ଲଙ୍କାରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା । ସମସ୍ତ ଅସୁର ରାଜ, ମନେ ମହା ଉପ୍ପ ପାଇ, ପୂର୍ବକଥା ମାନ ତାଙ୍କ ଆଗେ କହିଲା । ନର ବାନର ମୋ ବଇଁଷ, ତାଙ୍କ ସକାଶେ ଗଲା ମୋ ଏ ଲଙ୍କାଶିଖ ॥ ବେଦମଣ୍ଡା କଲା କୋପ, ପୂର୍ବେ ଦେଇଥିଲା ଶାପ, ମୋର ଯୋଗେ ନାଶ ଯିବୁ ଆରେ ଅସୁର । ବ୍ରହ୍ମା କହିଥିଲେ ମୋତେ କିଶନ୍ତା ନୋହିବେ ତୋତେ, ଯୁବଣ ସକାଶୁଁ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ତୋହର । ରାମ ମୋତେ ଶାପ ଦେଇଲା । ଆମ୍ଭ ଫୁଲ ଯୋଗୁ ତୁ ମରିବୁ ବୋଇଲା ॥ ରାବଣ ଧନ୍ୟଧର, ଆରଣ୍ୟକ ନୃପବର, ତାହାକୁ

ମାରନ୍ତେ ଶାପ ମୋତେ ବଞ୍ଚିଲ । ମୋହର ବଂଶରେ ଜାତ, ହୋଇ ତୋତେ
 କରୁ ହତ, ଏମନ୍ତ ଶାପ ଦେଇ ସେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲ । ଯେତେ ଯେତେ କଲିମ୍ବ ତପ ।
 ସେ ପୁଣ୍ୟ କେଶିକ ଗଲ ଦିଶିଲ ପାପ ॥ ମୋର ଘୋର ତପ ଦେଖି, ଧାତା
 ହୋଇ ବହୁ ସୁଖୀ, ଯେତେ ବର ମାଗିଲି ମୁଁ ତୋତେ ସେ ଦେଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରବ
 କିନ୍ନର ଯଶ, ନାଗ ସୁବସୁର ମୁଖ୍ୟ, ଏମାନଙ୍କେ ବଧ ତୁ ନୋହିବୁ ବୋଲଲେ ।
 ନର ବାନର ମୋ ଅଗନ । ଏମାନଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛ କରି ମଣିଲି ମନ ॥ ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ହିତ
 ବୋଲି, ସେକାଳେ ହୋଇଲ ଶଲ, ବୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧ ଅସୁରଙ୍କ ବୋଲି ନ କଲି । ନର
 ବାନରଙ୍କ ହାତେ, ମୋ ପୁତ୍ରେ ମଲେ ବିଅର୍ଥେ, ଆପଣେ ଯାଇଣ ପରାଧବ
 ପାଇଲ । ବଜ୍ର ଜଣି ତାଙ୍କର ବାଣ । ମାନବ ନୁହନ୍ତି ସେହି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ॥ ଓହ୍ଲ
 ଆଦି ସୁରଗଣ, ଜଣିଲ କରି ମୁଁ ରଣ, ତନି ଭୁବନରେ ଏକା ବିଜୟୀ ହେଲି ।
 ନାଶଗଲ ପ୍ରଭୁ ତପ, ପଡ଼ିଲ ନନ୍ଦର ଶାପ ତେଣୁ କପିକରେ ପରାଧବ ପାଇଲି ।
 ନରକପି ଅସୁର ମାରେ । ପ୍ରଭୁ ନ ଥିଲ କଥାହିଁ ଦଇବ କରେ ॥ ଏବେ
 ଭ୍ରାତାକୁ ଉଠାଅ, ନାନା ଭକ୍ଷମାନ ଘାଅ, ନର ବାନରମାନଙ୍କୁ କରୁ ନିପାତ ।
 ତା ବିନୁ ମୋହର ମାନ, ଫେଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ ଆନ, ଏକମାତ୍ର ସେହି ମୋର
 ଅଟଇ ହିତ । ଶୋଇବାର ନବ ଦିବସ । ମୋତେ ହୋଇଲଣି ଏବେ ଯୁଗ
 ଅଶେଷ ॥ ଶୁଣି ସବୁ ପରିଜନ, କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣର ସଦନ, ହାରେ ଭକ୍ଷ ହୋଇ
 ଭିତରକୁ ନ ଗଲେ । ଯେଉଁମାନେ ବଳେ ଗଲେ; ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଲେ,
 ନିଶ୍ୱାସ ପବନେ ବହୁ ଦୂରେ ପଡ଼ିଲେ । ବଳବନ୍ତ ଅସୁରମାନେ । ରହିଲେ
 ତାହାର ସଦନ ସନ୍ନିଧାନେ ॥ ସହସ୍ରେକ ଶଙ୍ଖଭେରୀ, ଘଣ୍ଟା ମର୍ଦ୍ଦଳ ମହୁରୀ,
 ଟମ ନିଶାରେ ନିଶାଣ କର୍ଣ୍ଣପାଶେ ବାଇଲେ । କେହି ଘେନି ଲୌହପାଣ୍ଡୁ,
 ପ୍ରହାରନ୍ତୁ ତାର ପିଣ୍ଡ, କେହି ପାଶାଣ ତ ନେଇ ଅଙ୍ଗେ ମାଇଲେ । ନିଦ୍ରା ପଡ଼ି
 ନୋହିଲ ଭଙ୍ଗ । ବହୁ ପ୍ରହାର କରନ୍ତି ତାହାର ଅଙ୍ଗ ॥ ଯୋଜନେ ତା ପୁରସାର,
 ଘର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରତି ଏକାକାର, ତହୁଁ ବହୁ ଉପହାରମାନ ବାଡ଼ିଲେ । ପାକ ମାଂସ ଶିର
 ଜଣି, କୁଡ଼ାଇଲେ ଦୈତ୍ୟ ଆଖି, ସହସ୍ରେ ପୋଡୁଅ ଢେଲି ପାଶେ ଗୁଡ଼ିଲେ ॥
 ବେନସପ୍ତ ଭାର ମନ୍ଦିର । ସହସ୍ରେ ଭାର ରୁଧିର ବାଡ଼ିଲେ ଗାର ॥ କର୍ଣ୍ଣେ ନଳ
 ପ୍ରସାଇଲେ, ଅଙ୍ଗେ ଗଜ ମଡ଼ାଇଲେ । ଅଙ୍ଗ ମୋଡ଼ଣ ଉଠିଲ ଅସୁର ବର ।
 ହାଇ ମାରି ଟେକି ମୁଖ, ମାଗଇ ଆଶରେ ଭକ୍ଷ, ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ ପାକୁ
 ଦେଲେ ଆହାର । ରାମ ପାଦ ପଙ୍କଜେ ସ୍ଥିତି । ତହିଁ ଷଟପଦ ଘନ ବିଶିର
 ମତି । ୧୨ ।

୩୭ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମୁଖାବଳୀ

ସାରି ରଞ୍ଜନ ମାଂସ ଭୋଜନ । ପଛେ କଲକ ରୂପର ପାନ । ଚିଲିଦେଲ
 ବହୁ ପଶୁମାନ । ଗର୍ଭ ପୂରାଇ କଲ ଭୋଜନ ॥ ବେନି ସହସ୍ର କଳସ ସୁର
 ପାନକଲ ସେ ଅସୁର ଶର । ଦିବ୍ୟବେଶ ଦିଶେ ହୋଇ ତୋର । ତାର ମାନସ
 କରିଣ ଧୀର ॥ ପରୁରଇ ସେ ଅସୁରରଜ । କପାଁ ଭାଙ୍ଗିଲ ମୋ ନଦ୍ରା ଆଜ ।
 କହ କହ ମୋରେ କସ କାର୍ଯ୍ୟ । ଦିଶୁଅଛ ସମସ୍ତେ ନିସ୍ତେଜ ॥ ସବୁ କହିଲେ
 ଅସୁରଗଣ । ଦେବ ଲଙ୍କା ହେଲ ରଣଭଣ । ସୁଗ୍ରୀ ସହିତେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଗଡ଼
 ବେଢ଼ିଣ କରନ୍ତି ରଣ ଯେଣୁ ମାଇଲେ ବହୁ ଅସୁର । ଏହି କାରଣରେ ଦଶଶିର ।
 ନଦ୍ରା । ଭଙ୍ଗାଇଲେ ଦେବ ତୋର । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଏବେ ମାର ॥ ଶୁଣି ବହୁତ
 ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲ ॥ ରାମ ମାରିବ ନିଶ୍ଚୟ ବୋଇଲ । ଆଗ କପି ଖାଇବ ବୋଇଲ ।
 ଏତେ ବୋଲଣ ଶୁଳ ଧଇଲ ॥ କରଯୋଡ଼ି କହେ ପରିଜନେ । ଦେବ ମରନ୍ତି
 ସିନା ସେମାନେ । ଆଗ ଯାଅ ରାଜା ସନ୍ଧିଧାନେ । କି ବରୁଣବେ ଅବା ସେ
 ମନେ ॥ ଏତେ କହନ୍ତେ ହୋଇଲ ଭୟ । ଲଙ୍କାଗଡ଼କୁ ଦିଶିଲ ଶୋଭା । ସିନ୍ଧୁ
 ମନ୍ଥନ କାରଣେ କବା । ମନ୍ଥର ଗିରି ଆଣନ୍ତି ଦେବ ॥ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ ଛୁଇଁଛି
 ଶିର । ଶୋହେ ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ହାର । ମୁଖ ଦିଶେ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର । ଦେଖି
 ପଳାଇଲେ ବନବର ॥ ଲଙ୍କାଗଡ଼ର ହେମ ପ୍ରାକାର । ଦିଶେ କଟି ମେଖଳା
 ପ୍ରକାର । ପଦାଦ୍ଧାତେ ମଘ ଅରହର । ଗୁଲ ଆସଇ ଲଙ୍କାଦାଣ୍ଡର ॥ ବିଭୀଷଣେ
 ରୁହିଁ ରାମ ଭାଷେ । ଲଙ୍କପତି ଏ ଲଙ୍କାରେ କେ ସେ । ମେରୁ ଶୃଙ୍ଗପ୍ରାୟ ଶିରେ
 ଦିଶେ । କପି ପଳାନ୍ତି ଏହାର ଯାସେ ॥ ବିଭୀଷଣ କହେ ଯୋଡ଼ି କର । ଦେବ
 ଏଟି ରବଣ ସୋଦର । ଏହା ପ୍ରାୟ ନାହିଁ ଆଉ କର । ଭୟେ ଉଠାଇଲେ
 ଦଶଶିର ॥ ଜାତ ହୋଇଣ ଅସୁର ଶର । କୋଟି କୋଟି ଖାଇଲ ଏ ନର ।
 କୋପ କରେ ଏଣୁ ଜେଧର । ବଜ୍ର ପ୍ରହାରଲେ ଏହା ଭର ॥ ଶଙ୍ଖ ଗଜ ଦନ୍ତ
 ଉପାଦାନ । ସେହି ଦନ୍ତେ ତାକୁ ପ୍ରହାରଲ । ଦେଖି ଯିତାନ୍ତ ଶାପ ଦେଲ ।
 ଶୋଇଯାଉରେ ବୋଲି ବୋଇଲ ॥ ଶୁଣି ରବଣ ନିଶ୍ଚୟ କଲ । ଶତ୍ରୁମାସେ
 ଉଠିବ ବୋଇଲ । ଏବେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଉଠି ଅଇଲ । ବୋଲେ ବିଶି ତା ଭ୍ରାତା
 କହିଲ । ୧୫ ।

ଲଙ୍କା ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର କାମୋଦୀ

ରାବଣପୁରେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବେଶ । ଉଠିଣ ମାନ୍ୟ କଲେ ସବୁ ରାଣସ
 ଯେ । ହୋଇଲ ରାବଣକୁ ସେ ପ୍ରଣିପାତ । କୋଳକର ପାଶେ ବସାଇଲ ଦୈତ୍ୟ
 ଯେ ॥ ଶୋକମୁଖ ହୋଇ କହେ ଲଙ୍କପତି । ଏତେ କାଳେ ପଡ଼ିଲ ଘୋର ବିପତ୍ତି
 ଯେ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ । କାନ୍ତା ଦେବତା ଥିଲେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଯେ ॥
 ଛେଦିଲେ ସୁପ୍ରାଣୀ ନାସା ଶ୍ରବଣ । ମାଇଲେ ସପ୍ତ ଶିର ଖର ଦୁଷଣ ଯେ । ଏଣୁ
 ତାର ବନତା ଆଣିଲ ମୁହିଁ । ଅଶୋକ ବନକାରେ ଅଛଇ ଥୋଇ ଯେ ॥ ବାଳି
 ମରଇ ହେଲେ ସୁଗ୍ରୀର ମିତ୍ର । ଲଙ୍କା ଖୋଜିଲ ଆସି କପି ତା ଦୁର ସେ ।
 ଅକ୍ଷୟକୁମାରଣ ଲଙ୍କାପୋଡ଼ିଲ । ବାନରବଳ ସୈନ୍ୟ ଦେଖିଅଛଇ ଯେ ॥ ସାଗରେ
 ସେତୁ ବାନ୍ଧ ପାର ହୋଇଲେ । ଏବେ ଆସିଣ ଲଙ୍କା ବେଢ଼ି ରହିଲେ ଯେ ।
 ମାଇଲେ ପୁଣି ନାତି ଅନେକ ମୋର । ଭୟ କଲେ ମୋହର କନକପୁର ଯେ ॥
 ତୁ ତ ସର୍ବଦା ଶୟନରେ ରହିଲୁ । ସମ୍ପଦ ବିପଦକୁସାହା ନୋହିଲୁ ରେ । ଏକେ
 ମୁଁ ଭୟପାଇ ତୋଳିଲି ତୋତେ । ରାମ ମାର ଅଭୟ କର ତୁ ମୋତେ ଯେ
 ରାବଣ ବଦନରୁ ଶୁଣି ଏମନ୍ତ । କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ କହିଲ ମାତି ବୁଝନ୍ତ ଯେ । ରାଗ ହୋଇ
 କପାଇଁ ଅମାତ କଲ । ନିରତେ ପର ଯୁବଞ୍ଜକ ହରିଲ ଯେ ॥ ଏଣୁକରି ତୁମ୍ଭକୁ
 ଧର୍ମ ଗୁଡ଼ିଲ । ସୁକୃତ ନାଶଯାଇ ପାପ ବଢ଼ିଲ ଯେ । ଏବେ କି ହେବ ଆଉ
 କହିଲେ ମୋତେ । ଅତି ଅଧର୍ମ, ଧର୍ମ ସହିବ କେତେ ଯେ ॥ ଏକାକୀକାଳେ ତ
 ସମର ନ କଲ । ପ୍ରାଣେ ନ ମାର ତା ଯୁବଞ୍ଜ ଆଣିଲ ଯେ ॥ ଏବେ ସେ କପିରାଜ
 ସାହ ପାଇଲ । ତେଣୁକରି ଏଠାକୁ ସିନା ଅଛଇ ସେ ॥ ନିଶ୍ଚେ ଜାଣିଲ ବୁଦ୍ଧି
 ହେଲ ବିନାଶ । ମାତି କହିବା ମନ୍ତ୍ରୀ ନାହାନ୍ତି ପାଶ ଯେ । ନାଶି ଚୋରାଇବାର
 ନୋହେ ଭୁଷଣ । ଶରପଣକୁ ସିନା ହୋଏ ଦୁଷଣ ହେ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି କହେ ସେ
 ମହୋଦର । ରାଜାମାନଙ୍କ ଧୁଇଛା ବ୍ୟବହାର ଯେ । ଲଙ୍କପତିଙ୍କି ତୁମ୍ଭେ କହୁଛ
 ମାତି । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟରେ ଯେ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କି ଜିତ ଯେ ॥ ରାଜା କରଇ ସେହି ସେ
 ବଧ । ସକଳ ଲୋକର ସେ ଦ୍ରବ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଯେ । ରାଜା ଆଜ୍ଞା ଅବଜ୍ଞା କର
 ନୁହଇ । ଅବଜ୍ଞା କଲେ କରଣ ଶିର ନ ଥାଇ ଯେ ॥ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ କହେ
 ଶୁଣ ମହୋଦର । ତୁମ୍ଭ ମନ୍ତ୍ରୀପଣେ ହେଲ ଏତେ ଦୂର ଯେ । ରାବଣକୁ
 କଲ ସକାମେ ବିନାଶ । ଅମ୍ଭକୁ କହୁଥାଅ ବସିଣ ପାଶ ଯେ ॥ ଦେଖିଣ
 ରାବଣର ହୋଧବଦନ । ପୁଣି କହିଲ ହସି ସାମ୍ୟ ବଚନ ଯେ । ମାରବ

ଏକା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯତ । ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ମୋହର ନ ଥିବେ କିନ୍ତୁ ଯେ ॥ ଏହା ଶୁଣିଣ ମହୋଦର କହିଲ । ଏ କଥା ତୁମ୍ଭ ବିଚାରକୁ ଆଇଲ ଯେ । ଏକା ହୋଇଣ ତୁମ୍ଭେ କରିବ ରଣ । ଦିଶିଲଣି ତୁମ୍ଭର ବିବେକପଣ ଯେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ରାବଣ ସନ୍ତୋଷ ହେଲ । ଅସୁରବଳ ଘେନି ଯାଅ ବୋଇଲ ଯେ । ଅଙ୍ଗେ ଖଞ୍ଜିଲ ତାର ବହୁ ଭୂଷଣ । ଦିନ ବଣି ଶ୍ରୀରାମପାଦେ ଶରଣ ଯେ । ୧୬ ।

୩୯ ଶ ଛାନ୍ଦ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ବଧ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଡ଼ଗ

ରାବଣକୁ ଓଳଟିଣ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଶର । ଶୂଳ ଘେନି ସମରକୁ ହୋଇଲ ବାହାର । ଉତ୍ତପାମାତନ ଜାତ ଅଦଭୁତେ ହେଲ । ଆକାଶରୁ ସନ୍ତତ ରୁଧିର ବରଷିଲ ॥ ଧୃଷ୍ଟରେ ଶୃଗାଳ ଧାଇଁ କରୁଛନ୍ତି ରଡ଼ । ଶିଘ୍ରେପରେ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରକ୍ଷୀ ମାଂସ ଘେନି ଉଡ଼ି । ଲଙ୍କାର ପାଚେଶ୍ୱ ଡେଇଁ ବାହାର ହୋଇଲେ । ଚତୁରଙ୍ଗବଳ ତାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ॥ ବାନର ଭଲ୍ଲିକ ବଳ ଦେଖି ପଲାଇଲେ । ଅସୁରପୈନ୍ୟ ତାହାକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ମାଇଲେ । ଯୁଥପତିମାନେ ପାଲଟିଣ କଲେ ରଣ । ନିରନ୍ତରେ ବୃଷ୍ଟି କଲେ ଶାଳ ଶିଳାଗଣ ॥ କୋଟି କୋଟି କପି କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ମାରେ ହେଲେ । ପୁଣିହିଁ ପଳାନ୍ତି କପି ଜୀବନ ବିକଲେ । ଓଗାଳିଲେ ସୁଗ୍ରୀବ ଅଙ୍ଗଦ ହନୁମତ । ଶାଳଶିଳ ମାରି ତାର ଅଙ୍ଗ କଲେ ତରୁ ॥ ହନୁମନ୍ତ ବୁଲଇଣ ମାଇଲ ଅତଳ । ଛଡ଼ାଇଣ କରି ବେନିଖଣ୍ଡ କଲେ ଶୂଳ । ଶାଳଶିଳ ଧରି ଦିଅଁ ସୁଗ୍ରୀ ଶିରେ ପିଟି । ମୋହଯାନ୍ତେ ସୁଗ୍ରୀବକୁ ଧଇଲ ସାଉଁଟି ॥ ଦୃଢ଼ କରି ବେନିକରେ ଧରି କଲ କୋଳ । ଯେସନେ ଧରି ନିଅନ୍ତି କୋଳ କରି ବାଳ । ବାହୁଡ଼ିଣ ଲଙ୍କାଗଡ଼େ ଡୋଇଲ ପ୍ରବେଶ । ଦେଖି ତା ଲଙ୍କା ଅସୁରେ ପଛଲେ ବିଶେଷ ॥ ହନୁ ଅଙ୍ଗଦ ଗୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି ବେନି ପାଶ । ଛଡ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ରାଜା କଳାକୁ ରୋଷ । ଏମନ୍ତ ବିଚାର ସଙ୍ଗେ ଗୋଡ଼ାଇଣ ଥିଲେ । ରାବଣପୁରେ ପଶିଲେ ଆଣିବା ବୋଇଲେ । କପିରାଜ ପୂର୍ବପୁଣ୍ୟବଳ୍ଲି ଜ୍ଞାନ ପାଇ । ବେନି କରେ ବେନି କର୍ଣ୍ଣ ନଖରେ ଛୁଣାଇ ବାନ୍ତରେ ନାସିକା ଛୁଣାଇଣ ଉଡ଼ି ଅସେ । ଥୋଇଣ ଉଷା ହୋଇଲା ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପାଶେ ॥ ଦେଖି ରଘୁନାଥ ତାକୁ ସାଧୁ ସାଧୁ କଲେ । ଗିରିଶୁଙ୍ଗ ପ୍ରାୟ ନାସା ରାବଣ ଦେଖିଲେ । ଲଜ୍ଜା ପାଇ ବାହୁଡ଼ିଲ ପୌଳସ୍ଥିର ନାଥ । ଲକ୍ଷ୍ମଣାନର

ବହୁତ ଶାଇଲ ବିକୋତି ॥ ହେମଗିରିରୁ କି ଗେରୁ ବହେ ସମ୍ବଧାର । ସେରୁପ
ଅସୁର ମୁଣ୍ଡ ବହଇ ରୁଧିର । ରାମ କାହିଁ ରାମ କାହିଁ ବୋଲି ଆସେ ଧାଇଁ ।
ବେନି କରେ ଧରି ବଳ ଗିଳଇ ଶ୍ରେବାଇ ॥ ଆସ ଆସ ମାନବରେ ଯିବୁ ଆଜ
କାହିଁ । ଶର ଦୁଷଣ ବିରାଧ କବର ନୁହଇ । ଦେଖିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତାକୁ କଲେ
ଶର ଚୂଷ୍ଟି । ପେଲି ଆସେ ଦନୁଜ ରାମକୁ କରି ଚୂଷ୍ଟି ॥ ଦେଖିଣ ବିରୁପ ରାମ
ଟହ ଟହ ହସେ । ଛନ୍ଦ କର୍ଣ୍ଣ ନାସିକା କେ ଆସେ ମୋର ପାଶେ । ଏତେ
ବୋଲି ଶର ଚୂଷ୍ଟି କଲେ ଗାର ଅଙ୍ଗ । ହସଇ ଅସୁର ଶର ନୁହଇ ବିଭଙ୍ଗ ॥
ଦେଖିଣ ଶ୍ରୀରାମ ଶରାନ୍ତକ ଶର ଧରି । ଗୁଣେ ବସାଇ ଅସୁର ହୃଦକୁ ପ୍ରହାର ।
ସେ ଶର ବାଜନ୍ତେ ଦୈତ୍ୟ ନୋହିଲ ବିଭଙ୍ଗ । ପରିତ୍ର ବୁଲଇ ପିଟୁଥିଲ ରାମ
ଅଙ୍ଗ ॥ ସେହୁକ୍ଷଣି ବାଛି ରାମ ବିନ୍ଧଲେକ ଶର । ପରିତ୍ର ମହ କାଟିଲେ ଅସୁରର
କର । ବାମକରେ ତରୁ ଉପାଡ଼ିଣ ଆସେ ଧାଇଁ । ଆଉ ଶରେ ମାରି ବାମ
କରକୁ ଛୁଣ୍ଡାଇ ॥ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ଶରରେ ଛେଦନ୍ତେ ବେନି ପାଦ । କୋପରେ
ଅସୁର ଡେଇଁ କରେ ଘୋର ନାଦ । ଡେଇଁ ଗିଳନ୍ତେ କପିଙ୍କୁ ଶରଦୂଷ୍ଟି
କଲେ । ତୁଣୀ ପ୍ରାୟ ତୁଣ୍ଡ ଦେଖି ମୁଣ୍ଡକୁ କାଟିଲେ ॥ ଲଙ୍କାରେ ଅଟାଳୀ ମୁଣ୍ଡ
ବାଜି ରୁଣ୍ଡି ହେଲେ । ଦଶକୋଟି କପି ପିଣ୍ଡ ପଡ଼ନ୍ତେଣ ମଲେ । ଦେଖିଣ
ସାନନ୍ଦେ ଦେବେ ପୁଷ୍ପଦୂଷ୍ଟି କଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ଅର୍ଦ୍ଧଅଙ୍ଗ ସିନ୍ଧୁରେ
ପଡ଼ିଲେ । ୬ ।

୪୦ଶ ଛାନ୍ଦ—ରାବଣର ଶତ୍ରୁତାପ ବଧ

ରାଗ—ରାଗବିକେ । କୋଟାଇ ଗୁଣ୍ଡିରୁ ବସନ୍ତବାଣୀ

କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ବଧ ଶୁଣିଣ ରାବଣ ମୂର୍ଖ । ଯାଇଣ ପଡ଼ିଲ । କେତେହେଁକ
ବେଳେ ତେଜନା ପାଇଣ ବହୁତ ବିଳାପ କଲ ହେ । ଶର । ଯେଉଁଠିରେ
ବଜ୍ର ହେଲ ରୁର । ତୋର ମାନବ କାଟିଲ ଶିର । ଆଜ ହୁଷ୍ଟ ହେବ
ସୁନାଶିର । ମୋତେ କି ବୋଲିବେ ସମ୍ବଧୁର ହେ ॥ ଏ ଲଙ୍କା ସମ୍ପଦେ ମୋର
କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ଛାଡ଼ି ଶାବନ ଆଶ । ଜାନକୀରେ ମୋର କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି
ଭ୍ରାତା ଯେବେ ଗଲ ନାଶ ହେ । ଭ୍ରାତା ମୋର ଛାଡ଼ିଲ ଦକ୍ଷିଣ ହାତ ।
ତୋତେ ମରାଇଲି ମୁଁ ବିଅର୍ଥ । ତୋର ବିଘ୍ନନେ ହେଲ ଅନାଥ । ସକାମରେ
ଅଜିଲ ଅନର୍ଥ ହେ ॥ ସାବୁଜ । ବିଶ୍ୱାସଣ ବୋଲ ନ କଲି, ନ କଲି ପ୍ରଶସ୍ତ
ବୋଲ । ଭଲ ଭଲ ଲୋକେ ଯାହା କହୁଥିଲେ ମଣିଲ ତାହା ମୁଁ ଶଲ ହେ ।
ଯିବ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ସହାୟକ । ଋଷ ବାନରଙ୍କୁ ନ ରଖିବ । ତାଙ୍କୁ ନ

ମାଇଲେ ନ ଆସିବ । ରଣଯଜ୍ଞ ମୁଁ ଆଜ କରିବି ହେ ॥ ରାବଣ ବିଳାପ ଶୁଣିଣ
 ହିଁ ଶିର ମହାକାୟ ମହୋଦର । ମହାପାରୁଣ୍ୟ ସହିତେ ନରାନ୍ତକ ଦେବାନ୍ତକ
 ଗଡ଼ଗର । ସେମାନେ । କହି ପ୍ରବୋଧ କରି ବଚନେ । ଦେବ କପୀ କରଣୋକ
 ମନେ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଯିବୁ ଆମ୍ଭେମାନେ । ଶତ୍ରୁ ମାରବୁ ସେ ସାବଧାନେ ॥
 ମହୋଦର ମହାପାରୁଣ୍ୟ ପିଟନ୍ତି ରାବଣ ଜନସ୍ତ୍ର ଭ୍ରାତ । ତାହାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ
 ତୁମ୍ଭେ ନ ଗୁଡ଼ିବ ଚାହିଁ ପୁରୁଷର ସ୍ଥାପ ହେ । ଗାରେ । ହେଲା ନ କରିବଟି
 ସମରେ । ନ ମଣିବ ଏ ନର ବାନରେ । ତାଙ୍କୁ ସମାନ ନୁହନ୍ତି ସୁରେ । ମଲେ
 ଜାଅନ୍ତି କି ଉପାୟରେ ॥ ରାବଣ ଗୁମୁରେ ମେଲଣି ହୋଇଣ ବାହାର ସେ
 ସତ୍ୟରେ । ଅନେକ ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ପଦାତିମାନେ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗରେ ସେ ।
 ଗାରେ । ଅତିକାୟ ଚଢ଼ି ରହୁବରେ । ମହାପାରୁଣ୍ୟ ହସ୍ତୀ ଉପରେ । ବସି ହିଁ ଶିର
 ହସ୍ତ ପିଠିରେ । ଶତ୍ରୁମାନ ଧରିଛନ୍ତି କରେ ॥ ନରାନ୍ତକ ଦେବାନ୍ତକ ବେନ ଭାଇ
 ମହାପାରୁଣ୍ୟକୁ ଘେନି । ଗଜ ଅଶ୍ୱ ରଥ ଚଢ଼ିଣ ଆଗୁଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଏହି
 ତିନି ସେ । ଶୂର । ଆଗେ ବାଜୁ ଅଛି ଶରଭର । ଦେଖେ ପୁରୁଷଛନ୍ତି ବାନର ।
 ଧରିଛନ୍ତି ଶିଳ ତରୁବର । ଦେଖି ଉପ୍ପା ପାଇବେ ଅମର ॥ ଋଷ ରାକ୍ଷସ ବେନ
 ଗର ମିଶିଣ କଲେ ବହୁତ ସମର ତରୁଣିଳ ନାନା ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ନ ଦିଶିଲେ
 ଦିବାକର ସେ । ରଣ । ମଲେ ବାନର ରାକ୍ଷସଗଣେ । ନରାନ୍ତକ ଅଶ୍ୱ
 ଆଗେହଣେ ବଢ଼ି ଘେନି ଭୂଷଇ ଆପଣେ । କପି ମାଇଲ ଲକ୍ଷ ପ୍ରମାଣେ ॥
 ବାନର ମନ୍ତ୍ରବା ଦେଖିଣ ସୁଗ୍ରୀବ ଅଙ୍ଗଦକୁ ବୋଲେ ମାର । ବାଲର କୁମର
 ଶୂନ୍ୟହସ୍ତେ ଉଭା ହେଲେ ଅସୁର ଆଗର ସେ । ଗାର । ବଢ଼ିମାରେ ଅଙ୍ଗଦ
 ଉପର । ବାଜି ବରୁଣ ଭାଙ୍ଗିଲ ତାର । ଶୂଘୋଡ଼େ ମାଇଲେ ଅଶ୍ୱପର । ଅଶ୍ୱ
 ମରନ୍ତେ ଉଭା ଅସୁର ॥ ମୁଥେ ମାରନ୍ତେ ଅଙ୍ଗଦ ନରାନ୍ତକ ରୁଧିର ଉଦ୍‌ଗାରି
 ମଲ । ମହୋଦର ଗଜ ଚଢ଼ିଣ ଅଙ୍ଗଦ ସଙ୍ଗେ ସମର କଲ । ସେ ହନୁ ।
 ଶ୍ରୀମ ଦେଖିଣ ବାଲର ସୁନୁ । ଓଗାଳନ୍ତେ କମ୍ପେ ଦୈତ୍ୟ ତନୁ । ଦେଖିଦୈତ୍ୟ
 ବିଚେ ଧରି ଧନୁ । ତାର ଶର ମଣେ ଚିତ୍ତଭାନ୍ ॥ ହନୁ ଶରଦାତ ତାହାର
 ସହିଣ ଗଜଦନ୍ତ ଉପାଡ଼ିଲେ । ସେ ଗଜଦନ୍ତ ଉପାଡ଼ି ମହୋଦୟ ଅଙ୍ଗରେ
 ପ୍ରହାର କଲେ ସେ । ଶୂର । ଦନ୍ତ ଭାଙ୍ଗିଲ ବାଜୁ ଶିର । ତହୁ ରୁଧିର ହେଲ
 ବାହାର । ହୋଧେ ବିଚ୍ଛିଇ ସେ ଶାସ୍ତ୍ର ଶର । ଦେଖି ହନୁ ହୋଇଲେ
 କାତର ॥ ହନୁକୁ ସାହା ହୋଇଣ ଗାଳସର ମହୋଦରର ଆଗର । ମହାପ୍ରବତ
 ଉପାଡ଼ିଣ ବୁଲଇ ପକାଇଲ ଦୈତ୍ୟ ଶିର ସେ । ମଲ । ଗଜ ସହିତେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ

ହୋଇଲୁ । ତାହା ଦେଖି ଯିଶିର ଧାଇଁଲୁ । ହନୁ ସଙ୍ଗତରେ ରଣ କଲ ।
 ଖଣ୍ଡି ବୁଲଇଣ ହାଣୁଥିଲୁ ॥ ସେହି ଖଡ୍ଗ ତା କରୁ ଛଡ଼ାଇଣ ହନୁ ତ
 କରେ ଧଇଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଗତି କରି ବୁଲଇ ତାହାର ଶ୍ରୀବାରେ ପ୍ରହାର କଲେ
 ତା । ମୁଣ୍ଡ । ଛୁଡ଼ି ହୋଇଲୁକ ବେନି ଖଣ୍ଡି । ସପ୍ତମୁଣ୍ଡ ଦଶଇ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
 ରହୁକୁଣ୍ଡଳ ମଣ୍ଡିତ ଗଣ୍ଡ । ରଣଭୂମିରେ ପଡ଼ଇ ପିଣ୍ଡ ॥ ଯିଶିର ମରଣ
 ଦେଖି ଦେବାନ୍ତକ ଗଜ ଆସେହି ଧାଇଁଲୁ । ବିବିଧ ଆୟୁଧ ଘେନି ହନୁ
 ସଙ୍ଗେ ବହୁତ ସମର କଲ ସେ । ହନୁ । ମୁଥେ ମାଇଲୁ ଗଜର ତନୁ । ଗଜ
 ମଲ୍ଲ ଭଗ୍ନ ହୋଇ ଯାନୁ । ମଲ୍ଲସୁଦ୍ଧ କଲ ଗୁଣି ଧନୁ । ଯୁଦ୍ଧେ ମଲ୍ଲ ଶବ୍ଦର
 ସନୁ ॥ ଦେବାନ୍ତକ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ଧାଇଁଲୁ ମହାପାରୁଣ ଅସୁର । ଅଶୁ
 ଚଢ଼ିଣ ସେ ହନୁକୁ ଗୋଡ଼ାନ୍ତେ ରକ୍ଷଇ ତାହା ଆଗର ସେ । ଖାର । ଗଦା
 ମାଇଲୁ ରକ୍ଷଇ ପର । ଗଦା ଭଞ୍ଜିଲୁ ଧଇଲୁ କର । ସେହି ଗଦାରେ କଲ୍ଲ
 ପ୍ରହାର । ପ୍ରାଣ ଗଲୁ ପାଟି ଦେଖି ଶିର ॥ ଏହା ଦେଖି ମହାକାୟ ରଥ
 ଚଢ଼ି ବିବିଧ ଆୟୁଧ ଘେନି । ଶର ପ୍ରହାରନ୍ତେ ରମଙ୍କ ଶରଣ ପଶିଲେ
 କପି ସଇମା । ତା ରୁହିଁ । ପରୁରନ୍ତି ଜାନକୀଙ୍କ ସାଇଁ । ଏଡ଼େ ଦନୁଜ
 ଦେଖିବା ନାହିଁ । କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଅଇଲୁ କି ଖାଇ । ସେନାମାନେ ଆସନ୍ତି
 ପଳାଇ ॥ ବିଘ୍ନେଶୀ ବୋଲେ ଶୁଣିବା ଶ୍ରେ ଦେବ ଶବ୍ଦର ଏ ନନ୍ଦନ ।
 ବହୁତ ତପ କଲରୁ ବର ଦେଇ ଅଛନ୍ତି କଞ୍ଜ ଆସନ ହେ । ଖାର । ସାବ-
 ଧାନ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କର । ଜଣି ପାରଇ ଏ ସପ୍ତପୁର । ମାରି ପକାଇବ
 ବଚନର । ଶୁଣି ରାମ ହେଲେ ଅଗ୍ରସର ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ପଛ କରିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ଓଗାଳିଲେ ତାକୁ ଯାଇ । ଅସୁର ହସିଣ ବୋଇଲୁ କୁମର ଅଇଲୁ ମରବା
 ପାଇଁ ରେ । ବାଳ । ମୃତ୍ୟୁ ଦେବତାର ମୁଣ୍ଡ କାଳ । ମୋତେ ଡରନ୍ତି ଏ
 ଦଗପାଳ । ତୋତେ ମାଇଲେ ନାହିଁଟି ଫଳ । ପଳା ଧନୁଶର ଥୋଇ
 ତଳ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୋଲନ୍ତି ଶବ୍ଦମେଘଟି ଗର୍ଜନ ବରଷେ ଜଳ । ତୋର
 ମୋର ଏହିଠାରେ ଜାଣିବା କେ ବୁଦ୍ଧ ସୁବା କେ ବାଳ ରେ । ଖାର ।
 ଏତେ କହିଣ କଲେ ସମର । ଡରି କର୍ମରେ ସକଳ ସୁର । କାଣ୍ଡ
 ପ୍ରହାରଲେ ଦେଖି ଶିର । ଦେଖି ପ୍ରଣୟା କଲ ଅସୁର ॥ ଦୁହେଁ ମହାକ୍ଷୟୀ
 କେହି କାହାକୁ ହିଁ ନୋହିଲେକ ବଡ଼ ସାନ । ଏହା ଦେଖିଣ ମାରୁତି
 ବିରୁଣ କହିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କର୍ଣ୍ଣ ସେ । ଖାର । ବ୍ରହ୍ମ ଅସ୍ତ୍ର ବେଗେ ଧର
 କର । ଶୁଣି ବାହାର କଲେକ ଶୁର । ଯାହା ଦେଇଥିଲେ ସୁନାସୀର ।
 ଗୁଣେ ବସାଇ କଲେ ପ୍ରହାର ॥ ବ୍ରହ୍ମ ଅସ୍ତ୍ର ବାଜି ଅତିକାୟ ଖାର ଭୂମିରେ
 ପଡ଼ିଣ ମଲ୍ଲ । ତାହା ଦେଖିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଆକାଶକୁ କୁସୁମ ବୃକ୍ଷ ହୋଇଲା ।

ସେ ମଲେ । ଶତ୍ରୁରଥୀ ଆସି ଶୟ ଗଲେ । ଦେଖି ଅସୁରବଳ ଶୁକଲେ ।
ପଳାଇଣ ରଣୁ ଯହୁଁ ଗଲେ । ବିଣି ବୋଲେ ସବଣେ କହିଲେ । ୨୧ ।

୪୧ ଶ ଗାଥା—କନ୍ଦୁଜିତର ଯୁଦ୍ଧ

ଚନ୍ଦ୍ରକେଳି ବାଣୀ । ଦଧିମନ୍ତନ ବୋଲି

ପୁରନାତିକର ରଣେ ମରଣ । ଏହା ଶୁଣି ଶୋକ କଲ ସବଣ ॥
ଗୁଣମାନ ଶୁଣି ହେଲ ଅଜ୍ଞାନ । ତାହା ଦେଖି କହେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନନ୍ଦନ ॥
ତାତ କମ୍ପାଇଁ ଦେଉଅଛ ମୋହ । ଯେବେ ମୁଁ ଅଛି କନ୍ଦୁଜିତ ପୁଅ ॥
ଏଥକୁ ଦେବ ନ କର କାରୁଣ୍ୟ । ମାରଣ ଆସିବି ସମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ॥ ନାଗ
ପାଶେ ବେଳେକ ମରିଥିଲେ । କି କି ପ୍ରକାରେ ଖାଇଣ ଅଇଲେ ॥ ଏତେ
କହିଣ ସାଜିଲକ ବଳ । ବଜାଇ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ଚହଳ ॥ ବଡ଼ ବଡ଼
ଅସୁର ଦେନି ସଙ୍ଗେ । ଲଙ୍କାରୁ ବାହାର ହୋଇଲ ରଙ୍ଗେ ॥ ରଥୀମାନଙ୍କୁ
ଯୁଦ୍ଧକୁ ପେଷିଲ । ଆପଣେ ହୋମ ସ୍ଥାନକୁ ଅଇଲ ॥ ଗୁଗଳ ରକତ
ଲୋଚି ଶୁବରେ । ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତାଳେ ଅଗ୍ନି ମୁଖରେ ॥ ଲେହିତ ବସନରେ
ହୋମ କଲ । ପୁଣି ଗୁଆ ଦୃତମାନ ତାଳିଲ ॥ ବୁଲିଲ ଅନଳ ଦକ୍ଷିଣ
ହୋଇ । ଶତ୍ରୁଜିତ କରୁ ଆହୁତି ପାଇ ॥ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ଦେଖିଲ ।
ସମସ୍ତ ଶର ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ର କଲା ॥ ଯଥା ଚଢ଼ିଣ ଶୟମାନ ଦେନ । ଅଦୃଶ୍ୟ
ହେଲା ତେଜଶ ଅବନୀ ॥ ଆକାଶେ ଥାଇ ବିନ୍ଦୁଲା ନାଗଜ । କପିସୈନ୍ୟକୁଳ
କଲା ନିସ୍ତେଜ ॥ ଆକାଶେ ଚାହିଁଲେ ବାଜଇ ଶର । କୁଡ଼ କୁଡ଼ ହୋଇ
ମଲେ ବାନର ॥ ଗବୟକୁ ମାରେ ଶର ଅଠର । ଗବାକ୍ଷକୁ ମାଇଲାକ
ପନ୍ଦର ॥ ଅଙ୍ଗଦକୁ ମାଇଲା ବଂଶ ଶର । ହନୁକୁ ଚାଲିଣ କଲା ପ୍ରହାର ॥
ରାବଣକୁ ପାଞ୍ଚ ଗଜକୁ ଦଶ । ଦୁର୍ବିନ୍ଦକୁ ସାତ ସୁଗ୍ରୀବେ ବଂଶ ॥ ବିନତାକୁ
ପାଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମକୁ ସାତ । ବିନ୍ଦୁ ଅଛି କୋପେ ସବଣଯୁତ ॥ ନଳ ମାଳକୁ ପନ୍ଦର
ପନ୍ଦର । ସୁଷେଣକୁ ଦଶ କଲ ପ୍ରହାର ॥ ଜାମ୍ବବକୁ ଦଶ ଶରରେ ଚାରି ।
ଦଧିମନ୍ତକୁ ଆଠ ଶର ମାର ॥ ଏହିରୂପେ ସବ ସେନାକୁ ମାରି । ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ର
ମୋହ କଲ ସବୁରି ॥ ସମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ବିନ୍ଦୁଲ ଶର । ଶ୍ରୀବତ୍ସ ମାସର କ
ଜଳଧର ॥ ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ବିନ୍ଦୁ ଅଛି ବାଣ ॥
ଆମ୍ଭେ ଥିବା ଏବେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ି । ମଲେ ବୋଲି ଜାଣି ଯାଉ ବାହୁଡ଼ି ॥
ଏତେ ବୋଲି ସମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଡ଼ି । ଭୂମିରେ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇଲ ଗଡ଼ି ॥ ଏହା
ଦେଖି ବିରାଟେ ଶତ୍ରୁଜିତ । ସମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନିଶ୍ଚୟ ହେଲେ ହତ ॥ ବାନର
ସେନାପତିମାନେ ମଲେ । ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ର ଶାବନ ହରାଇଲେ ॥ ଏମନ୍ତ ମନରେ

ବିରୁର କଲ୍ । ଅସୁର ସୌନ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ॥ ସଂଗ୍ରାମେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଜୟ
 କରି । ବାହୁଡ଼ି ବିଜେ କଲ ଲଙ୍କାପୁର ॥ ଦେଖିଲ ରାବଣ କରିଛୁ ସତ୍ତା । ଓଳଗି
 କରିଣ ହୋଇଲ ଉତ୍ତ ॥ ରାମଙ୍କୁ ମାରି ଅଇଲ ବୋଇଲ । ଶୁଣି ରାବଣ ଆନନ୍ଦ
 ହୋଇଲ ॥ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଣ ଅସୁରମାନେ । ସୁଖେ ନିଦ୍ରା ଗଲେ ଯେହା
 ସଦନେ ॥ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣିବା ରସ । ବେନ ଘଡ଼ି ମାସ ଥିଲ ବିବସ ॥
 ବିଶ୍ୱାସଣ ଆଡ଼ ହୋଇ ଯେ ଥିଲେ । ଭଲ୍ଲୁକା ଘେନି ସୈନ୍ୟରେ ପଶିଲେ ॥
 ଅଜ୍ଞାନେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି କପିବଳ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ତଳ ॥ ଆଟଯାକ ଦେଖି
 ବିକଳ ମନ । ଦେଖିଲେ ଜ୍ଞାନେ ଅଛି ହନୁମାନ ॥ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବର ପୂର୍ବେ
 ପାଇଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତେ ହନୁ ମୋହ ନୋହିଲେ ॥ ହନୁ ଉଠାଇକଲେ ଆଲିଙ୍ଗନ
 ପୀଡ଼ା ନାହିଁ ନା ମରୁତନନ୍ଦନ ॥ କିଛି ପୀଡ଼ା ନାହିଁ ହନୁ କହିଲେ । ସଙ୍ଗ ହୋଇ
 ଜାମ୍ବବ ପାଶେ ଗଲେ ॥ ଋଷପତି ପାଶେ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ । ବିଶ୍ୱାସଣ ତାଙ୍କୁ
 କଲେ ଆଶ୍ୱାସ-॥ ବିଶ୍ୱାସଣ ବାଣୀ ଶୁଣି ଜାମ୍ବବ । ବୋଲନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧ କଲ ଅସମ୍ଭବ ।
 ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତେ ସର୍ବେ ହୋଇଲେ ମୋହ । ଖାଇଛୁ କି କହ ମରୁତ ପୁଅ ॥ ବିଶ୍ୱାସଣ
 ବୋଲନ୍ତି ଋଷପତି । ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ॥ ତାହାଙ୍କ ବାରତା ନ
 ପରୁରିଲ । ହନୁଠାରେ ଅନୁରାଗ ବଢ଼ିଲ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି କହେ ଋଷେଶ୍ୱର ।
 ସବୁରି ମଙ୍ଗଳ ହନୁ ଥିବାର ॥ ହନୁଙ୍କର ତାହା ଶୁଣୁଣ ଥିଲେ । ବେନ ପାଦଛୁଇଁ
 ଓଳଗି କଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ସୁଖେ ମୁଁ ଅଛଇ ଖାଇ । ଏକା ହୋଇଣ କସ
 କରିବଇ ॥ ଜାମ୍ବବ କହିଲେ ନୁହେଁ ଏମନ୍ତ । ଯାହା ମୁଁ କହିବି କର ତେନ୍ତ ॥
 ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରେ ସୁମେରୁ । କଇଲାସ ଗିରି ତହିଁ ଉତ୍ତର ॥ ତହୁଁ ଉତ୍ତର
 ଲବଣ ଜଳଧି । ତଦନ୍ତରେ ଶୀରସିନ୍ଧୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ॥ ତଥୁ ମଧ୍ୟରେ ଅଛୁତନ୍ତ ଗିରି ।
 ଦ୍ରୋଣଗିରି ଅଛି ତାକୁ ଆବୋରି ॥ ସେ ବେନ ଗିରି ମଧ୍ୟରେ ଔଷଧି । ମରବା
 ଲେକେ ଖାଅନ୍ତି ଅବଧି ॥ କେ ଔଷଧି ମୃତ୍ୟୁସଞ୍ଜୀବନୀ । ବିଶଲକରଣିକ ଘେନି
 ବେନ ॥ ସନ୍ତାନକରଣୀ ଔଷଧ ତଳ । ତତୁର୍ଥେ ସୁବର୍ଣ୍ଣକରଣୀ ଘେନି ॥ ଏମନ୍ତେ
 ରୁରି ଔଷଧଙ୍କ ନାମ । କରିଛନ୍ତି ସେହଠାରେ ବିଶ୍ରାମ ॥ ଦେବୀପୁର ଯୁଦ୍ଧେ
 ନିଅନ୍ତି ଦେବ । ତେଣୁ ଅସୁରଙ୍କୁ ଜଣେ ବାସବ ॥ ଭୁବେ ଯେବେ ଯାଇ ଆଶିବ
 ତାହା । ସମସ୍ତେ ଖାଇବେ ବଞ୍ଚଇ ଏହା ॥ ଜାମ୍ବବ ମୁଖରୁ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି । ତନୁ
 ବିସ୍ତାର କଲେ କପିମଣି ॥ ରବିଙ୍କ ଆସିବା ମାର୍ଗରେ ଗଲେ । ଜାମ୍ବବ ପେଡ଼ି
 ମାର୍ଗେ କହିଥିଲେ ॥ ଗରୁଡ଼ଙ୍କ ବେଗୁଁ ଅଧିକ ଗଲେ । ଗିରିଶିଖରେ ପ୍ରବେଶ
 ହୋଇଲେ ॥ ଜାଣିଣ ଲୁଚିଲେ ଔଷଧମାନ । କଦେଖି ଭ୍ରମ ପବନନନ୍ଦନ ॥

ଔଷଧ ନ ଦେଖି ଉପାୟ କଲେ । ତା ମଧୁ ଶୁଙ୍ଘି ଉପାଡ଼ି ଆଣିଲେ । ସେ ଶୁଙ୍ଘି
 ଦେନ ସେହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ମାର୍ଗେ । ଅଇଲେ ମାରୁତ ମରୁତୁଁ ବେଗେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ
 ଥାଟରେ ହେଲେ ପ୍ରବେଶ । ଦେଖି ଉଷପତି ହେଲେ ହରଷ ॥ ଔଷଧ ନାସ
 ଦିଅନ୍ତେ ଉଠିଲେ । ମଲ୍ଲ ଲୋକହିଁ ଜୀବନ ପାଇଲେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସତେତ
 ହେଲେ । ହନୁକୁ ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ସହଚ୍ଚେ ଯୁଥପତିମାନେ ।
 ସମସ୍ତେ ପ୍ରଶଂସନ୍ତି ହନୁମାନେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ହନୁକୁ ଚାହିଁ । ଏବେ ଏ ଗିରି
 ରଖିଆସ ଯାଇଁ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଗିରି ଦେନଗଲେ । ହିମାଚଳ ପାଶେ ରଖି
 ଅଇଲେ ପ୍ରଥମ ରଣୁଁ ଯେତେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଔଷଧ ପବନ ଲାଗି ଜାଇଲେ ॥
 ଅସୁରମାନେ ନ ଜାଇଲେ ଏଣୁ । ସାଗରେ ଶବଣ ପକାଏ ଯେଣୁ । ତହିଁ ଶତ
 ଗୁଣେ ହୋଇଲ ବଳ । ବୋଲେ ବିଶି ସସ୍ତ୍ର ବାନରକୁଳ ॥

—X—

୪୨ଶ ଛାନ୍ଦ କୁମ୍ଭନକୁମ୍ଭ ବଧ

ସାଗବତ ବୃତ୍ତେ ଗାଇବ

ଏଥୁ ଅନ୍ତରେ ଶୁଣ ରସ । ସୁଗ୍ରୀବ ହୋଇଣ ହରଷ । ଜଣାଇ ଶ୍ରୀରାମ
 ଗୁମୁରେ । ବିଚାର କରିଣ ମନରେ । ଆମ୍ଭର ସୁସ୍ଥ ହେବା ଶୁଣି । ଆଉ କି ଆସିବ
 ଶବଣି ॥ ଶବଣ ସୈନ୍ୟ ନ ପେଶିବ । ଆପଣେ ବାହାର ନୋହିବ ॥ ଏବେ
 ନିଶାରେ ଆମ୍ଭେ ଯିବା । ଏ ଲଙ୍କା କଟକେ ପଶିବା । ପୋଡ଼ିବା ସକଳ ଭୁବନ
 କରିବା ଅସୁର ନଧନ ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣି । ଆନନ୍ଦ ହେଲେରହୁମଣି ॥
 ଯୁଥପତିମାନଙ୍କୁ ଶୁଣ । ସୁଗ୍ରୀବ ଏ ବିଚାର କହି । ଶୁଣି ସେ ସୀତାଙ୍କୁ କଲେ ।
 ଯୁଦ୍ଧକୁ ବାହାର ହୋଇଲେ । ବହୁ ଗର୍ଜନମାନ କରି । ଉଲ୍ଲୁକମାନ କରେ
 ଧରି । ପଶିଲେ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ଡେଇଁ । ବହୁ ବାନରବଳ ନେଇ । ଲଙ୍କା ନବର
 ଶୋଭା ଚାହିଁ । ଅନଳ ଦେଲେକ ଲଗାଇ । ପୋଡ଼ିଲେ ବିବ୍ୟସୁରମାନ । ଦିଶନ୍ତି
 ପବତ ସମାନ । ପୋଡ଼ିଣ ପଡ଼ୁଅଛୁ ଝଡ଼ି । ଦେଖି କପି ଦିଅନ୍ତି ରଡ଼ି । ଉଡ଼ୁଳ
 ହେଲ ଦବଦଣ୍ଡ । ଅନ୍ଧକାର ହୋଇଲ ନାଶ । ଯେ ଘରୁ ହୋଇଲ ବାହାର ।
 ତାହାକୁ ମାରନ୍ତି ବାନର । ପୋଡ଼ିଲେ ପାଣି ଧ୍ରୁବ୍ୟମାଦ । କହୁଣ୍ଡକର୍ପୁର ତନ୍ଦନ ॥
 ଅଗୁରୁ କୁହୁମ ସୁଗନ୍ଧ । ଆମୋଦେ କରଇ ଆନନ୍ଦ । ସ୍ବାସ ମାଣିକ୍ୟ ବଇଁଠିୟ ।
 ନୀଳମଣିମଣି ତେଜ । ପୁଂସକ ପ୍ରକାଳତୟ । ସବେ ହେଲେ ଅଙ୍ଗାରମୟ ।
 ହେମ ରାଜ୍ୟ କାତପୁର । ଗୁଡ଼ିକ ତନ୍ଦନ ନବର । ଜଗଣ ଅଞ୍ଜଳି
 ପାସାଦ । ମେଢ଼ ମଣ୍ଡପ ଆଦି ସୌଧ ॥ ଯହିଁ ଯେତେ ଅସୁର ଥିଲେ ।
 ସେବନ କରିଣ ଉଠିଲେ ॥ ଅସୁରେ କରନ୍ତି ସେବନ । ଶୁଭଇ

ଶନ୍ଦର ଭୁବନ ॥ ପ୍ରବଳ ହୋଇ କପିବଳ । ମାରୁଛନ୍ତି ଅସୁରକୁଳ ॥ ବେନ
 ଘଡ଼ି ଲଙ୍କାରେ ପଶି । ସମସ୍ତ କଲେ ଭୟଶୁଣି ॥ ଶବଣ ଦେଖିଣ ବିସ୍ମୟୀ ।
 ନିଶ୍ଚାସ ଚେଜ ହୋଧ ହୋଇ ॥ ବହୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାନ କଲ । କୁନ୍ଦ ନକୁନ୍ଦକୁରୁଲଲ ।
 ବୋଇଲ ମାର କପିବଳ । ଭୁମକୁ ଡରେ ଆଶଶ୍ରୁଳ ॥ ଦେଖ ଲଙ୍କା ଦହନ
 କଲେ । ବହୁତ ଅସୁର ମାଇଲେ ॥ ଶୁଣି ନକୁନ୍ଦ କୁନ୍ଦ ବେନ । ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ
 ଶସ୍ତ୍ରଦେନ ॥ ରଣକୁ ହୋଇଲେ ବାହାର । ଆଶେଷି ବେନରହୁବର ॥ ଅକମ୍ପନ
 ପ୍ରଜଂଘ ବେନ । ଶୋଣିତାକ୍ଷକୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନ ॥ ଜୁକ୍ତପାକ୍ଷଣ୍ଡ ଅଛୁ ସଙ୍ଗେ ।
 ଅସୁରବଳ ଘେନ ରଙ୍ଗେ ॥ ବାହାର ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ବାନର ଆଗେ
 ଓଗାଇଲେ ॥ ଦେଖି ଅଙ୍ଗଦ ଅକମ୍ପନ । ଆଗରେ ହୋଇଲେ ବହନ ॥ ଦେଖି
 ଅସୁର ବିରୋ ଶର । ଅଙ୍ଗଦ ମାରନ୍ତି ପଥର ॥ ସେ ଦୁଇ ଶତ୍ରୁ କଲେ ରଣ ।
 କ୍ଷଣି ଅଟନ୍ତି ବେନ ଜଣ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ଗିରିଶଙ୍ଗ ଘେନ । ମାଇଲେ ଅସୁର ମୁର୍ଦ୍ଧନା ।
 ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାଣ ଗଲ । ଦେଖି ଶୋଣିତାକ୍ଷ ଧାଇଁଲ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ସଙ୍ଗେ କଲ
 ରଣ । ବିରଜ ବାଛୁ ଶିକ୍ଷଣ ବାଣ ॥ ଆକାଶେ ରଥ ନେଇଗଲ । ଅଙ୍ଗଦ
 ଆକାଶକୁ ଗଲ ॥ ଅସୁର କରୁ ଧନୁ ନେଇ । ଘାଟିଣ ଦେଲକ ପକାଇ ॥
 ଶତ୍ରୁଗଞ୍ଜା ଦୈତ୍ୟ ନେଲ । ବହୁ ସମରମାନ କଲ ॥ ଦେଖି ଅଙ୍ଗଦଗାର ଧାଇଁ ।
 ଶତ୍ରୁଗଞ୍ଜା ଘେନିଲେ ଛଡ଼ାଇ ॥ ଅସୁରଶିରେ ପ୍ରହାରିଲେ । ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ମୋହ
 ଗଲେ ॥ ତା ଦେଖି ଦେଖି ବିରୁପାକ୍ଷ ଶର । ଅଙ୍ଗଦେ କଲକ ସମର ॥ ମୋହରୁ
 ଉଠି ଶୋଣିତାକ୍ଷ । ସମର କଲକ ଅସଂଖ୍ୟ ॥ ପ୍ରଜଂଘ ସହିତେ ବେଢ଼ିଲେ ।
 ବହୁତ ଗର୍ଜନ ଶୁଣିଲେ ॥ ବେଢ଼ିଣ କଲେମହାରଣ । ଏକା ଅଙ୍ଗଦ ଦୈତ୍ୟଗଣ ।
 ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ମହାନ୍ଦ ବାନର । ମାତୁଲ ଏହି ଅଙ୍ଗଦର ॥ ବଢ଼ିବା ଦେଖିଣ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।
 ଓଗାଇଲେ ଏ ଶୋଣିତାକ୍ଷ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ଘେନଣ କ୍ରୁପାଣ । ପ୍ରଜଂଘ ସଙ୍ଗେ କଲେ
 ରଣ ॥ ଛେଦିଲେ ପ୍ରଜଂଘର ଶିର । ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲ ଅସୁର ॥ ମହାନ୍ଦ
 କ୍ରୁପାକ୍ଷ ରଣ । ଦେଖୁଛନ୍ତି ଅସୁର ଗଣ ॥ ମଲ୍ଲ ବନ୍ଧରେ ରଣ କଲେ ।
 ପଥରେ ନେଇ କରୁଡ଼ିଲେ ॥ ପ୍ରାଣ ହାରିଲ ଜ କ୍ରୁପାକ୍ଷ । ଅସୁରେ ହୋଇଲେ
 ନିରେଖ ॥ ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ଶୋଣିତାକ୍ଷ ମେଲ । ସେ ବେନ କଲେ ରଣ ଗାଳ ॥ ଦନୁଜ
 ଗଦା ପ୍ରହାରିଲ । ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲ ॥ ସେହି ଗଦାରେ ତାକୁମାରୁ । ପଡ଼ିଲ
 ଦୈତ୍ୟ ପ୍ରାଣ ହାରି ॥ ଦେଖିଣ ସୈନ୍ୟ ପଲାଇଲେ । ନକୁନ୍ଦେ ଶରଣ ପଶିଲେ ॥
 କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ସୁଷ ସଙ୍ଗର । ଦୁର୍ବିନ୍ଦ କଲେକ ସମର ॥ ଅନେକ ତରୁ ଶିଳା ଘେନ ।
 ମାଇଲେ କୁନ୍ଦର ମୁର୍ଦ୍ଧନା ॥ କୁନ୍ଦ ବିରଜେ ଶିକ୍ଷଣ ଶର । ମୋହ ହୋଇଲେ

କପିବାର ॥ ତା ଦେଖି ମହାନ୍ଦ୍ର ଧାଇଁଲେ । ତୀ ସଙ୍ଗେ ବହୁ ର କଲେ ॥
 ବିଚିତ୍ର ମହାନ୍ଦ୍ର କୁମର । ମୁକ୍ତି ଦେଲେ କପିବାର ॥ ବେନ ମାତୁଳ ମୋହ
 ରୁହିଁ । ଅଙ୍ଗଦ ଅଇଲେକ ଧାଇଁ ॥ ପିଟନ୍ତେ ତାକୁ ଶିଳା ଭରୁ । ଅସୁର କାଟିଲ
 ଦୁରର ॥ ଅସୁର ବିଚେ ଘାଣ୍ଟଣ ଶର । ବାଜଇ ଅଙ୍ଗଦ ଶରୀର ॥ ଏହି ମାରନ୍ତେ
 ମହାଶିଳ । କାଟଇ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ବାଳ ॥ ଅସୁର ବାଛି ଘେନି ଶର । ପ୍ରହାର
 କଲକ ସତ୍ତର ॥ ଅଙ୍ଗଦ କପାଳେ ପଡ଼ିଲା । ବହୁତ ରୁଧିର ବହିଲା ॥ ଏଣୁ
 ଅଙ୍ଗଦ ମୋହ ହେଲେ । ବାନରେ ପଲାଇଣ ଗଲେ ॥ ଶ୍ରୀରାମେ କହିଲେ ସେ
 ଯାଇଁ । ଅଙ୍ଗଦ ପଡ଼ିଲେ ଗୋସାଇଁ ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ଥିଲେ ସେ ଗୁମୁରେ । ଶୁଣିଣ
 ଅଇଲେ ସତ୍ତରେ ରାମ । ଶୁଣିଣ ହେଲେ ତାପୀ । ପେଷିଣ ଦେଲେ ବହୁ କପି ।
 କୁମ୍ଭକୁ ବେଢ଼ିଲେ ସକଳଆପଣେ ବାନର ଭୂପାଳ ॥ କୁମ୍ଭକୁ ଯାଇ ଓଗାଳିଲେ
 ତରୁ ପଥର ବୃକ୍ଷିକଲେ ॥ ଟଙ୍କାର କରି ଦେଖି ଧନୁ । ବିଚଇ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣଦୁନୁ ॥
 ସକଳ ତରୁ ଶିଳାମାନ । ଛେଦନ କଲେ ଘନ ଘନ । ୮୦ । କୁହୁଡ଼ି ପ୍ରାୟେକ
 ନାରାଜ ବିଚେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଆନୁଜ ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ଅଙ୍ଗେ ପଡ଼ି ଶର । ବାଜଣ ଗଲଇ
 ରୁଧିର ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ବହୁ ବିହୋଧ କଲେ । ଶାଳ ତରୁଏ ଉପାଡ଼ିଲେ । ପିଟନ୍ତେ
 କାଟିଲ ଦନ୍ତୁଜ ସୁଗ୍ରୀବ ଦେଖିଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ॥ ଡେଇଁ ତା ରଥରେ ବସିଲେ । ବହୁତ
 ତାକୁ ପ୍ରଣାମିଲେ ! ଧନ୍ୟ ତୋହର ଯୋଦ୍ଧାପଣ । କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ସୁଦ ପ୍ରମାଣ । କିସ
 କରିବୁ ଏବେ କର । ବୋଲି ଧଇଲେ ଧନୁଶର ॥ ଶୁଙ୍ଖିଣ ପକାଇ ତା ଦେଲେ
 ଏବେ କି କରିବୁ ବୋଇଲେ ॥ ରଥେ ବସିବାର ଦେଖିଲା । ଆଲିଙ୍ଗନ କରି
 ଧଇଲା ॥ ସେ ବେନି ଧରାଧର ହେଲେ । ମାଲି ବନ୍ଧରେ ରଣ କଲେ ॥ ବେ
 ବେନି ମହାରେ ପଡ଼ିଲେ । କେହି କାହାକୁ ନ ଛୁଡ଼ିଲେ ॥ ସାଗରେ ପଡ଼ିଲେ ସେ
 ଯାଇଁ । ବେନି ମଳର ପ୍ରାୟ ହୋଇ ॥ ତହୁଁ ବାହାର ତାକୁ କଲେ । ମୁଥେ
 ତା ଶିରରେ ମାଇଲେ ॥ ବାହାର ହୋଇଲା ଅନଳ । ଅସୁର ହୋଇଲବିକଳ ॥
 ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ମୋହ ଗଲା । ନକୁମ୍ଭ ଆସି ରଣ କଲା ॥ ମାଇଲା ଅନେକ
 ବାନର । ବଜ୍ର ସମାନ ତାର ଶର ॥ ସୁଗ୍ରୀବ ଉପରକୁ ଆସେ । ହନୁ ମିଳିଲା
 ତାର ପାଶେ ॥ ତା ସଙ୍ଗେ କଲେ ବହୁ ରଣ । ଶାଳଶିଳ ବାଣମାରିଣ ॥ ଅସୁର
 କରେ ଶରବୃକ୍ଷି । ପିଚ୍ଛଡ଼ି ନ ପାରନ୍ତି ବୃକ୍ଷି ॥ ତା କରୁ ଧନୁ ହନୁ ନେଲା ।
 ଆଶୁରେ ଶୁଙ୍ଖି ପକାଇଲା ॥ ଅସୁର ଧରଣ ହନୁକୁ । ଶୂନ୍ୟରେ ନେଲା
 ଆକାଶକୁ ॥ ଆକାଶେ ମାଲରଣ କଲେ । ମୁଥରେ ମରାମର ହେଲେ ॥ ହନୁ
 ରୁହିଁଲେ ତାର ଶିର । ମୁଥେକ କଲେକ ପ୍ରହାର ॥ ଭୂମିରେ ଆଣି

ପକାଇଲେ । ବେନି ପାଦେ ମର୍ଦ୍ଦନ କଲେ ॥ ପଡ଼ିଲ ନକୁନ୍ଦ ଅସୁର । ମଲ୍ଲ
ଉଦ୍‌ଗାରିଣ ରୁଧିର ॥ କୁନ୍ଦ ନକୁନ୍ଦ ଯେଣୁ ମଲେ । ଅସୁରେ ପଲାଇଣ ଗଲେ ॥
ସେ ବାଣୀ ପାଇଣ ରାବଣ । କଲ ବହୁତ ସେ କାରୁଣ୍ୟ ॥ ପୁଣି ହୋଇଲ
କୋପମତ । ଚନ୍ଦ୍ର ବିଶି ଜାନକୀପତି । ୧୮ ॥

୩୪ ଶ ଛାନ୍ଦ—ମକରାକ୍ଷୟ ବଧ

ରାଗ—ପଞ୍ଚମବସନ୍ତ । ବ୍ରହ୍ମସିଂହା ବାଣୀ

କୁନ୍ଦ ନକୁନ୍ଦ ମରଣ, ଶୁଣିଣ କୋପେ ରାବଣ, ଖରସୁତକୁ ଚାହିଁ
ବୋଇଲେ । ଆହେ ହେ ମକରାକ୍ଷୟ, ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ପାଅ ଯଶ, ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାରି
ଆସ ବୋଇଲେ ସେ । ଦଶଶିର । ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଖରନନ୍ଦନ । ସଙ୍ଗେ ଘେନି ବାହାର
ଅସୁର ସୈନ୍ୟ ସେ ॥ ଚଢ଼ି ହେମ ରତ୍ନବର, କରେ ଧରି ଧନୁଶର, ଲଙ୍କାକଟକୁ
ହୁଏ ବାହାର । ବାଜଇ ଶଙ୍ଖ ମହୁରା, ଆବର ଟମକ ଭେରା, ଶ୍ଵେତପତାକା
ଉଡ଼ଇ ପରହର ସେ । ଦୈତ୍ୟଗର । ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳରେ ଆଇଲ । ରକ୍ଷ ବାନର
ଆଟେ ପ୍ରବେଶ ହେଲ ସେ ॥ ଏକେ ଏକେ କଲେ ରଣ, ବାନର ଅସୁରଗଣ,
ମିଶାମିଶି ହୋଇ ମରାମରି । ଘେନି ଶାଳଶିଳ, କୁଲ ଯୁଦ୍ଧିଲେ ବାନରବଳ, ଦେଖି
ଖରସୁତ ରହିଲ ଆବୋରି ସେ । ବିନ୍ଦେ ନିରନ୍ତରେ ଶାସଣ ଶର । ଖରସୁତ
ଶରେ ମଲେକ ବାନର ସେ ॥ ବିନ୍ଦୁଲ ହୋଇ କୋପୀ । ପଲାଇଣ ରକ୍ଷ କପି,
ଶ୍ରୀରାମ ଶରଣ ପଶିଲେ । ରଘୁବୀର ଧନୁଶର, ଧରଣ ଉଷା ଭୂମିର, ଆସନ୍ତେ ଦେଖି
ରାମ ହସିଲେ ସେ । ଦୈତ୍ୟଗର । କହଇ ଶ୍ରୀରାମକୁ ଉତ୍ତର । ତୁମ୍ଭେ ପରା ମାରିଛୁ
ଆମ୍ଭ ପିଅର ସେ ॥ ଆଜ ମୁଁ ତୋତେ ମାରିବି, ପିଅର ରଣ ଶୁଦ୍ଧିବ ରାଗ୍ୟବଳେ
ମୁଁ ପାଇଲ ଭେଟ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୁଗ୍ରୀ ସହଚରେ ମରବେ ମୋ ଶରାବାଜେ, ଆଜ ଖାଇ
କ ପିବେ ରକ୍ଷ ମର୍ଦ୍ଦଟ ହେ । ରଘୁବୀର । ଦେଖୁଥିବେ ସକଳ ଅମର । ଆଜପେଶିବି
ମୁଁ ଶମନପୁର ହେ ॥ ହସିଣ ଯେ ରଘୁନାଥ, କହିଲେ ନାହିଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ପରହମେ
ଶରପଣ ଜାଣି । ଏହିକ୍ଷଣି ତା ଜାଣିବା, ବଚନେ କେତେ ଉଣିକା, ଆମ୍ଭ ପ୍ରାକର୍ମି
ନାହିଁ କ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣି ହେ । ଦୈତ୍ୟସୁତ । ଖର ଦୁଷଣ ହିଣିବ ସଙ୍ଗେ । ଏକା
ମାଇଲ ଚଉଦ ସହସ୍ର ରଙ୍ଗେ ହେ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ଦହଜ, ଦୁଷ୍ଟ କଲକ
ନାଗଜ, କଳନା ନୋହିଲ ତାର କାଣ୍ଡ । ତା କାଣ୍ଡକେ ଶରମାଣ୍ଡ କଲେ
ରାମ ପ୍ରତିକାଣ୍ଡ, ଯେହ୍ନେ ସୁଦ୍ରକର କୀଟି ଇଷୁଦ୍ର ସେ । ଦୈତ୍ୟଗର ।
ପୁଣି କୁନ୍ଦେ ବୁଲଇ ମାଇଲ । ଶ୍ରୀରାମ ଭିନକାଣ୍ଡେ ଚାରିଖଣ୍ଡ ହେଲ ସେ ॥

କୋଦଣ୍ଡରେ ଶର ସନ୍ଧ୍ୟା ଦୈତ୍ୟ ଉପରକୁ ବନ୍ଧି, କାଟିଲେ ତା କରୁ ଶର ଧନୁ ।
 ପୁଣିହିଁ ଶରେ ପ୍ରହାରୀ, ସାଥୁ ଅଶ୍ବକୁମାରୀ, ଶୂନ୍ୟକର ହୋଇଲ ସୈନ୍ୟେନୁ ସେ ।
 ଦୈତ୍ୟବୀର । ଯେତେ ଯେତେ ବନ୍ଧୁଥିଲା ଶର । ଏହିରୂପେ କାଟିଥିଲେ
 ରଘୁବୀର ସେ ॥ ଅଗ୍ନିଶସ୍ତ୍ର କରେ ଧରି, ବସାଇ କୋଦଣ୍ଡେ କରି. ଦୈତ୍ୟ
 ଉପରକୁ ପ୍ରହାରିଲେ । ପଣିଶ ହୃଦରେ କାଣ୍ଡ, ଜଳିଲା ହୋଇ ପ୍ରଚଣ୍ଡ, ଭୂମିରେ
 ପଡ଼ି ମକରାକ୍ଷୟ ମଲେ ସେ । ଦୈତ୍ୟ ବୀର ତାର ସଙ୍ଗରେ ଯେତେକ ଥିଲେ ।
 ସମତନ୍ତ୍ର ବାଣେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ ସେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଶାସ୍ତ୍ର ନାଗରେ, ମଲେ ବହୁତ
 ଦନ୍ତଜେ, ଯାହା ଥିଲେ ପଳାଇଣ ଗଲେ । ଲଙ୍କାରେ ଯାଇ ପଣିଲେ, ରାବଣ
 ଆଗେ କହିଲେ, ଦେବ ମକରାକ୍ଷୟ ଆଜୁଁ ମଲେ ସେ । ଦୈତ୍ୟବୀର । ଶୁଣି
 ବହୁତ ବିସ୍ମୟ ହେଲା । ଦନ୍ତ ରଟମଟ କରି ଚୋବାଇଲା ସେ ॥ ନିର୍ଧୂମ ଅନଳ
 ପ୍ରାୟେ, ନୟନ ଦୁଇ ବୁଲୁଏ, ଭ୍ରୁକୁଟି କଲା ଦଶକପାଳ । ଦଶହରକୁ ଅନାଇ,
 ଖରକଃଶ୍ମାସ ପକାଇ, ଧରପୁତ ମଲା ବୋଲଣ ବକଳ ସେ । ଦଶଶିର । କ୍ଷଣେ
 ଯାଏ ହୋଇଲା ଅଜ୍ଞାନ । ବଣି ଚନ୍ଦ୍ର ରାମ ରାଜାବଲେଚନ ସେ ॥

୪୪ଶ ଛାନ୍ଦ—ମାୟାଶୀତା ବଧ

ରାଗ—କୌଶିକ

ଶନ୍ଦାନିକୁ ଅଶାଈଶ ରାବଣ କହଇ ପ୍ରଣୟା କରିଣ । ସୁରପତିକ ଧରି
 ଆଶିଳକାଳୁ ଜାଣି ତୋର ବୀରପଣ । ଆହେ । କୁମର । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହାର ।
 ତୋହୁ ଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ ଜଣିବାକୁ ନାହିଁ ଲଙ୍କା ଭିତରେ ଏଡ଼େ ବୀର ॥ ଦୃଶ୍ୟ
 ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଣ ତାର ସଙ୍ଗେ କରିବ ତୁମ୍ଭେ ମାୟାରଣ । ବେନି ଥର କି କି
 ପ୍ରକାରେ ବଢ଼ିଲେ ଏବେ ତୋ ଶରେ ଦେବ ପ୍ରାଣ । ଶୁଣି କୁମର । ରାବଣ
 ମୁଖରୁ ବଚନ । ଶିରେ କର ଦେଇ ମେଲଣି ହୋଇଲା ଆଶେହିଲ ତା
 ନିଜ ଯାନ ॥ ଚତୁରଙ୍ଗବଳ ଆଗରେ ପେଷିଣ ହୋମସ୍ଥାନକୁ ବୋଲି
 ଗଲା । ବିବଧ ଆୟୁଧମ ନ ଚହିଁ ରଖି ପଶୁରୂପରେ ହୋମ କଲା । ରଙ୍ଗ
 ବସନ । ରଙ୍ଗକୁସୁମ ରଙ୍ଗଗନ୍ଧ । ଲୌହ ଶ୍ରବରେ ଗୁଗଳର ରୂପର ମାଂସ
 ହୋମ କରି ଆନନ୍ଦ ॥ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ହୋଇଣ ବୈଶ୍ଣାବର ବୁଲଣ ଆହୁତି
 ଦେନିଲେ । ଜାଣି କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ଶନ୍ଦାନିବୀର ବାହୁଡ଼ି ରଥ ଆସେହିଲେ ।
 ସେହିକ୍ଷଣି ସେ । ରଥ ଦେନି ହେଲା ଅଦୃଶ୍ୟ । ଆକାଶେ ତାହାକୁ ନ
 ଦେଖିଲେ କେହି ତାକୁ ହୁଅଇ ସର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ॥ ଶ୍ରୀବଣ ମାସର ଜଳଧାର
 ପ୍ରାୟ ଶର ବୃଷ୍ଟିକଳ ଗଗନୁ । ମହାମେଘ ଘୋଡ଼ାଇଲା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଉଡ଼ାଡ଼

କଲ ଦେବ ଶୁଭ । ଦେଖି ଚଳେ । ହୋଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଉଭୟ ମୁଖ
ହୋଇ ଆକାଶେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସେ ମୁଖେ ପଡ଼ଇ ବାଣଗଣ ॥ ଋଷ କପିବଳ ହୋଇଲେ
ଆକୁଳ ଆକୁଳେ ବୋଲନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଏ ଶରଣାତ ମୁଁ ସହି ନ ପାରଇ ବିକଳ
ହୋଉଛୁ ମୋ ପ୍ରାଣ । ଆଜ୍ଞା ହୋଇଲେ । ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ମୁହଁ କରିବା । ଦେବ ଦାନବ
ମାନବ ସମ୍ମିଳେ ଏକାବେଳେକେ ଫୁଟାଇବ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଜଣକ ଅପରାଧେ
ଏଡ଼େ ଅଧର୍ମକୁ କରିବା । ସମସ୍ତେ ଅବା ଭୁଲୁଛୁ କିସ କଲେ କିପାଇଁ ତାହାକୁ
ମାରିବା । ଏମନ୍ତ କହି । ଶରକୁ ପ୍ରତିଶର କଲେ । ଦଣ୍ଡେମାତ୍ର ରହ ଏହାକୁ
ମାରିବା ବୋଲି ଶ୍ରୀମୁଖେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ॥ ଏତେ ବୋଲି ଲୋକଶ୍ରରେ ଅସ୍ତ୍ର ସଜ୍ଜ
ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ନିଶ୍ଚୟ ମାରିବା ଦେଖିଣ ଅସୁର ମନରେ ମହାଭୟ
କଲେ । ମାୟା କରିଣ । ଉପାୟ ତହିଁ ଭିଆଇଲେ । ମାୟା କରିଣ ସୀତାଏ
ଆସେପିଣ ରଥେ ତାହାକୁବସାଇଲେ ॥ ଦେଖିଲେ ହନୁ ରଥରେ ବସିଛନ୍ତି ଜନକ-
ରାଜନ ଦୁହିତା । ରାମରାଜ ରାମରାଜ ବୋଲୁଛନ୍ତି ବିକଳେ ଶ୍ରୀରାମ ବନିତା । ତାହା
ଦେଖିଣ । ହନୁ କରେ ବହୁ ସେବନ । ସେବନ ଦେଖିଣ ରାବଣ ନନ୍ଦନ କହଇ
ବହୁତ ବଚନ ॥ ତୁମ୍ଭେ ତ ଏହାକୁ ନି ନେଲେ ନ ଯିବ ରାଜା ତ ଆମ୍ଭର ନ
ଦେବେ । ଏହାଲଗି କିଣି ଅସୁର ବାନର ଆହୁରି ବିଅର୍ଥେ ମରିବେ । ଏଣୁ କରିଣ ।
ହାଣୁଥିଲି ମୁହଁ ଏହାକୁ । ଏବେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଆଗରେ ହାଣୁଛି ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତେ
କରିବାକୁ ॥ ଏମନ୍ତ କହି ପାଦେ ତାକୁ ପ୍ରହାର କରେ ଘେନିଲ ଅସିବର ।
ବେନିଶି କର ହାଣି ପକାଇଲ ଅନାଇ ଥିଲେ ହନୁବାର । ପୁଣି ବୋଇଲ ।
ବାହୁଡ଼ି ଯାଅ ବନତର । ତୁମ୍ଭ ଆମ୍ଭ ଗୋଳ ଯହିଁରୁ ହୋଇଲ ତାକୁ ପେଶିଲୁ
ଯମପୁର ॥ ଏହାଦେଖି ହନୁ କରୁଗିରିବର ରଥରେ ତାର କରୁଡ଼ିଲ । ସାରଥୀ
ରଥ ପଛକୁ ଘେନିଗଲ ସେ ଗିରି ବିଅର୍ଥ ହୋଇଲ । ବହୁ ସେଷରେ । ବହୁ ରଣ
କଲ ମାରୁତ । ସମସ୍ତ କପି ତରୁ ଶିଳା ମାରନ୍ତେ କାଟଇ ବିଶ୍ଵବାର ନାତି ॥
ବେଢ଼ି କପି ମାରିବାର ଦେଖି ଦେବ ମନରେ ଏମନ୍ତ ପାଞ୍ଚଲ । ନିକୁମ୍ଭବଟ
ତଳେ ହୋମ କରିବ ବୋଲି ଶୀଘ୍ର ରଣ ମୁଣ୍ଡଲ । ଯାନ୍ତେ ପଲାଇ । ଗୋଡ଼ାଇ
ଛନ୍ତି ବନତର । ତରୁ ଶିଳା ରଥ ଉପର ମାରନ୍ତେ ସହଇ ରାବଣ
କୁମର ॥ ଶଶି ଦୂର ଗୋଡ଼ାଇଣ ହନୁ କପିସୈନ୍ୟ ଘେନିଣ ବାହୁଡ଼ିଲେ ।
ନିକୁମ୍ଭବଟ ତଳରେ ଶମ୍ଭାଜିତ ଯାଇଣ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ତତ୍ତ୍ଵ-
ପାଶରେ । ଅସୁର ସୈନ୍ୟ ଜଗାଇଲେ । ସକଳ ସାମଗ୍ରୀ ଘେନି ଶୁଦ୍ଧମନ୍ତ
ହୋମ ହୋମ କରି ବସିଲେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ, ପଶ୍ଚିମ ଦ୍ଵାରେ ରଣ ଶୁଣି ଋଷ-

ପଡ଼ିଲେ ପେଟିଦେଲେ । ଗଣକଲ ଘେନି ଚଳନ୍ତେ ଜାମୁବ ମାଗିରେ ହନୁକୁ
ଭେଟିଲେ । ଦୁଇେ ବାହୁଡ଼ି । ଶ୍ରୀରାମ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ
ଦେଖିଲେ ଦିଶୁଅଛି ଅତି ବିରାଟ । ୧୫ ।

୪୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ପଞ୍ଚମବସ୍ତ

ଶୋକେ ଯାଇ ହନୁମାନ, ରାମଙ୍କୁ କରି ଦର୍ଶନ, କହିଲା ସେ ଯୁଦ୍ଧର
ବିଧାନ । ରାବଣ ଜ୍ୟେଷ୍ଠନନ୍ଦନ ସୀତାଙ୍କୁ ବସାଇ ଯାନ, ଆଶନ୍ତେ କରୁଥିଲେ
ସେଦନ । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ଶତ୍ରୁଗନ୍ଧେ ବେନିଖଣ୍ଡ କଲ । ଯହିଁପାଇଁ ବଳି ରଣ,
ତାର ଦେଖିଲୁ ମରଣ, ଏଡ଼େ ରଣ ଅକାରଣ ହେଲ ॥ ହନୁମୁଖ ଶୁଣି ରାମ, ଜ୍ଞାନ
ହାରିଗଲେ ନାମ, ଧନୁର ପକାଇ ଭୂମିର । ଏମନ୍ତ ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଜଳ ସିଞ୍ଚି
ସେହିକ୍ଷଣ, ଆଉଜାଇଲେ ଆପଣା ଭ୍ରାତା । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । କରିଥାଅ ଧର୍ମକୁ
ଆଦର । ଧର୍ମ କଲେ କେତେ ଦୂର, କେଉଁ ଅଧର୍ମ ଭ୍ରମର, ଜାଣିଲି ଧର୍ମେ ହୁଏ
ଅସାର ॥ ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ଯୁଦ୍ଧିଲେ, ଦୁହେଁ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ, ଏଣୁ ଧର୍ମ ଅଧର୍ମକୁ
ନାହିଁ । ମହା ଅଧର୍ମୀ ରାବଣ, ଦେଖ ପୁଅ ନାତିଗଣ, ଧର୍ମ ଥିଲେ କି ମରନ୍ତେ
ନାହିଁ । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ଧର୍ମ ଅଧର୍ମକୁ ଯେ ଡରଇ । ଜାଣିଲି ମୁଁ ଏତେକାଳେ,
ଦେଖିଲି ମୁଁ ବେନିଡ଼ୋଳେ, ସଂସାରେ ସେ ବହୁ ଦୁଃଖ ପାଇ ॥ ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି
ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ମୁଁ କରନ୍ତି ପ୍ରମାଣ, ନିସତା ଦୁର୍ବଳ ଜନମାନେ । ସେହିରୂପେ ତୁମ୍ଭ
ମତ, ବୋଲ ମୋର ଧର୍ମଗତ, ଏଣୁଟି ପଶିଲି ଆସି ବନେ । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ଧର୍ମ
କରି ଧନ ଥିଲେ ସିନା । ଧର୍ମରେ ସମସ୍ତ ଗୁଣ, ମୂର୍ଖରେ ପଣ୍ଡିତପଣ; ପାତକୀ
ହୁଅନ୍ତେ ଧନ ବିନା ॥ ଘେନି ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ରକୁ; ମାରୁଥିଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ, ବୋଇଲେ
ଜଣେ କରିଛି ଦୋଷ । ଧର୍ମତଃ ବିରୋଧ କର, ଅଧର୍ମ କପାଇ କର, ସମସ୍ତ
ଜନଙ୍କର କି ଦୋଷ । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ସେ ଧର୍ମ ତ ଏବେ ନ ରଖିଲା । ପ୍ରମାଦ
ଶିରେ ପ୍ରମାଦ, ସନ୍ତତ ହୁଏ ବିଷାଦ, ବେଳକୁ ବେଳ କଷଣ ଦେଲା ॥ ଏମନ୍ତ
ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି, ମୋହ ତେଜି ରଘୁମଣ, ପ୍ରିୟାଶୋକେ ହୋଇଲେ କାତର ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣ; ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରେ ଦେବ ଶୁଣ, ମାନବ ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ
ଦଶଶିର । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ତେବେ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଆମ୍ଭେ ଯିବା । ଏ
ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ ଯେତେ, ଅସୁରମାନେ ଜୀବିତେ, ଅଛନ୍ତି ତାହାଙ୍କୁ ନ
ରଖିବା ॥ ଏହିକାଳେ ବିଶ୍ୱକ୍ଷେତ୍ର, ପରବେଶ ସେହିକ୍ଷଣ, ଦେଖିଲେ

ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ବିଳାପ । ସୀତାର ବିନାଶ ଶୁଣି; ବିଳପନ୍ତେ ରଘୁମଣି, ବିଭୀଷଣ
ବୋଲେ ମୁଖି ତାପ । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖିବ ସେହି କାହିଁ ।
ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ମାୟା କଲ; ହନୁ ଜାଣି ନ ପାରିଲୁ, ହୋମ କରୁଅଛି ଏବେ ଯାଇଁ ॥
ବିଭୀଷଣ ମୁଖ ଶୁଣି, ହୁଷ୍ଟ ହୋଇ ହୋଇ ରଘୁମଣି, କୋଦଣ୍ଡ ଧରିଲେ
ବାମପାଶି । ବୋଲଇ ଦୁଷ୍ଟ ରାବଣି, ଏବେ ନିଜ ଯିବ ଜଣି, ଶରେ ଶିର
ପକାଇବି ହାଣି । ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ବିଭୀଷଣେ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ଗୁଡ଼ିଲେ
ଶୋକ ସନ୍ତାପ, ବଢ଼ିଲ ବିଷମ କୋପ, ବିଶି ଭଜଇ ଜାନକୀପତି ॥

—X—

୪୭ଶ ଛାନ୍ଦ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତର ଯୁଦ୍ଧ

ରାଗ—ଚଳଦଶ

କରଯୋଡ଼ି କହେ ବିଭୀଷଣ । ଶ୍ରେ ଦେବ ମୋର ବିନୟ ଶୁଣ ॥ ସଂଗ୍ରାମ
ଚେତି ଗଲ ମେଘନାଦ । ରାଜାଧିରାଜ ହେ । ହେବ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ॥ ଲଙ୍କାର
ପଶ୍ଚିମଦ୍ଵାର ନିକଟ । ଅଛଇ ତହିଁ ନିକୁନ୍ଦିଲ ବଟ । ତହିଁର ମୂଳେ ସେ ହୋମ
କରିବ । ରାଜାଧିରାଜ ହେ । ରଥେ ବାହାର ହେବ ॥ ସେ ରଥେ ବସି ହୋଇବ
ବିଜୟୀ । ଏମନ୍ତ ବର ଧାତା ଅଛି ଦେଇ । ସାବଧାନ ହୋଇ କରିବା ରଣ ।
ରାଜାଧିରାଜ ହେ । ପେଶ ଶର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ॥ ସାମାନ୍ୟ ନୁହେ ରାବଣ କୁମର ।
ଶତକୁ ଜିଣିଅଛି ବହୁବାର । ଏଥକୁ ଦେବ ନ କରିବ ହେଲା । ନିଶ୍ଚୟ ମାରିବା
ହେ । ମନ୍ଦୋଦରୀଙ୍କ ବଳା ॥ ଶୁଣି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ । ସଜ ହୋଇ ଆସ
ବୋଲି ବୋଇଲେ ॥ ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶ୍ରୀରାମ ବଚନ । ଅଙ୍ଗେ ଲାଞ୍ଜିଲେ ହେ ।
ଅଭେଦ କବଚମାନ ॥ ବେନି କରେ ବେନି ତୁଣି ଛନ୍ଦିଲେ । ଶତ୍ରୁ ନାଶ ଶକ୍ତି
ବାମେ ପିନ୍ଧିଲେ । ବେବଦତ୍ତ ଶର ସଂଗ୍ରହ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବାର ହେ ।
ଧନୁ କରେ ଧରିଲେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ ହୋଇଲେ ଉଭା । ସୈନ୍ୟର ଭିତରେ
ବିଶିଲେ ଶୋଭା । ଶ୍ରୀରାମ ପାଦ ଛୁଇଁଲେ ଭରିତ । ପ୍ରଣାମ କଲେ ହେ ।
ସୁମିତ୍ରାଙ୍କର ସ୍ମୃତ ॥ ରାମ କହନ୍ତି ବିଭୀଷଣେ ଚାହିଁ । ଏହାଙ୍କର ପାଶ ଗୁଡ଼ିବ
ନାହିଁ । ହନୁ ଅଙ୍ଗଦ ସଙ୍ଗତରେ ଥିବେ । ନଳ ମାଳାବି ହେ । ସମସ୍ତ କପି
ଯିବେ ॥ ଯେତେ ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ମହାଶର । ସମସ୍ତେ ଯାଇଣ ସମର କର ।
ରାମ ମୁଖ ଶୁଣି କପିସଇନୀ । ବାହାର ହେଲେ ହେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସଙ୍ଗେ ଯେନ ॥
ବେଢ଼ିଲେ ଲଙ୍କାର ପଶ୍ଚିମଦ୍ଵାର । ଦେଖିଲେ ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ଅସୁର । ବିଭୀଷଣ
ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କହିଲେ । ସୈନ୍ୟ ମାଇଲେ ହେ । ଯେ ଆସିବ ବୋଇଲେ ॥ ଶୁଣି
ସଂଗ୍ରାମ କଲେ କପିବଳ । ପିଟିଲେ ଶାଳ କରୁଡ଼ିଲେ ଚିନି । ଅସୁର ମାଇଲେ

ହୋଇ ପ୍ରବଳ । ଉଭୟ ବଳୟ ବଳ ହେ । ସଂଗ୍ରାମ ବେଳୁ ବେଳ ॥ ହନୁ
 ଅଙ୍ଗଦ ଦୁର୍ବିନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ଦ୍ର । ନଳ ମାଳ ସୁଷେଷ ଯେ ସୁଗନ୍ଧ । ପନସ ରମ୍ଭା ମହା
 ମହା ବୀର । ସମର କଲେ ହେ । ସେ ଦୈତ୍ୟ ଅଗୋଚର ॥ ଧନୁ ଧରିଣ ଆଗେ
 ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ । କୋପେ ବ୍ରହ୍ମରାଜ ଶତ ଶତ ବାଣ । ଶୂରମନ୍ତ୍ରୀ ଦେନ କରନ୍ତେ ରଣ ।
 ବହୁ ମାଇଲେ ହେ । ସେହି ଅସୁରଗଣ ॥ ବଡ଼ ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର ଅସୁର ମଲେ ।
 ଯେହୁ ଥିଲେ ସେ ସମର୍ଥ ନୋହିଲେ । କହିଲେ ଯାଇ ମେଘନାଦ ଆଗେ ।
 ହୋମ ନ ସରୁ । ସେହୁ ଅଇଲେ ବେଗେ ॥ ଅଙ୍ଗରେ ନାଇଲେ ବଳୁକବଚ ।
 ଖଣ୍ଡା ଯମଦାତ୍ତ ତୃଣ ସୁସଞ୍ଚ । ବୀରବେଶ ହୋଇ ବୀର ଶ୍ରବଣୀ । ସାରଥ୍ୟ କଲେ
 ହେ । ରହୁବରକୁ ଆଣି ॥ କୃଷ୍ଣ ଅଶ୍ୱ ଏକ ରଥରେ ଯୋଡ଼ । ଧନୁ ଟଙ୍କାର
 କରିଣ ଆମଞ୍ଚ । ଦିବ୍ୟ ବେଶରେ ଦିଶୁଅଛି ତୋର । ରଥେ ବସିଲେ ହେ ।
 କାଳଦେବତା ପରା ॥ ରଥ ଆଣି କଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆଗେ । ବିଶ୍ୱକ୍ଷେତ୍ର ଶୁଣି
 କହେ ରାଗେ । ଆରେ କୁଳଜାର ଅସୁରଧମ । କେତେକାଳରୁ ରେ । ପୀରଣ
 ତୋର ରାମ ॥ ଏକା ଗର୍ଭରୁ ହୋଇଲୁ ଜନମ । ପିତା ହୋଇ ଶୁକ୍ର ପୁତ୍ର
 ମରଣ । ମୋତେ ମାରିବାକୁ ଆସିଲୁ ଧର୍ମ । ଏଡ଼େ ନିଷ୍ଠୁରରେ । ହୋଇଲୁ ତୁ
 କପାଳ ॥ ଏମନ୍ତ ବୋଲଣ କରେ ସମର । ଦେଖିଣ ପକାଇଲେ ବନତର ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଧନୁ ଧରି ଆଗୁସାର । ହନୁ ପିଟିଲ ଯେ । ରଥରେ ତରୁବର ॥ ପୁଣି
 ହନୁ ଶିଳେ ମାରନ୍ତେ ଶୁଣ୍ଢେ । ଶବଣ ଚନ୍ଦ୍ରଜ କାଟିଲ କାଣ୍ଡେ । ଯେତେ ମାରନ୍ତି
 ଯୁଥପତିମାନେ । ଶବଣସୁତ ହେ । କାଟନ୍ତି ସାବଧାନେ ॥ ଦେଖିଲ ଧନୁ ଧରି
 ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ । ମର୍ମସ୍ଥାନକୁ ବିରୁଦ୍ଧ ବାଣ । ଅନାଇ ପୁଣି ବୋଲଇ ବଚନ ।
 ଧନୁ ଧନୁ ଆରେ । ତୋର ନିଲ୍ଲିଜପଣ ॥ ମୁଁ ତୋର ପୁତ୍ର ମରାଇବୁ ମୋତେ ।
 ରାମ ତୋର କିସ କି ଦେବ ତୋତେ । ସୋଦର ଶୁଣି ପରକୁ ଆବୋରୁ ।
 ଅସଂଖ୍ୟ ଧର । ପରସ୍ତେ ଧର୍ମ କରୁ ॥ ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ବୋଲେ ଶୁଣରେ ସୁତ । ମର୍ମ
 ଥିଲ ଜନ ମୋହର ମିତ । ରହେ ନିର୍ମିତ ଯେଉଁ ପୁର କରି । ଅଗ୍ନି ଲାଗିଲେ
 ଯେ । ତହିଁ ପଶିବ ମର ॥ ବହୁତ ଅଧର୍ମ କଲ ତୋ ତାତ । ତେଣୁ ତା ସଙ୍ଗ
 ହୋଇଲି ମୁକ୍ତ । ନ ଜାଣୁ କି ତୁହି ମୋର ସୁଭାବ । ବିଶି ବୋଲଇ ହେ ।
 କହି ଏବେ କି ହେବ । ୨୪ ।

୪୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ବଧ

ରସକୋଇଲ ବାଣୀ

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ଗୁରୁ ରଣ । ମହାକ୍ଷତ୍ରୀ ଅଟନ୍ତି ବେନ ଜଣ । ଶର
ଆତଯାତେ ନ ଦିଶେ ଭ୍ରମୁ । ମଣ୍ଡଳାକାର ଦିଶେ ବେନ ଧନୁ ସେ । ବିନ୍ଦବା
ଭୁଜ ନ ଦିଶେ ଯେ । ହନୁ କନ୍ଧରେ ଆସେହି ରାମାନୁଜ ଦ୍ଵିତୀୟେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ
ଦିଶେ ଯେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପେଶିଲେ ବାବଲ ଶର । କାଟିଲେ ଅସୁରର ଧନୁଶର ।
ପୁଣି କୋପେ ବିନ୍ଧିଲେ ପାଞ୍ଚକାଣ୍ଡ । କାଟିଲେ ଅଶ୍ଵ ସାରଥୀର ମୁଣ୍ଡ ସେ ।
ରଥ କଲେ ହନୁ ଭଙ୍ଗ ଯେ । ସେହିକ୍ଷଣି ଅନ୍ୟ ରଥେ ଆସେହିଶ ଯୁଦ୍ଧିଲ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ସଙ୍ଗ ଯେ ॥ ବିନ୍ଧନ୍ତେ ଶତେ ଶର ପରିତାଳ । ଜଳଇ ତହୁଁ ନିଧୁମଅନଳ । ଦେଖି
ତରଳ ହୋଏ ବେନବଳ । ଉତପାତ ଜାତ ବେଳକୁବେଳ । ସେ ଦନୁଜ ରଣେ
ପ୍ରବଳ ଯେ । ତନି କାଣ୍ଡ ବାଛି ବିନ୍ଧିଲେ ବାଜିଲ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର କପାଳ ଯେ ॥
ଗନ୍ତୁଅଛି ତନି ଧାର ରୁଧିର । ପୁପୁକାର କରି ବିନ୍ଧନ୍ତି ଶର । ବିଷମ ବ୍ୟଥା
ପାଇଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବାଛି ବିନ୍ଧିଲେ ଶର ସେହିକ୍ଷଣ ସେ । ଅଙ୍ଗ କବଚ କାଟିଲେ
ଯେ । ଉର ଉପରେ ବସିଣ ଶର ରୁଧିର ବାହାର କଲେ ଯେ ॥ ସେହୁ
ଉପରେ କାଣ୍ଡମାନ ବସେ । ଝିଙ୍କପଣୀ ପ୍ରାୟ ଶରର ଦିଶେ । କି ଅବା ପୁଟିଲ
ପଲ୍ଲଣ ତରୁ । ତେସନ ରୁଧିର ବେନ ଅଙ୍ଗରୁ ସେ । ନିପପୁଲ ପ୍ରାୟ ଶୋଭାସେ ।
ବେନଗାରେ ବେଳୁବେଳ ବଳବନ୍ତ ନିଜ ଭୁଜବଳ ପ୍ରଭା ଯେ ॥ ଆକାଶେ ଭ୍ରମନ୍ତି
ଅମରଗଣ । ନୟଣ ଅସୁର ମାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଏମନ୍ତ ବୋଲଣ ଜୟ ବାଞ୍ଛିଲେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବିଜୟୀ ହେଉ ବୋଇଲେ ସେ । ବହୁତ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଯେ ।
ଦେବତା ଉଷିଙ୍କ କଲ୍ୟାଣେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବହୁ ବଳବନ୍ତ ହେଲେ ଯେ ॥ ପୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ପେଶି ବିବ୍ୟଶର । କାଟି ରଥଧ୍ଵଜ ସାରଥୀ ଶର । ବିରଥୀ ହୋଇଣ ରବଣସୁତ ।
ନିଜ ପୁରକୁ ସେ ଗଲେ ଭରତ । ହେମ ରହସ୍ୟରେ ଚଢ଼ି ଯେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଛୁମୁରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ କରି ମହାଘୋର ରଡ଼ି ଯେ ॥ ପୁଣିହିଁ ସଂଗ୍ରାମ
କଲେ ବହୁତ । ପ୍ରତିଶର କରି ସୁମିତ୍ରାସୁତ । ବେଳକୁ ବେଳ ବଢ଼ିଲ ସମର ।
ଦେଖି ଭ୍ରମିଲେ ବିଭୀଷଣ ଗାର । ମୁଁ କରିବି ଏବେ ରଣ ଯେ । ଦଣ୍ଡେ ବିଶ୍ରାମ
କରନ୍ତୁ ଏବେ ଶାନ୍ତି ହରନ୍ତୁ ଗାର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯେ ॥ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧ ବିରୋଧ ଗାର ।
ଧନୁ ଧରିଣ ହେଲେ ଅଗ୍ରସର । ବିନ୍ଧିଲେ କୋପେ ଅନେକ ନାଗର । ଛେଦଇ
ତାହା ରବଣ ଆତ୍ମଜ ସେ । ଅସୁରେ ଅସୁର ରଣ ଯେ । ପୁଣି ଧନୁର କରଇ
ଶତାକ୍ଷିତ ଧ୍ଵଜ ତୋ ମୁଖାର୍ଥପଣ ଯେ ॥ ବିଭୀଷଣ ବୋଲେ ଶୁଣ କୁମର । ଆଉ

ଯେ ଆୟୁଷ ନାହିଁ ତୋହର । ଯେତେ ବାର ଥିଲେ ଲଙ୍କା ଭିତରେ । ସମସ୍ତେ
 ଗଲେ ସଙ୍ଗବନାୟୁର ସେ । ଏକା ମାତ୍ର ଅଛୁ-ତୁହି ଯେ । ତୁ ମଲେ ଓତା ପିତା
 ଝୁରିଣ ମରିବ ବସି ସେ ଏକାକୀ ହୋଇ ଯେ ॥ ଏମନ୍ତ କହି କରନ୍ତି ସମର ।
 ଶକତି କୁଠାର ପରିତ୍ୟ ଶର । ନିବିଧ ଅସ୍ତ୍ର ହୋନ୍ତେ ଆତଯାତ । ଦେଖି ଆଗ
 ହେଲେ ସୁମିତ୍ରାସୁତ । ତା ସଙ୍ଗରେ କଲେ ସଂଗ୍ରାମ ଯେ । ବେଳକୁ ବେଳ ବହୁ
 ତେଜ ବଢ଼ିଲା କରନ୍ତେ କ୍ଷଣେ ବିଶ୍ରାମ ଯେ ॥ ରାବଣ ତନୁଜ-ବୟସମାନ ।
 ବେଳକୁ ବେଳ ହୋଇଲା ନିଉନ । ପୁଟିଲା ତା ହୋଇ ଅଶକତ । ତେବେହେଁ
 ବିଚର ଶର ବହୁତ । ତା ଜାଣି କହେ ବିଭୀଷଣ ଯେ । ପୁଟିଲାଣି ଆଉ ଦଣ୍ଡେ
 ଯୁଦ୍ଧକର ମାରିବାଟି ଏହିକ୍ଷଣ ହେ ॥ ତନୁରାଜ-ତନିବିବସ ରଣ । ଗଲଣି ଏହାର
 ନାହିଁ ପରାଣ । ଲଙ୍କାରେ ଏହିମାତ୍ର ଅଛି ବାର । ପୁରୁଣା ହୋଇଣ କର ସମର ।
 ମାରିବା କରିବା ଜୟ ହେ । ରାବଣକୁ ଆଉ କିଛି ଭୟ ନାହିଁ ହୋଇବା ଆମ୍ଭେ
 ନିଭୟ ହେ ॥ ବିଭୀଷଣଙ୍କ ଏମନ୍ତ ବଚନ । ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହେଲେ ହୃଷ୍ଟମନ ।
 ବେଳୁବେଳ ଶର କଲେ ସମ୍ମାନ । ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜ ଚକ୍ରରେ ଘନଘନ । ଜାଣି
 ବୋଲେ ହେବ ଜୟ ହେ । ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବା ଶର ତୁମ୍ଭର ବାହାର କରି ଦେଖି
 କଲ ଭୟ ହେ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଦତ୍ତ ଧନୁର ବସାଇଲେ । ଓଟାରିଣ ମନ୍ତ୍ର ପଡ଼ି
 ପେଶିଲେ । କାଟିଲା ଅସ୍ତ୍ର ଶତାକ୍ଷର ଶିର । ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ସହିତେ ତାର ସେ ।
 ପଡ଼ିଲା ଯାଇଁ ଭୂମିରେ ଯେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶିରେ ଦେବରାଜା କୁସୁମ ବୃଷ୍ଟି କଲେ
 ନିରନ୍ତର ଯେ ॥ ଦୁଇଭୁ ବଜାଇଲେ ସୁରସୁର । ବହୁ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ
 ସୁନାରୀର । ଯୁଥପତିମାନେ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଞ୍ଜ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ
 ସେ । କରିଣ ବହୁତ ସ୍ତୁତି ଯେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ପଟ୍ଟାଭର କରି ରାମ ଗୁମୁକୁ
 ଆଶନ୍ତି ଯେ ॥ ଯୁଦ୍ଧ ବାରତା କୁହାକୁହି ହୋଇ । ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମୁରେ ହୋଇଲେ
 ଯାଇଁ । ରାମପାଦ ଛୁଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବାର । ଓଲଟି ଉଠି ହୋଇଲେ ଗୁମୁର ସେ ।
 ବିଭୀଷଣ ଜଣାଇଲେ ଯେ । ଆଜ ଦେବ ତୁମ୍ଭ ଭ୍ରାତ ଶତାକ୍ଷର ମାରିଣ ଅଭୟ
 କଲେ ହେ ॥ ଶୁଣିଣ ରାମ ବହୁ ହୃଷ୍ଟମନ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କଲେକ ଆଲିଙ୍ଗନ ।
 ଶିର ତମ୍ଭିଣ କୋଳେ ବସାଇଲେ । ଶୁଣିପୁଣି ଶିର ଆଘାତ କଲେ । ଆଶୁ ସି
 ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଅଙ୍ଗ ଯେ । ଆଜି ଦେଲେ ଆଜ ଲଙ୍କା ଜୟ କଲି ତୁମ୍ଭେ ଥିଲୁ ମୋ
 ସଙ୍ଗ ହେ ॥ ଏବେ ରାବଣକୁ ମାରିବି ମୁହିଁ । ଅଉ କାହାକୁ ମୋର ଭୟ ନାହିଁ ।
 ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଚାହିଁ । ଅଞ୍ଜ କାନ୍ତମାନ କାଢ଼ି ପକାଇ ସେ ।
 ସୁଷେଣକୁ ଆଜି ଦେଲେ ଯେ । ଯେମନ୍ତ ଏହାଙ୍କ ଅଙ୍ଗବଣ ଯିବ ଔଷଧ

ଦିଅ ବୋଲିଲେ ଯେ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ବୈଦ୍ୟ ସୁଷେଷ । ଔଷଧ ଆଣି ଦେଲା
ସେହିପରି । ଗୁଣ ଲଭିଣ ଦୋଇଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ଗଡ଼ରୁ ଅଧିକବଳ ସମ୍ପନ୍ନ ସେ ।
ହେଲେ ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦ ଯେ । ଘାନ ବିଶିର ମତ ମଉ ମଧୁପ ଶ୍ରୀରାମ ପଦାର
ବନ୍ଦ ଯେ । ୨୦ ।

୪୮ଶ ଛାନ୍ଦ—ରାବଣ-ଶୋକ

ରାଗ—ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ

ରାବଣ ଶ୍ରୀମୁଖେ ଜଣାଇଲେ ଯାଇ ନିଜ ପରିଜନମାନେ ।

ରାମଭ୍ରାତା ଶତ୍ରୀକିତ ବଧ କଲ ଦେଖି ଅଇଲୁ ନୟନେ ॥

ଇନ୍ଦ୍ରକିତ ବଧ ଶୁଣିଣ ରାବଣ ମୁକ୍ତ । ଯାଇଣ ପଡ଼ିଲା ।

କେତେହେଁକ ବେଳେ ଚେତନା ପାଇଣ ଉଡ଼ରେ ରୋଦନ କଲ ॥

ଆହା ପୁଅ ମୋର ଗୁଣବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ହାରିଛୁ କାହାକୁ ।

କେତେ କେତେବେଳେ ଜଣି ନ ଥିଲୁ ତୁ ସ୍ବର୍ଗରେ ଶତୀନାହାକୁ ॥

ତୋ ମୁଖକମଳ ଦେଖି ଦିଗପାଳମାନେ କରୁଥାନ୍ତି ଭୟ ।

କେଉଁ ଯୋଗବଶେ ରାମର ସାମୁକ ସଂଗ୍ରାମରେ କଲ ଜୟ ॥

ଜାଣିଥିଲି ମୋର ଉତ୍ତର ଶୋଭଣ କରନ୍ତୁରେ ଶତ୍ରୀକିତ ।

ବିହ୍ୱ ଏହା କଲ ମୁଁ ତୋର ସେ କର୍ମ କରିବାକୁ ହେଲି ସୁତ ॥

ଜନ୍ମ ହୋଇ ମେଘ ପ୍ରାୟ ଧୂଳି କଲୁ ତେଣୁ ନାମ ମେଘନାଦ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜଣିଲା ଦିନରୁ ବିଧାତା ଦେଲେ ଇନ୍ଦ୍ରକିତ ପଦ ॥

କିଞ୍ଚିତ୍ ସୁଦ୍ଧରେ ମାନବ ହାତରେ ହାରିଲୁ ଯେ ତୁହି ପ୍ରାଣ ।

ଶୁଣିଲେ ଦେବତା ସହସ୍ରେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇବେ ଶତୀରମଣ ॥

ଏକା କରି ମୋତେ ଯୋଦର ସହସ୍ରେ କେଣେ ଗଲୁରେ କୁମର ।

ମାନବ ହାତେ ପରାଭବ ପାଇଲୁ ବିହ୍ୱ କଲ ଏତେ ଦୁର ॥

ମାୟାସୀତା ମାଇଲକୁ କୋପକରି ପ୍ରାଣେ ମାଇଲକ ତୋତେ ।

ଏବେ ମୁଁ ସୀତାକୁ ସତେହେଁ ମାରିବି ରାମ ମାରୁ ଆସି ମୋତେ ।

ଏମନ୍ତ କହିଣ ଖଡ଼ଗ ଧରିଣ ପୁଟଶୋକରେ ଉଠିଲ ।

ସୀତାକୁ ହାଣିବ ବୋଲିଣ ବରୁଣ ଅଶୋକବନକୁ ଗଲ ॥

ଦୂରରୁ ଦେଖିଣ ସୀତାଙ୍କ ସହସ୍ରେ ଅସୁରାଏ ଭୟ କଲେ ।

ମୋତେ ଏ ମାରିବ ବୋଲି ଆସୁଅଛୁ ସୀତା ମନେ ବରୁଣଲେ ॥

ମୁଁ କିପିଁ ଦୁରୁଷର ସଙ୍ଗେ ନ ଗଲି ନିଅନ୍ତା କାନ୍ତ ପାଶକୁ ।

ତେତେବେଳେ ହୁଡ଼ି ଏବେ ବରୁଣଲେ କି ହେବ ପ୍ରାଣନାଶକୁ ॥

ଧାଇଁ ଆସି ଅରବିନ୍ଦ ନାମେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଗୁମ୍ଫାରେ ସେ ଓଗାଳିଲେ ।
 ସୁପାରୁଣ୍ଡ ବୋଲି ଆଉ ମନ୍ତ୍ରୀ ତାର ବହୁ ଦେଖାଇ କହିଲେ ॥
 ବ୍ରହ୍ମାର ଚତୁର୍ଥ ପୁରୁଷ ଭେଦେବ କରିବ ଯୁବଣ ବଧ ।
 କପାଳି ଏହାକୁ ଦେଖଣ ଅଇଲ ଏ କି କରୁଥିଲ ସଧ ॥
 ଶ୍ରେ ଦେବ ରାବଣ ଆମ୍ଭ ବାଣୀ ଶୁଣ ଟି ଶୁବଧ କି କାରଣ ।
 ପାପବୁଦ୍ଧି କଲେ ପୁଅ ନାତି ତୋର ଜାଇ କି ଆସିବେ ପୁଣି ॥
 ଦେଖ ଦେଖ ଜଗନ୍ନୋହିନୀ ସୁନ୍ଦରୀ ନାଶ କରିବ କେମନ୍ତେ ।
 ବହି ଏହାକୁ ସଂଯୋଗ କରିଅଛି ତୁମ୍ଭର ଶ୍ରେଣ ନିମନ୍ତେ ॥
 ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ ସୀତାଙ୍କୁ ଅନାଇ ମଦନେ ହୋଇଲ ବଣ ।
 ପୁଣିହିଁ ତାହାକୁ ଅନେକ ଦେଖାଇ କହିଲେକ ସୁପାରୁଣ୍ଡ ॥
 ଏହି କୋପ ଦେବ ରାମଠାରେ କଲେ ସୀତା ହୋଇବ ଆତ୍ମର ।
 ଏମନ୍ତ କହି ବାହୁଡ଼ାଇ ପୁରକୁ ଆଣିଲେ ଅସୁରେଶ୍ଵର ॥
 ଆସ୍ଥାନ କରିଣ ସମସ୍ତ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ରାଇ କହିଲ ॥
 ପୁନ ମଲ୍ଲ ବୋଲି ମୋହ ପରାଜୟ ତାହା ସଙ୍ଗତେ କି ଗଲ ॥
 ବ୍ରହ୍ମାର ଦେବାର ଅଭେଦକବଚ ନାହିଁ କରେ ମୋର ପୁରେ ।
 ବ୍ରହ୍ମା ଦେଲ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ରହ୍ମା ଦେଲ ଧନୁ ନ ବହଇ କି ମୁଁ କରେ ॥
 ଏକା ହୋଇ ଯି ଭୁବନକୁ ଜଣିଲ କେଉଁ ପୁଅ ମୋର ଥିଲେ ।
 ଆଜଠାରୁ ଜାଣ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୁଗ୍ରୀ ବିଶ୍ଵାସ୍ୟ ମଲେ ॥
 ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଭରସା ହୋଇବା ପାଇଁ ଏମନ୍ତ କହିଲ ।
 ବୋଲେ ବିଶି ଲଙ୍କା ପୁର ଶୂନ୍ୟକରି ଅସୁରବଳ ପେଷିଲ ॥

୪୯ଶ ଛାନ୍ଦ — ମହୀରାବଣ ଚରଣ

ରାଗ—ଖେମଟା

ଏଥୁଅନନ୍ତରେ କଥା ଶୁଣ ସୁଜନ । ଯୁଦ୍ଧରେ ପଡ଼ନ୍ତେ ରାବଣର
 ନନ୍ଦନ ॥ ଅସୁରଙ୍କୁ ଧରି ରଣଭୂମିକି ଗଲ । ପୁଅକୁ ଦେଖିଣ ବହୁ ଶୋକ
 ସେ କଲ ॥ ଏ ସମୟେ ମିତ୍ରଦନ ଦେଲ ଉଦନ୍ତ । ଶୁଣିକରି ରାବଣ
 ହୋଇଲ ଚକିତ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ପଡ଼ିବାର ଶୁଣିଲ ରଣେ । ସାତ ପୁଅ
 ପଡ଼ିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀରାମ ବାଣେ ॥ ଅଲେପୀ ସଲେପୀ କଙ୍କ ଧଙ୍କ ଯେ ବାର ।
 ସିଂହ ଭୂରଜ ଯେ ଦେବଦତ୍ତ କୁମର ॥ ଗଡ଼ରେ ପଶନ୍ତେ ଉଗାଳିଲେ ସେ
 ଧାଇଁ ସାନ ଯତ ଡ଼େରେ ପଡ଼ିଲେ ସେଇ ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ସଚକାରେ ଗୁଡ଼ି
 ନ ଦେଲେ । ଶ୍ରୀରାମ ବାଣରେ ସାତକାରେ ଯେ ମଲେ ॥ ବାରତା ପାଇଣ

ଯେ ରାବଣ କାତର । ହୃଦୟ ମଧ୍ୟେ ରାମଙ୍କୁ କଲକ ଡର ॥ ମୃତପିଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ି
ଉଠିଲ କୋପକରି । ବୋଲଇ ଯତକି ଆଜ କେ ଦେବ ମାର ॥ ଅଭିମାନସମୁଦ୍ର
କେ ପାରି କରିବ । ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଭାଲଇ ସେ ଦଶଗ୍ରୀବ ॥ ଭାଇ ବିଶ୍ଵାସଣ
ମୋର କୁଳକୁ ଶପ୍ଥ । ହନୁମନ୍ତ ଜାଣେ ମୋର ମରଣ ହେତୁ ॥ ନଳ ସେନାପତି
ଯୋଗୁଁ ବାନ୍ଧିଲେ ବନ୍ଧ । ଆବର ଯେ ସେନାମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଛନ୍ଦ ॥ ଜାମ୍ବବର
ହାତେ ମନ୍ତ୍ରପୋଥି ଅଛଇ । ମରିବା ଲୋକକୁ ସେ ଜୀଆଇ ପାରଇ ॥ ସୁଗ୍ରୀବକୁ
ଦେନ ଦଶକାଳ ଯେ ବୁଦ୍ଧ । ଏମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ନ କରନ୍ତି ଉପ୍ରୋଧ ॥ ଶ୍ରୀରାମ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହାଦେ ସେ ଦୁଇଭାଇ । ଧନୁ ଧଇଲେ ପୁଅବା ଜଣି ପାରଇ ॥ ଏତେ
ବୋଲି ଲଙ୍କପତି ବିରସ ଚିତ୍ତ । ବୁଦ୍ଧିଏ ବିରୁଦ୍ଧ କଲ ମନେ ରୁଷିତ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ
ସୁତ ମହାରାବଣ ଗାର । ପାତାଳ ଭୁବନେ ଅଟେ ସେ ଦଣ୍ଡଧର ॥ ତାହାକୁ ସେ
ଲଙ୍କପତି ମନେ ଚିନ୍ତିଲ । ପାତାଳ ପୁରେ ତା ଆସନ କର୍ମିଲ ॥ ବିରୁଚିଲ
ଲଙ୍କପତି ଚିନ୍ତିଲ ମୋତେ । ବୋଲଇ ବିହମ ବାହାରିଲେ ରୁଷିତେ । ୧୯ ।

— X —

୪୦ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର

ଏଥୁଅନ୍ତେ କଥା ଶୁଣ । ବିଜୟେ ମହାରାବଣ ॥ ମକର ଧ୍ବଜକୁ ରାଇ ।
ବୋଲେ ହାର ରଖ ତୁମ୍ଭ ॥ ଦାର ତୁମ୍ଭ ଜଗିଥିବୁ । କାହାକୁ ଗୁଡ଼ି ନ ଦେବୁ ॥
ଆକଟ ତାହାକୁ କଲ । ବିଲରୁ ବାହାର ହେଲ ॥ ଚଳଇ ଅତି ପ୍ରଶର ।
ପ୍ରବେଶ ଲଙ୍କା ନବର ॥ ଦେଖିଲ ସେ ଲଙ୍କାଦେଶ । ରେଦନ୍ତି ନାଶ ପୁରୁଷ ॥
ମନେ ଭାଲେ ମହାବୀର । ଯାକୁ ସେବେ ଦେବାଧିପ ॥ ତାକୁ କେ ବିପତ୍ତି
ଦେଲ । ଏତେ ଭାଳି ବେଗେ ଗଲ ॥ ପ୍ରବେଶ ଯେ ଅନ୍ତଃପୁର । ଭେଟିଲ
ସେ ଦଶଶିର ॥ ଚକ୍ର ଶେ ପାଦେ ପଡ଼ିଲ । ଉଠି ଶିରେ କର ଦେଲ ॥ ପଶୁରେ
ମହାରାବଣ । ବିରସ କର୍ପାଇ ପୁଣ ॥ ନୟନୁ ଲେତକ ଧାର । ଫଡ଼ିଅଛି ଝର
ଝର ॥ ଶୁଣି ରାବଣ ଉଠିଲ । ନାଟକ ସେ କୋଳ କଲ ॥ କହେ ତାକୁ ଦଶ
ଶିର । ଶୁଣ ଆହେ ମହାବୀର ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନ । ସଙ୍ଗରେ କପିସଇନ ॥
ସମୁଦ୍ରେ ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିଲେ । ସୁବଳପୁରେ ରହିଲେ ॥ ଭାଇ ବିଶ୍ଵାସଣ ଗଲ ।
ତାରେ ଶରଣ ପଶିଲ ॥ ଭାଙ୍ଗିଲେ ମୋ ଲଙ୍କାଦେଶ । କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ଗଲନାଶ ॥
କାଲି ଆସି ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ପିତାକୁ ତୋର ମାଇଲେ ॥ ବଂଶ କଲେ ମାର
ନାଶ । ଏବେ ମୁଁ କରିବ କସ ॥ ପିତା ମୃତ୍ୟୁ ଶୁଣି ଗାର । ଡଳିପଡ଼ିଲ

ଭୂମିନ ॥ ଉଚ୍ଚର ଶ୍ରେୟ କଲ । ପିତା ଗୁଣ ସୁମରଲ ॥ ଆସିଣ ସେ
ରାଣୀହଂସ । ମିଳିଲେ ତାହାର ପାଶ ॥ ତାହାକୁ ପ୍ରବୋଧ କଲେ । ବିହମ
ଭାଣିଲେ । ୨୪ ।

୧୧ ଶତ୍କାନ୍ଦ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁଡ଼ା

ମହାରାଜକୁ ଅଳରେ ବସାଇ ବୋଲଇ ସେ ଦଶଶିର ॥ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ
ସହାରିବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ଏବେ ବାବୁ କର । ପିତା ଶମ୍ଭୁ ତୋହର । ଶୁଣି କୋପ
କଲ ମହାବର । ନିଶେ ହାତ ଦେଇ ତନିବାର । ଆଜ କାଟିବ ତାହାର ଶିର ॥
ଚକ୍ର କପିବଳ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରଣେ ଆଜ ବନାଶିବ । ଏ ଲଙ୍କାନଗରେ ତୁମକୁ
ସେ ମୁହଁ ଅଳଙ୍କାର ରାଜ୍ୟ ଦେବ । ଏବେ ଶୁଣ ମୋ ବାଣୀ । ପୁଣ୍ୟଶୋକ ଗୁଡ଼ି
ବଂଶପାଣି । ଆଗୁଁ ନ ପାରିଲ ମୋତେ ଆଣି । ରକ୍ଷକପି ଦେଇଥାନ୍ତି ହାଣି ॥
ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ ବେନି ଭାଇଙ୍କି ବିନା ଯୁଦ୍ଧେ ସହାରିବ । ରଣେ ଜୟକରି
ତୁମ୍ଭର ଗୁମ୍ଫାରେ ଦର୍ଶନ ଆସି କରିବ । ଶୁଣ ସେ ଦଶଶିର । ମୁଣ୍ଡେ ମୁକୁଟ
ବାନ୍ଧିଲ ତାର । ବୋଲେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ମାର । ଶ୍ରେଣ କରିବୁ ଏ ଲଙ୍କାପୁର ।
ଶୁଣି ମହାରାଜ ବାହାର । ଦୃଷ୍ଟି କଲ ଜଗତା ଉପର ॥ ହସ୍ତରେ ମୃତ୍ତିକା ଧରି
ମହାବର ହରକୁ ସେ ସୁମରଲ । ବିଭୀଷଣ ରୂପ ଧରିଣ ଅସୁର ସୁବଳୟାରେ
ମିଳିଲ । ରାମବେନ ପ୍ରହର । ତାକୁ ଦେଖିଲାକ ହନୁସାର । ଲଞ୍ଜି କରିଛୁ ଗଡ଼
ଆକାର । ବୋଲେ କାହିଁଥିଲ ଲଙ୍କେଶ୍ଵର ॥ ବୋଲଇ ଅସୁର ଶୁଣ କପିବର
ଯାଇଥିଲ ମନ୍ତ୍ରା କର । ବେଗେ ଗୁଡ଼ି ଦାର ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ମୁହଁ ଯିବଇଁ ଦର୍ଶନ
କରି । ହନୁ ଗୁଡ଼ିଲ ଦାର । ଥାଟେ ପଶିଲ ସେ ନିଶାରେ । ତହିଁ ହୋଇଲ କପି
ଆକାର । ଯାଇଁ ମିଳି ଶ୍ରୀରାମ ପାଶର ॥ ଦେଖିଲା ବିଚିତ୍ର କୁରଙ୍ଗ ଝୁଲରେ
ବିଜୟ ସେ ରଘୁପତି । କରେ ଧନୁଶର ଧରିଣ ସେଠାରେ ଜଗିଛନ୍ତି
ସତ୍ତମିତ । ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ବିନାଶ । କଥା କହନ୍ତି କୌଶଲ୍ୟା ଶିଷ୍ୟ କଲ
ମାରିବଟି ଲଙ୍କାଶିଖ । ଏତେ କହି ହୁଅନ୍ତି ହରଷ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ବିଭୀଷଣ
ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରେ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଦଇତ୍ୟାରି । ସେ ଗୁର ଅସୁର ପାଣି
ଦୁରଗୁର ହରଇଲା ଲଙ୍କାଶିଖ । ଏବେ ହାରିବ ପ୍ରାଣ । ସୀତ ଲକ୍ଷ୍ମଣୀ ତୁମ୍ଭେ
ନ ରହଣ । ତ ହାଣ୍ଡୁଛୁ ମହାରାଜ ॥ ଏହି ସମୟରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଜାମ୍ବବାନ
କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲା ବେନି ପ୍ରହର ତନିଦଣ୍ଡ ରଜନୀ ପ୍ରବେଶ ଆସି
ହୋଇଲା । ସେ ରଘୁପତି । ଯୁଅପତିଙ୍କି ମେଲଣି ଦେଇ । ଫଳ ମୂଳ

କଲେକ ମଣୋହି । ସୁଖେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସୀତାସାଇଁ । ଜଗି ବସିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତହିଁ ॥
 ସୁଗେହେଦେବତାଏ ବିଚାର କରନ୍ତି ଗଲ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ସୁତ । କେମନ୍ତ କରିଣ କରଣ
 ଆଶିବ ପାଶେ ଯେ ସୁମିତ୍ରାସୁତ । ଏଥୁ ଉପାୟ କର । ନାଶ ହେବ ଯେମନ୍ତ
 ଅସୁର । ନିଦ୍ରାଦେଶ ପେଶି ଧାଡ଼ିକାର । ବିଜେ କଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନେସର । ଶୁଣି
 ନିଦ୍ରାବତୀ ଚଳିଲେ ତଡ଼ିତ କପି ଦୈନ୍ୟରେ ମିଳିଲେ । ସେନା ଯଥୁପତି ଆଦି
 ଲଙ୍କପତି ସମସ୍ତ ନେତ୍ରେ ଭାରିଲେ । ନଦେ ସେ ଅଚେତନ । ଏ ଯେ ଦେବତା
 କୁଟ ବଧାନ । ଦେଖି ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ନନ୍ଦନ ॥ ତହୁଁ ନିଦ୍ରାବତୀ ଚଳିଲେ ତଡ଼ିତ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନେତ୍ରେ ମିଳିଲେ । ଧନୁଗର ଧରି ସୁମିତ୍ରା ନନ୍ଦନ ଘୋର ନିଦ୍ରାରେ
 ଭାରିଲେ । ଧନୁ ମସ୍ତକେ । ସଉମିତ୍ରୀ ପଡ଼ିଲେ ଘୁମାଇ । ଦେଖି ଅସୁର ଆନନ୍ଦ
 ହୋଇ । ବିଦ୍ରମ ଯେ ରାମରସ କହି । ୧୧ ।

—†—

୫୨ଶତ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ ଯମକ

ଏସନ ସମୟେ ତହିଁ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ସୁତ । ଦେଖିଲେ ସେ ବେନିଭାଇ
 ନିଦ୍ରାରେ ମୋହିତ ॥ ନିଜ ରୂପ ଟରି ରାମ ନିକଟକୁ ଗଲ । ବେନିଭାଇଙ୍କୁ ମସ୍ତକେ
 ବସାଇ ଚଳିଲ ॥ ମନେ ବିଚାରଇ ପୁଣି ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ବସି । ଲଙ୍କାଲରେ ହନୁମନ୍ତ
 ଗଢ଼ କରିଅଛି ॥ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଗୁମାକୁ ଯେ ଏଥୁରେ ନାହିଁ କାଟ । ଭଲ ଯନ୍ତ୍ର କରିଛି
 ପବନର ଗୁଟ ॥ ତତକ୍ଷଣେ ଗାର ଯେ ଭୟକୁ ଉଡ଼ିଲେ । ହନୁର ଲଙ୍କାକୁ
 ଗାର କହିତେ ଜିଣିଲା ॥ ହନୁମନ୍ତର ଲଙ୍କାକୁ ଡେଇଁବାର ବେଳେ । ରାବଣ
 ଦେଖିଲା ଥାଇଁ ଜଗଣ ଉପରେ ॥ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ରୂପ ଦେଖି ଭୟ କଲ ।
 ପରମ ପୁରୁଷ ହୁଏ ବୋଲି ବିଚାରିଲା ॥ ମହାବୀରଠାରୁ ଉତ୍ତରବେ ଯେବେ ।
 ପରମପୁରୁଷ ବୋଲି ଜାଣିବି ମୁଁ ତେବେ ॥ ପମନ୍ତ ବିଚାରି ଚିତ୍ତେ ଅନ୍ତଃପୁର
 ଗଲ । ଭୋଜନ ସାରି ପଲଙ୍କେ ସୁଖେ ପହଞ୍ଚିଲ ॥ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର
 କୁମର । ପାତାଳ ବିଳରେ ଯାଇ ପଶିଲା ପଶିଲା ସଭର ॥ ଖରତର ହୋଇ ଗାର
 ବେଗେ ଚଳିଗଲା । ମକରଧ୍ବଜ ଦାଣ୍ଡର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥ ଶଯ୍ୟା ସହିତରେ ଯେ
 ମସ୍ତକେ ଅଛି ଧରି । ଦେଖିଣ ମକରଧ୍ବଜ ତାହାକୁ ପଚାରି ॥ କେବଣ
 ଦେଶରୁ ତୁରେ ଆଇଲୁ ପାମର । କହ କହ ଶତଗେ କାଟିବି ତୋର
 ଶିର ॥ ମହାବୀର ବୋଲଣ ଚନ୍ଦ୍ରା ଠାକୁ ଦେଲା । ଲଙ୍କାରୁ ମୁଁ ପିତାଶୟନୁ
 ଆଣିଛି ବୋଲିଲା ॥ ଏ ବୈବେନି ଭାଇଙ୍କ ନିଜ ପୁରକୁ ମୁଁ ଦେବି । ନିଶା

ଶେଷେ ଦେଖା ପାଶେ ଯୁଦ୍ଧ ବଳ ଦେବି ॥ ଦ୍ଵାରେ ଭୁବି ନିରୋଧ କରିଣ
ଜଗିଥିବୁ । ଯେ ବଳଆଇଁ ଆସିବ ପ୍ରା ରେ ମାରିବୁ ॥ ଏମନ୍ତ ବୋଲଣ ଦୈତ୍ୟ
ନିଜପୁରେ ଗଲା । ପଥର ଘରରେ ବେନିସାଇଁ ରଖିଲା ॥ ଦୁଆରେ ଅସୁରବାର
ଅନେକ ଅସୁର ଜଗାଇ । ବେନିସାଇଁ କରୁ ନେଲା ଧନୁକୁ ଛଡ଼ାଇ ॥ ବେନିସାଇଁକର
ଧନୁ ନିଜ କରେ ଧରି । ବୋଲଇ ବିଚିତ୍ର ଯେ ପ୍ରବେଶ ନିଜପୁରୀ ।

୩୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର

ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣ ରସ ! ରଜନୀ ହୋଇଲୁ ଶେଷ ॥ ନିଦ୍ରାବଞ୍ଚି ଚଳିଗଲେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାଗ୍ରତ ହେଲେ ॥ କାକ ପିକ ଡାକ ଶୁଣି । ଉଠିଲେକ ରଘୁମଣି ॥
ଦେଖିଲେ ପଥର ଘର । ପରୁରନ୍ତି ରଘୁବୀର ॥ ଶୁଣି ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣବୀର । କେ ନେଲା
ଧନୁ ଆମ୍ଭର ॥ ଏ ନୋହେ ସୁବଳଗିରି । ଅସୁର ଆଣିଛୁ ହରି ॥ ଏହା କର୍ମେ
ଲେଖା ଥିଲା । ରଜସ୍ଵେଗ ଛାଡ଼ି ହେଲା ॥ ରାଜ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ପତ୍ନୀକଷ୍ଟ । ଏବେ
ହେଲୁ ପ୍ରାଣେ ନଷ୍ଟ । ଏତେ ବୋଡ଼ି ଶୋକ କଲେ । ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ବୋଲିଲେ ॥ ଧର୍ମ ଯେବେ ହେବ ସତ । କି କରି ପାରିବ ଦୈତ୍ୟ ॥ ଧନୁ
ନ ହିଁ ମୋର କର । କର । କାଟନ୍ତି ଅସୁର ଶିର ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଚନ ଶୁଣି । ଭୁନି
ହେଲେ ରଘୁମଣି ॥ ଏଥୁଅନ୍ତେ କଥା ଆନ । ସୁବଳେ କପି ସାଇନ ॥ ନିଦ୍ରା
ତେଜଣ ଉଠିଲେ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲେ ॥ ନୟା ପଦ୍ମ ଶୋକିଲେ । ନ ପାଇ
ନିରାଶ ହେଲେ ॥ କାନ୍ଦଇ ଯେ ହନୁମନ୍ତ । କପାଳରେ ମାରି ହସ୍ତ ॥ ସୁଗ୍ରୀବର
ବିଶ୍ଵେଶ । ଜାମ୍ବବ ମନ୍ତ୍ରୀ ସୁଷେଷ ॥ ଅଙ୍ଗଦ ତାରା ପିଅର । ରକ୍ଷ କପି ଯେ
ଅପାର ॥ ଅଷ୍ଟ ସେନା ଯଥୁପତି । ହାହାକାର ସେ କରନ୍ତି ॥ ଶୋକ ସମ୍ଭାଳି
ଜମ୍ବବ । ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ସୁଗ୍ରୀବ । ହନୁମନ୍ତକୁ ପରୁର । କହିବ ତହିଁ ବରୁର ॥
ହନୁ କହଇ ଉଦନ୍ତ । ଶୁଣ ଆହେ କପିନାଥ ॥ କଲି ରାସର ଅର୍ଦ୍ଧେଶ । ଦ୍ଵାର
ମୁଁ ଥିଲି ଜଢ଼ିଣ ବିଶ୍ଵେଶ ମୋର ପାଶ । ଆସି ହେଲେ ପରବେଶ ॥ ତାଙ୍କୁ
ମୁହିଁ ପରୁରିଲି । କେଣେ ଯାଇଥିଲ ବୋଲି ॥ ସେ ବୋଲିଲେ ଆହେ ହରି ।
ଯାଇଥିଲି ସନ୍ଧ୍ୟାକରି ॥ ଶୁଣି ମୁଁ ଛୁଡ଼ିଲି ଦ୍ଵାର । ସେ ଗଲେ ଗଡ଼ିତରେ ॥
ଏମନ୍ତ ହନୁ କହିଲେ । ବିଚିତ୍ର ନରେନ୍ଦ୍ର ବୋଲେ । ୨୮ ।

୫୪ଶତ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଯମକ

ଏହା ଶୁଣି ବୋଲଇ ଯେ ବିଭୀଷଣ ବୀର । ଜାଣିଲ ଯେ ଘେନି ଗଲ
ଇନ୍ଦ୍ରାବିକୁମର ॥ ପାତାଳକୁ ନେଲ କି ସେ ନେଲ ଲଙ୍କାପୁର । ଏହି କଥା
ଆମକୁ ତ ନୋହିଲ ଗୋଚର ॥ ଚାରିକୁ ପେଷିଣ ବେଗେ ବୁଝିବା ଉଦନ୍ତ ।
ତାହା ଶୁଣି ବୋଲଇ ଯେ ବୀର ହନୁମନ୍ତ ॥ ଅଶୋକବନକୁ ମୁହଁ ବେଗ
ହୋଇ ଯିବି । ହିଜଟାର ତହୁଁ ତଥ୍ୟ ବାରତା ବୁଝିବି ॥ ଏତେ କହି
ହନୁମନ୍ତ ବିହମିଣ ଗଲ । ଶଗାରୁପ ଧରି ପୁଣି ପକ୍ଷୀ ପ୍ରାୟ ହେଲ ॥ ବୃଷର
ଉହାଡ଼େ ଯେ ରହିଲ ଗୋପ୍ୟ ହୋଇ । ଜାନଙ୍କୀ ମୁଖ ଚାହିଁ ହିଜଟା କହଇ ॥
ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ମହାରାଜା ଯେ ନେଲ । ପାତାଳ ଭୁବନେ ଦେଶପାଶେ ବଳି
ଦେଲ ॥ ଆଜଠାରୁ ମୋହର ଯେ ଗଲ ସବ ଦୁଃଖ । ଏବେ ଜାନଙ୍କୀ ଘେନି
କରିବଇଁ ମୁଖ ॥ ମନ୍ଦୋଦରୀ ଆଗେ ଏହା ରାବଣ କହିଲେ । ଶୁଣିକରି ଜାନଙ୍କୀ
ଅନେକ ଶୋକ କଲେ ॥ ହିଜଟା ସୀତାଙ୍କ ଶୋକ ଶାନ୍ତି କରାଇଲେ । ନୟନ
କୋଣରୁ ବେନି ଦେଖା ଜାତ ହେଲେ ॥ ବଇଦେହୀ ମୁଖ ଚାହିଁ ବୋଲନ୍ତି ସେ
ବାଣୀ । କି କରିବୁଁ ଆଜ୍ଞାଦିଅ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ରାଣୀ ॥ ଦେଖ ମୁଖ ଚାହିଁ ସୀତା
ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । ମୋ ସ୍ଵାମୀଙ୍କି ହରି ନେଲ ଯେ ମହାରାଜା ॥ ସଙ୍କଟକାଳରେ
ସାହା ହୋଇଲ ଯେ ମୋତେ । ତାରା ଯେ ତାରିଣୀ ନାମ ବୋଲଅ ଜଗତେ ॥
ପାତାଳପୁରକୁ ବେନି ଦେଖା ଚଳିଯାଅ । ସ୍ଵାମୀ ଦେବରକୁ ମୋର ରକ୍ଷା
କରିଥାଅ ॥ ତାହା ଶୁଣି ବେନି ଦେଖା ବେଗେ ଚଳିଗଲେ । ପାତାଳଭୁବନେ
ବେନିଭାଇକି ଜଣିଲେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ମାରୁତ ଯେ ବେଗେ ବାହୁଡ଼ିଲ । ବୋଲଇ
ବିହମ ସୁବଳୟାରେ ମିଳିଲ । ୧୭ ।

— X —

୫୫ଶତ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର

ହନୁମନ୍ତ ମୁଖ ଶୁଣି । ସତ ବୋଲି ସବେ ମଣି ॥ ତହୁଁ ସବେ ଚଳି
ଗଲେ । ବିବରଦ୍ଵାରେ ମିଳିଲେ ॥ ଦେଖିଲେ ବିବରଦ୍ଵାର । ହୋଇ ଅଛି
ଅଳଙ୍କାର ॥ ବିଭୀଷଣ ଯେ କହଇ । ଏଥେ କେ ପଶିବ ଯାଇଁ ॥ ଶୁଣିଣ ହନୁ
କହଇ । ବିବରେ ପଶିବି ମୁହଁ ॥ ଏହା ଶୁଣି ବିଭୀଷଣ । ମୃତ୍ତିକା ଧରି କରେଣ ॥
ହନୁ ଦେହରେ ବୋଲିଲେ । ଅଦୃଶ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ ॥ ଚଉଦ ଗଣ୍ଡା

ଯୋଜନ । ବେନି ଭଡ଼ରେ ଗମନ ॥ ଭିତର ଦ୍ଵାରେ ମିଳିଲ । ମକରଧୂଳି
ଦେଖିଲ ॥ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ କଲ ତମ । ଭଣିଲ ଗାର ବିହମ । ୧୦ ।

—X—

୫୭ଶତ ଛାନ୍ଦ

ଗୀତ—ଯମକ

ଆଗ ଓଗାଳଣ ସେ ବୋଲଇ ମନ୍ଦାଗାର । ଏ ପୁରେ ପଣିଲୁ ତୁ ରେ
କାହିଁକି ବାନର ॥ ପ୍ରାଣେ ଆଶା ଥିଲେ ତୁହି ବାହୁଡ଼ଣ ପା ପା ॥ ନ ଜାଣୁ
କି ପ୍ରତାପୀ ମହାଶବଣ ଗଜା । ନ ଶୁଣିଲ ବଚନ ସେ ଅଞ୍ଜନାର ବଳା । କହୁ
କହୁ ପାତାଳପୁରକୁ ଚଳଗଲ ॥ ଦେଖିଣ ମକରଧୂଳି ପ୍ରଜ୍ଵଳିତ ହେଲ । ଖଡ଼ଗ
ଦେନିଣ ସେ ହନୁକୁ ପ୍ରହାରିଲ ॥ ବାଜିଣ ସେ ଅସିବର ହେଲ ବେନିଖଣ୍ଡ ।
ଦେଖିଣ ମକରଧୂଳି ହେଲ ପରଚଣ୍ଡ ॥ ପୁଣି ଏକ ବୃଷ ସେ ଯେ ଉପାଡ଼ି
ଧରଇ । ପାବନର ଅଙ୍ଗେ ବେଗେ ପିଟିଲକ ନେଇ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବଜ୍ରାଘାତ
ନ ବାଧୁଲ ଯାକୁ । ଛୁର ନିଲକ୍ଷଣ ବୃଷ କି କରିବ ତାକୁ । କୋପଭରେ
ହନୁମନ୍ତ ମାଇଲ ପଥରେ । ରୁମ୍ଭନ ସେ ଦେଲ ଯାତ ତାହାର ମୁଖରେ ॥ ପିତା
ପୁତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ଧର୍ମବଳେ ସେ ରଖିଲ । ପୁଣିହିଁ ବୃହେକ ନେଇ ପାବନ ପିଟିଲ ॥
ମକରଧୂଳି ଅଙ୍ଗରେ ବୃଷ ଭାଜି ଗଲ । ଦେଖି କରି ପାବନ ଯେ ମଲ୍ଲୟୁଦ୍ଧ କଲ ॥
ବେନିକରେ ଧଇଲ ମକରଧୂଳି ପାଣି । ଭୂମିରେ ସେ ବେନିବାର ଗଡ଼ିଯାନ୍ତି
ପୁଣି ॥ ପବନ ନନ୍ଦନର ଯେ ବଳ ଅପ୍ରମିତ । ସେହି ତ ସହଜେ ଅଟେ ହନୁମନ୍ତ
ସୁତ ॥ ବୋଲଇ ମକରଧୂଳି ପାବନକି ଗୁଣ୍ଠି : କପି ହୋଇ ଏତେ ବଳ
ପାଇଲୁ ତୁ କାହିଁ ॥ ମୋତର ସଙ୍ଗରେ ତୁହି କଲୁ ସମୟୁଦ୍ଧ । ନ ମଣଇ ସଂଗ୍ରାମେ
ମୁଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ବିରୁଧ ॥ ଏତେ ବୋଲି ହନୁକୁ ସେ ଭୂମିରେ ପାଡ଼ିଲ । ପାବନର
ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ମାଡ଼ିଣ ବସିଲ । ମୁଃଅକ ଉଞ୍ଚାଇ ଗାର ମାରବାର ବେଗେ । ହନୁମନ୍ତ
ଲେଉଟି ବସିଲ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ॥ ଲଙ୍କାରେ ଗୁଡ଼ିଆଇ ଉଦ୍ଧୂକୁ ଟେକିଲ । ଇଷ୍ଟ-
ଦେବତା ଗୋହର ସୁମତ ବୋଇଲ ॥ ଅତି ବ୍ୟାକୁଳରେ କହେ ସେ
ମକରଧୂଳି । ମୋ ଇଷ୍ଟଦେବତା ଅଟେ ପବନ ଅମ୍ଭନ ॥ ସେ ମୋହର ପିତା
ଅଟେ ମୁଁ ତାର ନନ୍ଦନ । ହନୁମାନ ବ୍ୟାଧେକ ମୁଁ ନ ଜାଣଇ ଅନ୍ଧ ॥ ତାହା
ଶୁଣି ହନୁମାନ ବେଗେ ଛୁଡ଼ିଦେଲ । କେମନ୍ତେ ମୋହର ପୁତ୍ର କହରେ
ବୋଇଲ ॥ ମୁହିଁ ଅଟେ ହନୁମାନ ନାହିଁ ମୋର ନାସ । ପୁତ୍ର ଉଠିଲ କାହୁଁ
କହ ତୁ ବିରୁଦ୍ଧ ॥ ଅଞ୍ଜନାର ଚକ୍ର ଜାତ ଅଟେ ମୁହିଁ ଯଜ୍ଞ । ମୋର ବାୟେ
କେମନ୍ତେ ତୁ ହେଲୁରେ ଧନ୍ବତ ॥ ଯଦୁ ସେ ମକରଧୂଳି ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଲ । ଏ

ମୋହର -ପିଅର ସେ ବୋଲଣ ଜାଣିଲୁ ॥ ପାବନ ଗୁମୁରେ ଗାର ଯୋଡ଼ି
ବେନକର । ନ ଜାଣି ମୁଁ ଅପରାଧ କଲି କ୍ଷମା କର ॥ ବୋଲଇ ହେ ତାତ
ଏବେ ମୋର ବୋଲ ଶୁଣ । ସେ ଦିନ ସୀତାଙ୍କୁ ଖୋଜି ଅଇଲ ଆପଣ ॥
ଲଙ୍କାପୁର ଦହିଣ ସେ ବାହୁଡ଼ିବା ବେଳେ । ଦେହରୁ ଗଲଣ ସ୍ୱେଦ ପଡ଼ିଲକ
ଜଳେ ॥ ସେ ବିନ୍ଦୁକୁ ମାନ ବେଗେ କଲୁକ ଆହାର । ନରଦେହ ତହିଁ ମୋତେ
ଦେଲେ ବେଦବର ॥ ସେ ମୀନକୁ ଧୀବର ସେ ଧରି ଘେନିଗଲ । ଗଜା
ମଞ୍ଜରବଣ ଗୁମୁରେ ନେଇ ଦେଲ ॥ ସେ ମୀନ କାଟନ୍ତେ ମୁଁ ହୋଇଲି
ଉପଗତ । ହନୁମନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ ଏ ମୋ ସୁତ ॥ ମକରଧୁଜକୁ ହନୁମନ୍ତ
କୋଳ କଲ । ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କାହିଁ କହରେ ବୋଇଲ ॥ ଶୁଣିଣ ମକରଧୁଜ
ବୋଲଇ ଉତ୍ତର ॥ ଶୁଣିଣ ମକରଧୁଜ ବୋଲଇ ଉତ୍ତର । ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେ
ଅଛନ୍ତି ବନ୍ଦବର ॥ ସୁଲେଚନା ନନ୍ଦନ ସେ କାଲି ପ୍ରାତେ ଯିବ । ଉଗବଣ
ଗୁମୁରେ ସେ ନରବଳି ଦେବ ॥ ଏଥକୁ ଉପାୟ ତାତ ବେଗେ ଯାଇ କର ।
ମହାଦୁଷ୍ଟ ଅଟେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର କୁମର ॥ ତାହା ଶୁଣି ହନୁମନ୍ତ ବେଗ ହୋଇ-
ଗଲ । ଫୁଲ ଘେନି ଯାଉଅଛି ମାଲୁଣୀ ଦେଖିଲ ॥ ଦେଖି ହନୁମନ୍ତ ସେ ଭ୍ରମର
ରୂପ ହେଲ । ସେଇ ଫୁଲ ଗୁଣୁ ଡାରେ ଯାଇଣ ବସିଲ ॥ ସେଇ ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ
ହନୁ ପ୍ରାପାଦେ ପଶିଲ । ଦେଖାଇ ମସ୍ତକ ପରେ ଯାଇଣ ବସିଲ ॥ ଯେତେ-
ବେଳେ ଫୁଲ ନେଇ ଦେବ ଦେଖା ଶିର । ଶ୍ୱଷ୍ଟ ରୂପ ଧଇଲ ସେ ପବନକୁମର ॥
ବାମ ଗୋଡ଼ ନେଇଣ ଦେଖାର ଶିରେ ଦେଲ । ହୋଧଉର ହୋଇଣ ସେ
ତଳକୁ ଘୁସିଲ ॥ ମହାଭୟଙ୍କର ହେଲ ପବନର ସୁତ । ସହସ୍ରେକ ଭୁଜ ତେଜ
ଦିଗାୟ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ସହସ୍ରେକ ଭୁଜରେ ସେ ଶତ୍ରୁମାନ ଧରି । ବୋଲଇ ବିଦମ
ଦ୍ୱାର ରହିଲ ଆବୋର । ୪୦ ।

୪୭ଶତ ଛାନ୍ଦ

ଗର—କେଦାର

ଏଧୁଅନ୍ତେ କଥା ଶୁଣ । ଦେଖାରୂପେ ହନୁମାନ ॥ ବୌଲେ ବଳିଭୋଜ୍ୟ
ଦିଅ । ଗଜା ଆଗେ ଯାଇ କହ ॥ ଶୁଣି ଦେଖି ଉପୁପାଇ । ଗଜାଙ୍କ ଆଗେ
ଜଣାଇ ॥ ବୋଇଲେ ଭୋଦେବ ଶୁଣ । ଦେଖା ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । ବଳିଭୋଜ୍ୟ
ସେ ମାଗନ୍ତି । ଶୁଣି ମନେ ହୁଏ ଶୁଭ ॥ ଶୁଣି ସେ ଗଜା ହରଷ । ଆଜ ଦେଖ
ହେଲେ ତୋଷ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦୁଇ । ତାହାଙ୍କୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ॥ ଏତେବୋଲି

ବେଗେ ଗଲ୍ଲ । ଶୀତଳ ସାମଗ୍ରୀ ଦେଲ୍ଲ ॥ ଗୁରଗଣେ ଘେନିଗଲେ । ଦେବୀ
ଆଗରେ ରଖିଲେ ॥ ଦେଖି ପାବନ ହରଷ । ଏକାବେଳେ କଲେ ଗ୍ରାସ ॥
ମହାସୁଖରେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ । ପୁଣି ଦେ ଦେ ଦେ ବୋଇଲେ ॥ ଶୁଣି ଗୁରେ
ବେଗେ ଯାଇ । ରଜାଙ୍କ ଗୁମୁରେ କହି ॥ ଦେବୀ ସନ୍ତୋଷ ନୋହିଲେ । ଆବର
ଦିଅ ବୋଇଲେ ॥ ଶୁଣି ରଜା ବେଗେ ଗଲ୍ଲ । ପଥର ଘର ଫେଡ଼ିଲ୍ଲ ॥ ବୋଲେ
ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ । ନାଶ କଲ ମୋ ପିତାକୁ ॥ ଏଠାରୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନେବ । ଦେବୀ
ପାଶେ ବଳ ଦେବ ॥ କଟୁଆଳ ଡକାଇଲ୍ଲ । ଘେନି ଯାଅରେ ବୋଇଲ୍ଲ ॥
ରଜଦାଣ୍ଡେ ଘେନିଯାନ୍ତି । ଦେଖି ଜନେ ପ୍ରଶଂସନ୍ତି ॥ ଦେବୀପାଶେ ନେଇ କଲେ ।
ଦୂରସ୍ଥ ହନୁ ଦେଖିଲେ ॥ ବହୁତ ବିକଳ ହୋଇ । ମନରେ ସ୍ତୁତି କରଇ ॥
ରାବ ପଦ ଚରଣେ । ବିହମ ନରେନ୍ଦ୍ର ଭଣେ । ୧୮ ।

୪୮ଶତ ଛାନ୍ଦ .

ରାଗ—ରସ କୋଇଲ

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଅସୁରଗଣ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମାରିବେ ବୋଲଣ । ଦୃଢ଼
କରି ସେ ଖଡ୍ଗ ଧଇଲେ । ରାମ ଚଉପାଶେ ବେଢ଼ି ରହିଲେ ସେ । ମହାରାବଣ
ସେ କାଳେ ଯେ । ଶୁଣିମନ୍ତ ହୋଇ ନବରୁ ବାହାରି ଦେବୀପାଶେ ଯାଇଁ ମିଳେ
ଯେ ॥ ଦେଖିଲ୍ଲ ତେଜ ଅତି ସେ ଶଙ୍କର । ସବୁଦିନହୁ ବିଶେ ଭୟଙ୍କର । ନର-
ବଳୀ ପାଇଁ ହୋନ୍ତି ଆତୁର । ଏହା ବିରୁଦ୍ଧ ଅସୁର ପାମର ସେ । ରାମଙ୍କୁ କହେ
ବଚନ ଯେ । ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୋଇଣ ଭଗବତ୍ତଙ୍କର ଚରଣେ କର ପ୍ରଣାମ ହେ ॥
ଏ ସମୟେ ବାତ ଆସି ସରରେ । କହି ଦେଲେ ଏହା ରାମ କର୍ଣ୍ଣରେ । ବୋଲି
ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ରଜତନୟ । କପରି ପ୍ରଣାମ କହିଣ ଦିଅ ସେ । କହି ବାୟୁ ତହୁଁ
ଗଲେ ଯେ । ଯେଉଁଠାରେ ଥିଲେ ହନୁ ମାୟାଦେବୀ ତା ପାଶେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ
ଯେ ॥ ହନୁ କର୍ଣ୍ଣରେ କହିଲେ ଏସନ । ଯାହା କହୁଛି ଶୁଣରେ ନନ୍ଦନ । ପ୍ରଣାମ
କାଳେ ଦଇତକୁ ତୁହି । ଏହି ଖଡ୍ଗରେ ଶିର ଦେବୁ ଛୁଣାଇ ସେ । ପୁଣି ହନୁ
ତୋଷ ହେଲେ ଯେ । ପବନଦେବତା ଦେବଙ୍କ ଭଦ୍ରନ୍ତ କହି ନିଜସ୍ଥାନେ ଗଲେ
ଯେ ॥ ପବନଦ୍ୱାରୁ ଶୁଣି ରାମରାଣ । ମହାରାବଣେ କହନ୍ତି ବଚନ । ଆମ୍ଭେ ରଜପୁତ୍ର
ନ ଜାଣୁ ଏହା । ଜାଣିଥିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଦେଖାଅ ତାହା ହେ । ଶ୍ରବଣେ ମହାରାବଣ
ଯେ । ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ମନେ ବିରୁଦ୍ଧ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ସାଧନ ଯେ ॥
ଏମନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧ ଦୈତ୍ୟ ରଜନ । ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ ଦେବୀଙ୍କି କରୁ ପ୍ରଣାମ । ଦୁଆଁଇବା
କାଳେ ଶ୍ରୀବାକୁ ଚାହିଁ । ରାଗେ ହନୁମାନ ଖଡ୍ଗ ନେଇ ସେ । ସରରେ କରି
ପ୍ରହାର ଯେ । ଗଣ୍ଡି ମୁଣ୍ଡ ତାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ପ୍ରେଷିଦେଲ୍ଲ ପ୍ରେତାଗାର

ଯେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଚାହିଁ । ହନୁ ଶ୍ଵଶୁରୁଷ ଦେଖିଲେ ଭାଇ । ହନୁ ମୋହର ଅଟେ ଉପକାଶ । ଚନ୍ଦ୍ରଲ ମାତେ ଅଇଲ କପରି ସେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହନୁ ଦେଖିଲେ ଯେ । ହନୁ ଶ୍ଵଶୁରୁଷ ଦେଖିଣ ସାନୁଜ ଭୁବିତେ ନେତ୍ର ବୁଜିଲେ ଯେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ହସ୍ତେ ନାହିଁ ଶରାସନ । ଦେଖି ବିରୁର କରି ହନୁମାନ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଥିବା ସ୍ଥାନ ହେଉ । ଲଙ୍କାକୁ ଗଡ଼ ପଦ୍ମପୁ କରି ସେ । ତାର ମଧ୍ୟେ ଦୁଇଭାଇ ଯେ । କହଇ ବିଷମ ଅସୁର ନାଶିଲ ହନୁମନ୍ତ ହୋଧ ହୋଇ ଯେ ।

୪୯ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କେଦାର

ଏଥୁଅନ୍ତେ ଜନେ ଶୁଣ । ଅସୁର ହୋନ୍ତେ ନିଧନ ॥ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ହରଷ । ହନୁକୁ ଡାକିଣ ପାଶ ॥ ବୋଇଲେ ହେ ହନୁବୀର । ଯାହା ଇଚ୍ଛା ମାଗ ବର । ଆମ୍ଭ ଜୀବନ ରଖିଲ । ଏଥୁ କି କରିବ ଭଲ ॥ ଶୁଣି ହନୁମନ୍ତ କହି । ଯହିଁଥିବ ଥିବ ତହିଁ । ଏ ପୁରେ ମୋର ନନ୍ଦନ । କରିବ ତାକୁ ରଜନ ॥ ଶୁଣି ସୀତାଙ୍କର କଲେ । ପୁଅକୁ ଆଶ ବୋଇଲେ ॥ ହନୁ ହସ୍ତ ବଢ଼ାଇଲେ । ମକର-ଧୁଜକୁ ନେଲେ ॥ ଦେଖି ରାମ ପୁଛାଇଲେ । ଯାବନି ସବୁ କହିଲେ । ମକର-ଧୁଜକୁ ତହିଁ । ରା ପାଟଣାଡ଼ୀ ଦେଇ ରାଜ୍ୟେ ଯିବୁଷେକ ହେଲ । ରାମ ଚରଣେ ପଡ଼ିଲ ॥ ବୋଲନ୍ତି ସେ ରଘୁବୀର । ବେଗେ ଆଶ ଧନୁଶର ॥ ଭଣ୍ଡାରୁ ଧନୁ ଆଣିଲ । ରାମ ପାଶେ ସମର୍ପିଲ ॥ କରେ ଧରି ଧନୁଶର । ବିଜୟ ହନୁ କରିର ॥ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଘେନି । ବେଗେ ଚଳିଲ ପାଦିନି ॥ ବିବରଦ୍ଵାରେ ମିଳିଲେ । ସେନାଏ ଦର୍ଶନ କଲେ ॥ ସୁବଳ ଗିରିକି ଗଲେ । ରାବଣ ଦୁତେ କହିଲେ ॥ ଶୁଣି ଶୋକେ ଦଶଶିର । କାଟିବ ରାମର ଶିର ॥ ଏମନ୍ତେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲ । ବିଷମ ଗୀତେ କହିଲ । ୧୯ ।

୭୦ ତମ ଛାନ୍ଦ—ଉନ୍ନତାଦି ଅସୁରଙ୍କ ବଧ

ରାଗ—ତୋଡ଼ି

ଡ଼ଗରକୁ ଚାହିଁ ଦଶଶିର । ବୋଲଇ ଲଙ୍କାରେ ଯେତେ ଘର । ବାଲ ବୁଦ୍ଧ ଗୁଡ଼ି ଯେତେକ ଅସୁର ସମସ୍ତେ ଯାଇଁ ସମର କର ॥ ପୁଅ ଭ୍ରାତ ନାତି ଯେବେ ମଲେ । ମୋର ବଳ ସେ କି ଘେନିଗଲେ । ଧିକ ରାମକୁ ସମସ୍ତେ ବେଢ଼ି ମାର ମୋଲଣ । ରାବଣ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ଯାହାର ଯେତେ ଆପୁଷ ଥିବ । ଏକା ରାମ ଶିରେ ପ୍ରହାରିବ । ଏକା ରାମକୁ ମାଇଲେ ଜୟ

ହେବ । ଏକା ବାନରକୁ ନ ଡରବ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଅସୁରବଳ । ବାହାର
 ହୋଇଣ କଲେ ଗୋଳ । ରାମକୁ ବେଡ଼ନ୍ତେ ଯଥପଡ଼ିମାନେ ଓଗାଳ
 ମାଇଲେ ତରୁ ଶିଳ ॥ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଦୃଶ୍ୟ ନେହି । ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ
 ସୀତାଧାର୍ଯ୍ୟ । ସେସନେ ଆତ୍ମାକୁ ନେହି ନ ଦେଖନ୍ତି ଛେଦୁ ମାନ ଦେହରେ
 ଥାଇ ॥ ସେହିରୂପେ ଅସୁରଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟି । ରାମ କରୁଛନ୍ତି ଶରଦୃଷ୍ଟି । ଏଣୁ
 ଅନେକ ଅସୁର ଶୟ ଗଲେ ଉଣ୍ଡାସ ହୋଇଲୁ ସବେସୃଷ୍ଟି ॥ ଏକ ରାମଶର
 ଅଙ୍ଗେ ପଡ଼ି । ଅସୁରେ ମଲେ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ି । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବାତେ ଯେହୁ ପକ୍ଷ
 ରସାଳ ଚିଶାଳ ତରୁ ଶିଖରୁ ଝଡ଼ି ॥ ପୁଣିହିଁ ରାମ ଏମନ୍ତ କଲେ । ଅସୁରଟି
 ରାମମୟ ହେଲେ । ରାମ ପ୍ରାୟ ମଣି ଏକକୁ ଆରେକ ମରାମରି ହୋଇ ଶୟ
 ଗଲେ ॥ ଅଠର ସହସ୍ର ଗଜ ମଲେ । ଦ୍ଵିଲକ୍ଷ ପଦାତି ଶୟ ଗଲେ । ତଉଦ
 ସହସ୍ର ସପ୍ତ ଅଶ୍ଵ ରଥୀ ଶମନ ଭୁବନ ଚଳିଗଲେ ॥ ଅନେକ ରାକ୍ଷସଗଣ
 ମଲେ । ଏକା ହୋଇ ରାମ ଶୟ କଲେ । ଲଙ୍କାର ସକଳ ରାକ୍ଷସ ବିକଳ
 ଶୁଣିଣ ଉଠି ରୋଦନ କଲେ ॥ କେ ବୋଲଇ ସୁପ୍ରଶଂସା ଭଲ । ତାହା
 ଘେନି ଏତେ ଦୂର ହେଲ । କାମରେ ଆରତ ହୋଇଣ ରାମକୁ ଗୁରୁତ୍ର
 କରିବ ଚୋଲି ଗଲ ॥ କେ ବୋଲେ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ୟ ତାର ଗାଥ । ବିକଟଦର୍ଶନ
 ହୋଟି ନେତ୍ର । ରାମ ସୁକୁମାର କୁମାର ବୟସ ମଦନମୋହନ ରାଜପୁତ୍ର ॥
 ଏକେ ଏକ କୁହା କୁହି ହେଲେ । ନାନାଦି ଭାଷାରେ ଧୁବ୍‌କାରିଲେ । ଖର
 ଦିନୁ ମଲେ ଯେତେକ ଅସୁର ଗଣିତ ଅସୁରେ ବନ୍ଦିଲେ ॥ ଶୁଣି ରାବଣ
 କାରୁଣ୍ୟ ସୁନ । ହେ ଧେ ମନ କଲେ ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ । ଗାରବେଣ ହୋଇ ଧନୁ
 ଶରଧରି ବିଜେ କଲେ ମଣିମୟ ଯାନ ॥ ଦଶ ମୁକୁଟ ସପତଶିଖ । ବଂଶ
 କୁଣ୍ଡଳ ମକରମୁଖ । ସମଦାତ୍ କୁଣ୍ଠ କଟିରେ ଶୋହଇ ଅଙ୍ଗଡ଼ାବ ଖଣ୍ଡ ।
 ବାମପାଶ ॥ କୃଷ୍ଣ ହସ୍ତତୟ ରଥେ ଯୋଡ଼ି । ସାରଥ୍ୟ ରଥ ବାହଇ ପାଞ୍ଚ ।
 ସକଳ ଅସୁର ରଥେ ରଖିଅଛି ସକଳ ତାପ ମନରୁ ମୁଞ୍ଚି ॥ ସଙ୍ଗରେ ଉନ୍ନତ
 ମଉଗର । ଚଢ଼ିଛନ୍ତି ବେନ ରହୁବର । ହେମ ରହୁବର ଚଢ଼ି ବିରୁପାକ୍ଷ
 ସୈନ୍ୟରେ ହୋଇଛି ଅଗ୍ରସର ॥ ନବର ବାହାର ଲଙ୍କେଶ୍ଵର । ରଥଗଜ
 ଅଶ୍ଵ ସଙ୍ଗତର । ଅମଙ୍ଗଳମାନ ଦେଖିଣ ଆସୁଛି ଗୁମୁରେ ବାଜୁଛି ବରତୁର ॥
 ସୁଦେ ଉନ୍ନତକୁ ରାଇ ପାଶ । ବୋଲଇ ରେ ବାବୁ କର ନାଶ ।
 ସମସ୍ତେହେଁ ମଲେ ତୋ ବେନ ବାହାକୁ କରିଅଛି ମୁହିଁ ପ୍ରତିଆଶ ॥ ଶୁଣିଣ
 ସୁଦେ ଉନ୍ନତ ଖର । ଶିରରେ ଲଗାଇ ବେନକର । ସୁଗ୍ରୀବ ଗୁମୁରେ
 ରହୁବର କଲ କରେ ଧରିଅଛି ଧନୁଶର ॥ ବିକଇ ଅସୁର ଶରକୁଳ । ସୁଗ୍ରୀବ
 ମାରନ୍ତେ ତରୁଶିଳ । ଉନ୍ନତ ସଙ୍ଗରେ ଯୋଦ୍ଧା କପିପତି ସମର କଲେକ

ବହୁବେଳ ॥ ଗୁପ୍ତ ଶାଳଶିଳ ଧନୁବାଣ । ମାଲରଣ କଲେ ବେନିଜଣ ।
 ଗୁପୋଡ଼େ ମାରିଣ ସୁଦେ ଉନ୍ନତର କପିପତି ହେଲେ ନେଲେ ପ୍ରାଣ ॥ ତାହା
 ଦେଖି ବିରୁପାକ୍ଷ ଗାର । ସୁଗ୍ରୀ ପାଶେ କଲ ରହୁବର । ବହୁ ପରକାରେ ବହୁତ
 ସମର ହୋଇଲ ସେ ବେନି ଘାରଙ୍କର ॥ ଶିଳେ ମାର ରଥ ଚୁଣ୍ଡ କଲେ ।
 ସାରଥ ଅଶ୍ବଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନେଲେ । ଦେଖିଣ ଶବଣ ମହାଗଜେ ବେଲ ତାହା
 ଆଗେହି ସମର କଲେ ॥ ପୁଣି ଧନୁ ଧରି ବିଜେ ବାଣ । ତରୁଦାତେ ଗଲ ଗଜ
 ପ୍ରାଣ । ଧନୁ ତାର କରୁ ଛଡ଼ାଇ ଢଙ୍ଗନ୍ତେ ଖଡ଼ଗ ଧଇଲ ସେହିକ୍ଷଣ ॥ ସୁଗ୍ରୀବ
 ସାଉଁଟି ଖଣ୍ଡା ଘେନି । ଦଶାହଣି ହେଲେ ଗାର ବେନି । ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ସହିତେ
 କାଟିଲେ ବିରୁପାକ୍ଷ ଗାର ମୁରଧନା ॥ କପିରାଜ ରଣେ ଜୟ କଲେ । ଆକାଶ
 କୁସୁମ ବରଷିଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ଜୟ କରି ଶୋଭା ପାଇଲେ ବୋଲେ, ବିଶି ରାମ
 ପ୍ରଶଂସିଲେ । ୨୭ ।

୭୧ ତମ ଗୁପ୍ତ — ଲଙ୍କା ଶକ୍ତିଭେଦ

ରାଗ—କାମୋଦୀ

ସୁଦେ ଉନ୍ନତହତ, ଦେଖିଣ ମହାମତ୍ତ, ସୁଗ୍ରୀବ ଆଗେ ରଥ କଲ ।
 ଦେଖାଇ ବହୁ ତେଜ, ସସ୍ତ୍ର ସସ୍ତ୍ର ନାଟକ, ଗୁଣରେ ବସାଇ ବିରଲ ସେ ।
 କପିରାଜ । ଦେଖିଣ ସୁଦେ ଲେଉଟେ । ଶାଳ ଚରୁ ଏ ଘେନି ପିଟେ । ଦେଖି
 ତାହା ଅସୁର, ହୋଧରେ ଗୁରୁତର, ନାଭି ପେଶି ତାହା କାଟେ ॥ ଦେଖିଣ
 ବାଳସୁତ, ଧାଇଁ ଆସି ଢେରକ ମତ୍ତ ସଙ୍ଗତେ କଲ ରଣ । ଶାଳଶିଳରେ କରି;
 ସାରଥ ଅଶ୍ବ ପାରି । କରୁ ନେଲେ ଧନୁବାଣ ସେ ବାଳସୁତ । ମାଲରଣ ତା
 ସଙ୍ଗେ କଲେ । ଭୂମିରେ ଗଡ଼ାଗଡ଼ ହେଲେ । ଦେଖି ଧରନ୍ତେ ଖଣ୍ଡା, ଧରଣ
 ସେହି ଖଣ୍ଡା, ଅଜବ ତା ଶିର ଢେଉଲେ ॥ ଦେଖୁଥିଲେ ରାବଣ, ମହାମତ୍ତ
 ମରଣ, ରାସସେ ପଳାନ୍ତି ହାରିଣ । ତାହା ଦେଖି ରାବଣ, ବିଜେ ଅନେକ ବାଣ,
 ବାନର କଲ ରଣତଣ ସେ । ଦଶଶିର । ସାରଥକ କହେ ଉତ୍ତର । ରାମ
 ସମ୍ମୁଖେ ରଥ କର । କରି ଘୋର ସମର, ପେଶିବ ଧ୍ବମ୍ବପୁର, ଦଶରଥ ବେନି
 କୁମର ॥ ସାରଥ ରହୁବର, କଲ ରାମ ଗୁମୁର, ଦେଖି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ରହୁବର । ଆହେ
 ହେ ଲଙ୍କେଶ୍ବର, ଦେଖ ଏ ଦଶଶିର, ଏହିଟି ଭୁବରସୋଦର ହେ । ଲଙ୍କେଶ୍ବର
 ପଡ଼ିଲ ଅନ୍ଧର ଗୁମ୍ଫା । ଆଉ କି ଶାଲି ପିଦ ଘର । ଆଜ ଜାନକାଶ୍ବର,
 ଶେଷନ ହେବ ଶିବ, ଏଥକୁ ସନ୍ଦେହ ନ କର ॥ ଏତେ ବୋଲଣ ଶର,
 ବିକଲେ ଘାରବର, ରାବଣ କଲେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁ । ପୁଣି ବିକଳେଶ୍ବର, ପୁଣି ପ୍ରତିଶ୍ରୁ,
 କରିଣ କାଟଇ ଅସୁର ସେ । ଦଶଶିର । ଯହୁ କାଟିଲେ ରାମଶର ।

ଦେଖିଣ ରାମ କୋପଭର । ପେଷିଲେ ପାଞ୍ଚଶର, ସାରଥିର ଉପର, ତକ୍ଷଣେ
 ମୃତ୍ୟୁ ହୋଏ ତାର ॥ ପୁଣିହିଁ ପାଞ୍ଚଶର, ପେଷି ରଥ ଉପର, ତାର ମଞ୍ଚକଧୁନ
 କାଟେ । ସମସ୍ତେ ଦେଖି ସାଧୁ ସାଧୁ କଲେ ପ୍ରମୋଦୁଁ ମନ୍ତ୍ରରେ ପଡ଼ି ଧୁନ ଲେଟେ
 ସେ । ରାମାନୁଜ । ପୁଣି ବିକ୍ଷଣ ଦଶଶିର । ଧନୁ ସେହ୍ନା କାଟିଲେ ତାହାର ।
 ଭୁବିତେ ବିଘ୍ନେଶ, ଗଦାରେ ପ୍ରହାରଣ, ନେଲେ ପ୍ରାଣ ତା ଅଶ୍ରୁକର ॥
 ହୋଧରେ ଦଶଶିର, ଶକତି ଘେନି କର, ରାମକାୟେ କଲ ପ୍ରହାର । ଦେଖି
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶର, ପେଷିଣ ଘୋଷଣାରେ; କାଟି ପକାଇଲେ ଭୂମିର ସେ ଦଶଶିର ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପାଇଲ ଗୁରୁତର । ବିଘ୍ନେଶରେ ହୋଧଭର । ମୟଦୈତ୍ୟ ଦେବାର,
 ଶକତି ଘେନି କର; ଶର୍ଜନ କରଇ ଅସୁର ॥ ସେ ଶକ୍ତିରେ
 ଶୋଭିତ; ଅଷ୍ଟଦିଗ୍ଗଜ ଲମ୍ବିତ, ତେଜ ଦ୍ଵିଘୋଷ ଦିବାକର । ରାବଣ କରେ ଏହା
 ଦେଖିଣ ଗର୍ଭୀନାହା, ସହିତେ କନ୍ତିଲେ ଅମର ସେ । ବିଘ୍ନେଶ । ଜାଣିଲେ
 ସେ ରାବଣ ରୁଷ୍ଟ । ଲୁଚିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ପୃଷ୍ଠ । ବିଘ୍ନେଶ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପୃଷ୍ଠରେ
 ପଳାୟନ, ରାବଣ କାମୋଡ଼ିଲ ଓଷ୍ଠ ॥ ହୋଧେ ବୋଲେ ରାବଣ, ଆରେ ଆରେ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ବିଘ୍ନେଶକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲୁ । ତାକୁ ପ୍ରାଣେ ମାରନ୍ତି, ରଣେ ଜୟ କରନ୍ତି,
 ଏବେ ତୋ ପ୍ରାଣ ହାରିଲୁହେ । ରାଜପୁତ୍ର । ନୋହୁ ତୁ ମୋ ଶତ୍ରୁକୁ ପାସ ।
 ଏମନ୍ତ ବୋଲି ବିଂଶନେସ । ଶକତି ପ୍ରହାରନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଉରେ ପଡ଼ି ଫୁଟିଣ
 ଗଲ ତାଙ୍କ ଗାସ ॥ ଶକତି ବାଜି ଉର, ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଶର; ଜ୍ଞାନ ହରାଇ ମୋହ
 ଗଲେ । ଦେଖିଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀମୁଖ ଶୁଖିଗଲ; ଆକୁଳେ ବହୁ ରଣ କଲେ ସେ ।
 ରଘୁଶର । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଠାରେ ଦେଇ ମନ । ବିଚ୍ଛେ ନାରାଜ ଘନ ଘନ । ରାମର
 ହୋଧମନ, ଜାଣିଣ ଦଶାନନ, ଆଡ଼ି କରିଣ ନେଲ ଯାନ ॥ ରାମ ତେଜଣ ରଣ,
 ଆସି ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଶକତି ଉପାଡ଼ି ବୋଇଲେ । ସମସ୍ତ ଯୁଥପଡ଼ି, ଉପାଡ଼ି ନ
 ପାରନ୍ତି, ରାମ ତା ଶ୍ରୀକରେ ଧଇଲେ ସେ ॥ ରଘୁଶର । ଶକତି ଉପାଡ଼ିଲେ
 ହେଲେ । ଯେହ୍ନେ ଗଜ ପଙ୍କଜ ତୋଳେ । ବେନିଶସ୍ତ୍ର ଶକତି, କରି ପକାଇ
 ଦେଲେ, ଗର୍ଭ ଗାସ ଦେଖିଲେ ଡୋଳେ ॥ ହା ହା ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ତୁମ୍ଭେ
 ମୋହର ପ୍ରାଣ, ସଙ୍ଗେ ଆଣିଲ ଏଥିପାଇଁ । ତୁମ୍ଭେ ଏଡ଼େ ଦାରୁଣ, ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗତେ
 ନେଲ ନାହିଁ ହେ । ଶରବର । ମୁଁ ଯେ ତୁମ୍ଭର ସହୋଦର । କପାଇଁ ମୋତେ
 କଲ ଗତ । ମଉନ ହୋଇ ଶୁଅ, କମ୍ପା କଥା ନ କହ, କେଉଁ ଦୋଷ ଦେଖିଣ
 ମୋର । ତେଜଲ ପ୍ରାଣ ଆଣ, ଯେଣୁମୋ ଭ୍ରାତ ନାଶ ସୀତା କରବ ଏବେ
 କିସ । ଯୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ, ଶାଖାମୃଗ ମରଇ ପାଇବି ଅବା କେତେ ଯଶ ଯେ
 ଶରବର । ପ୍ରାଣୁ ଅଧିକ ମୋତେ କର । ସେବକ ପ୍ରାୟ ଚେଷ୍ଟା ତୋର ।

ବିଳାପ କଲେ ଆମ୍ଭେ, ପ୍ରବୋଧ କହ ତୁମ୍ଭେ, ଏବେ କି କାରଣେ ନ କର ॥
ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣାବାର, ସ୍ନେହ ଦେଖି କୁନ୍ଦର, ଆଖିଲୁ ଆମ୍ଭ ସଙ୍ଗତର । ଆମ୍ଭର
ଦେଖି ସ୍ନେହ, ଅନ୍ତରେ ଦୟା ବହୁ, ଆମ୍ଭକୁ ନିଅ ସେ ସଙ୍ଗର ହେ ॥ ଗରବର ।
ନ କଲେ ପ୍ରତି ଉପକାର । ଅଧର୍ମ ହେବଟି ତୁମ୍ଭର । ଜାଣ କି ତୁମ୍ଭେ ମନେ,
ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗ ବିଘ୍ନେ, ଯିବୁ ଆମ୍ଭେ ଅଯୋଧ୍ୟାପୁର ॥ ଶବ୍ଦଶକୁ ମାଇଲେ; ସୀତା
ଦେନି ଅଇଲେ, ଯଶ କାହାକୁ ଦେଖାଇବ । ଅଯୋଧ୍ୟାପୁର ଗଲେ, ଜନନୀ
ପରୁରଲେ ତାହାକୁ କି ବୋଲି କହିବ ହେ । ଗରବର । ଥିବାରୁ ସବୁ
ସୁଲକ୍ଷଣ । ଯେଣୁଟି ବୋଲିଅ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଗୁଣି ତୁମ୍ଭର ଗୁଣ, ଗୁଣିଣ ମୋର ପ୍ରାଣ
ନ ଯାଇ ଅଛି କି କାରଣ ॥ —*—

୭୭ତମ ଛାନ୍ଦ—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶୋକ

ରାଗ—ଅରବିନ୍ଦ

କରନ୍ତି ସେଦନ କଉଶଲ୍ୟା ନନ୍ଦନ ଶୁଣ ଆରେ ସଉମିହି । କେବଣ
ପାତକ ପୁଣି କରିଥିଲୁ ବାଜିଲ ବ୍ରହ୍ମଶକତି । ଭାଇ ପ୍ରାଣର ସଖା । ମୋତେ
ଛାଡ଼ିକରି ଗଲୁ ଏକା ॥ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଥିଲେ ସୁଖେ ତ ଆଆନ୍ତ ଗୋଡ଼ାଇ
ଅଇଲୁ ଭାଇ । ଧନୁଶର ଧରି ଜଣି ବସିଥାଉ ରାସେ ଉଜାଗର ହୋଇ । ମନେ
ନ ଧରୁ ଆନ । ତୁ ତ ସାବତମାତା ନନ୍ଦନ । ଘରକୁ ଗଲେ ଯେ ମାତା
ପରୁରବେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କେଣିକି ଗଲ । କି ବୋଲି ବୋଲିବି ମାତାଙ୍କ ଛୁମ୍ବରେ
ବିଧାତା ଏ ଦଣ୍ଡ ଦେଲା । ଆଉ ଯିବି କମ୍ପାଇଁ । ସୀତା ନେବାରେ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟ
ନାହିଁ ॥ ଆହେ ବିଘ୍ନେଷଣ ଝୁଳା ଜାଳିଆଣ ଦେଖିବା ଭାଇ ସାବୁଜ । ବଢ଼ିବ କି
ନାହିଁ ଅଚଳ ଶକତି ମାରିଗଲା ଲଙ୍କାବଳ । ସେ ଯେ ଗରିଷ୍ଠ ଶର । ଏକଦମ
ନାମ ଅଟେ ତାର ॥ ଓପାଡ଼ିଣ ଶକ୍ତି ଗର ରଘୁପତି ହୃଦକୁ ଦେଲେ ଅନାଇ ।
ଇଅଁଲା ପିଅଁଲା ଶିଶୁମୁନା ନାଉଁ ଦଶୁଛୁ ପିଙ୍ଗଳ ହୋଇ । ମୁଁ ଯେ କରିବି
କିସ । ଖାଇ ମରିବି ଗରଳ ବିଷ ॥ ଆହେ ବିଘ୍ନେଷଣ ସୁଗ୍ରୀବ ରାଜନ ମନ୍ତ୍ରୀ
ଜାମ୍ବବ ସୁଷେଣ । କାହାର କେତେକ ଉପାୟ ଯେ ଅଛି ବଢ଼ିବ ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।
ଶୁଣି ସୁଷେଣ କହେ । ବୋଲେ ଗୋପୀ ବଢ଼ିବେ ଉପାୟ ॥

—†—

୭୮ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କାମୋଦୀ

ଆହେ ମନ୍ତ୍ରୀ ସୁଷେଣ, କିସ ଉପାୟ ଜାଣ, କହ ମୁଁ କି ବୁଦ୍ଧି
କରିବି । ଅଯୋଧ୍ୟା ସମ୍ପଦର, କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ମୋହର, ସାବୁଜ ସଙ୍ଗତେ ମରିବି

ହେ । କପିବର । ଶୁଣିଣ ଶିରେ ଦେଇ କର । ବୋଲଇ ଶୁଣି ରଘୁବୀର ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର କିଛି; ଅଲକ୍ଷଣ ନ ଦେଖି, ଔଷଧ ଆଣୁ ହନୁସାର ହେ ॥ ରାମ
 ହନୁକୁ ଚାହିଁ, ବହୁତ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ, ସୁଷେଣ କି କହନ୍ତି ଶୁଣ । ଯେଉଁ
 ଔଷଧ ପ୍ରାପ୍ତେ, କହିଥିଲେ ଜାମ୍ବବେ, ତାହା ଆଣିବ ଏହିକ୍ଷଣ ହେ ।
 ହନୁସାର । ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ ଉତ୍ତର । ଶିରେ ଦେଇଣ ବେନିକର । କାୟା
 କରି ବିସ୍ତାର, ପବନୁ ଅତି ଶର, ଗଲେ ସେ ଆକାଶ ମାର୍ଗର ସେ ॥ ରାବଣ
 ଆଗେ ଯାଇଁ, ଉଗର ଯେ ଜଣାଇ ଶୁଣିବା ହେଉ ଲଙ୍କେଶ୍ୱର । ଔଷଧ ଆଣି-
 ବାକୁ, ଗରମାଦନେ ଗଲ; ଦେଖି ଅଇଲି ହନୁସାର ସେ । ଦଶଶିର ।
 ତାକା ଶୁଣି ବିସ୍ମୟ ହେଲା । କାଳନେମିକ ଡକାଇଲା । ବସାଇ ତାକୁ ପାଶ;
 କରି ଅତି ବିଶ୍ୱାସ, ଏମନ୍ତ ବଚନ ବୋଇଲା ସେ ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ତାହାକୁ;
 ଔଷଧ ଆଣିବାକୁ, ଗଲା ଯେ ପବନକୁମର । ଯେମନ୍ତ ନ ଆସିବ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ନ ବଢ଼ିବ, ଏମନ୍ତ ଉପାୟ ତୁ କର ହେ । ଦୈତ୍ୟସାର । ଶୁଣି ସେ
 ମନେ ଭୟ କଲା । ପୁଣି ଏମନ୍ତ ବିଚାରିଲା । ମାରିତ ପ୍ରାୟ ନାଶ,
 ହେବ ଆଜ ଅବଶ୍ୟ, ଦଇବ ପ୍ରତିକୂଳ ହେଲା ସେ ॥ ନ ଗଲେ
 ଏହିକ୍ଷଣ, ମାରିବ ଏ ରାବଣ, ଗଲେ ମାରିବ ହନୁସାର । ହନୁ ମୋତେ
 ମାଇଲେ, ରାବଣ ଜୟ କଲେ, କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇବ ମିତ୍ରଙ୍କର ସେ ।
 ଦୈତ୍ୟସାର । ଏମନ୍ତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସେ କଲା । ପବନ ବେଗୁଁ ବେଗେ ଗଲା ॥
 ହିମାଚଳ ନିକଟ ଗରବ ସରୋବର ତହିଁ ତଟେ ପ୍ରବେଶ ହେଲା ସେ ॥
 ଅଛି ତହିଁ କୁମ୍ଭୀର, ସେ ପ୍ରାୟ ଅପସରା, ତାହା ଜାଣି ଉପାୟ କଲା । ସଙ୍ଗେ
 ଅସୁରଗଣ, ମୁନିବେଶ କରିଣ, ଆପଣେ ତପସ୍ୱୀ ହୋଇଲା ସେ । ଦୈତ୍ୟସାର ।
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାସାଦ ରଚିଲା । ହେମ ପ୍ରତିମା ଏ ସ୍ଥାପିଲା । ବିବିଧ ଚରୁବର, ଫଳ
 ପୁଷ୍ପେ ମନ୍ଦିର, ଏମନ୍ତ ଆରମ୍ଭ ପାଞ୍ଚିଲା ଯେ ॥ ବିଭୂତିରେ ଭୂଷଣ, ଶିରେ ଜଟା
 ଧରିଣ, ପ୍ରାସାଦ ଦୁଆରେ ବସିଲା ! ହନୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଆକାଶକୁ ଅନାଇ
 କୃଷ୍ଣାକିନି ମାଡ଼ି ବସିଲା ସେ ॥ ମାୟାମୁନି ହନୁ ଆସିବାର ଜାଣିଲା । ପ୍ରତି-
 ବନେରେ ଡାକିଲା । ହେବର ହେ ଅସ, ଅନୁ ପାଶରେ ବସ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
 ଯାଅ ବୋଲେ ସେ ॥ ଯେବେ ତୁ ନ ଆସିବୁ, ଅଜ୍ଞା ଭଗ୍ନ କରିବୁ, କାର୍ଯ୍ୟ
 ହୋଇବ ତୋର ନାଶ । ତାର ବଚନ ଶୁଣି, ଭୟରେ କପିମଣି, ଆସି
 ମିଳିଲେ ତାର ପାଶ ସେ । ହନୁସାର । ମୁନିଙ୍କି କଲେ ନମସ୍କାର । ଶିରେ
 ଲଗାଇ ବେନିକର । ହେ ମୁନି କୃପା କର, କହ କାହିଁକି ଧାର, ପିଇ ତୃଷା
 ହରିବ ମୋର ସେ ॥ ଶୁଣି ମୁନି ହରଷ; ବୋଲିଲେ ବାବୁ ବଧ, କମଣ୍ଡଳରୁ
 ପିଅ ଲେ । ହନୁ ଶୁଣି ବୋଲିଲେ, ଧିଅ ଜଳ ପିଇଲେ, ତୃଷା ତ ନ ପିବ

ମୋହର ହେ । ମୁନବର । ଶୁଣି ସେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲା । ସରୋବର
ଦେଖାଇ ଦେଲା । ହନୁ ଚହଁରେ ଯାଇଁ, ଜଳ ପିଅନ୍ତେ ରହି; କୁନ୍ଦାସ ଆସିଣ
ଧଇଲା ସେ ॥ ହନୁ ଚରଣ ଧରି, ଘୋର ଗର୍ଜନ କରି, ନିଆଇ ଜଳର ଭିତର ।
ଦେଖି ପବନସୁତ ଜଳେ ବୁଡ଼ି ଭରିତ, ବେନି ପାଟିଧରିଲା ତାର ସେ । ହନୁଗର
କୁଳରେ ଆଣି ପକାଇଲେ । ଗୋଧେ ତା ଶରୀର ଦଳିଲେ । ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ି ଅସୁର,
ହୋଇଣ ଅପସରା, ହନୁକୁ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ ସେ ॥ ଏହି ଋଷି ନୃହର, କାଳ
ନେମିଟି ଏହି, ରାବଣ ଦେଲା ପଠିଆଇ । ଏ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ତୋତେ ମାରିବା
ପାଇଁ, ଅସୁର ମୁନ ଅଛୁ ହୋଇ ହେ । ହନୁଗର । ଏହାକୁ ବେଗ କରି ମାର ।
କ୍ଷଣେହେଁ ବିଳମ୍ବ ନ କର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବାଟ ଚାହିଁ, ଆକାଶକୁ ଅନାଇଁ; ଦୁଃଖେ
ଅଛନ୍ତି ରଘୁବୀର ହେ ॥ ଶୁଣି ତାର ଉତ୍ତର, ଖୋଧେ ହନୁ ସଭର, ମୁନକୁ
କହିଲେ ସେ ଯାଇ । କଲ ଯେ ଉପକାର, ପିଆଇ ମୋତେ ମାର, ସେବା ମୁଁ
କରିବି ଗୋସାଇଁ ହେ । ମୁନବର । ଏବେ ମୋ ହସ୍ତେ ପୂଜା ପାଅ । ସୁଖେ
ଶମନପୁରେ ଯାଅ । ମାୟା ତପସ୍ବୀ ହୋଇ, ଶିବ ପୂଜୁଛୁ ରହି; ତହିଁର ଫଳ
ଦେବି ନିଅ ହେ ॥ ଏତେକ କହି ଗର, ମୁଥେ ମାରି ତାଉର ଚରଣ ତାହାର
ଧଇଲା । ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟେ କରିଣ, ଆକାଶେ ବୁଲଇଣ, ପ୍ରାସାଦ ଉପରେ ପିଟିଲା
ସେ । ହନୁଗର । ମାରି ତାକୁ ପକାଇ ଦେଲେ । ପ୍ରାସାଦ ପ୍ରତିମା ଭାଙ୍ଗିଲେ ।
ଯେତେ ଅସୁରଗଣ, ଥିଲେ ତା ସଙ୍ଗେ ଘୁଣ ମାରି ଯମପୁରେ ପେଷିଲେ ସେ ॥
ହିମାଚଳର ତଟ. ମେରୁ ଗିରି ନିକଟ, ଗନ୍ଧମାଦନରେ ହୋଇଲେ । ଜାଣି ତାହା
ଗନ୍ଧମାଦନରେ ହୋଇଲେ । ଜାଣି ତାହା ଗନ୍ଧବେ, କୋପ କରିଣ ସବେ
ମାରୁତି ଅଗ୍ରତେ ମିଳିଲେ ସେ । ଅତି ତଣ୍ଡା । ମାଇଲେ ଶାନ୍ତଶ କାଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡା ॥
ଗଦା ଗୁରୁଜା ଲୋଡ଼ି ଦଣ୍ଡା । ସହ ତା ହନୁମାନ, କୋପ କରିଣ ମନ ଗର୍ଜିଣ
ତର୍ଜିଲେ ପ୍ରତଣ୍ଡା ॥ ତଳ ଗୋଇଠା ମୁଷ୍ଟି, ପ୍ରହାର କରି ଯଶ୍ଟି, ସେ
ତିନିକୋଟି ହତକଲେ । ହନୁ ଆସିବା ଜାଣି, ଔଷଧମାନେ ପୁଣି, ଦୃଷ୍ଟିକି
ଗୋତର ନୋହିଲେ ସେ । ହନୁଗର । ଏଣୁ ହୋଇଲେ କୋପ
ଭର । ଗିରି ଭାଙ୍ଗି ଧଇଲେ ଶିର । ଅତିବେଗେ ପାବନ, ଔଷଧ ଗିରି ।
ଘେନି, ଗଗନେ ଗଲେ ସେ ସଭର ସେ ॥ ଏ ରସେ ଭାଷେ ବିଶି, ବଂଶପାଣି
ବିନାଶି, ସୀତା ବିଳାସୀ ଗୁପ୍ତଧାର । କାଳଦଣ୍ଡ ଉଦ୍ଧର, ରଖ କୋଦଣ୍ଡଧାର,
ଅଯୋଧ୍ୟା ମଣ୍ଡଳବିହାରୀ ହେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ମନ୍ଥବଳପୁ ନୃପଇନ୍ଦ୍ର । ନିଖିଳ
ଗୁଣୀଗଣ ସାନ୍ଦ୍ର । କନ୍ଦର୍ପ ଦର୍ପହର, ଦର୍ପଣ ଝଲିସାର. ସୁନ୍ଦର ଜିତାପଣ
ଚନ୍ଦ୍ର ହେ ॥

ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ

ଘେନଣ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ, କପିକୁଳନୟ, ଗଗନ ମାର୍ଗରେ ଗମେ । ଦଶନଶ୍ର ଲଗି
 ରୁଜୁବାଟ ଶ୍ରୀମିଳନ ଅଯୋଧ୍ୟା ଧାମେ ॥ ନନ୍ଦୀଗ୍ରାମପୁର, ଗମର ପ୍ରଶର
 ଗଲ ଝଡ଼େ ଶ୍ରମଝାଳ । ରଜନୀ ଭ୍ରମଣୀ, କର ରଘୁମଣି; ସେ କାଳେ କୈକେୟୀ
 ବାଳ ॥ ଶୁଣିଣ ଶବଦ; ହୋଇଣ ତବଦ; ଭରତ ଅନ୍ତରେ ଶ୍ଵଳେ । ପକ୍ଷରେ
 ରହିତ; ଯେଉଁ ପରବତ; ଆକାଶରେ ସେହି ଚଳେ । ବିରୁର ଏସନେ;
 ବାଣେ ଶରସନେ; ବସାଇ ବିରନ୍ତେ ବିର । ଦେଖି ଶଙ୍କା ପାଇ;
 ଆକାଶରେ ଥାଇ, ବିରୁରେ ବାୟୁକୁମର ॥ ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ରାମ; ବହି ମନେ ତମ;
 ମୋହର ବିଳମ୍ବ ଦେଖି । ଲଗୁଅଛି ଘଟ; ଜଗିଛନ୍ତି ବାଟ; କୋଦଣ୍ଡରେ କାଣ୍ଡ
 ଯୋଗି ॥ କି ଅବା ଭରତ; ରାମ ସାନ ଭ୍ରାତ; ଦଶରଥ ରାଜା ବେଟା । ରଘବ
 ବିସ୍ମୟ; କୃଷ୍ଣ କରି ତନୁ; ମୁଣ୍ଡେ ବହିଛନ୍ତି ଜଟା ॥ ଏହାକୁ ସମ୍ଭାଷି, ଯିବି
 ମୁହିଁ ଖସି; ନୋହୁ ମୋର ବିଘ୍ନକର । ଏମନ୍ତ ବିରୁର; ଗଗନ ଉତ୍ତର, ମିଳିଲ
 ଭୂମିରେ ଶର ॥ ଦେଖିଣ ଭରତ; ଆପଣେ ଭରତ; ପରୁରନ୍ତି ତୁମ୍ଭେ କେହୁ ।
 ଗଗନେ ବିଫଳ; ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଭୂମି ପକ୍ଷ ବିନା ମହାବାହୁ ॥ ଶୁଣି ହନୁମାନ;
 ବୋଲେ ହୋ ସୁମନ; ମୁହିଁ ପବନର ବାଳ । ସେବା କରେନିତି; ରାମ ରଘୁପତି
 ଚରନକମଳ ଚଳ ॥ ଲଙ୍କା ଅଧିକାରୀ; ସୀତା ନେଲ ହରି; ବାଳକ ଶ୍ରୀରାମ
 ମାରି । ହୋଇ ସୁଗ୍ରୀମେଳ; ବାନ୍ଧି ସିନ୍ଧୁଜଳ, ପ୍ରବେଶ ସୁବଳଗିରି ॥ ନାଗପାଶ
 ବ୍ରହ୍ମଗର ଆଦି ବିନ ଅନେକ କଲୁ ସମର । ରଘବ ତନୁଜ, ନାଶିଲେ ଅନୁଜ;
 ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶର ॥ ଘେନି ପୁଷ୍ପଶୋକ; ଲଙ୍କାର ନାୟକ; ଶକତି ମାଇଲ
 ସଞ୍ଜେ । ଦେଇ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ, ପଡ଼ିଛି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନିରାଶ ପରାୟେ ମଞ୍ଜେ ॥ ଅଭିଷ୍ଠ
 ପାଇଁ, ସେହି ଘେନି ମୁହିଁ ମିଳିଲ ଗନ୍ଧର୍ବାଦନ । ହୋଇ ବିଘ୍ନଧିତ; କହ କନା
 ସତ; ଅଟ ତୁମ୍ଭେ କେଉଁ ଜନ ॥ ଶୁଣିଣ ଭରତ; ବୋଲିଲେ ଶୁଣ ତ ମୁହିଁ
 ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ଵର । ଦଶରଥ ପୁର ଜଗତେ ବିଦିତ କୈକେୟୀ ମୋହର ମାରି ॥
 ସଂସାରେ ଥାଇକି; ଏ କଷ୍ଟ ଭାଳିକି ବିହିଲ ମୋର ଦଇବ । ଦେହେ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ;
 ଥିଲେ କେହି ପୁଣି, ଏ ଦୁଃଖ ସହି ରହିବ । କପି ସୁଧାନୟ ଜାଉ ମୋହର
 ସାମୁକ । ରଘବକୁ ମାରି ବେଗେ ରୂପଧାସୀ ଆସିଣ କରନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟ ॥ ଶୁଣି ଏ
 ଉତ୍ତର, ମରୁତ କୁମର, ଦକ୍ଷିଣ ମୁରତି ହୋଇ । ମହାରଣରଜା ପ୍ରବେଶ ସେ
 ଲଙ୍କା, ପାଶରେ ନିଃଶଙ୍କା ହୋଇ ॥ ଜୀଣି ରଘୁଶିଷ, ହୋଇଣ ସନ୍ତୋଷ,

ବୋଇଲେ ଅଇଲୁ ବାବୁ । ଯୁଥପତିବୃନ୍ଦ, ଲଭିଣ ଆନନ୍ଦ, ବୋଇଲେ ତୁ କଲୁ
 ସବୁ ॥ ଶୁଣି ଭଣେ ହନୁ, ଏମନ୍ତ ବଚନୁ; ଦୋଷ କରିଛୁ ଏତେକ । ଔଷଧ ନ
 ଚିହ୍ନି ଗିରିମୁରଧନୀ, ଆଣିଲ ମୋର ମସ୍ତକ ॥ ଶୁଣି ସୁଖ ପାଇ ପଦକ ଓହ୍ଲାଇ,
 ରଖିଲେ ବାନରଗଣ । ଧନ୍ୟଗୁଣ୍ଡର, ଖୋଜିଲେ ଲୁମ୍ବର, ଔଷଧ ତହିଁ ସୁଷେଣ ॥
 ଅଭୟ ଚିହ୍ନି, ପଦ ତହୁଁ ଆଣି ଶିଳାରେ ଛେଚିଲେ ନେଇ । ଆଣିଣ ଅନଳ,
 ସୀରସିରୁ ଜଳ; ଗୁଡ଼ାଏ ତହିଁ ମିଶାଇ ॥ ଦେନିଣ ବଳଦ୍ୟ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସନ୍ଧିଧି,
 ବେନ ନାସାପୁଡ଼ା ଢୋଳ । ଦେଲେ ଦିବ୍ୟ ନାଶ, ଝଡ଼ିଲ ସେ ପ୍ରାସ, ମୁଦିଦେଲ
 ହୃଦସ୍ଥଳି ॥ ଭାଇ କୋଳୁ ଉଠି, କର ଦୁଇଗୋଟି ଯୋଡ଼ିକଲେ ନମସ୍କାର ॥ ଦେଖି
 ଜୟେ ଜୟେ, କରନ୍ତି କପିଏ, ଆନନ୍ଦେ ଉଠିଲେ ଗାର ॥ ଏ ଅନ୍ତେ ତତ୍ତ୍ଵେଶେ,
 ଆଜ୍ଞା ପରମାଣେ ହନୁମନ୍ତ ନେଲ ଗିରି । ଶୂନ୍ୟ ଦୈତ୍ୟ ମାର, ଗିରି ରଖିକରି;
 ଆସି ହେଲ ଲଙ୍କାପୁର ॥ ଭଣେ ଘନ ବିଶି; ଏହି ରସେ ରସି, ଦିନ ରାତି ମୋର
 ଯାଉ । ଶବଣ ଅଶ୍ଵତ; ଚରଣେ ପୀରତି, ପ୍ରତିଷ୍ଠଣେ ମୋର ଆଉ ॥

ହଂତମକ୍ତାନ୍ତ

ରାଗ—ଦକ୍ଷିଣକାମୋଦୀ

ରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ବିଶ୍ଵେଶେ ଚାହିଁ । କହ ଲଙ୍କପତି ହେ ରାବଣ କାହିଁ ॥
 ଶୁଣି ବିଶ୍ଵେଶେ କହେ ଯୋଡ଼ି କର । ଶୁଣ ଦେବ ଯହିଁ ଅଛି ଦଶଶିର ॥ ଶକତି
 ମାର ମନେ ବିରୁଦ୍ଧ କଲ । ଶୁଦ୍ଧଙ୍କ ପାଶକୁ ଅତି ବେଗେ ଗଲ ॥ ତରଣେ ପଡ଼ି
 ଅତି ଆକୁଳ ହୋଇ । ବିଂଶ କରଯୋଡ଼ି ଯୁଦ୍ଧ କଥା କହି ॥ ଶୁଣି ଭ୍ରମୁପୁତ
 ତାରେ ଦୟା କଲେ । ସର୍ବଜୟ ମନ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ ଦେଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ଏ ମନ୍ତ୍ର
 ଦେନି ହୋମ କର । ବାହାର ହୋଇବ ତହୁଁ ରହୁବର । ସେ ରଥେ ବସିଣ
 ଯାଇ କର ରଣ । ନ ଜଣିବେ ରାମ ହେଲେ ନାଶପୁଣ ॥ ଶୁଣି ସେ ଆନନ୍ଦମନେ
 ବେଗେ ଆସି । ହୋମ କରୁଅଛି ସେ ମନ୍ତ୍ରରେ ବସି ॥ ମୋର ମନ୍ତ୍ରୀ ତାର
 ସଙ୍ଗତରେ ଥିଲେ । ଏ ସର୍ବ ବୃହନ୍ତ ଜାଣି ସେ କହିଲେ ॥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲେ
 ହୋମ ହେବ ମନ୍ତ୍ର । ମାର ନ ପାରିବା ଆଉ ଦଶକର ॥ ଯେଉଁପରି ବିଦ୍ଵ
 ହେବ ତାହା କର । ଶୁଣି ରାମ ଉକାଇଲେ ହନୁଗର ॥ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵ ଦୃବିଦ
 ନଳ ମାଳ ଚାହିଁ । ଅଙ୍ଗଦ ଜାମ୍ବବନ୍ତୁହିଁ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ ॥ ବୋଇଲେ ବହନ
 ତୁମ୍ଭେ ଲଙ୍କେ ପଶ । ହୋମ କରୁଛୁ ରାବଣ କର ନାଶ । ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇ

ଶିରେ କର ଦେଇ । ଲଙ୍କାଗଡ଼େ ପଶିଲେ ପାଚେଷ୍ଟ ଡେଇଁ । ଖୋଜି ନପାରନ୍ତେ
ଲଙ୍କା ସବୁ ସ୍ଥାନ । ଯେଉଁଠାରେ ହୋମ କରେ ଦଶାନନ ॥ ସି ଜଟାକୁ ହନୁ
ଯାଇ ପରୁରଲେ । ଯାଇ ହୋମସ୍ଥାନ ସେ ଦେଖାଇଦେଲେ ॥ ମନ୍ତ୍ର ତେଜେ ତା
ପାଶେ ନ ପାରେ ପଶି । ବସୁଧୁ ଯହାଇଲେ ହନୁ ଭଣେ ବଶି ॥

—O—

ଉଚ୍ଚତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଦକ୍ଷିଣକାମୋଦୀ

ରାବଣ ହନୁ ଦେଖି ହୋଧ ବହୁ । ରାବଣ ଅନ୍ତଃପୁରେ ପଶିଲେ ଯାଇଁ ॥
ମନ୍ଦୋଦରୀ କେଶ ଧରି ଘେନି ଆସି । ରାବଣ ଆଗେ ରଖି ବଚନ ରାସି
ବୋଇଲେ ପାମର ଆରେ ଦେଖ । ଏ ତୋହର ମନ୍ଦୋଦରୀ ରାଣୀ ଦୁଃଖ ॥ ରାମ
ନ ଥିଲେ ସୀତା ଆଶିଲୁ ତୁହି । ଆମ୍ଭେ ମନ୍ଦୋଦରୀ ନେକୁଁ ତୋତେ କହି ॥
ସୀତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଯିବ । ଦାସୀ ହୋଇ ଚରଣରେ ଖଟିଥିବ ॥
ଆଉ ଯେତେ ରାଣୀ ଛନ୍ତି ଅନ୍ତଃପୁର । କପିଳ ବାଣିଶ ଦେବେ ରଘୁବୀର ॥
ପାରିଲେ ତୁ କି କରିବୁ ଆସି କର । ବୋଲୁଥ ପରା ବୀରଙ୍କ ପରେ ବୀର ॥
ମନ୍ଦୋଦରୀ ସେଦନ ହନୁରବାଣୀ । ହୋମ ଗୁଡ଼ି ଅନାଇଲୁ ବଂଶପାଣି ॥ ଦେଖିଲୁ
ମନ୍ଦୋଦରୀ ରାଣୀର କେଶ । ବାମକରେ ଧରିଛୁ ପବନଶିଖ୍ୟ । ହୋଧ ହୋଇ
କରରେ ଖଡ଼ଗ ଧରି । ହୋମ ଗୁଡ଼ି ଧାଇଁଲୁ ହନୁକୁ ମାରି ॥ ମନ୍ତ୍ର ତେଜେ ହନୁ
ରହିନ ପାରିଲେ । ମନ୍ଦୋଦରୀ କେଶ ଗୁଡ଼ି ଯଳାଇଲେ ॥ ରାବଣ ଯିବା ଦେଖି
ଅଙ୍ଗଦ ବୀର । ହୋମ ସ୍ଥାନ ଶୁଭ ଶୁଭ ନେଲେ ତାର ॥ ନଳ ମାଳ ଆଦ୍ୟସ୍ଥାଳୀ
ଘେନିଗଲେ । ମଳ ମୁସ ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ॥ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ରୁ ଦୃବଦ୍ରୁ ଦୁହେଁ
ଧାଇଁ ଯାଇଁ । ହୋମ ଘୃତମାନ ସବୁ ଦେଲେ ପିଇ ॥ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ରାଜି ହୋମ
କରି ନାଶ । ରାମ ଆଗେ କହିଲେ ପବନଶିଖ୍ୟ ॥ ମନ୍ଦୋଦରୀ କର ଧରି
ଦଶଶିର । ପ୍ରବୋଧ କରିଣ ନେଲୁ ଅନ୍ତଃପୁର ॥ ପୂର୍ବଜନ୍ମ କଥାମାନ ତାକୁ
କହି । ଯୁଦ୍ଧକୁ ବାହାର ହେଲୁ ସେହ୍ନା ଲଇ ॥ ଧନ ଧରି ପୁଷ୍ପବିମାନରେ ବସି ।
ଯୁଦ୍ଧ ଭୂମିକ ଅଇଲୁ ଭଣେ ବଶି । ୧୭ ।

ଉଚ୍ଚତମ ଛାନ୍ଦ—ରାମ ରାବଣଯୁଦ୍ଧ

ରାଗ—ପଞ୍ଚମବସନ୍ତ

ମନେ କରି ଗରୁଡ଼ମ ସାଜ ରଥ ଭୂରଜମ ମିଳିଲୁ ସେ ଯହିଁ ଥିଲେ
ରାମ । ଏମନ୍ତ ସମୟେ ରାମ ରାବଣର ଧରି ନାମ ଆସ ଆସ କର ତୁ

ସଂଗ୍ରାମ ରେ । ଦଶଶିର । ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ ଉତ୍ତର । ଶୁକକୁ କହେ
 ସଭର । ବାହା ମୋର ରତ୍ନବର ରାମର ପାଶେ ନେଇଣ କର ॥ ବନ୍ଧିଲେ
 ବନ୍ଧନବାଣ ଛେଦିଲ ତାହା ରାବଣ ପ୍ରତିଶରମାନଙ୍କୁ କରିଣ । ପୁଣି ରାମ
 ବିନେ ବାଣ କାଟିଲ ତାହା ରାବଣ ପ୍ରତିବାଣମାନଙ୍କୁ ମାରିଣ ସେ ।
 ରଘୁଶର । ବେଳୁଁ ବେଳ ବଢିଲ ଯେ ତେଜ । କି ଅବା ପ୍ରଳୟାନଳ
 ଦହବ ଭୂମିମଣ୍ଡଳ ସେହିରୂପେ ଦିଶେ ରାମରାଜ ॥ ଆକାଶେ ଶରୀରମଣ
 ଘେନିଣ ଅମରଗଣ ଦେଖନ୍ତି ବେନଜନଙ୍କ ରଣ । ମାତଳକି ରୁହିଁ ପୁଣ
 ବୋଲନ୍ତି ସେ ସୁରରାଣ ଆମ୍ଭ ରଥକୁ ସାଜଣ ଆଣ ହେ । ମାତଳ ।
 ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ମୋର ରଥ ଦିଅ । ରଥେ ବିଜୟ କରାଅ ଆପଣେ ସୁଧାରଥ ଦୁଅ
 ମନ୍ତ୍ର ବେଗେ ବିଶ୍ଵଚାର ପୁଅ ॥ ଶୁଣି ସେ ଶତ ବଚନ ତକ୍ଷଣେ ମଣ୍ଡିଲେ
 ଯାନ ଭୂମିକି ସେ ଅଇଲେ ବହନ । ଶ୍ରୀରାମ ସନ୍ଧ୍ୟେ ଯାନ କରି ପଡ଼େ
 ସୁବମାନ ସୁରପତି ଦେଲେ ଏହି ଯାନ ହେ । ରଘୁଶର । ଏହି ରତ୍ନବରେ
 ବିଜେ କର । ଭୂମିରେ ଉଭା ଆପଣ ରଥରେ ଅଛୁ ରାବଣ ଏ କଥା ନୁହଇଟି
 ନିକର ॥ ଶୁଣି ମାତଳ ବଚନ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିଯାନ ନମସ୍କାର କଲେ ଯେ
 ବହନ । ରଘୁକୁଳର ନନ୍ଦନ ତକ୍ଷଣେ ଆଗେହି ଯାନ ମାତଳକି ଘାଟିରେ
 ବଚନ ହେ । ମାତଳ । ସାବଧାନ ହୋଇଛନ୍ତି ଥିବ । ବିରୁଦ୍ଧ ରଥ ବାହିବ
 ରାବଣ ସମ୍ମୁଖେ ଥିବେ ଉଭୟଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମ ଦେଖିବ ॥ ରଥରେ ବହୁତ ଅସ୍ତ୍ର
 ଦେଇଛନ୍ତି ସସ୍ତ୍ରନେତ୍ର ଧନୁର୍ଦ୍ଦା କୁନ୍ତ ଯେ କୁଠାର । ଶକତି ପରିଦ ଶର ଶୁଳ
 ଆଦି ଅସିବର ନାନାବିଧ ଆୟୁଧ ସେ । ରଘୁଶର । ଦେଖି ବହୁତ ଆନନ୍ଦ
 ହେଲେ । ବହୁତ ଶର ସଜ୍ଜିଲେ ବହୁତ ଶର ଛେଦିଲେ ବହୁଥର ସେ ସଂଗ୍ରାମ
 କଲେ ॥ ଅସୁର ଅସୁ ରାବଣ ପ୍ରହାରନ୍ତେ ସେହିକ୍ଷଣ ସର୍ପ ଶାଢ଼ୁଲ ଆଦି
 ଯେ ଜୀବ । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ହୋଇ ଆସନ୍ତି ଶାଇବା ପାଇଁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭାହା ଦେଖିଣ
 ରାବଣ । ସେମାନଙ୍କୁ । ଅଗ୍ନିଶର ପ୍ରୟୋଗକୁ କଲେ । ପୋଡ଼ିଣ ସମସ୍ତେ ମଲେ
 ବେନକୁଳ ଦେଖୁଥିଲେ ସାଧୁ ସାଧୁ ତ ଅମର କଲେ ହେ ॥ ପୁଣିହିଁ ପନ୍ଥଗ
 ଅସୁ ପେଶିଲ ପଡ଼ିଣ ମନ୍ତ୍ର ସର୍ପମାନେ ଉଡ଼ିଣ ଅଇଲେ । ଶ୍ରୀରାମ ଗରୁଡ଼ ଅସୁ
 ପେଶନ୍ତେ କେବଳ ମାତ୍ର ପଳାଇ ସେ ସିନ୍ଧୁରେ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ॥ ସେ ରାବଣ
 ପୁଣିହିଁ ବନ୍ଧିଲ ରୁଦ୍ର ଅସୁ । ରାମ କଲେ ପ୍ରତିଶପ୍ତ ବନ୍ଧିଲେ କୁବେର ଅସୁ ବେନ
 ଅସୁ ପୁରନ୍ତି ସେ ମାତ୍ର ॥ ହୋଇଣ ଅନଳ ଜାତ ସେ ବେନ ହେଲ ନିପାତ
 ରାବଣ ଯେ ହୋଧ କଲ ଜାତ । ବନ୍ଧିଲ ଅଗ୍ନିବାଣ ଜଳବାଣେ ସେହିକ୍ଷଣ
 ନିବାରିଲେ କଉଶଲ୍ୟାସୁତ ଯେ । ସେ ରାବଣ । ପୁଣି ବିନେ ପରବତ ବାଣ ।

ଆସନ୍ତେ ପବିତ୍ର ବାଣ ବଜ୍ରବାଣେ ରାମବାଣ କାଟିଲେକ ତାହା ସେହିକ୍ଷଣ ।
 ପୁଣି ବିଚିତ୍ର ମେଘଅସ୍ତ୍ର ଶ୍ରୀରାମ ବାୟୁବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଉଡ଼ାଇଣ ନେଲ ତା ବନ୍ଦନ ।
 ଦେଖି ଘାତ ଦଶାନନ ଝୋଧ ଜାତକର ମନ ପୁଣି କାଣ୍ଡେ କଲକ ସନ୍ତାନ
 ଯେ । ସେ ରାବଣ । ଗୁହଁ ଦଶରଥଙ୍କ ନନ୍ଦନ । ଅବୟବ ହୁଗୁଟାଣ ଶର ବିଚିତ୍ର
 ଘନ ଘନ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରୁ ରୁଧିର ପତନ ॥ ଦେଖି ରାମ ଝୋଧମନ ବାଛୁ ବିବ୍ୟଗର-
 ମାନ କୋଦଣ୍ଡରେ ନେଇଣ ସନ୍ତଳେ । ରାବଣାବୟବ ଗୁହଁ ମର୍ମସ୍ଥାନକୁ
 ଦେଖାଇ ଘନ ଘନ ଶରକୁ ବିକ୍ଷିଳେ ଯେ । ସେ ରାବଣ । ଶରେ ତାର ଅଙ୍ଗକୁ
 ଛୁଇଁଲେ । ହିଂସ୍ରପକ୍ଷୀ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ଅଞ୍ଜନା ଗିରିରେ କି ସେ ବହୁ କାଶ ପୁଷ୍ପ
 ବିକାଶିଲେ ॥ ବାଜଣ ଶ୍ରୀରାମ ଶର ରୁଧିରେ ସେ ଜର ଜର ହୋଇଣ ଯେ
 ହୋଇଲ ଅଜ୍ଞାନ । ରାବଣର ମୋହ ଦେଖି ସାରଥ୍ୟ ରଥରେ ରଖି ଆଡ଼ କରିଣ
 ସେ ନେଲ ଯାନ ଯେ । ସେ ରାବଣ । ସେହିକ୍ଷଣି ପାଇଲକ ଜ୍ଞାନ । କମ୍ପା ସମର
 ମୁଞ୍ଚିଲୁ ଶସ୍ତ୍ର ମୁଖରୁ ଘୃଷ୍ଣିଲୁ ସାରଥ୍ୟକ ବୋଲେ ଏବତନ ॥ କିବା ରାମ
 ଦେଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କିବା ବିଶ୍ଵାସଣ ପାଞ୍ଚ କିବା ମୋହଠାରେ ତୋର ଝୋଧ ।
 ପରାଣ ନାହିଁ ବିରୁଦ୍ଧ ଜାଣିଲି ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ତୋର ଏହିକ୍ଷଣି କରବଇଁ ବଧ ଯେ ।
 ରେ ସାରଥ୍ୟ । ରଣେ କରାଇଲୁ ତୁ ଅଜୟ । କି ବୋଲିବେ ଦିଗପାଳ ଦେଶ
 ତାର ପ୍ରତିକୂଳ କମ୍ପା ମୋତେ କରିବେଟି ଭୟ ॥ ସାରଥ୍ୟ ଯୋଡ଼ଣ କର
 ବୋଲଇ କୋପ ନ କର ତୁମ୍ଭ ସ୍ନେହେ ରଥ ମୁଁ ଆଣିଲି । ସାରଥ୍ୟ ସ୍ଵରାଜ
 ଏହି ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ଶକ୍ତି ଜାଣଇ ତୁହି ମୋହ ହେବାର ଜାଣିଲି । ସେ ଦଶାନନ ।
 ସାରଥ୍ୟର ବହୁତ ଯେ ଗୁଣ । ହାରିବା ଜିଣିବା ଜାଣେ ବିଷମ ସମର ରଣେ
 ଥିକ ହେଉ ସେ ସାରଥ୍ୟପଣ ॥ ପୁଣି ଦଶଶିର ତୋଷ ଶ୍ରୀମା କଲି ତୋର ଦୋଷ
 ରାମ ଆଗେ ମୋର ରଥ କର । ଆନ ହୟମାନ ଆଣ ଯେ କରିପାରିବେ ରଣ
 ଯୋଗ ଆଣି ରଥରେ ସଜ୍ଜିବ ଯେ । ରେ ସାରଥ୍ୟ । ଆମ୍ଭେ ଆଜ୍ଞା କଲେ ତୁ
 ଆଣିବୁ । ରାମସଙ୍ଗେ ଅହର୍ନିଶି ସମର କରିବି ବସି ବିଶି ବୋଲେ ଗଲେ ତୁ
 ଜାଣିବୁ । ୧୫ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନ୍ଦ — ରାବଣ ବଧ

ରାଗ—ବିଚିତ୍ରକାମୋଦୀ । ପଞ୍ଚତାଳ

ଯୋଗ କୃଷ୍ଣ ଅଶ୍ଵମାନ ସେ ରଥେ-ଚଢ଼ି ଦଶାନନ । ଶ୍ରୀରାମ ରଥ
 ସମ୍ମୁଖେ ରଥ କରି ଶର ବିଚିତ୍ର ଘନ ଘନ । ସେ ଯୁଦ୍ଧିଲୁ ରାମ ଭୁଜର
 ପ୍ରତାପ ବୁଝିଲ । ଶ୍ରୀରାମର ଶର ହୃଦେ ପଡ଼ି ତାଳ ବେଳୁବେଳ ଜ୍ଞାନ

ହଜିଲ ॥ ଦିନନ୍ତେ ବିବିଧ ବାଣ ସେ ପରଶରେ ବେନ ଜଣ । ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆସି
 ଆକାଶରେ ରହିଣ ଦେଖନ୍ତି ଅମରଗଣ । ସେ ମିଶିଲେ । ମହା ମେଘ ପ୍ରାୟ
 ବେନ ଦିଶିଲେ । ସୁଖାସ୍ତ୍ର ନାଗଜ ବହୁଧନ ତେଜ ଶର ଜଳ କି ବରଷିଲେ
 କି ଏ ବେନ ମଉଗଜ ସେ । ଚଉଦନ୍ତେ କରେ ଯୁଦ୍ଧ । କିବା ବୃକାସୁର
 ସଙ୍ଗରେ ସମର କରୁଛନ୍ତି ଦେବରାଜ । ସେ ପାଞ୍ଚଲେ । ବେନ ଜନେ ବଳ
 ଆସିଲେ । ଶତ କେ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ବେନ କୋଦଣ୍ଡ ବହୁ ଶର ତହୁଁ ମୁଣ୍ଡଲେ ॥
 ଶରମାନ ଆତଯାତ ସେ । ଦିଶଇ ନାହିଁ ଆଦିତ୍ୟ । ରୁଧିରର ନଈ ନରନ୍ତରେ
 ବହି କବଳ କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟ । ସେ ଭୁଜରେ । ନ ଦିଶଇ ବିନ୍ଦବାର ତେଜରେ ।
 କେବଳ ମଣ୍ଡଳାକାର ପ୍ରାୟ ଧନୁ ଦିଶଇ କରସଘେନରେ ॥ ପୁଟିଲ ପଳାଶ
 ସଙ୍ଗ ସେ । ପାଦପ କି ବେନ ଅଙ୍ଗ । ବେନ ହିଁଙ୍କ କି ସେ କି ରାମ ରାବଣ
 କରନ୍ତି ସମର ରଙ୍ଗ । ସେ ରସନ୍ତ । ଏକ ଆରକରେ ବେନ ଶ୍ରାବନ୍ତ । ଅସ୍ତ୍ର
 ମାନଙ୍କର ଆସିବା ଯିବାର କେହି କାହାକୁ ନ ଦିଶନ୍ତି ॥ କୁମ୍ଭସୁତ ବେଗେ ଆସି
 ସେ । ରାମକର୍ଣ୍ଣେ କହେ ହସି । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ହୃଦୟ ଉପଦେଶ ଦେଲେ ଶୁଣି
 ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଷି । ତା ପଡିଲେ । ବେଳୁଁ ବେଳ ବହୁ ତେଜ ବଢିଲେ ।
 ରାବଣ ଅଙ୍ଗ ବେଳୁଁ ବେଳ ଅବଶ ଅବସ୍ତୁକୁଁ ବଳ ଗୁଡ଼ିଲେ ॥ ସାତ ରାତ୍ର ସାତ
 ଦିନ ଯେ । ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ । ରୁଧିର ବୃଷ୍ଟି ଆକାଶରୁ ହୋଇଲ
 ଜାତ ଉତପାତମାନ । ସେ ରଣରେ । ମହାଶବଦ କରନ୍ତି ଗୁଣରେ । କେହି
 କାହାକୁ ସାନ ବଡ଼ ନୁହନ୍ତି ମହାଶୀର ବେନ ଶରେ ॥ ବାଛି ରାମ ଦବ୍ୟ କାଣ୍ଡ
 ଯେ । କାଟିଲେ ରାବଣ ମୁଣ୍ଡ । ସେ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଡ଼ି ଆଉ ମୁଣ୍ଡେ ବାହାର ହୋଇଣ
 ଦିଶିଲ ପିଣ୍ଡ । ସେ ହଟିଲେ । ଆଉ ମୁଣ୍ଡେ ଆଉ ଶରେ କାଟିଲେ । ପୁଣି ତହିଁ
 ମୁଣ୍ଡେ ବାହାର ହୁଅନ୍ତେ ପୁଣି ଆଉ ମୁଣ୍ଡେ କାଟିଲେ । ଏଣୁ ହୋଇ ସାତବାର
 ସେ । କାଟିଲେ ରାବଣ ଶିର । କାଟୁଥିଲେ ତାର ବେଳୁଁ ବେଳ ଶିର କନ୍ଦରୁ
 ହୋଏ ବାହାର । ସେ ଚକିତେ । ପରୁରନ୍ତି ମାତଳକ ଗୁପ୍ତତେ । ମାତଳ
 ବୋଇଲ ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ରେ ବୁକୁ ଫୋଡ଼ିଲେ ମରବ ଭରତେ ॥ ଶୁଣି ମାତଳ ଉତ୍ତର
 ସେ । ଶରକୁ କଲେ ବାହାର । ମହାଉସୁକର ଅନଳ ଆକାର ଘଟନ
 ବିଧାତାକର । ସେ ଅସ୍ତରେ । ଅଷ୍ଟଦଶି ଅଛି ଅଷ୍ଟଦ୍ୱାଦଶେ । ପଛରେ ମରୁତ
 ମଧ୍ୟରେ ଆଦିତ୍ୟ ଅଗ୍ନି ଅଛି ଫଳା ଭିତରେ ॥ ସେ ଅସ୍ତ୍ର ବସାଇ ଗୁଣେ ସେ ।
 କର୍ଣ୍ଣ ପରିଧନ୍ତେ ଆଣେ । ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗୁଡ଼ି ଦିଅନ୍ତେ ଉପରେ ପଡ଼ି ନେଲ ତାର
 ପ୍ରାଣେ । ସେ ପଡ଼ିଲେ । ଧନୁ ଗୁଡ଼ି ରଥରୁ ଗଡ଼ିଲେ । ରାବଣ ପ୍ରାଣ ଘେନି ଅସ୍ତ୍ର
 ତରୁଣ ରାମ ତୁଣୀକ ବାହୁଡ଼ିଲେ ॥ ସକଳ ଦେବତା ମିଳି ସେ । କଲେ କୁସୁମ

ଅଞ୍ଜଳି । ଜୟ ଲକ୍ଷ୍ମଣରେ ଅଭିଷେକ ପ୍ରାୟ ଦିଶିଲା ରାମମଉଳି । ସେ ଆକାଶେ ।
ଦେବେ ଦୁଇ ଭ୍ରାତୃ ବଜାନ୍ତେ ହରଷେ । ବୋଲେ ବିଶି ରକ୍ଷ କପିବଳ 'ହୁଷ୍କୃତ'ର
ପଳାଇଲେ ଶସସେ ॥

—X—

୭୯ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଭୈରବୀ । ସରମାନ

ରାବଣ ସହାର ଝର ଦାଗରଥ ରଥ ଓଢ଼ାଇ ଭୂମିରେ ଉଠି ଦେଲେ ।
ମହାହୁଷ୍କ ହୋଇ ସୁଗ୍ରୀବକୁ ରାଇ ବେନିଭୁଜେ ତାଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । କି
ସଖେ ହେ ପଡ଼ିଅଛି ଦଶଶିର । ତୁମ୍ଭ ଯାହା ପାଇଁ ସିନ୍ଧୁ ପାର ହୋଇ ରାବଣ
ମାଇଲୁ ଏ ଯଶ ତୁମ୍ଭର ॥ ରାମ ସ୍ନେହ ଦେଖିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ସୁଗ୍ରୀ ପାଦ ଛୁଇଁ
ଶିରେ ଦେଲେ କର । ସୁଗ୍ରୀବ ସକଳ କର୍ମସେନା ଘେନି ପୂଜା କଲେ ରାମ
ବେନି ଶ୍ରୀପୟର ॥ ରାବଣ ମାରବା ଯାଏ ଉତପାତମାନ ଅବିଚ୍ଛନ୍ନେ ଜାତ
ହେଉଥିଲେ । ମଲ୍ଲ ବେଳରୁ ଯେ ଯାହା ସଦସ୍ୟବେ ରହି ଭୟ ତେଜ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ
ରହିଲେ ॥ ମାତଳକ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ରଘୁଙ୍କର ଶସ୍ତ୍ର ସନ୍ଧ୍ୟକୁ ନିଅ ରହୁବର ।
ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କି ଦେଇଣ ଶୁଦ୍ଧିକୁ କଲ ଆମ୍ଭର ବହୁତ ଉପକାର ॥ ଆଜ୍ଞା
ପାଇଣ ମାତଳ ରହୁବର ଶୀଘ୍ର କରି ଘେନଗଲୁ ଧୁରପୁର । ବୋଲେ ବିଶି
ରାମଥାଟ ହୁଷ୍କ ହୋଇନ କରନ୍ତି ବନତର ॥

—X—

୮୦ ତମ ଛାନ୍ଦ—ମନ୍ଦୋଦରୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଶୋକ

ରାଗ—ଚନ୍ଦ୍ରାବେଶାସ

ରାବଣର ଅନ୍ତଃପୁର ଦ୍ଵାରେ ପଳାଇଣ କହିଲେ ଅସୁରେ ରାମସଙ୍ଗେ ରଣ
କରିବ ରାବଣ ପ୍ରାଣ ହାରି ପଡ଼ିଲେ ଭୂମିରେ ସେ । ରାଜନ ॥ ଶୁଣି ସକଳ ଚରୁଣୀ
ଗଣ । ବହୁ ଉତ୍ତରେ କଲେ କାରୁଣ୍ୟ । ମନ୍ଦୋଦରୀ ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତ ଯୁବତୀ
ଅନ୍ତଃପୁରୁ ବାହାର ହୋଇଣ ସେ । ସୁନ୍ଦରୀ ॥ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ।
ପଡ଼ିଅଛି ରାବଣ ଦେଖିଲେ । ହା ହା ନାଥ ନାଥ ବୋଲି ସମସ୍ତ ଯୁବତୀ ବେଢ଼ି
ବସିଣ ସେବନ କଲେ ସେ । ସୁନ୍ଦରୀ ॥ ଦେବ ରକ୍ଷସକୁଳ ଈଶ୍ଵର । ନିଭୁବନରେ
ଏକଇ ଘର । କେଉଁ ଝର ଝାଡ଼େ ପ୍ରାଣ ହରାଇଣ ଏବେ
ଶୋଇଲୁ ହେ ରାଜନ ॥ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କାହାକୁ ଦେଇ । ତୁମ୍ଭେ
ଶୋଇଲୁ ମଉନ ହୋଇ । ଚନ୍ଦ୍ରତପନ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଦେଖନ୍ତି
ଏବେ କାନ୍ଦୁ ଅନାଥ ହୋଇ ହେ । ରାଜନ । ଗୁଃ ଗୁଣି ମନ୍ଦୋଦରୀ ରାଣୀ ।

ବେନି ନୟନ ବହଇ ପାଣି । ବିକଳ ହୋଇଣ ବିଳାପ କହଇ ଉଦେ
 ମୟଦେବୀର ଦୁଇଣୀ ସେ । ସୁନ୍ଦରୀ । ଦେବ ଏବେ ମୋ ଅଙ୍କ ତେଜଲ । ଆସି
 ଭୂମିରାଣୀକି ଭଜଲ । ଖଟବୋଲି ହଂସୁଲଭୁଜିକ ମୁଖ ଧୂଳିକ ପୁଣ ପାଇଲ ହେ ।
 ରଜନ ॥ ମୋତେ ବସାଇ ପୁଷ୍ପବିମାନ । ବୁଲୁଥାଅ ଚଉଦଭୁବନ । ଯେଉଁ
 ଭୁବନେ ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅପୂର୍ବ ତାହା ଦେଇ ତୋଷ ମୋର ମନ ହେ । ରଜନ ॥
 ତୁମ୍ଭ ସେନା ପ୍ରିୟା ମୁହିଁ ସୀତା । ମୋର ବିକଳ କମ୍ପା ନଶୁଣି । ତୁମ୍ଭ ସପତଣା
 ଅନ୍ଧରେ ଶୋଇଣ ମୋତେ କମ୍ପା କହୁ ନାହିଁ ବାଣୀ ହେ । ରଜନ ସୀତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 କଲ ଯେଉଁଦିନ । ମୁହିଁ ବିରୁଥାଇ ମୋ ମନ । ରାବଣ ରାମକୁ ବଳିଷ୍ଠ ଦେଖନ୍ତେ
 ତେଣୁକରି କଲେଟି ଏସନ ହେ । ରଜନ ॥ ଯୁଦ୍ଧେ ମରନ୍ତି ନାହିଁକି ଶର । ମରି
 କଲଙ୍କ ହେଲୁ ତୁମ୍ଭର । ବୋଲିବେ ରାବଣ ସୀତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଲ ତେଣୁ ମାଇଲେଟି
 ରଘୁନାଥ ହେ । ରଜନ ॥ ହୃତ କହିଲେ ମଣିଲ ଶଲ । ବିଭୀଷଣର ନ କଲ
 ବୋଲି । ଯିଜାଗା ହେବାକୁ ବର ପାଇଥିଲ ସୀତା ହରଣ କପାଳ କଲ ହେ ।
 ରଜନ ॥ ଦୋଷ ଅନୁରୂପେ ଦେଲେ ଦଣ୍ଡ । ତୁମ୍ଭ ପ୍ରାଣ ନେଲ ରାମ କାଣ୍ଡ ।
 ଆହେ ଲଙ୍କନାଥ ଆମ୍ଭକୁ ଅନାଥ କରି ବସାଇ ଗଲ ଏ ଦାଣ୍ଡ ହେ । ରଜନ ॥
 ତୁମ୍ଭ ତନୁ କାଣ୍ଡେ ଅଛି ଗୁଲ । ଆଲିଙ୍ଗନକୁହିଁ ଠାବ ନାହିଁ । ସକଳ ଲୋକେ
 ଦେଖୁଛନ୍ତି ଆମ୍ଭକୁ ତୁମ୍ଭେ କଥା ନ କହ କପାଳ ହେ । ରଜନ ॥ ଶୁଣି
 ମନ୍ଦୋଦରୀର କାରୁଣ୍ୟ । ଶୋକେ ଶୋକା ହୋଇ ବିଭୀଷଣ । ଭ୍ରାତାର ଗୁଣମାନ
 ଗୁଣି ରୋଦନ ଉଦେ କରଇ ଯେ ପୁଣ ପୁଣ ସେ । ରଜନ ॥ ମୋର ହୃତ ବଚନ
 ନ କଲ । ହୋଧେ ବାହାର କରିଣ ଦେଲେ । ଭ୍ରାତ ପୁତ୍ର ନାତି ଜାତି ପରିଜନ
 ସଙ୍ଗେ ଶମନଭବନ ଗଲ ହେ । ରଜନ ॥ ଏକା ରହିଲି ମୁହିଁ ଜୀବିତେ । ଥିଲେ
 ଯାଇଥାନ୍ତି ବା ସଙ୍ଗତେ । ଉପବାନର ତୁମ୍ଭର ନାଶଗଣ ଜୁର କରି ଲଙ୍କାରୁ
 ନିଅନ୍ତେ ହେ । ରଜନ ॥ ବିଭୀଷଣ କରନ୍ତେ କାରୁଣ୍ୟ । ଶୁଣିଥିଲେ ରକ୍ଷ
 କପିତଣ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ଶୁଣିଣ ତାହାକୁ ବୋଲେ ବହୁ ପ୍ରବୋଧ କରିଣ
 ସେ । ଶ୍ରୀରାମ ॥

୭୧ତମ ଛାନ୍ଦ ବିଭୀଷଣ ଅଭିଷେକ

ରାମ—କୁମ୍ଭକମୋଗ

ରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ବିଭୀଷଣ ତୁମ୍ଭେ ସହର କାରୁଣ୍ୟ । ଦହନ
 କର ଏ ରାବଣ ପିଣ୍ଡକୁ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଣ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ଶୁଣି ଯୋଡ଼ି
 ବେନିପାଣି କହେ ବିଭୀଷଣ । ଦହନ କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଇ ପାପୀ ଏ
 ରାବଣ ॥ କେବଳ ଲୋକ ବଚନକୁ ଭ୍ରୋ ଦେବ କଲି ମୁଁ କାରୁଣ୍ୟ ।

ବେ'ଲିବେ ଶ୍ରୀରାମ ମରାଜଣ ବଳାପ ନ କଲ ଦାରୁଣ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ସନ୍ତୋଷେ ଆଜ୍ଞା
 ଦେଲେ ଶୁଣି ଲଙ୍କାରଣ । ତୁମ୍ଭର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବଡ଼କୁଳେ ଜନମ ହୋଇଛି ରବଣ ।
 ବହୁତ ଯାଗମାନ ସେହି କରିଛି କର ହେ ଦହନ । ଜୀବନ ଥିବାଯାଏ ତାଠାରେ
 ମୋର ଥିଲା କୋପମନ ॥ ଏମନ୍ତ ଶ୍ରୀମୁଖ ଶୁଣି ବିଭୀଷଣ ଗଲକ ବହନ । ଦହନ
 କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅଣାଇ ସେହି ଜ୍ଞାତଜନ ॥ ଦୋହର ମନ୍ଦିରୁ ଅନଳ ଅଣାଇ
 କଲେକ ସ୍ଥାପନ । ମନ୍ଦ୍ର ପଡ଼ି ଗବ୍ୟଘୃତରେ ଆହୁତି ଦେଲେକ ବହନ ॥
 ଦଶଗ୍ରୀବକୁ ସେ ସ୍ନାନ କରାଇବା ସଂପିନାକଲେ । ବିଦିଧ ଭୂଷଣ କୁସୁମ
 ଚନ୍ଦନ ଲଗି କରାଇଲେ । କଟିରେ ଉଲୁଖଳକୁ ବାନ୍ଧଣ ଶକଟରେ ଲଦିଲେ ।
 ନାମ ଧରି ରାଇ ସବ ଦିଗପାଳମାନଙ୍କୁ ବଦିଲେ ॥ ଚନ୍ଦନ ଅଗ୍ନିରୁ କମଳ
 କାଠରେ ଅନଳ ଲଗାଇ । ରବଣ ପିଣ୍ଡକୁ ତହିଁର ମଧ୍ୟରେ ନେଇଣ ଶୁଆଇ ॥
 ଗବ୍ୟ ଘୃତମାନ ତାଳନ୍ତେ ଅନଳ ପ୍ରତଣ୍ଡ ଜଳଲ ଶିଖର ଭିତର ଗିରି ସମ
 ପିଣ୍ଡ ଦହନ ହୋଇଲ ॥ ବିଭୀଷଣ ସହିତରେ ଭୁବ ନାରୀ କଲେକ ସେ ସ୍ନାନ ।
 ସମସ୍ତ ନାରୀଙ୍କ ପ୍ରବୋଧନ କରି ନେଲେକ ସଦନ ॥ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଗୁଡ଼ି ବିଭୀଷଣ
 ରାମ ଗୁମୁକୁ ଅଇଲେ । ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ରାଇ ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରସଙ୍ଗମାନ କହୁଥିଲେ ॥
 ବିଭୀଷଣଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡଦୁରୁ ଦେଖିଣ ରାଇଲେ ପାଖକୁ । ଲଙ୍କାରେ ଆଉ ରାକ୍ଷସ ତ
 ନାହାନ୍ତି ଆମ୍ଭ ବିନାଶକୁ ॥ ଏବେ ରବଣ ସିଂହାସନେ ବସିଣ ଅଭିଷେକ ହୁଅ ।
 ଆଉ ଅବା କିସ ଜଣାଇବ ତାହା ଏହିକ୍ଷଣି କହ । ଶୁଣି ବିଭୀଷଣ ଭୂଇଁ ଛୁଇଁ
 ଶିରେ ଲଗାଇଲେ କର । ଆଉ କିସ ଜଣାଇବ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସେ'ଲେକ୍ୟ
 ଈଶ୍ବର ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେବେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେନିଯାଅ ଲଙ୍କେଶ୍ବର । ରବଣେ
 ସିଂହାସନେ ବସାଇଣ ଅଭିଷେକ କର ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚତୁଷଣ
 ବିଭୀଷଣେ ନେଲେ । ରବଣ ସିଂହାସନେ ବିଭୀଷଣକୁ ଅଭିଷେକ କଲେ ॥ ସମସ୍ତ
 ପାସ ଅମାତ୍ୟ ତାହାଙ୍କର ଚରଣେ ଶଟିଲେ । ଯେତେ ଅସୁରେ ପଳାଇ
 ଯାଇଥିଲେ ସେମାନେ ଭେଟିଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତାହାଙ୍କୁ ଅଭିଷେକ କରି ବାରତା
 କହିଲେ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ଲଙ୍କା ଜୟ କରି ବିଭୀଷଣେ ଦେଲେ ॥

—X—

୭୭ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କାପି

ଶ୍ରୀରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ହନୁକୁ ଚାହିଁ । ଦଶଗ୍ରୀବ ବଧ ବାରତା
 ହେ ଧୀତାଙ୍କୁ କହ ଯାଇ ॥ ଲଙ୍କପତିଙ୍କ ମୋର ଆଜ୍ଞା କହିବ । ବାରତା
 ଦେଇଛନ୍ତି ବୋଲିଣ ହେ ଅଶୋକବନ ଯିବ ॥ ଶୁଣି ମାନ୍ୟ ଅତି ଆନନ୍ଦେ

ଗଲେ । ଦେଖିଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦାସ ଓଳଟି ଯେ ପଥ ଗୁଡ଼ିଣ ଦେଲେ ॥ ହନୁକୁ ଦେଖିଣ
ସକଳ ଅସୁର । ଯେ ଯାହା ଅନୁରୂପରେ ମାନ୍ୟ ହେ ତାଙ୍କୁ କଲେ ଅପାର ॥
ବିଭୀଷଣ ଦେଖି ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ଶୁମ ଆଜ୍ଞା ଦେବାର କହିଣ ସେ ଅଶୋକ
ବନ ଗଲେ ॥ ଦେଖିଲେ ବସିଛନ୍ତି ଭୂମିକୁମାରୀ । ବେଢ଼ିଣ ବସିଛନ୍ତି ତାହାଙ୍କୁ
ଯେ ସହସ୍ରେକ ଅସୁର ॥ ଦୂରରୁ ଦେଖି ହନୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ହନୁକୁ ଦେଖି
ଦେଖ ସଖୟ । ଯେ ପାଞ୍ଚ ମଉନ ହେଲେ ॥ ହନୁ ଜଣନ୍ତି ଶୁଣି ଜଗତମାତ ।
ଶ୍ରୀରାମ ନାଗରରେ ରାବଣ ଯେ ଏବେ ହୋଇଲୁ ହତ ॥ ପେଷିଲେ ତୁମ୍ଭ ପାଶେ
ରାମ ଗୋସାଇଁ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ବାରତା କହିବ ହେ ହନୁ ସୀତାଙ୍କୁ ଯାଇ ॥
ବିଭୀଷଣଙ୍କୁ କଲେ ଲଙ୍କେ ନୃପତି । ଆଜହୁଁ ଗଲୁ ଦୁଷ୍ଟ ଗୋ ହୁଅ ଆନନ୍ଦ-
ମତ ॥ ହନୁ ମୁଖରୁ ଦେଖ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି । ଆନନ୍ଦ ଲଭି ମୁକ ହୋଇଲେ ଯେ
ମୁଖୁ ନଇଲ ବାଣୀ ॥ ହନୁ ଜାଣନ୍ତି କିପ୍ରୀ । ହେଲେ ମଉନ । କି ବୋଲି କି
କହିବି ଗୁମ୍ଫାରେ ଗୋ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ବହନ ॥ ଦେଖ ବୋଲନ୍ତି କିସ କହିବି
ତୋତେ । ବଧାଇ ମୁଁ କି ଦେବ ମନ୍ତ୍ରରେ ହେ କିଛି ନ ଦିଶେ ମୋତେ ॥ ଏଣୁ
କରି ସଙ୍କୋଚେ ହେଲି ମଉନ । ଶ୍ରୀମୁଖ ଦର୍ଶନକୁ ଉତ୍ସୁକ ହେ ଏବେ ହେଉଛି
ମନ ॥ ହନୁ ବୋଲନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ସନ୍ତୋଷ ଧନ । ପାଇଣ ଆନନ୍ଦ ମୁଁ ହୋଇଲି
ଗୋ ସୁବାସାଏ ଜୀବନ ॥ ଗୁମ୍ଫାରେ ମାତ୍ର ମାରୁଛି ମୁଁ ଏତେ । ଏ ଅସୁରଙ୍କି
ବଧ କରିବି ଗୋ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ମୋତେ ॥ ଶୁଣିଣ ଠାକୁରାଣୀ ହନୁ ବଚନ ।
ବୋଲନ୍ତି ଏହାଙ୍କର କି ଦୋଷ ହେ ଏତ ସେବକୀନ ॥ ରାଜା ଯାହା ବୋଲଇ
ତାହା କରନ୍ତି । ମୋର ସେବକା ପ୍ରାୟ ହୋଇ ତ ହେ ମୋତେ ଜଗି-ଥାନ୍ତି ॥
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ହନୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ମେଲଣି ହୋଇ ରାମ ଗୁମ୍ଫାକୁ ଯେ ଶୀଘ୍ର
ହୋଇ ଅଛଲେ ॥ ଦର୍ଶନ କରି ହନୁ କହେ ଉଦନ । ଶ୍ରୀମୁଖ ଦର୍ଶନକୁ
ଉତ୍ସୁକ ହେ ହେଉ ଅଛନ୍ତି ମତ ॥ ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ହେଲେ ବହୁ ହରଷ । ପିତବ
ଏ ଘନ ବିଶି ନରତେ ହେ ରାମ ରସ ପ୍ରାପ୍ତ ॥

—X—

୭୩ତମ ଛାନ୍ଦ—ରାମ ସୀତାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ

ରାଗ—କୌଶିକ

ମହା ସମ୍ପଦରେ ଲଙ୍କେ ବିଭୀଷଣ ରାଜ ଅଭିଷେକ ହୋଇଲେ ।
ବହୁତ ଭୂଷଣ ଆନନ୍ଦ ନିମିତ୍ତ ଯୁଥେଇଁ ବାଣୀ ଦେଲେ । ବହୁ ଯତ୍ନରେ ।
ବୁଢ଼ାଇ ଅମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥ । ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମ୍ଫାରେ ସମସ୍ତ ବାଢ଼ି ମନ୍ତ୍ରକେ ଦେଲେ
ବେନି ହାତ ॥ ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ ଅଜୀକାର ନ କରି ଭବିଷ୍ୟମାନ

ରଖିଲେ । ବିଭୀଷଣ ମନ ଆନନ୍ଦ ନିମିତ୍ତ ଯୁଥପତିମାନଙ୍କୁ ଦେଲେ । ରତ୍ନ-
ବସନ । ଭୂଷଣ ସଜ୍ଜିତେ ନ ନେଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ଆଦି ସେନାପତିମାନଙ୍କୁ
ଦେବାର ଉଚିତ ବୋଇଲେ ॥ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ବିନାଶି ଏମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଲଙ୍କା-
ପୁର ଦେଲେ । ଏମାନଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଇଣ ସନ୍ତୋଷକରୁଅ ବୋଇଲେ ।
ଲଙ୍କା ରାଜନ । ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ ବଚନ । ସୁଗ୍ରୀବ ଆଦି ସେନାପତିମାନଙ୍କୁ
ଦେଲେ ଭୂଷଣ ବାସମାନ ॥ ସବୁର ମନ ତୋଷିଣ ଲଙ୍କରାଃ ରାମ ଗୁମ୍ଫରେ
ଉଦ୍ଘାତେଲେ । ଜନକ ସୁତାଙ୍କୁ ସୁବେଶ କରି ଗୁମ୍ଫକୁ ଅଣାଅ ବୋଇଲେ ।
ରାମ ଆଜ୍ଞାରେ । ସଭାରେ ଗଲେ ବିଭୀଷଣ । ଅମୂଲ୍ୟ ବସନ ଭୂଷଣ ସେନା
ମଧୁବନ ଗଲେ ଆପଣ ॥ ଦୂରରୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଶ୍ରୀତାଙ୍କୁ ଶିଳାକୁ ସବୁ
କହିଲେ । ସୁବେଶ ହୋଇଣ ଦଶନ କରିବେ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ।
ଶୁଣି ଶିଳା । ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ଗୁମ୍ଫରେ କହିଲେ । ଶୁଣଣ ଦେଖ ଶ୍ରୀଉକାର ନ କରି
ଏହିରୂପେ ଯିବେ ବୋଇଲେ ॥ ମଣିମୟ ଉଦ୍ୟ ବିମାନେ ବସାଇ ରହିଲେ
ସମସ୍ତ ଅସୁର । ସମସ୍ତ ଜନଙ୍କୁ ଆଡ଼ି କରାଇଣ ଆସନ୍ତି ପରମ ସୁନ୍ଦର । ଲେକେ
ଧାମନ୍ତି । ଶ୍ରୀତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ । ବିଭୀଷଣ ଜନ ନିରୋଧ କରିନ୍ତି ପଟ୍ଟ ଆର
କରି ଅଗ୍ରତେ ॥ ଲେକଙ୍କୁ ନିରୋଧ କରିବାର ନୟନେ ଦେଖି ରତ୍ନପତି । ଆଜ୍ଞା
ଦେଲେ ଆମ୍ଭ ଗୁମ୍ଫକୁ ଭୁଲି ଆସନ୍ତୁ ଜନକ ଦୁହିତା । ଶେଷ କପିଙ୍କୁ । କମ୍ପାଇଁ
କରୁଛ ନିରୋଧ । ସମସ୍ତେ ଦେଖନ୍ତୁ ତାହାଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଯୁଦ୍ଧରେ ହେଉଥିଲେ
ବଧ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ବିମାନ ଓହ୍ଲାଇ ଗୁମ୍ଫକୁ ଭୁଲଣ ଅଇଲେ । ଶ୍ରୀମୁଖକୁ
ରୁହିଁ ଶିରେ କର ଦେଇ ହେଠ ବଦନେ ଉଦ୍ଘାତେଲେ । ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି ।
ପଟ୍ଟ ଆର କରି ସକଳ । ବୋଲେ ବିଶି ତାଙ୍କୁ ଅନାଇଣ ଶୋକ କଲେ ହୋଧ
ହେଲୁ ପ୍ରବଳ ॥

—*—

୨୪ତମ ଛାନ୍ଦ—ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା

ରାଗ—ରାଜବିଜେ ମଙ୍ଗଳ ଶୋକବରାଡ଼

ଶ୍ରୀତାଙ୍କୁ ଦେଖି ରତ୍ନନନ୍ଦନ । ରାମ କହେ ନିଷ୍ଠୁର ବଚନ । ଆଗୋ
ଜାନକ ଏବେ ଯହିଁକି ଇଚ୍ଛା ତହିଁକି କର ଗମନ ଗୋ । ସୀତେ ॥ ଜନ-
ଅପବାଦରୁ ବଞ୍ଚିଲୁ । ଏହା ଆପଣା ମନେ ପାଞ୍ଚିଲୁ । ରାବଣ ସହାର
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆଣିଲୁ ଯଶ ମନ୍ତ୍ରରେ ରଖିଲୁ ଗୋ । ସୀତେ ॥ ଭରତ ଶତ୍ରୁ
ସୁଗ୍ରୀବେ । ଆବରଣ ସୁମିତ୍ରା କୁମର । ଶରଧା ହୋଇଲେ ଏମାନଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ
ସ୍ଵଇଚ୍ଛାରେ ବରଣ କର ଗୋ । ସୀତେ ॥ ରତ୍ନ କୁଳେ ଆମ୍ଭେ ଯେଣୁ ଜାତ ।

ତେଣୁ ନିମିତ୍ତ ହୁଏ ବିଶାତ । ତେଡ଼େ କୁଳେ ତୁମ୍ଭ ନିମିତ୍ତ କଳଙ୍କ ଦେବାର
 ନୁହେଁ ଉଚିତ ଗୋ । ସୀତେ ॥ କାନ୍ତ ମୁଖରୁ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି । ସେ ଯେ ଜନକଗଜ
 ଦୁଲଣୀ । ଜଣାଇଲେ ଅନ୍ୟ ଯୁବକ ପରାୟଣ ମଣିଛ କି ରତ୍ନମଣି ହେ । ଦେବ ॥
 ବାଳକାନ୍ତ ଧରି ତୁମ୍ଭ ପାଣି । ତୁମ୍ଭସୁତା ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରାଣୀ । ପ୍ରଭୁ ହୋଇ
 ଅନିମିତ୍ତେ କୋପ କଲେ କିପାଇଁ ଥିବ ଧରଣୀ ହେ । ଦେବ ॥ ଯେବେ ଏମନ୍ତ
 ବିରୁଦ୍ଧିଥିଲ । ହନୁମୁଖେ ବାରତା ନ ଦେଲ । ସେତୁବନ୍ଧ ପୋତି ଅସୁର ନପାତି
 କଷଣ ଏତେ ସହିଲ ହେ । ଦେବ ॥ ମୋର କାୟୁକ ବାଚକ ମନ । ତୁମ୍ଭ ବିନା
 ଥିବଯେବେ ଆନ । ତେବେ ମୋର ଅଙ୍ଗ ଦହନ କରିବେ ନିଶ୍ଚୟ ହବ୍ୟବାହାନ
 ହେ । ଦେବ ॥ ସଉମିତ୍ରୀ ମୁଖ ଦେଖ ଚାହିଁ । ବାବୁ ଅନଳ ଦିଅ ଲଗାଇ ।
 ହବ୍ୟବାହନ ମୋର ତନୁ ଦହିବ ବିଳମ୍ବ କର କିପାଇଁ ହେ । ବସ ॥ ମୋର
 ଆଜ୍ଞା ବାବୁ ବେଗେ କର । ତୁମ୍ଭେ ମନରେ ଆନ ନ ଧର । ଅନଳ ମୋ ତନୁ
 ଦହନ ନ କଲେ ଅପବାଦୁ ହେବପାର ହେ । ବସ ॥ ରାମ ଇଚ୍ଛା ତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାଣି ।
 ଅଗ୍ନି ଲଗାଇଲେ ସେହିକ୍ଷଣି । କୋଦଣ୍ଡହୁଳେ ବେନିପାଣି ଦେଇଣ ଉତ୍ତରନ୍ତି
 ରଣମଣି । ଦେଖ କାନ୍ତ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ସାରି । ପୁଣି ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି । ଅନଳ
 ଭିତରେ ଝିଆଇ ପଶିଲେ ହାହା କଲେ ସପ୍ତପୁଷ୍ପ ସେ । କାଳେ ॥ ଅଗ୍ନି ଭିତରେ
 ଦେଖ ରହିଲେ । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ । ହବ୍ୟବାହନ ଦେଇଣ
 ବହୁପୁଜା ତାଙ୍କୁ କଲେ ହେ । ଜନେ ରାମ ହୋଇଣ ଆଚଳ ମନ । ନୀର ପୁରୁଲ
 ବେନି ନୟନ । ତଳେ ହୋଇଣ ଦଶଦିଗ ଚାହିଁ ପୁଣି ହେଲେ ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ ସେ ।
 ରାମ ଦେବ ଦାନବ ରକ୍ଷ ମର୍ଦ୍ଦିତ । ହା ହା ସବୁର ମୁଖେ ପ୍ରକଟ । ବୋଲନ୍ତି
 ଶ୍ରୀରାମ କି କଲେ କି କଲେ ବିନା ଦୋଷେ ଏଡ଼େ ରୁଷ୍ଟ ହେ । ରାମ ॥ ସବେ
 ହୋଇଲେ ଆକୁଳମନ । କହିବାକୁ କେ ନାହିଁ ଭାଜନ । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ
 ଅନୁକୂଳ ଚାହିଁ ନେତ୍ର କଲେ ଅନଥନ ସେ । ରାମ ॥

ଶତମ ଛାନ୍ଦ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସହିତ ଦେବଗଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖ

ରାଗ—କାନଡ଼ା

ଶିବ ବିରଞ୍ଚ ଶବ୍ଦଆଦି ସମସ୍ତେ ରହି ଆକାଶେ ଦେଖୁଥିଲେ । ରାମ
 ରାମକୁ ବୋଲି ସେ ଅଇଲେ । ରାମ ଦେଖି ଧନୁଗରପାଣି କୃତ କରଅଞ୍ଜଳି
 ହୋଲେ ସେ ଶ୍ରୀରାମ । ହସି ବୋଲନ୍ତି ବିରାଟ । ହେ ରାମ । ବିନା ଦୋଷେ

କଳ କମ୍ପା ଏ କର୍ମ । ତୁମ୍ଭେ ନାରାୟଣ ସେତେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଶୋରିଲ ନିଜ
ନାମ କି । ଶ୍ରୀରାମ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ପିତାମହ ମୁଁ ତ ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ ।
ତୁମ୍ଭେ କମ୍ପା କହୁଅଛ ଏମାନ । ସମସ୍ତେ ଶୁଣନ୍ତୁ ମୋହର ଚରିତ କହ କହ
କଞ୍ଜାସନ ହେ । ବିରଞ୍ଚି ॥ ଶୁଣି ଯୁଗ କହୁଛି ସେହି ଧାତା । ତୁମ୍ଭେ ଅଖିଳ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କରତା । ଆଦି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବିନାଶୀ ସକଳଦେବଙ୍କ ପିତା ହେ ଶ୍ରୀରାମ ॥
ରାବଣବଧ କାରଣେ ଆହେ ଦେବ ବୈକୁଣ୍ଠ ତେଜ ଅବତାର । ତୁମ୍ଭେ କପଟେ
ମାନବ ଶରୀର । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ହିତରେ ଅବତାରେ ହରିଲ ଭୂମିର ଘର ହେ ।
ଶ୍ରୀରାମ ॥ ଏତେ କହିଣ କଲେ ଯୁବରାଜ । ରାମ ମନ ତୋଷିଲେ କୁସୂମ ।
ଶୁଣିଣସମସ୍ତେ ଯେ ଯାହା ଇଚ୍ଛାରେ ପାଇଲେ ମନରେ ଲଜ ସେ । ବାନରେ ॥
ଧାତାମୁଖରୁ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ହବ୍ୟବାହନ ପରମ ସନ୍ତୋଷ । କର ସୀତାଙ୍କୁ ସେ
ଦବ୍ୟସୁବେଶ । ଅନଳ ଦେବତା ଅନଳୁଁ ବାହାର ଦେଖୁଛନ୍ତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସେ ।
ଅନଳ ॥ କୋଳେ ଘେନି ବୋଲନ୍ତି ଧନଞ୍ଜୟ । ରାମ ତୁମ୍ଭ ବନିତା ତୁମ୍ଭେ ନିଅ ।
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅଟନ୍ତି ରଖିବନୟା ଏହାଙ୍କୁ ସଦୟ ହୁଅହେ । ଶ୍ରୀରାମ ॥ ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ
ଶ୍ରୀକର ବଢ଼ାଇଣ ବୈଶ୍ଣବନର କୋଳୁଁ ଆସିଲେ । ସୀତା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି
ଜଣାଇଲେ । ଯେସନେ କାଞ୍ଚନ ଦହନ କରିଛି କଷଟିରେ କଷାଇଲେ ହେ ।
ସୁଜନେ ॥ ଶିବ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ରାବଣ । ଆସିଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭଠାକୁ ବାସବ । ତୁମ୍ଭ
ପିତା ଦଶରଥହିଁ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେବ ହେ । ଶ୍ରୀରାମ ॥ ଦଶରଥଙ୍କୁ
ଦେଖିଣ ଦାଶରଥ ଚରଣ ଛୁଇଁ ଓଳଗିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣହିଁ ପାଦତଳେ ପଡ଼ିଲେ ।
ବେନିପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଣ ମୁଖରେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ ସେ । ରାଜନ ॥ ତନ୍ତୁ
ପୁଲକ ହୋଏ ଘନ ଘନ । ଆନନ୍ଦରେ ଅଶ୍ରୁ ହୋଏ ପତନ । ବୋଲନ୍ତି ଜୀବନ
କୃତାର୍ଥ ହୋଇଲ ଦେଖିଲ ତୁମ୍ଭ ବଦନ ହେ । ଶ୍ରୀରାମ ॥ ଶିଷ୍ୟକୁ ବଶ ଉଦ୍ଧାର
କରିବାକୁ ମୋକୁଳେ ହୋଇଅବତାର । ଉଶ୍ମାସିଲ ଏ ପୃଥିବୀର ଘର । ଏବେ
ଯାଇ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଅଭିଷେକ ହୁଅ ରଘୁକୁଳ ବୀର ହେ । ଶ୍ରୀରାମ ॥ ମୋତେ
ସ୍ବର୍ଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠହିଁ ନ ରୁଚଇ । ତୁମ୍ଭ ଦରଶନ ଲେଉ ବଢ଼ଇ । ଧନ୍ୟ ପୁତ୍ରବଞ୍ଚ
ଧନ୍ୟ ସେ କୌଶଲ୍ୟା କେତେ ତପ କଲେ ନାହିଁ ସେ । ସୁଦର୍ଶ ॥ ଜାନକୀ
ଓଳଗି ହେବାର ଦେଖିଣ କଲେ ତାଙ୍କୁ ବହୁ ସାମ୍ୟ । ତୁମ୍ଭ ହିତରେ କଲେ
ଏତେ ରାମ । ତୁମ୍ଭେ ଏ କଥାକୁ ଆନ ବିଚାର ମୋ କୁଳର ଅଭିରାମ
ଗୋ । ଜାନକୀ । ତୁମ୍ଭେ ପୃଥିବୀଯୁକ୍ତା ପତିବ୍ରତା । ସବୁକାଳରେ ଶ୍ରୀରାମ-
ବନିତା । ପୃଥିବୀ ନିମନ୍ତେ ଜନମ ହୋଇଛ ଇନ୍ଦ୍ରା ଲୋକଙ୍କ ମାତା ଗୋ ।

ଜାନକି ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ରୁହିଁ ଅନେକ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା ମହାପାଳ । ବାବୁ
ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଭ୍ରାତୃବନ୍ଧୁ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ବହୁସେବା କଲ ଯଶ ରଖିଲ ଭୂତଳ
ହେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ॥ ପୁଣି ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ । ବାବୁ ଯାଅ ତୁମ୍ଭେ ଏଥୁଁ
ବହନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ଦେଖିଣ ପାକଶାସନ ହେ । ଶ୍ରୀରାମ ॥
ବାସବ ବୋଲନ୍ତି ଆହେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କଲ ବହୁତ ଉପକାର । ଦୈତ୍ୟ ନାଶିଲ
ମହାସର । ଆମ୍ଭର ବଚନ ବିଅର୍ଥ ନୁହଇ ମାଗ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ବର ହେ । ଶ୍ରୀରାମ ॥
ରାମ ତୋଲନ୍ତି ଯେବେ ବର ଦେବ । ଋଷକପି ମୋହର ଜାଆଇବ । ନଦ୍ରା ଗଲ
ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଉଠିବେ କିଛିହିଁ ବ୍ରଣ ନ ଥିବହେ । ବାସବ ॥ ରାମଆଜ୍ଞାରେ ଅମୃତ
ଦେନ ଶତ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଦୃଷ୍ଟି କଲେ । ରୁଷ କପିଯାକ ଜାଇଁ ଉଠିଲେ । ଯାହା
ରାମ କଲେ କେହି ତ ଏମନ୍ତ ସୃଷ୍ଟିରେ କରି ନ ଥିଲେ ହେ । ସୁଜନେ ॥ ଦେବେ
ମେଲଣି ମାଗି ସ୍ୱର୍ଗ ଗଲେ । ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଚକିତ ହୋଇଲେ । ବୋଲେ ବିଶି
ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସେବା କରି ମଲ୍ଲ ଲେକହିଁ ଜାଇଁଲେ । ହେ ସୁଜନେ ॥

୭୭ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ ଶୀର୍ଷ କନଡ଼ା

ବିଭୀଷଣ କର ଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ ମାର୍ଜନା ହୁଅ ଶ୍ରେ ଦେବ ହେ । ସକଳ
ସାମଗ୍ରୀ ଗୁମୁକୁ ଆଣିଛି ମୋଠାରେ କରୁଣା ହେବ ହେ । ଶ୍ରେ ଦେବ । ଶୁଣି
ବୋଲନ୍ତି ରଘୁନନ୍ଦନ । ଦଣ୍ଡେ ନ ରହି ଯିବୁ ବହନ । କେତେବେଳେ ଯାଇ
ଭରତ ଦେଖିବୁ ପଥ ବହୁତ ଦୁର୍ଗମ ହେ ॥ ଶୁଣି ବିଭୀଷଣ ବୋଇଲେ ଶ୍ରେ ଦେବ
ଅର୍ଚ୍ଚନେ ଦେନିଯିବ ହେ । ଆଜ୍ଞା ହୋଇଲେ ସୁଷ୍ଟକ ରହୁବର ଗୁମୁକୁ ଦେନି
ଆସିବ ହେ । ଶ୍ରେ ଦେବ । ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ବୋଲନ୍ତି ଆଣ ବିଳମ୍ବରେ କେବଣ
କାରଣ । ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଅଶୁ ଯୋଗ ଦେବଯାକ ଆଣିଲେକ ସେହିକ୍ଷଣ ସେ ॥
ଦିବ୍ୟ ମଣିମୟ ବହୁପୁରମାନ କଳଗ ପତାକା ଶୋଭା ହେ ତହିଁ ବସିଲେ କ୍ଷତ୍ରୀ
ତୃଷା ହରଇ ଜନନେତ୍ର କରେ ଶୋଭା ହେ । ସୁଜନେ । ଯେହୁ ଚଉଦ ଲେକ
ଦ୍ରୁମଇ । ଯହିଁ ମାନସ ତହିଁକି ଯାଇ ହେ । ମାୟା ରହୁବର ମାନସେ
ସୂଚନା କଲ ମାତ୍ରକେ ଗମଇ ସେ ॥ ଦେଖି ଦାଶରଥ ବହୁ ହୁଷ୍ଟ ହୋଇ
ସୁଗ୍ରୀ ବିଭୀଷଣେ ରୁହିଁ ହେ । ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭେ ମେଲଣି ହେଉଅଛି
ବିମାନରେ ବସୁ ଯାଇ ହେ । ସୁଗ୍ରୀବ । ତୁଂଭେ କଷ୍ଟବିଧୀକୁ ଧିଜେ କର ।

ମୋତେ ଜଳ ବହୁ ଉପକାର । ଲଙ୍କାପତି ଲଙ୍କାପୁର ଭୋଗ କର ସର୍ବଦା ତୁମ୍ଭେ
ଆନନ୍ଦରୁହେ ॥ ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ବିଭୀଷଣ ଜଣାନ୍ତି ଭେଦେବ ସଙ୍ଗତେ ଯିବୁ ହେ ।
ଅଯୋଧ୍ୟାପୁର ଦେଖିଣ ଆନନ୍ଦମାନ୍ଦ୍ର ନେତ୍ର କୃତାର୍ଥ କରିବୁ ହେ । ଭୋ ନାଥ ।
ପ୍ରଭୁ ଏହି ଅନୁଗ୍ରହ କର । ଭ୍ରାତାଙ୍କୁହିଁ ଦେଖିବୁ ତୁମ୍ଭର । ଅଭିଷେକ ଆନନ୍ଦ
ଦର୍ଶନ କରିଣ ଆସିବୁ ଯେ ଯାହା ପୁର ହେ ॥ ଶୁଣିଣ ରାବଣ ପରମ ସନ୍ତୋଷ
ହୋଇଣ ବୋଲନ୍ତି ଆସ ହେ । ଏହିରୂପେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ସ୍ନେହ ନଷ୍ଟେ ଆନନ୍ଦ
ପାଶ ହେ । ରାଜନ । ଆସି ଅବଳମ୍ବେ ଯାନେ ବର୍ଷ । ପରଜନେ ଖଟିଥାନ୍ତି ପାଶ ।
ଆନନ୍ଦର ଉକତ ହେବାରୁ ମନ୍ତ୍ରରେ ପାଇଲ ବହୁତ ଯଶ ହେ ॥ ବିମାନ ଉପରେ
ଶ୍ରୀରାମ ସୀତାଙ୍କୁ ଘେନିଣ ବିଜୟ କଲେ ହେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ କପିପତି ବିଭୀଷଣଙ୍କୁ
ବିଦ୍ୟାପୁରମାନ ଦେଲେ ହେ । ସୁଜନେ । ଦେଖି ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ।
ମହାସୁଖେ ସମସ୍ତ ବସିଲେ । ଶ୍ରୀରାମ ଠାକୁରେ ଲଙ୍କାଜୟ କରି ବାହୁଡ଼ା ବିଜୟ
କଲେ ହେ ॥ ଶୁଭ୍ର ମେଘ ପ୍ରାୟ ପୁଷ୍ପକବିମାନ ଆକାଶେ ଶୋଭା ଦିଶିଲ ହେ ।
ପୁଅଣ ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟେକ ଦିଶିଲ ସ୍ୱର୍ଗପୁର କି ଖସିଲ ହେ । ସୁଜନେ ।
ବାଦ୍ୟନାଦେ ଆକାଶ ପୁରିଲ । ସମସ୍ତଙ୍କର ସନ୍ତୋଷ ହେଲ । ବୋଲଇ ବିଶି
ଜାନକା ମନ ଦୁଃଖ ସୁଖସିନ୍ଧୁରେ ଗୁଡ଼ିଲ ହେ ॥

୭୭ତମ ଛାନ୍ଦ—ରାମ ସୀତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବପରଗତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ

ନନ୍ଦାବାଇ ଚଉତିଶା ବାଣୀ

ଜାନକାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରାମ ପୁଷ୍ପକଯାନେ ବସି କହନ୍ତି ମନ୍ଦ ହସି । ଯେଉଁ
ସ୍ଥାନରେ ଆନନ୍ଦ ଯେମନ୍ତ କରିଥାଇଁ ଦେଖାଇ ଦେବା ଶୁଭ୍ର କେଶି ଗୋ । ଆଗୋ
ସଖି । ଦେଖିଣ ଥାଆନ୍ତି ଏମାନ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହେବ ଏ ସ୍ୱପନ । ଆନନ୍ଦ ଦେଖାଉଥିବା
ତଳକୁ ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ହୋଇଣ ଥିବ ସାବଧାନ ॥ ଦେଖରେ ବିଶାଳାକ୍ଷି ଦେଖ ୨
ଏ ଲଙ୍କା ଏଠାରେ ମାଇଲୁ ରବଣ । ଏଠାରେ ମନ୍ଦୋଦରୀ ସହସ୍ରେ ନାହିଁ ଘେନି
କରୁଣ ଥିଲେଟି କାରୁଣ୍ୟ ଗୋ । ଆଗୋ ସଖି । ଏଠାରେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ମଲ୍ଲ ।
ଏଠାରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ମଲ୍ଲ । ଏଠାରେ ଆନନ୍ଦଙ୍କୁ ନାଗପାଶରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ବନ୍ଦନ
କରିଥିଲ ॥ ଏଠାରେ ସଖି ଆରେ ବହୁଯୁଦ୍ଧହୋଇଲ କୁଂଭନକୁଂଭ ମନ୍ଦୋଦର ।
ମହାପାତ୍ର, ଶୁକ୍ର, ସାରଣ, ଅକମ୍ପନ, ମନ୍ତ୍ରରବଣ, ସପ୍ତଶିଖି ଗୋ । ଆଗୋ ସଖି ।
ଏମାନେ ହୋଇଲେଟି ହତ ! ବିଦୁଳଙ୍କୁ ବଳମୁଷ୍ଟିତ । ବିରୂପାକ୍ଷ ଯେ
ନିକୃଷ୍ଟପାତ୍ର କେତେ ସୈନ୍ୟ ପଡ଼ିଣ ଅଛନ୍ତି ବହୁତ ॥ ଏଠାରେ ସୀତେ ଆଗୋ

ଲଙ୍କା ଶକ୍ତିଭେଦ ଏଟି ଆମ୍ଭ ସୁବଳଗିରି । ଏଟି ଜଳଧି ସେତୁବନ୍ଧ ବାନ୍ଧକରିଟି
 ତୁମ୍ଭ ନିମନ୍ତେ ହେଲୁ ପାରି ଗୋ । ଆଗୋ ସଖି । ଶରଣ ଗଲେ ବିଭୀଷଣ ।
 ଦର୍ଶନ କଲେଟି ବରୁଣ । ଦେଖ ଏ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଏଥୁରେହିଁ ତୁମ୍ଭର ବରହେ
 କଲୁଟି କାରୁଣ୍ୟ । ଦେଖରେ ତନ୍ମୁଖିଏ ଋଷ୍ୟମୁକ ଗିରି ଏଥୁ ସୁଗ୍ରୀବ
 ହେଲେ ମିତ୍ର । ଏଟି ଦୁର୍ଦ୍ଦତ ଅସ୍ଥି ପାଦରେ ଫିଙ୍ଗି ସପତଶାଳା କଲୁ ହତ
 ଗୋ । ଅଗୋ ସଖି । ଏଠାରେ ବାଳିକ ମାଇଲୁ । ଏଠାରେ ତାରାକୁ
 ବୋଧୁଲୁ । ଏଟି କର୍ଣ୍ଣବ୍ୟାସୁର ହିଗଇ ନା ସୁନ୍ଦର ସୁଗ୍ରୀବେ ଏଥୁ ରଜା
 କଲୁ । ଶୁଣି ଜନକଜନା ଜଣାଇଲେ ହେ ଦେବ ଏଠାରେ ଯାନ ରୁହାଇବା ।
 ତାରା ରୋମା ସହଚେ ସମସ୍ତ କପିନାଥ ଅଯୋଧ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଯିବା କି । ଶୁଣି
 ରାମ । ସେଠାରେ ରୁହାଇଲେ ଯାନ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ସୁଗ୍ରୀ ରଜନ । ତୁମ୍ଭର
 ତାରା ରୋମା ଯୁଧିପତିଙ୍କ ବାମା ଅଯୋଧ୍ୟା ଯିବେ ବସି ଯାନ ॥ ଆଜ୍ଞା ମାତେ
 ସୁଗ୍ରୀବ ତାରା ରୋମାକୁ ଘେନି ବିମାନ ଉପରେ ବସିଲେ । ବାନର ସେନାମାନେ
 ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଘେନି ଆନନ୍ଦେ ଯାନ ଆସେହିଲେ ସେ । ଆଜ୍ଞା ପାଇ । ଆକାଶେ
 ପୁଷ୍ପଯାନ ଗଲେ । ବାତେ କି ମେଘମାଳା ଚଳେ । ମଇଥୁଲୀଙ୍କି ରାମ ପମ୍ପା-
 ସରୋବରକୁ ଦେଖାନ୍ତି ପ୍ରେମ କୁତୁହଳେ ସେ ॥ ଏଠାରେ ଜାନକୀ ଗୋ ତବ
 ବରହେ ଏହି ପମ୍ପାଞ୍ଚରେ ରୋଦନ କଲୁ । ଏଠାରେ ତନ୍ମୁଦହୁ ସ୍ବର୍ଗଭୁବନ
 ଗଲୁ ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଦେଖିଲୁ ଗୋ । ଏଠାରେ ଗୋ । ଯୋଜନବାହୁ ଦୈତ୍ୟ
 ଥିଲୁ । ଆମ୍ଭଦ୍ଵାତେ ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଲୁ । ଯେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଆମ୍ଭେ ସୁଗ୍ରୀବେ ମିତ୍ରହେଲୁ
 ସମସ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଦେଲୁ ସେ ॥ ଦେଖରେ କୃଷ୍ଣୋଦୟ ଏଠାରେଟି ଜଟାୟୁ
 ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଏଠାରେଟି ଆମ୍ଭକୁ ବାରତା କହି ମଲେ ଏଠାରେ
 ଦହନ ହୋଇଲେ ଗୋ । ଦେଖ ସଖି । ଏଟି ଆମ୍ଭର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଳା । ତୁମ୍ଭକୁ
 ରାବଣଟି ନେଲୁ । ଏହିଠାରେ ଆମ୍ଭେ ମାୟାମୃଗ ମାରନ୍ତେ ମାରତ ଶରୀର
 ଧଇଲୁ ଗୋ ॥ ଦେଖରେ ପଙ୍କଜାକ୍ଷି ଏ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ଦେଖ ଏ ପଥବଟୀ
 ବଟ । ଧୂମ ଚନ୍ଦ୍ର ଦିଶୁଛି ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଏବେ ହୋଇଛି ପରକଟ ଗୋ ।
 ଆଗୋ ସଖି । ଦେଖ ସୁଶାନ୍ତ ଆଶ୍ରମ । ଆସେୟୁ ରବିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ଏଠାରେ
 ତୁମ୍ଭକୁ ଅନୁସୂୟା ଶରଧା କରିଣ ଦେଲେ ଆୟୁମାନ ସେ । ଏ ସରୋବର
 ରବିମଣ୍ଡଳ କ୍ଷୀତା କରେ ଏଟି ଶରଭଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ଏହାଙ୍କ ପାଶକୁଟି ଶବ୍ଦ
 ଆସିଣ ଥିଲେ ଏଟି କଲେ ଅକୃତକର୍ମ ଗୋ । ଏଠାରେ ଗୋ । ବିବିଧ ଦୈତ୍ୟ
 ହତ ହେଲୁ । ମରନ୍ତେ ଗରବ ହୋଇଲୁ । ଦେଖ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରକୁଟି ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଳା ନକଟ
 ବକଳ ପରିକା ଦିଶିଲୁ ଗୋ ॥ ଏଠାରେ ଆରେ ସଖି ଆମ୍ଭ ରହିବା ଦେଖି

ଉଷିମାନେ ବିଚାର କଲେ । ଆମକୁ ନ କହିଣ ଠାକୁର ହୋଇଣ ଅଗମ୍ୟ
ବନରେ ପଶିଲେ ଗୋ । ଦେଖ ସଖି । ଏଟି ଆଞ୍ଚର ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ । ଏଥିରେ
ବାଲୁକା ପ୍ରକଟ । ଦେଖ ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ନଦୀ ଏ ସରସ୍ୱତୀ ଦେଖାଇଛନ୍ତି ମୋଷ
ବାଟ ଗୋ ॥ ଏଟି ଆଗୋ ସୁନ୍ଦର ଉରଦାଜଙ୍କ ପୁଷ୍ପ ଏହାକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ।
ଅଯୋଧ୍ୟାର ମଙ୍ଗଳ ଭ୍ରତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ କୁଶଳ ବାରତା ପାଇବା ଗୋ । ଆଗୋ
ସଖି । ଏଠାକୁ ଅଯୋଧ୍ୟା ନିକଟ ଏ ଶୃଙ୍ଗବେର ନଦୀ ତଟ । ଏତେ ବୋଲଣ
ଯାନ ରୁହାଇଲେ ସେ ସ୍ଥାନ ବିଶି ଭଣାଇ ରହୁଛି ହେ ॥

୨୮-ତମ ଛାନ୍ଦ—ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ରାମଙ୍କର ବିଜୟବାତ୍ସା

ରାଗ—କାଳୀ

ଉରଦାଜଙ୍କ ଦୁଆରେ ଯାନ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ । ସଙ୍ଗେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଜାନକୀ ଦେବି କଲେକ ସେ ପ୍ରଣାମ । ଆନନ୍ଦେ ଉଷି କଲ୍ୟାଣ କରି
କଲେକ ଆଲିଙ୍ଗନ । ଆଜି ଦେଖିଲୁଁ ନେତ୍ରପଥରେ ରହୁକୁଳ ନନ୍ଦନ ॥
ତୁମ୍ଭର ଯେତେ ବିପତ୍ତି ମାନ ସମସ୍ତ ଜାଣୁ ଆମ୍ଭେ । ଅସୁର ନାଶ କରଣେ
ସିନା ଜାତ ହୋଇଛୁ ତୁମ୍ଭେ । ଆଞ୍ଚେ ତୁଞ୍ଚୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲୁ ମାଗ ଆଞ୍ଚକୁ
ବର । ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଯାହା ମାଗିବୁ କରିବ ସୀତଙ୍କାର ॥ ଏହା ମାଗୁଛି ହେ
ମୁନିବର ଏମନ୍ତ ବର ଦେବ । ତୁଞ୍ଚୁ ମଠରୁ ଅଯୋଧ୍ୟା ଯାଏ ବିବିଧ ତରୁ
ହେବ । ସୁପକ୍ୱଫଳେ ଭୂମିକି କରୁଥିବେ ଯେ ଆଲିଙ୍ଗନ । ସମସ୍ତ ଋଷକପି
ଖାଇଣ ହୋଇବେ ହୃଷ୍ଟମନ । ଶୁଣିଣ ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ଅସ୍ତ୍ର ଯେମନ୍ତ କର
ବାଞ୍ଛା । ଖାଇବେ କପି ବିବିଧ ଫଳ ଯାହାର ଯେତେ ଇଚ୍ଛା । ଭ୍ରତର ସବୁ
କୁଶଳଟିକି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ରାମ ହସି । ଜନନୀମାନଙ୍କର କୁଶଳ । କ୍ଷମ ଅଯୋଧ୍ୟା
ବାର୍ତ୍ତା ॥ ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ରାମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କୁଶଳ । କେବଳ ତ୍ରମ
ତବ ବିରହେ କଷ୍ଟେ ବଞ୍ଚିଲ କାଳ । ବାନ୍ଧଣ ଜଟ ଅଜିତ ପଟ୍ଟ ପସି କରଇ
ପାନ । କେବଳ ତବ ପାଦୁକା ପୂଜି ରଖିଅଛି ଜୀବନ ॥ ଶୁଣିଣ ରାମ
ସମସ୍ତ ସେନାମୁଖକୁ ଅନାଇଲେ । ଅଞ୍ଜନାସୁତ ମୁଖକୁ ଚୁଣି ରାମଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା
ନେଲେ । ଯାଅ ହେ ହନୁ ଭରତ ପାଶେ ଆଞ୍ଚର ବିଜେ କହ । କାହା ମୁଖରୁ
କି ଅବା ଶୁଣି ହେଉ ଯେ ଥିବ ମୋହ । ଭ୍ରତ ହରଷ ବିରଷ ଅନାଇବ
ମୁଖକୁ ଚୁଣି । ତାର ବିରଷ ଦେଖିଲେ ମୁଣି ଅଯୋଧ୍ୟା ଯିବି ନାହିଁ ॥
ଶୃଙ୍ଗବେରରେ ଶବରନ ପତକ କହିଣ ଯିବ । ସର୍ବଜନନୀମାନଙ୍କୁ ଆଞ୍ଚବିଜୟ
ଜଣାଇବ ॥ ମନୁଷ୍ୟରୂପ ଧରଣ ହନୁ ପବନ ବେଗେ ଗଲେ । ଶୃଙ୍ଗବେରର

ବାରତା କହି ନନ୍ଦୀଗ୍ରାମରେ ହେଲେ । ଦେଖିଲେ ଭ୍ରତ ପାଦୁକା ପୂଜା ସାରି
ଅଛନ୍ତି ବସି । ରାମଙ୍କ ପ୍ରାଏ ଜଟା ବକଳ ଦେଖିଣ ପରଶଂସି ॥ ମାନସ କରିଣ
ଭ୍ରତକୁ ହନୁ କହିଲେ ବିଜେ କଥା । ଶୁଣି ଭରତ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ମନୁ
ତେଜଲେ ବ୍ୟଥା । ମୁହୂର୍ତ୍ତଯାଏ ଆନନ୍ଦଭରେ ଅଚେଷ୍ଟ ସେ ହୋଇଲେ ।
ହନୁକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଣ ଅବଳମ୍ବେ ଗୁଞ୍ଜିଲେ ॥ ବଧାଇ କରି ଦେଲେକ ତାଙ୍କୁ
ଲକ୍ଷେ ଦୁହଁଳ ଗାବ । ଶତେକ ରାମା ଶତେ ଯୁବଣ ବାଛଣ ଦେଲେ ଦିବ୍ୟ ।
ରତ୍ନଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନ କଲେକ ଆଭରଣ । ବାରତା ପାଇ ବାସ ଭୂଷଣ
ଦେଲେକ ମାତାଗଣ ॥ ରାମଙ୍କ ସବୁ ବୃଦ୍ଧନ୍ତମାନ ଭରତେ କହି ହନୁ ।
ଆନନ୍ଦେ ଅଶ୍ରୁ ନୟନୁ ବହେ ପୁଲକ ହୁଏ ତନୁ । ପୁଣି ହନୁକୁ ପୁଛନ୍ତି ତୋଷେ
ରାମ ଚରଚମାନ । ବୋଲଇ ବଣି ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ କରେ ମନ । ୧୨ ।

—*—

୭୭ ତମ ଛାନ୍ଦ

କୌଶଲ୍ୟାଦି ସହ ଭ୍ରତଙ୍କଃ ରାମଙ୍କ ପଥ ଅନୁଷ୍ଠଣ

ରାଗ—କାଫି

ହନୁ ମୁଖରୁ ରାମ ବିଜୟ ଶୁଣି । ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ଭ୍ରତ ସହିତେ
ଯେ କଉଶଲ୍ୟାଦି ରାଣୀ ॥ ଉତ୍ସବ କରାଇଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁର । ମଣ୍ଡନ
କରାଇଲେ ସମସ୍ତେ ଯେ ନନ୍ଦୀଗ୍ରାମ ଆବର ॥ ଭରତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଦୁକା
ଘେନି । ଆବର ବାଲମୀକି ଜାବାଳୀ ସେ ସଙ୍ଗେ ବଣିଷ୍ଠ ମୁନି ॥ ସୁମନ୍ତ
ସହିତରେ ସଚିବମାନେ । ବାହାର ହେଲେ ସୈନ୍ୟ ଘେନଣ ସେହି
ଆନନ୍ଦ ମନେ ॥ କଉଶଲ୍ୟାଙ୍କୁ ଘେନି ସର୍ବ ଜନମା । ଶିବିକାମାନ ଚଢ଼ି
ବାହାର ଯେ ଶୋଭା ଦିଶେ ମେଦିନୀ ॥ ରାମ ବିଜୟପଥେ ବିଜେ ଭରତ ।
ପଟ ଆର କରିଣ ତଳନ୍ତି ଯେ ହନୁର ଧରି ହସ୍ତ ॥ କେତେହେଁ ଦୂର ଯାଏଁ
କଲେ ଗମନ । ନ ଦେଖିଣ ହନୁକୁ ପୁଛନ୍ତି ଯେ ହୋଇ ବିକଳ ମନ ॥
ପୁଣି ପୁଛନ୍ତି ହନୁ ସତ କି କହ । ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରୀଚରଣ ନ ଦେଖି ଯେ ମୋର
କାତର ଦେହ ॥ କେଉଁଠାବରେ ଛୁଡ଼ି ଅଇଲୁ ହନୁ । ସତ କରିଣ ମୋତେ
ସମ୍ବାସ ହେ କଷ୍ଟ ତେଜବି ମନୁ ॥ ବୋଲନ୍ତି ଦେବ ପୁଷ୍ପକନ୍ୟା ନେ
ଏହିକ୍ଷଣି ବିଜୟ କରିବେ ହେ ଦେଖିବଟି ନୟନେ ॥ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ
ଏବେ ଲୟ କର । ଗରବାଦ୍ୟମାନ ଶୁଭୁଛି ହେ ଅଇଲେଟି କୁମର ॥
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ଉଦ୍ବେଦ ଦେଲେକ ଦୃଷ୍ଟି । ଧୀରେ ଧୀରେ ବିମାନ ଖସିଲା
ହେ ଶୋଭା ଦିଶିଲା ସୁଷ୍ଟି ॥ ଦେଖିଣ ଜୟ ଜୟ ଶବ୍ଦ କଲେ । ଆନନ୍ଦ-

ଜଳଧରେ ବୁଡ଼ିଣ ହେ ସବେ ମଗ୍ନ ହୋଇଲେ ॥ ମୁହାରେ ବିଜେ କଲ ପୁଷ୍ପକ
 ଯାନ । ଧନୁଶର ଧରିଣ ବିଜୟ ହେ ରଘୁକୁଳନନ୍ଦନ ॥ ଶ୍ରେତଛବି ତଳରେ
 ପାଦୁକା ଥୋଇ । ଭୂମିରେ ଦଣ୍ଡବତ କଲେକ ଯେ ଭ୍ରତ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୋଇ ॥
 ଶସ୍ତ୍ର ଧନୁ କଲେ ଦଣ୍ଡପ୍ରଣାମ । ଯାହୁ ଓହ୍ଲାଇ ଭ୍ରତ ଚରଣେ ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମଣହିଁ
 ପ୍ରଣାମ ॥ ଶସ୍ତ୍ର ଧନ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ମାନନ କଲେ । ଟକଳେ ବସାଇ ରାମ ଭ୍ରତକୁ ଯେ
 ଆଲିଙ୍ଗନ ତ କଲେ ॥ ଭରତ ଶସ୍ତ୍ର ଧନୁ କୋଳେ ବସାଇ । ମାନସ ତ କଲେ
 ଏକାବେଳକେ ହେ ମାତାମାନଙ୍କ ଚାହିଁ ॥ ବଶିଷ୍ଠ ଆଦି ପୁରୋହିତ ସକଳ ।
 ମାନସ କଲେ ରାମ ତାହାଙ୍କୁ ହେ ଯୋଡ଼ି କରଯୁଗଳ ॥ ପୁତ୍ରୀବ ସଙ୍ଗରେ
 ସେନା ସକଳ । ରାମ ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତେ ପ୍ରତି ଜଣକେ ହେ ଭରତ କଲେ କୋଳ ॥
 ବିଶ୍ଵାସଣଙ୍କୁ ପଛେ ଚନ୍ଦ୍ରାଇ ଦେଲେ । ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ତାହାଙ୍କୁ ଯେ
 ଆଲିଙ୍ଗନ ତ କଲେ ॥ ନନ୍ଦୀଗ୍ରାମେ ପ୍ରବେଶି ଯାନ ତେଜଲେ । ବିଶ୍ଵାସଣଙ୍କୁ
 ଚାହିଁ ରାଜବ ଯେ ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ॥ କୁବେର ଯାନ ଏବେନେଉ କୁବେର ।
 ବଳେ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଥିଲ ଯେ ଅସୁର ଦଶଶିର ॥ ଯାନକୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ରଘୁ-
 ନନ୍ଦନ । ସବଦା କୁବେରକୁ ବନ୍ଦିବ ହେ ଯାଅ କୁବେର ସ୍ଥାନ ॥ କୁବେରପୁର
 ଗଲ ପୁଷ୍ପକଯାନ । ଭଣଇ ବିଶି ଆଜ୍ଞାଦେଲେକ ହେ ତାକୁ ରଘୁନନ୍ଦନ ॥

୮୦ତମ ଛାନ୍ଦ—ରାମାଭିଷେକର ଅଧିବାସ

ରାଗ—ବିପ୍ରସିଂହ ।

ଭ୍ରତପୁର ନନ୍ଦୀଗ୍ରାମ, ବିଜେ କଲେ ତହିଁ ରାମ, ପୁତ୍ରୀ ବିଶ୍ଵାସଣ ଘେନ
 ସଙ୍ଗେ । ବିଜେ କରି କଲେ ସଭା, କରଯୋଡ଼ି ସବେ ଉଭା; ଭ୍ରତ ଜଣାଇ କଥା
 ପ୍ରସଙ୍ଗେ ହେ । ରଘୁବୀର । ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ହୁଅ ଅଭିଷେକ । ଘନ ଦେଖିଲେ
 ଚୁକକ, ପ୍ରାୟେକ ଅଯୋଧ୍ୟା ଲୋକ, ଭୁମକୁ ଦେଖି ରଘୁନାୟକ ॥ ଶୁଣିଣ
 ରଘୁନନ୍ଦନ, ଭରତେ ଶୁଣ ବଚନ, ବୋଲନ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ସିନା ରାଜନ । ପାଳି
 ପିତାର ବଚନ, ପୃଥ୍ଵୀ କର ପାଳନ; ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ନୋହି ଭ୍ରମାଭ୍ରମ ହେ ।
 ଭ୍ରତବୀର । ରାଜା ହୋଇ କର ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରେଣ । ଆମ୍ଭର ବଚନ କର ମନରେ
 ଆନ ନ ଧର, ତୁମ୍ଭରେ ଆମ୍ଭର ଅନୁରାଗ ହେ ॥ ଯୁଣିଣ କୈକେୟୀ ପୁତ୍ର,
 କରଯୋଡ଼ି ଭରତ, ଜଣାଇଲେ ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ରମରେ । ଯହିଁ
 ଉଦେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଶୁଦ୍ଧ କ ତା ଧାଗେ ଦଶି, ଅନୁଗ୍ରହ କର

ମୋହନରେ ହେ । ରଘୁନାଥ । ପିତା ଯେବେ ମୋତେ ଦେଲେ ସ୍ବର୍ଗ । ମୁଁ ତାହା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଲି । ତୁମ୍ଭର ସେବକ ହେଲି, ମୋଠାରେ ହୁଅ ସଦୟ ହୁଅ ହେ ॥ ଯେଉଁ ଭାର ମଉଜସ୍ବ, ପୃଷ୍ଠରେ ପାରଇ ଧରି, ସେ ଭାର କି ବହଇ ଗୟଲ । ରାଜ୍ୟକୁ ନୁହଇ ଯୋଗ୍ୟ; ତୁମ୍ଭଙ୍କର ପାର ଶ୍ରେୟ, ସିଂହବଳ ଉଷେ କି ଶୃଗାଳ ହେ । ରଘୁନାଥ । ମୋର ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର । ଦେଖିଣ ସକଳ ଲୋକ, ହରନ୍ତୁ ସକଳ ଶୋକ, ପୃଥ୍ବୀରେ ହୁଅ ଦଣ୍ଡଧର ହେ ॥ ରାମ ସୀତାଙ୍କର କଲେ ଭ୍ରତ ପୁତ୍ରୀବେ କହିଲେ, ଚାରି ସମୁଦ୍ର ଅଣାଅ ଜଳ । ଏହା ଶୁଣି କପିପତି, ପେଶିଲେ ସେ ଉଷପତି, ସୁଷେଣ ବେଗ ଦରଶୀ ମାଳ ସେ । ରାବଣାର । ଭରତରେ ଅନୁଗ୍ରହ କଲେ । ପମାର ଲାଗି କରଇ, ଜଟାମାନ ଉପୁଡ଼ାଇ, ମାର୍ଜ୍ଜନା ତାହାଙ୍କୁ କରଇଲେ ସେ ॥ ମାର୍ଜ୍ଜନା ହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ. ଶସ୍ତ୍ରଦାନ ଦେହଶୟନ, ଭ୍ରତ ସଙ୍ଗେ ହୋଇଲେ ସୁବେଶ । ପୁତ୍ରୀ ବିଶ୍ବେଶ ନେଇ, ପମାର ଲାଗି କରଇ, ତଦନ୍ତେ ମୁଣ୍ଡଲେ ଯତିବେଶ ସେ । ରାବଣାର । ଶ୍ରୀମୁଖେ ହେଲେ ପମାର ଲାଗି । ଦାଡ଼ି ନଖାନ୍ତ ପକାଇ, ସିମୁଣ୍ଡ ଜଟା ଫେରାଇ, ତନୁ ଭ୍ରତ କରନ୍ତ ଉଲଗି ସେ ॥ ସୁବାସ ଜଳରେ ସ୍ନାନ, ସ୍ନାନବସନେ ପୋଛିଣ; ସିମୁଣ୍ଡ ସେ ପୁଣି ଶୁଖାଇଲେ । ସାଜିଲେ କୁସୁମ ରୁଲ; ପିନ୍ଧିଲେ ପୀତ ଦୁକୁଲ; ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ଲାଗି ହେଲେ ସେ । ରାବଣାର । ଲାଗି ହେଲେ ତଡ଼ାଉ ରହଇ । କଣ୍ଠେ ରୂପସରି ହାର; ପୁଷ୍ପବଳ ଶୋହେ ଉର; କରେ କଟଟୀ ବାହୁଟୀ ହାର ସେ ॥ ଶ୍ରୀରହ ମୁଦ୍ରିକାବର; ଶୋଭା ଦିଶଅଛି କର; ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ର ଶେ ସୁରହ ଚୁପୁର ଦୋଷତ ଏ ପୀତାମ୍ବର; ଅଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦନ କର୍ପୁର; ଅଧିବାସ ଗାରବରଙ୍କ ସେ । ରାବଣାର । ଧନୁଶର ଧରି ବଣି ଗାରୁଡ଼ାଙ୍କି ସାଜେ ସେ । ୯ ।

୮୧ ତମ ଛାନ୍ଦ -- ଅଯୋଧ୍ୟାନାରୀଙ୍କର ବଚନ

ରାଗ—ପୁରୀ

ରାମ ଆଗମନ ଶୁଣି; ଅଯୋଧ୍ୟାପୁର ତରୁଣୀ; ଏକ ଆଲକରେ ଧାଇଁଲେ ଯେ । ଶୁଭ ସୁର ବନ୍ଧୁ ଘର; ବସନେ ଯେ ତତପର; ଲଜଭୟକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ଯେ । ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା । ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ ମୁଖ । ରତି ଘେନି କି ମଦନ, ଚଢ଼ିଣ ଆସଇ ଯାନ; ବନ୍ଧିଲେ ସୁରବିଶିଖ ସେ ॥ କେ ବୋଲଇ ଥିଲ ଦାଡ଼ି ଶୋଭା ଦିଶୁଥିଲ ବେଡ଼ି; କେ ବୋଲଇ ଥିଲ ଜଟ ଗୋ । ଧରିଛନ୍ତି

ଧନୁବାଣ; ଏଟି ମାଇଲେ ରାବଣ, ତ୍ୟଜିଲେ ଅଜନପଟ ଗୋ । କେ ବୋଲେ
ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା, ମାନସ କରଇ ଲେଖା, କେ ବୋଲଇ ନବଯୁବା ଗୋ । କେ
ବୋଲଇ କି ମଦବା, ଶରୀକି ଘେନ କୋଳେ ବା, ଅଯୋଧ୍ୟା ସୈନ୍ୟ କଅବା
ଗୋ ॥ କେ ବୋଲଇ ମହାବାହୁ, ଶୁଭେ ଯୁଗେ ରାଜା ହେଉ, ଆତ୍ମକୁ ସେ
ଯୁଖ ଦେଉ ଗୋ । ଏମନ୍ତ ବୋଲି ତରୁଣୀ, ଏକେ ଆରକେ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ, ବଣି
ବୋଲେ ଦୁଃଖ ଦହୁ ଗୋ । * ।

୮୨ ତମ ଛାନ୍ଦ—ରାମଙ୍କ ଅଯୋଧ୍ୟାନବରକୁ ବିଜୟ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଞ୍ଜରୀ

ହେମ ରତ୍ନବର ଚଢ଼ି ରଘୁକୁଳ ଶର । ବାମକରେ କୋଦଣ୍ଡ ଦକ୍ଷିଣ
କରେ ଶର ॥ ବେନପାଶେ ଶୋଭା ଦିଶୁଅଛି ଭୃଷଣର । ଜନକନନ୍ଦନ ବିଜେ
ବାମପାରଶ୍ବର ॥ ଶ୍ରେତଛନ୍ଦ ଧରିଛନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ରଧନ ବାର । ଭରତ ରଥ ବାହାନ୍ତି
ସଧୀର ସଧୀର ॥ ବେନପାରୁଣେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବିଘ୍ନେଷଣ ବେନ । ବେନ ଶ୍ରେତରୂପର
ଡାଳନ୍ତି କରେ ଘେନ ॥ ମହାଗଜ ଆଗେହଣ କରି କପିପତି । ପଟୁଆର କରି
ଆଗେ ଚଳାଉ ଅଛନ୍ତି ହନୁ ଅଙ୍ଗଦ ଜାମ୍ବବ ସୁଷେଣ ଯେ ମାଳ । ଗଜୋପରେ
ଚଢ଼ିଛନ୍ତି ବିଶାଳ ବିଶାଳ ॥ ଏହିରୂପେ ଗଜ ଚଢ଼ି ଯୁଥପତିମାନେ । ଅଶ୍ବ
ସୁଖାସନେ ବସିଛନ୍ତି ଆଉମାନେ ॥ ମଣିମୟ ଆଭରଣେ ଦିଶୁଛନ୍ତି ତୋର । ଶତ
ସଙ୍ଗେ ବହୁତ ଦେବତା ଥିଲା ପରା ॥ ଅଗ୍ରେ ଦ୍ବିଜମାନେ କରୁଛନ୍ତି
ବେଦଧ୍ବନି । ଦଧି ସରା ମୋଦକ କେ କରେ ଛନ୍ତି ଘେନ ॥ ମଙ୍ଗଳ ଅଷ୍ଟକ
ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ଜଉତିଷେ । ଶ୍ରୀ କବିବାର କରୁଅଛନ୍ତି ବିଶେଷେ ॥ ଗଣିକାଏ
ପଟୁଆର ନୃତ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ତରୁରଙ୍ଗ ବଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଳିଯାନ୍ତି ॥ ବିବିଧ
ଛନ୍ଦ ବିବିଧ ପତାକା ସୁନ୍ଦର । ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ନାଦରେ ପୂରେ ସୁରପୁର ॥
ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ କି ନବଦନ ଯାହା ସାରି । ନନ୍ଦଘୋଷେ ଚଢ଼ି କି ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ
କରି ॥ ରାବଣ ସହାରି ଜୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଘେନି ଅବା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦିଶୁଛନ୍ତି ସେହି
ରୂପେ ଶୋଭା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖିଣ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରବାସୀ । ଆନନ୍ଦ ହୋଇଣ
ମହାଗହଳରେ ପଶି ॥ କେ ବୋଲଇ ବରି କି ଆସଇ ବୟୁରାସ । ଆଉ ଥରେ
ବିଷା ଅବା କରିବା କୁମାରୀ ॥ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକେ ।
ଶତର • ବୃନ୍ଦନ ପ୍ରାୟ ଦିଶଇ ଛଟକେ ॥ ଦ୍ବାରେ ଦ୍ବାରେ ରାଧାବୃନ୍ଦ ହେମ
ପୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ଦ । ପ୍ରମଥ ପୁର ମଣ୍ଡିତ ଦିଶଇ ଆରତ । ରାମ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖି
ଅଯୋଧ୍ୟାନବର । ତେଣୁକରି ଉତ୍ତୁକୁଛି କି ଅବା ସାଗର । ସିଂହଦ୍ବାର ଦେଖି

ଓହ୍ଲାଇଲେ । ନଗର ଭିତରକୁ ବଜୟ କରି ଗଲେ ॥ ସୀତକୁ ଘେନି ଗଲେ
ପ୍ରିୟ ସଖୀଗଣେ । ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ସବୁ ଶ୍ରୀମାନେ । ବିଜେ କଲେ
ଶ୍ରୀରାମ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସିଂହାସନେ । ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ବସା ଦେଲେ ଆପଣା ଉପନେ ॥
ବିଭୀଷଣ ରହିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ପୁର । ଚନ୍ଦ୍ର କପି ସମ୍ମୁଖେ ପାଇଲେ ବିଦ୍ୟାଦର ॥
ଜଣ ଜଣକେ ଚରଣ ଜଳେ ଭ୍ରତାଗର୍ଭ । ବିଦ୍ୟା ଆସନମାନଙ୍କେ ପୂରିଲ
ନବର । ମହା ଆନନ୍ଦେ ରହିଲେ ଚତୁରଞ୍ଜବଳ । ବିଶି ମନ୍ତ୍ର ରାମ ପାଦକମଳେ
ଭ୍ରାହ୍ମଣ । ୫ ।

୮ ଶତମ ଛାନ୍ଦ—ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଅଭିଷେକ

ରାଗ — ମଙ୍ଗଳଧନାଶ୍ରୀ

ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ ରାସ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଚରିତ ପିୟୂଷ । ଅଧିବାସ
ମଣ୍ଡପମଣ୍ଡପୀ । ତହିଁ ଅଧିବାସ ରାଜମଣି ॥ ଅଧିବାସ କଲେ ଶର୍ପିଜଳ ।
ନୃତ୍ୟ ଗୀତେ ରଜନୀ ତହଳ । ପ୍ରାତୁ ଶୀଘ୍ର ଶ୍ରୀରାମ ମାଜଣା । ତଡ଼ାଉ
ଲଗି ରାବଣକଣା ॥ ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ଖରତୁଳ । ହୃଦରେ ପଦକ ପଦ୍ମମାଳ ।
କଣ୍ଠେ ଚୂପସରି ହୃଦେ ହାର ॥ ବାହୁବଳ ଶୋହେ ସୁବାହୁର ॥ ମଣିବଲେ
କଙ୍କଣ କଚଟି । ସୁରହ ମେଖଳା ଶୋହେ କଟି । ଶ୍ରୀପୟରେ ତଡ଼ାଉ
ନୁପୁର । ମୁଦ୍ରିକା ମଣ୍ଡିତ ଅଙ୍ଗୁଳର । ହେମ ସମ ବିଚିତ୍ର ଅମ୍ବର । ଲଗି
ହୋଇଲେ ସୁନ୍ଦର ବର ॥ ଖଣ୍ଡା ଯମଦାତ୍ କଟିଦେଶ । ବେନି ତୁଣୀଭର
ବେନି ପାଶ । ବାମେ କୋଦଣ୍ଡ ଦକ୍ଷିଣେ ଶର । ଘେନି ଅଛନ୍ତି ସେ
ସାରବର ॥ ଉଚ୍ଚ କନକ ବେଦିକା ପୁର । ନବରତ୍ନ ମଣ୍ଡପ ସୁନ୍ଦର
ରତ୍ନକଳସୀ ପରେ ପତାକା । ଶରମାନଙ୍କ ବିଜେ କି ଏକା ॥ ତଉପାଶେ
ଶୋହେ ବିଦ୍ୟାପୁର । ମେଲ କାଠେ ମଣ୍ଡପୀ ଅପାର ॥ ସେ ବେଦିକାପରେ
ସିଂହାସନ । ତହିଁ ବିଜେ ଶ୍ରୀରାମ ରାଜନ । ସୁବେଶ ହୋଇ ଜନକ-
ଜେମା । ରାମ ବାମପାଶେ ବିଜେ ରାମା । ବିଭୀଷଣ ସୁଗ୍ରୀବ ଏ ବେନି ।
ରୂପରେ ରୂପରେ ଛନ୍ତି ଘେନି । ବେନିପାଶେ ବିଷ୍ଣୁ ଧୀର ଧୀର ।
ଶ୍ଵେତଚ୍ଛଦ ଶୟନ କର ॥ ଭ୍ରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନି ପାରୁଣ୍ଡେ । ଶର୍ପିଜଳ
ଘେନି କଳସେ । ବଶିଷ୍ଠାଦି ପୁରୋହିତ ମିଳି । ଜଳ ଡାଳିଲେ ରାମ
ମଉଳି । ତଦନ୍ତରେ ପୁଣି ଦ୍ଵିଜମାନେ । ଅଭିଷେକ କଲେ ସାବଧାନ ॥
ତଦନ୍ତେ ଭ୍ରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନି । ଅଭିଷେକ କଲେ ଜଳ ଘେନି ॥ ଚନ୍ଦ୍ରନ୍ତେ
ସନ୍ଦିପ୍ତ ଯୋଦ୍ଧା ସାରେ । ଅଭିଷେକ କଲେ ରାମଣିରେ । ତଦନ୍ତରେ
ବିଦ୍ୟା ନାୟକୁଳ । ଅଭିଷେକ କଲେ ଶିରେ ଜଳ ॥ ତଦନ୍ତରେ ମନ୍ତ୍ରୀ-

ମାନେ ମିଳି । ଅଭିଷେକ ସେ କଲେ ମଉଳି । ତଦନ୍ତେ ବେଶ୍ୟା
 ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀ । ଅଭିଷେକ କଲେ ଜଳଗଣି ॥ ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ର, କଙ୍କଡ଼ା
 ଗଣୀ । ପୁଷ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀରେ ଗୁରୁ ମିଶି । ସେ ଦିନ ଶ୍ରୀରାମ ଅଭିଷେକ ।
 ଖ୍ୟାତ ହୋଇଲେ ସକଳ ଲୋକ ॥ ବାଜଇ ବିଦ୍ୟ ବାଦ୍ୟମାନ । ଶୁଭ୍ରଅଛି
 ଶହର ଭୁବନ । ଜାଣି ଶହ ଅଭିଷେକ କାଳ । ଦେଲେ ଦେବ ବେନ
 ରତ୍ନମାଳ । ମାଲେ ତହୁଁ ଅଙ୍ଗେ ଲଗି ହେଲେ । ଆଉ ମାଳ ଜାନକୀ
 ଦେଲେ । ଆକାଶେ ମିଳି ଅମରଲୋକ । ରାମେ କଲେ ପୁଷ୍ପ ଅଭିଷେକ ॥
 ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ ବାନର ନର । ପଟ୍ଟିଆରେ ରହିଛନ୍ତି ଦୁର । ନୃତ୍ୟ କଲେ
 ବାରନାଶ ଗଣ । ସୁସଜ୍ଜିତ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରମାଣ ॥ ଅଭିଷେକ ଯେଣୁ ହୁଏ
 ଶେଷ । ଶ୍ରୀରାମ ସୁଗ୍ରୀବ ରାଜ ପାଶ । ଦେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଗଳାର ହାର ।
 ପଞ୍ଚରୁଷ କଲେକ ଅପାର । ଅଙ୍ଗଦକୁ ଦେଲେ ଅଙ୍ଗଛଦ । ହୋଇଲେ
 ସେ ବହୁତ ପ୍ରମୋଦ ॥ ହନୁକୁ ଦେଲେ ମୁକୁତାମାଳା । ଦେଲେ ମାଳା
 ବିଭୂଷଣ ଗଳା ॥ ଯଥପତି ସମସ୍ତେ ପାଇଲେ । ବହୁ ହୁଷ୍ଟ ଋଷିପତି
 ହେଲେ । ସୀତା ହେଲେ ହନୁବୀରେ ହାର । ଲମ୍ବାଇଲେ ହନୁ ତାହା
 ଉର ॥ ଦେଇ ଦେଶ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲେ । ଯେଉଁମାଳା ଶହ ଦେଇ-
 ଥିଲେ । ହନୁକୁ ରାଜଣ ଦେଶ ପାଶ । ଦେଲେ ସେ ମାଳା ତା
 ଗ୍ରୀବା ଦେଶ ॥ ଦେଖି ତା ରାଜବ ହେଲେ ତୋଷ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ହନୁ
 ଆସ ଆସ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ବର ଦେବା । ସବୁଦିନେ କରୁଥିବ ସେବା ।
 ଯେତେ ଦିନ ରାମ ନାମ ଥିବ । ତେତେ ଦିନ ଅମର ହେଇବ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
 ସେବିବ ଯେଉଁ ନର । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ହୋଇବ ତାହାର ॥ ଯେଉଁ ବନେ
 ତୁମ୍ଭେ କପି ଥିବ । ସେ ବନେ ସମସ୍ତ ଫଳ ହେବ । ବର ପାଇଣ ମାରୁତି
 ହୁଷ୍ଟ । ଶୁଣି ସବୁ କପି ହେଲେ ତୁଷ୍ଟ ॥ ଶୁଣି ବିଭୂଷଣ କପିବଳ ।
 ମେଲଣି ମାଗିଲେ ସେହିକାଳ । ତାର ରୋମା ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ରାଣୀ । ବସ୍ତ୍ର-
 ଅଳଙ୍କାର ଦେଲେ ଆଣି ॥ ରାମ ତହୁଁ ପାଇ ପଞ୍ଚରୁଷ । ବସାକୁ ଗଲେ
 ହୋଇ ହରଷ । ରାମ ଛାମୁକୁ ରାଜ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବୋଲନ୍ତି ହେକର ମନ୍ତ୍ରୀପଣ ॥
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାଙ୍କର ନ କଲେ । ମନରେ ଏମନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧଲେ । ସମସ୍ତେ
 ବୋଲିବେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଏଥକୁଟି ସଙ୍ଗେ ଯାଇଥିଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣର
 ନାସ୍ତିକଲ ଜାଣି । ଭ୍ରତକୁ ରାଜଣ ରାମମଣି । ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ-
 ପଣେ ଶାନ୍ତି । ଭ୍ରତ ଜଣାଇଲେ କରଯୋଡ଼ ॥ ଅସୁମନ୍ତୀ ସୁମନ୍ତ ସଙ୍ଗର
 ଏମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଆଜ୍ଞା କର । ଶୁଣି ରାମ ଦେଲେ ଶାନ୍ତିମାନ । ଅଭିଷେକ
 ହୋଇଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ସୀତା ଯେନ ବିଦ୍ୟପୁରେ ବିଜେ । ସମସ୍ତେ ରହିଲେ

ଯେହା କାର୍ଯ୍ୟ । ସ୍ୱଜକାନ୍ତ ହୋଇଲ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ରାମ ପାଦେ ଘନ ବସି
ମନ ।

ଲଙ୍କାକାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ

—X—

ଉତ୍ତର କାଣ୍ଡ

୧ମ ଛାନ୍ଦ—ରାମଙ୍କ ନକଟେ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରବେଶ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳ ଗୁଞ୍ଜରୀ

ଅଭିଷେକ ଆରବିନ ଦେବ ରାବଣ'ର । ସୁଗ୍ରୀ ବରାଧନ ଭ୍ରତ ଘେନ ସନ୍ତ୍ରା
କରି ॥ ବଶିଷ୍ଠ ଜାବାଳ ପୁତ୍ରସହିତ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ । ମହା ରାଜାମାନେ ଛନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀରାମ
ଆସ୍ଥାନେ । ଏମନ୍ତ ସମୟେ ଦ୍ୱାରା ଜଣାଇଲ ଯାଇଁ । ଅସ୍ତ୍ର ଅଛନ୍ତି ସିଂହଦ୍ୱାରେ
ଉଦ୍ଧା ହୋଇ ॥ ସମସ୍ତ ରୁଷି ମାନଙ୍କୁ ସଜଡ଼ାର ଘେନି । ଏମନ୍ତ ଜଣାଇ ଶିରେ
ଦେଲ କର ବେନି ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଦ୍ୱାରପାଳ ବେଗେ ଚଳିଗଲ । ବହୁ
ପୂଜା କରି ତାଙ୍କୁ ଗୁମୁକୁ ଆଣିଲ । ଦେଖି ରାମ ସିଂହାସନୁ ବେଗେ ଓହ୍ଲାଇଲେ ।
ଚରଣ ଛୁଇଁବ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲେ ॥ ଜଣ ଜଣକରେ ତାଙ୍କୁ ପୂଜାମାନ୍ୟ
କଲେ । ସୁବଞ୍ଚ ଆସନମାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଲେ ॥ ଅଗସ୍ତି ବୋଲନ୍ତି ରାମ ଥିଲ
ଘୋର ବନେ । ଅଭିଷେକ ଶୁଣି ଆସିଅଛୁ ହୃଷ୍ଟମନେ ॥ ଦେବତା ରୁଷି ମାନଙ୍କୁ
ଦେଲ ହେ ଅଭୟ । ରାବଣକୁ ମାରି ଯାହା ଲଙ୍କା କଲ ଜୟ ॥ ଭାଗ୍ୟବଳେ
ନେତେ ଆମ୍ଭେ ଦେଖିଲୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ । ମହାସୁନୀ କରାଇଲୁଁ ନୟନ ମନକୁ ॥ ରାବଣ
କୁନ୍ଦକଣ୍ଠକୁ ଯାହା ନିବାରିଲ । ମହାଘର ଅଶ୍ରୁତ ଅଲୌକିକ କର୍ମ କଲ ॥ ଏଥୁ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଃସହ ରାବଣୀର ବଧ । ଦେଖି ଚକିତ ହୋଇଲେ ସକଳ ବିବୁଧ ॥ ରାମ
ସନ୍ତୋଷିଲେ ଯେ ରାବଣ ମହାବୀର । ତାଙ୍କୁ କପାଳ ପ୍ରଣାୟା ନ କଲ ମୁନିବର ।
ଯେବେ ମୁହିଁ ଶୁଣିବାକୁ ହୋଇବ ଭଜନ । ମୋତେ ସମସ୍ତ କହିବ ଚପୋଧନ ॥
ମୁନି ବୋଲନ୍ତି ସମସ୍ତ କଥା ଜାଣୁ ଆମ୍ଭେ । ସାବଧାନ ହୋଇଣ ଶୁଣିବ ଏବେ
ତୁମ୍ଭେ ॥ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ପୁଲସ୍ତି ମୁନିବର । ସମସ୍ତେ ଯେ ବୋଲନ୍ତି
ଦ୍ୱିତୀୟ କୁଣଧର ॥ ତପ କରିବାକୁ ମେରୁ ପାଶକୁ ଯେ ଗଲେ । ତୃଣବନ୍ଧୁ
ମଠ କିଛି ଦୂରରେ ଦେଖିଲେ ॥ ମନେରମ ସ୍ଥାନ ମେରୁପାଶେ ଦେଖି

ମୁନି । ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତି ଦିବସ ରଜନୀ ॥ ଋଷିକନ୍ୟାମାନେ ସେଠାବରେ
 ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ । ଶ୍ରୀତା କଲେ ସେ ଋଷିଙ୍କ ଶଣ୍ଡେଦୁରେ ଥାଇ ॥ କେ ଶଶା ବାଦ୍ୟ
 ବଜାଇ କେ ଗାବନ୍ତ ଗୀତ । ଉନ୍ମତ୍ତେ ସକଳ କନ୍ୟା ହୋଇଥାନ୍ତି ମତ୍ତ ॥ ସେ
 କନ୍ୟାଙ୍କ ମୁଖରାବ ଦେବଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଏମନ୍ତ ଜାଣିଣ ମୁନି କଲେ ମହାହୋଧ ॥
 ସେ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ମୁନି ରାଇ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ଏଠାକୁ ଅଇଲେ ଗର୍ଭ ହୋଇବ
 ବୋଇଲେ ॥ ଆଜକ ମାତ୍ରକ ଦୋଷ କଲୁ ଆମ୍ଭେ କ୍ଷମା । କାଲି ଅଇଲେ
 ଯେ ଗର୍ଭ ହେବ ସବ୍‌ବାମା ॥ କନ୍ୟା ମାନେ ନିବର୍ତ୍ତିଲେ ଋଷିବାକ୍ୟ ଶୁଣି ।
 ଭୃଗବନ୍ଦୁ ନନ୍ଦନା ନ ଥିଲେ ତାହା ଜାଣି ॥ ଆରଦ୍ଧନ ଖେଳିବାକୁ ଗଲେ ସେ
 ସୁମୁଖୀ । ସଖୀମାନଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ହୋଇଲେ ସେ ଦୁଃଖୀ ॥ ଋଷିଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରୁ ସେ
 ସୁନ୍ଦରୀ ଗର୍ଭ ହେଲେ । ଭୃଗବନ୍ଦୁ ଋଷି ଯୋଗବଳରେ ଜାଣିଲେ । କନ୍ୟାକୁ
 ଘେନିଣ ପୁଲସ୍ତିଙ୍କ ପାଶେ ଗଲେ । ଦୁହିତାର କର ଧରି ସମର୍ପଣ ଦେଲେ ॥
 ଶ୍ରୀ ମୁନି ଭୃଗୁଙ୍କୁ ସେବା କରୁ ତପସ୍ଥାନେ । ଭୃଗୁଙ୍କୁ ଏ ଦୁହିତାକୁ ଦେଲି
 ତୋଷମନେ ॥ ଶୁଣିଣ ପୁଲସ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ । ଆପଣା ଶାପରୁ ଗର୍ଭ
 ହୋଇଛି ଜାଣିଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ଦେବୀଧ୍ୟାନ ହେଲୁ ତୋର ଗର୍ଭ । ଏଥୁ ଯେଉଁ
 ପୁଅ ହେବ ହୋଇବ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ॥ ଏମନ୍ତେ କିଛି ଦିନାନ୍ତେ ହୋଇଲୁ ଜନମ ।
 ବିଶ୍ୱବା ଋଷି ବୋଲିଣ ଦେଲେ ତାର ନାମ ॥ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରାୟ
 ବିଶ୍ୱବା ମହାଋଷି । ବହୁ ତପ କଲେ ମେରୁ ଉତ୍ତରରେ ବସି ॥ ଉରଦ୍ଧାଜ
 ମୁନିଙ୍କ ଜେମାକୁ ବିଷ୍ଣୁ ହେଲେ । ପୁଅ କାମନା କରିଣ ପୁଣି ତପ କଲେ ॥
 ବିଶ୍ୱବାଋଷିରୁ ବୈଶ୍ରବଣ ହେଲେ ଜାତ । ସୁଲକ୍ଷଣ ବୋଲି କୋଳେ ଘେନି
 ଜଗନ୍ନାଥ ॥ ଦିଗପାଳ କରିବେ ବୋଲିଣ ବିଭୀଷଣେ । ସେ ବଇଶ୍ରବଣ ବହୁ ତପ
 ଆଚରିଲେ । ସହସ୍ର ବରଷଯାଏ କଲେ ଅମ୍ଭ ପାନ । ସହସ୍ର ବରଷ କଲେ
 ପବନ ଅଶନ । ପୁଣି ସହସ୍ର ବରଷ କିଛି ନ ଖାଇଲେ । ଏଣୁକରି ଧାତାତାଙ୍କୁ
 ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ॥ ସେ ବଇଶ୍ରବଣକୁ ଦେଲେ କୁବେର ପଣ । ଦିଗପାଳ
 ହୋଇଲେ ଖଟିଲେ ଯଶଗଣ ॥ ଧାତା ନିର୍ମାଣ କରି ଦେଲେ ପୁଷ୍ପକୟାନ ।
 ମନୋରଥ କଲେ ବୁଲେ ଚଉଦ ଭୁବନ ॥ ତାଙ୍କ ବରକୁ ପାଇଣ ପିତାଙ୍କୁ
 କହିଲେ । କୁବେର କରିଣ ମୋତେ ସ୍ଥାନ ତ ନ ଦେଲେ ॥ ପିତା ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ
 ଲଙ୍କାପୁର ଘୋର କର । ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଅଛି ପୃଷ୍ଠେ ଥିଲେକ ଗୟର ॥ ପିତା
 ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଲଙ୍କାପୁର କଲେ ସ୍ଥାନ । ପ୍ରତ୍ୟହ ଯାଇଁ ତାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ଦର୍ଶନ ॥
 ରାମ ପଶୁରନ୍ତି ପୃଷ୍ଠେ ଲଙ୍କେ ଦୈତ୍ୟ ଥିଲେ । କେତାହାଙ୍କୁ ମାଇଲେ ସେମାନେ

କେଣେ ଗଲେ ॥ ଏ କଥା ବିସ୍ତାରି ମୋତେ କହ ମୁନବର । ଭଣେ ବିଶି
ଅହନ ଶି ଶ୍ରୀରାମ ପପୁର । ୪୫ ।

—X—

୨ୟ ଛାନ୍ଦ—ଯଶସୀସୟଙ୍କ ଜନ୍ମ

ରାଗ—ମୁନବର ବାଣୀ

କହନ୍ତି କୁମୁକୁମର । ଶୁଣି ଆଦେ ରଘୁବୀର । ପରୁରିଲ ତୁମ୍ଭେ
ଯାହା । କହିବା ତାହା ଯେ ॥ ପଦ୍ମଯୋନି ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଆଗେ ଜଳ ଜାତ
କଲେ । ପଛେ ପୁରୁଷେକ ଜାତ । କଲେକ ତାତ ଯେ ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ
ଗୃହିଁ । ଏ ଜଳ ରଖିବ ଯାଇଁ । ଆଜ୍ଞା ଯାଇଣ ସେ ଗଲେ । ଜଳ ରଖିଲେ
ଯେ ॥ କେତେହେକ କାଳ ଅନ୍ତେ ॥ ଜଳ ସେହି ରଖିଯାନ୍ତେ । ଶୁଧା ଭୂଷାରେ
ଆକୁଳ । ହେଲେ ସକଳ ସେ ॥ ଥୋକେ ଲୋକେ ମନ କଲେ । ଜଳ ପିଇବା
ବୋଉଲେ । ଥୋକେ କଲେ ତାହା ନାହିଁ । ସଭୟ ହୋଇ ଯେ ॥ ତାହିଁ ଯେଉଁ
ମାନେ କଲେ । ସେମାନେ ରାକ୍ଷସ ହେଲେ । ପିଇବ ଯେତେ ବୋଇଲେ । ଯଶ
ହୋଇଲେ ଯେ ॥ ରାକ୍ଷସ କୁଳରେ ଜାତ । ହେତ ପ୍ରହେତ ବିଶ୍ୟାତ । ପ୍ରହେତ
ବିଶ୍ଵ ନୋହିଲ । ହେତ ହୋଇଲ ଯେ ॥ କାଳଭଗ୍ନୀ ସଦାନାଥ । ହେଲ ତାର
ମନୋହାରୀ । ରସିଣ ସଦାର ସଙ୍ଗେ । ବିବିଧ ରଙ୍ଗେ ଯେ ॥ ସେ ଜନ୍ମ କଲ
କୁମର । ମହାକନ୍ଦର ଉପର । ପକାଇ ଗୋଡ଼ାକୁ ଗଲ । ସେହି ରେଧିଲ ଯେ ॥
ଭ୍ରମନ୍ତେ ଶିବଗଉରୀ । ରେଦନ ଶୁଣି ତାହାର । ପୁତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତ ତାଙ୍କୁ କଲେ ।
ପୁବର ଦେଲେ ଯେ । ନାମ ଦେଲେ ବିଦ୍ୟୁକେଶ । ବର ପାଇ ସେ ହରଷ ।
ପିତାଙ୍କ ସନ୍ନିଧେ ଗଲ । ସବୁ କହିଲ ସେ ॥ ଶାଳକଟାକଟୀ ନାଥ । ତାଙ୍କୁ
ପିତା ବିଶ୍ଵ କରି । ତହିଁରୁ ଜାତ ସୁକେଶ । ମହା ରାକ୍ଷସ ଯେ ॥ ଏକ ପକ୍ଷରୁ
କୁମାରୀ । ସୁକେଶକୁ ବିଶ୍ଵ କରି । ତହିଁ ଜାତ ଭନ ପୁତ୍ର । ସେ ବଳବନ୍ତ ଯେ ॥
ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ । ମାଳୀ ସୁମାଳୀ କନିଷ୍ଠ । ବହୁକାଳ ତପ କଲେ ।
ବର ପାଇଲେ ଯେ ॥ ସେ ମାଳୀ ସୁମାଳୀ ଦୁଷ୍ଟ । ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଧର୍ମନିଷ୍ଠ । ଯାଗ
ମାନ କଲେ ନଷ୍ଟ । ବେନ ପାପିଷ୍ଠ ଯେ ॥ କନକ ଲଙ୍କାଭୁବନ । ପୁରୁଷ ଯେ
ଶକ୍ତିକ ସ୍ଥାନ । ଦେବତା ତହିଁରେ ଥିଲେ । ପକାଇ ଗଲେ ଯେ ॥ ସେ ମାଳୀ
ସୁମାଳୀ ବେନ । ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ବେନ । ସେ ଲଙ୍କେ କଲେ ନିବାସ ।
ଭ୍ରମେ ବିଦିଶ ଯେ ॥ ରାକ୍ଷସେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଲେ । ସ୍ଵର୍ଗପୁର ଜୁର କଲେ ।

ଶହ ସଂଗ୍ରାମେ ଯାଉଲେ । ପଳାଇ ଗଲେ ଯେ ॥ ଧାତାଙ୍କୁ କଲେ ଗୁହାର ।
 ଶୁଣି ବୋଲେ କୁଣଧାରୀ । ଶିବଙ୍କୁ କହ ହେ ଯାଇଁ । ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ସେ ॥
 ଶୁଣି ଲଜଳାସ ଗଲେ । ଶିବଙ୍କୁ ଗୁହାର କଲେ । ଶିବ ସେମାନଙ୍କ ବାଣୀ ।
 ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣି ଯେ ॥ ଆମ୍ଭେ ବିଦ୍ୟାକ୍ରେଷ ବଂଶ । କେମନ୍ତେ କରିବୁ ନାଶ ॥
 ଯାଅ ତୁମ୍ଭେ ବିଷ୍ଣୁ ପାଶ । କରନ୍ତୁ ନାଶି ଯେ ॥ ଶିବମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣି । ବାହୁଡ଼େ
 କୁଳଶପାଣି । ବିଷ୍ଣୁ ସନ୍ନିଧକୁ ଗଲେ । ଗୁହାର କଲେ ଯେ ॥ ଅନାଦି ଦେବ ।
 ଅଚ୍ୟୁତ । ସର୍ବପ୍ରାଣୀ ପଞ୍ଚଭୂତ । ରାମ ସଦ୍‌ପାଦେ ଶିଖି । ବିଶି ରଚିତ
 ଯେ । ୨୩ ।

ନାୟ—ଛାନ୍ଦ ମାଳୀବଧ ବର୍ଣ୍ଣନା

ରାଗ—ବଙ୍ଗଳାଶ୍ରୀ

ଶୁଣ ହେ ରାଜବ ଘେନି ସର୍ବଦେବ ବିଷ୍ଣୁ ଗୁମୁରେ ବାସବ । ବେନି
 କରଯୋଡ଼ି ବହୁ ସୁତି କଲେ ହୋଇଣ ଉକତି ଭାବ ॥ ମାଳୀ ସୁମାଳୀ
 ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଉତ୍ପରେ ସ୍ୱର୍ଗେ ନ ପାରିଲୁଁ ରହି । ସବୁଦିନେ ବିଷ୍ଣୁ ଦେବ
 ଦୟା କର ଗୁମୁକୁ ଅଇଲୁଁ କହି ॥ ଶୁଣି ବିଶ୍ୱନାଥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ତୁମ୍ଭ
 ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯେବେ ଆସିବେ । ସେକାଳେ ତୁମ୍ଭ ଦୂତ ଆସି କହିଲେ ତହିଁର
 ଦଣ୍ଡ ପାଇବେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ବହୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଣ ଦେବତା ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ।
 ଏ ବାରତା ପାଇ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ବେନି ଭାଇଙ୍କି ରାଇ କହିଲେ । ଶୁଣ ହେ
 ବାବୁ ଦେବତାଙ୍କ ଚରିତ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ମାରିବା ପାଇଁ । ଶହ ସହସ୍ର ସକଳ
 ଦିଗପାଳେ ଧାତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଯାଇଁ ॥ ଧାତା ବୋଇଲେ ଶିବଙ୍କ ପାଶେ ଯାଅ
 ଶୁଣି ଶିବପାଶେ ଗଲେ । ସଦାଶିବ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦୟା ବଢ଼ଣ ସୀତକାର ସେ
 ନ କଲେ ॥ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କହିଲେ ବିଷ୍ଣୁ ଏବେ ତାଙ୍କୁ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ସପଥ ।
 ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏବେ ଦୁଷ୍ଟପଣ ଛାଡ଼ି ନୋହିଲେ ପ୍ରାଣ ମୁରୁଛ ॥ ସେ ବିଷ୍ଣୁଟି
 ଆମ୍ଭ ଅପୁରମାନଙ୍କୁ ପରାବେ କରିଅଛୁ ନାଶ । ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମର କଲେ
 ଆମ୍ଭେ ନ ପାଇବା କିଛି ଯଶ ॥ ମାଳୀ ସୁମାଳୀ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ମୁଖରୁ ଏମନ୍ତ
 ଶୁଣିଣ କହେ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଜାତ ହୋଇ ନିଜ ମରିବାକୁ ଭୟ ହୋଏ ।
 ସଂଗ୍ରାମ କରି ମରିବା ଗାଇବାକୁ ହୋଇବା ଯେବେ ନିସତ । ଆଉ ବେଳେ
 ଆମ୍ଭେ ସ୍ୱର୍ଗ ଜୁର କରି ମାରିବା କି ପୁରୁଷତ । ଏତେ ବିଚାରି ରାକ୍ଷସମାନେ
 ଘେନି ଲଙ୍କାରୁ ହେଲେ ବାହାର । ବିବିଧ ପଣ୍ଡା ଯାନମାନ ଚଢ଼ିଣ ପ୍ରବେଶ
 ଅମରପୁର ॥ ଶହ ଦେଖିଲେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସର୍ବ ରାକ୍ଷସ ।
 ସତ୍ୟରେ ସଂଗ୍ରାମକୁ ହେଲେ ବାହାର ଦୂତ ପେଶି ବିଷ୍ଣୁ ପାଶ ? ଅଇରାବତ
 ଚଢ଼ିଣ ବଞ୍ଚୁ ଘେନି ଅଇଲେ ଅମରପୁର । ସମସ୍ତ ବେବତାମାନେ ଯୁଦ୍ଧ

କଲେ ବେଢ଼ି ତାଙ୍କ ଚଉକଡ଼ ॥ ଯୁଦ୍ଧବୃତ୍ତ କହିଲେ ଦୂତମାନେ ବିଷ୍ଣୁ ଦେବଙ୍କ
ଛମୁରେ । ଶୁଣି ଗରୁଡ଼ ଆଗେହ ନାରାୟଣ ମିଳିଲେ ଆସି ସଭାରେ ॥ ଶଙ୍ଖ ଚନ୍ଦ୍ର
ଗଦା ଶାରଙ୍ଗ ଘେନିଣ ବିଜୟ ଦେବାଧିଦେବ । ଦେଖିଣ ଗୁଣସ ବେଢ଼ିଣ
ତାହାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଅସମ୍ଭବ ॥ ସମସ୍ତ ଗୁଣସ ସମସ୍ତ ଆୟୁଧ ଧରି ପରେ ବୃଷ୍ଣି
କଲେ । ସେ ଆୟୁଧମାନ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ପିନ୍ଧିନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ର ତାହା ନିବାରଲେ ॥
ବଳ ସମ ଗଦା କରେ ଧରି ମାଳୀ ହରି ସମ୍ମୁଖେ ରହିଲ । ଗରୁଡ଼ ମୁଖରେ
ପ୍ରହାର କରନ୍ତେ ବୈନତେୟ ହସ୍ତଗଲ ॥ ମହା ପୀଡ଼ା ପାଇ କଣ୍ୟପନନ୍ଦନ
ଆଗକୁ ନ କଲ ମୁଖ । ତାହା ଦେଖିଣ ଦଇତ୍ୟାରି ମନରେ ହୋଇଲେ ବହୁତ
ଦୁଃଖ ॥ ବନ୍ଦ ମୁଖ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ର ଘେନି ହରି କାଟିଲେ ମାଳୀ ମସ୍ତକ । ପୁଣିହିଁ
ଶାରଙ୍ଗ କରେ ଧରି ପ୍ରଭୁ ମାଇଲେ ସୈନ୍ୟ ଅନେକ ॥ ସୁମାଳୀ ମାଲବନ୍ତ
ବେନ ପଲାଇ ରାସାଳରେ ପଶିଲେ । ଏକା ହୋଇ ହରି ଗୋଡ଼ାଇ ଲଙ୍କାରେ
ସର୍ବଗୁଣସ ନାଶିଲେ ॥ ସେ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖି ବିଶ୍ଵବାନନ୍ଦନକୁ ତାହା
ଦେଲେ । ବୋଲେ କିଣି ବଇଶ୍ରବଣ ଯେ ସେହିକାଳରୁ ତହିଁ ରହିଲେ । ୧୦ ।

-*-

୪ର୍ଥ ଛାନ୍ଦ—ରାବଣେଶ୍ଵର କୁମୁକର୍ଣ୍ଣାଦିଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଗଗନ—ତୋଡ଼ି

ଶୁଣସି ରଘୁନନ୍ଦନ ହେ । ଗଲ କେତେହେଁକ ଦିନ । ସୁମାଳୀ ସୁନ୍ଦର
ଦୁହିତାକୁ ଦେଖି ମନେ ବିଚାରି ଏସନ ଯେ ॥ କେତେ କାଳ ଲୁଚିଥିବି ଯେ ।
ପୃଥ୍ଵୀକ ଏବେ ଯିବି । ବଳବନ୍ତ ଦେଖି ଦୁହିତା ଗୋଟିକି ନେଇ ପ୍ରଦାନ
କରିବି ଯେ ॥ ଏମନ୍ତ ଭାଳି ଅସୁର ଯେ । ଧରି କୁମାରୀର କର । ରସ ଭକ୍ତ
ବେଗେ ବାହାର ହୋଇଲ କେବଳ ବିଷ୍ଣୁର ଡର ଯେ ॥ ଦେଖିଲ ତା
ଲଙ୍କାପୁର ଯେ । ରହିଅଛନ୍ତି କୁବେର । କୁମାରୀକ ଦେଖାଇଣ ସେ ବୋଇଲ ଏ
ପୁର ଥିଲ ଆମ୍ଭର ଯେ ॥ ଏହି ସମୟେ କୁବେର ଯେ । ଚଢ଼ି ପୁଷ୍ପ ରହୁବର ।
ପିତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲଙ୍କାରୁ ହେଲେ ବାହାର ଯେ ॥ ଗରବ
ଗାବନ୍ତ ଗୀତ ଯେ । ଅପସ୍ୟ କରେ ନୃତ୍ୟ । ଛନ୍ଦ ଗୁମର ଆଲଟ ଆଦି ଘେନି
ଖଟିଛନ୍ତି ଯଶୋବତ୍ୟ ଯେ ॥ ଗଗନେ ପୁଷ୍ପବିମାନ ଯେ । ସୁମାଳୀ କହେ ନନ୍ଦନ ।
ଦେଖ ଗୋ ଦୁହିତା ଏଟି ଧନପତି ବିଶ୍ଵବାର୍ଷ୍ପିନନ୍ଦନ ଯେ ॥ ପୁତ୍ର ତାର କୋଲେ
ବେନ ଯେ । ପୁତ୍ରୀ ତାର କୋଲେ ତନି । ତୁ ଏବେ ଏ ପତି ବରି ମୋର କୁଳ

ଉଦର ଜଗନ୍ନାଥନି ଗୋ ॥ ଯାହାର ଆଇ ଦୁହିତା ଯେ । ସେ ହୁଏ ଅତି ସୁମାତା । ସେହି ଜନ୍ୟାମାନେ ଝିକୁଳ ସହିତେ ଭୁଷଣ କରନ୍ତି ପିତା ଗୋ ॥ ତୁ ଏବେ ମୋ ବୋଲ କର ଯେ । ବଞ୍ଚିବାଉଷିକ ବର । ଦେଖିଲୁଟି କି ବିମାନେ ଯାଉଥିଲ ଯାହା ପୁଅ ଧନେଶ୍ୱର ଗୋ ॥ ଏମନ୍ତ କହନ୍ତେ ତାତ ଯେ । ଜନ୍ୟା କଲେକ ସମ୍ମତ । କୁବେର ବାହୁଡ଼ି ଦେଖି ଉଷି କୁଟୀପାଶେ ମିଳିଲେ ଭରିତ ଯେ ॥ ଅସ୍ତ୍ର ହୁଏ ଅଂଶୁମାଳୀ ଯେ । ମଠ ସନ୍ନିଧିରେ ମିଳି । ଋଷି ମଠ ଏହି ଯାଅ ବୋଲି ତାକୁ ଦେଖାଇ ଦେଲୁ ସୁମାଳୀ ଯେ ॥ ପିତାର ବଚନ କର ଯେ । ମଠେ ପ୍ରବେଶ ସୁନ୍ଦର । ଉମା ଉଷା ରତି ପ୍ରାୟେକ ଦିଗର ମୋହୁଅଛି ସମ୍ଭବୁଷା ସେ ॥ ସାୟଂକାଳର ଆହୁତି ଯେ । ଦେଇଣ ବଞ୍ଚିବା ଯତି । ଯାଗଶାନ୍ତ ହୋମୁ ବାହାର ଦେଖିଲେ ଉଦ୍ଧ ହୋଇଛୁ ଯୁବଣ ଯେ ॥ ହୋଇଅଛି ହେଠମୁଖ ଯେ । ଭୂମି ଚରେ ପଦ ନଖ । ମୁନି ରୁହିଁ ବୋଲେ କାହୁଁ ଏ ଅଇଲ କାମମୋହିନୀ ବଞ୍ଚିଣ ଯେ ॥ ବୋଲନ୍ତି କାହାର ନାଶ ଗୋ । କାହାର ଅଟୁ କୁମାର । କି କାର୍ଯ୍ୟେ ଆମ୍ଭର ମଠକୁ ଆସିଛ କହ ଆମ୍ଭକୁ ସୁନ୍ଦର ଗୋ । ଶୁଣି ବୋଲେ ବାରନାଶ ଯେ । ପିତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ କର । ଭୁବର ଗୁମୁକୁ ଅଇଲି ଶ୍ରେ ମୁନି ମୁହିଁ ଅବିବାହ ନାଶ ହେ ॥ ତୁମ୍ଭେ ମନକଥା ଜାଣ ହେ । କହିବାର କି କାରଣ । ତୁମ୍ଭର ଦର୍ଶନ ପ୍ରସନ୍ନେ ଯୁବଣମାନେ ହୁଅନ୍ତି କାରଣ ଯେ ॥ ଏତେ ବୋଲି ହେଲୁ ତୁନି ଯେ । ଧ୍ୟାନରେ ଜାଣିଲେ ମୁନି । ସୁମାଳୀ ଆମ୍ଭର ଗୁମୁକୁ ପେଟିଣ ଦେଇ ଅଛଇ ନନ୍ଦନା ଯେ ॥ କରଣ ପୁଅ କାମନା ଯେ । ଆସି ଅଛଇ ଅଙ୍ଗନା । ଏମନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧ ପୁଣ୍ଡିକ ସୁତ ହୋଇଲେ ସଦୟମନା ଯେ ॥ ତା କର କରେ ଧଇଲେ ଯେ । ମାନସିକେ ବିଷା ହେଲେ । ମଠ ଭିତରକୁ ନେଇଣ ତାହାକୁ ବିବିଧ ସୁରତି କଲେ ଯେ ॥ ଉପଗତ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳେ ଯେ । ହୋଇଣ ହରିଣ ଡୋଳେ । ମହାଭୟୁକର ପୁଅ ଉପୁଜିବ ଜିଣିବ ସେ ଆଶଶ୍ରୁଳେ ଗୋ ॥ ପ୍ରଥମ ଜାତ କୁମର ଯେ । ଦଶମୁଖ ବିଂଶକର । ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଅ ଜାତ ପୁଣି ହୋଇଲ ଶ୍ରବଣ କୁମ୍ଭ ଆକାର ହେ ॥ ତୃତୀୟ ପୁଅ ହୋଇଲ ଯେ । ଶାନ୍ତ ଗୁଣକୁ ବଞ୍ଚିଲ । ଚତୁର୍ଥ ଦୁହିତା ଗୋଟିଏ ହୋଇଲ ସୂର୍ଯ୍ୟକାର ନଖ ହେଲ ଯେ ॥ ଲେକେଶଂସମାନ ହେଲେ ଯେ । ରୁଷ ପୁଅ ପୁଣି ହେଲେ । ବୋଲେ ବଞ୍ଚି ଏହା ଦେଖିଣ ସକଳ ଦେବତା ଉପୁ ପାଇଲେ ଯେ । ୨୨ ।

୪ମ ଛାନ୍ଦ—ରାବଣାଦିକର ତପସ୍ୟା

ରାଗ—କଲ୍ୟାଣ

ଶୁଣ ରାବଣ ରାବଣର ଜନ୍ମ ଚରିତ । ପୃଥିବୀରେ ହେଲ ବହୁ ଉତପାତ
 ଜାତ ଯେ । ଦଶଶିର ବଂଶକର ପିତାଳ ତା କେଶ । କଳ୍ପର ବରନ ତନୁ
 ଦର୍ଶନ ଭବ୍ୟ ଯେ ॥ ତା ସାନୁଜ ପିତାଙ୍କ ମୁରତି ଯେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ମହା ଉଚ୍ଚ
 ଚଢ଼ିତ ତା କେଶ ବାହୁଦଣ୍ଡ ଯେ । ତା ସାନୁଜ ମେଘାକାର କରାଳ ତା ମୁଖ ।
 ଭଗ୍ନ ହୋଟାଣୀର ସୂର୍ପ ପ୍ରାୟ ସବ ନଖ ହେ ॥ କୁନ୍ଦ ପ୍ରାୟ କର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି
 କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଦେଲେ । ତୃଣାୟ ପୁଷ୍କୁ ବିଭୀଷଣ ନାମ କଲେ ଯେ । ସୂର୍ପ ନଖ ଦେଖି
 ସୂର୍ପ ଶଖା ନାମ ଦେଲେ । ବନେ ବନେ ଖୋଜି ମୃଗ ଜୀବକୁ ଖାଇଲେ ଯେ ।
 ଦଶଗ୍ରୀବ ଦେଖି ଦଶଗ୍ରୀବା ଯେ ବୋଇଲେ ॥ ସିଂହ ଶାଢ଼ୀ ଉପରେ
 ପଳାଇଣ ଗଲେ ହେ । କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ସ୍ବର୍ଗେ ଅପସରାଙ୍କି ଖାଇଲେ । ନନ୍ଦନବନ
 ଭ୍ରାଜନ୍ତେ ଶନ୍ଦ୍ର କୋପ କଲେ ଯେ ॥ ଦୈତ୍ୟ ହୃଦେ ବଜ୍ର ଶନ୍ଦ୍ର ବୁଲଇ ମାଇଲ ।
 ହସି କରି ଦୈତ୍ୟ ଗଜଦନ୍ତକୁ ଧଇଲ ଯେ ॥ ଉପାଡ଼ଣ ଦନ୍ତ ଶନ୍ଦ୍ର ହୃଦରେ
 ତାଡ଼ିଲେ । ମୋହେ ଶରୀରତ ଗଜ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ॥ ଶନ୍ଦ୍ର ଜଣି କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ
 ଯେ ଦିନ ଅଇଲେ । ସେହିଦିନୁ ମହାଭୟ ସୁରେ ତ ପାଇଲେ ହେ । ଦର୍ଶନେ
 କୁବେର ପିତା ପାଶକୁ ଅଇଲେ । ଭାଇ ଭଗ୍ନୀ ମାତା ତାତ ସହିତେ ଦେଖିଲେ
 ଯେ ॥ ବହୁ ସଙ୍କୋଚରେ ତାତ କିଛି ନ କହିଲେ । ନନାଙ୍କୁ ଓଲଟି ହେ ରାବଣ
 ମାତା ବୋଲେ ଯେ । ତନି ସହସ୍ର ବରଷ ଏହି ତପ କଲେ ! କୋଳେ ଧରି
 ଧାତା ଧନପତି ପଦ ଦେଲେ ସେ ॥ ପାରିଲେ ତପସ୍ୟା କର ତପୁଁ ବଢ଼ିକାହିଁ ।
 ତପବଳେ ଅବଳା ବିଭୁତ ଭୋଗ ହୋଇ ଯେ । ମାତାଙ୍କ ବଚନେ ଅସୁରଙ୍କ
 ଛଳ ହେଲ । ମେଲଣି ମାଗି କୁବେର ନିଜପୁର ଗଲ ହେ ॥ ଦଶଗ୍ରୀବ ବୋଲେ
 ଭାଇ ତପ ଯେ କରିବା । ଧାତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ କାହୁଁ କୁହିଁ ନ ଡରିବା ହେ ।
 ତନିଦ୍ରୁତ ବିରୁଣି ବାହାର ହୋଇଲେ । ତପ କରିବାକୁ ବନେ ପ୍ରବେଶ
 ହୋଇଲେ ହେ ॥ ପାଦ ଛନ୍ଦ ପାଦକେ ସେ ଅଧୋମୁଖ ହେଲ । ଦଶମୁଣ୍ଡ
 ମୋଡ଼ି ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡେ ପକାଇଲ ସେ । ସହସ୍ର ବରଷେ ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ଇ ଅବଶ୍ୟ ।
 ଏହିରୂପେ ଗଲ ଦଶସହସ୍ର ବରଷ ଯେ ॥ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ପଞ୍ଚାଗ୍ନି କରି ନିଦାଦ
 ନାଲେ । ଶୀତରେ ଶିଖିରେ ରହେ ଦନକାଳେ ଜଳେ ଯେ । ବିଭୀଷଣ ଉଦ୍ଧୃତ
 ମୁଖେ ପାଦକେ ରହିଲେ । ତନିସହସ୍ର ବର୍ଷ ସେ ଯେ ଅନ୍ଧ ନ ଖାଇଲେ ହେ ॥
 ମହାଦୋର ତପେ ବେଦପଞ୍ଚ ହୋଇ ତୋଷ । ସକଳ ଅମର ଦେବ ପାଶରେ
 ପ୍ରବେଶ ଯେ ଦେବତାଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି ଏହାକୁ ବରଦେବା । ଅନ୍ଧନ ଶି ବିଶି ରାମ
 ପାଦେ କରେ ସେବା ହେ । ୧୨ ।

ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ — ରାବଣର ଲଙ୍କା ଅଧିକାର

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁଭା

ମରାଳ ଆସେହି ସକଳ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବିରଞ୍ଚି ଘେନି । ରାବଣ ସମ୍ମୁଖେ ଉଭୟହୋଇ ବୋଲେ କପା ମୋଡ଼ିଲ ମୁର୍ଦ୍ଧା ହେ । ଆସିଣ ମାଗ ବର । ମନବାଞ୍ଛା ଏବେ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ହେ । ଶିରମାନ ଲଗନ୍ତୁ ତୋହର ହେ ॥ କର ଯୋଡ଼ଣ ଦଶଗ୍ରୀବ ବୋଲଇ ଦିଅ ମୋତେ ଦେବ ବର । ଦେବ ଦାନବ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିଦ୍ୟାଧର ଯଶ ନାଗାଦି କିନ୍ତୁ ହେ । ଏହାଙ୍କ କରେ ମୃତ୍ୟୁ । ନୋହିବଟି ଦେବ କୁଶକେତୁ ହେ । ପିତାମହ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଅସ୍ତ୍ର ହେ ॥ ଦେବେ କହିଲେ ପିତାମହ ଦେବେ ସେ କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣକୁ କି ବର । ବର ନ ପାଉ ଅପସରା ଖାଇଣ ଶନ୍ଦେ ସେ କଲ ସମର ହେ । ତାକୁ କପଟ କର । ବର ଶାପ ପ୍ରାୟ ହେବ ତାର ହେ । ସରସ୍ବତୀ ବସୁ କଣ୍ଠେ ତାର ହେ ॥ କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣକୁ ବର ଦେଲେ ବିଧାତା ମାଗ ପୁତ୍ର ମୋତେ ବର । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ସୁଖେ ନିଦ୍ରା ଯିବି ମୁଁ ଆଜ୍ଞା ହେଉ କୁଶଧର ହେ । ଧାତା କଲେ ସ୍ୱୀକାର । ବିଘ୍ନେଶେ ବୋଲେ ମାଗ ବର ହେ । ଜାଣି ମାଗେ ବିଷ୍ଣୁ ଭକ୍ତ ମୋର ହେ ॥ ଅସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇ ସିଂହାବ ହୋଇଣ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କରବ ସେବା । ଏ ବର ଦେଇ ବାହୁଡ଼ିଲେ ବିରଞ୍ଚି ଘେନଣ ସକଳ ଦେବା ସେ । ବର ପାଇ ରାବଣ । ନିଦ୍ରା ଘେନି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଅରୁଣ ସେ । ଭେଟିଲେ ଅଜା ପାଇକଗଣ ସେ । ଅସୁରଗଣ ଭେଟିଣ ରାବଣକୁ ବୁଝୁପଣ ଶିଖାଇଲେ । ଆମ୍ଭର ଲଙ୍କା କୁବେର ନେଉଅଛି ତାହାକୁ ମାଗ ବୋଇଲେ ସେ । ତାହା ଶୁଣି ରାବଣ । ନାସ୍ତିକଲ ଛୁଇଁଣ ଶ୍ରବଣ ସେ । ଆମ୍ଭ ନନା ବୋଲି କି ନ ଜାଣ ହେ ॥ ମାତୁଳ ବୋଇଲେ ଦେବତା ଦାନବେ ଅଟନ୍ତିଟି ବେନି ଭାରି । ଦେବତାମାନେ ଅମୃତ ଭୋଗ କଲେ କପଟ କରିଣ ଯାଇ ସେ । ଭାଇ ସିନା ଭଗାରି । କୁବେରଟି ତୁମ୍ଭର ଦଇରା ହେ । ତୁମ୍ଭେ ନ ଦେଖିବ ତାଙ୍କ ଶିରା ହେ ॥ ମାତୁଳ ମୁଣ୍ଡ ଏସନ ବାଣୀ ଶୁଣି ଦୂତେ କହେ ଦଶାନନ । ନନାଙ୍କୁ କହିବ ଆଜିହୁଁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବେ ଲଙ୍କା ଭୁବନ ହେ । ସେ ତ ନୋହେ ତୁମ୍ଭର । ସବୁଦିନେ ସେ ପୁର ଆମ୍ଭର ହେ । ତୁମ୍ଭେ ନ ଦେଲେ ସାଗ୍ରାମ କର ହେ ॥ ରାବଣ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଦୁଇ ଯାଇ କୁବେର ଆଗେ କହିଲେ । ରାବଣ ତୁମ୍ଭେ ମୁଁକୁ ପେଷି ଲଙ୍କା ମାଗଇ ପଠିଆଇଲେ ହେ । ତାଙ୍କ ଅଜାଙ୍କ ପୁର । ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ସିନା କଲ ଭର ହେ । କହ ନ ଦେବା ଦେବା ବରୁର ହେ ॥ କୁବେର ବୋଲଇ ପିତା ସିନା ମୋତେ ଦେଇଛନ୍ତି ଲଙ୍କା-ପୁର । ତାହାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ହେଲେ ମୁଁ ଏଥୁ ଯିବି ପରୁରବା ଯାଏ କର ହେ ।

ସେବେ ମାଗିଲ ମୋତେ । ଗୁଡ଼ି ଯିବଇଁ ପିତା ଅଗ୍ରତେ ହେ । କିନ୍ତୁ ନ ବରୁରବ
 ସୁରତେ ହେ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ସେ ଦଶଗ୍ରୀବ ଦୂତ ଦଶଗ୍ରୀବକୁ କହିଲେ । ସକଳ
 ଅସୁର ସହିତେ ରାବଣ ଶୁଣିଣ ହରଷ ହେଲେ ସେ । ପୁଷ୍ପକଧାନେ ବସି ଧନପତି
 ପିତ ପାଶେ ଆସି ସେ । କର ଯୋଡ଼ି ବହୁ ଯୁଦ୍ଧ ଶାସି ସେ ॥ କୁବେର ଜଣା ଏ
 ଦଶଗ୍ରୀବ ଦୂତ ମୋତେ ଜଣାଇ ବାରଣା ଲଙ୍କା ଗୁଡ଼ିଯିବ ନଗଲେ ଯୁଦ୍ଧିବ କି
 କରବି ଏବେ ପିତା ହେ । ଶୁଣି ସେ ମୁନିବର । ବୋଲନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ସୁଶ୍ରବ ତାର
 ହେ । ଆମ୍ଭ ଶାପକୁ ନ କଲା ଭର ହେ ॥ ଏକେ ଅସୁର ଦୁଲେ ବର ପାଇଲା
 ଡରିଲେ ସତରତର । ଉଷିକୁ ଖାଇ ଯାଗମାନ ଭାଙ୍ଗିଲା ପାପକୁ ନାହିଁ ବରୁର
 ହେ । ଲଙ୍କା ଗୁଡ଼ିଣ ଯାଅ । କଇଲାସେ ଘର କରି ରହ ହେ । ତାର ଚରିତ
 ମୋତେ ନ କହ ହେ ॥ ପିତା ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଧନପତି ଲଙ୍କା ତେଜ କଇଲାସେ
 ଗଲେ । ଶିବ ସଙ୍ଗେ ସଖା ହୋଇଣ ତହିଁରେ ବିଚିତ୍ରପୁରେ ରହିଲେ ହେ । ରାବଣ
 ନେଲା ଲଙ୍କା । ତାହା ଶୁଣି ଦେବେ କଲେ ଶଙ୍କା ହେ । ଉଶିବ ବୋଲି କଲେ
 ଆଶଙ୍କା ହେ ॥ ମହାପାରୁଷ୍ଣ ମହୋଦର ମାଘତ ଶୁକ ସାରଣ ପ୍ରହସ୍ତ । ଶିଶିର
 ଖରଦୁସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ମିଳିଲେ ଆସି ବହୁତ ହେ । ଖଟି ରାବଣ ପାଶ । ତାର
 ହେଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ । ବିଶି ଅଟଇ ରାମଙ୍କ ଦାସ ସେ । ୨୦ ।

୨୧—ଛାନ୍ଦ ରାବଣକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱକ କୌଳାସଭସ୍ତାଟନ

ରାଗ—କଲଣା

ଶୁଣ ହେ ରାମ ରାବଣ ହୋଇଲା ପ୍ରତାପୀ । ଶୟନୁ ନ ଉଠିଲା ସେ
 କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ପାପୀ । ଏମନ୍ତ ଦେଖି ରାବଣ ଧାତକୁ କହିଲା । ଛ ମାସେ ଉଠିବ
 ନିବର କରି ଅଇଲା ॥ ଭ୍ରମନ୍ତେ ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ଘେନି । ଦେଖିଲେ
 ମୟଦୈତ୍ୟର ସଙ୍ଗତେ ନନ୍ଦନା । ସୁନ୍ଦରପଣେ ନିପୁଣ ଯତ୍ନବନବତୀ । ଦେଖିଲେ
 ଭୟ କରିବେ ରମ୍ଭା ଶତୀପତି ॥ ମୟଦୈତ୍ୟକୁ ଦେଖିଣ କହଇ ରାବଣ । କନ୍ୟା
 ଗୋଟିଏ ଘେନଣ ଭ୍ରମୁଛ ଆପଣ । ମୟଦୈତ୍ୟ ବୋଲେ ସେ ଦୁହିତା ମନ୍ଦୋଦରୀ ।
 ସୁବର ପାଇଲେ ମୁଁ ଦେବଇଁ ବିଭା କରି ॥ ରାବଣ ମନ୍ତ୍ରୀକହିଲା ରାବଣକୁ
 ବର । ବିଶ୍ରବ ନନ୍ଦନ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇଟି କୁବେର । ଶୁଣି ମୟଦୈତ୍ୟ ତାହା
 ସୀତକାର କଲା । ବିଭା କରିଣ ଦୁହିତା ରାବଣକୁ ଦେଲା ॥ ଯତ୍ନକୁ କରି
 ଦେଲା ଆମୋଦ ଶକତି । ଲଙ୍କାକୁ ନେଲା ରାବଣ ପାଇ ପ୍ରିୟବତୀ । ସୁବୁଦି
 ଦେଖିଣ ତାଙ୍କୁ କଲେ ପାର୍ବଣୀ । ବେନିଭାଇ ଭଗ୍ନୀ ବିଭା କଲେ ବର

ଜାଣି ॥ ମନ୍ଦୋଦରୀ ଗର୍ଭ ହେଲ ମେଘନାଦ ଜାତ । ବହୁକାଳ ତପ କଲ ରାବଣର
 ପୁତ । ଦୁଃସନ୍ତ ତପ ଦେଖିଣ ଧାତା ବର ଦେଲେ । ତେଣୁ କର ତାକୁ
 କେହି ଜନ୍ମେ ନେ ହଲେ ॥ ଶୁଣ ହେ ଶ୍ରୀରାମ ଏଥୁଅନନ୍ତରେ ରସ । ନନ୍ଦନବନ
 ରାବଣ କଲକ ବିନାଶ । ଗନ୍ଧର୍ବକୁ ଜଣି ଅପସରାଙ୍କି ଆଣିଲ । ଏହ ଶୁଣିଣ
 କୁବେର ବିସ୍ମୟ ହୋଇଲ ॥ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷୁରାଜ ବୋଇଲ ଲଙ୍କାକୁ ଯେ ଯିବ । ଆମ୍ଭ
 ଆଜ୍ଞା ବୋଲି ଦଶଗ୍ରୀବକୁ କହିବ । ବୋଲିବ ସ୍ବର୍ଗରେ ବହୁ ଅନାୟତ କଲ ।
 ସବୁର ମୁଖରେ ଏବେ ଅଜାଣି ପାଇଲ ॥ ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଏବେ ଅନ୍ୟାୟ
 ନ କର । ଏଣୁ କହିଲୁଟି ଯେଣୁ ସୋଦର ଆମ୍ଭର । ଅଧର୍ମ କଲେ ଯେ ଅଳ୍ପ
 ଦିନେ ନାଶ ଯାଇ । ଧର୍ମକଲେ ସବୁର ମୁଖରେ ଯଶ ପାଇ ॥ ଦୁତକୁ କହିଲ
 କଇଲାସର ଦୃଷ୍ଟନ୍ତ । ପାଦାଞ୍ଜଳି ମହେଶ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ଏକାନ୍ତ । ମୁଁ
 ବୋଇଲ ଦେଖିବା ଏ କେବଣ ଦୃଷ୍ଟନ୍ତ । ପାଦାଞ୍ଜଳି ପରେ ପଡ଼ିଲ ମୋ ବାମ
 ନେତ୍ରାନ୍ତ ॥ ପାଦାଞ୍ଜଳି ଅଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ନୟନ ପଡ଼ିଲ । ସେହି ନୟନକୁ ମୋର
 କିନ୍ତୁ ନ ଦିଶିଲ । ତପ ଦେଖି ସଦାଶିବ ମୋତେ ଦୟା କଲେ । ବହୁ ପ୍ରୀତି
 କରି ମୋର ସଙ୍ଗେ ସଖା ହେଲେ ॥ ଏମନ୍ତ କହିବୁ ଯାଇ ଦଶଗ୍ରୀବ ପାଶ ।
 ଅଧର୍ମ କରିଣ କେହି ପାଇନାହିଁ ଯଶ । ଏ ସନ୍ଦେଶ ଦେଇ ଦୁତ ଲଙ୍କାକୁ ଚଳିଲ
 ରାବଣର ପାରଶ୍ବରେ ଯାଇଣ ମିଳିଲା ॥ କୁବେର ଦୁତ ବୋଲନ୍ତେ କଲା
 ପଡ଼ିରୁଷ । କୁଶଳ ବାରତା ପୁଚ୍ଛି ହେଲା ହସ ହସ । ଦୁତ କର ଧରଣ ଏମନ୍ତ
 ପରୁରିଲ । କି କାରଣରେ ତୁମ୍ଭକୁ ପେଷିଲେ ବୋଇଲ ॥ ଦୁତ ଜଣାଇଲ
 ଅପକୀର୍ତ୍ତିମାନ ଶୁଣି । ଏଥକୁ କୁବେର ପେଷିଛନ୍ତି ବଂଶପାଣି । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ
 ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ କଲେ କି ଦୋଷ । ରକ୍ଷିପୁତ୍ର ହୋଇ ରକ୍ଷି ଯାଗ କଲ ନାଶ ॥
 ଅଧର୍ମ କଲେ ଅଧର୍ମେ ଯାଇ ବାବୁ ନାଶ । ଧର୍ମକଲେ ଧର୍ମରେ ପ୍ରାପତ ବହୁଯଶ
 କିନ୍ତୁ ଦୋଷରେ ମୋର ନେତ୍ର ଗଲ ନାଶ । ଅବଲୋକନେ ପାଦାଞ୍ଜଳି କଲେ
 ମୋତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ॥ ବହୁ ତପ ଦେଖି ମୋତେ ଶିବ ଦୟା କଲେ । ବହୁ
 ପ୍ରୀତିରେ ମୋହର ସଙ୍ଗେ ସଖା ହେଲେ । ହିତୁବନେ ଜନେ ଯାହା ପାଦରେ
 ଶରଣ । ଯାହା ନେତ୍ରାନଳେ ଭସ୍ମ ହେଲ ପଞ୍ଚବାଣ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ରାବଣ
 ବହୁ କୋପ କଲ । ଏ ବାରତାମାନ ମୋତେ ଦେଇଛୁ ବୋଇଲ । ଶିବ
 ମୋର ସଖା ହେଲ ପାଇଲ ମୁଁ ଯଶ । ଅଧର୍ମ କରୁଛୁ ତୁହି ହୋଇବୁ
 ବିନାଶ ॥ ଏମନ୍ତ ବାରତା ଏବେ ଦେଇଅଛି ମୋତେ । ଜାଣିବ ତାହାର
 ଅଙ୍ଗେ ବଳ ଅଛି କେତେ । ଏମନ୍ତ ବୋଲଣ କରେ ଶତ୍ରୁଗ ଧଇଲ ।
 ହୋଧରରେ ସେ ଦୁତକୁ ବେନି ଖଣ୍ଡ କଲ ॥ ସାଲିଳକ ଗଜ ଅଶ୍ବ ତତ୍ତ୍ବରକ୍ତ

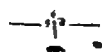
ବଳ । ବାରତା ପାଇଣ ଉୟୁ କଲେ ଦିଗପାଳ । କୁବେର ନବରେ ଯାଇ
 ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁ । ମଣିଗ୍ରୀବ ସଙ୍ଗତରେ ବହୁ ରଣ କଲୁ ॥ ରାବଣ ହାତରେ
 ମଣିଗ୍ରୀବ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଲୁ । ଏମନ୍ତ ଦେଖି କୁବେର ଅନ୍ତର ହୋଇଲୁ । ଫଗ୍ରାମେ
 ରାବଣ ବହୁ ଯଶଗଣ ନାଶେ । ଏକା ହୋଇଣ କୁବେର ପୁରେ ଯାଇଁ ପଶେ ॥
 କୁଟୁମ୍ବ ବୋଲି ଯୁବଜ୍ଞାନଙ୍କୁ ନ ଲେଲୁ । ପୁଷ୍ପଜନାମରେ ଯ ନ ତା ପୁରେ
 ଦେଖିଲୁ । ବଳେ ଭେଦ ଅଇଲୁ ସେ ପୁଷ୍ପକବିମାନ । ତହିଁ ଆଗେହି ଭ୍ରମିଲୁ
 ସକଳ ଭୁବନ ॥ ଆକାଶେ ବିମାନ ଭେଦ ଯାନ୍ତେ ନ ଚଳିଲୁ । ଏ କେଉଁ ବୃନ୍ଦ
 ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପୁଚ୍ଛଲୁ । ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲନ୍ତି କି ଅବା କୁବେର ଶାପ ସେ । ଏମନ୍ତ
 ବୋଲନ୍ତେ ନନ୍ଦୀ ମିଳିଲୁ ତା ପାଶେ ॥ ନନ୍ଦୀ ବୋଲେ ଆରେ ଏହି କଇଲାସ
 ଗିରି । ବିଜୟ କରିଅଛନ୍ତି ଶଙ୍କର ଗଉରୀ । ଏ ଗିରି ଉପରେ ଡରି ନ ଉଡ଼ନ୍ତି
 ପକ୍ଷୀ । ଦେବ ଦାନବେ ଆସନ୍ତି ବିମାନ ଉପେକ୍ଷି ॥ କେମନ୍ତେ ହୋଇ
 ବିମାନ ଲେବ ତୋହର । ଏଡ଼େ ଗର୍ବ କପାଇଁ କରୁଛୁ ଦଶଶିର ।
 ନଦୀର ମୁଖରୁ ଶୁଣି ଏମନ୍ତ ବଚନ । କୋପେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ
 କହେ ଦଶାନନ ॥ ମୁଖ ହଲାଇ ବାନର କହୁ ମୋତେ କଥା । ଏହିକ୍ଷଣ
 ଛେଦନ କରିବି ତୋର ମଥା । ଈଶ୍ଵର ପାଦଠାର ସହିତେ କଇଲାସ । ଉପାଡ଼ି
 ପକାଇ ଦେବ ଯିବ ସବେ ନାଶ ॥ ରାବଣ ମୁଖରୁ ନନ୍ଦୀ ଏ ବଚନ ଶୁଣି ।
 ବୋଇଲେ ରେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଖତାଉ ବିଂଶପାଣି । ଆମ୍ଭ କପିଙ୍କର ହସ୍ତେ ହୋଇବୁ
 ବିନାଶ । ଶାପ ଦେଇ ବାହୁଡ଼ଣ ଗଲେ କଇଲାସ ॥ ଯେଣୁ ଆକାଶେ ସ୍ଥଳିତ
 ହୋଇଲୁକ ଯାନ । ମହାକୋପ କରି ଓହ୍ଲାଇଲୁ ଦଶାନନ । କଇଲାସ ଉପାଡ଼ିବି
 ବୋଲି ବିରୁରିଲୁ । ଆକର୍ଷଣ ବିଂଶଭୂଜେ ଗିରିକ ଧଇଲୁ ॥ ଉପାଡ଼ନ୍ତେ
 କଇଲାସ ହେଲୁ ଟଳମଳ । ଗିରିଜା ସଦାଶିବଙ୍କୁ ଡରି କଲେ କୋଳ । ଶିବ
 ବିରୁରିଲେ କମ୍ପି । କମ୍ପିଲୁ ପଦତ । ଯୋଗରେ ଜାଣିଲେ ଉପାଡ଼େ ବିଶ୍ଵବାୟୁ
 ଏମନ୍ତ ଜାଣି ପାଦ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଦେଲେ ମାଡ଼ି । ମାଡ଼ଣ ପଡ଼ିଲୁ ଗିରି କଲୁ ଘୋର
 ରଡ଼ି । ସହସ୍ର ବରଷ ଯାଏ ରଡ଼ି ଗୁଡ଼ିଥିଲୁ । ମହାପୀଡ଼ା ପାଇ ମର୍କଟ ପ୍ରାୟ
 ଦିଶିଲୁ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବୋଇଲେ କପାଇଁ ରଡ଼ି ଗୁଡ଼ି । ଏହି ରଡ଼ି ଶବଦରେ
 ଶିବସ୍ତବ ପଡ଼ି । ଏମନ୍ତଶୁଣି ରାବଣ ଶିବସ୍ତବ ପଡ଼େ । ଘାନ ବିଶିମତ ରାମ ଚରଣ
 ନ ଛାଡ଼େ । ୩୦ ।

୮ମ ଛାନ୍ଦ—ରାବଣର ଦରବଜେ

ରାଗ—ଗଡ଼ମାଳା

ଶୁଣ ହେ ରାମ ରାଜନ । ଅତି ରହସ୍ୟ ବଚନ । ରାବଣ ଥୁବ କରନ୍ତେ
 ସଦାଶିବ ତାକୁ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ଗିରିରୁ ବାହାର କଲେ,
 ରାବଣ ନାମଟି ଦେଲେ । ତାର ଦୁଃଖ ଦେଖି ସେ ହୋଧ ଉପେକ୍ଷି ବହୁ ଦୟା
 ତାକୁ କଲେ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ଶିବ ଚରଣେ ପଡ଼ିଲା । ବିମାନ ବୁଲାଇ ନେଲା
 ହିମାଚଳେ ବେଦମଣ୍ଡା ତପସ୍ଥାନେ ଯାଇଣ ପୁଣ ହୋଇଲା । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥
 ସୁନ୍ଦରୀ ନାଶ ଦେଖିଲା । ତାକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲା । ସଙ୍ଗ ନିଜ କରେ ନିଜ କେଶ
 କାଟି ଏମନ୍ତ ଶାପଟି ଦେଲା । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ମୋର ଯୋଗୁଁ ହେବୁ ନାଶ ।
 ନ ରଖିବ ତୋର ବଂଶ । ଏତେ ବୋଲି ଅଗ୍ନି ଜଳାଇ ପଶିଲେ ନିଜ ତନୁ
 କଲେ ନାଶ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ସେଠାରୁ କଲା ଗମନ । ପବନ ପ୍ରାୟ ତା ଯାନ
 ଯା ଦେଖିବକୁ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ମରୁତରାଜ ଭୁବନ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ସକଳ
 ଦେବତା ଥିଲେ । ଦଶମୁଖକୁ ଦେଖିଲେ । ନାନା ରୂପମାନ ଅମରେ ଧର୍ମ
 ପଳାଇ ସେଠାରୁ ଗଲେ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ଶବ୍ଦ ହୋଇଲା ମୟୂର । ସରଟ
 ଦେଲେ କୁବେର । ଯମ ହୋଇଲେ କାକ ହଂସପୁରୁଷ ହୋଇଲା ବରୁଣଙ୍କର ।
 ଶୁଣ ହେ ରାମ । ରାଜା ଯାଗ କରୁଥିଲେ । ହାସ୍ୟ ଯାଇଁ ଜଣାଇଲେ । ରାବଣ
 ଆସିଣ ସନ୍ତାପ ମାଗୁଛି ଶୁଣି ସେ ବାହାର ହେଲେ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥
 ପୁରୋହିତ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ । ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ ଯାଇଁ । ସଂକଳ୍ପ ତୁମ୍ଭର ଭଗ୍ନ ସିନା
 ହେବ ଯୁଦ୍ଧ କରି ନ ଯୋଗାଇ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ଧାତା ଦେଇଛନ୍ତି ବର
 ହୋଇଣ ଥୁବ ଅମର । ହାରିଲୁଁ ବୋଲିଲେ ବାହୁଡ଼ିଣ ଯିବ ଏଥକୁ କି କୋପ
 କର ଶୁଣ ହେ ରାମ । ରାଜା ସୀତାଙ୍କର କଲେ । ହାରିଲୁଁ ବୋଲି ବୋଇଲେ ।
 ମରୁତ ହାରିଲା ବୋଲିଣ ରାବଣ ବିମାନେ ଡିଣ୍ଡିମ ଦେଲେ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥
 ରାବଣ ଯିବା ଦେଖିଣ । ନିଜରୂପେ ଦେବଗଣ । ଯେ ଯେଉଁ ରୂପ ଧରିଥିଲେ
 ତାହାକୁ ବର ଦେଲେ ସେହିପରି । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ମୟୂରକୁ ବର ଦେଲେ ।
 ସହସ୍ର ଲେତନ କଲେ । ହଂସକୁ ବରୁଣ ଗାନ୍ଧୀ ଶୁଣି କରି ଜଳେ ନ ବୁଡ଼ି
 ବୋଇଲେ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥ ଦେଲେ ଧନପତି ବର । ସରଟ ତୋର
 ଶରୀର । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟ ତୋହର ଛବି ହେମ ମୁକୁଟ ହେବ ତୋ ଶିର । ଶୁଣ
 ହେ ରାମ ॥ ଯମ କାଳେ ବର ଦେଲେ । ଅମର ତାହାକୁ କଲେ । ଏ ତୋର
 ଇଚ୍ଛାଏ ନ ମରିବୁ ତୁହି ମାଇଲେ ମର ବୋଇଲେ । ଶୁଣ ହେ ରାମ ॥

ରାବଣାଦ୍ରୁମଣ କଲ । ମହାରାଜାକୁ ଜଣିଲ ବୋଲେ ଘାନ ବିଶି ବିମାନ ଆଗେଇ
ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରବେଶ ହେଲ । ଶୁଣି ହେ ରାମ ॥

୯ମ—ଛାନ୍ଦ

(ବଞ୍ଚଳ ବୃତ୍ତ)

ଶୁଣ ରଘୁନାଥ ହେ । ବିଶ୍ୱବା କୁମର । ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ହେ ।
ରାବଣ ମାରିଲ ସମର ହେ ॥ ଅରଣ୍ୟ ରାଜନ ହେ । ଶୁଣି ତା ବଚନ । ଯାନ
ଚଢ଼ି ସାଗ୍ରାମକୁ ହେ । ରାବଣ । ଅଇଲେ ବହନ ହେ ॥ ବହୁଯୁଦ୍ଧ କଲେ ହେ ।
ବହୁ ସୈନ୍ୟ ମଲେ । ରାବଣ ସେ ନୃପତିଙ୍କି ହେ । ରାବଣ । ଗଦାରେ ମାଇଲେ
ହେ ॥ ଅଯୋଧ୍ୟା ରାଜନ ହେ । ତେଜନ୍ତେ ଜୀବନ ହୋଧେ ତାଙ୍କୁ ବୋଇଲ ହେ ।
ରାବଣ । ଏମନ୍ତ ବଚନ ହେ ॥ ମୋ କୁଳେ ଜନମ ହେ । ହୋଇବେ ଶ୍ରୀରାମ ।
ସଗୋଷ୍ଠ ମାରିବେ ତୋର ରେ । ରାବଣ । ସାଗ୍ରାମ କରିଣ ରେ ॥ ଶାପ ଦେଇ
ମଲେ ହେ । ସ୍ୱର୍ଗପୁର ଗଲେ । ଏହା ଶୁଣି ସ୍ୱର୍ଗରେ ହେ । ରାବଣ । ଦୁହୁଡ଼ି
ବୋଇଲେ ହେ ॥ ତହୁଁ ବାହୁଡ଼ିଲ ହେ । ଆକାଶେ ଗମିଲ । ନାରଦ ମହାରଷି
ହେ । ରାବଣ । ପଥରେ ଭେଟିଲ ହେ ॥ ମାନ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କଲ ହେ । ତା ମୁଣ୍ଡ
ଶୁଣିଲ । ପୁଣି ପୁଣି ତାହାଙ୍କୁ ହେ । ରାବଣ । ସବୁ ପରାରିଲ ହେ ॥ ସେ ବୋଇଲେ
ନର ହେ । କେତେକ ମ ଚର । ପାଉଲେ ଯମକୁ ଜଣି ହେ । ରାବଣ । ବୋଲେ
ମୁନିବର ହେ ॥ ସେଟି ଜନ୍ମପତି ହେ । ଅଚଳ ବିଭୂତି । ଜଗତଜନ୍ତୁ ଯାହାକୁ
ହେ । ରାବଣ । କରୁଥାନ୍ତି ଶ୍ରାଦ୍ଧ ହେ ॥ ମୁନି ମୁଖ ଶୁଣି ହେ । କେପେ ବଂଶପାଣି ।
ଜନ୍ମପତି ପୁରକୁ ହେ । ରାବଣ । ଗଲ ସେହିକ୍ଷଣି ହେ ॥ ତା ପୁରେ ପଶିଲ ହେ ।
ନିର୍ଭୟ । ହୋଇଲ । ନାରାୟଣମାନଙ୍କୁ ହେ । ରାବଣ । ଛଡ଼ାଇଣ ଦେଲ ॥
ଦେଖିଣ ଶମନ । ହେଲ କୋପମନ । ରାବଣ ସମ୍ମୁଖେ ଆସି ହେ । ରାବଣହୋଇଲ
ବହନହେ ॥ କଲେ ଘୋର ରଣ ହେ । କ୍ଷଣି ବେନିଜଣ । ବରଷେ ଯୁଦ୍ଧନ୍ତେ ଧାତ
ହେ । ରାବଣ । ଅଇଲେ ଆପଣ ॥ ପୁଲସ୍ତିଙ୍କନାତି ହେ । ଭେନିଲୁଣକତି । କାଳ-
ଦଣ୍ଡ ପାଶକରେ ହେ । ରାବଣ । ଧରେ ଜନ୍ମପତି ॥ ଦେଖି ପତ୍ନୀସନ ହେ । କଲେ
ସନମାନ । ଜନ୍ମପତି ହାରିଲ ହେ । ରାବଣ । ବୋଇଲେ ବଚନ ହେ ॥ ତହୁଁ
ବାହୁଡ଼ିଲ ହେ । ପାତାଳକୁ ଗଲ । ଦନୁଜଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହେ । ରାବଣ ।
ବହୁ ରଣ କଲ ହେ ॥ ବଳିକ ଦେଖିଲ ହେ । ନମସ୍କାର କଲ । ତାଙ୍କ

କୋଳେ ବସିଣ ହେ । ରାଧବ । ପ୍ରଣାୟା ପାଇଲୁ ॥ ବରଷେ ରହିଲୁ ହେ । ନିନ୍ଦୁକ
ମଣ୍ଡିଲୁ । ଜୟ କରି ପାତାଳରୁ ହେ । ରାଧବ । ରାମାଙ୍କୁ ଆଣିଲୁ ହେ ॥ ପୁଣି ଚଢ଼ି
ଯାନ ହେ । ବିଶ୍ଵବାନନ୍ଦନ । ଜଣିବ ବୋଲି ଗଲୁ ହେ । ରାଧବ । ବରୁଣଭୁବନ
ହେ ॥ ବରୁଣ ଦ୍ଵାରୀ ହେ । ଦ୍ଵାରନ୍ତ୍ରୀ ଆବୋର । ବୋଲେ ବରୁଣ ଗଲୁ ହେ ।
ରାଧବ । ସୁନାଶିର ପୁରୀ ହେ ॥ ତା ମୁଁ ଶୁଣିଲୁ ହେ । ବାହୁଡ଼ ଅଇଲୁ । ସ୍ଵର୍ଗେ
ଶନ୍ଦ ସଙ୍ଗର ହେ । ରାଧବ ବହୁରଣ କଲୁ ହେ ॥ ଶନ୍ଦକୁ ଜିଣିଲୁ ସେ । ବାନ୍ଧ
ଦେନଗଲୁ । ପିତାମହ ଆସିଣହେ । ରାଧବ । ତାକୁ ମାଗିନେଲୁ ହେ ॥ ଯେତେ ୨
ସାର ହେ । ଥୁଲ ସପ୍ତପୁର । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜିଣିଲୁ ହେ । ରାଧବ । ପ୍ରତାପୀ ଅସୁର
ହେ ॥ ପୁଣି ମେଘନାଦ ହେ । ଶନ୍ଦେ କଲୁ ବାଦ । ବହୁବାର ଜିଣିଲୁ ହେ ।
ରାଧବ । ଶନ୍ଦାଜିତ ପଦ ହେ ॥ ଦଶଭୁଜେ ଧନୁ ହେ । ଦଶଭୁଜେ ଶର । ସଭୁବନ
କୁଲଇ ହେ । ରାଧବ । ପୁଣି ରହୁବର ହେ ॥ ଏ ରୂପେ ରାବଣ ହେ । ଦିଗ
ଯେ ଭ୍ରମିଣ । ଅହନିଶିରେ ବସି ହେ । ରାଧବ । ଭଜେ ଶ୍ରୀଚରଣ ହେ । ୨୬ ।

୧୦ମ—ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ମୁନବର ବାଣୀ

ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତ ଯତି । ଶୁଣ ଆହେ ରଘୁପତି । ରାବଣ ଜଣି ନୃପତି ଆନନ୍ଦ
ମତି ହେ ॥ ଲଙ୍କାରେ ହେଲୁ ପ୍ରବେଶ । ଦେଖି ସକଳ ରାସସ । ଦର୍ଶନ କରି
ହରଷ । ଉଷା ତା ପାଶ ହେ ॥ କହିଲେ ରାବଣ ଆଗ । ମେଘନାଦ କଲେ ଯାଗ ॥
ନିକୁମ୍ଭିଲ ବଟ ଲଗେ । ଦିବସ ରାଗେ ହେ । ଶୁଣି ହୋଧ ଦଶାନନ । ପୁରରେ
କୁପିତ ମନ । ଦେବତାଙ୍କୁ ହରିଦାନ । ଦେଲୁ ଅଜ୍ଞାନ ହେ ॥ ମୁଁ ଯାଗ କରଇ
ନଷ୍ଟ । ଯାଗକରେ ସେ ପାପିଷ୍ଠ । ହରି ପାଇ ସୁରେ ଦୁଷ୍ଟ । ହୋଇବେପୁଷ୍ଟ ହେ ॥
ରାବଣକୁ ଭୟ କଲୁ । ତେଣୁ ସେ ଯାଗ ମୁଞ୍ଚିଲୁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହୁତି ନ ଦେଲୁ । ରଣେ
ହାରିଲୁ ହେ ॥ ଜଣାଇଲୁ ବିଷୟ । ଶୁଣ ହେ ଦେବ ରାବଣ । ମଧୁଦେବ ଆସି
ମୁଣି । କଲକ ରଣ ହେ । ରାସସଙ୍କୁ ଜୟ କଲୁ । ବଳେ ବହେଣୀକ ନେଲୁ ।
ଶିବ ତାକୁ ଶୂଳ ଦେଲୁ । ଅଭୟ ହେଲୁ ହେ ॥ ଶୁଣି ପୁଣି ହୋଧ କଲୁ ।
ରାସସଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଲୁ । ପୁଣିରଥ ଆସେହିଲୁ । ବାହାର ହେଲୁ ହେ ॥
କୋପେ ଗଲୁ ମଧୁପୁର । ଦେଖି ମଧୁ ଦେବ୍ୟବାର । ଶୂଳର ପ୍ରତାପେ ତାର ।
ହେଲୁ କାତର ହେ ॥ ପଦେ ଭଗ୍ନୀ ନେଇ ଥିଲୁ । ତେଣୁ ଉପସେଧ କଲୁ ।
ଶୂଳ ତାକୁ ନ ମାଇଲୁ । ପୀରତି ହେଲୁ ହେ ॥ ଶୁଣି ବୋଲେ ରଘୁବୀର

ଶୁଣ ଆହେ ମୁନବର । ସେ କାଳେ ନ ଥିଲେ ଶରଣୀ ଶିତି ଭିତର ହେ ॥ ଶବଣ
 ସବ କିଣିଲ । ପରାଜୟ ନ ପାଇଲ । ମନେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲ । ନିର୍ଭୟ ହେଲ
 ଶୁଣହେ ଶାର ଶବ୍ଦକ । ଶବଣର ପରାଭବ । ନୟାପରେ ଦଶଗ୍ରୀବ । ପୂଜନ୍ତି ଶିବ
 ହେ ॥ ସହସ୍ର ଅର୍ଜୁନ ଶାର । କରଇ ଜଗବନ୍ଧାର । ସମସ୍ତ ଯୁବକ ତାର ।
 ଜଳଭିତର ହେ ॥ ସହସ୍ରେକ ଭୁଜଛନ୍ଦ । ବାହୁବଳେ ଜଳରୁଦ୍ଧ । ନର୍ମଦାହୋଇଲ
 ବନ୍ଦୀ । ନ ପାଇ ଯୁଦ୍ଧ ହେ ॥ ବହନେ ନୟା ଉଜାଣି । ବିପକ୍ଷତ ହେଲ ପାଣି ।
 ପରୁରଇ ବଂଶପାଣି । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପୁଣି ହେ ॥ କହନ୍ତି ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ । ଶୁଣ ହେ
 ଦେବ ଶବଣ । ସହସ୍ରୁନ ବାହୁଗୁଣ । ଦେଖ ହେ ପୁଣ ହେ ॥ ସହସ୍ର ଯୁବକ
 ସଙ୍ଗେ । ଜଳ କେଳି କରେ ରଙ୍ଗେ । ତେଣୁ ଲେଉଟି ଚରଙ୍ଗ । ବାଜି ତା ଅଙ୍ଗ
 ହେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଦଶାନନ । ଚଢ଼ିଣ ପୁଷ୍ପକ ଯାନ । ମିଳଣ ତାର ସଦନ ।
 କହେ ବଚନ ଯେ ॥ ନୃପତିକ କହ ଯାଇଁ । ଆସିବୁ ସମର ପାଇଁ । ଜଣି
 ବାହୁଡ଼ି ଯିବଇଁ । କହ ତୁ ଯାଇଁ ରେ ॥ ଶୁଣି କହେ ଦ୍ଵାରପାଳ । ନୋହେ
 ସେ ସଂଗ୍ରାମ କାଳ । ଜଳବୁଡ଼ା କୁତୁହଳ । କରେ ଭୂପାଳ ଯେ ॥ ଏହା ଶୁଣି
 କୋପ କଲ । ଦ୍ଵାରୀ ସୈନ୍ୟ ସଂହାରଲ । ସେମାନଙ୍କୁ ମାଇଲ । ରଜା ଶୁଣିଲ
 ହେ ॥ ଜନ୍ତୁ ହୋଇଲ ବାହାର । ନାଶ ଗଲେ ଅନ୍ତଃପୁର । ରୋଷ ହୋଇ
 ଶାରବର । ହେଲ ବାହାର ହେ ॥ କିଷ୍କତ ସମର କଲ । ବଳେ ତାହାକୁ
 ଧଇଲ । ବନ୍ଦନ କରି ଆଣିଲ । ବନ୍ଦରେ ଦେଲ ହେ ॥ ବରଷେ କଲ ବନ୍ଦନ ।
 ନ ଦେଲ ଜଳଅଶନ । ହୋଇଣ ବକଳ ମନ । ଥିଲ ସଦନ ହେ ॥ ଜାଣି ଆସେ
 ପଞ୍ଚଲପ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାୟ କରି ଗତି । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ମହାପତି । କଲା ଭକତି
 ହେ ॥ କରି ତାଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟପୂଜା । ପରୁରେ ସହସ୍ରଭୁଜା । କମର୍ଥେ ଆଗତ ଦ୍ଵିଜ ।
 ବ୍ରହ୍ମଚରୁଜ ହେ ॥ ଶୁଣି ବେଳେ ମୁନବର । ଶବଣ ନାତି ଆନ୍ଧର । ଅପରାଧ
 ଶମାକର । ହେ ଶାରବର ହେ ॥ ଦେବୁ ତ ତାହାକୁ ମୋତେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ମୋହର
 ଏତେ । ଦ୍ଵାରିକା ନିଶ୍ଚେ ସେ ତୋତେ । ଦିଅ ଯୁଗିତ୍ଵେ ହେ । ଶୁଣି ରଜା
 ତୋଷ ହେଲା ଶବଣକୁ ଆଣି ଦେଲା । ବହୁ ପୁରୁଷାର୍ଥ କଲା । ବଣି ଭଣିଲା
 ହେ । ୩୧ ।

୧୧ଶ ଛାନ୍ଦ

ଶର—ନଳିନୀଗୋଡ଼ା ମୁନବର ବାଣୀ

କହେ କୁନ୍ତରାଣି ବାଳ । ଶୁଣନ୍ତି ନୃପଶାଂକୁ । ଶବଣ କଷ୍ଟିତ୍ୟା
 ଗଲା । ତା ଦ୍ଵାରେ ହେଲାଯେ ॥ ଦ୍ଵାରେ ଦେଖି କପି ତାର । କହଇ ଶବଣ

ଶର । ବାଳକ କହ ତୁ ଯାଇ । ଯୁଦ୍ଧିକ ମୁହିଁ ହେ ॥ ଦ୍ଵାଦ୍ଵା ବୋଇଲୁ ଶତନ ।
 ଶୁଣ ଅସୁରରାଜନ । ବାଳସଙ୍ଗେ ଯେ ଯୁଦ୍ଧିଲ । ପ୍ରାଣ ନ ପାଇ ହେ ॥ ଅସ୍ଥି
 କୁଡ଼ କୁଡ଼ ହୋଇ । ପଡ଼ିଛି ଦେଖ ତୁ ଯାଇ । ତୋହର ପ୍ରାୟ ଅଇଲେ ।
 ଅସ୍ଥି ହୋଇଲେ ହେ ॥ ବାଳ ନାହିଁ ଆଜ ପୁର ନିଶ୍ଚୟ ଆୟୁ ଅଛି ତୋର ।
 ଦକ୍ଷିଣ ସିନ୍ଧୁର ପାଶେ । ତର୍ପଣ ଆଶେ ହେ ॥ ଗୁର ସାଗରେ ତର୍ପଣ । ନିତ୍ୟେ
 କରେ କପିରାଣ । ନିମିଷ ଭିତରେ ଆସେ । ନବରେ ପଶେ ହେ ॥ ଶୁଣିଣ ତାର
 ବଚନ । ଚିତ୍ତିଣ ପୁଷ୍ପକଧାନ । ଦକ୍ଷିଣ ସିନ୍ଧୁକୁ ଗଲ । ବାଳ ଦେଖିଲୁ ହେ ॥
 ହେମଗିରି ପ୍ରାୟ ଶୋଭା । ମୁଖ ବାଳରାଜୁ ଆସ । ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ତାର । କକଣ
 ହାର ହେ ॥ ବାହୁଟି ବାହୁମୁଳରେ । ନୁପୁର ଶୋଭେ ପୟରେ । ପିନ୍ଧିଅଛି
 ପୀତାମ୍ବର । କି ସୁନାସୀର ହେ ॥ ରାବଣ ଏହା ଦେଖିଲା । ଏଥୁ ବେଗେ
 ଉଠିଲୁ । କଞ୍ଜୁଳଗିରି ତ କାୟେ । ପାଶକୁ ଯାଏ ହେ ॥ ବାଳ ଜପ କରୁଥିଲୁ
 ରାବଣ ତା ପାଶେ ହେଲୁ । ଧରିବାକୁ କଲ ମନ । ସେ ଦଶାନନ ହେ ॥
 ଧରନ୍ତେ ଅସୁରମଣି । ବାଳ ତା ଇଚ୍ଛା କାଣି । ବାମବାହୁ ବୁଲାଇଲ । କାଶେ
 ଯାକଲୁ ହେ ॥ ପଶ୍ଚିମ ସାଗରେ ଗଲ । ତହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ନାନ କଲ । ଉତ୍ତରସିନ୍ଧୁକୁ
 ଗଲ । ତର୍ପଣ କଲ ଯେ ॥ କାମୋଡ଼ଇ ବଂଶପାଣି । ନଖେ ବିଦାରଇ ପୁଣି ।
 ତହୁଁ ବାଳ ଚରଚର । ଯାକ କାଶର ହେ ॥ ପକ୍ଷୀ ଯହିଁରେ ନବିଶେ । ସେମାଗେ
 ଶେପିଣ ଆସେ । ପୁର ସାଗରେ ପ୍ରବେଶ । ଦେନ ରାସ ହେ ॥ ପ୍ରଶସ୍ତ ଶକ
 ସାରଣ । ଗୋଡ଼ାନ୍ତେ ସେ ଶିନିଜଣ । ବାଳକ ନ ପାଇ ଭେଟ । ରହିଲେ
 ବାଟ ଯେ ॥ ପୁର ସିନ୍ଧୁରେ ତର୍ପଣ । କଲେ କପିକୁଳରାଣ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ
 ଭିତରେ । ଆସେ ମନ୍ଦିରେ ହେ ॥ ଯେଉଁରୂପେ ପ୍ରତିଦିନ । ତହିଁରୁ ନୋହିଲେ
 ଆନ । କେବଳ ତନୁ ପୁଟିଲୁ । ଯେଣୁ ସେ ଥିଲୁ ହେ ॥ ତୋଟା ପୁରେ ଯାଇ
 ହେଲୁ । ବାହାରୁ ଛୁଡ଼ିଣ ଦେଲୁ । ଦେଖିଣ ରାବଣେଶ୍ଵର । କହେ ଉତ୍ତର ହେ ॥
 କହ ତୁ କାହୁଁ ଅଇଲୁ । ବାହୁ ଭିତରେ କି ଥିଲୁ । କହ ତୋର ନାମ କିସ ।
 କେବଣ ଦେଖ ଯେ ॥ ରାବଣ କହେ ଉତ୍ତର । ଦେବ ମୁଁ ଅସୁରେଶ୍ଵର । ଯୁଦ୍ଧ
 କରି ତ ଅଇଲୁ । ଦଣ୍ଡ ପାଇଲୁ ହେ ॥ କପିପତି ଦୟା କର । ଆଜରୁ ଲଙ୍କା
 ତୁମ୍ଭର । ଯେତେ ଦିନ ଥିବ ପ୍ରାଣ । ତୁମ୍ଭର ଜାଣ ଏ ॥ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପି ସାଣି କଲ
 ବାଳସଙ୍ଗେ ମିତ୍ର ହେଲୁ । ବୋଲେ ଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ଵାର ତୋର । ନୋହେ ମୋହର
 ଯେ ॥ ରାବଣକୁ ଗଉରବ । କଲେକ ତାରାବଲ୍ଲଭ । ପୁରକୁ ତାହାକୁ ନେଲେ ।
 ବେଘର କଲେ ଯେ ॥ ଅଇଲେ ତା ମନ୍ତ୍ରୀଗଣେ । ଦେନଶ ପୁଷ୍ପକଧାନେ । ବସାଇ

ତାକୁ ଆଣିଲେ । ମେଲଣି ଦେଲେ ହେ ॥ ଶୁଣ ହେ ନୃପଶାଂଳୁ । ବାଳର
 ଯେତେକ ବଳ । ସେ ବାଳର ତୁମ୍ଭ ବାଣ । ନେଲ ପରାଣ ହେ ॥ ଶୁଣି ରାମ
 ସହ ହସ । ହୋଇଲେ ପରମତୋଷ । ସେ ରାମ ବେନି ଚରଣ ॥ ବିଶିଶରଣ
 ହେ । ୨୫ ।

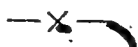
୧୬ଶ ଛାନ୍ଦ—ହନୁମାନ ଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ

ରାଗ—ଶ୍ରେଣି

ବାଳର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶୁଣି, ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ରଘୁଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଆମ୍ଭ ହନୁମନ୍ତ
 ବାଳୀଶରରୁ ବଢ଼ । ସୀତା ଖୋଜଣ ସେ ଗଲେ, କପିମାନେ ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ,
 କେହି ଯାଇ ନ ପାରିଲେ ସେ ଲଙ୍କାଗଡ଼ । ଜଳନ୍ଧର ଶତେ ଯୋଜନ ।
 କ୍ଷେପାକେ ଡେଇଁଲେ ଏ ମରୁତ ନନ୍ଦନ ॥ ଏକା ହୋଇ ଲଙ୍କେ ପଶି, ଅସୁର
 ବଳ ବିନାଶି, ଅଷ୍ଟପୁକୁମାରକୁ ତାହାର ମାଇଲେ । ନାଗପାଶରେ ରାବଣ,
 ପୁଣ, ଚନ୍ଦ୍ର ଶସିଣ ତାହାର ଲଙ୍କା ଦହିଲେ । ସୀତା ଠାବକରି ଅଇଲେ ଝୁପୁଣି
 ଶତେକ ଯୋଜନ ସିନ୍ଧୁ ଡେଇଁଲେ ॥ ସୁଗ୍ରୀଠାରେ ସେନା ଯେତେ; ଆମ୍ଭେ ତା
 କହିବା କେତେ, ବାଳକ ମାର ସୁଗ୍ରୀବ ଦିଅନ୍ତେ ରାଜ୍ୟ । କଳି ନୋହେ
 ହନୁବଳ ଯେସନେ ଜଳଧିଜଳ, ମହା ବଳବନ୍ତ ଏ ମରୁତଆତ୍ମଜ । ଏହାଙ୍କର
 ଯେତେ ପ୍ରାକର୍ମ । ଆପଣେ ନ ଜାଣି ସିନା ହୋଇଲେ ଭ୍ରମ ॥ ଆମ୍ଭଠାରେ
 ଅନୁରାଗ, କରଣ ପବନ ବେଗ, ଔଷଧ ନିମିତ୍ତ ଶୀରସିକୁ ଗଲେ । ଗିରି
 ଉପାଡ଼ି ଆଣିଲେ, ଭରିତେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ, ବହୁ ଅଲୌକିକ କର୍ମମାନ ତ
 କଲେ । ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଚରିତ । କହ ଆମ୍ଭ ଆଗେ ମୁନିବର ଭରିତ ॥ ଶୁଣି
 କହେ ମୁନିବର, ଶୁଣ ଦେବ ରଘୁନାଥ କେଶରୀଙ୍କ ବନିତା ଅଟନ୍ତି ଅଞ୍ଜନା ।
 ରତ୍ନମଣି ସ୍ନାନ କରି, ଉଷା ହୋଇଥିଲେ ଥିର, ଦେଖିଲେ ମରୁତ ଦେବ ଦିବ୍ୟ
 ଅଞ୍ଜନା । ରମିଲେ ସେ ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ । ମରୁତ ସକାଶୁଁ ଗର୍ଭ ହେଲେ ସେ
 ନାରୀ ଜନ୍ମ କରିଣ ଏ ବାଳ, ମାତା ଖୋଜି ଗଲେ ଜଳ, ହନୁ ଚାହିଁଲେ ଉଦୟ
 ହୋଏ ଅରୁଣ । ଫଳ ପ୍ରାୟେକ ଦେଖିଲେ, ଆକାଶମାର୍ଗେ ଖେପିଲେ,
 ଅନଳ ସଲିଳ ସିଞ୍ଚି ଥିଲେ ଆପଣ । ସୂର୍ଯ୍ୟରଥ ପରେ ବସିଲେ । ଦିନକର
 ଜାଣିଣ ବହନ ନ କଲେ ॥ ରାତ୍ର ଥିଲା ତାଙ୍କ ପାଶ, କରନ୍ତା ଉଦୟ ଗ୍ରାସ
 ପଳାଇ ଯାଇଣ ସେ ଶତକୁ କହିଲା । ଛଡ଼ାଇଣ ମୋର ଗ୍ରାସ, ଆଉ, ରାତ୍ର ଏ
 ତା ପାଶ, ଉଦୟ ଦେଖିଣ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଧଇଲା । ଆହେ ଦେବ ବିଚାର
 କର । ତୁମ୍ଭେ ସିନା ଦେଇଥିଲ ମୋତେ ଆହାର ॥ ଶୁଣି ଶତ କୋପ ବହି

ଅଭରାବତ ଆରେହି, ଶତ୍ରୁ ଆଗେ ଆସନ୍ତେ ପଛେ ଅଛଲେ । ଦେଖି ଗେଡ଼ାଇଣ
 ହନୁ ପଲାଇ ସିଂହକାୟକୁ, ବାସବର ପୃଷ୍ଠରେ ଶରଣ ପଶିଲେ । ଏହା ଦେଖି
 ସେ ପୁରନ୍ଦର । ବଜ୍ର ବୁଲାଇ ମାଇଲେ ହନୁ ହୃଦର ॥ ପଡ଼ିଲା ଏ ହନୁଗର,
 ଉଦୟପଦ୍ମ ପର, ଦେଖିଣ ପବନ ବହୁ କୁପିତ ହେଲା । ନିଶ୍ଵେଧ କଲ ଜଗତ,
 ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଲେ ସମସ୍ତ, ଚଉଦ ଲୋକଙ୍କୁ ବହୁ ବିପତ୍ତି ଦେଲା । ସର୍ବଦେବ
 ଏକତ୍ର ହେଲେ । ପିତାମହ ପାରୁଣରେ ଗୁହାରି କଲେ । ବୋଲନ୍ତି କମଳାସନ
 ଶୁଣ ହେ ପାକଶାସନ ଶତ୍ରୁ ବୋଲେ ମରୁତପୁତ୍ରକୁ ମାଇଲେ । ଏତେ ବୋଲି
 ପଦ୍ମଯୋନି, ସକଳ ଦେବଙ୍କୁ ଘେନି, ମରୁତ ସନ୍ନିଧିକ ଯେ ବେଗେ ଅଛଲେ ।
 ଅଙ୍ଗେ ଘେନିଛନ୍ତି ବାଳୁତ । ମହା ଚନ୍ଦ୍ରା କର ବସିଛନ୍ତି ମରୁତ ॥ ପିତାମହ ଦେଖି
 ବାତ, ପୁତ୍ରକୁ ଘେନି ଲୁଚିତ, ଚରଣେ ପଡ଼ି ବୋଇଲେ ମଲା ଏ ବାଳ ॥ ହୁଅନ୍ତେ
 ସେ ପିତାମହ, ହୁଏ ତେଜଲକ ମୋହ, ବଞ୍ଚିଲା ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀକର ଅନଳ । ଧାତା
 କହେ ସର୍ବ ଦେବଙ୍କୁ । ଜଣକଣକରେ ବରଦାଅ ଏହାଙ୍କୁ । ଶତୀପଥ ଦେଲେବର,
 ବୋଇଲେ ବଜ୍ରଶରୀର ହୋଇବୁ ଆମ୍ଭର ବଜ୍ର ନୋହିବୁ ନାଶ । ନାମ
 ତୋର ହନୁମନ୍ତ, ଆଜହୁ ହେବ ବିଦିତ, ସବୁଠାରେ ସବୁକାଳେ ପାଇବୁ ଯଶ ।
 ଏହା ଶୁଣି ବୋଇଲେ ଶତ୍ରୁ । ଏ ଆମ୍ଭର ତେଜ ବଞ୍ଚିଥିବ ହେ ହନୁ ॥ ବରୁଣ
 ଦେଲେକ ବଳ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭ ଜଳର, ନ ବୁଡ଼ିବୁ ନ ମରିବୁ ଆମ୍ଭର ପାଶେ ।
 ଯମ ବୋଇଲେ ଅମର, ହେବ ମରୁତ କୁମର, ବଧ ନୋହିବ ଆମ୍ଭ କାଳଦଣ୍ଡ
 ପାଶେ । ବୈଶ୍ଵାନର ଏ ବର ଦେଲେ । ଆମ୍ଭ ତେଜରେ ଦହ୍ୟ ନୋହିବୁ
 ବୋଇଲେ ॥ କୁବେର ଦେଲେକ ବର, ବୋଇଲେ ହେ କପିଗର, ଯେଉଁରୂପ
 ଚିନ୍ତିବୁ ସେ ରୂପ ହୋଇବୁ । ମରୁତ ଦେଲେକ ବର, ବୋଇଲେ ମୋର କୁମର,
 ମୋହରି ପ୍ରାୟୁକ ପରାମ୍ପର ବଞ୍ଚିବୁ । ବିରଞ୍ଚିଦେବ ବର ଦେଲେ । ଆମ୍ଭ ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ରେ
 ନ ମରିବ ବୋଇଲେ ॥ ପବନ ଘେନି ନନ୍ଦନ, ଅଛଲେ ତାଙ୍କ ସଦନ, ପୁତ୍ର
 ଦେଇ ଅଞ୍ଜାନକୁ ସବୁ କହିଲେ । ଆପଣା ସ୍ଥାନେ ମରୁତ, ଗମନ କଲେ ଭରିତ,
 ଦିନକୁ ଦିନ ହନୁ ତେଜୋବନ୍ତ ହେଲେ । ଅଙ୍ଗେ ହୋଇଲ ବହୁ ବଳ । ରାଷି
 କୁଟୀମାନ ଶ୍ରାବ୍ଧି କଲେକ ଗୋଳ ॥ ପୁଲସ୍ତି ଯେ ଶୀଘ୍ର କୋପ, କରଣ ଦେଲେକ
 ଶାପ, ବୋଇଲେ ତୋହର ବଳ ନ ଜାଣୁ ତୁହି । ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ ଯେବେ ହେବ,
 ପ୍ରାକର୍ମୀ ତୋହର ହେବ, ତେତେକାଳ ଯାଏ ତୁହି ହୋଇବୁ ମୋହି । ତେଣୁ ହନୁ
 ବାଳ ଭୟରେ । ବଳ ନ ଜାଣି ଲୁଚିଲେ ସୁଗ୍ରୀ ସଙ୍ଗରେ ॥ ହନୁର ଶୁଣିଣ

ଯଶ, ସୁଧବ ହୋଇଲେ ତୋଷ, ଶୁଣିଲେ ନର, ସୁଧବ ଉଷ ବାନର । ସାଧୁ
ସାଧୁ ସବେ କଲେ, ମାରୁତିକ ପ୍ରଶଂସିଲେ, ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ହେଲେ ଅଞ୍ଜନା-
କୁମର । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପାଦକମଳ । ଘନ ବଣି ମତ ଅହନିଶି ଭ୍ରଷ୍ଟଳ ।

୧୩ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୁଗ୍ରୀ ବର୍ତ୍ତାଣଶାଦ ବତାୟୁ

ରାଗ—ମୁଖାରୀ

କୁନ୍ଦୁରୁଷି ସୁତ କଥା ଶେଷ । ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ହେଲେ ହରଷ । ବାଚନିତ
ଅମୃତ ରସ । ଶୁଣି ପଶୁହୁଁ ହୋଇବେ ବଣ ॥ ରାମ ଉଷିକୁ ମେଲଣି ଦେଲେ ।
ଯେହ୍ନେ ମଠକୁ ସେମାନେ ଗଲେ । ମାତୁଳଗଣେ ମେଲଣି ଦେଲେ । ଭ୍ରାତାମାନେ
ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ॥ ରାଜାମାନେ ମେଲଣି ହୋଇଣ । ଯେହ୍ନେ ଦେଶକୁ କଲେ
ଗମନ । ପାଇ ରଥଗଜ ଅଶ୍ୱଗଣ । ହୁଷ୍ଟ ହୋଇଲେ ସେ ଜଣେ ଜଣ ॥ ଭ୍ରାତା-
ମାନେ ଅଜାଣରେ ଥିଲେ । କିଛିଦିନେ ତହୁଁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଶୁଭ
ଆଣିଲେ । ଆନନ୍ଦେ ଜଣ ଜଣକେ ଦେଲେ ॥ ସୁଦେଶେ ଗଲେ ଯେତେ ନରେଶ
ପଠିଆଇ ଦେଲେ ରହୁକୋଷ । ରାମ ଦେଶିଣ ହେଲେ ହରଷ । ରଖାଇଲେ
ଭଣ୍ଡାରେ ସବୁସ୍ତୁ ॥ କିଛିଦିନେ ସେ ପୁଣିବିମାନ । ବାହୁଡ଼ିଲ ରାମ ସନ୍ନିଧାନ ।
କର ଯୋଡ଼ଣ କହେ ବଚନ । ଦେବ ଗଲି କୁବେର ଭୁବନ ॥ ମୋତେ
ଅର୍ଜୀକାର ସେ ନ କଲେ । ବାହୁଡ଼ାଇଣ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଲେ । ଜଣି ନେଲେକ
ତୋତେ ଶ୍ରୀରାମ । ମୋର ରଖିବାର ନୋହେ ଧର୍ମ ॥ ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ରଘୁ-
ନନ୍ଦନ । ଯାଅ ଯାଅ ଶୂନ୍ୟଭୁବନ । ଆମ୍ଭେ ମାନସ କଲେ ଆସିବ । ଏତେ
ବୋଲି ପୂଜିଲେ ସୁଧବ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଯାନ ଗଲେ । ଏହା ଶୁଣି ଭ୍ରତ
ଜଣାଇଲେ । ତୁମ୍ଭେ ରାଜା ହେବାର ରାଧବ । ଖେଳୁଅଛି ଅତି ଅସମ୍ଭବ ॥
ଯାନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ କହିଲ କଥା । ବୃଦ୍ଧମାନେ ହେଲେ ସାମରଥୀ । ଜତ ହେଲେ
ଅନେକକୁମର । ଅକାଳମୃତ୍ୟୁ ନୋହେ କାହାର ॥ ଶିଖି ପାଳନ୍ତି ଯେ ଯାହା
କାଳେ । କେହି ନ ଦେଖନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ବେଳେ । ଉପୁଜିଲେ ଜନ୍ମ ଶସ୍ୟଫଳେ ।
ମନ୍ଦ ଗଜ ଶୀତଳ ଅନିଳେ ॥ ପୃଥ୍ୱୀ ହେଲେ ବହୁ ଶସ୍ୟଦାୟୀ । ବହୁ ଶୀରବଣ
ଧେନୁ ହୋଇ । ରୋଗ ସନ୍ତାପ ତେଜିଲେ ଜନେ । ଦୟାଧର୍ମ ସବୁକର ମନେ ॥
ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ହେଲେ ପ୍ରମୋଦ । ଇନ୍ଦ୍ରୀବର ସେ ଯେହ୍ନେ କୁମୁଦ । ଭେଗ କଲେ
ବିପୁଳ ସମ୍ପଦ । ପାଶୋରିଲେ ଗତିର ବିପଦ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ସ୍ନେହବଶେ ।

ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ସେ ରହିଲେ ମାସେ । ତଦନ୍ତରେ ମାଗିଲେ ମେଲଣି । ରାମ
 ସୀତଙ୍କର କଲେ ଜାଣି ॥ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ବସାଇ ଗୁମୁରେ । ହନୁ ଅଙ୍ଗଦ ବେନି
 ପାଶରେ ॥ ମିତ୍ର ପୁତ୍ର ତୁମ୍ଭର ଅଙ୍ଗଦ । ଏହାଠାରେ ନ କରିବ ଭେଦ ॥ ହନୁ-
 ବୀର ତୁମ୍ଭେ ମନ୍ଦିରଜ । ଏହା ବିରାଟେ କରିବ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏତେ କହି କରି
 ଦେଲେ ହାର । ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ରଘୁବୀର ॥ କଣ୍ଠ କାଢ଼ିଣ ବେଢ଼ା ଯିଏମାଳ ।
 ପୁଣି ଦେଲେ ସେ ଅଙ୍ଗଦ ଗଳ । ତାଙ୍କୁ ସୁଗ୍ରୀବେ ସମରପିଲେ । ବେନିଭୁଜେ
 ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ॥ ପୁଣି ହନୁକୁ କଲେକ କୋଳ । ଆର୍ତ୍ତ ମାଳେ ମଣ୍ଡିଲେ
 ତା ଗଳ । ଏହିରୂପେ ସେନାପତିକୁଳ । ସ୍ନେହ କଲେ କଉଶଲ୍ୟାବାଳ ॥
 ମେଲଣି ହେଲେ କଷ୍ଟବିଧାପୁର । ରାଜା ସଙ୍ଗତରେ ସବୁ ଗାର । ଏହିକାଳେ
 ବିଭୀଷଣ ଗାର । ଜଣାଇଲେ ଯୋଡ଼ ବେନିକର ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଯିବ
 ଲଙ୍କାପୁର । ଶୁଣି ଦରହାସ ରଘୁବୀର । ନିଜ ଉରୁ କାଢ଼ି ହାରବର । ଦେଲେ
 ବିଭୀଷଣଙ୍କ ଶ୍ରୀବାର ॥ ବେନି ଭୁଜେ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ରାଜମାତି ତାଙ୍କୁ
 ଶିଖାଇଲେ । ଲଙ୍କପତି ମେଲଣି ଝଡ଼ାଇଲେ । ବିଶି କୋଳେ ଲଙ୍କା ପ୍ରତି
 ଗଲେ । ୨୧ ।

— X —

୧୪ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୀତାଙ୍କ ବିହାର

ରାଗ ଆହାସ

ଦିନ ଅନ୍ତରେ । କଲେ ବୁଝୁ ମନରେ । ରାମ ସୀତା ବିହାର ନିଶି
 ନିରନ୍ତରେ ॥ ରାମ ରାଜନ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା ଭୁବନ । ପଲ୍ୟଙ୍କ ଅଙ୍କେ ବସାଇ
 ରାମାରତନ ॥ ରତ୍ନାକରନା ॥ ହୋଇ ରଞ୍ଜିତମନା । ଦୃଢ଼େ ଆଲିଙ୍ଗନେ
 ମିଶି ବିପୁ-ସ୍ତନା । ବର ତରୁଣୀ । ଶୋଭା ଦିଶେ କି ଜାଣି । ହେମ ସୁନ୍ଦେ
 ରହିଲ କି ମର୍ଦ୍ଦକମଣି ॥ ସେ ବେନି ଜନେ । ଆନନ୍ଦ ନିଧୁବନେ । କାମଗାସ୍ତ୍ର
 ଆତରନ୍ତି ଚଢ଼େଇ ମନେ ॥ ଫିଟିଲ ବେଣୀ । ରସେ ସୁମନାଶ୍ରୟୀ । ହେମ-
 କୁଣ୍ଡୁ ବାହାର କି କଳା ନାଗୁଣୀ ॥ ଉରଜୁ ହାର । ଫିଟି ପଡ଼େ ଭୂମିର ।
 ଏହା ଦେଖିଣ ଖସିଲ କଟି ଅମ୍ବର ॥ କଟୀତ ଶୀତ । କସ୍ତୁର ଅଟଇ ଝିନ ।
 ବିପୁଳ ବୁକୁ ଦେଉଛି ହାର ପତନ ॥ ଏହି ବିରୁର । ମନେ ଧଇଲ ବିର ।
 ନଜେ ସଙ୍ଗ କରିଷ ପଡ଼ିବା ଭୂମିର ॥ ଚାଟକ ତଳେ । ସ୍ନେହ ଅଙ୍ଗରୁ
 ଗନ୍ଧେ । କେବଳ ହୁପୁର ଧନ କରେ ଆକୁଳେ ॥ ବେଶ ବିଭୀଷଣ । ରାମର
 ଲବ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ପୂର୍ଣ୍ଣଶ୍ରୀ ହେଉଛି କି ବହୁ ସଂଯୋଗ ॥ ବାହୁବଳନ । ପ୍ରତି
 ତମ୍ଭନ ଦାନ । କାମ ଦେଖାଉଛି କି ତା ମୁକତି ସ୍ଥାନ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରସବେନ ।

ପୟର ତେଜ ଆଜ । ଏକମୁଖ କଲ ବାମା ମକରଧୂକ । କଟି ରସନା ।
ହୋଇଥିଲ ବସନା । ବିପରୀତେ ଧୂନ କଲ ହୋଇ ସୁମନା । ମୁଞ୍ଚନ୍ତେ
ରେତ । ଲଜ ବାସ ସଙ୍ଗତ । ବୋଲେ ବଣି ଆଛାଦିଲ ଆସି ଭୃଷତ ॥

—X—

୧୫ ଶି ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଚନ୍ଦ୍ରକେଳି

ଏକଦିନେ ରାମ ମନେ ପାଞ୍ଚଲେ । ଦିବ୍ୟ ବନଜା ଗୋଟିଏ ରଚିଲେ ॥
ନାନା ତରୁମାନଙ୍କରେ ଶୋଭନ । ହେମ ତଉରମାନ ବିତପନ । କେଉଁ ତରୁ
ଦିଶଇ ହେମବର୍ଣ୍ଣ । କେହି ଦିଶଇ ମାଣିକ୍ୟ ସମାନ ॥ କେଉଁ ତରୁ ଦିଶଇ
ମରକତ । କେଉଁ ତରୁ କାନ୍ଥ ଦିଶେ ଅସିତ । କେହି ଶୁକଳ ମାଲ ନାନା ରଙ୍ଗ ।
ତହିଁ କ୍ରିଡ଼ାନ୍ତ ସମସ୍ତ ବିମଳ ॥ ଆମ୍ଭ ପସେ ପୁନ୍ନାଗ ଜେଉଟ । ବେଳ ବରୁଣ
କପିତଥ ପ୍ରକଟ ॥ ରତ୍ନ ନାଗକେକ ତାଳ ଖର୍ଜୁର । ନରକୋଳି ଜମ୍ବୁ ନିମ୍ବ
ବଦର ॥ ଝୁରୁ ଜମ୍ବୁର ଲେମ୍ବାଉ କମଳା । କରମଙ୍ଗା ଗୁଆକୋଳି ଅଏଁଲା ॥
ଦେବଦାରୁ ଗରୁ ଦିବ୍ୟ ଅଗର । ଦିବ୍ୟ ଚନ୍ଦନ କର୍ପୂର ତଗର ॥ ଅଳାଇତ
ଲବଙ୍ଗ । ଲତା ମାଧବୀ ପଲ୍ଲବ ସୁରଙ୍ଗ ॥ ଜାତିଗଳ ତରୁକୁଳ ମଣ୍ଡାତ । ଦିଶୁଛନ୍ତି
ତରୁମାନେ ସୁସଞ୍ଚ ॥ ଛୁରୁଅନା କଦମ୍ବ ନାଗେଶ୍ବର । ଚମ୍ପା ବକୁଳ କେତକୀ
ମନ୍ଦାର ॥ ଶ୍ଵେତ ଲେହନ କଞ୍ଚନ ଅଶୋକ । କୁନ୍ଦମୁକୁନ୍ଦ ପାଟଳ କନକ ॥
ରଙ୍ଗ ଅଏଁଲା କସ୍ତୁରୀ ପଟୋଳ । ଜାଣି ଯୁଥ ମାଳତୀ ମଲ୍ଲିକୁଳ । କାଠବାଣ
ମାଳବାଣ ଅଏଁଲା । କୁରୁବେଲ ନିଆଳୀ ସୁପିୟାଳା ॥ କଥା କୁରୁବଲ୍ଲୀ
କାଠରଙ୍ଗିଣୀ । ବେନ ସେବଣୀ ସୁବଧୁଲ ଶ୍ରେଣୀ ॥ କର୍ଣ୍ଣିକାର କୁଟଜ
ସୁତରୁଟ । ଦିବ୍ୟ ଦୟାଶା ମରୁଆ ପ୍ରକଟ ॥ ପାରିଜାତକ କୁସୁମ ସ୍ବର୍ଗର ।
ରାମ ରୋପଣ ଅଛନ୍ତି ଅପାର ॥ ପୁଷ୍ପବନରେ ମଧୁକରବୃନ୍ଦ । ଧୂନ ଜରଣ୍ଡ
ପିଇ ମକରନ୍ଦ ॥ ଶୁକ ପିକ ସାରିକାର ସୁସ୍ବନ । ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ ହୁଏ ରାମ ମନ ॥
ତଥ ମଧ୍ୟରେ ଦିବ୍ୟ ସରୋବର । ତଉପାଶେ ପାବଜ୍ଞ ଛଟିକର ॥ ତଥ
କ୍ରିଡ଼ା କରେ ନୃତ୍ୟ ବିହଙ୍ଗ । ମାଲ ଉତ୍ପଳ କୋକନଦ ରଙ୍ଗ ॥ ପୁଟିଛନ୍ତି
କମଳ ପୁଣ୍ଡରୀକ । ମାଲକୁମୁଦ କମଳ ଅନେକ ॥ ଦିବ୍ୟ ଚନ୍ଦନକାଷ୍ଠ ରୂପ
ଶୋଭା । ତହିଁ ମଣ୍ଡପ କାମରୂପ ଅବା ॥ ଜଳ ମଧ୍ୟେ ଜଳଜନ୍ତୁ ଅନେକ ।
ଦିଶେ ଦିବ୍ୟରାଗ ପୁଷ୍ପସୁରୁପ ॥ ହେମକଳଶେ ସୁନେତ ପତାକା । କି
ବାସବର ପୁରର ଅଳଙ୍କା ॥ ସରୋବର ବେଢ଼ିଣ ତରୁ ଶୋଭା । ଫଳ
କୁସୁମେ ମମ କରେ ଲେଖା ॥ କେଉଁଠାବରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଦିକା । କେଉଁ

ବେଦିକା ପୁଟିକରେ ଏକା ॥ କେଉଁ ବେଦିକା ମରକତ ଶିଳା । କେଉଁ ବେଦିକା
 କେବଳ ମାତ୍ର ମାଳା ॥ କେଉଁ ବେଦିକା ମାଣିକ୍ୟ ବିହୀନ । କେଉଁ ବେଦିକା
 ଅଥର ରଜତ ॥ ରତ୍ନସୁରମାନ ଠାବ ଠାବରେ । ଶୋଭା ଦିଶନ୍ତି ଆରାମ
 ଭିତରେ ॥ ତାକୁ ବେଢ଼ିଣ ପାଷାଣ ପ୍ରାୟାର । ବହୁ କାଙ୍ଗ ଲମ୍ପାନଙ୍କେ ସୁନ୍ଦର ।
 ଦିବ୍ୟରୂପରେ ଭୂମି ଦିଶେ ଶୋଭା ॥ କିବା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣର ଏ ପ୍ରଭା । ସ୍ୱର୍ଗ
 ଅଭିଳାଷ ନିମନ୍ତେ ବନ । ଯେହୁମତ ବନିକା ଶୋଭାବନ ॥ କୁବେରଙ୍କ ଚରଣ
 ରଥ ଅବା । ଚଉପାଖକୁ ଦିଶୁଅଛି ଶୋଭା ॥ ଶତରୁଚୁ ଦେଖଣ ତହିଁ କାମ ।
 କରୁଅଛନ୍ତି ତୋଟାରେ ବିଶ୍ରାମ ॥ ତହିଁ ଜାନକୀ ସଙ୍ଗେ ରଘୁବୀର । ନାନା-
 ରଙ୍ଗରେ କରନ୍ତି ବିହାର ॥ ନିତ୍ୟ କରନ୍ତି ରାମ ରାଜମାତ । ସୀତା ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ
 ବିହରନ୍ତି । ସଭା କରନ୍ତି ପ୍ରହରକ ନିତି । ଏହିରୂପେ ବଞ୍ଚିଲେ ଦିବା ରାତ୍ର ॥
 ପ୍ରଜା ପାଳନ୍ତି ପୁଷ୍ପର ସମାନ । ଧର୍ମ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ନ ଜାଣନ୍ତି ଆନ ॥ ସୀତା ସୁବେଶ
 ହୋଇ ଦିନ ଶେଷ । ନିଶି ରାମ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶ ॥ ଯେହ୍ନେ ଶରୀ ଖଟନ୍ତି
 ଶବ୍ଦ ପାଶେ । ସେହିରୂପେ ରାମ ସୀତା ପାରୁଣେ ॥ ଏହିମତେ ଦଶଶତ୍ରୁ ବରଷ ।
 ସୀତା ସଙ୍ଗରେ ରଜନୀ ଦିବସ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଜାନକୀ ଗର୍ଭବାସ । ରାମ ଦେଖିଣ
 ପରମ ସନ୍ତୋଷ ॥ ହସି ସୀତାକୁ କହନ୍ତି ବଚନ । କେଉଁ କଥାକୁ ହେଉଅଛି
 ମନ ॥ ତାହା ଦେବ ଆଖି ନାଶୁରୁନ । ବିଶି ବୋଲେ କୁହ ସତ୍ୟ ବଚନ ॥

୧୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ସୀତା ବନବାସ

ରାଗ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳବାଣୀ

ରାଜବ ଅଙ୍ଗେ ବସିଣ ସୁନ୍ଦରୀ । କାନ୍ତକୁ କହନ୍ତି ଯେ ସେହୁ କର ।
 ତପୋବନ ଦେଖିବାକୁ ମୋ ମନ । ଋଷିପତ୍ନୀଙ୍କି କରବ ଦର୍ଶନ । ଫଳ
 ମୂଳ ଦେବ । ବସନ ଭୂଷଣ ଦେଇ ଆସିବ ॥ ଶୁଣି ରାଜବ ହୋଇ ହସ
 ହସ । ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଯିବ ତାଙ୍କର ପାଶ । ଋଷିମାନଙ୍କ ମଠ ଦେଖାଇବା ।
 ଭୁମ୍ଭର ମରୋରଥ ପୂରାଇବା । ତୋଷିବାକୁ ମନ । ବାହାର ମଣ୍ଡପେ
 କଲେ ଆସ୍ଥାନ ॥ ଦିବ୍ୟ ମଣ୍ଡପ ରତ୍ନବେଦୀ ପର । ତହିଁ ବିଜୟ କଲେ
 ରଘୁବୀର । ଏହି କାଳରେ ବସୁଧିକମାନେ । ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ରାମ
 ସନ୍ଧ୍ୟାଧାନେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପରଜନ ଭ୍ରମେଷି ॥
 ଶ୍ରୀରାମ ତାଙ୍କୁ ପରିହାସ କଲେ । ଶୁଣି ସେମାନେ ପ୍ରତିଭ୍ରଷ ଦେଲେ ॥

ଉପୁଜିଲ ତହୁଁ ବହୁତ ହାସ । ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ କଥାର ରସ । ସେମାନଙ୍କ
 ସଙ୍ଗେ । କଉତୁକ କଥା କହନ୍ତି ରଙ୍ଗେ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଦ୍ଵିଜମାନେ ।
 ଆମକୁ କି ବୋଲନ୍ତି ପୁରଜନେ । ନିନ୍ଦା ଶୁଣି ଆମ ଗୁମ୍ଫାରେ କହ । ଯଥାର୍ଥ
 କଥାରେ ଭୟ ନ ପାଅ । ଶୁଣିଲେ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ନ ବଳାଇବା ମତି ॥
 ବୋଲନ୍ତି ହେ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ କାରଣ । ତହୁଁ କର ପ୍ରାୟ ମଣ୍ଡିଲ ଶିତି । ସମୁଦ୍ରବନ
 ସନ୍ତାପ ଖଣ୍ଡିଲ । ଜାନକାଛଲେ ରାବଣ ଦଣ୍ଡିଲ । ସିନ୍ଧୁ ବଳାଇଲେ ।
 ଅଲୌକିକ କର୍ମମାନ ତ କଲ ॥ ପଶୁରାମଙ୍କୁ ଦେବ କଲ ଜୟ । ସେଦିନୁ ଦୁଷ୍ଟ
 ହୋଇଲେ ସଭୟ । ଯେଉଁ ଲଙ୍କାଗଡ଼ ଦେବେ ଅଜୟ । ବାନରଙ୍କୁ ଘେନି କଲ
 ତା ଜୟ ॥ କି ବୋଲିବେ ଜନେ । ପ୍ରଣାୟା କରନ୍ତି ସବୁ ଭୁବନେ ॥ ପୁଣି
 ବୋଲନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ ରାଜନ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଭୟ ନ କର ମନ । ତଥାପି ଆମ୍ଭର କି
 ଅବଗୁଣ । କାହା ମୁଖରୁ କାହିଁ ଅବା ଶୁଣ । ଶୁଣି ନିବର୍ତ୍ତିବା । ଧର୍ମ କଥାରେ
 ସିନା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା ॥ ଭଦ୍ରମୁଖ ନାମେ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ । କର ଯୋଡ଼ିଣ ବୋଲେ
 ଦେବ ଶୁଣ । ସବୁର ମୁଖରେ ତୁମ୍ଭର କୀର୍ତ୍ତି । ଏକା କଥାଏ ମାତ୍ର ଅପକୀର୍ତ୍ତି ।
 ଶୁଣଇ ମୁଁ ଯାହା । ବଚନେ ଦେବ କହି ନୁହେଁ ତାହା ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ହେ
 ଭୟ ନ କର । ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଜଣାଅ ଗୁମ୍ଫାର । ଏହା ଶୁଣି ଦ୍ଵିଜ କହେ
 ଉତ୍ତର । ଶ୍ରୀ ଦେବ ତୁମ୍ଭର ନଗର ନର । ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତି । ଏଡ଼େ ଅମୀତି
 କଲେ ରଘୁପତି ॥ ରାବଣ ଯାହାକୁ ଶ୍ଵେତାକ୍ଷ ନେଲ । ବରଷେ ଯାଏ ଘରେ
 ରଖିଥିଲ । ତାହାକୁ ଆଣି କଲେ ପ୍ରିୟବତ୍ସ । ନ ମିଳନ୍ତା କିବା ଅନ୍ୟ ଯୁବତୀ ।
 ଏମନ୍ତ ବଚନ । କହନ୍ତି ଦେବ ଅପୋଧାର ଜନ ॥ ଯେଉଁ ନୃପତି ଯେଉଁ ଧର୍ମ
 କରେ । ସେ ଦେଶ ଜନେ ତାର ଅନୁସାରେ । ଆମ୍ଭ ଭାରିଯା ଯେବେ
 ନେବେ ଆନ । ତାହାକୁ ତେବେ ଆଣିବ ସଦନ । ଯା କଲେ ନରେଶ ।
 ଆମ୍ଭେମାନେ କଲେ ଦେବ କି ଦୋଷ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଜଣାଇଲ ଗୁମ୍ଫାର ।
 ମୋ ଦୋଷ ନା ଧର କୋଦଣ୍ଡଧର । ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ଅଛୁଣ ନୟନ । ଭୂମିକ
 ଯେ କଲେ ଅବଲୋକନ । ତେଜ ଖରଣ୍ଡାସ । ମହାହୋଧ ମନେ ହେଲ
 ପ୍ରବେଶ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦେଲେ ମେଲଣି । ସେମାନଙ୍କ କଥା ମନରେ
 ପୁଣି । ଜନ ଅପବାଦ ହୋଇବା ଜାଣି । ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇଲେ କୋଦଣ୍ଡ-
 ପାଣି । ଗନ ବିଶି ଭଣି । ରାମ ପାଦ ଭବସିନ୍ଧୁ-ତରଣୀ ॥

ଉଦ୍‌ୟମୁଖୁଁ ଏସନ ଶୁଣି ରଘୁମଣି । ମହାହୋଧ ଜାତ ହୋଇଲୁ
 ସେହିକ୍ଷଣି ॥ ହୃଦୟଦେଶ ତାଙ୍କର ହେଲୁ ଆକୁଳ । ବେନି ନୟନେ ପୂରିଲୁ
 ଲୋଚକଜଳ ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଦ୍ଵାରୀକ ଅଶାଅ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ପେଷିବ ବନକୁ
 ସୀତା ମୁଁ ଚତକ୍ଷଣ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଦ୍ଵାରୀ ବେଗେ ଚଳଣ ଗଲୁ । ଭରତ
 ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଆଣିଲୁ ॥ ଦ୍ଵାରେ ତାଙ୍କୁ ରଖି ଜଣାଇଲୁ ଛୁମ୍ବରେ । ସେ
 ଦେବ ଆଣିଲୁ ଉଦ୍ଧା କରିଛୁ ଦ୍ଵାର ॥ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ବେଗେ ଆମ୍ଭ ଛୁମ୍ବକୁ
 ଆଣ । ଦ୍ଵାରେ କମ୍ପା ରଖିଲୁ ସେ ଆଠର ପ୍ରାଣ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଛୁମ୍ବରେ
 କଲୁ ପ୍ରବେଶ । ଦର୍ଶନ ଲାଗଣ ଉଦ୍ଧା ହୋଇଲେ ପାଣ ॥ ଦେଖିଲେ ନୃପତି
 ମୁଖ ଦିଶେ ବିରସ । ଯେହ୍ନେ ପ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ର ଦିଶେ ରଜନୀ ଶେଷ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ
 ଚାହିଁ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ରଜନ । ତୁଂଭେ ସିନା ଜାଣ ଲଙ୍କା ବୃହନ୍ନମାନ ॥
 ଯେଉଁରୂପେ ସୀତା ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ । ସେଉଁରୂପେ ଆସି ପିତାମହ
 କହିଲେ । ଦେଖିଲୁ ତ ତାତ ଶତ୍ରୁ ସଙ୍ଗତେ ଆସି । ବୋଇଲେ ଅଟନ୍ତ
 ବାବୁ ସୀତା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ॥ ତେଣୁକରି ତାଙ୍କୁ ଆଂଭେ ଗ୍ରହଣ କଲୁ । ଏବେ
 ଜନମୁଖେ ଅପବାଦ ପାଇଲୁ ॥ ଜନ ଅପବାଦ ନାଶ କରେ ସୁକାର୍ତ୍ତି ।
 ଏଣୁ କରି ଚଉଁକ ମୁଁ କରଇ ଶୁଭ । ଜନ ଅକାର୍ତ୍ତିରେ ଅଧୋଗତ ଲଭନ୍ତୁ ।
 ଜନ ପ୍ରପଂସିଲେ ସ୍ଵର୍ଗପୁରେ ବସନ୍ତ ॥ ଅପବାଦ ଶୁଣି ଅଣାଇଲୁ ତୁଂଭକୁ
 ଏ କଥାରେ ବଳାଇବ ନାହିଁ ଆଂଭକୁ ? ଆଂଭର ଚରଣ ଘଣ କର ଶପଥ ।
 ଆଂଭ ଆଜ୍ଞା ନ ଶ୍ରୀ କରିବ ଭୁବିତ ॥ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଇଣ ତୁଂଭେ ବନେ
 ନିବେଶ । ଗଙ୍ଗାତୀରେ ବାଲମିକ ଆଶ୍ରମ ପାଣ ॥ ଋଷିକୁଟୀ ଦେଖିବାକୁ
 ତାଙ୍କର ମନ । କଇଚବେ ନେଇ ଆସ ବହନ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ
 ଭ୍ରାତମାନେ ଆକୁଳ । ସବୁକରି ନୟନରୁ ଗଳିଲୁ ଜଳ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା
 ଦେଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଅନାଇ । ସୀତାଙ୍କୁ ଘେନିଣ ଯିବ ଉପେ ବସାଇ ॥ ସୁମନ୍ତ
 ସାରଥୀ ହୋଇ ରଥ ବାହିବ । ନିଶି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତାଙ୍କୁ ଘେନିଣ ଯିବ ॥
 ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାକାର କଲେ ॥ ଓଲଟି କରି ମେଲଣି ସମସ୍ତେ
 ହେଲେ ॥ ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ନିଶି ହୁଅନ୍ତେ ଶେଷ । ସୁମନ୍ତ ରଥ ଆଣିଲେ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପାଣ ॥ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ । ଦରଶନ କଲେ
 ଯାଇଁ ଜାନକ ପାଣ ॥ ଋଷିପତ୍ନୀ ଦେଖିବାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତୁଂଭର । ଆଜ୍ଞା ମୋତେ
 ଦେଇଛନ୍ତି କୋଦଣ୍ଡଧର ॥ ଶଶିଶ ଜାନକୀ ବହୁ ଆନନ୍ଦ ଯେଲେ । ଦିବ୍ୟ
 ରତ୍ନ ଅଳଙ୍କାର ବହୁ ଘେନିଲେ ॥ ଋଷି କାମିନୀମାନଙ୍କୁ ଦେବାର ପାଇଁ

ସେମାନେ ଘେନି ବସିଲେ ରଥରେ ଯାଇଁ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସହଚେ ବସିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀବର ।
 ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ନଦୀର ଶର ॥ ସୀତା ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ଗର । ଅମଙ୍ଗଳମାନ ତ ହେଉଛି ମୋହର ॥ ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁ ଦକ୍ଷିଣ ନେତ୍ର
 ଫୁଲେ । ତମୁ କମ୍ପେ ହୃଦୟ ଆକୁଳ ହୁଅଇ ॥ କହୁ କହୁ ଗଙ୍ଗାଶରେ ପ୍ରବେଶ
 ହେଲେ । ସେଠାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମହାଶୋକୀ ହୋଇଲେ ॥ ଜାନକୀ ବୋଲନ୍ତି ଭ୍ରାତ
 ପାଦକମଳ । ଦିନେ ନ ଦେଖି ହେଉଛ ଏଡ଼େ ବିକଳ ॥ ପ୍ରାଣପତି ଅଟନ୍ତି ମୋ
 ପ୍ରାଣ ପୁରୁଷ । ମୋହର ହେଉଛି ତୁମ୍ଭ ପ୍ରାୟ ବିରସ ॥ ଜାହାଣ ସନ୍ନିଧେ
 ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରିଲେ । ଜାନକୀ ଘେନି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାବେ ବସିଲେ ॥ ସୁମନ୍ତ ରଥ
 ଘେନି କୃଳେ ରହିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଋଷି ଆଶ୍ରମ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ॥ ନାବୁ
 ଓହ୍ଲାଇ ଗଙ୍ଗାତଟରେ ବସି । ସାନୁଜ କାରୁଣ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବିଶେଷି ॥ ବୋଲନ୍ତି
 ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପେଷିଲେ ଭୂପାଳ । ଛେଦନ କମ୍ପା ନ କଲେ ଏ
 ମୋର ବାଳ ॥ ବୋଲନ୍ତି ଜାନକୀ କମ୍ପା କହ ଏମାନ । ବାହୁଡ଼ି
 ପିବାକୁ ହେଉଅଛି ମୋ ମନ ॥ କେବଳ ମାତ୍ର ରହିବା ଆଜର ଦିନ । ସମସ୍ତ
 ଋଷିମାନଙ୍କୁ କରି ଦର୍ଶନ ॥ ଶୁଣିଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପାଦେ ପଡ଼ି ରହିଲେ । ମେର
 ଅପରାଧ ନ ଶୁଦ୍ଧିବ ବୋଇଲେ ॥ ଜନମୁଖେ ସମ ତୁମ୍ଭ ଅଙ୍ଗୁଳି ଶୁଣି । ତେଜଲେ
 ଏବେ ତୁମ୍ଭକୁ କେଦଣ୍ଡ ପାଣି ॥ ଶୁଣିଣ ଜାନକୀ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାଇ ପଡ଼ିଲେ ।
 କେତେହେଁକ ବେଳେ ତହିଁ ଜ୍ଞାନ ପାଇଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ମୋହର ଏଡ଼େ ମନ୍ଦ
 କରମ । ବିଧତା ଦୁଃଖ ଦେବାକୁ କଲ ଜନମ । ପ୍ରାଣ ଗୁଡ଼ିକୁ କୁଳକୁ କଳଙ୍କ
 ହେବ । ପ୍ରାଣପତିଙ୍କ ମୋହର ଦୋଷ ଲବେ ॥ ବିଚାରିବେ ସୁବର୍ଣ୍ଣମାନେ ସେ
 ଆତ୍ମକୁ । ପ୍ରାଣନାଥ କି ଦୋଷେ ଗୁଡ଼ିଲେ ତୁମ୍ଭକୁ ॥ କି ବୋଲିବି ମୋତେ
 ସେହି ନ ଦିଶେ ବୁଦ୍ଧି । ବିନା ଦୋଷେ ଜ୍ଞାନ କଲେ କରୁଣାନିଧି ॥ ଏମନ୍ତ
 ବୋଲଣ ଉଚ୍ଚେ କଲେ ସେଦନ । ବୋଲେ ବିଶି ଚନ୍ଦ୍ରା କର ପଦ୍ମଲେଚନ ॥

—*—

୧୮ଶ ଛାନ୍ଦ—ବାଲି କି ଅଶ୍ରମରେ ସୀତାଙ୍କ ପ୍ରବେଶ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଡ଼ସ

ସୀତା ଶୋକ ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶୋକ କଲେ । ଶୋକ ସନ୍ତାଳି ନ ପାରି
 ପଠିଆଇଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଦୃଶ୍ୟଯାଏ ଅନାଇ ଥିଲେ । ମନେ ବିଚାରିଲେ
 ମୋତେ ନିଶ୍ଚେ ତେଜଲେ । ଗଙ୍ଗା ପାରି ହୋଇ ରଥେ ବସିଲେ ଗର ।
 ମହାଶୋକେ ନୟନରୁ ବହଇ ନୀରବ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଣ ତରୁଣୀବାର ॥

ଲଜ ଭୟ ବିଚ୍ଛେଦରେ ହେଲେ କାତର ॥ ବହୁ ବିଳମ୍ବନ୍ତେ ଉଦ୍ଧେ ବରତରୁଣୀ ।
 ବାଲମୀକି ଶିଷ୍ୟମାନେ ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି ॥ ଦେଖିଲେ ଯୁବକଙ୍କର କରେ ଶ୍ରେୟନ ।
 ଗୁରୁଙ୍କ ଶ୍ରମରେ ଜଣାଇଲେ ବହନ ॥ ଶ୍ରେୟେବ ସ୍ବର୍ଗ ଅଛଇ ପ୍ରାୟୁକ ଦିଶେ ।
 କେବଣ ନୃପତି ବରବନତା କି ସେ ॥ ଆମ୍ଭର ମଠ ନିକଟେ ଗଙ୍ଗାର ତଟେ ।
 ଶ୍ରେୟନ କରୁଛୁ ଦେଖି ଅଛନ୍ତି ବାଟେ ॥ ଧ୍ୟାନରେ ଜାଣିଲେ ମୁନି ଅଛଲେ
 ସୀତା । ଦଶରଥଙ୍କ ବଧୁ ଶ୍ରୀରାମ ବନତା ॥ ଏମନ୍ତ ବିଗୁର ପୂଜାଦ୍ରବ୍ୟନ୍ତ ଘେନି ।
 ବନ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମୁନି ॥ ଋଷିଙ୍କି ଦୈଶିଣ ସମ୍ମାନେ କେଜି
 କାରୁଣ୍ୟ । ଶିର ଲଗାଇଲେ ତାଙ୍କ ବେନ ଚରଣ ॥ ଋଷି ବୋଲେ ଆମ୍ଭ
 ପୂଜା ଘେନ ଗୋ ମାତ । ଯୋଗବଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁ ସମସ୍ତ । ଦଶରଥ-
 ବଧୁ ତୁମ୍ଭେ ଜନକପୁତ୍ର । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ପାଟରୁଣୀ ଅଟ ଗୋ ସୀତା ॥ ଆମ୍ଭ ମଠ
 ତୁମ୍ଭ ଅନ୍ତଃପୁର ସମାନ । ଏ କଥାକୁ ମାତ ମନେ ନ ଧର ଆନ । ଶୁଣି ଜାନକୀ
 ବୋଲନ୍ତି କହିଲ ସତ । ମହର୍ଷି ଅଟ ଦ୍ବିତୀୟ ଜନକ ତାତ ॥ ଅର୍ଥ୍ୟ ଦେଇ
 ବାଲମୀକି ଆଗ ହୋଇଲେ । ସୁତା ପ୍ରାୟୁ ସୀତା ପଛେ ଗମନ କଲେ । ମଠ-
 ପାଶେ ତପସ୍ବିନୀମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନ । ସେଠାବକୁ ବାଲମୀକି କଲେ ଗମନ । ତାହାଙ୍କୁ
 ବୋଇଲେ ଏହି ଜନକପୁତ୍ର । ଏହାଙ୍କର ତୁମ୍ଭେମାନେ ହୋଇବ ମାତା ॥
 ଏତେ କହି ସେମାନଙ୍କୁ ସମର୍ପ ଦେଲେ । ସେମାନେହେଁ ତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିଣ
 ନେଲେ ॥ ତପସ୍ବିନୀ ପ୍ରାୟୁ ହେବ ରାମ ବନତା । କେତେବେଳେ କି ଅବା
 ନ କରେ ବିଧାତା । ସୁମନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରଥରେ ବସି । ସେହିନ ନୟା-
 କୁଳରେ ହୋଇଲେ ଆସି ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶୋକ ଦେଖିଣ ସେ ମର୍ଦ୍ଦାବର । ଚାଟୁ
 କରି କହନ୍ତି ତାହାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ॥ ପ୍ରାୟୁ ମୁହିଁ ଏ ତରଫ ଅଛଇ ଶୁଣି ।
 ତୁମ୍ଭକୁହଁ ତେଜବେଟି କୋଦଣ୍ଡପାଣି । କାହାକୁହଁ ନ କହବ ଗୁପ୍ତବାଣୀ ।
 ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମୁଖରୁ ମୁଁ ଅଛଇ ଶୁଣି ॥ ଏକଦିନେ ଦୁର୍ବାସା ଅଯୋଧ୍ୟା ଅଛଲେ ।
 ତୁମ୍ଭ ତାତ ବହୁ ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତ କଲେ ॥ ପରୁରଲେ ଏ ମୋହର ରୁଚିକୁମର ॥
 ଏହାଙ୍କର ଯଶ କି ହୋଇବ ମୋହର ॥ ମୁନି ବୋଇଲେ ଶୁଣ ହେ ନୃପ-
 ଶାଈଳ । ଉଦ୍ଧରିଲେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତୁମ୍ଭର କୁଳ ॥ ରାମ ନାୟପୁଣ ଏହି ନାହିଁଟି
 ରେଦ ॥ କେବଳ ବନତା ସଙ୍ଗ ହେବ ବିଚ୍ଛେଦ ॥ ଦେବାୟୁର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଲ
 ଯେଉଁ କାଳେ । ଦେବତାଏ ଅୟୁରକୁ ମାଇଲେ ବଳେ ॥ ଅୟୁର ଆସିଲ ଭଗ୍ନ
 ବନତା ପାଶେ । ଶରଣ ପଶିଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଆଶେ । ତାହାଦେଖି ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ
 କୋପ କରିଲେ । ତସ ଘେନି ଋଷିପତ୍ନୀ ଶିର ଛେଦିଲେ । ଏମନ୍ତ ଦେଖିଣ ରାଗୁ

ଦେଲେକ ଶାପ । ବିଷ୍ଣୁ ଅକାରଣେ କଲ ଏଡେକ ପାପ ॥ ମାନବ ନୃପତିପୁରେ
ଜାତହୋଇବ । ଶ୍ଵରଯା ବିକ୍ରେତ ମହାକଷ୍ଟ ପାଇବ ॥ ମାନବ ତନ୍ତ୍ର ଧରଣ ହେବ
ଅଜ୍ଞାନ । ତେଣୁ ଅଜ୍ଞାନରେ ଏହା କଲ ବିଧାନ ॥ ସେହି ବିଷ୍ଣୁଟି ତୁମ୍ଭର ରାମ
ନନ୍ଦନ । କେବଳ ବନ୍ଦିତା କଷ୍ଟେ ବଞ୍ଚିବେ ଦିନ ॥ ଏ ରାମଙ୍କ ହୋଇବେଟି ବେନି
କୁମର । ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି ବହୁତ ହୋଇବ ତୁମ୍ଭର ଶ୍ରୀରାମ ମାନଙ୍କୁଁ ଜ୍ୟାଗ କରିବେ
ରାମ । ଏମନ୍ତ କହିଣ ଗଲେ ମୁନି ଉତ୍ତମ ॥ ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏଥକୁ କପାଇଁ ଶ୍ରାମ ।
କାହାକୁହିଁ ନ କହିବଟି ଚରକାଳ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୋଇଲେ ତୋଷ ।
ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକେ ଆସି ହେଲେ ପ୍ରବେଶ ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଚରଣ ଅମଳକମଳ ।
ପାନବଣି ବୁଦ୍ଧିତହିଁ ହେଲୁ ଭ୍ରମଳ ॥

୧୯ଶ ଛାନ୍ଦ - ନୃଗ ନମି ପ୍ରଭୁଚକ୍ଷ ଉପାଖ୍ୟାନ

ରାଗ—ଆହାରୀ

ଶ୍ରୀରାମ ପାଶ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପରବେଶ । ଦେଖିଲେ ନୃପତିପୁର ବିଶେ
ବିରସ ମନରେ ଦୁଃଖ । କର ଭୂମିକ ମୁଖ । ଝୁରୁଛନ୍ତି ବସି ତେଜ ସକଳଯୁଗ ॥
ଲକ୍ଷ୍ମଣବାସର । ଶିରେ ଦେଇଣ କର । ଦର୍ଶନ କରି ଜଣାନ୍ତି ଅଳ୍ପ ମଧୁର ॥ ନେଲି
କପଟେ । ଗୁଡ଼ିଲ ଗଙ୍ଗାତଟେ । ବହୁ ବଳପିଲେ ମୁନି ମଠ ନିକଟେ ॥ ଯାହା
ଦଇବ । ଲେଖି ଅଛଇ ପୂର୍ବ । ଏବେ ଶ୍ରେ ଦେବ ଶ୍ରାମଲେ କିସ ହୋଇବ ॥
ଗୁଡ଼ିଲେ ଶୋକ । ପୁଣି ହେଲେ ବିବେକ । ଗୁରୁଦିନ ରହିଲ କି ବୋଲିବେ ॥
ଲୋକ ॥ ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ସବୁ ଚରିତ ଶୁଣ । କେବଳ ଦୁଃଖର ହେତୁ ନୃପତି
ପୁଣି ॥ ପୂର୍ବର ଶୁଭ । ନୃଗ ନାମେ ନୃପତି । କୋଟି ଧେନୁ ଦାନରେ ପାଇଲେ
ବିପତ୍ତି ॥ ଗୋବତ୍ସି କଣି । ଦାନ ଦିଅନ୍ତେ ପୁଣି । ଦାନ ଧେନୁ ଦାନ କଲ ଚିହ୍ନି
ନ ଜାଣି ॥ ସେ ଦିନବରେ । ଧେନୁକୁ ଅନୁସରେ । ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମେ ଦେଖିଲୁ ସେ
ବ୍ରାହ୍ମଣପୁରେ ॥ ନାମେ ଡାକଲୁ । ମାତ୍ରକେ ସେ ଅଛଇ । ସେ ଧେନୁ ଆଣନ୍ତେ
ପଥେ ଦିନ ଧଇଲୁ । ଏ ବୋଲେ ମୋର । ସେହି ବୋଲେ ମୋହର ।
କଲ କରି ଗଲେ ନୃପତି ସିଂହଦ୍ଵାର ॥ ସେ ବେନି ଦିନ । ମନେ
ପାଇଲୁ ଲଜ । ବୋଲନ୍ତି ନୃପତି ମନ ଜାଣିବା ଆଜ ॥ ଦ୍ଵାରେ ରହିଲେ ।
ଦ୍ଵାରପାଳେ କହିଲେ । ଗୁହାରି ଲର ଆସିବୁଁ ବୋଲି ବୋଇଲେ ॥ କହେ
ଦୁଆରୀ । ଦେବ ଦିନ ଗୁହାରି । ନ ଶୁଣିଲୁ ପ୍ରାୟ ହେଲେ ସେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥
ଦେବ ଦିନେ କୋପ । କରି ଦେଲେକ ଶାପ । ବୋଇଲେ ସରଟ ହୁଅ ଅଜିଲୁ
ପାପ ॥ ପଥରେ ଥିବ । ଚରକାଳ ଗାଇବ । ଦ୍ଵାପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦେଖି ମୁକତି

ହେବ ॥ ନୃପତିମଣି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାପ ଜାଣି ॥ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରକୁ ନୃପତି କଲକ
 ଆଣି । ଶିଳ୍ପୀଆଣିଲ । ବହୁପ୍ରଣୀତ କଲ । ଚଉପାଶେ ବନଭୋପି ଏଣୁଅ ହେଲ ॥
 ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ପୁତ୍ର କଥାତ ଶୁଣ । ନିମି ରାଜା କଲେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ବରଣ ॥
 କରବ ଯାଗ । ମୋର ବରଣ ହେବ ! ସେବୋଇଲେ ପୁତ୍ରରୁ ବରିଷ୍ଠ ବାସବ ॥
 ସେ ଯାଗ ସାରି । ଆସିବୁ ତୁ ପୁର । ପୁରପୁର ଗଲେ ମୁନି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ॥
 ଦେଖି ବିଳମ୍ବ । ଯାଗ କଲେ ଆରମ୍ଭ । ବାଲମୀକି ଋଷିଙ୍କୁ କଲେ ଅବିଳମ୍ବ ॥
 ଭୋ ମୁନି ଜାଣ । ଆଣିଲ ରାଜାଗଣ । ପୁରୋହିତ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ ବରଣ ॥
 କରଇ ତୋଷ । ତାଙ୍କୁ ଆଣି ହରଷ । ଯୋଗ ଆରମ୍ଭିଲେ ଦିଶସସ୍ତ୍ର ବରଷ ॥
 ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି । ଯାଗ କରଣ ଆସି । ଦ୍ରାଘ ଆଗେ କହୁ ସିଂହଦ୍ବାରରେ ବସି ॥
 ଜ୍ଞାତ ନ କଲେ । ରାଜା ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ବଶିଷ୍ଠ କୋପ କରି ତାଙ୍କୁ ଶାପ ଦେଲେ ॥
 ଅଜ୍ଞାନ ହୁଅ । ବାୟୁଶରୀର ବହୁ । ଏବେ ମଉଗବେ ଯେବେ ହୋଇଲ ମୋହ ॥
 ଶାପ ବଚନ । ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ମନ । ବସିଷ୍ଠଙ୍କୁ ସେହି ଶାପ ଦେଲେ ବହନ ॥
 ବିକଳ ମୁନି । ବାୟୁ ଶରୀର ଘେନି । ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ପଦ୍ମଯୋନି ॥
 ଜାଣିଲେ ପିତା । ନିମି ଶାପ ବାରତା । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ଶାପ ଦେଲେ ଅଶିଳ ପିତା ॥
 ବରୁଣ ରେତ । ହେବ କୁନ୍ଦରୁ ଜାତ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶେ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇବ ପୁରୋହିତ ॥
 ଶୁଣି ସେ ଋଷି । ବରୁଣପୁରେ ଆସି । ଉଦ୍ୟାଣୀ ସେ ଦିନ ବରୁଣପାଶେ ବସି ॥
 କାମେ ଅବଶ । ଉଦ୍ୟାଣୀ ଦେଖି ତୋଷ । ଆଜ ମୋର ଭାବନା ତୁ ହୁଅ ଗୋ
 ଆସ କର ଯୋଡ଼ଣ । ରାମ କହେ ବଚନ । ପୁତ୍ରରୁ ବରିଷ୍ଠଛନ୍ତି ପିତା ବରୁଣ ॥
 ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗ । ଭାବ ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗ । ଏମନ୍ତ କରିଣ ପଛେ କରିବ ଭଙ୍ଗ ॥
 ସୁଭାବ ବସ । ଦେଖି ବରୁଣ ପାଶ । ତରୁ ମିଥାବରୁଣରେ କଲ ପ୍ରବେଶ ॥ ସେ
 କୋପ କଲେ । ଭାବ ଦେଲୁ ବୋଇଲେ । ତାର ଅଙ୍ଗ ଆଉ ସେ ଧରଣ ନ
 କଲେ ॥ ବରୁଣ ଦେବ । ତାର ଘେନଣ ଭାବ । ମଦନ ଆରତେ ରେତ ହେଲ
 ସମ୍ଭବ ॥ ରେତ ଘେନଣ । କୁନ୍ଦରେ ସେ ବରୁଣ । ବଶିଷ୍ଠ ପ୍ରବେଶ ସେ କୁନ୍ଦେ
 ସେହିସଣ ॥ କୁନ୍ଦରେ ଥିଲ । ବେନି ଭାଗ ହୋଇଲ । ପ୍ରଥମେ କୁନ୍ଦରୁ ଜାତ
 ଅଗସ୍ତି ହେଲ ॥ ବ୍ରହ୍ମାର ସୁତ । ପଛେ କୁନ୍ଦରୁ ଜାତ । ଇଷ୍ଟାକୁ ବଂଶରେ ସେ
 ହେଲେ ପୁରୋହିତ ॥ ନିମି ସେ ଥିଲେ । ଋଷିମାନେ ଅଇଲେ । ନେତ୍ର ନିମିଷ
 କରି ତାକୁ ବରଦେଲେ ॥ ନିମିର ପିଣ୍ଡ । ରଖିଲେ ତୈଳଭାଣ୍ଡ । ଯାଗଶାଳରେ
 ମନ୍ତ୍ରନ କଲେ ତା ପିଣ୍ଡ ॥ ତହୁଁ ବାଳକ । ରଖି ହେଲେ ଜନକ । ମିଥିଳା
 ତେଣୁ ବୋଲନ୍ତି ସକଳ ଲୋକ ॥ ବିପ୍ରେଷ୍ଟି ଦେବ । ତାଙ୍କ ଶାପ ପ୍ରମାଦ । ବୋଲି
 ବଶି ରାମ କହି ହେଲେ ବିଷାଦ ॥

୨୦ଶ ଛାନ୍ଦ—ଯଯାତି ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ଉପାଖ୍ୟାନ

ରାଗ—କାଳୀ

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୋଲନ୍ତି ଆହେ ଦେବରଷି ତୁଁ ଶାପ ଦେଲେ । ନୃପତି ଦେବା
 ଉଚିତ ନୋହେ ଅମୃତ କିପି । କଲେ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ତାମସ ରାଜାମାନେ
 କରନ୍ତି କୋପ । ଏକା ମାତ୍ରକ ଯଯାତି ଦେବ ବଢ଼ିଲେ ଚୁରୁ ଶାପ । ଶୁଣ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତହିଁ ବୃନ୍ଦା ଯଯାତି ମହାରାଜା । ବସା ହୋଇଲେ ଦେବଯାନିକ ଦେ ତ
 ଗୁଲୁ ତନୁଜା ॥ ବୃଷପଦ୍ମଙ୍କ ଦୁହିତା ନାମ ଅଟଇ ଶରମିଷ୍ଠା । ଦ୍ଵିତୀୟେ ବସା
 ହେଲେ ତାହାକୁ ନୃପତିକୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ॥ ଦେବଯାନିର ଯଦୁକୁମର ଅଟଇ ସେ
 ଦୁର୍ଭାଗା । ଶର୍ମିଷ୍ଠାଙ୍କର କୁମର ପୁରୁ ଅଟଇ ସେ ସୁଭାଗା । ଦିନେକ ଦେବ
 ଯାନିଙ୍କ ଯଦୁ କହିଲେ କଟୁବାଣୀ । ତୁମ୍ଭର ଦୁଃଖ ତନୁ ନ ସହେ ମରିବ ଏହି
 ଶଶି ॥ ପୁତ୍ର ବଚନ ଶୁଣିଣ ଜନନୀ ବହୁତ ଶୋକ କଲେ । ପିତାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କଲ
 ମାତ୍ରକେ ପିତା ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ବୋଇଲେ ସୁତେ କିପି । ରୋଦନ କରୁଛ
 ସୁତ ଘେନି । ଦୁର୍ଭାଗା କଲୁ ତୁମ୍ଭକୁ ରାଜା ମୋ ବଚନ ନ ଘେନି ॥ ସୁତା
 ନାତିର କଷ୍ଟ ଦେଖିଣ କଲେକ ଗୁରୁ କୋପ । ଜଗ ହୁଅ ତୁ ବୋଲଣ ଯଯାତିଙ୍କୁ
 ସେ ଦେଲେ ଶାପ । ଗୁରୁଙ୍କ ଶାପ ଜାଣିଣ ନୃପ ଯଦୁକୁ ରାଜ ପାଶ । ଶୁଦ୍ଧ
 ଆତ୍ମକୁ ଶାପ ବଢ଼ିଲେ ନ କଲୁ ଆତ୍ମେ ଦୋଷ ॥ ଥୋକାଏ ଦିନ ତୁମ୍ଭେ ଆତ୍ମର
 ବୃଦ୍ଧ ଶରୀର ଘେନ । ଯୁବା ଶରୀର ଘେନଣ ଶ୍ରେଣ କରେ ଥୋକାଏ ଦିନ । ଯଦୁ
 ବୋଇଲେ ସୁଭାଗା ସୁତ ଅଟଇ ତୁମ୍ଭ ପୁରୁ । ବହୁତ ଅନୁରାଗ ତାହାକୁ ସେ
 ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା କରୁ ॥ ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କୁମର ମୋଠାରେ ନାହିଁ ସ୍ନେହ ।
 ସୁଭାଗା ସୁତ ଆଗରେ ଶାପ ଯାଇ ତୁମ୍ଭର କହ । ଶୁଣି ରାଜନ ଯଦୁବଚନ ପୁରୁ
 ପାଶକୁ ଗଲେ । ନିଜ ବୃଦ୍ଧତା କହି ତାଙ୍କୁ ତ ଜଗ ଘେନ ବୋଇଲେ ॥ ଶୁଣି
 ସାନନ୍ଦ ହୋଇଣ ପୁରୁ ବୋଇଲେ ଦେବ ଦିଅ । ବୃଦ୍ଧ ଶରୀର ଦେଇଣ ମୋତେ
 ଯୁବା ଶରୀର ବହୁ ॥ ଶୁଣି ନୃପତି ଅନନ୍ଦ ହୋଇ ଦୁଇ ଶରୀର ଦେଲେ । ଯୁବା
 ଶରୀର ବଢ଼ିବ ବହୁ ଶ୍ରେଣମାନ ତ କଲେ ॥ ଦଶସହସ୍ର ବରଷ ରାଜା କଲେକ
 ବଇଶ୍ଵେନ । ବୃଦ୍ଧ ଶରୀର ଘେନଣ ପୁରୁ କଲେକ ଅନୁରାଗ ॥ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ
 ନୃପତିବର ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ତୁମ୍ଭରଠାରୁ ତୁମ୍ଭ ବଂଶରେ ରାଜା ହୁଅ
 ବୋଇଲେ ॥ ଯଦୁର ବଂଶେ ଅବତରଣ ନେହି ନୋହିଲେ ରାଜା । ନୃପତି
 ହୋଇ କୁମ୍ଭ ବଂଶରେ ପାଇବେ ଦିବ୍ୟ ପୂଜା ॥ ଯଦୁକୁମରେ ଏମନ୍ତ ଶାପ
 ଦେଲେକ ମହାରାଜା । ଆତ୍ମର ଆଜ୍ଞା ଅବଜ୍ଞା କଲୁ ହୋଇ ଆତ୍ମ ଆତ୍ମଜା ॥

ଏମନ୍ତ ଶାପ ଯଯାତି ଭୂପ କୋପ କରିଣ ଦେଲେ । ସେବନ୍ତ ଯଦୁବଂଶରେ ଦୁଷ୍ଟ
ହୋଇ ଅବତରିଲେ ॥ ଏମନ୍ତ କହି ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ହେଲେ ସୁଅବକାଶ । ଦ୍ଵାରା
ଜଣାଏ ଏହି ସମୟେ ଶୁଣିବା ନୃପଶିଖ । ତ୍ୟବନ ରୁଷି ଅନେକ ରୁଷି ସଙ୍ଗରେ
ଛନ୍ତି ଦେନ । ସିଂହଦୁଆରେ ରୁଷି ସେନ କରୁଅଛନ୍ତି ବେଦଧ୍ଵନି । ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ
ବୋଇଲେ ବେଗେ ତାହାଙ୍କୁ ଦେନ ଆସ । ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଦ୍ଵାରା ମିଳିଲୁ ରୁଷି
ମାନଙ୍କ ପାଶ ॥ ଆଜ୍ଞା ହୋଇଲୁ ଗୁମୁକୁ ଯିବ ବୋଲଣ ଦେନ ଆସେ । ସମସ୍ତ
ରୁଷି ଭେଟ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶେ । ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ ମାନ୍ୟ କରିଣ
କଲେ ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜା । ଅର୍ଘ୍ୟ ଆସନ ଦେଇ ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜନ୍ତି ରାମରାଜା ॥ କ
ରାଗ୍ୟ ଆଜି ମୋର ଭୁବନେ ବିଜୟ ସର୍ବରୁଷି । ଆଜି ମୋ ନେତ୍ର ସଫଳ ହେଲୁ
ଦେଖି ଯମୁନାବାସୀ । ମୋର ଜୀବତ-ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ବିଭୁ ଅଟଇ ଏ ଭୂମ୍ବର । ଯାହା
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା କରିବ କର ହେ ମୁନିବର ॥ ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମୁରେ କହେ ତ୍ୟବନ
ତପୋବନ୍ତ । ତୁମ୍ଭ ସମାନ ନାହିଁ ମହାରେ ଆଉ ତ ବଳବନ୍ତ ॥ ଅପୁର ମାରି
ଉଣ୍ଠାସ କଲ ମହାର ଭାବଭର । ସକଳ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅଭୟ ଦେଲୁ ହେ
ରାଘବ ॥ ଏଣୁଟି ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ଆଶ୍ରୟ ଅଛି ସକଳ ଦିନେ । ବୋଲଇ ବିଶି
ଶୁଣି ତା ରାମ ହେଲେ ସଙ୍କୋଚ ମନେ ।

—X—

୧୯ ଶ ଛାନ୍ଦ — ତ୍ୟବନ ରୁଷି ଓ ରାମଙ୍କ କଥୋପକଥନ

ରାଗ—କୌଶିକ

ତ୍ୟବନ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ଶ୍ରୀରାମ ମଧୁଦନୁଜ ନାମେ ଗାର ।
ମହାତପ ସେ ଶିବଠାରେ କଲକୁ ଦେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ହର ବର । ଆହେ ରାଘବ
ଶୂଳରୁ ଶୂଳ ଜାତ କଲେ । ଶୂଳ ଥିଲେ ତୁ ଯିଭୁବନ ଜଣିବୁ ବୋଲଣ ତାର
କରେ ଦେଲେ ॥ ସେ ବୋଇଲୁ ଦେବ ମୋର ପୁଅ ନାତି ଏହି ଶୂଳେ ଜୟ
କରିବେ । ତୁମ୍ଭ ପ୍ରସନ୍ନେ ମୋର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟତ ରଣେ ସଫାରିବେ ।
ଆହେ ରାଘବ ! ହେଉ ବୋଲି ହର ବୋଇଲେ । ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଭକତି
କରିବୁ ବୋଲି । ମଧୁକୁ କହିଲେ । ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଣ ମୁହିଁ ଥିବାଯାଏ ହୋଇଣ
ଥିଲୁ ଭଲ ଗତି । ମଧୁବନ ରାଜି ମଧୁପୁର କରି ଭୁଞ୍ଜିଲୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ବିଭୂତି ।
ଆହେ ରାଘବ ! ତାର ପୁଅ ହେଲୁ ଲବଣ । ମହାଦୁଷ୍ଟପଣେ କାହାକୁ ନ ମାନି
ପୁଅଟା କିଲୁ ରାଘବ ॥ ଶୂଳ ତାର ନିଜପୁରରେ ରୁଷି ପ୍ରତିଦିନ ତା ପୂଜା
କରେ । ଶାଈବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତି ଦିବସରେ ଦଶ ସହସ୍ର ଗବ ମାରେ । ଆହେ
ରାଘବ ! ତାକୁ ବେଗେ ତୁମ୍ଭେ ସଫାର । ଶୁଣିଣ ରାଘବ ମୁନିଙ୍କ ବଚନ

କଲେକ ତାହା ସୀତକାର ॥ ଭରତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନକୁ ଚାହିଁ ବୋଲନ୍ତି ଲବଣ ଦମ୍ଭକୁ
ମାର । ଶୁଣି ଭରତ କର ଯୋଡ଼ି ମାରଣ ବୋଲଣ ହେଲ ଅଗ୍ରସର । ଆହେ
ରାବଣ । ତୁଝ ଶ୍ରୀଚରଣ ପ୍ରସାଦେ । କଞ୍ଚିତରେ ମୁହିଁ ତାହାକୁ ମାରଣ ଆସିବ
ଦେବ ଅପ୍ରମାଦେ ॥ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ତାଙ୍କୁ ସୀତକାର ଦେଖି କର ଯୋଡ଼ିଣ
ଜଣାଇଲେ । କନିଷ୍ଠ ଆଉଁ ଜେ ଶୁଭ୍ରାତା ଯିବାର ଉଚିତ ନୁହଇ ବୋଲିଲେ ।
ଆହେ ରାବଣ । ମୁଁ ଯାଇଁ ମାରଣ ରାବଣ । ମୁନିମାନଙ୍କୁ ଅଭୟ କରାଇବ
ଶିରେ ଘେନି ତୁଝ ଚରଣ ॥ ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବଚନ ହୋଇଲେ ଯେ
ଠାନନ୍ଦମନ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଏବେ ଅଭିଷେକ ହୋଇ ହୁଅ ମଧୁସୂର ରାଜନ ।
ଆହେ ସାନୁଜ । ଅଧିବାସ ଆଜି ତୁଝର । ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବୋଲେ ନୃପତି ହେବାକୁ
ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ଦେବ ମୁଁ ଶୁର ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଆହେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ
ଆଉ ଆଜ୍ଞା ଭଗ୍ନ ନ କର । ଏଠାରେ ତୁଝେ ଅଭିଷେକ ହୋଇଣ ପଛେ
ଲବଣକୁ ସଂହାର । ଆହେ ସାନୁଜ । ମଧୁକଟକେ ରାଜା ହେବ । ଦୁଷ୍ଟ
ଦମ୍ଭକୁ ସଂହାର ପରଜାମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ପାଳିବ । ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦେଇଣ
ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ବହୁ ଉତ୍ସବ କରାଇଲେ । ଶତ୍ରୁଘ୍ନକୁ ମଧୁସୂରରେ ନୃପତି କରିଣ
ଅଭିଷେକ କଲେ । ଆହେ ସାନୁଜ । ଲବଣ ଯେମନ୍ତ ମରିବ । ସେ କଥା
ଆଂରେ ତୁଝକୁ ଶିଖାଇବା ଆଉ ଆଜ୍ଞା ନିଶ୍ଚେ କରିବ ॥ ଏକା ରଥେ ଚଢ଼ି
ମଧୁସୂର ଯିବ ସୈନ୍ୟ ତୁଝ ସଙ୍ଗେ ନ ଥିବେ । ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ଅନେକ
ପଦାତି ବୁଲଣ ଅନ୍ୟ ବାଟେ ଯିବେ । ଆହେ ସାନୁଜ । ଭ୍ରମି ଯାଇଥିବ ଅସୁର ।
ହାର ନିରୋଧ ତାର ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧିବ ପୁରୁଷ ନ ଦେବ ଭିତର ॥ ପୁରେ ପଶିଲେ
ସିନା ଶୂଳ ଘେନିଣ ତହିଁରେ ଲୁଞ୍ଜକୁ ମାରବ । ଶୂଳ ତା କରେ ନ ଥିଲେ
ସେ ନିଶ୍ଚୟ ତୁଝ ହାତେ ପ୍ରାଣ ହାରିବ । ଆହେ ସାନୁଜ ॥ ଆଂରେ ତୁଝକୁ
ଦେବା ଶର । ବିଭ୍ରବନ ଜୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦେଇଅଛନ୍ତି କୁଣ୍ଡଳର ॥ ଏମନ୍ତ
କହି ତୁଣ୍ଡରୁ ଶର କାଢ଼ି ଶତ୍ରୁଘ୍ନର କରେ ଦେଲୁ । ଏ ଶରେ ଲବଣକୁ
ବଧ କରିବ ସଂଶୟ ନ କର ବୋଲିଲେ । ଆହେ ସାନୁଜ । ଶତ୍ରୁମାନ ତ
ଘେନିଯାଅ । ଶ୍ରୀମୁଖ ମେଲଣି ହୋଇଣ ଆଂଭର ଶୁଭ ବେଳରେ ତୁଝେ
ଯାଅ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ଶାରବେଣ ହୋଇଣ ଶ୍ରୀମୁଖେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ।
ପୁଣି ସେ ଶର । ଭ୍ରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପାଦେ ପଡ଼ି । ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ କାଟେ ପେଷିଣ
ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଏକା ବିଜୟୁରଥେ ଚଢ଼ି ॥ ମମସ୍ତ ରକ୍ଷିଙ୍କୁ ଆଗେ ପଠିଆଇ ଗଙ୍ଗା
କୁଳରେ ପରବେଶ । ବାଲମିକି ମୁଠେ ଯାଇଣ ହୁଅନ୍ତେ ଦିବସ ହୋଇଲକ

ଶେଷ । ସେହି ନିଶିରେ । ଜାତ ହୋଇଲେ ଲବକୁଶ । ବୋଲଇ ବଣି ମୁଁ
ନରତେ ପିଇବି ଶ୍ରୀରାମଚରଣ ପୀୟୂଷ ॥

୧୨ଶ ଛାନ୍ଦ—ନବକୁଶଳ ଚନ୍ଦ୍ର

ରାଗ—ଭୈଷ୍ୟ

ବାଲମୀକ ମଠ ଦେଖି, ଶଯ୍ୟାରେ ହୋଇ ସୁଖୀ, ପରୁରନ୍ତ ମୁନିଙ୍କ
ସେ ଆନନ୍ଦମନେ ॥ ବହୁତ ଭୟ ତ ଦିଶେ, ଯାଗ କରିଥିଲେ କେ ସେ,
ବହୁ ହୋମକୁଣ୍ଡ ଅଛି ତୁଂଭର ସ୍ଥାନେ । ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ସେ ମହର୍ଷି ।
ସଉଦାସ ନୃପ ଯୋଗେ ଏମନ୍ତ ଦିନି ॥ ମହାବଳଷ୍ଟ ସେ ନୃପ, ତେଜଲେ
ସୂର୍ଯ୍ୟ ସ୍ବରୂପ, ମୃଗୟାକୁ କରି ଅନେକ ଦୈବ୍ୟ ମାଇଲେ । ରଣେ ତାହାଙ୍କୁ ନ
ପାରି, ଅସୁରେ ମାୟା ବିରୁଦ୍ଧ, ବଣିଷ୍ଠେ ଦେଖି ବଣିଷ୍ଠ ରୂପ ଧଇଲେ ।
ଗଲେ ସଉଦାସର ପାଶ । ମାଗିଲେ ମାଂସ ଭୋଜନ ଦେବୁ ଅବଶ୍ୟ ॥
ରାଜା ସୀତକାର କଲେ, ସୁପକାର ଅଣାଇଲେ, ଅସୁରେ ସୁପକାର ରୂପକୁ
ଧଇଲେ । ରାଜା କହେ କର୍ଣ୍ଣପାଶ, ରାକ୍ଷଣ ଉତ୍ତମ ମାଂସ ବଣିଷ୍ଠେ ଦେଇ
ସନ୍ତୋଷ କର ବୋଇଲେ । ରାକ୍ଷଲେ ସେ ମନୁଷ୍ୟ ମାଂସ । ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ
ଦେଲେ ବଣିଷ୍ଠ ପାଶ ॥ ବଣିଷ୍ଠ ସେ ମାଂସ ଦେଖି, ହୋଧରେ ତାହା
ଉପେକ୍ଷି, ସଉଦାସ ରାଜାଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହିଁଲେ । ପ ପିଷ୍ଟ ଏମନ୍ତ କଲୁ, ଅସୁର
ଭୋଜନ ଦେଲୁ, ଆଜହୁଁ ଅସୁର ତୁ ହୁଅ ହେ ବୋଇଲେ । ବୋଲେ
ସଉଦାସ ନୃପତି । ବିରୁଦ୍ଧ ଶାପ ମୋତେ ଦିଅ ହେ ଯତି ॥ ପୁଣିହିଁ
ବୋଲଇ ରାଜା, ଶୁଣ ହେ ବ୍ରହ୍ମଚରୀ, ତୁଂଭ ଆଜ୍ଞାରେ ତ ମାଂସ ଭୋଜନ
ଦେଲି । ଅକାରଣେ ମୋତେ କୋପ, ଦରଶ ଦେଲ ତା ଶାପ ଅପରାଧ
ଆଉ କିବା ତୁଂଭର କଲି । ତୁଂଭେ ଯେବେ ଦେଲୁଟି ଶାପ । ମୁହିଁ ଶାପ
ଦେବ ବୋଲି କଲକ କୋପ ॥ ଧରଣ ଜଳ ଅଞ୍ଜଳି, ଶାପ ଦିଅନ୍ତେ
ସେ ତୋଳି, ରାଣୀ ଆସିଣ ତାହାଙ୍କ କର ଧଇଲେ । ଯେବେ ଗୁରୁ
ଦେଲେ ଶାପ, ତାଙ୍କୁ ତୁଂଭେ ପ୍ରତିଶାପ, ଦେବାର ତ ଉଚିତ
ନହଇ ବୋଇଲେ । ଶୁଣି ରାଜା ଶାନ୍ତି ଭଜିଲେ । ସେ ଜଳ ଆପଣା
ପଦ୍ମରେ ପକାଇଲେ ॥ କାଳିମା ଦିଶିଲ ଚନ୍ଦ୍ର, କଳ୍ପସ ଘୋଷିଲ ତେଣୁ
ବଳିଷ୍ଠ ବିରୁଦ୍ଧ ତାହା ଧାନେ ଜାଣିଲେ । ଅସୁରେ ମାୟା ରଚିଲେ, ଆଂରୁକ
ସେ ମାଂସ ଦେଲେ, ଏଥିରେ ରାଜାର ଦୋଷ ନାହିଁ ବୋଇଲେ । ଯେବେ
ଆଂରେ କଲୁଟି କୋପ । କିନ୍ତୁ ଦିନେ ତୁଂଭର ମୁଣ୍ଡବ ପାପ ॥ ମୁନିଙ୍କର
ସୁବଚନ, ଶୁଣି କରି ଶପଥନ, ଅଗସ୍ତି ରୁଷିମଠରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ॥

କରିଣ ଦବ୍ୟ ଶ୍ରେଜନ, ନିଶି କରନ୍ତେ ଶୟନ, ଲବ କୁଣ ଜନ୍ମିତ ବାରତା
ଜାଣିଲେ । ପ୍ରତେ ମୁନି ପାଦେ ପଡ଼ିଲେ । ମେଲଣି ହୋଇଣ ନିଜ ଯାନେ
ଚଢ଼ିଲେ ॥ ସୈନ୍ୟମାନେ ବୁଲିଗଲେ, ମଧୁପୁର ଲାଗେ ହେଲେ, ତ୍ୟବନଙ୍କ
ଆଶ୍ରମରେ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ । ମୁନିଙ୍କ ଚରଣେ ପଡ଼ି, ଉଷାହେଲେ କରଯୋଡ଼ି;
ମୁନି କଲ୍ୟାଣ କରିଣ ହେଲେ ହରଷ । ମୁନି ତାଙ୍କୁ କଲେକ ପୂଜା । ଦିନ ବଣି
ଚିନ୍ତେ ଶର କୋଦଣ୍ଡଭୁଜା ॥

୨୩ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବରଡ଼ ଏକତାଳୀ

ତ୍ୟବନ ବୋଲନ୍ତି ବାର । ତୁମ୍ଭେ ଅତି ସୁକୁମାର । ମହା ବଳସ୍ତୁ ଅସୁର ।
କେମନ୍ତେ ହେବ ସହାର ॥ ଶୁଣ ଆହେ ଶତ୍ରୁ ଘନ । ତାହାର ଚରିତମାନ ।
ସିନୟନ ଶୂଳ ଘେନ । ଜିଣିଲ ସୟୁଦ୍ଧବନ ॥ ମାନଧାତା ମସ୍ତପତି । ଜିଣିଣ
ସକଳ ଶିଳ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ କଲକ ଗତି । ବସାଇଲେ ଶତୀ ପତି ॥ ଦିନେ ବୋଇଲେ
ରାଜନ । ଶୁଣ ହେ ପାକଶାସନ । ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ତ ଅଭିନ । ଦେବତା କରନ୍ତି
ଭିନ ॥ ତୁମ୍ଭକୁ ସେ ମାନ୍ୟ କଲେ । ମନ୍ତ୍ର ମନେ ଧଇଲେ । ଆମ୍ଭକୁ ମାନ୍ୟ ନ
କଲେ । ଆମ୍ଭକୁ ମନ୍ତ୍ରଷ୍ୟ କଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ଯେ ପୁରନ୍ଦର । ଶୁଣ ଆହେ
ନୃପବର । ମସ୍ତପତି ଲବଣାସୁର । ମାଇଲେ ମାନବାସୁର ॥ ଶୁଣି ରାଜା କୋପ
କଲେ । ମସ୍ତପତିକୁ ଅଇଲେ । ଲବଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧିଲେ । ତା ଶୂଳେ ପ୍ରାଣ
ହାରିଲେ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ବୁଝି ଯୁଦ୍ଧ । କରବ ଲକ୍ଷ୍ମଣାନୁଜ । ଚିନ୍ତେ ବଣି
ରାମରାଜ । ପୁରାଣ ପଦ ସରୋଜ ॥

୨୪ଶ ଛାନ୍ଦ—ଲବଣାସୁର ବଧ

ରାଗ—ଆଶାବର୍ଣ୍ଣ

ଲବଣ ଦ୍ଵାର ଉଗାଳଣ ଶତ୍ରୁ ଘନ ଦ୍ଵିତୀୟ କୃତାନ୍ତ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ।
ଦଶସହସ୍ର ପଶୁ ଘେନି ଦନ୍ତ ଶରକରି ସରରେଣ ଆସେ ସେ । ତାହାକୁ
ସେ ଦ୍ଵାର ନ ଛାଡ଼ିଲେ । ଆଜ ଆମ୍ଭକୁ ସମର ଦେବୁ ବୋଲି ଗୁଣେ ଶର
ସର ଓଟାରିଲେ ସେ ॥ ବୋଲେ ଲବଣ ପୁରେ ପଣି ଆସେ ରହିଥାଅ ତୁମ୍ଭେ
ଦଣ୍ଡେ ମାତ । ମୃଗୟା ନିମନ୍ତେ ଯାଇଥିଲି ସିନ୍ଧୁ ଆଶାଇ ମୋହର ନିଜ
ଶସ୍ତ୍ର ହେ । କୁମର ଭୁବି କ ସାମରଥ । ଏହିକ୍ଷଣି ତୋତେ କଷ୍ଟତ ଅସ୍ତ୍ରେ
ଦେଖାଇବି ମୁହିଁ ଯମପଥ ଯେ ॥ ଧମକ କହନ୍ତେ ପଥ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତେ ବେନି
ଚରୁବର ଉପାଡ଼ିଲ । ବୁଲଇ ବୁଲଇ ଶତ୍ରୁ ଘନ ଅଙ୍ଗେ ନିମ୍ନ ଡୋଳ ଶୀଘ୍ର

କରୁଥିଲା ସେ । ଭୂମିରେ ଖର ମୋଡ଼ ଗଲେ । ଚଳିଯାନ୍ତେ ଦ୍ଵାର ଶତ୍ରୁଘ୍ନ
 ଜ୍ଞାନ ପାଇଣ ତାହାକୁ ଉଗାଳିଲେ ସେ ॥ ପୁଣି ଲେଉଟି ଆସିଣ ସେ ଅସୁର ବୃଷ
 ଧରିଣ ସମର କଲା । ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ତା ହାତରୁ ତରୁ କାଟିବାରୁ ଶୂନ୍ୟ କର
 ହୋଇଗଲା ସେ ॥ ତା ସୈନ୍ୟରେ ସୈନ୍ୟ ଭେଟ ହେଲେ । ମହାସଂଗ୍ରାମ
 କରିଣ ରାମସୈନ୍ୟ ମାରନ୍ତେ ଅସୁର ପଳାଇଲେ ସେ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ଯେବଣ ଶର
 ଦେଇଥିଲେ ଶୁଣିରେ ସେ ଶର ବସାଇଲେ । ଲବଣ ଉପରକୁ ତାହା ପେସିଣ
 ଶିର ଛେଦି ତାର ପ୍ରାଣ ନେଲେ ସେ । ଦେଖି ଦେବତାଏ ହୁଷ୍ଟ ହେଲେ ।
 ସୁରପତି ପୁରେ ଦୁଇଭ ବଜାଇ ଆକାଶକୁ ପୁସୁମ ବୃଷ୍ଟି କଲେ ସେ ॥ ଲବଣ
 ସଂହାର ଦେବବର ପାଇ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ତହିଁ ରାଜା ହେଲେ । ପୁଅ ପ୍ରାୟ କରି ପରଜା
 ପାଳଣ ମଧୁପୁର ସ୍ଵର୍ଗପୁର କଲେ ସେ । ତହିଁ ଦାଦଣ ବସୁର ଥିଲେ । ବୋଲେ
 ବିଶି ରାମ ଦର୍ଶନ ନମନ୍ତେ ଉତ୍ସାହୀ ହୋଇଣ ବିଜେ କଲେ ସେ ॥

—X—

୨୫ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଧନାଶ୍ରୀ

ବାଜଇ ବିବିଧ ବାଜା, ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଶସ୍ତ୍ର ଭୂଜା, ବହୁରଥ ବହୁ ଗଜ
 ସେ, ମଧୁପୁର, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ହୋଇ ରାଜା ॥ ଅଯୋଧ୍ୟା ବିଜେ ନୃପତି, ଶ୍ରୀରାମ
 ଦର୍ଶନେ ମତି, ଶୀଘ୍ର ହୋଇ କରେ ଗତି ॥ ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ଗତି, କରନ୍ତେ କର୍ମେ
 ଧରିଣୀ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ॥ ଭେଟି ବାଲମୀକ ମୁନି, ପାଦେ ଲଗାଇ ମୁଦ୍ରା,
 ରହି ମଠେ ସେ ରଜନୀ ॥ ଲବ କୁଶ ଭାଇ ବୈଦି, କରେ ରାମାୟଣ ଘେନି,
 ଗୁଆଇଲେ ତାଙ୍କୁ ମୁନି ॥ ସୁନ୍ଦର ବେନି କୁମର, ଗାଇଲେ ଅତି ମଧୁର, ଶୁଣି ନ
 ଆସେ ଉତ୍ତର ॥ ଜାଣିଲେ ରାମକୁମାର ମନରେ କଲେ ବିରୁଦ୍ଧ; ଶୋକେ ହେଲେ
 ଜରଜର ॥ ସେ ଦିନ ରଜନୀ ଶେଷ; ପଥରେ ଗଲେ ଦିବସ, ଅଯୋଧ୍ୟା ହେଲେ
 ପ୍ରବେଶ ॥ ଶ୍ରୀରାମ ପଦ ସାରସ, ଶିରେ ଲଗାଇ ହରଷ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ କରି ଯଶ ॥
 ବୋଲନ୍ତି ରାମ ରାଜନ, ଶୁଣି ଆଡ଼େ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ, କପାଇଁ କଲ ଗମନ ॥ ସନ୍ତ-
 ମାନଙ୍କର ମନ, ବୁଝିଥିବା ପ୍ରତିଦିନ, ପାସୋରେ ନିଜ ସଦନ ॥ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ
 ଯୋଡ଼ି କର, ବୋଲନ୍ତି ହେ ରଘୁବୀର, ନ ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀପୟର ॥ କି ହେବ
 ସମ୍ବନ୍ଧ ଗୁରୁ, ଦେଖିଥିବ ଶ୍ରୀପୟର; ଏହି ଅନୁଗ୍ରହ କର ॥ ଶୁଣି ରାମ ବୋଲେ
 ସାଥୀ ଏଠାରେ ଦଣ୍ଡେ ନ ଆସି, ଏ କଥା ମାନ ନ କହ ॥ ସମ୍ପଦରେ ନୋହି
 ମୋଡ଼, ପରଜାରେ ଦୟାବଦ୍ଧ, ରଖିଥିବ ନିଜ ଦେହ । ସାବଧାନ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ

ରହି ଅଯୋଧ୍ୟା ଭୁବନ, ଭ୍ରାତାଙ୍କର ନେଲେ ମନ ॥ ବୋଲେ ବନ୍ଧି ମଧୁବନ,
ବାହୁଡ଼ି କଲେ ଗମନ, ପାଳିଲେ ପରଜାମାନ ॥

୨୭ଶ-ଛାନ ମୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକର ଜୀବଦାନ

ରାଗ—ସିନ୍ଧୁଡ଼ା

ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ହତ ହୋଇଲ ପାଞ୍ଚବରଷର ବାଳକ । ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ
ସିଂହଦ୍ୱାରେ ଶୁଆଇ ଘୋଡ଼ାଇଲ ଦବ୍ୟ ତେଲେକ । ଶିର ହୋଇଣ କୋଡ଼ି ।
ବେନି ନୟନରୁ ଅଶ୍ରୁ ପଡ଼ି ସେ । ବହୁ ଉଚ୍ଚରେ କରଇ ରଡ଼ି ସେ । ମୋହର
ଆଜନ୍ମକାଳୁଁ ପାପ ନାହିଁ କିପାଇଁ ମୋର ପୁତ୍ର ମଲ । ଏ କଥା ଦେଖିଲ
ଶୁଣିଲ ନ ଥିଲ କି ପାପ ବା ଗୁଣ କଲ ହେ । ନୋହିଲେ କି ଏ ବାଳ । କିପାଁ
ନିଅନ୍ତା ଏହାକୁ କାଳ ହେ । ନିଶ୍ଚେ ଜାଣିଲ ପାପୀ ଭୁପାଳ ହେ । କିନ୍ତା
ବୋଲନ୍ତି ଏ ଧର୍ମଶାଳ ହେ ॥ ରାମ ରାଜ୍ୟରେ ମୁଁ ଦଣ୍ଡେ ନ ରହିବି ଆନରାଜ୍ୟେ
ପଛେ ଯିବି । ପୁତ୍ର ମୋର ନ ଜାଇଁଲେ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଗୁଣ ଆଗରେ ମରବି
ହେ । ଗୁଣମାନେ ନ ଥିଲେ । ଏଡ଼େ ଅଧର୍ମ କେହି ନ କଲେ ସେ । ପଞ୍ଚବରଷ
ବାଳକ ମଲେ ସେ । ପୁତ୍ରଶୋକ ତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ସେ ॥ ବନ୍ଧିଷୁ ବାମ-
ଦେବାଦି ପୁରୋହିତ ନାରଦ କଣ୍ଡୁ ଅଜିରା । ସମସ୍ତ ରଷି ପୁରୋହିତ ଅଇଲେ
ଛମୁକୁ ହୋଇ ହକସା ସେ । ରାଗ ମାନ୍ୟତା କଲେ । ବସିବାକୁ ଦବ୍ୟାର୍ପନ
ଦେଲେ ସେ । ସଭା କରି ସେମାନେ ବସିଲେ ସେ । ଆଉ ଅନ୍ୟଜନେ ଉତ୍ତ
ହେଲେ ସେ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ସବ ମୃନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକୁମରେ ।
ସିଂହଦ୍ୱାରେ ଶବ ପକାଇ ଆତ୍ମକୁ ବହୁତ ଧକ୍କାର କରେ ହେ । ଆମ୍ଭର
କେଉଁ ଦୋଷ । କରୁଅଛି ଆମ୍ଭକୁ ସେ ରୋଷ ହେ । କାହା ପାପେ ହୋଇଲ ସେ
ନାଶହେ । ଏଥକୁ ଆମ୍ଭେ କରିବୁଁ କସ ହେ ॥ ନାରଦ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
ବ୍ରାହ୍ମଣର ନାହିଁ ଦୋଷ । ପାଞ୍ଚବରଷ ପୁତ୍ର ତୁମ୍ଭ କାଳରେ ହୋଇଲ ଯେବେ
ବିନାଶ ହେ । ତୁମ୍ଭେ ଜଗତଭୂପ । ଜଗତରେ ଜନେ କଲେ ପାପ ହେ । ଗୁଣ
ଦଣ୍ଡ ଦିଏ କରି କୋପ ହେ । ଏଥକୁ ଚିନ୍ତା ନ କର ଆପ ହେ । ସତ୍ୟଯୁଗେ
ତପ ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଇ ଯେତାୟୁଗେ ଶସ୍ତି କରେ । ଦ୍ୱାପର ବୈଶ୍ୟମାନେ ତପ
କରନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧ କଲିରେ ଆଚର ସେ । ଧର୍ମ ହୋଇଛି ଲୀନ । ତପ କରନ୍ତେ ଏ
ତନ ବର୍ଣ୍ଣ ସେ । ଯେଣୁ ତ୍ୟାଗ ବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମମାନ ସେ । ସତ୍ୟଯୁଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତପ
କରେ ଭୂରପାଦେ ଧର୍ମରହେ । ଯେତାୟୁଗରେଟି ଶର୍ମା ତପ କଲେ ପାଦ ଧର୍ମ
ଲୋପ ହୋଏ ହେ । ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ ତପ । କଲି ଶୁକ୍ରରେ ଶ୍ରୀପଦ ଗୋପ୍ୟ ହେ ।

ତିନିବର୍ଣ୍ଣ ନ କରିବେ ତପ ହେ ॥ ଦ୍ଵାପରେ କଳି ହୋଇ ନାହିଁ ପ୍ରବେଶ ଶୁଦ୍ଧ
କରେ ଘୋର ତପ । ତେଣୁ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ର ନାଶଗଲ୍ଲ କାହାର ହେଲ ଏ ପାପ
ହେ । ତୁଁରେ ଅଟ ରାଜନ । ଦଣ୍ଡଦିଅ ହୋଇ ସାବଧାନ ସେ । ନିଜଧର୍ମେ
ଥିବେ ଶୁଦ୍ଧବର୍ଣ୍ଣ ହେ । ଏଥୁ ଲୋକେ ଯେ ଆନମାନ ହେ ॥ ନାରଦ ମୁଖରୁ
ଶୁଣିଣ ବୋଲନ୍ତି କାହିଁ ଜାଣିମା କେମନ୍ତେ । କେଉଁଠାବରେ ସେ ତପ କରୁଥିବ
ରହିଣ ମହା ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ସେ । ମୁନି ବୋଲେ ହେ ଯିବ ॥ ଯେଉଁଠାରେ ଅଧର୍ମ
ଦେଖିବ ହେ ॥ ସେହି ନିକଟରେ ରହିଥିବ ହେ । ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ହେଲେ ରାଘବ
ସେ ॥ ଋଷିମାନଙ୍କୁ ମେଲଣି ଦେଇ ରାମ ପୁଷ୍ପକୟାନ ପୁମରେ । ମନେ ଚିନ୍ତୁଲ
ମାତ୍ରକେ ଦେବସାନ ମିଳିଲ ଅତି ସତ୍ତ୍ଵରେ ସେ । ତହିଁବିଜେ ଶ୍ରୀରାମ । ବୁଲି
ଖୋଜନ୍ତି କାନନ ବନ ସେ । ଦେଖୁଛନ୍ତି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମେ ସେ । ଦେଖେ ଏକ
ସ୍ଥାନରେ ଅଧର୍ମ ସେ ॥ ସେହି ଘୋର ବନେ ବୁଲି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖିଲେ ତହିଁ
ଭିତରେ । ଶୁଦ୍ଧ ଗୋଟାଏ ଉଦ୍ଧତପ କରଇ ପାଦକ ପାଦ ଉପରେ ସେ । ତାଙ୍କୁ
ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ରାମ । କିସ ବର୍ଣ୍ଣ କିସ ତୋର ନାମ ସେ । ଶୁଣି କହିଲ ତା ବର୍ଣ୍ଣ ନାମ
ସେ । ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି କଲୁ ଅଧମ ସେ ॥ ଖଡ୍ଗ ଧରି ତାର ଶର ଛେଦନ୍ତେ
ଜାଇଲ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁତ୍ର । ରାମକରେ ଦଣ୍ଡ ପାଇଣ ସେ ଶୁଦ୍ଧ ମରଣେ ହେଲ
ମୃତବ ସେ । ପୁଷ୍ପକୟାନେ ବସି । ବାହୁଡନ୍ତେ ମୁନି ମଠ ଦିଶି ସେ । ଭେଟ
ହୋଇଲେ ଅଗସ୍ତି ଋଷି ଯେ । ରାମ ପାଦ ଚନ୍ତେ ଖାନ ବିଶି ସେ ॥

୨୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା

ରାଗ କାମୋଦି

ରାମ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ବସି କହ ହେ ମହାର୍ଘି ଦଣ୍ଡକ ଅରଣ୍ୟର ନାମ । କପି
ଦଣ୍ଡକା ନାମ ହୋଇଲକ ଉଦାମ କହ ମୁନି ମୋତେ ସେ ନାମ ହେ । ବୋଲେ
ମୁନି । ସତ୍ୟଭୂପଙ୍କ ବୋଲି ନାମ । ତା ପୁତ୍ର ଅଇଲକ ଶରଗଣେ ତାହାକୁ
କେହି ନୋହିଲେ ସିରିସମ ହେ ॥ ତାଙ୍କର ଶତେପୁତ୍ର ହେଲେ ଅତି ବିଚିତ୍ର
ପ୍ରାନ୍ତ କୁମର ନାମ ଦଣ୍ଡ । ତାଦେଶ ବିରାଟଟେ ବିରାଟିର ନିକଟେ ଶତେ
ଯୋଜନ ଭୂମିଖଣ୍ଡ ହେ । ଦାଶରଥ । ଶୂରକୁ ପ୍ରବେଶିତ
କରି । ନିଜ ବାହୁର ବଳେ ଶତ୍ରୁ ସଂହାର । ହେଲେ
ହେଲେ ମହାରେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ସେ ॥ ମୃଗୟା ଯାଇଁ ରାଜା ଦେଖି ଶୁଣି-

ତନ୍ମୁକା ମଦନେ ହୋଇଲୁ ଅବଶ । ନାଟି ସେ କରୁକରୁ ଅବବାହିତା ନାଶ ବଳେ
ରଚନ୍ତେ ରଚରସ ସେ । ନୃପସିଂହା ଧୂଳିଧୂସର କନ୍ୟା ଅଙ୍ଗ । ତପକୁ
ଯାଇଥିଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଆସି ଦେଖିଲେ ଦୁହିତା ହୋଇଛୁ ବିଭୀଷଣ ଦେ ॥ ପରୁରଲେସେ
ଶୁଦ୍ଧ ଏଡ଼େ ଗର୍ବ କାହାର କେ କଲୁ ଏମନ୍ତ ବୋଇଲେ । ଶୁଣି କହି କୁମାରୀ ଏହି
ଯେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ବଳବନ୍ତେମୋଡ଼େ ହରିଲେ ହେ । ତାତ ଶୁଣ । ଶୁଣି ଦୁହିତାର
ଉତ୍ତର । ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ମୁଖ ଚାହିଁ ହୋଧେ ତନ୍ମୁ କମ୍ପାଇ ବୋଲନ୍ତି କି କଲୁ ପାମର
ସେ ॥ ବୋଇଲେ କୋପ ମନେ ଆଜନ୍ତୁ ସାତଦିନେ ଭୟ ହେଉ ଏ ତୋର
ପୁଣ୍ୟ । ତୋର ଶତେ ଯୋଜନ ସ୍ଥିତ ଯେତେକ ଜନ ପଣ୍ଡା ଗାବ ବୃକ୍ଷାଦି କରି
ହେ । ସୁବଶାର । ଭୟ ହୋଇଲୁ ତାର ପୁଣ୍ୟ । କେ ଜାଣି ପଳାଇଲେ କେ
ଭୟ ହୋଇଗଲେ ଦର୍ଶ୍ୟ ହେଲୁ ବନ ଗିରି ହେ । ଏକ ମାତ୍ରକେ ରହି
ଯୋଜନଜୟ ପୁଣ୍ୟ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଏକ ରହିଲୁ । ତହିଁରେ ଶ୍ଵେତସ୍ନାନ ତପ କରିଣ
ନିଜ ତନକୁ ଘେନି ସ୍ଵର୍ଗ ଗଲୁ । ରଘୁବାର । ଶୁଦ୍ଧ ଶାପରୁ ଏତେ ଦୂର । ଏଣୁ
ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ବୋଲନ୍ତି ଯି ଭୁବନ ଯକ୍ଷମାନେ କଲେକ ପୁର ହେ ॥ ଏତେ
କହିଣ ମୁନି ସମତପ୍ତଙ୍କୁ ଘେନି ସାୟଂକାଳରେ ସନ୍ନ୍ୟା କଲେ । ଶତରସ
ସ୍ନେହନ କଲେ ତହିଁ ଆସନ ସେ ମନୋମାତ ନଦ୍ରା ଗଲେ ସେ । ସୀତାପତି ।
ଆନନ୍ଦେ ପୁହାଇଲେ ସ୍ଵତି । ବୋଲଇ ଘନ ବିଶି ମେଲଣି ଦେଲେ ଗର୍ବି
ଅଯୋଧ୍ୟା ଗଲେକ ତଡ଼ିତ ସେ ।

୨୮ଶ ଛାନ୍ଦ—ଅଶ୍ଵମେଧ ଯଜ୍ଞ

ଶୁଣ—ଚନ୍ଦ୍ରକେଳି

ଶୁଣ ସୁଜନେ ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ	। ଶୁଣି ହରିବ ସମସ୍ତ ଦୁରିତ	॥
ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶ ସୁବଶାର	। ହଜାରିଲେ ଗୁମୁକୁ ପଡ଼ିହାସ	॥
ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ତୁ ପଡ଼ିହାସ ଯିବୁ	। ଭ୍ରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଘେନି ଆସିବୁ	॥
ଆଜ୍ଞା ଘେନଣ ପଡ଼ିହାସ ଗଲୁ	। ଭ୍ରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଯାଇ କହିଲୁ	॥
ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ କଲେକ ସୁବସ	। ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଗୁମୁକୁ ଆସିବ	॥
ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବାହାର ହୋଇଲେ	। ଭ୍ରତ ଚରଣେ ଚାଲି ବିଜେ କଲେ	॥
ହେଲେ ପ୍ରବେଶ ଶ୍ରୀରାମ ଗୁମୁରେ	। ଭୂମି ଛୁଇଁଣ କର ଦେଲେ ଶିରେ	॥
ରାମ ଦେଖିଣ ହସ ହସ ହେଲେ	। ବେନି ଘାଇଁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ	॥
ଭୂମେ ଯେ ବେନିଘାଇ ଅଟ ପ୍ରାଣ	। ଭ୍ରତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାଣ	॥

ଏଣୁ କଥାଏ କହିବା ତୁମ୍ଭକୁ	। ଏହା ବିରୁଦ୍ଧ କହିବ ଆମ୍ଭକୁ	॥
ଆମ୍ଭେ ରାଜସ୍ୱ କରିବାକୁ ମନ	। କରୁଛୁ ଅନ୍ୟ ଯାଗମାନ	॥
ଚନ୍ଦ୍ରଦେବ ରାଜସ୍ୱ ଯାଗ କଲେ	। ତେଣୁ ସିନା ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ ପାଇଲେ	॥
ବରୁଣହି କଲେ ସେ ରାଜସ୍ୱ ଯୁ	। ତେଣୁ ବରୁଣଲୋକରେ ଅଭୟ	॥
ହରିଚନ୍ଦନ ରାଜସ୍ୱ ଯୁ କଲେ	। ତେଣୁ ମନ୍ଥାରେ ବିଜୟୀ ହୋଇଲେ	॥
ଏହା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଆମ୍ଭର	। ତୁମ୍ଭେ ବେନିଭାଜ କହ କହ ବିରୁଦ୍ଧ	॥
ଭ୍ରତ ଜଣାନ୍ତୁ ଯୋଡ଼ି ବେନିକର	। ଏହି ଯଜ୍ଞକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ବର	॥
ଏକମାସକେ ଏଥୁ ଅଛି ଦୋଷ	। ରାଜାମାନେ ପାଇବେ ବହୁ ହାସ	॥
ପ୍ରଜାମାନେ ବହୁପୀଡ଼ା ପାଇବେ	। ଶତ୍ରୁ ପୁମାନେ ଫଗ୍ରାମେ ମରିବେ	॥
ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ସମରାଜ୍ୟପାଳକ	। ମନ୍ଥାପତିମାନେ ତୁମ୍ଭ ବାଳକ	॥
ତାଙ୍କୁ ବହୁ ଅପଦାତ ହୋଇବ	। ଏହା ଶୁଣିଣ ହସିଲେ ରାଜବ	॥
ଚନ୍ଦ୍ର ନକ୍ଷତ୍ରତୟ ନାଶ କଲେ	। ବରୁଣହିଁ ବହୁଜୀବ ମାଇଲେ	॥
ହରିଚନ୍ଦନ କରି ଏହି ଯାଗ	। ବହୁ ନୃପ ମାଇଲେ ମହାଭାଗ	॥
ଧାତା ପ୍ରାୟେ ତ ତୁମ୍ଭେ ମନ୍ଥାପାଳ	। ନାଶ କରିବ କେମନ୍ତେ ଭୂପାଳ	॥
ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ହରଷ ହୋଇଲେ	। ବହୁ ପ୍ରଶଂସା କରି ଆଜ୍ଞାଦେଲେ	॥
ତୁମ୍ଭେ ଯଥାର୍ଥ କହିଲ ଆମ୍ଭକୁ	। ଏହି କାରଣେ ପୁଚ୍ଛଲୁ ତୁମ୍ଭକୁ	॥
ଏହି ସମୟେ ସୁମିତ୍ରାଙ୍କ ପୁତ୍ର	। କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ ଭବିତ	॥
ଦେବ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯାଗ ଉତ୍ତମ	। ଶତକରି ଲଭିଲେ ବହୁକାମ	॥
ଶତ ବୃକ୍ଷାସୁରକୁ ମାରିଥିଲେ	। ଅଶ୍ୱମେଧ କରି ପାପ ମୁଣ୍ଡିଲେ	॥
ସମ ଶୁଣିଣ ହୋଇଲେ ପ୍ରମୋଦ	। ପାଦକମଳେ ବିଶି ସନ୍ତପଦ	॥

୨୯ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଗୁଞ୍ଜରୀ ପଡ଼ିତାଳ

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନ ଜନେ ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ । ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣିଲେ ହରେ
 ଅଶେଷ ଦୁରିତ । ଯହୁଁ ବଢ଼ିଲ ବିରୁଦ୍ଧ । ଅଶ୍ୱମେଧ କରିବାରେ ହୋଇଲ
 ନିକର ॥ ବଶିଷ୍ଠ ସହିତେ ଅଣାଇଲେ ମନ୍ଥଗଣ । ଅଶ୍ୱମେଧ କରିବାକୁ
 ଶୁଭ ଦିନ ଗଣି ନଦୀ ଗୋମଝର କଲେ । ନୈମିଷାରଣ୍ୟରେ ରୁଷି-
 ମାନଙ୍କର ମେଳେ । ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଭ୍ରତକୁ ସାମଗ୍ରୀମାନ ଗୁଳ । ନୈମିଷା
 ଅରଣ୍ୟେ ନଦୀ ଗୋମଝର କଲ । ତହିଁ କର ଯାଗଶାଳା । ସମସ୍ତ ମାତାଙ୍କୁ
 ଦେନ ଦିବେ କରୁଣା ॥ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୀତା ଗୋଟିଏ ଭଜ କରାଇବ ।
 ସମସ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କ ପୁର ଭିଆଇବ । ରୁଷିମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ

ପୁର କରିବ ଉତ୍ତମ ॥ ତଳ ତଣ୍ଡୁଳ ପୁବର୍ଣ୍ଣ ରଜତ ଭୂଷଣ । ରଥ ଗଜ
 ସହିତରେ ଘେନି ଧେନୁଗଣ । ସମସ୍ତ ସାମଗ୍ରୀ ନିଅ । ମାତାମାନଙ୍କୁ ଘେନି
 ଆଗ ହୋଇ ଯାଅ ॥ ସମସ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଦିଅ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ସୁଗ୍ରୀବ ସହିତରେ
 ଆସନ୍ତୁ ବିଭୀଷଣ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ହୁଏ ପବର । ବେନୁରାଜ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ହେଲେ
 ତତପର । ସମସ୍ତ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଦୂତ ବରଗିଲେ । ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ସମସ୍ତ ନୃପତି
 ଅଇଲେ । ସୁଗ୍ରୀବର ବିଭୀଷଣ ॥ ଏମାନେ ଅଇଲେ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ନିଜ ଗଣ ॥
 ସମସ୍ତ ରାଜାମାନେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଘେନି । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଘେନି
 କୁମ୍ଭଯୋନି । ଅଶ୍ୱ ଘେନି ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନି କଲେକ ଗମନ ॥
 ସମସ୍ତ ସାମଗ୍ରୀ ଭୂତ ତଳାଇଣ ଦେଲେ ॥ ଜନନୀମାନଙ୍କୁ ଘେନି ଆଗେ ବିଜେ
 କଲେ । ନିର୍ମାଣିଲେ ବହୁ ପୁର । ତତୁରଙ୍ଗ ବଳ ଘେନି ବିଜେ ରାଜ୍ୟ ଗର ॥
 ସମସ୍ତେ ଗୋମତୀ ଡାରେ ହେଲେ ଯାଇଁ ରୁଣ୍ଡ । ଅରଣ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶିକ କି ରାମ
 ମାରତଣ୍ଡ । ବହୁତ ଗ୍ରାହଣମାନେ । ପ୍ରବେଶହୋଇଲେ ଯାଗଶାଳ ସନ୍ନିଧାନେ ॥
 ଯାଗଶାଳା ଦେଖି ରାମ ବହୁ ପ୍ରଶଂସିଲେ । ସମ୍ଭାର ପରିସନ୍ତେ ଯାଗ
 ଆରମ୍ଭିଲେ ॥ ବହୁ ହେମ ଦେଲେ ଦାନ । ଯେ ଯାହା ମାଗନ୍ତି ତାହା ଦିଅନ୍ତି
 ବହନ ॥ ଲବ କୁଶକୁ କହନ୍ତି ବାଲମିକ ରାଜା । ତୁମ୍ଭେ ରାଜା ଯାଗଶାଳା
 ସନ୍ନିଧରେ ବସି । ଗାଇବ ଏ ରାମାୟଣ । ଗଣା ବାଣୀ ତାଳି ଲୟ ସଙ୍ଗୀତ
 ଗାୟନ ॥ ରାଜା ଶୁଣି ଶୁଆଇଁଲେ ଗୁମ୍ଫାରେ ଗାଇବ । ବହୁତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯାଗିଲେ
 ଲେଉଟ ନ କରିବ । ରାଜା ଯେବେ ପରୁରବ । ଆମ୍ଭ ଶିଷ୍ୟ ବୋଲି ତାଙ୍କ
 ଗୁମ୍ଫାରେ କହିବ ॥ ଗୁମ୍ଫା ମୁଖରୁ ଶୁଣି ଏହା ରାମସୁତ । ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନେ
 ଗାଇଲେ ରାମାୟଣ ଶୀତ । ଲେକେ ଶୁଣିଣ ତକତ । ରାଜା ଶୁଣିଣ ଗୁମ୍ଫାକୁ
 ବଇଲେ ଭରତ ॥ ସମସ୍ତ ଶିଷ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ଗୁଣିକ ଅନାଇ । ଗୀତରେ କୁଶଳ
 ତାଳମାନଙ୍କୁ ବସାଇ । ରାଜାମାନେ ବସିଥିଲେ । ଲବ କୁଶ ରାମାୟଣ ସରଗେ
 ଗାଇଲେ । ରାମ ପରାୟେ ଏ ବେନୁ କୁମର ଦିଶନ୍ତି । ସରଜନେ ଗୁହଁ ମନେ
 ମନେ ବିରୁରନ୍ତି । କାହୁଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଇଲା । ଏମନ୍ତ ଗାୟନମାନ ଶୁଣିବା ନ
 ଥିଲା ॥ ପ୍ରଥମ ଦିନ ରାମ କୋଡ଼ି ପଞ୍ଚ ଶୁଣି । ଅନ୍ତର ସହସ୍ର ପୁବର୍ଣ୍ଣ ତ ଦେଲେ
 ଆଣି । ତାହା ଗ୍ରନ୍ଥ ନ ଲେଲେ । ଆମ୍ଭେ ଏହା ବନେ କସ କରିବୁ ବୋଇଲେ ॥
 କେ ତୁମ୍ଭର ପିତା କାହୁଁ ଥିଲେ ବୋଇଲେ । ତୁମେ କେଉଁ ରାଜା ଶିଷ୍ୟ । ମନ
 ମୋହୁଅଛି ତୁମ୍ଭ ବା ଯେ ବାଟେ । କୁଶ ଜଣାଇଲେ ଆମ୍ଭ ଗୁମ୍ଫା ବାଲମିକ ।
 ଶୁଣିଅଛି ମାତାଙ୍କର ପିଣ୍ଡର ଜନ୍ମ । ସାତଜାଣି ରାମାୟଣ । ବାଲମିକ ରାଜା

କରିଅଛନ୍ତି ବଖାଣ ॥ ରାମ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଆଜ ଏହିଠାରେ ଥିବ । କାଳି ଶୁଣିବା ଗୁମୁରେ ସମସ୍ତ ଗାଇବ । ଏତେ କହି ରବଣାରି । ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଗ ଶାଳାରେ ବିଜୟ କରି ॥ ଆରଦିନ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ରଘୁବୀର । ସଭାକରି ଗୁମୁରେ ଗୁଆଇଲେ କୁମର । ସବେ ସାଧୁ ସାଧୁ କଲେ । ବଣି ବୋଲେ ଶରଧାରେ ଆଦ୍ୟରୁ ଗାଇଲେ ॥

୩୦ଶ ଛାନ୍ଦ—ଲବ କୁଶଙ୍କ ରାମାୟଣ ଗାନ

ରାଗ ବସନ୍ତ

ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗ ତରୁ ଦେବା, ରାମ ଜନମ ହୋଇବା, କଉଶିକ ମାଗି ଦେନଯିବା । ପଥେ ତାଡ଼ିଲା ମାରିବ, ମାଗୁତ ଉଡ଼ାଇଦେବା, ଯାଗ ରଖି ଅଭୟ କରିବା ସେ । ସଭାଜନ । ଶୁଣନ୍ତୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ମନ । ସବୁରି ଅଶ୍ରୁ ପତନ, ପୁରେ ତରୁରୁହମାନ, ପୁଣି ତାଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଗାୟନ ସେ ॥ ତାରି ଗଉଡମ ନାଶ, ଜାହାଣ ହୋଇଲେ ପାରି, ମିଥୁଳାରେ କଲେ ଧନୁଭଙ୍ଗ । ଜାନକା ବିସ୍ତ୍ର ହୋଇବା, ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ କରିବା, ପଥେ ଭେଟି ପଶୁରାମ ସଙ୍ଗ ସେ ॥ ଚୂର୍ଣ୍ଣକରି ତାଙ୍କ ଗଦ, ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରବେଶ ସଦ, ପିତାସତ୍ତ ରଖି ବନେ ଗଲେ । କରିଣ ବିସ୍ତ୍ର ନାଶ, ବୁଲଣ ତେର ବରଷ, ପଞ୍ଚ ବଟୀରେ ଆଶ୍ରମ କଲେ ସେ ॥ ଛେଦି ଅସୁର ଶ୍ରବଣ, ଖର ଦୁଷଣ ମରଣ, ମାୟାମୃଗ ଦେଖାଇ ରବଣ । କଲକ ସୀତାହରଣ, ଜଟାୟୁ ହେଲ କାରଣ ସୁଗ୍ରୀବ ସଙ୍ଗରେ ମିତ୍ରପଣ ସେ ॥ ସୁଗ୍ରୀବେ ପଶୁଷା ଦେବା, ସପତଶାଳା ଛେଦବା, ବାଳ ମାଳୀ ସୁଗ୍ରୀବ ସ୍ଥାପିବା । ହନୁ ସମୁଦ୍ର ଡେଇଁବା, ଲଙ୍କାରେ ସୀତା ଖୋଜିବା, ଲଙ୍କା ପୋଡ଼ି ଅକ୍ଷୟ ମାରିବା ସେ ॥ ବାହୁଡ଼ା ଦେଲେ ବାରତା, ସୁଗ୍ରୀବ ରାମ କୁପିତା, ସାଗରେ ଯେତୁ ବନ୍ଧନ କଲେ । ଋଷ ଦିପି ରୁଲଗଲେ, ସୁବଳଗିରି ରହିଲେ, ଲଙ୍କାଗଡ଼ ବେଢ଼ିଣ ଯୁଡ଼ିଲେ ସେ ॥ ହୋଇଲ ଅନେକ ରଣ, ମାଇଲେ ଅସୁରଗଣ, ପୁଣି ଭ୍ରାତ ସହିତେ ରବଣ । ଶାନ୍ତି ଦେଇ ବିସ୍ତ୍ରଣ, ବାହୁଡ଼ଣ ରାମରାଣ, ଅଯୋଧ୍ୟାରେ କଲେ ରାଜପଣ ସେ ॥ ଜନମୁଖେ ଅପରାଧ, ଶୁଣି ସୀତାଙ୍କୁ ନିବାସ; ବାଲମୀକ ଆଶ୍ରମର ପାଶ । ଲବଣ ଅର୍ଥେ ବିଦେଷ, ଶହସ୍ରକ ପରବେଶ, ସେ ନିଶି ଜନମ ଲବ କୁଶ ସେ ॥ ଶୁଦ୍ରତପୀକ ମାରିବା, ଅଶ୍ବମେଧ ତ କରିବା, ଆପଣା ଚରିତ ଗୁଆଇବା । ଲବ କୁଶ ତ ପାଇବ, ବଇଦେଶୀ ଅଶାଇବା, ଦେବ ଦୁର୍ଗରେ ଗୋପ୍ୟ ହୋଇବା ସେ ॥ ମନ୍ଥକ କରିନ୍ତେ ହୋଧ, ବୋଧଲେ ସଦବିବୁଧ, କାଳଦୁତେ ଆସି କଲ ଭେଦ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଅପରାଧ

କରନ୍ତେ ନ କଲେ ବଧ, ତେଜନ୍ତେ ସେ ଗଲେ ବିଷ୍ଣୁ ପଦ ସେ ॥ ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମ
ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣଦେଶ ଆବର, ପୁରମାନଙ୍କୁ କଲେ ନୃପତି ॥ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଯେତେ
ନର, ବୃଷ ପାଷାଣ ଆବର, ବଇକୁଣ୍ଠ ନେଲେ ରଘୁପତି ସେ ॥ ଏମନ୍ତ ରାମ
ଚରିତ ଖଲ ଲବ କୁଶ ଗୀତ, ସଭାଜନେ ଶୁଣିଣ ଚକିତ । ଯା ନାମେ ହରେ
ଦୁରିତ, ଅଭୂତ, ଏହି ଚରିତ, ଦିନ ବଣି ଘୋଷେ ଅବରତ ସେ । ୧୨ ।

—X—

୨୧ଶ ଛାନ୍ଦ ସୀତାଙ୍କର ଅଯୋଧ୍ୟା ଆଗମନ

ରାଗ—ବିଚିତ୍ର ଦେଶାଷ

ଲବ କୁଶଙ୍କର ଶୋଭା ଦେଖିଣ ରାମ । ବିଶ୍ଵଚକ୍ର ବେନି ସୁତେ ଦ୍ଵିତୀୟ
କାମ । କଷାବାସ ପରଧାନ କରେ ପଇତା । ଦୋଷତା କୃଷ୍ଣ ଅଜନ ଦ୍ଵାଦଶ
ଶିତା ॥ ମଣ୍ଡି ଅଛନ୍ତି ଗଳାରେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳ । ନେସ ବେନି ବାହା ଦୁଇ ଦିଶେ
ବିଶାଳ । ରାମାୟଣ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ହରଷ । ବିସ୍ତାରିଲେ ବେନି ସୁତେ ପିତାଙ୍କ
ଯଶ ॥ ପାଶକୁ ଆଣି ତାହାକୁ କୋଳେ ଧଇଲେ । ଅତି ସ୍ନେହରେ ମୁଦ୍‌ମା
ଆଦ୍ରାଣ କଲେ ॥ ହୃଦରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲ ଶୋକ ବିବେକ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସଭାରେ
ସକଳ ଲୋକ ॥ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଏ ବେନି ଆମ୍ଭର । ରତ୍ନଅଛନ୍ତି ଜାନକୀ ଋଷିଙ୍କ
ପୁର ॥ ଏତେ କହି ଶବ୍ଦ ଧରି ଅନାଇଲେ । କର ଯୋଡ଼ଣ ସେହି ସମସ୍ତ
କହିଲେ ॥ ଶୁଣିଣ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ଭ୍ରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ମନ୍ଦୀଗଣ ସହିତେ ସୁଗ୍ରୀ
ବିଭୀଷଣ ॥ କୁମରଙ୍କୁ ଚାହିଁ ବୋଲନ୍ତି ସବ ନୃପ । ଦେଖ ଏ ବେନିକୁମର ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ
ରୂପ ॥ ଶ୍ରୀରାମର କୋଟୁ ଖେଳ ଭ୍ରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଶିରେ ଦେଲେ
ଆଦ୍ରାଣ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ବିଭୀଷଣ ଆଲିଙ୍ଗନ ତ କଲେ । ଆଉ ରାଜାମାନେ ଶିରେ
କରକୁ ଦେଲେ ॥ ଭ୍ରତ ବିଭୀଷଣକୁ ଯେ ଠାରିଣ ଦେଲେ । ସେ ବେନି ନୃପତି
ତାଙ୍କ ମନ ଜାଣିଲେ ॥ ସୁଗ୍ରୀ ବିଭୀଷଣ ଯୋଡ଼ଣ ବେନିକର । ଭୟ ତେଜ
ଜଣାଇଲେ ରାମ ରାମ ॥ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ଦେବ ଅଛୁ କି ଦୋଷ । କପାଳ
ତାଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ହେଲ ବନେ ନିବାସ ॥ ଲଙ୍କାରେ ତ ଦେଖିଅଛ ପରାସା
ଦେଲେ । ଏବେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ କେବଣ ଅପ୍ରାପ୍ତ କଲେ ॥ ଏବେ ସେହି ଅପରାଧ
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବ । ଋଷିଙ୍କ ମଠରୁ ଘେନାଇଣ ଆସିବ ॥ ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ
ତାହାଙ୍କର ବଚନ । ବୋଲନ୍ତି ଯେ ନନ୍ଦା କଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଜନ ॥ ଭୁମ୍ଭର
ଜଣାଇବାରୁ ସୀତା ଆସିବେ । କେବଳ ସେ ଆଉଥରେ ପରାସା ଦେବେ
ଏମନ୍ତ କହିଣ ଅଣାଇଲେ ଦୁଆର । ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଶ୍ରୀମୁଖରେ କୋଡ଼ିଏ

ଧାସ୍ୟ ॥ ବାଲମୀକ ଆଶ୍ରମକୁ ଭରିତେ ଯିବୁ । ଆମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା ବୋଲଣ ଲାହାକୁ
କହିବୁ । ବୋଲିବୁ ଏମନ୍ତ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ନୃପତି । ସୀତାଙ୍କୁ ଘେନଣ ବନେ
କରିବ ଯତି ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ପଡ଼ିହାସ ଭରିତେ ଗଲ । ବାଲମୀକ ଆଶ୍ରମରେ
ପ୍ରବେଶ ହେଲା ॥ ଜନକସୁତାକୁ ସେ ପ୍ରବୋଧ କହିଲେ । ରଘୁନାଥ ଆଜ୍ଞା
ତୁମ୍ଭେ ଯିବ ବୋଇଲେ ॥ ଆମ୍ଭର ସଙ୍ଗରେ ମାଏ ଯାଗାକୁ ଯିବ । ଆଜ୍ଞା ଦେଇଣ
ଅଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭର ଧବ ॥ ଦେଖିଣ ସମ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହେବେ ହରଷ । ଦେଖିଣ
ଦେବତାମାନେ ହୋଇବେ ତୋଷ ॥ ଏତେ କହି ଜାନକୀଙ୍କୁ ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ।
ବୋଲେ ବିଶି ଅବଳମ୍ଭେ ବାହାର ମୁନି ।

୩୨ଶ ଛାନ୍ଦ - ସୀତାଙ୍କ ପାତାଳ ପୂର୍ବ ଗମନ

ରାଗ - ଚନ୍ଦ୍ରକେଳି ବାଣୀ

ସୀତାଙ୍କୁ ଘେନଣ ମୁନି ପ୍ରବେଶ । ମୟା ଘେନି ଅଇଲେ କି ଭବେଶ ॥
ଆସନ ଦେଇ ସମ ପୂଜା କଲେ । ଖଣ୍ଡେ ଦୂରେ ଜାନକୀ ଉଦ୍ଧା ହେଲେ ॥ କରୁଛନ୍ତି
ବେନକର ଅଞ୍ଜଳି । ମୟାକ ନୁଆଇଛନ୍ତି ମଉଳି ॥ ହୋଧେ କୋକନଦ ଦେଶ
ଲପନ । ଦିଶୁଅଛନ୍ତି ଦହଲାପୁବର୍ଣ୍ଣ । ବାଲମୀକବୋଲନ୍ତି ହେ ଶ୍ରୀରାମ । କାହାମୁଖ
ଶୁଣ କଲ ଏ କର୍ମ ॥ ତୁମ୍ଭେତ ପଣ୍ଡିତ ମହା ଦୟାଳୁ । ଲୋକବାଦକୁ ହୋଇଲ
ଭୟାଳୁ । ଆମ୍ଭେ ଜାଣୁ ତାଙ୍କର ନାହିଁ ଦୋଷ । କହିଛନ୍ତି ପୁଣି ଦିବଓକସ ॥
ତୁମ୍ଭ ଅନ୍ତପୁର ଆମ୍ଭ ଆଶ୍ରମ ॥ ପୂର୍ବ ଅଟଇ ଅଭିନବ ରାମ ॥ ଏ ତୁମ୍ଭର
ବେନ ସୁତ ସାମଳ । ବେଦବେଦାନ୍ତରେ ଏହି କୁଶଳ । ସମାପ୍ତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଶୁଣିବ । ଭବିଷ୍ୟ ବୋଲଣ ତୁମ୍ଭେ ଜାଣିବ ॥ ରାମ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣିବାକ ଋଷି ।
ଆମ୍ଭେ ଜାଣୁ ଆମ୍ଭ ସୀତା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଗ୍ନି ଭିତରୁ ଅଇଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ
ବୋଲଣ ତାତ ବୋଇଲେ ॥ ଋଷ ସକ୍ଷସ ବାନର ଦେଖିଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀରେ
ପିତା ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ॥ ତେଣୁ ଆମ୍ଭେ କଲୁ ଯେ ଅଙ୍ଗୀକାର । ଅଯୋଧ୍ୟା ଜନେ
କଲେ ଅବରୁର ॥ ସୁବଶପୁରୁଷ ସୀତାଙ୍କୁ ଆଣିଲେ ଲେଉଟେ ତାହାଙ୍କୁ ତେଜ ନ
ପାରିଲେ ॥ ଏବେକଲୁ ଅଶ୍ୱମେଧ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆସିଅଛନ୍ତି ବହୁତ ରାଜନ ॥ ସୁଦେଶୀ
ବିଦେଶୀ ଯେତେ ମନୁଷ୍ୟ । ଆସିଛନ୍ତି ନାନା ଜାତି ବିଶେଷ ॥ ସେମାନେ ପରୀକ୍ଷା
ଥରେ ଦେଖିବେ । ସୀତା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ବୋଲି ପ୍ରତେ ଯିବେ । ତୁମ୍ଭେ ଏହି ବାଟେ
କହିବ । ସେମନ୍ତେ ପ୍ରସାଦ ମନେ ହୋଇବ । ତାହା ଶୁଣି ବାଲମୀକ ଉଠିଲେ ।
ସୀତାଙ୍କ ପ୍ରମୁଖେ ଯାଇଁ କହିଲେ ॥ ଶୁଣି ଦେଶା ହୋଧରେ ପ୍ରଜ୍ଜଳିତ ॥

ଶିର କମ୍ପାଇ କହନ୍ତି ଲଳିତ ॥ ଭୂମିକ ରୁହିଁ ବୋଲନ୍ତି ଗୋ ମାତ । ଶ୍ଵମ ବନ୍ଧୁ
ଅନ୍ୟରେ ଯେବେ ଚିତ୍ତ ॥ ତେବେ ମାତ ମୋତେ ଠାବ ନ ଦେବ । ନୋହଲେ
ମୋପାଇଁ ବିଳ ହୋଇବ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ବସୁଧା ପାଟିଗଲେ । ସିଂହାସନେ
ସୀତାଙ୍କୁ ବସାଇଲେ ॥ ଦେନାକୁ ଉପାତଳକୁ ଚଳିଲେ । ଦେଖି ଶ୍ଵମ ନେହୁ
ମାର ତେଜିଲେ ॥ ରୁହୁଁ ରୁହୁଁ ଭୁନି ହୁଏ ସମାନ । ଦେଖିନ ଦେଖିଲ ପ୍ରାୟ
ଲେଚନ ॥ ଯାନ ମାସ ଯିବା ରୁହିଁ ଦେଖିଲେ । ଅବଶ ହୋଇ ଚେତନା
ହାରିଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି କେଣେ ଗଲୁ ରେ ସୁମୁଖି । ଭଲ କରି ନ ପାରିଲି ମୁଁ
ଦେଖି ॥ ଅଯୋନସମୃତା ମୋର ବନିତା ॥ ବିଛେଦ କରାଇଲୁରେ ବିଧାତା ॥
ଏତେ ବୋଲି ପୃଥ୍ଵୀକି ରୁହିଁଲେ ॥ ବୋଲେ ବିଶି ହୋଧମନ ହୋଇଲେ ॥

ମାମାଣି ଛାନ୍ଦ

ରାଗ — ଶଙ୍କରାବରଣ । ଏକତାଳୀ

ପଦ୍ମଲେଚନ । ପ୍ରିୟାବଦନ । ନ ଦେଖି ଛନ୍ଦ । କୁପିତମନ ॥ ବୋଲେ
ମନ୍ଥରେ । ପ୍ରାଣସମ୍ଭରେ । ବଲଦେହରେ । ନେଲୁ କାହିଁରେ ॥ ମୋର
କାନ୍ତାରେ । ତୋର ସୁଖରେ । ମୋତେ ବିଅରେ । ଦଣ୍ଡ୍ୟଦୁହରେ ॥
ଯେବେ ନ ଦେବୁ । ରୁଷ୍ଟ କରିବୁ । ଓଲଟାଇବି । ଶରେ ଦହିବି ॥ ଶ୍ଵମର
ହୋଧ । ଦେଖି ବିରୁଧ । ଦେବ ସୁରେଶ । ମନ୍ଥା ପ୍ରବେଶ ॥ ଆସି ବିଧାତା ।
ହୋଇ ବିନାତା । କହେ ବାରତା । ପୃଥ୍ଵୀ ମାତା ॥ ହୋଧ ସହର । କୋପ ନ
କର । ବେକୁଣ୍ଠସୁଖ । ଗନେ ସୁନ୍ଦର ॥ ଭୁବର ବାମା । ଅନୁଭବମା । ନିକଟେ
ଧବ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବ । କହେ ବ୍ରଜେଶ । ଶୁଣ ନରେଶ । ନାଶ ଅଦଣ୍ଡ୍ୟ ।
ତାଙ୍କୁ ନ ଦଣ୍ଡ ॥ ଶୁଣି ହରଷ । ତେଜ ବିରସ । ଧାତା କହିଲେ । ବୋଧ
ହୋଇଲେ ॥ ଲବ ହୁଣିଲୁ । ରାଇ ପାଶକୁ । କୋଳେ ଧରିଲେ । ହୁଷ୍ଟ
ହୋଇଲେ ॥ ଦେବ ମେଲଣି । ସମୟ ଜାଣି । ଦେଖା ପ୍ରବେଶ । ହୋଇହରଷ ॥
ସମସ୍ତ ରୁଷି । କଲ୍ୟାଣ ଶ୍ରୀ । ମଠକୁ ଗଲେ । ମେଲଣି ହେଲେ ॥ ବାନର
ଭାଣ । ସବ ନରେଶ । ଶ୍ଵମ ଦେଖିଲେ । ମେଲଣି ହେଲେ ॥ ବିଷୟଟଙ୍କୁ ।
ରାଇ ପାଶକୁ । ମେଲଣି ଦେଲେ । ସେ ଲଙ୍କା ଗଲେ ॥ ବସିର ଗଲ । ଯାଗ-
ସରିଲ । ବହୁତ ଧନ । ଦେଲେକ ଦାନ ॥ ତନ ଭ୍ରାତଙ୍କୁ । ମାତାମାନଙ୍କୁ । ମନ୍ଥା
ସହିତେ । ପୁଅ ପ୍ରୋହତେ ॥ ବାହୁଡ଼ି ବିଜେ । ରାଜାଧିପତି । ଅଯୋଧ୍ୟସୁଖ ।
ବିଜୟ କରି ॥ ହେମ ପ୍ରତିମା ॥ ହୋଇଲୁ ବାମା । ଘର କରନ୍ତି । ଦିନ ହରନ୍ତି ॥

ପ୍ରଜାପାଳକ ॥ ନିଜ ବାଳକ । ପ୍ରତି ପାଳନ୍ତି । ଦୁଷ୍ଟ ମାରନ୍ତି । ନ ପାଇଁ ଦେଶ ।
 ପୁଅ ପ୍ରବେଶ । ତାର ପ୍ରୋହତ । ଋଷି ବନ୍ଧିତ ॥ ରାମ ଜାଣିଲେ । ପାଶ୍ଚେଟି
 ଗଲେ । ତାଙ୍କୁ ଆଣିଲେ । ଲେଖ ଶୁଣିଲେ ॥ ବହୁତ ଧନ । ବହୁ ବସନ ।
 ବେଶର କଲେ । ରାମଙ୍କୁ ଦେଲେ ॥ ମୂଳ ଶତକ । ଗଜ ବିଶେଷ । ଆଣିଣ
 ଥିଲେ । ରାମଙ୍କୁ ଦେଲେ ॥ କେକପୁ ଦେଶ । ଦେବ ନରେଶ । ଜଣାଉଛନ୍ତି ।
 ଶୁଣ ନୃପତି ॥ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର । ବେନ କୁଳର । ବହୁତ ଦେଶ । ଅଳ୍ପ ବିଶେଷ ॥
 ଉଷାୟକୋଟି । ଗନ୍ଧର୍ବ ଘୋଟି । ତହିଁ ଅଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ ବରନ୍ତି ॥ ତାଙ୍କୁ ସହର ।
 ହେ ନୃପବର । ରାଜ୍ୟ ତୁମ୍ଭର । ହେଉ ବିସ୍ତାର ॥ ଭ୍ରତକୁ ପେଷ । ନୋହିଲେ
 ଆସ । ସାହା ହୋଇବା । ତାଙ୍କୁ ମାରିବା ॥ ମାମୁଁ ବଚନ । ଶୁଣି ରାଜନ ।
 ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇଲେ । ସେହୁ ବୋଇଲେ ॥ ଭ୍ରତକୁ ପାଶ । ରାଜ ନରେଶ । ସବୁ
 କହିଲେ । ଯାଅ ବୋଇଲେ ॥ ଗନ୍ଧର୍ବ ନାଶ । ନଦୀର ପାଶ । ତହିଁରେ ଦେଶ ।
 ବସାଇ ଆସ ॥ କୁମର ବେନ । ସଙ୍ଗରେ ଘେନ । ସେ ବେନଦେଶ । କର
 ନରେଶ । ଶ୍ରୀରାମ ବାଣୀ । ଭରତ ଶୁଣି । ପାଦେ ପଡ଼ିଲେ । ମେଲିଣି ହେଲେ ॥
 ସୈନ୍ୟ ସହିତେ । ଘେନ ପ୍ରୋହତେ । ବାହର ହୁଏ । ଦିଗ ବିଜୟେ ॥ ଦଶ
 ଦିବସେ ହେଲେ ସେ ଦେଶେ । ଗନ୍ଧର୍ବ ବଳ । ମଙ୍ଗରେ ଗୋଳ ॥ ସାହା
 ମାତୁଳ । ଘେନିଣ ବଳ । ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଲା । ନାହିଁ ଦେଖିଲା ॥ ପଡ଼ି ଶୋଣିତ ।
 ହେଲା ସରିତ । ଶବ ବହୁତ । କବଚ ନୃତ୍ୟ ॥ କାଳ ଦଣ୍ଡରେ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡରେ
 ମଲେ ଗନ୍ଧର୍ବେ । ରାଜରେ ସବେ । ଭ୍ରତ ହାତରେ । ଦଣ୍ଡ ସାଥରେ । ମଲେ
 ସିକୋଟି । ଭୂମିରେ ଲେଟି ॥ ସେ ବେନ ଦେଶେ । ରହି ବରଷେ । ପୁଅ
 ତକ୍ଷକ । କଲେ ରକ୍ଷକ । ସାନ କୁମାର । ନାମ ପୁଷ୍କର । ବେନ ଦେଶରେ ।
 ବେନ କୁମରେ ॥ ହେଲେ ନୃପତି । ଭୁଞ୍ଜେ ବିଭୂତି । ରାଜନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ମାଇଲେ
 ଦୁଷ୍ଟ ॥ କୈକେୟୀ ସୁଳ । ରଖିଣ ସୁତ । ବାହୁ ଆସେ । ଅଯୋଧ୍ୟା ବାସେ ॥
 ଦର୍ଶନ କଲେ । ବହୁ କହିଲେ । ଶୁଣି ହରଷ । ରାଜ ନରେଶ ॥ ରାମ ଚରଣ ।
 କଞ୍ଜ ଅରୁଣ । ବିଶି ଶରଣ । ଭବୁ ଚରଣ । ୨୭ ।

ଛାନ୍ଦ—ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନପୁତ୍ରଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଜ୍ଜରୀ

ରାମ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଆଦେଶ ଶୁଣ ସତ୍ତମିତେ । ମହାବଳସ୍ତୁ ଅଟନ୍ତି ତୁ
ବେନ ପୁତ୍ରେ ॥ ଉତ୍ତମ ଦେଶ ଖୋଜିଲେ କରିବା ରାଜନ । ସେ ଦେଶ ଖୋଜି
ଛୁମ୍ବରେ ଜଣାଅ ବହନ ॥ ଶୁଣି ତୁ ତ କଣାଇଲେ ଶିରେ କର ଦେଇ । ବେନ
ଦେଶ ଅଛି ତାହା ଶୁଣ ନୃପସାଇ । ଯକ ରାଜ୍ୟର ନାମ ଅଟଇ କାଲୁପଥ । ସେ
ଦେଶ ନେବାକୁ ହୋଇଅଛି ମନୋରଥ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦକୁମର
ସେ ଦେଶରେ ତାହାକୁ କରିବା ନୃପବର ॥ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ବୋଲଣ ଅଛଇ
ଯେଉଁ ଦେଶ । ସେ ଦେଶରେ ଚନ୍ଦ୍ରଧ୍ବଜ ହୋଇବ ନରେଶ ॥ ଶୁଣି ରାମ ଆଜ୍ଞା
ଦେଲେ ଏହିରୂପେ କର । ଶୁଣିଣ ଭରତ ଯେ ହୋଇଲେ ତତପର ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ସହିତେ ବେନ ପୁତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଘେନି । ବେନ ଭାଇ ଆରୋହଣ କଲେ ରଥ ବେନ ।
ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ତାଙ୍କ ସହିତରେ ଗଲେ । ଯେଉଁ ରୂପେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଜ୍ଞା
ଦେଇଥିଲେ ॥ ସେ ବେନ କଟକେ ଯାଇ ହେଲେ ପରବେଶ । ବହୁ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ
ଆସି ସେ ଦେଶ ନରେଶ । ସଂଗ୍ରାମରେ ସେ ବେନ ନୃପତି ହେଲେ ହତ । ସେ
ଦେଶର ରାଜା କଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ॥ ନାରଦ ସେ ଅଙ୍ଗଦକୁ କଲେ ଅଭିଷେକ
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଦେଶେ ଚନ୍ଦ୍ରଧ୍ବଜ ପେ ସାଳକ ॥ ଭୂମି ଜୟ କରି ତହିଁ ବରଷେ
ରହିଲେ । ବାହୁଡ଼ିଣ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ॥ ରାମଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି
ସମସ୍ତ କହିଲେ । ଶୁଣିଣ ରାବବ କହୁ ହରଷ ହୋଇଲେ । ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାର
ରାମ ଭରତକୁ ଗଲେ । ବୋଲେ ବର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ତେ ହେ ମେଲଣି ହୋଇଲେ । ୧୭ ।

— X —

କାଶ୍ୟ ଛାନ୍ଦ—ଶ୍ରୀମଦ୍ରାମାୟା ସମ୍ଭାଷଣ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଜ୍ଜରୀ

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସନ୍ତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ରାମାୟା ରହିଛନ୍ତି ଦ୍ଵାରେ । ମୁଖ୍ୟ ଯାହି ଛୁପୁର ଗଲଇ
ଶରେ ॥ ଦେଖିଣ ତାଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ସୁମିତ୍ରାସୁତ । କି ଦୋଷେ କେନ୍ଦ୍ର
ମାଇଲ କହୁ ତୁ ସତ୍ୟ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବଚନକୁ ପ୍ରତେ ନ ଗଲ । ରାଜାଙ୍କ
ଛୁମ୍ବରେ ମୁଁ କହିବ ବୋଇଲ ॥ ବାହୁଡ଼ି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସିଂହଦ୍ଵାରେ ହୋଇଲେ ।
ଏକାନ୍ତରେ ଶ୍ରୀରାମ ଛୁମ୍ବରେ କହିଲେ ॥ ସିଂହଦ୍ଵାରେ ଶ୍ରୀମଦ୍ରାମାୟା ଦେବ କବେ
ଗୁହାରି । ପୁଚ୍ଛିଲେ ସେ ନ କହିଲ ହେ ରାବଣାସିଂହ ॥ ବୋଇଲ ରାଜାଙ୍କ
ଯେବେ ପାଇବ ଶେଷ । ତେବେ ଜଣାଇବି ଶେଷ ମୋହର କଷ୍ଟ ॥

ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ ଶୀଘ୍ର ଭାରି ଅଇଲେ । ସିଂହଦ୍ୱାରେ ଶ୍ୱାନ ଉଭା ହୋଇଲେ ॥ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଦେଖି ଶ୍ୱାନ କାନ୍ଦି ଗଡ଼ଇ । କରୁଛି ଦୈତ୍ୟ ପୁଣି ପଡ଼ଇ ॥ ପରୁରନ୍ତି ରାମ ତୋତେ କେନ୍ଦ୍ର ମାଲଲ । କି ଦୋଷ କାହାର କଲୁ କାଣି ନୋହିଲ । ଶ୍ୱାନ ବୋଇଲି କେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ମୁଁ ବୁଲୁଥାଇଁ । ଯାହା ଯହିଁ ପାଏ ତାହା ଗ୍ରାସ କରଇଁ ॥ କେବଳ ବିଜୟାଶ୍ୱରେ ଥାଏ ମୁଁ ପଡ଼ି । ଶ୍ୱେତେ ଯେ ଦେଖିଲେ ମୋତେ ପଳାନ୍ତି ଶୁଭ ॥ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଗୋଟିଏ ଦେବ ବୁଲୁ ଯେ ଥିଲ । ହାବୋଡ଼ଣ ମୋତେ ଦଣ୍ଡ ଦେନ ପିଟିଲ ॥ ମୋହ ଥିଲେ ମୁହିଁ ଦେବ ଶୋଇ ଯେ ଥିଲ । ଆଜ୍ଞା ହେଉ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର କି ଦୋଷ କଲି ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଭିକ୍ଷୁ ଦେନ ଆସ ଯେ ବେଗେ । ଶ୍ୱାନକୁ କିପାଇଁ ଦଣ୍ଡେ ପିଟିଲେରାଗେ । ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଭିକ୍ଷୁକୁ ଦେନ ଅଇଲେ । କିପି ମାଇଲି ଏହାକୁ ରାମ ବୋଇଲେ ॥ ଭିକ୍ଷୁକ ଜଣାଏ ମଠ ହେଲି ବାହାର । ଭିକ୍ଷା କରି ଯାଇଥିଲି ଅନେକ ଦୂର ॥ ସେ କାଳରେ ପଥେ ଏଡ଼ୁ ପଡ଼ି ଯେ ଥିଲ । ପଥେ ହାବୋଡ଼ଣେ ମୋର ହୋଧ ହୋଇଲ ॥ ଷ୍ଟାପରେ ମୁଁ ଦଣ୍ଡ ଶରେ କଲି ପ୍ରହାର । ଯାହା ଲଜ୍ଜା ତାହା କର କୋଦଣ୍ଡଧର ॥ ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ ଶ୍ୱାନମୁଖ ଚାହିଁଲେ । କି ଦଣ୍ଡ ଏହାକୁ ଦେବା ବୋଲି ବୋଇଲେ ॥ ଶ୍ୱାନ ଜଣାଇଲ ଶିବଆଳରେ ଦେବ । ତହିଁର ଚରଣ କି ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଥିବ ॥ ପୂର୍ବେ ଶିବଆଳେ ଥିଲି ମୋ ଅଧିକାର । କର୍ମରୁ ହେ ପୁଅ ଲାଗି ହେଲି କୁକୁର ॥ ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀରାମ ହେଉ ବୋଲି ବୋଇଲେ । ଶାଢ଼ୀ ଦେଇ ଗଜ ଚଢ଼ାଇ ବୁଲାଇଲେ ॥ ହୁଣିଣ ଜନେ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣୁଗୁହାର । ଏତେ କାଳରେ ହୋଇଲ ଭିକ୍ଷୁକ ଶିଶୁ । ଶ୍ରୀରାମ ପାଦପୁଗଳ ରଞ୍ଜକମଳ । ଯାନ ବିଶି ମତି ତହିଁ ହେଉ ଭ୍ରଷଳ । ୧୧ ।

—+—

୩୭ଶ ଛାନ୍ଦ—ଉଲ୍ଲୁକ ଶୁଣି ସମ୍ଭାବ

ରାଗ—କଲ୍ୟାଣ ଏକତାଳ

ଉଲ୍ଲୁକ ଶୁଣି ଗୁହାର । ଦେବ ଦେବ ରାମାଣାର । ଶୁଣନ୍ତି ପୁର ବାହାର । ବେଳ ପକ୍ଷୀକ ଗୁହାର । କୋଦଣ୍ଡପାଣି । ପ୍ରତିହାସ ବନ୍ଦ ଶୁଣି । ଯୋଗା । ମନ୍ଦେ ହସି ରଞ୍ଜମଣି । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପାଶରେ ପାଣି ॥ ପାଦୁକା ଚଢ଼ି ଧରଣୀ । ବଜେ କଲେ ସେହିକ୍ଷଣି ॥ ସିଂହଦ୍ୱାରେ ହେବେ ଉଭା ଦିଶିଲେ ପକ୍ଷୀ ଶୋଭା । ଦେନ କି ସକଳ ସେବା । ବିଜୟ କଲେ ନୟନା ॥ ଦେଖି ଦିଶୁଥିବା କାଳ । ଜୟନ କଲେ ସମ୍ଭଳ । ହୋଧରେ

ହୋଇ । ପଡ଼ିଲେ ଧଉଣୀତଳ ॥ ଗୁପ୍ତ ହୁଅନ୍ତିକି ରୁହିଁ । ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ
 ସାଜିଯାଇ । ଗୁହାରି କଲ କପାଳ । ଗୁମୁରେ କହ ବୁଝାଇ ॥ ଗୁପ୍ତ କଲେ
 ମୋର ଘର । କରୁଅଛି ତରୁପର । ଯେଉଁଦିନ ନୃପବର । ମାନେ ହୋଇ
 ପ୍ରଭୁର । ଉଲ୍ଲୁକ ବୋଲେ ବହନ ଶ୍ରେ ଡେବ ମୋର ସଦନ । ଦୃଷ୍ଟମା
 ଯେଉଁଦିନେ । ଉପୁଜିଲେ ଏ ଭୁବନେ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହକାରି । ବୋଲନ୍ତି ବୁଝ
 ଗୁହାରି । ଏ ବସ୍ତ୍ର ହେଲ କାହାରି । ଏ ବସା ହେଲ କାହାରି । କହ ସମସ୍ତେ
 ବିରୁଦ୍ଧ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯୋଡ଼କର । ଜଣାଇଲେ ଯେ ଗୁମୁର । ଦୁହେଁ ତ ବୋଲନ୍ତି
 ମୋର । ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଆଜ୍ଞାକର । ଶୁଣି ଶ୍ରୀରାମ ହସିଲେ ॥ ଗୁପ୍ତ ହାରିଲ
 ବୋଇଲେ । ଦୃଷ୍ଟମାନ ଆଗ ଥିଲେ । ପଛେ ସେମାନେ ତ ହେଲେ । ଉଲ୍ଲୁକ
 ଘର ପାଇଲ । ଆକାଶ ବାଣୀ ହୋଇଲ । ଗୁପ୍ତକୁ ଦଣ୍ଡ ନୋହିଲ । ପାପରୁ
 ମୁକ୍ତ ହେଲ ॥ ରାମଙ୍କୁ କର ଦର୍ଶନ । ଆସେହି ଆକାଶ ଯାନ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ କଲ
 ଗମନ । ରାମପାଦେ ଶିଶି ମନ ॥

—X—

୩୭ଶ ଛାନ୍ଦ — ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ନିକଟରେ କାଳଦୂତର ପ୍ରବେଶ

ରାଗ—ଭୈଷ୍ଣବୀ

ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାଜ୍ୟ କରନ୍ତେ ଦିନେ ଆସ୍ଥାନ, ବଶିଷ୍ଠ ରୁଷି ଜାବାଳ
 କଣ୍ୟାପ ଦେନ । ସୁମନ ସୁଦରଶନ, ଶୁଭ୍ର ଉଦ୍ର ପ୍ରସନ୍ନ; ଉଭା ହୋଇଅଛନ୍ତି
 ଯୋଡ଼ି କର ବେନ । ଏହି କାଳରେ କାଳଦୂତ । ସିଂହଦ୍ୱାରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ
 ଭରିତ ॥ ଦ୍ରାଘକି କହେ ବଚନ, ଜଣାଅ ରାମରାଜନ, ବୋଲିବ ମହାମୁନିଙ୍କ
 ଗୁମୁରୁ ଦୂତ । ଆଣି ଅଛଇ ଉଦନ୍ତ, କହିବ ସବୁ ବୃତ୍ତନ୍ତ, ଦର୍ଶନ କରି
 ଗୁମୁରେ ଯିବ ଭରିତ । ଏହା ଶୁଣି ସେ ଦ୍ୱାରପାଳ । ଜଣାଇଲ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ
 ଆସ୍ଥାନ ତଳ ॥ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଦେନ ଆସ, ଦୂରକୁ ଆମ୍ଭର ପାଶ, କେଉଁ
 ରୁଷିଠାରୁ ଆସିଛନ୍ତି ଜାଣିବା । କେଉଁ କାରଣେ ଉଦନ୍ତ; ଦେଇଛନ୍ତି ତପୋବନ୍ତ
 ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଣ ତାଙ୍କ ମୁଖ ଶୁଣିବା । ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଦୂତରୁ ନେଲେ । ଶ୍ରୀରାମ
 ଗୁମୁରେ ନେଇ ଭରିତେ କଲେ ॥ କାଳଦୂତ କହେ ବାଣୀ, ଶୁଣ ଦେବ
 ରାମପଣି, କହିବ ମୋ ଯିଜ୍ଞେ କହେ କଲେ ନିବନ୍ଧ । ସ୍ୱାମୀ ହେଲେ ନିର୍ଜନ
 କହିବ ତାଙ୍କ ବଚନ, ସେ ସମୟେ ଯେ ଆସିବ କରିବକ୍ଷଣ । ଶୁଣି ରାମ ନିବନ୍ଧ
 କଲେ । ଯେ ଆସିବ ନିଶ୍ଚୟ ବଧ ହେବ ବୋଇଲେ । ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରାଜ,
 ଆଲ ଦେଲେ ରାଜପାଇଁ; ଦୁଆରେ ରହି କାଳକୁ ଗୁମୁରେ ଦେବ । ଗୁମୁରେ
 କେହି ନ ଥିବେ କେହି ଆଉ ନ ଆସିବେ । ଯେହୁ ଆସିବେ ସେହିନିଶ୍ଚୟ ବଧ

ହେଉବେ । ଆଜ୍ଞା ପାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଜନ ନିଶ୍ଚୟରେ ଦ୍ଵାରେ ରହିବ । ଧର୍ମ
 ଶୁଣୁ କେନ୍ଦ୍ର ଏକାନ୍ତ, ଦୃଢ଼ତା ଜାନକା କାନ୍ତ, ଦୁଇ କହିଲୁ ପେଶିଲେ
 ଲାସନା । କରୁଛନ୍ତି ବହୁ ପ୍ରବ; ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଦେବ ଦେବ; ମନ୍ଥରେ ବିଜେ
 ହେଉଛନ୍ତି ଦେବେ ଦେବ । ବରକୁଣ୍ଡ ହୋଇଛି ନିନ୍ଦ୍ୟ । ଏ ସନ୍ଦେଶ ଶ୍ରବଣ
 ହୋଇଲୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ମୁହିଁ କାଳ ହୋଇ ଦୁଇ, ଶୁଣୁରେ କହୁଛୁ ସତ, ବୈକୁଣ୍ଠକୁ
 ଏବେ ଦେବ ବିଜୟ କର । ରାବଣ ହୋଇଲୁ ହତ, ଦୁଷ୍ଟକୁ କଲୁ ନିପାତ, ରାମ
 ଅବତାର ଶେଷ ହେଲା ତୁମ୍ଭର । ଶୁଣି ରାମ ଦୁଇ ବଚନ । ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଯିବ
 ବରକୁଣ୍ଠ ଭୁବନ ॥ ଏକାଳେ ଦୁଃସାସ ରାକ୍ଷ, ସିଂହଦ୍ଵାରେ ହେଲେ ଆସି,
 ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ଗୃହିଣ ବୋଇଲେ ବଚନ । ଦେଖାଅ ରାମରାଜନ କରବୁଁ ଆମ୍ଭେ
 ଦଶନ, ନ ଦେଖିଲେ ଦହିବୁଁ ତୁମ୍ଭର ଭୁବନ । ତାହା ଶୁଣି ସୁମିତ୍ରାସୁତ ।
 ବୋଲନ୍ତି ଯାହା ମାଗିବ ଦେବା ଭରିତ ॥ ଦଶନକୁ ଯାହା କହ, ମୁହୂର୍ତ୍ତ
 ମାତ୍ରକ ରହ, ଠାକୁରଙ୍କ ଗୁମୁକୁ ମୁଁ ଦେନାଇ ଯିବ । ନୋହିଲେ କିସ ବୃତ୍ତନ୍ତ,
 କହ ମୋତେ ତପୋବନ୍ତ; ଯାହା ଇଚ୍ଛା କର ତାହା ଭରିତେ ଦେବ । ଶୁଣି
 ମୁନି ବୋଲେ ବଚନ । ରାମ ନ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ଦହିବି ଭୁବନ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ କଲେ
 କୁହୁର, ମହାହୋଧୀ ମୁନିବର, ଏହା ହୋଧେ ସମସ୍ତେ ଯେ ହୋଇବେ ନାଶ ।
 ଏବେ ଗୁମୁକୁ ଯିବ, ମୁନି ହୋଧ ଜଣାଇବ, ଏକାନ୍ତ ମୁହିଁ ସିନ ଦେବ
 ବିନାଶ । ଏହା ମନେ କରି ବରୁର । ଦୁଃସାସଙ୍କୁ ରଖି ସେହୁ ଗଲେ ଭରତ ॥
 କଥା ହୋନ୍ତେ ବେନିଜଣ; ସେ କାଳେ ମିଳି ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଖି ରାମ
 ହେଲେ ଚକିତ । କହନ୍ତି କି କାର୍ଯ୍ୟ କହ କଲୁ ଅତି ଦୁଃସହ, ଆଜ୍ଞା ଗର୍ଜି
 ଗୁମୁକୁ ଅଇଲ ଭରିତ । ଶୁଣି ଜଣାଇଲେ ସାମୁଦ୍ରି । ଦୁଃସାସ କୋପରେ
 କରୁଛନ୍ତି ଦହିଧ୍ୟ ॥ ଦୁଇକୁ ମେଲଣି ଦେଲେ, ମୁନି ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେଲେ,
 ଦୁଃସାସ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣି ରାମରାଜନ । ତପ କଲୁ ବହୁଦିନ ଅଳ୍ପ ନ କଲୁ ଅଶନ
 ଏବେ ତୁମ୍ଭ ନବରେ କରିବୁ ଭୋଜନ । ଶୁଣି ରାମ ସାନନ୍ଦ ହେଲେ ।
 ଶତରସରେ ଭୋଜନ ମୁନିଙ୍କ ଦେଲେ ॥ ଭୋଜନେ ହେଲୁ ତପତ, କଲାଣ
 କରଣ ଯତ; ମେଲଣି ହୋଇଣ ନିଜ ଆଶ୍ରମେ ଗଲେ । ରାମ ହୋଇ ଛନ୍ଦଛନ୍ଦ;
 ନରତେ ବିକଳ ମୁନି ମୁଖ ମନ୍ଥକ କରି ଅଶ୍ରୁ ମୁଣ୍ଡିଲେ । ଏହା ଦେଖି
 ସୁମିତ୍ରାସୁତ । ଜଣାଇ ମୋତେ ବଧ କର ଭରିତ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଚନ ଶୁଣି
 ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ରାମମଣି, ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଜାବାଳ କଣ୍ଠପ । କରିଣ ଥୁଲୁବନ

ଯେ ଶୁଣି କି ବଧ, ଏବେ ସତ୍ୟଭଞ୍ଜ ହେଲୁ ନାଶଲ ପାପ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆମ୍ଭେ ~~ଆମ୍ଭେ~~ ବଧ କେମନ୍ତେ କରିବୁଁ ହୋଇଛି ହୋଧ ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ବଶିଷ୍ଠ ବୋଲନ୍ତି ହେ ନୃପଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଆଜ୍ଞାତ୍ରୟ ନୃପ ହେଲେ ହୁଅନ୍ତି ନଶ୍ଚ । ସୁକୃତ ହୋଏ ବିନାଶ, ନାଶ, ଯାନ୍ତି ସବୁ ଯଶ, ବଧରୁ ଜାଗ ଅଟଇ ଧ୍ୟାନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏହାଶୁଣି ରାମ ନୃପତି । ବୋଲେ ବଶି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଚାହିଁ ବୋଲନ୍ତି ॥

ନାଶ ହାଉ—ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବଇକୁଣ୍ଠ ଗମନ

ରାଗ—ବରାଡ଼ । ବିପ୍ରିୟାଦ୍ର ବାଣୀ

ଆହେ ସଉମିତ୍ରୀ ଶୁଣ, ଅଯୋଧ୍ୟାରୁ ଏହିକ୍ଷଣ, ବାହାର ହୋଇଣ ତୁମ୍ଭେ ଯାଅ । ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭକୁ ତେଜଲୁ, ସୁକୃତକୁ ଭୟ କଲୁଁ, ପ୍ରାଣ ଦେନ ଯଦି ଚହଁ ଆଅ ହେ । ସଉମିତ୍ରୀ । ବଧକୁ ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ଭଜନ । ବନେ ସେବା କଲ ଯେତେ, ତାହା ମୁଁ କହିବି କେତେ, ମଲ୍ଲ ଗଲୁ ଦୁହେଁ ତ ସମାନ ହେ ॥ ଆମ୍ଭେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛୁ, ମାରିବୁ ବୋଲି ବୋଲିଛୁ; ତାହା ଆଜ ଯେବେ ନ କରିବା । ହୋଇବ ସୁକୃତ ଭଞ୍ଜ, ନରକେ ପଡ଼ିବ ଅଙ୍ଗ, ଆଜ୍ଞାତ୍ରୟ ନୃପ ବୋଲଇବା ହେ । ସଉମିତ୍ରୀ । ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ସବୁ ବ୍ୟବହାର । ତୁମ୍ଭ ମୁଁ କି କହିବି, ତୁମ୍ଭ ମୁଖ ନ ଦେଖିବି; ତୁମ୍ଭ ମନକୁ ତୁମ୍ଭେ ବରୁ ହେ ॥ ଶ୍ରୀମୁଖ ନିଷ୍ଠୁର ବାଣୀ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି, ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇ ପଛ ଦେଲେ । ଶିରେ ଦେଲେ ବେନିପାଣି; ଛୁମୁରୁ ହୋଇ ମେଲଣି, ଆଉ ନାକ ଯୁରକୁ ନ ଗଲେ ସେ । ସଉମିତ୍ରୀ । ସରସୁତଟ ନିକଟେ ହେଲେ । ଗମନେ ନଦୀ ଭିତରେ, ଆକାଶେ ରହି ଅମରେ, କୁସୁମମାନଙ୍କୁ ବୁଣ୍ଟି କଲେ ସେ ॥ ସୁନାସୀର ଦେବବର, ବିମାନ ଦେନ ସଙ୍ଗର, ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଛୁମୁରେ ପ୍ରବେଶ । ଉଦୟୋଡ଼ି ପ୍ରବ ଲେଲେ, ବିମାନରେ ବସାଇଲେ, ବୋଇଲେ ପୁରୀରେ କର ବାଣୀ ହେ । ସଉମିତ୍ରୀ । ରାମସଙ୍ଗେ ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ଯିବ । ଏତେ କହି ଶୁନେ ଦେଲେ, କହି ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲେ, ବୋଲେ ବଶି ରଖ ସୀତାଧବ ହେ । ୪ ।

—X—

ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ

ରାଗ—କୁସୁମସୌରଭ

ଶୁଣ ସୁଜନେ ରାମ ଚରଣ ରସ । ବିଦିନି ମନେ ଶୁଣିବି କି ରସ ।
ଜଣନ ବସନହିଁ ମଣିଲେ ବିଷ । କୃଷ୍ଣପଦ ପଦେ ଶେଷ ॥

ବୋଲେ ଶ୍ରୀରାମ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବୁ ବନ । ସଦନରେ ରହିବାକୁ ଶେଷେଣୁ ~~ନାହାନ୍ତି~~
 ଯାନ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଗଲବନ୍ତୁ ରାଜବନେଷ । ଦିନକୁ ଦିନ ଶୀଘ୍ର ହୋଇଲେ ଗାନ୍ଧୀ ।
 ସଜଳକୁଳରୁହ ପ୍ରାୟ ଲେଚନ । ମର୍କଟକର କାନ୍ତି ଦିଶେ ବିବର୍ଣ୍ଣ ॥ କେତେବେଳେ
 ଚାଲୁଛି ହା ହା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାନକୀ । ଦଇବ ଯେଣି ଏହା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନିକି ॥ ବଶିଷ୍ଠ
 ବାମଦେବ କଣ୍ୟପ ରାଇ । ସୁମନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମୁକୁ ହକରାଇ ॥ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଭ୍ରତକୁ
 ହୁଅ ନ ପଡ଼ । ଶୁଣିଣ ଭ୍ରତ ହୁଇଲେ ଭୂମିଶ୍ରୀତ ॥ ଲବ କୁଶକୁ ଦେବ କରିବ
 ଅଭିଷେକ । ରାଜାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ମୁଁ ଭୁବୁ ସେବକ ॥ ବନକୁ ଯେବେ ଯିବ
 ସଙ୍ଗରେ ଯିବ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପ୍ରାୟ ସେବା କରୁଣ ଥିବ ॥ ସଙ୍ଗେ ଯିବାକୁ ଯେବେ
 ହେଲ ଅଯୋଧ୍ୟା । କେନ୍ଦ୍ର ମହାପାଳ ମୁଁ ହୁଅନ୍ତି ଯୋଗ୍ୟ ॥ ଭ୍ରତ ମୁଖରୁ ଶୁଣି
 ଲବ କୁଶକୁ ଅଣାଇଲେ । ବେନ ପୁଅକୁ ବେନ ଦେଶ ବାଣି ଦେଲେ ॥ କୁଶ
 କୁମରକୁ ଅଭିଷେକ କଲେ । ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳରେ ସେ ନୃପ ହେଲେ ॥ ଲବକୁହି
 ଭଉର କୋଶଳ ଦେଲେ । ଅଭିଷେକ ହୋଇ ତହିଁ ସେ ନୃପ ହେଲେ ॥ ଭଣ୍ଡାର
 ଆୟୁମାନ ସମସ୍ତ ବାଣି କରିଦେଲେ । ସୁଧନ ଅଶ୍ବ ଗଜ ବାଣି କରି ନେଲେ ॥
 ଶତ୍ରୁଦନ ପାଶକୁ ପେଷିଲେ ଦୁତ । ନଗରେ ଦୁତ ହେଲେ ଭରତ ॥ କହିଲେ
 ରାମ ବନ ଯିବା ବାରତା ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାଗ ସମସ୍ତ କଥା ॥ ଭୁବୁ ଯିବା
 ନିମନ୍ତେ ଆଜ୍ଞା ଦେଇଛନ୍ତି ରାଜବ । ଭୁବୁ ବାଧୁ ହେବ ବିଳମ୍ବ ନୋହିବ ॥
 ଶୁଣି ସୁମିତ୍ରାସୁତ ରାଇ ସୁବେହିତ । ସମସ୍ତ କହିଣ ସମର୍ପିଲେ ସୁତ ॥ ସୁବାହୁକୁ
 ମଥୁରା ନୃପତି କଲେ । ଶତ୍ରୁଦାଣ ବେଧବ ନଗର ଦେଲେ ॥ ବେନ କୁମର
 ବେନଦେଶେ ଅଭିଷେକ । ରଥ ଚଢ଼ି ଅଇଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକ ॥ ଶତ୍ରୁଦନ
 ରାମକୁ ଦର୍ଶନ କଲେ । ପୁଅକୁ ରାଜା କରିବାର ହୋଇଲେ ॥ ଭୁବୁ ସଙ୍ଗରେ
 ଦେବ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା । ଅଇଲି ଶ୍ରୀମୁକୁ କରି ଏହା ବାଞ୍ଛା ॥ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର
 ନେବାକୁ ସୀତକାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବଶିଷ୍ଠ ହୁଣାଇଲେ ॥ ଅଯୋଧ୍ୟା
 ଜନେ ଦେବ କୃଷ୍ଣ ଶ୍ରୀମଦ୍ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ଶ୍ଳୋକେ ଅଭିଷିତ । ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭେ
 ରାଜା ସଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୀ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଆଇ ଆମ୍ଭେ କାହାକୁ ଦେଖିବୁଁ ॥ ଶୁଣି ରାମ
 ତାକୁ ନେବାକୁ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର । ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଲେ ଗୁହ ତେଜ ସମସ୍ତ ॥
 ସୁଗ୍ରୀବ ଜାମ୍ବବନ୍ତ ହୁଅ । ସଜଳ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଣି ହୋଇଲେ ବିକଳ ।
 ଅଜ୍ଞାତକୁ କହିବା ଯେ । ସମସ୍ତେ ହେଁ ଅଇଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା-

ଭୁବନ, ଏଣି ଅସୁରଗଣ ଘେନି ଅଛନ୍ତି । ବୋଲେ ବଣି ଯହୁଁ ବାଧା
ପାଇଲେ । ୧୦ ।

୪୦ ଛାନ୍ଦ—ଶ୍ରୀରାମ ଭ୍ରାତୃହତ୍ୟାଦିଙ୍କର ବୈକୁଣ୍ଠ ଗମନ

ଗୀତ—ମଙ୍ଗଳ

ଶ୍ରୀରାମ ବିଜୟ ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ବ୍ୟସନ । ଦଶନ କଲେ ସେ ଆସି ଶ୍ରୀରାମ
ଚରଣ ॥ ଆଜ୍ଞାନ କରି ରାମ ହସ ୨ ହେଲେ । ବିଜୟ କରିବ ବୋଲି ଶ୍ରୀମୁଖେ
କହିଲେ ॥ କପିରାଜ ଜଣାଇଲେ ବାରତା ପାଇଲି । ଅଙ୍ଗଦକୁ ଅଭିଷେକ କରିଣ
ଅଇଲି ॥ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଆଦେ ବ୍ୟସନ ତୁମ୍ଭେ ଥୁବ । ଆମ୍ଭ ଇଷ୍ଟ ରଘୁନାଥ
ଦଶନ କରିବ ॥ ଯେତେ କାଳ ପରିଯନ୍ତେ ଆମ୍ଭ ନାମ ଥୁବ । ଯେତେକାଳ
ପରିଯନ୍ତେ ଦୀର୍ଘଜୀବ ହେବ ॥ ହନୁକୁ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ସବୁଦିନେ ଥୁବ । ଆମ୍ଭର
ଚରିତ ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ହୋଇବ । ମହାତ୍ମା ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ଜାମ୍ବବକୁ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ।
କଳିଯାଏ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଥୁବ ଯେ ବୋଇଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟା-ଜନ ସକଳେ
ହୋଇଛନ୍ତି ଠୁଳ । ସଙ୍ଗତେ ପିବାକୁ କରିଛନ୍ତି ଅନୁକୁଳ । ବେନିପାଶେ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି
ଭୁଜ ଶସ୍ତ୍ରଧନ । ବ୍ରତାବଳୀ ହୋଇ ରାମ ହୋଇଲେ ମଉନ ॥ ବିଜେ ସମୟ ଜାଣି
ବଣିଷ୍ଠ ଜଣାଇଲେ । ସେହି ଅଙ୍ଗୁଳେ ରାମ ବାହାର ହୋଇଲେ ॥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ
ବାଳକ ବୃଦ୍ଧ ଯେ ସକଳ । ସ୍ଥାବର ଗୀଟ ପତଙ୍ଗ ଆଦି ପଶୁକୁଳ ॥ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ
ନାଦରେ ପୂରଇ ଆକାଶ । ସମସ୍ତ ଗଣେ ଶୁଭର ସୁମଙ୍ଗଳ ଘୋଷ । ଶ୍ରୀପୟରେ
ବିଜୟ କରନ୍ତି ରାମରାଜେ । ମଙ୍ଗଳଅଷ୍ଟକମାନେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ଦିନେ । ଅଯୋଧ୍ୟା
ଶୂନ୍ୟ କରିଣ ହୋଇଲେ ବାହାର । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସରଯୁନଦୀର ଶର ॥
ସରଯୁନଦୀରେ ରାମ ପଶିଲେ ଆପଣ । ହରଷ ହୋଇଲେ ଦେଖି ଅମରାବତୀ ॥
ପୁରନ୍ଦର ସହିତେ ଆପଣେ ଧନୁମେଷ୍ଠୀ । ସକଳ ଦେବେ ମିଳିଣ କଲେ ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ॥
ପ୍ରବପତି ଜଣାଇଲେ ଦେବ ବେଦବର । ବିହସନଭୟରେ ଦେବବିଜେକର ॥
ହରଷେ ଶ୍ରୀରାମ ସେ ବିମାନ ଆସେହିଲେ । ଶସ୍ତ୍ରଧନ ସେ ବିମାନେ ବିଜେ
କଲେ ॥ ସମସ୍ତେ ଯେ ସରଯୁନଦୀରେ ସ୍ନାନ କଲେ । ଦେବ ଦେବ ଧରି ସବେ
ବିମାନେ ଚଢ଼ିଲେ ॥ ତରୁ ପାଷାଣ ଧନ୍ବେ ମୁଣିମନ୍ତ ବୋଲ । ବିମାନମାନ
ସମସ୍ତେ ଆସେହିଲେ ଯାଇ ॥ ହନୁମନ୍ତ ଜାମ୍ବବର ବିଷାଷଣ ।
ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ମହାତ୍ମା ଏ ରହିଲେ ପାଞ୍ଚଜଣ ମୁଖ୍ୟ । ଶ୍ରୀରାମ ପ୍ରବେଶ
ହୋଇଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଖି ରାମ ସମ୍ବୋଧନ କଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ

ବୋଲେ ଶ୍ରୀରାମ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବୁ ବନ । ସଦନରେ ରହିବାକୁ ଯିବେ । ~~ନାନା~~ ନାନା
 ଯାନ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଗଲବନ୍ତ ରାଜବନେ । ଦିନକୁ ଦିନ ଶୀଘ୍ର ହୋଇଲେ ଗାଧି
 ପ୍ରାୟ ଲେଉଟ । ମର୍କଟକର କାନ୍ତ ଦିଶେ ବିବର୍ଣ୍ଣ ॥ କେତେବେଳେ
 ହା ହା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାନକୀ । ଦଇବ ଯିଶ ଏହା ପାହୁଥିଲ ନକ ॥ ବଶିଷ୍ଠ
 ବାମଦେବ କଣ୍ୟପ ରାଜ । ସୁମନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମୁକୁ ହବରାଜ ॥ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଭ୍ରତକୁ
 ହୁଅ ନ ପଡ । ଶୁଣିଣ ଭ୍ରତ ହୁଇଲେ ଭୂମିଶ୍ରୀ ॥ ଲବ କୁଶକୁ ଦେବ କରିବ
 ଅଭିଷେକ । ରାଜାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ସେବକ ॥ ବନକୁ ଯେବେ ଯିବ
 ସଙ୍ଗରେ ଯିବ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପ୍ରାୟ ସେବା କରୁଣ ଥିବ ॥ ସଙ୍ଗେ ଯିବାକୁ ଯେବେ
 ହେଲି ଅଯୋଗ୍ୟ । କେନ୍ଦ୍ର ମହାପାଳ ମୁଁ ହୁଅନ୍ତି ଯେ'ଗ୍ୟ ॥ ଭ୍ରତ ମୁଖରୁ ଶୁଣି
 ଲବ କୁଶକୁ ଅଣାଇଲେ । ବେନ ପୁଅକୁ ବେନ ଦେଶ ବାଣ୍ଟି ଦେଲେ ॥ କୁଶ
 କୁମରକୁ ଅଭିଷେକ କଲେ । ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳରେ ସେ ନୃପ ହେଲେ ॥ ଲବକୁହି
 ଭଉର କୋଶଳ ଦେଲେ । ଅଭିଷେକ ହୋଇ ତହିଁ ସେ ନୃପ ହେଲେ ॥ ଭଣ୍ଡାର
 ଆୟୁମାନ ସମସ୍ତ ବାଣ୍ଟି କରିଦେଲେ । ସୁଧନ ଅଶ୍ବ ଗଜ ବାଣ୍ଟିକରି ନେଲେ ॥
 ଶତ୍ରୁଦନ ପାଶକୁ ପେଷିଲେ ଦୁତ । ନଗରେ ଦୁତ ହେଲେ ଭରିତ ॥ କହିଲେ
 ରାମ ବନ ଯିବା ବାରତା ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତା'ର ସମସ୍ତ କଥା ॥ ତୁମ୍ଭ ଯିବା
 ନିମନ୍ତେ ଆଜ୍ଞା ଦେଇଛନ୍ତି ରାଜବ । ତୁମ୍ଭେ ବାସୁ ହେବ ବିଳମ୍ବ ନୋହିବ ॥
 ଶୁଣି ସୁମିତ୍ରାସୁତ ରାଜ ପୁରୋହିତ । ସମସ୍ତ କହିଣ ସମର୍ପିଲେ ସୁତ ॥ ସୁବାହୁକୁ
 ମଥୁରା ନୃପତି କଲେ । ଶତ୍ରୁ ଗାଢ଼ା ବୋଧବ ନଗର ଦେଲେ ॥ ବେନ କୁମର
 ବେନଦେଶେ ଅଭିଷେକ । ରଥ ଚଢ଼ି ଅଇଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକ ॥ ଶତ୍ରୁଦନ
 ରାମକୁ ଦର୍ଶନ କଲେ । ପୁଅକୁ ରାଜା କରିବାର ଘୋଷଣା ॥ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗରେ
 ଦେବ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଅଇଲି ଶ୍ରୀମୁକୁ କରି ଏହୁ ବାଞ୍ଛା ॥ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର
 ନେବାକୁ ସୀତାକାନ୍ତ କଲେ । ସମସ୍ତରେ ବଶିଷ୍ଠ ଘୋଷଣା ॥ ଅଯୋଧ୍ୟା
 ଜନେ ଦେବ ବଞ୍ଚି ହୁଇଲେ । ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଘୋରେ ଅଭିଶପ୍ତ । ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭେ
 ରାଜା ସଙ୍ଗରେ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଥାଇ ଆମ୍ଭେ କାହାକୁ ଦେଖିବୁଁ ॥ ଶୁଣି ରାମ
 ତାକୁ ନେବାକୁ ଶୁଣି ସେନାପତି । ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଲେ ଗୁଡ଼ ତେଜ ସମସ୍ତ ॥
 ସୁଗ୍ରୀବ ଜାଣିବ ହୁଅ ସୁନି । ରାମ ସଙ୍ଗେ ଶୁଣି ହୋଇଲେ ବିକଳ ।
 ଅଜିତକୁ କହି ଦେଲେ । ସମସ୍ତେ ଅଇଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା-

ଭବନ, ଏଣୁ ଅସୁରଗଣ ଘେନି ଅଛନ୍ତି । ବୋଲେ ବଣି ଯହୁଁ ବାଜି
ଯାଇଲେ । ୧୦ ।

୪୦ ଛାନ୍ଦ—ଶ୍ରୀରାମ ଭ୍ରମରାସୁରଦଳର ବେକୁଣ୍ଠ ଗମନ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳ

ଶ୍ରୀରାମ ବିଜୟ ଶୁଣି ପୁଣିବି ବଞ୍ଚିବ । ଦଶନ କଲେ ସେ ଆସି ଶ୍ରୀରାମ
ଚରଣ ॥ ଆଜ୍ଞାନ କରି ରାମ ହସ ୨ ହେଲେ । ବିଜୟ କରିବ ବୋଲି ଶ୍ରୀମୁଖେ
କହିଲେ ॥ କପିରାଜ ଜଣାଇଲେ ବାରତା ପାଇଲି । ଅଙ୍ଗଦକୁ ଅଭିଷେକ କରିଣ
ଅଇଲି ॥ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଆହେ ବିଘ୍ନେଷଣ ତୁମ୍ଭେ ଥୁବ । ଆମ୍ଭ ଲକ୍ଷ୍ମ ରଘୁନାଥ
ଦଶନ କରିବ ॥ ଯେତେ କାଳ ପରିଯନ୍ତେ ଆମ୍ଭ ନାମ ଥୁବ । ଯେତେକାଳ
ପରିଯନ୍ତେ ଦୀର୍ଘଜୀବ ହେବ ॥ ହନୁକୁ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ସବୁଦିନେ ଥୁବ । ଆମ୍ଭର
ଚରିତ ଶୁଣି ସାନନ୍ଦ ହୋଇବ । ମହାଦ୍ରୁ ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ଜାମ୍ବବକୁ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ।
କଳିଯାଏ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଥୁବ ଯେ ବୋଇଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟା ଜନ ସକଳେ
ହୋଇଛନ୍ତି ଠୁଳ । ସଙ୍ଗେ ଯିବାକୁ କରିଛନ୍ତି ଅନୁକୁଳ । ବେନପାଶେ ଗଠିଛନ୍ତି
ଭ୍ରତ ଶସ୍ତ୍ର ଘନ । ବ୍ରତାଂଶୁ ହୋଇ ରାମ ହୋଇଲେ ମଉନ ॥ ବିଜେ ସମୟ ଜାଣି
ବଣିଷ୍ଠ ଜଣାଇଲେ । ସେହି ଅନୁକୂଳେ ରାମ ବାହାର ହୋଇଲେ ॥ ପ୍ରସାଦ ପୁରୁଷ
ବାଳକ ବୃଦ୍ଧ ଯେ ସକଳ । ସ୍ଥାବର ଗଠି ପତଙ୍ଗ ଆଦି ପଶୁକୁଳ ॥ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ
ନାଦରେ ପୁରଇ ଆକାଶ । ସମସ୍ତ ଗଣେ ଶୁଭର ସୁମଙ୍ଗଳ ଘୋଷ । ଶ୍ରୀପୟରେ
ବିଜୟ କରନ୍ତି ରାମରାଜେ । ମଙ୍ଗଳ ଅଶ୍ଟକମାନେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ଦ୍ଵିଜେ । ଅଯୋଧ୍ୟା
ଶୂନ୍ୟ କରିଣ ହୋଇଲେ ବାହାର । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସରଯନଦୀର ଶୀର ॥
ସରଯନଦୀରେ ରାମ ପଶିଲେ ଆପଣ । ହରଷ ହୋଇଲେ ଦେଖି ଅମରାବତୀ ॥
ପୁରନ୍ଦର ସହିତେ ଆପଣେ ମୁମେଷୀ । ସକଳ ଦେବେ ମିଳିଣ କଲେ ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ॥
ପ୍ରବପତି ଜଣାଇଲେ ଦେଖ ବେଦବର । ରାମାନନ୍ଦପରେ ଦେବବିଜେକର ॥
ହରଷେ ଶ୍ରୀରାମ ସେ ବିମାନ ଆସେହିଲେ । ଶସ୍ତ୍ର ଘନ ସେ ବିମାନେ ବିଜେ
କଲେ ॥ ସମସ୍ତେ ଯେ ସରଯନଦୀରେ ସ୍ନାନ କଲେ । ଦେବ ଦେବ ଧରି ସଦେ
ବିମାନେ ଚଢ଼ିଲେ ॥ ତରୁ ପାଶାଣ ଯହିଁ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଶୈବ । ବିମାନମାନ
ସମସ୍ତେ ଆସେହିଲେ ଯାଇଁ ॥ ହନୁମନ୍ତ ଜାଣି ବାବର ବିଘ୍ନେଷଣ ।
ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ମହାଦ୍ରୁ ଏ ରହିଲେ ପାଞ୍ଚଜଣ ମୁଖର । ଶ୍ରୀରାମ ପ୍ରବେଶ
ହୋଇଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଖି ରାମ ସମ୍ମୋହିତ ହେଲେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମଣ

ବିବିଧ ସମାପ୍ତ

ଲେ ଶଙ୍ଖ ଗୁଡ଼ିକ ସୁଦର୍ଶନ । ଶମ୍ଭୁଦେବତାଲେ ଯେ କମଳ
ଦେଖିଲେ ଲେଖିବ କମଳ । ଗାନ ବିଶି ମତ ତହିଁ ହୋଇଲୁ ଭ୍ରମଳୀ ।

୪୧ଶ ଛାନ୍ଦ—ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଭେଟ

ଗଗ—ଭେରବ

ଗଗବ କିନ୍ତୁ ଯଶ ତପୀ ସିଦ୍ଧିପୁରଣେ । ଗଗାରତ ତାଳ ଗେ
କରୁଛନ୍ତି ଗାୟନେ ॥ ଦୁଇ ଭର ବାଦ୍ୟ ବାଜେ ଅବରତ ଗଗନେ । ବେକୁଣ୍ଠ
ବିଜୟ ବରକୁଣ୍ଠ ଭୁବନେ । ସକଳ ଦେବତାଙ୍କୁ ଘେନି ଦେବ ପାକଶାସ୍ତ୍ର
ଶିବ ବିରାଜ ସହିତେ ବୃଷ୍ଟି କଲେ ସୁମନେ । କୋଟି କୋଟି ଯନମାନ ତାରାପ୍ରା
ଶୋଭନେ ॥ ଦେବତା ପରାସ୍ତେ ଶୋଭା ପାଉଛନ୍ତି ଗଗନେ ॥ ବେକୁଣ୍ଠ
ବିଜୟ ତେଜ ବିଦ୍ୟ ଭୁବନ । ବେକୁଣ୍ଠପୁରବାସୀଏ ଆସି କଲେ ଦର୍ଶନ
ଅଯୋଧ୍ୟାଜନେ ନିବାସ କଲେ ବିଷ୍ଣୁ ଭୁବନେ । ମହା ଦୁଃସନ୍ତ କର୍ମ ତ କର
ଉଦ୍‌ଧୃତନେ ॥ ସୁଦର୍ଶନରେ ମାର ଘେନି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିଜୟ । ପାଦ ଗୋ
ପଦ୍ମାସନେ ଯାଇ କଲେ ବିଜୟ । ଅନନ୍ତ ଶୟନ କଲେ ବଟପୁଟ ଗହ୍ୱରେ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଦ ମଞ୍ଜାଳକୁ ହୋଇ ବିଦ୍ୟ ସୁମନେ । ନାରାୟଣ ଗୁଣେ କାମ
ହୋଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସଦା ନିବାସ କରି ଗହ୍ୱେ ତାଙ୍କ ଭୁବନ ॥ ନାଶ ସବୁ
ବିପତ୍ତି ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନେ । ସାତକାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ ମୁଁ ଭଣେ ॥

ଉତ୍ତରାକାଶ୍ଟ ସମାପ୍ତ